БАДР ШИРВАНИ

ДИВАН

АКАДЕМИЯ НАУК АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

БАДР ШИРВАНИ

ДИВАН

Подготовка текста
А. Г. Рагимова

ИЗДАТЕЛЬСТВО "НАУКА"
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1985

Б15

Ответственный редактор
А.ШАФАИ

СОДЕРЖАНИЕ

Настоящее издание содержит текст Дивана на персидском языке поэта XV в. Бадра Ширвани. Текст подготовлен по единственной известной в настоящее время рукописи, хранящейся в Институте востоковедения АН УзССР в Ташкенте.

БАДР ШИРВАНИ

ДИВАН

Утверждено к печати
Институтом востоковедения
Академии наук Азербайджанской ССР

Редактор *В.В.Волгина*
Младший редактор *И.И.Исаева*
Художественный редактор *Э.Л.Эрман*
Технический редактор *Е.А.Пронина*
Корректор *Т.А.Алаева*

ИБ № 14772

Сдано в набор 0?.10.84. Подписано к печати 23.11.84.
Формат 60×90 1/16. Бумага офсетная № 1. Печать офсетная.
Усл. п.л. 50,0. Усл. кр.-отт. 50,0. Уч.-изд.л. 41,63.
Тираж 1250 экз. Изд. № 4829. Зак. № 2125. Цена 6 р. 70 к.

Главная редакция восточной литературы
издательства "Наука"
Москва К-31, ул.Жданова, 12/1

Отпечатано в Ордена Трудового Красного Знамени
Первой типографии издательства "Наука"
199034 Ленинград, В-34,9 линия, д.12.

Б $\frac{4703000000-004}{013(02)-85}$ КБ-13-60-84

БАДР ШИРВАНИ И РУКОПИСЬ ЕГО ДИВАНА

Одним из видных поэтов Азербайджана, чья жизнь и творчество не исследованы, а труды не собраны и не опубликованы, является Бадр Ширвани. Самые первые сведения о творчестве поэта мы находим в тезкере Доулетшаха Самарканди, который писал о нем следующее:

مرد خوشگو و نادره‌جوی بوده، در شروان و مضافات آن سالها سر آمد طایفه‌ی شعرا بوده و مولانا محمد کاتبی از خراسان چون بشروان افتاد میان او و مولانا بدر مشاعره و معارضه دست داده... بعضی سخن مولانا بدررا از اشعار مولانا کاتبی افضل میدانند و اعتقاد اهل سمرقند خلاف این است[1]

"Он был /поэтом/ красноречивым и любителем оригинального. Многие годы он стоял во главе племени поэтов Ширвана и подчиненных ему земель. Когда в Ширван из Хорасана прибыл Моулана Мохаммад Катиби, между ним и Моулана Бадром произошли стихотворные и словесные поединки... Некоторые /люди/ стихотворения Моулана Бадра предпочитают стихам Моулана Катиби, /но/ жители Самарканда придерживаются противоположного мнения".

Авторы XVI—XIX вв., в чьих сочинениях мы встречаем имя Бадра Ширвани, повторяли в основном сведения о нем, данные Доулетшахом. Простым упоминанием его имени и причислением его к видным мастерам своего дела ограничились и советские ученые — академики АН АзербССР Г.Араслы[2], А.Ализаде[3] и профессор Дж.Ибрагимов[4].

[1] دولتشاه سمرقندی، تذکره الشعرا، تهران، ۱۳۳۷ شمسی ص ۴۲۴

[2] История азербайджанской литературы. Т.1. Баку, 1943 (на азерб. яз.).

[3] А.А.Ализаде. Некоторые сведения о Ширване (до начала XIII в.). — "Известия АН АзербССР". 1947, № 12, с.11.

[4] Дж.Ибрагимов. Очерки из истории Азербайджана XV века. Баку, 1958, с.179 (на азерб. яз.).

Изучение жизни и творчества Бадра Ширвани, публикация его произведений представляют для нас несомненный интерес. Наследие поэта заполняет пробел в азербайджанской литературе второй четверти XV в. Информация литературного, исторического, общественно-экономического, политического и другого характера, содержащаяся в произведениях поэта, имеет значение первоисточника. Если учесть, что исторические материалы не несут достаточно полной информации по этим вопросам или совершенно умалчивают о них или же эта информация недостаточно точна, можно смело утверждать, что наследие поэта приобретает особую значимость.

Из собранных о поэте сведений явствует, что авторы тезкере и современные Бадру Ширвани поэты рассказали о нем мало и обще, повторяя в основном содержание записей Доулетшаха. Такиеддин Каши (XVI – XVII вв.) в своем труде дал вперемежку факты из жизни и творчества Бадра Ширвани и Бадра Чачи (Шаши)[5].

Обратимся поэтому к самому Бадру Ширвани, к его стихам и попытаемся узнать из его произведений о его жизни и творчестве.

Бадр Ширвани родился в Шемахе. Об этом он говорит в нескольких своих стихотворениях. В одной из касыд, посвященной ширваншаху Шейху Ибрахиму (1382 – 1417), читаем:

رفت خاقانی و من مداح خاقانم کنـــــون
نیست کس امروز در علم سخن همتای من
من نه از ملحانم وز آن روستائی طبع چند
مولدم خاک شماخی، تخت شروان جای من[6]

"Хакани /Ширвани/ ушел, и ныне я славлю хакана. Нет сегодня в науке о слове (поэзии) равного мне. Я не из Мелхана, не из числа людей с деревенским характером. Я родился на земле Шемахи, и трон Ширвана – мое место".

В касыде, адресованной ширваншаху Халилуллаху (1417 – 1462) по случаю праздника Ноуруза, поэт говорит:

به یمن مدحت این خاندان مشهور هر شهرم
اگرچه باشدم خاک شماخی مولد و منشاء[7]

---

[5] تقی الدین کاشی، خلاصة الاشعار و زبدة الا فکار
Рукопись Государственной публичной библиотеки им.Салтыкова-Щедрина. Дорн, № 321, лл.120а – 121а; библиотеки India office, № 677, лл.683б – 691а.

[6] Диван, с.67.

[7] Там же, с.295.

"Хоть Шемаха и есть та земля, где я появился на свет и откуда корни мои, известен я в любом городе тем, что славил эту семью".

В другой касыде он писал:

چو خاک پاک شماخی است مولدم، زان رو
گرفت عطر کلا مم چو مشک چین و ختن[8]

"Поскольку родом я из Шемахи, слово мое благоуханно, как мускус Китая и Хотана".

Поэт в своих стихах неоднократно говорит о том, что его имя Бадр ("полная луна"). В одной из касыд, посвященной ширваншаху Шейху Ибрахиму, он пишет:

نام من بدرست و گشتم چون هلال از دور چرخ
کمتر از یک ذره شد خورشید ذهن آرای مـــن[9]

"Имя мое Бадр, но волею судеб я превратился в полумесяц. Мое солнце, украшающее умы, стало меньше точки".

В стихотворении, написанном на родном языке, читаем:

بدردور آدم منم مشهور دوران فلـــــــــک
سوزمه اوراد ادر هر خانده کیم بیر اهل یار[10]

"Мое имя Бадр, я известен во всем мире.
Имя мое на устах везде, где живут люди".

Наконец, хотелось бы отметить, что современник поэта Катиби Торшизи-Нишапури также в одном из своих стихотворений называл его Бадром[11].

В использованных нами тезкере имя отца поэта не указано. Сам поэт также не называет имени своего отца. Но в Диван Бадра Ширвани включены стихи нескольких поэтов, посвященные ему. Один из этих авторов – Эмир Мохаммед бин Халифа. В заголовке его стихотворения, адресованного Бадру Ширвани, называется имя отца поэта – Хаджи Шамседдин Ширвани:

لامیر محمد بن خلیفه فی حق خواجه بدر بن حاجی شمس الدین شروانی[12]

"Эмир Мохаммед бин Халифа о Ходже Бадре, сыне Хаджи Шамседдина Ширвани".

---

[8] Там же, с.460.

[9] Там же, с.67.

[10] Там же, с.493.

[11] کاتبی ترشیزی، دیوان Рукопись Республиканского рукописного фонда АН АзербССР. Шифр $\frac{\text{М-98}}{2666}$, л.110а.

[12] Диван, с.504.

В Диване поэта нет никаких сведений о датах жизни и смерти отца поэта Хаджи Шамседдина Ширвани, о его профессии и пр. Не упомянуты в нем и мать поэта, его сестры, братья, родственники, учителя, школа-медресе, где он учился, и т.п.

Авторы, писавшие о Бадре Ширвани, ничего не говорят о том, когда он родился, когда начал заниматься литературной деятельностью. Об этом пишет сам поэт:

تاریخ چو شد هشتصد از هجر پیمبر
بنمود سخن روی بمن گشت فن من
در سن ده و یازده بودم که ز توفیق
شد زنده سخن همچو مسیح از دهن من
زان سال شدم بدر سخن بر فلک نظم
تاریخ دگر گشت بمعنی سخن من[13]

"Когда исполнилось восемьсот лет со дня хиджры пророка, слово повернулось лицом ко мне и стало моим искусством. Лет десять-одиннадцать было мне, когда ожило слово от дыхания моих уст, как от дыхания мессии. С того года я стал Бадром (полной луной) на небесах поэзии. سخن من (мое слово) можно исчислять с этого дня".

Дата, которая заключена в этой хронограмме, позволяет утверждать, что поэт написал свои первые стихи в 800 г.х., в возрасте 10—11 лет. Если считать, что Бадр Ширвани начал сочинять в 11-летнем возрасте, то получается, что он родился в 789/1387 г., а начало его творчества следует отнести к последним годам XIV в.

О том, где и у кого учился Бадр Ширвани, нет сведений ни в современных ему источниках, ни в его собственных произведениях. Если учесть трудное семейное положение поэта, можно предположить, что начальное образование он получил в Шемахе, но, не имея возможности продолжать его, в дальнейшем занимался самообразованием.

В годы учения, во время путешествий по различным городам и областям поэт в совершенстве овладевает персидским языком и пишет на нем прекрасные стихи. Строки из его Дивана, написанные на арабском языке, позволяют предполагать, что он знал и этот язык. Из отдельных замечаний поэта, встречающихся в его стихах, мы узнаем, что какое-то время он жил в областях и городах, расположенных на побережье Каспийского моря, — Мазандеране, Гиляне, Лахиджане, Баку, Дербенте. В эту пору он овладевает языком одной из народностей, живущей на побережье и говорящей на одном из иранских диалектов, и пишет на этом диалекте две газели. В названии этих газелей не указано конкретно, на каком языке или диалекте они написаны, а просто обозначено: "на языке побережья" (و له ایضا بزبان کنار آب[14]).

[13] Там же, с.551.

Следует сказать, что в Диване Бадра Ширвани есть также стихотворение ملمع, написанное на трех языках[15] — персидском, азербайджанском и неизвестном нам иранском диалекте.

Интересно, что в произведениях хуруфитов, живших в XIV—XV вв., в диванах Шаха Касима Анвара и других поэтов также встречается много заимствованных слов из языков народностей, живших по берегам Каспийского моря, и стихотворений, написанных на этих языках. Язык двух вышеуказанных газелей отличается от татского языка, на котором в настоящее время говорит население некоторых поселков Сураханы, Балаханы и Кала, лежащих близ Баку. Вернее, это совсем другой иранский диалект. Основываясь на выражениях поэта گیلی، لفظ گیلی، زبان روستائی , можно лишь предположить, что язык двух газелей и этого стихотворения — это гилянский язык, на котором говорили в каком-то определенном селении. Специалисты по иранской диалектологии, возможно, смогут уточнить, на каком языке написаны эти три поэтических произведения.

Из стихотворений Бадра Ширвани узнаем, что в детстве он потерял мать, отец женился на другой женщине, отец и мачеха с ним плохо обращались. Горечь этих детских лет, бедность, преследовавшая его в юности и в течение всей жизни, наложили определенный отпечаток на его творчество. Солдаты войск Кара-Коюнлу разгромили его дом, ограбили его самого, что повергло его в еще большее отчаяние.

Поэт, на которого со всех сторон сыпались удары судьбы, в нескольких своих стихотворениях жалуется на одолевающий его ревматизм. Бедный, больной, проживший тяжелую жизнь, поэт скончался 26 ноября 1450 года. По поводу того, где он умер и похоронен, точных сведений нет. Можно предположить, что последние годы жизни Бадр Ширвани прожил либо в Шемахе — на своей родине, либо в новой столице — Баку. Умер поэт, по-видимому, в одном из этих городов и там же похоронен.

В творчестве Бадра Ширвани, прекрасного лирика, основное место занимает касыда. Не имевший ни состояния, ни имущества, ни должности, не владевший никаким иным ремеслом, поэт, для того чтобы содержать семью, славил власть имущих, был вынужден просить у них буквально все. Если бы не семья, не забота о ее пропитании, как неоднократно отмечал сам Бадр Ширвани, он никого ни о чем бы никогда не просил.

[14] Диван, с.665.
[15] Там же, с.347.

В одном из стихотворений, адресованных Байсункур-мирзе, он говорил:

نیستم چون شاعران سفله و بد نفس و دون
کز برای لقمه‌ای گردند چون سگ در بدر
گر رسد هر روزم از خوان عطایت یک نوال
استخوانی خواهم از کس از سگم کمتر شمر[16]

"Я не из тех низких, алчных поэтов, что, подобно собаке, в поисках куска трусят от одной двери к другой. Ежели ежедневно со стола твоего мне достается хлеб, а я попрошу у кого-либо кость, считай, что я хуже пса".

В другом стихотворении поэт пишет:

نبود منتم از نه فلک سفله نواز
گر بهر روز دو من نان دهدم یک منان[17]

"Если бы тот, кто попрекает меня своими благодеяниями, давал мне в день два батмана хлеба, я не упрашивал бы девять небес, взрастивших низких людей".

Поэт, живущий тяжелой жизнью, свой судный день, по его словам, пережил уже на этом свете:

قیامت را اگر بینند در حشر
من آن روز قیامت دیدم از نشر[18]

"Если люди ждут еще светопреставления, я этот день вижу теперь".

В поисках куска хлеба, желая как-то обеспечить семью, поэт покидает родину. Он посещает Кабалу, Дербент, Баку, Тебриз, Мазандеран, Хорасан и другие города и области. Пишет оды в честь их правителей. Но поэт не достигает желаемого. Напротив, к бедности присоединяется и ностальгия. Поэтому он вынужден возвратиться на родину, писать касыды для правителей Ширвана. В стихах, созданных на чужбине, поэт повествует о своей нелегкой жизни настолько ярко и проникновенно, что читателю невозможно читать их без волнения, не проникнуться сочувствием к поэту.

XV век не отличается благосклонностью к поэтам и поэзии, и поэт в своих стихах неоднократно пишет о бедности поэтического рынка.

По мнению Бадра Ширвани, его стихи не оценивались должным образом по той причине, что он ширванец. Ширван же — стихотворный кладезь. А жемчужина, как известно, не имеет своей истинной цены в жемчужной россыпи:

---

[16] Диван, с.241.
[17] Там же, с.422.
[18] Там же, с.549.

شروانیم از آن سببم نیست قیمتی
قیمت ندارد آری گوهر درون کان[19]

"Из Ширвана я, поэтому и не знают мне цены. Да, не имеет цены жемчужина, пока она соседствует с другими в россыпях".

В одном из стихотворений, адресованных им правителю Кабалы эмиру Шуджаеддину Ардаширу, поэт выражает эту мысль следующим образом:

درون ملکت شروان چرا ندارم قدر
از آنک نیستم از روم و کفه و آزاق[20]

"В Ширване меня не ценят, потому что я не из Рума, Кафы (Феодосии) или Азага (Азова)".

Интересно, что в некоторых стихах поэт отмечает, что за пределами Ширвана ему сопутствовала слава, стихи его ценились. В одном из стихотворений, посвященных Джуки-мирзе, читаем:

گرچه از شروانم و دارم غریبی و فراق
نظم من شد شهره در شهر خراسان و عراق[21]

"Хотя я из Ширвана и /здесь я/ чужеземец, чужестранец, но стихами славен в Хорасане и в городах Ирака".

Обращаясь в своих касыдах к тем, кого он прославляет, Бадр Ширвани смело заявлял, что имена шахов увековечиваются поэтами. В стихотворении Шейху Хасану Зардаби он, например, пишет:

شعرا نام شهان زنده‌ی جاوید کنند
این یقین است و یقین را نبود هیچ گمان
رونقی یافت ز فردوسی طوسی محمود
شهرتی یافت بخاقانی شروان خاقان[22]

"Поэты славят шахов и увековечивают их имена. Это истина, в которой нельзя сомневаться. Блеск /султану/ Махмуду придал Фирдоуси Туси, хакана /Ширвана/ прославили уста Хакани Ширвани".

Наиболее полно выразил поэт эту мысль в одном из стихотворений к коменданту Дербентской крепости эмиру Ифтихару:

---

[19] Диван, с.69.
[20] Там же, с.307.
[21] Там же, с.232.
[22] Там же, с.302.

نام محمود از بقای نظم فردوسی بماند
گر نه پانصد سال شد محمود در ملک فناست
شهرت خاقان شروان و آخستان نامدار
از صفات افضل الدین میر خاقانی بجاست
شاه سنجر از ثنای انوری ممدوح شد
تا بود دیوان مدحش نام سنجررا بقاست[23]

"Имя /султана/ Махмуда увековечено бессмертными стихами Фирдоуси, а прошло уже 500 лет, как /султан/ Махмуд отошел в мир иной. Слава хакана Ширвана знаменитого Ахситана живет в восхвалениях Афзаледдина Хакани. Оды Энвери посвящены султану Санджару, и, пока существует диван этих од, будет жить и имя Санджара".

В стихах, адресованных его соотечественникам, а также представителям других тюркоязычных народов, Бадр Ширвани подчас оставлял персидский язык и выражал свои сокровенные думы на родном языке. Так, например, в стихотворении некоему бакинцу Мансуру читаем:

یک شکایت میکنم با تو بترکی این زمان
از زمانه کز جفایش خاطری دارم فکار
گورمدم بیر یار جانی دوغرسی بو ملکده
خامی اغیار ایدلار قولی یالان ناسازگار
بدر ادم دوران جفاسی قامتم قلدی هلال
قالمشم سرگشته بو دور فلکده ذره‌وار
چرخ سرکش کاول دو رنگ و خیره‌دور قپلان کبی
گور که نیجه قلدی حیران گوزلو خوبلرنی شکار
به کمی یوزم ساررذی فکردن وجهم بودر
قطره قطره قان توکبدر یورگومه چون انار[24]

Время, его тяготы причинили много горя мне,
Я выскажу тебе свои жалобы на них на тюркском (азербайджанском) языке.
Не видал я друга вечного в этой стране,
Все были чужими, лживыми, неприличными.
Был я полной луной, тяготы жизни согнули меня, превратив в полумесяц.

[23] Диван, с.346.
[24] Там же, с.493.

Растерян я в этом мире, превратился в песчинку.
Злой рок двулик и жесток, как барс,
Смотри, как искалечил он красавиц с очаровательными очами.
От дум пожелтело лицо мое, подобно айве, таков теперь мой лик,
И вливается по капле кровь в мое сердце, как из граната.

Бадр Ширвани, автор прекрасных лирических стихов, владел всеми видами и формами средневекового восточного стихосложения и являл собой личность разностороннего дарования. Реалистические зарисовки, связанные с его личной жизнью, сатирические стихи, помещенные в его Диване, служат великолепным фактическим материалом для характеристики его эпохи. Наряду с этим следует сказать, что Бадр Ширвани писал по преимуществу касыды и по праву может считаться мастером этой формы в азербайджанской литературе XV в. Не случайно он называл себя в некоторых стихах Хакани своего времени, вторым Хакани.

Бадр Ширвани внимательно вчитывался в произведения своих предшественников, но не подражал им. Он стремился всегда писать "чистые", "нетронутые", по его выражению, оригинальные стихи:

مرا یک معنی خاص از دو صد دیوان دزدی به
درین دعوی بود معنی ولی معنی بود برهان[25]

"Мое собственное слово, /стих мой/ лучше двух сотен сворованных диванов, и в споре этом стихи мои — решительное подтверждение этого".

В Диване почти нет стихов, несущих глубокий философский смысл или же понятных лишь высокообразованным людям. Стихи поэта многообразны, язык их сравнительно прост. Любой знающий персидский язык легко прочтет и поймет их. То же самое можно сказать и о 50 бейтах, написанных на азербайджанском языке и включенных в Диван. Поэт неоднократно говорил о том, что стихи должны быть многоцветными, написанными ясно и доступно:

شعر باید گفت رنگین، ور نه، داند هر کسی
فاعلاتن فاعلاتن یا دتن درتن دتن[26]

"Стих должен быть многообразным, иначе каждый мог бы сказать: фаилатун фаилатун или датан дартан датан".

[25] Диван, с.88.
[26] Там же, с.309.

Или:

سخن باید که باشد پاک و رنگین
چه سود از فاعلات و تن دتن تن[27]

"Слово должно быть нетронутым и емким, что проку от фаилато тан датан тан".

С точки зрения характеристики эпохи интересна и сатира Бадра Ширвани. Острие ее нацелено в жестоких правителей, полуграмотных служителей культа. Это обирающие народ сельские старосты, городские головы и прочие бездельники, живущие за чужой счет. Эти люди, которых поэт называет "бездарными", "людьми без роду, без племени", "завистниками", "подхалимами" и т.д., всегда старались унизить поэта, интригами донимали его всю жизнь.

Диван Бадра Ширвани насчитывает 12 473 бейта, в том числе:

1) Касыды — 154 стиха, 7371 бейт
2) Мараси — 7 стихов, 546 бейтов
3) Мукаттиат — 186 стихов, 1599 бейтов
4) Хабсийат — 83 стиха, 566 бейтов; напечатано 312 бейтов, не напечатано 244 бейта
5) Мутаййибат — 2 стиха, 107 бейтов — не напечатаны
6) Месневи — 2 стиха, 114 бейтов — напечатано 25 бейтов, не напечатано 89 бейтов
7) Хазлийат — 13 стихов, 136 бейтов — напечатано 108 бейтов, не напечатано 28 бейтов
8) Таварих — 37 стихов, 120 бейтов
9) Тарджибанд — 1 стих, 96 бейтов
10) Газалийат — 205 стихов, 1451 бейт
11) Мусаммат — 2 стиха, 52 бейта
12) Мутафаррикат — 16 стихов, 91 бейт
13) Рубаийат — 43 стиха, 86 бейтов
14) Муамма — 11 стихов, 12 бейтов

Всего — 12 473 бейта; 536 бейтов не включены в настоящую публикацию.

Диван Бадра Ширвани хранится в Институте востоковедения имени Абу Рейхана Бируни Академии наук Узбекской ССР под номером 132. Это пока единственная известная в научном мире рукопись Дивана поэта. Однако отдельные стихи поэта встречаются в различных альманахах, поэтических сборниках. Один из них хранится в Тегеране, в личной библиотеке покойного Хаджи Малика Хорасани. По сведениям Мохаммед-Али Тербийата[28] и из каталога указанной библиотеки[29] следует, что

[27] Там же, с.456.

[28] محمد علی تربیت ، دانشمندان آذربایجان، تهران، ۱۳۱۴، ص ۶۴

[29] احمد منزوی، فهرست نسخه‌های خطی فارسی، جلد ۳، تهران، ۱۳۵۰، ص ۲۸۵

в этом сборнике даются краткие сведения о жизни и творчестве поэта и приводятся 500 его бейтов. К сожалению, несмотря на все наши старания, нам не удалось получить микрофильм этого сборника.

Ташкентская рукопись Дивана Бадра Ширвани содержит 361 лист, переписана почерком насталик, заголовки к стихотворениям — почерком сулс. Начальные листы рукописи утеряны. Не хватает нескольких страниц из середины. Остальная часть в сохранности, однако нет никаких сведений о том, кем, где и в каком году она была переписана. В каталоге указано, что рукопись изготовлена не позже XVII века[30].

Последний лист рукописи (л.361а) содержит две хронограммы, переписанные тем же почерком, что и вся рукопись. Первая хронограмма включает восемь бейтов, вторая — два. В них указана дата смерти поэта[31]. В первом стихотворении дается высокая оценка творчеству Бадра Ширвани, автор сравнивает его с такими видными мастерами слова, как Хакани, Энвери, Камал Исфагани, Аттар, Салман Саведжи.

Эти две хронограммы, содержащие дату смерти Бадра Ширвани, написаны, несомненно, поэтом, возможно, двумя поэтами, знавшими его лично, близко знакомыми с его творчеством. Даты в обоих стихотворениях идентичны и соответствуют дате, приводимой в других источниках, а именно 854 году хиджры. Вполне вероятно, что их авторы — соотечественники поэта. Учитывая все это, за дату смерти поэта мы приняли двадцатый день месяца шаввала 854 года хиджры/26 ноября 1450 года. На дополнительных двух листах, прикрепленных к началу рукописи, даны образцы стихотворений разных поэтов.

Ташкентская рукопись Дивана Бадра Ширвани переписана, по нашему мнению, или непосредственно с автографа, или же спустя некоторое время после смерти поэта с другого экземпляра, в свою очередь переписанного с автографа. Подтверждением этого является следующее. Стихотворения, посвященные умершим при жизни поэта Шейху Ибрахиму (1382 — 15 сентября 1417), его сыну принцу Шуджаеддину Газанфару (800—847/1398—1443), сыну Тимура Шахруху (1405—1447) и другим, соответственно озаглавлены. Из заголовков явствует, что этих людей уже нет в живых. Например:

و له ایضا فی مدح سلطان المغفور امیر شیخ ابراهیم طاب ثراه[32]
و له ایضا بمدح امیرزاده غضنفر طاب ثراه[33]
و له ایضا فی مدح سلطان السلاطین فی العالم میرزا شاهرخ طاب ثراه[34]

[30] Собрание восточных рукописей Академии наук Узбекской ССР. Т.2. Таш., 1954, с.156.

[31] Диван, с.679.

[32] Там же, с.23.

[33] Там же, с.143.

[34] Там же, с.70.

Подобных пометок нет в заголовках стихотворений, посвященных лицам, умершим после смерти Бадра Ширвани, т.е. после 854/1450 года. Например, в заголовках стихотворений, посвященных ширваншаху Халилуллаху (1417 – 1462) и правителю государства Кара-Коюнлу Джаханшаху (1436 – 1467), читаем:

و له ایضا فی مدح سلطان الاعظم الاعدل الاعلم المؤید بتائید الله سلطان خلیل الله خلد الله ملکه[35]

و له ایضا فی مدح السلطان المعظم میرزا جهانشاه[36]

Основываясь на дате смерти Шахруха, последовавшей в 1447 году, датах смерти других современников поэта, указанных в его стихотворениях, и на иной информации, можно сказать, что Диван поэта был составлен в последние годы его жизни. Если бы Диван составлялся спустя много лет после смерти автора, в заголовках стихов, посвященных Халилуллаху, умершему в 1462 году, и другим правителям, не было бы слов, подобных خلد الله ملکه (да продлит Аллах царствование его), из которых следовало, что эти люди живы.

На вопрос о том, кто является составителем этого Дивана, можно ответить, что им является сам Бадр Ширвани. Это подтверждают и различные замечания, содержащиеся в самом Диване, а также следующие строки:

گاه در خلوت بفکر جمع اشعار خـــــودم
تا بنام شه گذارم نام و دیوان یادگار[37]

"Иногда в своем уединении я думаю о том, чтобы собрать свои стихи и принести в дар шаху свое имя и Диван".

Вопрос о том, где и когда была переписана настоящая рукопись, можно решить в пользу Ширвана, а может, и самой Шемахи, где, по нашему мнению, Диван был переписан в начале XVI в. Это предположение подтверждается наличием ряда фактов. Например, упоминаемые в рукописи три халифа – Абу Бекр (632 – 634), Омар (634 – 644) и Осман (644 – 656) – характеризуются автором, как и поэтами, жившими до XVI в., как "верные", "справедливые", "совестливые" и т.д. Известно, что в сочинениях и рукописях, написанных или изготовленных на территории, где правили Сефевиды, имена этих халифов в связи с распрями между суннитами и шиитами упоминались с антипатией, а при переписывании произведений, составленных раньше, части, где они упоминались, либо выбрасывались, либо их имена заменялись именем имама Али. Если бы Диван был переписан во времена крушения царства ширваншахов и подчинения Ширвана Сефевидам (т.е. после 1538 г.),

[35] Диван, с.1.
[36] Там же, с.89.
[37] Там же, с.129.

имена трех халифов (Абу Бекра, Омара, Османа) не сопровождались бы подобными эпитетами.

В ташкентской рукописи иногда встречается повторение одних и тех же строк в разных стихотворениях, написанных одним размером, но посвященных различным лицам. Учитывая, что эти повторяющиеся строки гармонично сочетаются с общим содержанием стихотворений, можно предположить, что это не ошибка переписчика, что стихотворение в таком виде написано самим поэтом. Поэтому эти строки сохранены и оставлены так, как они даны в рукописи. Если же мы встречали повторяющиеся строки в одном стихотворении и одну из них считали ошибкой переписчика, мы ее исправляли.

* * *

В заключение хочу выразить чувство признательности ныне покойному академику Абдулкериму Али-заде за ценные советы при подготовке Дивана Бадра Ширвани к изданию. Приношу также глубокую благодарность профессору Ахмеду Шафаи, Юсифу Гамзалу, взявшим на себя труд по редактированию книги, каллиграфу Ормузу Фариверу, переписавшему Диван.

Диван Бадра Ширвани подготовлен к печати впервые и лишь на основании одной рукописи. Как и в большинстве первых изданий в этом издании, несомненно, будут какие-то недочеты. Заранее выражаем свою признательность лицам, которые сообщат нам о них.

А. Рагимов

ТЕКСТ

فرهنگستان علوم جمهوری شوروی سوسیالستی
آذربایجان

انستیتوی خاورشناسی

بدر شیروانی

دیوان

تهیّه کننده متن برای چاپ، مقدمه وفهارس از
ابو الفضل هاشم اوغلی رحیموف

ادارهٔ انتشارات «دانش»
شعبه ادبیات خاور
مسکو - ۱۹۸۵

زیر نظر

احمد شفائی

و

یوسف حمزه‌لو

خط از هرمز عبدالله‌زاده فریور

مقدمه

«مجیر بیلقان رفت و نهان شد ناظم گنجه
منم بر جای آن هردو سخنها ترتر از ترتر»
(بدر شیروانی)

یکی از شعرای آذربایجان که تاکنون پژوهش چندانی روی زندگی و آثار وی صورت نگرفته، اشعارش جمع‌آوری نشده و بچاپ نیز نرسیده است بدر شیروانی میباشد. دولتشاه سمرقندی که نخستین اطلاعات نسبتاً دقیق و صحیح را پیرامون فعالیت ادبی شاعر در دسترس ما گذارده است دراین باره چنین مینویسد:

«مرد خوشگو و نادره جوی بوده، در شیروان و مضافات آن سالها سرآمد طایفه‌ی شعرا بوده و مولانا محمد کاتبی از خراسان چون بشروان افتاد میان او و مولانا بدر مشاعره و معارضه دست داد ... بعضی سخن مولانا بدر را از اشعار مولانا کاتبی افضل میدانند و اعتقاد اهل سمرقند خلاف این است»[1]

تذکره نویسانی نیز که در سده‌های شانزدهم تا نوزدهم میزیستند واز بدر شیروانی نام برده اند اساسا همین گفته‌های دولتشاه سمرقندی را تکرار

۱- دولتشاه سمرقندی، «تذکرة الشعراء»، تهران ۱۳۳۷ شمسی، ص ۴۲۴.

نموده اند . دانشمندان و محققان شوروی : آکادمیسین حمید آراسلی[1]، آکادمیسین عبدالکریم علی زاده[2] و پروفسور جعفر ابراهیموف[3] فقط نامی از شاعر برده و بذکر این نکته که وی سخنسرای معروفی بوده است اکتفا ورزیده اند .

تحقیق پیرامون زندگی و فعالیت های ادبی بدر شیروانی بویژه از سه نقطه ی نظر زیر حائز اهمیت کامل میباشد :

- نخست آنکه پژوهش میراث ادبی شاعر نامبرده فضای خالی موجود درادبیات ربع دوم سده پانزدهم آذربایجان را پرمیکند .

- دوم آنکه درآثار این شاعر اطلاعات گوناگون ادبی ، تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی وغیره وجود دارد که این اطلاعات درحقیقت نخستین منبع برای بررسی این مسائل دراین دوره میباشند وطبیعی است که از این نقطه ی نظر نیز این تحقیق بسیار جالب و ارزنده خواهد بود . اگر درنظر بگیریم که برخی از این مسائل چنانچه باید وشاید درمنابع تاریخی موجود مورد بحث وبررسی قرارنگرفته ، یا اصولاً از نظر دور مانده و یا آنکه پیرامون آنها اطلاعات دقیق وکاملی در دسترس نیست ، درآنصورت میتوان باجسارت کامل ادعا کرد که بررسی وتحقیق ادبی شاعر ازاهمیت بمانندی برخوردار میباشد .

- سوم آنکه وسایل بدیعی توصیف وتصویر که شاعر درکلام خود بکاربرده

۱- تاریخ ادبیات آذربایجان . جلدیکم . باکو ، ۱۹۴۳ ، ص ۱۶۷ (بزبان آذربایجانی).

۲- ع . علی زاده . اطلاعاتی چند پیرامون شیروان (تاآغاز سده ی سیزدهم . اخبار فرهنگستان علوم جمهوری سوسیالیستی آذربایجان ، باکو ۱۹۴۷ شماره ۱۲، ص ۱۱ (بزبان روسی) .

۳- ج . ابراهیموف . مختصری راجع بتاریخ سده ی ۱۵ آذربایجان . باکو ۱۹۵۸، ص ۱۷۹ (بزبان آذربایجانی)

عموماً وسایلی هستند که باوضع سرزمین زادگاه او ، یعنی آذربایجان مرتبط میباشند . منبع الهام بدر شیروانی نیز همانا سرزمین او و ادبیات، کلاسیک آذربایجان بوده است . از این رواست که میراث ادبی شاعر خواه از نقطه ی نظر بررسی وضع طبیعی ، اتنوگرافیک و اقتصادی آذربایجان ، خواه از نظر طرز برخورد وی با آثار کلاسیکهای این سرزمین و بالاخره خواه از نقطه ی نظر طرز بهره گیری وی از این آثار بس جالب توجه میباشد .

اگر نظر سریعی بتاریخ پژوهشهای حاصله درآثار بدر شیروانی بیفکنیم بسهولت آشکار خواهد شد که خواه تذکره نویسان وخواه دانشمندان و محققان معاصر فقط اطلاعاتی عمومی و مختصر پیرامون او ابراز داشته و همگی گفته های دولتشاه سمرقندی را بنحوی در باره ی او تکرار نموده اند . از طرف دیگر تقی الدین کاشی که یکی از تذکره نویسان سده ی ۱۷ - ۱۶ میباشد زندگی وآثار بدر شیروانی را با بدر چاچی درآمیخته وآنها را بطرز مغشوشی بررسی کرده است[1] .

با درنظر گرفتن کلیه ی جوانب مذکور در بالا چنین بنظر میرسد که اگر برمبنای آثار خود شاعر اطلاعاتی پیرامون زندگی وآفرینش ادبی او جمع آوری ومنتشر گردد ، بحصول مقصود کمک ، مؤثرتری خواهد بود .

۱- تقی الدین کاشی . «خلاصة الاشعار وزبدة الافکار» . نسخه ی خطی موجود درکتابخانه ی عمومی دولتی لنینگراد بنام سالتیکوف شدرین . دورن . شماره ۳۲۱ برگهای ۱۲۱الف - ۱۲۰الف . همچنین نسخه ی خطی همین تذکره درکتابخانه ی « ایندیا اوفیس » اته . شماره ۶۷۷ ، برگهای ۶۹۱ الف - ۶۸۳ ب .

بدر شیروانی در شهر شماخی دیده بجهان گشوده است. در چند مورد از اشعار خود شاعر بصراحت خاطر نشان میسازد که مولدش شهر شماخی بوده است. در یکی از قصایدش که بمدح شیخ ابراهیم شیروانشاه (۱۴۱۷ - ۱۳۸۲) اختصاص یافته است چنین میخوانیم :

" رفت خاقانی و من مداح خاقانم کنون
نیست کس امروز در علم سخن همتای من
من نه از ملحانم و زآن روستایی طبع چند
مولدم خاک شماخی تخت شروان جای من " ۱

شاعر در قصیده ای که بمناسبت عید نوروز برای خلیل الله شیروانشاه (۱۴۶۲ - ۱۴۱۷) سروده است تولد خود را در شهر شماخی بدینگونه تصریح میکند :

" به یمن مدحت این خاندان مشهور شهرم
اگرچه باشدم خاک شماخی مولد و منشا " ۲

در قصیده ای دیگر چنین سروده است :

" چو خاک پاک شماخی است مولدم، زان رو
گرفت عطر کلامم چو مشک چین و ختن " ۳

درخصوص نام و تخلص شاعر باید گفت که وی در چند مورد از اشعارش خود را "بدر" نامیده و این نکته را با صراحت یاد آور میشود در قصیده ای

۱- دیوان . ص ۶۷
۲- همانجا ص ۲۹۵
۳- همانجا ص ۴۶

که برای شیخ ابراهیم شیروانشاه سروده است مینویسد :

" نام من بدر است و گشتم چون هلال از دور چرخ
کمتر از یک ذره شد خورشید ذهن آرای من " ۱

در قصیده ی دیگری نیز که بنام شیخ ابراهیم سروده چنین آمده است :

" نامم ار بدر است لیکن هستم از غم چون هلال
قامتم بر حال من چون زلف خوبان است دال " ۲

در چند شعر دیگر نیز همین نکته را متذکر میشود و خود را بدر مینامد . در اشعاری نیز که بزبان مادری سروده خود را بنام "بدر" معرفی میکند :

" بدر دور آدیم منیم ، مشهور دوران فلک
سوزومه اوراد ایدر هر خوانده کیم بیر اهل یار " ۳

و بالاخره باید متذکر شد که کاتبی ترشیزی - نیشابوری که یکی از شعرای معاصر وی میباشد در یکی از اشعارش وی را "بدر" مینامد ۴.

در تذکره هایی که مورد استفاده ی ما بوده و نیز در اشعار خود او اطلاعاتی پیرامون نام پدرش بچشم نمیخورد .

اما در دیوان بدر شیروانی اشعار برخی از شعرایی که در باره ی خود او سروده هایی دارند دیده میشود . یکی از این شعرا امیر محمد بن خلیفه میباشد.

۱- دیوان صفحه ۶۷
۲- همانجا صفحه ۳۸
۳- همانجا صفحه ۴۹۳
۴- کاتبی ترشیزی . "دیوان" نسخه ی خطی موجود در فوند آثار خطی فرهنگستان علوم جمهوری شوروی سوسیالیستی آذربایجان . رقم M-۹۸ / ۲۶۶۶ برگ ۱۱۰ الف .

او در عنوان شعری که بنام بدر شیروانی سروده نام پدر شاعر را حاجی شمس الدّین شیروانی مینویسد . این عنوان چنین است : [1]

« لامیه محمّد بن خلیفه فی حق خواجه بدر بن حاجی شمس الدین شروانی »

لیکن پیرامون تاریخ تولد ، وفات ، دوران زندگی و شغل حاجی شمس الدین در دیوان شاعر هیچگونه اطلاعی دیده نمیشود . همچنین در دیوان بدر پیرامون نام مادرش ، برادران و خواهران وی ، خویشاوندانش آموزگارانش ، مدرسه و یا مکتب او و غیره و غیره هیچگونه اشاره‌ای وجود ندارد .

کسانیکه مطالبی راجع به بدر شیروانی نگاشته اند درباره‌ی سال تولدش و اینکه درچه هنگام بفعالیت ادبی آغاز نموده است چیزی متذکر نشده اند . اما خود شاعر در این باره اطلاعاتی در دسترس ما قرار میدهد بدین شرح :

« تاریخ چو شد هشتصد از هجر پیمبر ،
بنمود سخن روی بمن گشت فن من
در سن ده و یازده بودم که ز توفیق
شد زنده سخن همچو مسیح از دهن من
زان سال شدم بدر سخن بر فلک نظم
تاریخ دگر گشته بمعنی « سخن من » [2]

بطوریکه در ماده تاریخ « سخن من » دیده میشود شاعر در سال ۸۰۰ هجری

۱- دیوان صفحه ۵۰۴ .
۲- همانجا صفحه ۵۵۱

(« سخن من » = ۸۰۰) در سنین ده - یازده سالگی نخستین اشعار خود را سروده است . اگر سن ۱۱ سالگی را برای آغاز سرایندگی وی مناسبتر تشخیص دهیم نتیجه میشود که وی ۷۸۹ هجری قمری (۱۳۸۷ میلادی) از مادر متولد شده و فعالیت ادبی خود را خیلی زود ، در سالهای آخر سده‌ی چهاردهم آغاز نموده است .

اما درخصوص اینکه بدر شیروانی درکجا و نزد چه کسانی به تحصیل علم وکسب دانش و معرفت پرداخته است نه در منابع مربوط باو و نه در آثار خود شاعر ، در هیچ جا کمترین اطلاعی وجود ندارد . اما اگر وضع خانوادگی شاعر و اینکه او سالهای کودکی و نوباوگی را بسختی و مرارت گذرانیده است درنظر بگیریم باید احتمال دهیم که وی نخستین تحصیل خود را در زادگاهش ، یعنی شهر شماخی آغاز نموده است .

لیکن از قرائن بر می آید که او موفق نشده است سالیان دراز بتحصیل خود ادامه دهد و تنها در اثر مطالعات شخصی و هوس وافر خویش توانسته است بر میزان دانش و هنر خود بیفزاید .

شاعر در اثر تحصیل ، در نتیجه‌ی مطالعات شخصی و در پی سفرهای متعدد خود بشهرها و ولایات مختلف زبان فارسی را بخوبی و در حد کمال فراگرفته و اشعار نغز و دلپسندی نیز بهمین زبان سروده است . بدلیل وجود بعضی مصراعهای عربی نیز در دیوان او میتوان مدعی شد که وی زبان عربی نیز میدانسته است .

از برخی نکات و اشارات مندرج در اشعار بدر شیروانی استنباط میشود که وی مدت زمانی در شهرها و ولایات کرانه‌ی دریای خزر از قبیل

مازندران ، گیلان ، لاهیجان ، باکو و دربند بسر برده است . او زبان یکی از اقوام ساکن کرانه های دریای خزر را که ظاهراً یکی از گویشهای زبان فارسی است آموخته و دو غزل نیز بهمان گویش سروده است . درعنوان این غزلها تصریح نشده که بچه گویشی سروده شده اند وفقط این عبارت بچشم میخورد : « وله ایضاً بزبان کنار آب »[1] .

این نکته بسیار جالب توجه است که در آثار حروفیون (سده های ۱۴ و ۱۵)، در دیوان شاه قاسم انوار و در دیوان برخی دیگراز شعرا نیز کلمات واشعار متعددی بزبان اقوام ساکن کرانه های دریای خزر یافت میشود. زبان مستعمل در این دو غزل بدرشیروانی با زبان « تات » که یکی از گویشهای فارسی است وهم اکنون نیز اهالی چند روستا در اطراف باکو بآن متکلم هستند تفاوت دارد . بهتر بگوییم ، زبان آن دو غزل زبان یاگویش « تات » نیست . لیکن در قرون وسطی باز هم درچند روستای اطراف باکو زبانی متداول بوده که بازبان « تات » کنونی فرق داشته وظاهراً گویش دیگری از زبان فارسی بشمار میرفته است . هم اکنون نیز در باکو ، درسنگ نبشته های یک قلعه ی قرون وسطایی بنام « سنگهای بایل » کلماتی چند دیده میشود که با کلمات زبان « تات » متفاوت میباشد . شاید هم این دو غزل بدرشیروانی بهمان زبان ، یاآنکه بیکی از گویشهای مازندرانی ، گیلکی و طالشی وغیره سروده شده باشد .

دراینجا بیمناسبت نیست گفته شود که در دیوان بدرشیروانی یک

۱- دیوان صفحه ٦٦٥

ملمع سه زبانه نیز وجود دارد[1] که یکی از آنها فارسی ، دیگری آذربایجانی و سومی باز هم یکی از گویشهای زبان فارسی است که چگونگی آن بر ما معلوم نگشته است . از مضمون عمومی شعر میتوان چنین نتیجه گرفت که در یک دهکده مردمی ساکن بوده اند که درعین حال هم بزبان آذربایجانی و هم بیکی از گویشهای فارسی متکلم بوده اند . با استناد بر وجود کلماتی نظیر « گیلی »[2] و « لفظ گیلی »[3] و « زبان روستایی »[4] در اشعار شاعر میتوان احتمال داد که زبان این دو غزل و زبان سوم ملمع نامبرده نیز زبان اهالی یکی از روستاهایی بوده است که بیک نوع گویش گیلکی که خود یکی از گویشهای فارسی است و تاکنون بر ما معلوم نگشته تکلم می‌کرده اند . البته دانشمندان متخصص دیالکتولوژی زبان فارسی میتوانند دقیقاً مشخص سازند که این دو غزل وزبان سوم ملمع بچه زبان ویاگویش سروده شده است .

از فحوای اشعار بدرشیروانی مستفاد میگردد که وی درکودکی مادر خودرا از دست داده و پدرش نیز عیال دیگری اختیار کرده است. رفتار وبرخورد نامادری وپدر نیز با وی آنقدرها مطلوب و دلپسند نبوده است. این دشواری و مرارت سالهای کودکی ، فقر و تنگدستی او در دوران جوانی ، عسرت و فاقه ی وی درسراسر عمر طبعاً و ضرورتاً تأثیر فراوانی

۱- دیوان صفحه ۳۴۷ .

۲- همانجا صفحه ۴٦۷ .

۳- همانجا صفحه ۲٦۹ .

۴- همانجا صفحه ۴۳۸ .

بر آثار و سروده های او برجای نهاده است . شاعر در جوانی تأهل اختیار کرد و در همین هنگام هم خانه اش و هم خودش مورد تهاجم و چپاول و غارت افراد قره قویونلو قرار گرفته اند و با این ترتیب در فقر و مسکنت مصیبت بارتری فرو رفته است .-

شاعر در سروده های خود از « اهل و عیال » و « فرزند » سخن بمیان می آورد . لیکن اسامی آنها را ذکر نمیکند و اطلاعاتی نیز پیرامون آنها نمیدهد .

شاعر که طعم شرنگ ناگوار حیات را بکرات چشیده و در معرض هجوم دشواریهای کمرشکن و طاقت فرسای زندگی قرار گرفته است در چند شعر از بیماری روماتیسم نیز شکایت میکند . او که در منگنه ی کشنده ی زندگی پر مرارت و فقر و تنگدستی و بیماری از هر طرف در فشار قرار گرفته بود سرانجام در ۲۰ نوامبر سال ۱۴۵۰ دیده براین جهان فروبست . پیرامون محل درگذشت شاعر و مدفن او نیز اطلاعات دقیق و روشنی در دست نیست . میتوان حدس زد که وی در سالهای آخر عمر در زادگاه خود شماخی و یا در باکو که پایتخت تازه بوده است میزیسته ، در یکی از همین دو شهر نیز وفات یافته و در همان شهر مسکن نیز بخاک سپرده شده است . گورستانهای این دو شهر نیز در اثر حوادث طبیعی و تاریخی از بین رفته و برجای نمانده است . بنابراین جستجو و کاوش مدفن او نیز مسلماً بدون نتیجه خواهد ماند .

بدر شیروانی سراینده ی غنایی چیره دستی است که در بین

آثارش قصاید وی جای برجسته ای را احراز مینماید . او ظاهرا جز شاعری حرفه و پیشه ای نداشته است . از مال و منال دنیا محروم بوده ، منصب و مقامی را نیز احراز نکرده است. بنابراین ناگزیر بوده است برای امرار معاش و تکفل مخارج اهل و عیال بمداحی نمایندگان طبقات حاکمه ی آندوره پرداخته و حتی در طی اشعارش بصراحت تقاضای اعطای عادی ترین ضروریات زندگی را بنماید . خود او بارها و بارها این نکته را متذکر بوده است که اگر اهل و عیالی نمیداشت و بار تکفل زندگی آنها را بر دوش نمیکشید هرگز تن به تمنا درنمیداد و زبان التماس براین و آن نمیگشود . او در یکی از اشعارش که برای بایسنقر میرزا نوه ی تیمور لنگ مینویسد چنین میگوید :

« نیستم چون شاعران سفله و بدنفس و دون
کز برای لقمه ای گردند چون سگ در بدر
گر رسد هر روز از خوان عطایت یک نوال
استخوانی خواهم از کس ، از سگم کمتر شمر »[1]

در شعر دیگری نیز پیرامون همین موضوع چنین میگوید :

« نبود منتم از نه فلک سفله نواز
گر بهر روز دو من نان دهم یک منّان »[2]

۱- دیوان صفحه ۲۴۱ .
۲- همانجا صفحه ۴۸۲ .

شاعر که دچار همه گونه دشواری و مرارت زندگی بوده است، بنا بگفته‌ی خود ، روز محشر و قیامت را نیز در همین دنیا درک کرده است:

" قیامت را اگر بینند در حشر
من آن روز قیامت دیدم از نشر " [۱]

شاعر در آرزوی بدست آوردن لقمه‌ای نان ، بامید تأمین نیازمندیهای اهل و عیال مجبور بترک زادگاه خود میگردد ، به قبله، دربند ، باکو ، تبریز ، مازندران، خراسان و ... روی میآورد، برای حکام و فرمانروایان این شهرها و نواحی و ولایات مدیحه‌سرائی میکند ، لیکن نمیتواند بآرزوی خود برسد . برعکس ، درد غربت و بیکسی بر درد فقر و فاقه و تنگدستی نیز افزوده میگردد . ناگزیر مجدداً بزادگاه خویش باز میگردد و قصاید شیوای خود را بمدح حکام شیروان اختصاص میدهد . در اشعاری که شاعر بهنگام غربت سروده است زندگی مرارت بار خود را بتلخی توصیف مینماید . این توصیفها و تصویرها بدرجه‌ای تأثرانگیز است که خواننده قادر نیست بدون هیجان و ناراحتی و بدون ابراز همدردی آنها را بخواند و از اینکه او بدینسان در چنگال فقر رو بزوال میرود مکدر و پریشانحال نگردد .

بازار شعر و شاعری در سده‌ی پانزدهم رونقی نداشت و از این رو نیز شاعر در سروده‌های خود بکرات بذکر همین نکته میپردازد .

بدر شیروانی را عقیده بر این بود که دلیل اصلی ارج ننهادن

۱- دیوان صفحه ۵۴۹ .

بر او و شعر او همانا اینست که وی خود از اهالی شیروان است و شیروان نیز معدن شعر و هنر میباشد و هرکس میداند که گوهر را در کان گوهر ارزش و بهائی نیست . ببینید در این باره چه میگوید:

" شیروانی ام از آن سببم نیست قیمتی
قیمت ندارد آری گوهر درون کان " [۱]

در شعر دیگری که بنام شجاع الدین اردشیر حکمران قبلا سروده است همین نکته را بدینسان بیان میکند :

" درون ملکت شروان چرا ندارم قدر
از آنکه نیستم از روم و کفه [۲] و آزاق [۳] " [۴]

جالب توجه است که شاعر در چند مورد از سروده‌های خود متذکر میشود که در خارج از شیروان کسب شهرت کرده و اشعارش را در آن اماکن ارج فراوان مینهاده اند . مثلاً در یکی از اشعار که بنام جوکی میرزا سروده است چنین مینویسد :

" گرچه از شروانم و دارم غریبی و فراق
نظم من شد شهره در شهر خراسان و عراق " [۵]

اینگونه مطالب و نکات مندرج در دیوان بدر شیروانی صحت

۱- دیوان صفحه ۶۹ .
۲- کفه - فئودوسیا .
۳- آزاق - آزوو .
۴- دیوان صفحه ۳۰۷ .
۵- دیوان صفحه ۲۳۲ .

مدعای دولتشاه سمرقندی را باردیگر تأیید میکند که گفته است شاعر در دوران خود ارزشی عالی یافته است .

بدرشیروانی طی قصایدش خطاب به ممدوحان خود با جسارت و صراحت تام میگوید : این شعرا هستند که نام حکمرانان و سلاطین را جاودانه میسازند . درشعری بنام شیخ حسن زردابی چنین میسراید :

" شعرا نام شهان زنده ی جاوید کنند ،
این یقین است ویقین رانبود هیچ گمان
رونقی یافت ز فردوسی طوسی محمود ،
شهرتی یافت بخاقانی شروان خاقان ."[1]

همین نکته را درشعری که بنام امیرافتخار دژبان (قلعه دار) دربند سروده است بطرز روشنتری بیان میدارد :

" نام محمود از بقای نظم فردوسی بماند
گرنه پانصد سال شد محمود درملک فناست
شهرت خاقان شروان واخستان نامدار
ازصفات افضل الدین میرخاقانی بجاست .
شاه سنجر ازثنای انوری ممدوح شد ،
تابود دیوان مدحش نام سنجر رابقاست ."[2]

در دیوان بدرشیروانی نکاتی نیز پیرامون زبان ترکی واز جمله

۱- دیوان صفحه ۳۰۲

۲- همانجا صفحه ۴۴۶

نیز زبان آذربایجانی وجود دارد . او اشعاری نیز بزبان مادری خود سروده است . اینها همه ازیک طرف دلیل براین است که وی با آثار شعرائی که بزبانهای مختلف ترکی سروده هایی دارند آشنایی نزدیک دارد وازطرف دیگراین مطالب ازنظر بررسی تاریخ زبان آذربایجانی درسده ی پانزدهم حائز اهمیت فراوان میباشد . شاعر درشعری که بنام امیرالامرا محمد ترکمان سروده چنین میگوید :

" لطیف طبعا ، ترکی دگر همی دانم ،
نیم از آن که ندارم زعلم ترک خبر ."[1]

بدرشیروانی برای آنکه تسلط خودرا برسرودن اشعاری نغز بزبان مادری باثبات رساند پس از بیت فارسی بالا چهاربیت نیز بزبان آذربایجانی سروده است .

ازگفته شاعر :

" درراه عشق بهر غزلهای ترکی ام
صدماهرو ز چینی و تتار آمده ."[2]

بخوبی معلوم میشود که وی غزلهایی نیز بزبان مادری سروده است . متأسفانه باید گفت که در دیوان موجود بدرشیروانی حتی یک غزل هم بزبان آذربایجانی دیده نمیشود .

بدرشیروانی دراشعارفارسی خود خطاب به هم میهنانش ونیز خطاب

۱- دیوان صفحه ۳۰۵ .

۲- دیوان صفحه ۴۹۳ .

به نمایندگان دیگر مردم ترک زبان درد دلهای اصلی خود را بزبان مادری بیان میکند . مثلاً درشعری که درباکو برای شخصی منصور نام سروده واز دوران خود شکایت میکند چنین آمده است :

«یک شکایت میکنم با تو بترکی این زمان
از زمانه ، کزجفایش خاطری دارم فکار
گورمدم بیر یار جانی ، دوغروسی بوملکده
(من ندیدم یارجانی راستی، در این دیار)
خامی اغیار ایدلار ، قولی یالان ، ناسازگار .
(جملگی اغیار ، کاذب درسخن ، ناسازگار .)
بدر ایدم دوران جفاسی قامتم قلدی هلال
(بدر بودم جور دوران قامتم کرده هلال)
قالمشم سرگشته بو دور فلکده ذرّه وار
(مانده‌ام سرگشته در دور فلک من ذرّه وار)
چرخ سرکش کاول دورنگ وخیره دور قاپلان کبی
(چرخ سرکش کاو دورنگ وخیره باشد مثل ببر)
گورکه نیجه قیلدی جیران گوزلو خوبلرنی شکار
(بین چسان خوبان آهوچشم را کرده شکار)
بر کیمی یوزم سارالدی نکردن وجهیم بودر .
(رویم از غم زرد شد مانند به ، این است وجه)
قطره قطره قان توبکدو یورگومه چون انار .
(قطره قطره خون چکد بر روی قلبم چون انار)[1]

ا - دیوان، صفحه ۴۹۳

بدر شیروانی استاد چیره دست اشعار نغز غنایی است . او درعین حال اشعار متعددی با اشکال مختلف ویژه‌ی قرون وسطای خاور زمین با انواع رنگارنگ بدیعی و در اوزان گوناگون سروده است واز این راه نشان داده است که درسخن سرایی هنرمندی جامع الاطراف میباشد . در دیوان اشعار وی تصویرهای واقعی از زندگی شخص خود ونیز اشعاری طنزآمیز و هجائی وجود دارند . همه‌ی اینها میتوانند برای تعیین مشخصات کامل سروده‌های او منابع واسناد ذیقیمتی باشند . باوجود تمام این مراتب باید گفت که بدرشیروانی قبل از همه چیز شاعری قصیده‌سرا بوده وشایستگی آنرا دارد که بعنوان بزرگترین قصیده‌سرای سده‌ی پانزدهم ادبیات آذربایجان معرفی گردد . تصادفی نیست که وی درچند مورد خویشتن را خاقانی زمان و خاقانی ثانی بنامد :

«رفت خاقانی ومن مداح خاقانم کنون
نیست کس امروز درعلم سخن همتای من[1]

بدرشیروانی شاعری است که پیوسته میکوشد آثار ادبی سخن سرایان سلف خود را بدقت بیاموزد از آنها نکته چینی نماید ولی هرگز بتقلید آنها نمیپردازد . خوداو بارها متذکر میشود که وی پیوسته کوشیده است اشعاری «بکر» و «پاک» واصیل بسراید

«مرا یک معنی خاص از دوصد دیوان دزدی به

ا - دیوان صفحه ۶۷

در این دعوی بود معنی ولی معنی بود برهان.[1]

بدرشیروانی فرزند زمان و شاعر دوران خود میباشد. سروده های او زاییده ی خواسته های زمان بوده است. بهمین دلیل است که در دیوان اشعارش با مضامین عمیق فلسفی، با اشعار و ابیاتی غلیظ که بدشواری درک شوند و یا فقط توسط اشخاص باسواد ممتاز قابل درک باشند تقریباً برخورد نمیشود. اشعار او گوناگون ولی زبان همه ی آنها ساده و روان است. هرکس زبان فارسی بداند با آسانی بدرک مضمون اشعارش دست می یابد. عین این نکته را نیز درمورد تقریباً ۵۰ بیتی که در دیوان شاعر بزبان آذربایجانی برجای مانده است میتوان گفت. خود شاعر نیز بارها این نکته را تذکر داده که شعر باید رنگارنگ و متنوع باشد تا از یکنواختی و کسالت آوری بیرون آید. در عین حال شعر باید ساده و روان سروده شود تا برای همه قابل فهم باشد. اینست آنچه خود او میگوید:

«شعر باید گفت رنگین ور نه داند هر کسی
فاعلاتن فاعلاتن یا دتن درتن دتن»[2]

در جای دیگر نیز میگوید:

«سخن باید که باشد پاک و رنگین
چه سود از فاعلات و تن دتن تن»[3]

---

۱ - دیوان صفحه ۸۸.
۲ - همانجا صفحه ۳۱۹.
۳ - همانجا صفحه ۴۵۶.

اشعار طنزآمیز و هجویات بدرشیروانی نیز از نقطه ی نظر درک خصوصیات زمانه اش جالب توجه میباشند. هدف اینگونه اشعار همانا حکام پست و رذل، رجال دینی کم سواد، کدخداها، شحنه ها، تامغاچی ها و از اینگونه موجودات میباشند که جز غارت و تاراج خلق کاری ندارند و انگل وار خون مردم را میمکند و از ثمره ی زحمت آنان امرار معاش مینمایند. اینگونه اشخاص که شاعر آنها را «بی هنر» و «نااهل»، «ناجنس»، «بخیل»، «حسود»، «چاپلوس» و... مینامد پیوسته کوشیده اند از حرمت و مقام او بکاهند و وی را در انظار خفیف و ناچیز جلوه دهند. اینگونه تحریکات و فتنه انگیزیهای دایمی نیز درسراسر عمر شاعر وی را دچار عذاب روحی میساخته و در زندگی وی و در آفرینش ادبی او اثرات بس بزرگی برجای گذاشته است.

دیوان بدرشیروانی جمعاً مشتمل بر ۱۲۴۷۳ بیت میباشد که از جمله ی آنها:

قصاید - ۱۵۴ شعر وجمعاً ۷۳۷۱ بیت
راثی - ۷ شعر وجمعاً ۵۴۶ بیت
مقطعات - ۱۸۶ شعر وجمعاً ۱۵۹۹ بیت
خبیثیات - ۸۳ شعر وجمعاً ۵۵۶ بیت (که از آنها فقط ۳۱۲ بیت برای چاپ داده شده است)
مطایبات - ۲ شعر وجمعاً ۱۰۷ بیت است که برای چاپ داده نشد.

مثنویات - ۲۰ شعر وجمعاً ۱۱۴ بیت (که از آنها فقط ۲۵ بیت
برای چاپ داده شده است)
هزلیات - ۱۳ شعر وجمعاً ۱۳۶ بیت (که از آنها فقط ۱۰۸
بیت برای چاپ داده شده است)
تواریخ - ۳۷ شعر وجمعاً ۱۲۰ بیت
ترجیع بند - ۱ شعر وجمعاً ۹۶ بیت
غزلیات - ۲۰۵ شعر وجمعاً ۱۴۵۱ بیت
مسمّط - ۲ شعر وجمعاً ۵۲ بیت
متفرقات - ۱۶ شعر وجمعاً ۹۱ بیت
رباعیات - ۴۳ رباعی وجمعاً ۸۶ بیت (فقط ۴۰ رباعی برای
چاپ داده شده است)
معمّیات ۱۱ شعر وجمعاً ۱۲ بیت
*
جمعاً ۸۲۳ - ۱۲۴۷۳ (۵۳۶ بیت چاپ نشده است

دیوان حاضر که اینک در دسترس توده های وسیع خوانندگان و
علاقمندان قرار میگیرد از روی نسخه‌ی خطی ای تهیه شده است که در کتابخانه‌ی
انستیتوی خاورشناسی بنام ابوریحان بیرونی از فرهنگستان علوم
جمهوری شوروی سوسیالیستی ازبکستان موجود است و زیر شماره‌ی ۱۳۲
در همان کتابخانه بثبت رسیده است[1]. کاوشها و تحقیقاتی که بیش از

۱- فهرست مجموعه‌ای از دست نویسهای خاورزمین. فرهنگستان علوم جمهوری
شوروی سوسیالیستی ازبکستان. جلد دوم. تاشکند ۱۹۵۴، صفحه ۱۵۶

شش سال بطول انجامید روشن ساخت که نسخه‌ی بالا یگانه نسخه‌ی
خطی نادر از دیوان شاعر است که تاکنون بر دنیای دانش معلوم
میباشد. مسلم است که در جُنگها و مجموعه های مختلف نیز
میتوان با نمونه هایی از سروده های بدر شیروانی برخورد نمود. یکی
از این مجموعه ها در تهران در کتابخانه‌ی شخصی مرحوم حاجی ملک خراسانی
نگهداری میشود. از اظهارات مرحوم محمدعلی تربیت[1] و از کاتالوگ
موجود در همین کتابخانه چنین استفاده میشود که در این مجموعه ابتدا
اطلاعات کوتاهی پیرامون زندگی و آفرینش ادبی شاعر داده میشود،
سپس نیز در حدود پانصد بیت از اشعار وی بعنوان نمونه درج میگردد[2].
با کمال تأسف باید گفت که علیرغم مساعی فراوان دست یابی بر
میکروفیلم این مجموعه واستفاده‌ی کامل از آن مقدور نگردید.
متن اشعار نسخه‌ی خطی دیوان تاشکند بدر شیروانی با خط نستعلیق ریز
وعنوان قصاید و قطعات وغیره با خط ثلث نوشته شده است.
از ابتدا و میان این نسخه یک یا چند ورق افتاده است. اوراق پایانی این
نسخه‌ی خطی هرچند که کامل بنظر میرسند ولی درآنها نمیتوان اطلاعاتی
پیرامون کاتب نسخه، تاریخ استنساخ ومحل آن بدست آورد. درکاتالوگ
مربوط باین نسخه خاطرنشان شده است که این نسخه‌ی خطی بهر تقدیر قبل از
سده‌ی هفدهم آماده گشته است[3]. این نسخه‌ی خطی مشتمل بر ۳۶۱

۱- محمدعلی تربیت. "دانشمندان آذربایجان". تهران، ۱۳۱۴، صفحه ۶۴
۲- احمد منزوی. فهرست نسخه‌های خطی فارسی. جلد سوم، تهران، ۱۳۵۰، صفحه ۲۸۵.
۳- کاتالوگ نامبرده، جلد دوم، صفحه ۱۵۶.

برگ است و در آخرین برگ، یعنی در ۳۶۱ الف پس از پایان متن اشعار با همان خط عمومی نسخه‌ی خطی ابتدا یک شعر ۸ بیتی وسپس نیز یک دوبیتی نوشته شده است که در آنها ماده تاریخ وفات شاعر مندرج است.[1]

در شعر اول که مشتمل بر تجدید وتعریف بدر شیروانی است ارزش ممتازی برای او قائل شده اند واشعارش با خاقانی ، انوری ،کمال وشیخ عطار ، سلمان ساوجی و دیگر استادان مسلم سخن خاور زمین مقایسه میشود .

ماده تاریخهای وفات بدر شیروانی مسلماً توسط یک یا دونفر شاعر که با وی آشنایی شخصی داشته و بر اشعارش واقف، بوده اند نوشته شده است . البته سال وفات در هر دو ماده تاریخ یکی است و بطوریکه دراغلب منابع نیز آمده است منطبق بر سال ۸۵۴ هجری قمری میباشد . شاید هم این ماده تاریخها توسط اهم میهنان معاصرش سروده شده باشد . با درنظر گرفتن تمامی این مراتب ما نیز ۲۶ ماه شوال سال ۸۵۴ هجری قمری یعنی ۲۶ نوامبر سال ۱۴۵۰ میلادی را بعنوان تاریخ درگذشت شاعر پذیرفته ایم .

در ابتدای نسخه‌ی خطی نامبرده نیز دو برگ با خطی دیگر موجود است که در آنها نمونه هایی از اشعار شعرای مختلف نوشته شده است .

بعقیده‌ی ما نسخه خطی موجود در تاشکند نسخه ایست که یا از روی دستخط خود بدر شیروانی و یا لااقل از روی نسخه‌ای که اندک

۱- دیوان صفحه ۶۷۹ .

زمانی پس از درگذشت شاعر آماده گشته است رونویسی شده است . دلیل این مدعای ما چنین است :

بسیاری از ممدوحان بدر شیروانی از قبیل شیخ ابراهیم (از ۱۳۸۲ تا ۱۵ سپتامبر ۱۴۱۷) پسرش شاهزاده شجاع الدین غضنفر (از ۸۰۰ تا ۸۴۸ هجری یا از ۱۳۹۸ تا ۱۴۴۳) شاهرخ میرزا فرزند تیمور لنگ (از ۱۴۰۵ تا ۱۴۴۷) و دیگران در حیات خود بدر شیروانی بدرود زندگی گفته اند . از عناوین اشعاری که در مدح آنها سروده است نیز همین موضوع مستفاد میگردد ، زیرا در این عناوین عبارت «طاب ثراه» وجود دارد . مثلاً :

« وله ایضاً فی مدح سلطان المغفور امیر شیخ ابراهیم طاب ثراه »[1]

« وله ایضاً بمدح امیرزاده غضنفر طاب ثراه »[2]

« وله ایضاً فی مدح سلطان السلاطین فی العالم میرزا شاهرخ طاب ثراه »[3]

ولی در عنوان اشعار مربوط به ممدوحان بدر شیروانی که پس از درگذشت او پس از ۸۵۴ (۱۴۵۰) وفات کرده اند طبعاً اصطلاح «طاب ثراه» وجود ندارد . مثلاً درعنوان اشعار مربوط بمدح شروانشاه خلیل الله (۱۴۱۷ تا ۱۴۶۲) ویا یکی از حکمرانان قره‌قویونلو

۱- دیوان صفحه ۲۳ .
۲- همانجا صفحه ۱۴۳ .
۳- همانجا صفحه ۷۰

جهانشاه (۱۴۳۶ تا ۱۴۶۷) چنین عباراتی نیست :

« وله ایضاً فی مدح سلطان الاعظم الاعدل الاعلم المؤید بتأیید الله سلطان خلیل الله خلد الله ملکه »[1]

« وله ایضاً فی مدح السلطان المعظم میرزا جهانشاه »[2]

با توجه بتاریخ وفات شاهرخ میرزا (۱۴۴۷)، بماده تاریخهای مختلفی که شاعر برای معاصران خود ساخته و نیز با توجه بدیگر اسناد و مدارک میتوان گفت که دیوان شاعر درسالهای آخر عمر وی تدوین گردیده است. حال اگر فرض کنیم که این دیوان مدت زیادی پس از درگذشت شاعر تدوین گشته باشد، دراین صورت لازم بود که درعنوان اشعار مربوط بمدح خلیل الله که در ۱۴۶۲ وفات کرده و نیز در اشعار مربوط بدیگر حکمرانان اشاره ای (از قبیل «طاب ثراه») بوفات آنها میشد، وحال آنکه دراین عناوین با اصطلاحاتی نظیر «خلد الله ملکه» که دلیل قاطع بر زنده بودن آنهاست دیده میشود.

اما درخصوص این مسئله که چه کسی بتدوین دیوان بدر شیروانی پرداخته است باید گفت که شاعر شخصاً باین کار مبادرت ورزیده است. گذشته از اشارات و تذکرات موجود درخود دیوان ابیات زیر نیز گواه این مدعا میباشند :

«گاه درخلوت بفکر جمع اشعار خودم

۱- دیوان صفحه ۱

۲- همانجا صفحه ۸۹

تا بنام شه گذارم نام دیوان یادگار »[1]

درخصوص تاریخ و محل رونویسی دیوان موجود نیز میتوان گفت که دیوان نامبرده در اوایل سده ی شانزدهم درشیروان وشاید نیز درخود شماخی رونویسی شده است. برای اثبات اینکه این ادعا بی اساس هم نیست و بحقیقت نزدیک است دلیلی نیز در دست میباشد که چنین است :

درنسخه ی خطی مزبور سه خلیفه ی اول، یعنی ابوبکر (دوره ی خلافت او ۶۳۲ تا ۶۳۴)، عمر (دوره ی خلافت او از ۶۳۴ تا ۶۴۴) و عثمان (دوره ی خلافت او ۶۴۴ تا ۶۵۶) را باالقاب موجود درآثار سخنوران قبل ازسده ی شانزدهم، یعنی با کلمات «صدیق»، «عادل» و «حیا» و از اینگونه عناوین مثبت نام میبرد. ما میدانیم که درآثاری که دردوران صفویه و درقلمرو حکمرانی آنان نوشته میشده و یا استنساخ میگردیده نام این سه خلیفه بدلیل تعصبات مذهبی شیعه - سنّی با عناوین مذمت آمیز ذکر میشده است. لیکن آثاری که قبل از این دوره نوشته ویا رونویسی میشده است نام این سه خلیفه یا اصولاً بدون القاب مبتنی براحساسات شخصی ذکر میشد ویا آنکه نامشان با نام علی عوض میگردید.

اگر دیوان مزبور در دورانی که شیروان بتابعیت صفویه درآمده وحاکمیت شیروانشاهان درسراشیبی سقوط بود (پس از ۱۵۳۸)

۱- دیوان صفحه ۱۲۹

نوشته میشد قطعاً نام سه خلیفه‌ی اول بخوبی و یا عناوین مثبت یاد نمیشد .

درنسخه‌ی خطی تاشکند گاهی دیده میشود که چند بیت که بوزن واحدی سروده شده ولی بمدح اشخاص مختلفی اختصاص یافته است تکرار میگردد . اگر در نظر بگیریم که این ابیات مکرر با مضمون عمومی شعرها هماهنگی کامل دارد میتوان حدس زد که این مکررات محصول خطای کاتبان نبوده ، بلکه خود شاعر شخصاً بتکرار آنها مبادرت ورزیده است . این است که این ابیات همانطور که در متن اصل هست در هر دو شعر نگهداری شده است . اما گاهی در شعر واحدی با بیت مکرر برخورد میشود که در این صورت مسلماً خطای کاتب رخ داده و بنا بر این بتصحیح آن پرداخته ایم .

در سروده‌های استاد سخن بدر شیروانی با تعداد زیادی ظرایف و بدایع سخنوری ، با انواع جناسها و چند معنائیها ، با اقسام ریزه کاریهای فکری و لطایف بدیعی دیگر برخورد میشود . اینگونه نمونه‌ها بویژه در ذکر اسامی خاص و اسامی محلها دیده میشود . مثلاً کلمات خلیل ، خلیل الله ، خلیل الله ابراهیم ، ابراهیم خلیل الله را هم در مورد ابراهیم پیغمبر ، هم در مورد شیخ ابراهیم شیروانشاه و هم در مورد پسرش خلیل الله میتوان بکار بست . باید در نظر گرفت که این اسامی خاص در چه مورد شخصی بکار رفته اند و همان مضمون را باید از آنها استنباط نمود .

یا مثلاً خلیل الله شیروانشاه پسر خود فرخ یمین را با لقب شیروانشاه و پسر دیگرش فرخ یسار را با لقب شیرانشاه نامیده است . بنا بر این در

این دیوان نیز اصطلاح «شیروانشاه» مربوط به فرخ یمین و اصطلاح «شیرانشاه» به فرخ یسار میباشد .

در فهرست‌ها نیز همینطور آمده است .

*

* *

اینک که دیوان بدر شیروانی در دسترس خوانندگان قرار میگیرد خود را موظف میشمارم مراتب سپاس عمیق خود را نسبت به آکادمیسین عبدالکریم علی زاده که در آماده ساختن دیوان بدر شیروانی برای نشر راهنمائیهای سودمند وارزنده‌ی نسبت بما مبذول داشته اند ، نسبت به استاد احمد شفائی و یوسف حمزه‌لو که کتاب زیر نظر آنها بچاپ رسیده و نیز نسبت به خطاط با استعداد هرمز عبدالله زاده فریور که نسخه‌ی اصلی ما را برای چاپ رونویسی کرده است ابراز دارم .

دیوان بدر شیروانی برای نخستین بار و منحصراً بر مبنای یک نسخه‌ی خطی بچاپ رسیده است . همچنانکه غالباً در نخستین نشر اینگونه آثار اتفاق می افتد بدون شک این نشر نیز خالی از خطاها و نارسائیها نخواهد بود . بدین وسیله از هم اکنون نیز مراتب سپاس خود را نسبت بدانشمندان و محققان و خوانندگان وبطور کلی اشخاصی که مستقیماً و یا از راه درج عقاید خود در مطبوعات ما را بر خطاها و نارسائیها واقف سازند صمیمانه ابراز میدارم .

باکو - ژانویه ۱۹۷۷ — ابوالفضل رحیموف

ديوان

هستم زظلم ترکمان آن ترک ایمان کرده کان   باخان ومان سوخته اندرمکان غم مکین
شروانیم زان روفلک بی تربیت میدارم   زرها بهمیانم بدی گر بودمی از درگزین
اکنون که دیدم روی شه دارم امید خوش دلی   چون شادمانی رو دهد خاطرکجا ماند حزین
توآفتاب همتی من بدر از غم چون هلال   تاازتو روشن دل شوم مهرت بجان کردم گزین
بدر دعاخوان ترا وجه ثنا برآستان   دست عطابخش ترا بحر کرم درآستین
شش ساله انعام گدا باقیست پیش پادشا   امسال اگر بخشد همه لطف وکرم باشد همین
شاهان عالم بیش ازین باشاعراحسان کرده اند   ای همت توبیش ازان دیگرچه گویم بیش ازین
تاشاه خاورهرسحر برخنگ توسن زین نهد   تادرمرصع شمعدان روشن شود شمع زرین
بادا چراغ دولتت روشن بنور ایزدی   باد ابلق دور زمان حکم ترا درزیر زین
بالشکروخیل وحشم هرجاکه باشی باشدت   فتح وسعادت دریسار اقبال ودولت دریمین
سال ومه وروز وشبت بادا یک ازیک خوبتر   دردفترایام تا نام شهورست و سنین
بادا وجودت در امان ازفتنهٔ دورزمان   بادت خداوندجهان یارونگهدار ومعین

ولە ایضاً فی مدح سلطان الاعظم الاعدل الاعلم المؤید بتائید الله سلطان خلیل الله خلد الله ملکه

ای آفتاب دولت ملک جهان آراسته   روی زمین راطلعتت چون آسمان آراسته
ای درولایت شاه تو سلطان خلیل الله تو   مهد دلیل راه تو آخرزمان آراسته
ای مُهرمهرت نقش جان چوخت چودایه مهربان   روشن چو مهرت درجهان آن مهربان آراسته
حقت معین جسم وجان والله خیرالمستعان   هرکارتو درهرمکان ازمستعان آراسته
پیرفلک شد رام تو بخت جوان باکام تو   در دولت وایام تو پیر و جوان آراسته

49 Заказ № 2125

ازهشت حرف اسم شه روشن شده خورشیدومه   فردوس هم یک عیشگه باهشت کان آراسته
پیش وقارت آسمان بازی گوی با اختران   چون کودکان لعب دان باکودکان آراسته
روزجهان آرا نگر بانورت ای خورشیدفر   ملک جهانراسربسر تاقیروان آراسته
شب درخراسان شه خرمن کشدجوجو زمه   خوشه عطارد هم بره چون کهکشان آراسته
الحق سلیمانی بفر زیرنگینت بحر و بر   دیوان امرت بی ضرر باانس وجان آراسته
گرمور اهوج باصفت زین دست بیند منزلت   یابد عروج ومرتبت معراج سان آراسته
گردرخزرسازی روان بهرسپه حکم ونشان   سازندلشکر ماهیان تاساليان آراسته
با دید ارباب بصر خاک شماخی درنظر   زان سرمه به کاهل هنر دراصفهان آراسته
شد شابران پرغم ازتو گلستان ارم   اینک دلمشاهی است هم باشابران آراسته
تخت شهی ازرفعتت عالی شده چون همتت   دیوارملک ازدولتت باپشتوان آراسته
گو دررکاب اردوان بودندشاهان هست هان   درپیش یک رانت دوان صد اردوان آراسته
من معنی آراهرکجا درباغ مدحت بانوا   چون بلبل دستان سرا صد داستان آراسته
پرسیدم ازپیرفلک کای واقف ازملک وملک   دیدی شهان رایک بیک بااین وآن آراسته
وان کیست کوراسلمین خوانندشاه پاک دین   گفت این که شد ملک یقین زو بی گمان آراسته
عالی گهرشاه کرم خیرالبشرفخر الأمم   مثلش خلیلی درعجم نامدبدان آراسته
گفتم که اوشاه منست ازبدروضعش روشنست   جانست او شروان تنست تن شد بجان آراسته

سلطان خلیل الله که هست بارفعتش افلاک پست
خصم ازحوادث درشکست اودرامان آراسته

جمشیدافریدون نسب نامش زشاهان منتخب   شروان بود دارالادب زان کامران آراسته
هوشنگ هوش وجم نشان کیخسروشروانشهان   شروان زمین رااین زمان بهزاخستان آراسته
ای دل اگرداری توجان مهرش بکن درجان نهان   تاگردت زان مهربان وجه نهان آراسته

انسان کامل دان چنین سلطان عادل خوان بدین   زاحسان شامل هان ببین کار جهان آراسته
قدرش گذشته از علو بر عرش عزت فرش او   افلاک از آن ملذه فرو نُه نردبان آراسته
فردا بهاران در چمن بر بوی او هر سو سمن   چادر زده چون نسترن رخ ارغوان آراسته
بر قصد خصم او نگر در باغ و راغ و کوه و در   گلبن ز پیکان کرده سر لاله سنان آراسته
آزاده سوسن هم بره بر قتل خصم و مدح شه   گه برکشیده تیغ وگه رطب اللسان آراسته
از شوق رویش در نظر وز عشق پابوسش دگر   نرگس گشاده چشم تر غنچه دهان آراسته
بر قصد خصم او قمر وز بهر دفع تیر ضر   گه صورتی مثل سپر گه چون کمان آراسته
هر میر تو در عدل و دین با فر صد طغرلتکین   هر ذره ات در روز کین چون شه طغان آراسته
خصم افکنان را پادشا بخشد بهشت ملک و جا   تا میشود روز دغا کاری چنان آراسته
ای حافظ جانت خدا فالله خیر حافظا   نصر من الله هر کجا کارت روان آراسته
با باب الابواب نظر باروت آن را زیب و فر   روی شماخی را دگر چون گلستان آراسته
دربند را با لشکری از دیوساران کن بری   تا هر بری رو بنگری در دیوه لان آراسته
از عدل تو نوشیروان هست این زمان نوشین روان   کار مداین در جهان نوشیروان آراسته
باروی دربند این طرف نوشیروان بسته چو صف   وان رو قباد با شرف کرده چنان آراسته
گر از هلاکو مدتی بودش خرابی و لتی   سعیت بعالی همتی کردش همان آراسته
دربندیان با کوی تو دلشاد و خاطر سوی تو   دربند را باروی تو چون بوستان آراسته
شیرانشه آن مقبل خلف دربند را داده شرف   جان عدو بادش هدف تیرش بدان آراسته
در باره دربندهان یمن قدومش را نشان   بارو شد آبادان وزان شد خان و مان آراسته
دارم امید از رب حی عمر و امان بخشد بوی   وز مقدم آن نیک پی باشد مکان آراسته
از دولتش این ملک را بادا همه عیش و صفا   دایم ز فر آن هما این آشیان آراسته
با تو ظفر در ساخته نصرت علم افراخته   خصمت رکاب انداخته خیلت عنان آراسته

فردا که سوسن بیدسان خنجر کشد در کهستان   ملکش سبک از هر گران خیل گران آراسته
لشکر همی ران یکسره نی کوه میمان نی دره   البرز را بر کنگره سنجق نشان آراسته
خنجر برآختی آختی کارش بیکدم ساختی   چون بار تُل پرداختی میکن سنان آراسته
خوان رتل کن خاکدان برکن یلاغ سگ دلان   مگذارشان تا آب و نان در خاکدان آراسته
رو کبرشان در سر شکن وز فوقشان مغفر فکن   جانشان چو درع از بر فکن جوشن ستان آراسته
اهل قمق را در دغا بگرفتی و کردی رها   رفتند بی خوف از رجا چون کاروان آراسته
کم فکر و شوم و بوالعجب ناحق شناس و بی ادب   بگذارشان در تاب تب مگذارشان آراسته
شاه ولایت مرتضی عالی علی شیر خدا   از مکه می‌شد بالوا بر شامیان آراسته
صمصام تیزش جان ستان برهان قاطع در میان   وان ذوالفقار خون فشان بدبی فشان آراسته
بودش خلافت بایقین با او مخالف مشرکین   نگذاشتشان از مهر و کین آن قهرمان آراسته
می ریخت از مشرک بحق در شام خون همچون شفق   خصم از کران سینه دو شق خود در میان آراسته
بسم الله ای خیر البشر بر دیو مشرک بر حشر   هست ابرشت را از ظفر برگستوان آراسته
امر خدا و مصطفی فرض است بر ما هر کجا   دیگر اطاعت مر ترا امر توهان آراسته
در امر و نهی ملک و دین شاه اولوالامری یقین   با حکم قرآن مبین خوش حکمران آراسته
هرکس که پیچد از تو رو کافر توان گفتن بدو   با تیغ بستان جان او او ارامان آراسته
با لشکر و تازان حشم بر چشم اعدا زن قلم   تازان بلا بینند و غم تو شادمان آراسته
دی شب نشسته در محل با یاد یار بی بدل   در خاطر این رنگین غزل شد ناگهان آراسته

آمد خیالش در نظر زیبا چنان آراسته
کز حسن او دیدم ببر   باغ جنان آراسته

طوبی قد و کوثر دهن اندر لبان شهد لبن   چشمش ز می عین فتن رخ حوریان آراسته
بسته بنفشه بر سمن در زیر سنبل یاسمن   آن شوخ با وجه حسن خوش گلستان آراسته

گل از دهانش غنچه سان بو برده خوش کرده دهان شیرین شده کامش وزان بر شهدشان آراسته
هندو دو چشم کافرش ترک ختایی چاکرش دیبای چینی در برش با پرنیان آراسته
عارض مه و زهره جبین رخ آفتاب ملک و دین روشن مه اختر قرین با هم قران آراسته.
آراسته بر رو بفن زلفین پرچین و شکن این طرفه در ملک ختن هندوستان آراسته
از روی او بتخانها اسلامیان را سجده جا وز چشم او میخانه با کوی مغان آراسته
دل را دران زلفین دان وان هردو دال و لام خوان قدش الف در عین جان نقش عیان آراسته
با صد فرح آن مهرجو خندید در رویم نکو چون روی زردم دید او با زعفران آراسته
گفتا که چون پرسم ترا از جور چرخ پرجفا گفتم نشد زان بی وفا این ناتوان آراسته
گفتا بدو آسمان کار تو بدر ناتوان با مهر خورشید زمان کردن توان آراسته
ای بحر همت یک نظر در بحر شعر من نگر باشد میانش پر گهر هستش کران آراسته
در دست من کلک متین تیر است با جوزا قرین منزل عطارد را ببین در توأمان آراسته
نظمی است چون گوهر مرا آراسته بنگر مرا چون نظم من در بر مرا خوش خوش بخوان آراسته
در بکر فکرم کن نظر با وجه ترکیبش نگر دارد معانی سربسر با خوش بیان آراسته
آراسته چرخ کهن زین نو سخن شد کوش کن آمد ردیف این سخن در هر زبان آراسته
زیبا ردیف است این گزین آراست این نظم گزین تا شد ردیف از زیب این نظم روان آراسته
آراستم خوان سخن با نعمت معنی و فن آیندگان در بیت من بینند خوان آراسته
هر کو درین میدان فن بیند مرا گوید بمن میدان تو داری در سخن ای پهلوان آراسته
در پای تخت چون تو خان چون بدر باید مدح خوان بدرم ولی ملک جهان خورشید سان آراسته
بر آستانت بنده را نبود وظیفه جز دعا هان اینک آوردم بجا بر آستان آراسته
داعی تو را روز و شبان از دل دعا گوید بجان در صدق دل دارم لسان با ترجمان آراسته
شاها یک اسبم ده روان زیبا و داغ شه بران تا بینم آن یکران چنان در زیر ران آراسته

اسبی که اندر یک نفس تازد ز شروان تا طبس نبود چنان تازی فرس در ترکمان آراسته
که پیکر آن عالی هیون هر چار دست و پا ستون رهوار و در رفتار چون تخت روان آراسته
زر نیز اگر بر سر بود تشریف هم در بر بود والله که آن بهتر بود کردم بران آراسته
با جود است این هست اندکی با من کن این بخشش یکی گو باش شاعر مردکی بر کام جان آراسته.
از خوان انعامت نعم هرگز نخواهد بود کم خوان خلیلست از کرم با میهمان آراسته
تا روز و شب دارد میان قرص خور مه و خور آسمان تا هست نیلی گرد خوان با آن دو نان آراسته
باد آسمان ایوان تو وان هفت خوان یک خوان تو وز مطبخ احسان تو با یک دخان آراسته
تا ملک را باشد نشان تا هست مالک در جهان تا گردد از عدل شهان دور زمان آراسته.
بادت نشان در ملک و جا نامت بدولت بادشا در معدلت نام تو با نام و نشان آراسته.
چندان بمان در ملک جان کز مهر گوید آسمان من میروم تو در جهان خندان بمان آراسته.
جسم حسودت کاسته وز ملک جان برخاسته این مملکت پیراسته وین خاندان آراسته.
با عدل بادا داد تو خرم دل آباد تو در ظل تو اولاد تو تا جاودان آراسته

وله ایضاً فی مدحه مدّ ظلّه فی صفت الربیع

آمد شه چین صبحدم از رخ نقاب انداخته با مشعل و زرین علم بر ملک تاب انداخته
بر مشک صندل بیخته مینا بزر آمیخته یاقوت اصفر ریخته لعل مذاب انداخته
در شرق شارق را نگر بر روی مشارق را نظر شمشیر بارق را ببر عکس قراب انداخته
فراش قدرت بین که چون بر چار طاق سیمگون در سایه بان بی ستون زرین طناب انداخته
شهباز مشرق روبره کرده هوای صیدگه عنقای مغرب را بچه همچون غراب انداخته
کرده عقاب شب مکان در گوشه چون زاغ کمان با چنگل باز آسمان پر عقاب انداخته

در روی طوطی ازمقر باجلوه بین طاوس زر   افشانده زرّین بال وپر زرهای ناب انداخته
رفته ز روی ماه تاب حق توارت بالحجاب   اورابخوش وجه آفتاب اندرحجاب انداخته
یکمه گرآهوی ختا باجدی بریخ داشت پا   امروز بنگر درچرا پی برسرآب انداخته
فرداگوزنانرا ازو بینی بهرجاهست بو   افکنده برصحراسر و برسرلعاب انداخته
گریوسف گل پیرهن دردلوشدلرزان بدن   وان دلو بازرین رسن درچاه آب انداخته
درمصرحسنش این زمان شاه جهان اوزخوان   بهر زلیخای جهان ازرخ نقاب انداخته
درخط این لوح نگون عین ارمرکب شدبنون   صفرش زنون برده برون زان ارتکاب انداخته
ازبطن حوت آمد بدر چون یونس پیغامبر   کش بود دریای خطر دراضطراب انداخته
آمد زکاخ مشتری دربرلباس ششتری   درطاس چرخ چنبری زر بی حساب انداخته
گوساله کش آهونگر روی ازبره سوی بقر   بزغاله را درآبخور بی زوروتاب انداخته

آمد بهاروصد فرح در شیخ وشاب انداخته
نرگس چولاله برقدح عکس شراب انداخته

زال زمین کز بهمنش بد قید وتن در آهنش   هان رستم نصل ازتنش آهن ثیاب انداخته
قوس قزح بینی دگرگه باکمان گه باسپر   ازچرخ رعدوبرق در درع سحاب انداخته
اموات را احیابین صنع جهان آرا ببین   لطف هواجانها ببین در اکتساب انداخته
زآیات رحمت این زمان روکیف تحیی الارض خوان   عیسی ازین حیرت بدان خردرخلاب انداخته
آب روان آمدچومن عاشق بقد نارون   خودرا بپایش درچمن باصدشتاب انداخته
منبرشده شاخ شجر بلبل خطیب آسازبر   ازخطبه اش گل هرسحر اندرخط آب انداخته
سوسن شده خنجرزبان گویا برودست زمان   عکس است ازشمشیرآن مالک رقاب انداخته

سلطان خلیل الله که او دارد ز ابراهیم بو
درمملکت رسم نکو چون جد وباب انداخته

درملک وملت هرکجا کرده حق ازباطل جدا   دردست اوحق بی خطا کارصواب انداخته
ابرکفش بر بی نوا افشانده باران عطا   وزخشک سالش همچوما درفتح باب انداخته
صدیق صدق آورخبر عثمان حیا حیدرظفر   ازراستی عدل عمر دراحتساب انداخته
کرده غنی درویش را مرهم نهاده ریش را   درحال گرگان میش را چون شیرغاب انداخته
ترک فلک بااوکجا دست آزماید در دعا   رستم بدستان هرکجا افراسیاب انداخته
بحری نهنگش سر زپا آتش دم وتیزی نما   ببریده تاب از اژدها وزشیرتاب انداخته
ای درجهان سلطنت گسترده ظل معدلت   وی همتت درمملکت خوان ثواب انداخته
صمصام تیزت بی مسن چون بوتراب وبوالحسن   یک یک خوارج را زتن سر برتراب انداخته
چون دف حسودت هرکجا خورده طپانچه برقفا   درگردنش دست جفا زه چون رباب انداخته
بددل زتیغت داده جان مرده فتاده جیفه سان   رمحت زجنگ کرکسان پیش کلاب انداخته
خصمت ره کام ازهوس بگرفته بیش وهرنفس   ایام کارش بازپس چون موی تاب انداخته
قلاب درقلاب غم افتاده دردور ستم   یعنی که دهرش دم بدم در انقلاب انداخته
بدخواه را تادرجهان بدحال دارد آسمان   هرلحظه دور ازنیکوان دربدعقاب انداخته
عذب فرات ازدیده او ملح اجاجش داده او   هرآب عذبش درگلو خارعذاب انداخته
بدکیش را تا افکنی درپا وخاک ره کنی   دل درزبان یالیتنی کنت تراب انداخته
دشمن چودیونحس دون ازاخترت گشته نگون   توآتش اندردیوچون تیرشهاب انداخته
خصمت سکندرخورد ومردا ورخت وبخت خرد ومرد   خاک استخوانش کردخرد اندرخراب انداخته
یک نوغزل بشنوگزین وصف غزال مه جبین   بدرآن غزل درمدح این عالی جناب انداخته

آن سنبل خوش بو بگو برگل نقاب انداخته
خوی کرده روی اونکو گل درگلاب انداخته

آن شکرلب را نگو درکام جان شیرین و تر   وان خال خودرا درشکرهمچون ذباب انداخته

مستمت آن چشم سیه من پیش او رفته زره گاه از جگر بریان وگه از دل کباب انداخته
آن کافر مکار بین در گوشه با خواب کمین بر قصد بیداران دین خودرا بخواب انداخته
هندوی زلفش بین برو دزد دل وجان از دو سو آن دزد را بربسته او در ماهتاب انداخته
مژگانش تیرافکن دوصف دلهای جان بازان هدف مویش کمندی هرطرف در پیچ وتاب انداخته
ای دیدهٔ صاحب نظر بر آن خط سبزش نگر یا قوت را بین خط تر بر آفتاب انداخته
هرکو ز لعلش خورده می از بیخودی گم کرده پی داروی بیهوشی است وی اندر شراب انداخته
چون ذرّه بدر از مهر او سرگشته کو بکو درجانش آن خورشید رو صد سوز وتاب انداخته

ای آفتاب خسروان بدرت ثناگفته بجان
خودرا ز مدح این وآن در اجتناب انداخته

نظمم بوصفت هرکجا شد انتخاب گفتها نامت همه شه بیت را در انتخاب انداخته
هستم ز دور پر محن تیر حوادث را مجن در محنت آباد زمن دل را خراب انداخته
با من فلک کج باخته قدر هنر نشناخته گاهی خرابم ساخته گاهی بیاب انداخته
در آسیای آسمان سرگشته چرخ سان فکر دقیقم از مکان در آسیاب انداخته
مانده ز بی وجهی خجل از وجه خوبان منفعل جانرا بفکرم کام دل زین کامیاب انداخته
خاکم ولی در راه تو چون بخت دولتخواه تو خودرا برین درگاه تو من گل بآب انداخته
در مدحهایت بیش ازین افشانده درهای ثمین بختم درین حضرت ببین زان انتساب انداخته
بودم چو گل تازه جوان همچون سمن شد ارغوان باد شتایم این زمان مو در خضاب انداخته
هان بحر طبعم کن نظر دارد همه موج گهر از بهر گوش شه ببر درّ خوشاب انداخته
خور با زر و زرّین قلم نظمم نوشته صبحدم اوراق آن افلاک هم در نه کتاب انداخته
با تیغ برهان نظم من رفته ز شروان تا ختن هرجا دل اهل سخن در التهاب انداخته
شعرچو آب من روان تیغ است تیز الماس سان بینی زبان شاعران گاه جواب انداخته

کس در سخنهای متین با شعر چون شعر مبین دیدی ردیف این چنین از هیچ باب انداخته
این قافیه شد بآینه زیورش ردیف هانیه زین به ردیف وقافیه جایی بیاب انداخته
دارم عجب طور سخن لیکن ندارم عُجب من بر ممتحن من ممتحن بند عجاب انداخته
این تیغهای پرگهر گنجست ومن کردم سمر از عجز بی غایت نگر ان در حساب انداخته
پیشت چه آرم گنج من ای بحر فضل وکان فن زین خجلتم با خویشتن دل در عقاب انداخته
تا مه ز خور بر آسمان هر صبح بر تابد عنان ز انجم سپاه بیکران اندر رکاب انداخته
با د اختر بختت چو خور تابنده بر چرخ ظفر نور تو در دور قمر بر ملک تاب انداخته
درکف عنان دولتت پا در رکاب نصرتت همواره خوان همتت در هر مآب انداخته

وله ایضاً رحم الله فی مدحه خلد ملکه

السّلام ای ظل حق خورشید گردون اقتدار مرحبا ای از تو روشن چشم ملک و روزگار
تا طلوع تست در آفاق عالم روشن است روشنی ای آفتاب ملک ودین در هر دیار

نصرت الدین کامران سلطان خلیل الله که هست
همتش بر سبز خنگ توسن گردون سوار

یاورت با پنج حسّ ارشش جهت هفت اخترند پاسبان چار ارکان تنت این نه حصار
چون بوجه خوش حسن خُلق وحسینی مذهبی با محمد سیرتی داری موافق چار یار
اوّلا صدق ابابکر و دوم عدل عمر شرم عثمان وسخای حیدر اینک هر چهار
پنجهٔ شیر آشکار از پنجهٔ پر زور تست شد شکارت خصم کو در پنجه شیر آرد شکار
مشرکانرا گیر یک یک وز غضب بر دار کن باد با اعدای دولت دایمت این گیرو دار
عدل شه درکوه و در دشتست راعی آنچنانک گوسفندانرا برون از گرگ نبود یار غار
دوستانت را زمان داده جهانشاهی بحکم دشمنانت را زمین کرده اسیر مور و مار

دیدهٔ یعقوب پیر دهر روشن شد بتو   یوسف امید اوبی هستت ازجان دوستار
خسروا گر داشت خان شروان شه آن جسم شریف   قبض از گرد علل زان بود جانها را غبار
گر ز راه عارضه بر عارضش گردی نشست   اهل دل را بود بردل گرد غم زان رهگذار
لطف حق با فیض رحمت کرد زخمت پاک بت   باصفا شد آیینه کز گرد علت بود تار
فتح غم شد کسر علت گشت وساکن شد وجود   زافتتاح صحت او یافت علت انکسار
گر بباغ دولت شاهی ازاشجار امید   تازه شاخی را بلرزانید باد روزگار
برتنش آزادگان بودند لرزان همچو بید   بر دعا بگشوده هرسو پنجه‌ها همچون چنار
سروران را چون صنوبر درهوای سرو او   بود دلهای بموی آویخته بس بی قرار
منة لله که برگی از وجود او نریخت   بیخ عمرش هست همچون سد بخت استوار
بر دهد درسایهٔ بخت تو وزخود برخورد   بهره بخشد عاقبت شاخی که باشد بهره دار
شاخ امیدست و دارملک شروان شاهیست   یارب این با بهره دارملک را بابهره دار
گلشن اقبال را چون او گلی نشگفته است   نازک اندامش مبادا خسته از تشویش خار
بیش ازان کز غنچهٔ امید بنماید جمال   بود مردم راچو نرگس بازچشم انتظار
چون سمن تاخوش برآمد روی بخت اوسفید   چون بنفشه سربه پیش افکند حاسد سوگوار
بعد ازین نشوونما یابد چنان کز بوی او   تازه گردد هرمشامی خاصه در فصل بهار
شدطبیب جسم پاک او دم روح القدس   کی شود پژمرده آن جسمی که بارجست یار
بود قبض او بمعنی قبض روح اهل دل   روح بسطی یافت ای دل شکر این معنی گذار
کرد شیرین عالمی را شکر شکرش دهن   یا رب اورا بانبات خیر در عالم برار
میخورد گردون بجان اویمین کین فرخست   زآسمان فرخ یمین شد نام این عالی تبار
شاخ امید دگر کز عمر برخوردار باد   نام او فرخ یسار آمد زشاه نامدار
مه رخش خوان زانک تاریخ ولادت مه رخست   باحساب ابجد این تاریخ را روشن شمار

اخترفرخ ترا ازراست وچپ یاورست   باسعادت باشدت فرخ یمین فرخ یسار
باش تا سربرفرازند این دوشاخ بهره ور   هریکی آرد بکام جان تو صدبار بار
باش تااوج شرف گیرند این نیک اختران   روشنی بخشند اندرسایه‌ات خورشید وار
خودچگویم نوجوان بهرام را کز تیغ او   ترک گردون راست دایم اضطراب واضطرار
آفتاب لطف بهرامی که درهنگام صید   پیش تیغ اوحمل قربان بود بی اختیار
این سه دلبند جگرگوشه که چون جان درتنند   بارشان حفظ وسلامت در پناه کردگار
بامراد یکدگر پیوسته درذوق وحضور   درهوای دولتش آسوده باعز و وقار
شادمانند اهل دل ازشادمانیهای تو   شادمان باشی همیشه شادمان ای کامکار
ازنسیم لطف حق نارغمت گلنار گشت   ازخدا شد برخلیل الله چون گلنار نار
دشمنت گر فی المثل نمرود کافر دل شود   تاکند ازکفر باچون تو خلیلی کارزار
پشهٔ را ازنم رود آورد بیرون خدای   تا برآرد ازسر نمرود چون مغزش دمار
ختم کرد اکنون دعاخوان بردعایت این سخن   شرط باشد بردعا کردن سخن را اختصار
تاکه درهرسال یک فصل بهار آید پدید   باشد اسم آن سه مه آذار ونیسان وایار
غنچه بگشاید دهن سوسن زبان آور شود   روی بنماید سمن نسرین کند درهم نثار
سرخ رو باشی چوگل خندان لب وبگشوده دل   چشم حاسد چون سمن بادا سفید از روزگار
چار فصل دهر را هریک مزاجی واقع است   سرد وخشک وسرد وتر گرم وترست وخشک وحار
غم مبادت درفصول اربعه از گرم وسرد   با مزاجت چون بهار معتدل باد آن چهار
حاسد از باد فنا بی برگ چون شاخ خزان   زرد رو و تن برهنه خسته وناپایدار
رسته در باغ دلت چندین نهال دولتست   برخوری زانها همه سال ومه ولیل ونهار

وله ایضاً تغمده الله بغفرانه فی مدحه دام دولته

ای عید دیدار ترا جانها بقربان آمده   آنرا که قربانت شده عید دگر آن آمده

کعبه است کویت دلگشا جان وجهان راسجده‌جا   عیدست و ارباب صفا درکعبهٔ جان آمده
کوی تومنزلگاه جان روی تو مقصود جهان   این قبلهٔ اسلامیان وآن نور ایمان آمده

این خانه چون بیت الحرم اهل صفا زین محترم
نبود خلیلی در عجم مثل تو سلطان آمده

مؤمن دلان درکیش تو کفّار در اندیش تو   آورده ایمان پیش تو هرکو مسلمان آمده
خار مغیلان درسفر بر رهروان گلهای تر   بدکیش را گل درنظر خار مغیلان آمده
دل داده خلق عالمت محکوم اسم اعظمت   نقش نگین خاتمت مهر سلیمان آمده
ای از اَب وجَد با شرف هستی نه آبار اخلف   واقف زسرّ مَن عَرَف در ملک عرفان آمده
اسکندر دارا ادب جمشید افریدون نسب   هم بانسب هم باحسب هم جان تن جان آمده
هم اختر برج ظفر هم گوهر درج هنر   هم آفتاب عز وفر هم ظل یزدان آمده
حکم از زمینت تافلک نام ازسماکت تاسمک   کیوان بر ایوانت یزک خورشید دربان آمده
تخت شهی را تاجور شروان شهانرا تاج سر   خاک درت کحل البصر درعین اعیان آمده
بگشاده باب الباب در آورده باج ازکاشغر   خاک شماخی درنظر کحل صفاهان آمده
هرکس که ازشروان زمین گردد بهرملکی کمین   گویند هست این پاک دین ازخاک شروان آمده
از نه پدرگشتی عیان وزچار مادر همچنان   یعنی که از نه آسمان وزچار ارکان آمده
نی نی غلط گفتم درین جان ودلی بی ماُ وطین   روحی مجسّم همچنین ازعالم جان آمده
رویت ز وجه الله نشان گشتی بخوش وجهی عیان   حق را تجلّی برجهان باوجه انسان آمده
کرّوبیان برنه فلک ذکر توگفته یک بیک   پرهای طاوس ملک پیشت مگس ران آمده
نام توبودن برزبان ناپاک را حدنیست آن   ذکرخلیل الله جان درنص قران آمده
خصمت بکینه ازگنه افروخته آتش بره   آتش برآورده گیه بالاله ریحان آمده
بد مذهبانرا سرفکن شیطانیانرا چشم کن   هستی خلیل بت شکن بافضل رحمان آمده

بحرست طبع الطفت درّست ذات اشرفت   گاه گهرباری کَفَت چون ابر نیسان آمده
ازعدل تونوشین روان درخوابگه نوشین روان   وز تو روان اخستان درخلد شادان آمده
آن ارقم بیجان رقم دندانش زهرآلود ستم   یعنی که با قلاب هم رمح تو بیجان آمده
تیغت نهنگ تیزدم بدریده بد دل را شکم   درخون اعدا دم بدم سرباز وعریان آمده

ای ازبهار حسن توعالم گلستان آمده
هرکس که دیده روی توگفته گلست آن آمده

سنبل گیاه گلشنت گل خوشه چین خرمنت   ازبهرچشم دشمنت غنچه چو پیکان آمده
لاله برت ساغرشده نرگس قدح برسرشده   این مثل طاس زرشده وآن جام مرجان آمده
خذا ن عروسان چمن نسرین و ورد و یاسمن   سرخ وسفید اندر بدن باحسن الوان آمده
تا خردهُ زر ازقبا بیرون کند گل هرکجا   با گل همه روزه صبا دست وگریبان آمده
ارد یبهشتست این زمان شروان بهشتست این زمان   عنبرسرشتست این زمان خاک گلستان آمده
من همچو بلبل درسرا بربوی گل نغمه سرا   بزم توبستان بقا بلبل چو مستان آمده
کی غُرّد ابر بی حیا پیشت ز باران عطا   چون هست دستت درسخا دریای عمان آمده
باحکمت ارجاسبی باشوکت لهراسبی   یک میرت از گشتاسبی سردار توران آمده
فرعون اگردرسحرها ماران نموده در دغا   از معجز موسی عصا بیجان چو ثعبان آمده
ای یاورت حی احد وی وجه جودت بی عدد   بادانشت پیرخرد طفل دبستان آمده
ای گوهر دریای کن درهای نظمم گوش کن   دانی چه میگویم سخن هستی سخن دان آمده
خاقان تویی شاه زمان شروان زتو دارالامان   من بنده خاقانی بیان مداح خاقان آمده
هستم فرید ملک فن عطّار بازار سخن   در مدح هرخسرو حسن نظم گهرسان آمده
هست این قصیده بوالعجب مدح شه عالی نسب   از نه مجلد منتخب فهرست دیوان آمده
باشاه رخ راندم فرس شطرنج من نابرده کس   چون ظل زمه شمس طبس از بدر پنهان آمده

چون باهری گشتم قرین گفتند ارباب یقین　　هان بد رشروانیست این منزل خراسان آمده
درمدح واوصاف وغزل بی مثل ومانند وبدل　　باشعر بی حشو وعلل ثابت چوحسّان آمده
ملک خراسان یافتم همچون خورآسان یافتم　　هم باوطن بشتافتم پیشت ثنا خوان آمده
خاک شماخی مأمنم درگاه خاقان مسکنم　　مانندهٔ دولت منم مقرون اقران آمده
من مادح این خاندان هرجا که رفته زین مکان　　باشهرت این آستان مشهور دوران آمده
درتَن دتِن دتُن دِتَن معنی نباشد بی سخن　　هان قول معنی دارمن نیکو ببرهان آمده
آمد بمن درملک فن ازچرخ فرمان سخن　　اینک ردیف شعرمن درتحت فرمان آمده
هرشاعرسحرآفرین کودیده این شعرمتین　　ازگفته های خودیقین کورو پشیمان آمده
شاها زقولم این غزل بشنو دراثنای عمل　　درد مرا درهرمحل لطف تو درمان آمده

دارم دل آواره من بادرد هجران آمده
سودائی زلف بتان حالش پریشان آمده

تایک قدم دررەزدم سرگشته چون گوی آمدم　　وز چرخ چوگانی قدم مانند چوگان آمده
خون دلم چون جام می هان برجگر چون لاله کی　　دردم اگر بشنیده نی دردم بافغان آمده
تا یوسف امیّد من افتاده درچاه محن　　من خسته دربیت الحزن چون پیرکنعان آمده
چون نوح بمرم گربود کارم زعشق ابتر بود　　اشکم زچشم تر بود هردم چومرجان آمده
تاکی بفکر وغم درم ازدرگه شه نگذرم　　باشد که باشد زین درم کاری بسامان آمده
گر بدر دیده نوروتاب ازمهرت ای عالی جناب　　اندرکمال آفتاب آخرچه نقصان آمده
هرسال تابرانس وجان آید دوعید اندرجهان　　خورشید تابرآسمان باشد زرافشان آمده
هرروزت ازحی معین عید دگر باداچنین　　نور تو در روی زمین چون خور درخشان آمده
بادا مبارک عید شه فرخنده روزوسال ومه　　خصم شترزهره بره افتاده قربان آمده
شروانشه وبهرام تو آسوده درایام تو　　هردوبنام وکام تو شادان وخندان آمده

و له ایضاً فی صفة العمارة

دلا گو اهل مقامی درین مقام نوا　　بدوستکامی شه نوش جام جان افزا

درین مقام صفا نوبت خلیلی دان
نوا نیافت مخالف ازین مقام صفا

بود بهشت برین وبهشت هست برین　　کمر ببسته چوجوزا درین میان جوزا
بس اجر می برد از اجر هم بغیرحساب　　بهر اجُر که نهاد اندرین بنا بنّا
مقرنسی که براوجش درودگربستست　　مهندسان فلک را بود مثال نما
بپیش نقش چنین نقش چون کشد نقّاش　　که رنگ یابد وخجلت کشد زروی حیا
شفق زرنگ خودش داده هرسحرشنگرف　　چولاجورد سپهرو چوآفتاب طلا
ملک چوکنگرهایش براوج دید چه گفت　　که هان نشانه ذات البروج کنگرها

میان طاق فلک دورخور چه را ماند
بودچو گوی زرینی زمعبرش دروا

چوتاب جام برافتد بسقف پرنقشش　　ستارها بدرخشد زطارم مینا
بر آستانهٔ عالی نظرکن اهل نظر　　به بین دوکاسه معلق زسقف آن پیدا
یکی چوکاسهٔ بخت حسودشه سرزیر　　یکی چوکاس سردشمنان نگون زهوا
همیشه تاکه بود سیر اختران سیّار　　مدام تاکه بود دور گنبد خضرا
مباد خالی ازین خانه مقدم سلطان　　که آستانهٔ اوهست کعبهٔ علیا
سپهر تابع ودولت بکام وبخت رفیق　　قرین بدولت ودین وسعادت دنیا

و له ایضاً رحمه الله بمدحه خلد الله ملکه فی صفت طلوع الشمس وسدّ الاسکندر و تاریخ الولادة

بحوخزرین صبحدم رخشنده گوهر یافته　　وزموج دریای ظلم جام سکندر یافته

یا شمع کافوریست آن در لاجوردی شمعدان   یا آن بت چینی مکان در سبز چادر یافته
استاد رنگ آمیز فن این معنی رنگین سخن   در وصف آن ترک ختن زیبا و درخور یافته
صبحست چون روی صنم شب هندوی مشکین رقم   این آمده کافوردم و آن مشک اذفر یافته
جسال هند از بیم بین گم گشته در زیر زمین   تا در کف فغفور چین اهخته خنجر یافته
رفته عقاب اندر دره طاوس زر بر منظره   این طرفه بین کاهو بره جا بر غضنفر یافته
زرّین غزاله برهما در سنبلستان کرده جا   آهوی چین دان بی خطا صحرای خاور یافته
شاهنشه خاورنگر بر قصد شاه باختر   زالماس تیغ از زر سپر از لعل مغفر یافته
زرّین علم افراخته الماس شمشیر آخته   بر غرب تاب انداخته وز شرق عسکر یافته
بر کوهها کرده نظر از لعلشان داده کمر   البرز ازان با تیغ زر یاقون بکتر یافته
بر قلعهٔ دربند کان باشد چو برج آسمان   زر ریخته از هر کران تا تختی از زر یافته
وان تخت ذوالقرنین دان زیبا بجمشید زمان   شاهی که بر آل کیان دورانش مفخر یافته
دربند شهری پر طرب قومش حریفان عجب   در گوشها شور و شغب از جام و ساغر یافته
گه با صفا بی کبر و کین مامور شاه ملک و دین   گه مرکب کین کرده زین بی حد سکندر یافته
سر حوضش پر حوریان چون سلسبیل آب لکان   لب تشنگان عین روان از حوض کوثر یافته
ترکان قبچاقی ببین قندز مژه قاقم سُرین   خال از حبش ابرو زچین مشوخی زماجر یافته
هان قلعه فردوس برین فردوس هم باشد برین   در غرفها حوران عین صد قصر و منظر یافته
گردش شجر طوبی نشان چون شهد و شیر آبش روان   وان آبدان اندرمیان با حوض کوثر یافته
از قلعه تا بحر خزر خطی کشیده سربسر   وز برج و بارویش نظر پرگار و مسطر یافته
این باروی محکم بنا وین سدّ یاجوج بلا   از حادثاتش دایما دوران مستّر یافته
هرکس که دیده باره اش گفته صفت درباره اش   برجی چو کوه خاره اش البرز پیکر یافته
از خضر و الیاس این مکان دارد بهر جانب نشان   وین خطه را اسلامیان سالم ز کافر یافته

48 Заказ № 2125

برجها چو در نظر انصار ازان عالی مقر   وز باب آن فتح و ظفر شاه مظفر یافته
سلطان خلیل دین پنه در ملک و ملّت پادشه
نصر من اللّهش سپه   وز فتح یاور   یافته
دربندیان دربند او وآسوده و خورسند او   وز مقدم فرزند او آرام دیگر یافته
شهزادهٔ عالی نسب خورشید شیرانشه لقب   فرّخ یسار با ادب دولت مقرر یافته
رویش چو خور با نور و فر تابنده بر برج ظفر   بدر از رخش وجه نظر چون نور درخور یافته
لولو ندیده کس ازین لولو شده لالای این   لالای لولوئی چنین در دست گوهر یافته
شادان بدیدارش اُدَی اقبال کرده رو بوی   وز فرّ آن فرخنده پی صد عزّت و فر یافته
پرورده دایه دربرش خوانده ملک جان پرورش   عالیست روشن گوهرش رفعت ز اختر یافته
در طالعش میکن نظر خورشید روز افزون نگر   چون روشنی و عز و فر از حی داور یافته
خواهم ز حق داورش تا ملک بخشد وافسرش   گردد بهر یک نوکرش صد ملک قیصر یافته
مولود او فرخ نگر تا ریخ آن مهرخ شمر   خورشید فر ماه ظفر فرّ موفّر یافته
تا از تف آخر زمان باشد تن او در امان   روح الامینش همچو جان در ظل شهپر یافته
حق آفرید از رحمتش رحمت بر اصل و طینتش   جان نقش و حرف و صورتش بر دل محرر یافته
زان روی نیکو چشم بد مهجور باد ا تا ابد   در طینت پاکش خرد دولت مخمّر یافته
بهر نثارش در نظر تا برگها سازد ز زر   باد خزانی را شجر در باغ زرگر یافته
در باد کو فصل خزان داده بهار جان نشان   کز میوهٔ دل باغ جان یک تازه نوبر یافته
یعنی که فرّخ اختری طالع شده از منظری   وز بحر دولت گوهری اقبال پرور یافته
گشته سعادت قسم او خود شیخ صالح اسم او   دایه چو دیده جسم او روح مطّهر یافته
مهد زرین پیرایه اش خورشید بین در سایه اش   در بر گرفته دایه اش مهدیست در بر یافته
طفل بشیر نیک پی خوانده سپهرش یا صَبی   لیکن بمعنی ذات وی از عقل برتر یافته

گشته ملایک ناظرش ارواح قدسی حاضرش   ماه ربیع الآخرش ماه مصوّر یافته

تاریخ آن ماه چکل خوان هشتصد و باهفت چل   نوعی دگر بشنو که دل آنرا معتبّر یافته

باطالع فرخ لقا عزت میسر بین روا   تاریخ او را پادشا عزت میسّر یافته

ادغام را دان معتبر تشدید سین هم سین شُر   عزّت میسّر را نگر تاریخ ثمر یافته

هردو برادر درقدم کرده مبارک باد هم   یعنی دو ملک پر نعم باهم مسخّر یافته

بر همت شاه آفرین کز دولتش در ملک دین   آن بادکو یه برده این سد سکندر یافته

باشند با عزّ و بقا در بحر و بر با نام وجا   الیاس و خضر آن هردو را پیر معمّر یافته

ای دیده دیدارترا چون عید اکبر یافته
دل کرده جان قربان تو زان عید دیگر یافته

سلطان خلیل الله تویی اسلامیان راشه تویی   از سرّ دین آگه تویی اسم مشهّر یافته

هم کعبهٔ جان کوی تو هم قبلهٔ جان روی تو   اهل توجّه سوی تو رو کرده حج در یافته

شرع نبی تزیین تو دین درست آیین تو   چندین شکست از دین تو بتهای آذر یافته

مایل بخیری نی بشر می خوانمت خیرالبشر   ذات ترا اهل سیر بانفع بی ضر یافته

هرکامده درکیش تو گشته مسلمان پیش تو   آنکو شده درویش تو دهرش توانگر یافته

خصم از توگشته مجتنب او رفته مرگش در عقب   از پا فتاده مضطرب دورانش مضطر یافته

کیوان بر ایوانت بزرگ نام از سماکت تا سمک   با قدر و تعظیمت فلک خود را محقّر یافته

مریخ خنجردار تو شمشیر گوهر دار تو   خورشید مغفردار تو از گوهر افسر یافته

کرده فلک کحل بصر چون روشنایی در نظر   از موکبت گردی اگر بر فرش اغبر یافته

سنبل به پیش بوی تو یک خادم هندوی تو   از بوی خلق و خوی تو خود را معنبر یافته

از بوی عنبر هر زمان گشته معنبر مغز جان   تا از نسیمت در جهان یک شمّه عنبر یافته

پر پاکی تو عقل و جان داده گواهی درجهان   جسم ترا چشم زمان روح مطهّر یافته

یاری دهت حق احد وز نیک مردانت مدد   آنکس که کرده با تو بد از دهر کیفر یافته

صدیق صدقی باصفا عدل عمر آری بجا   همچونک از عثمان حیا قوّت ز حیدر یافته

رمح تو در عالم علم چون ارقم بیجان رقم   خصمت ازان قلاب سم در چشم و در سر یافته

تیرت عقاب تیز پر از نسر طایر برده پر   مرغ دل خصمت ببر همچون کبوتر یافته

در زیر رانت گر فرس کرده دویدن را هوس   از بحر و بر در یکنفس هم خشک و هم تر یافته

درآب دریا گر شده مانندهٔ صرصر شده   ور زانک در آذر شده طبع سمندر یافته

چون خاک رفته برهوا از نعل او آهن ربا   چون آب کرده زیر پا گر سنگ مرمر یافته

روزی که کرده زیر زین یک دورهٔ میدان کین   چشم زمانش بر زمین چرخ مدوّر یافته

شهباز حکمت چون هما تا یافته اوج علا   خصم تو در سوراخها مسکن چو شبّر یافته

خصمت فتاده زیر سم از مرکب ببریده دم   تیغ تواش سر کرده گم تا تاج و مغفر یافته

کج باز با تو از جدل گر باخته نرد حیل   او مهرهٔ فکر و امل در قید ششدر یافته

خورشیدی و انجم سپه در چار کشور پادشه   این لاجوردی بارگه خرگاه اخضر یافته

تا نام نیکت در دعا خوانده خطیب نیک ادا   این طارم نه طاق را نه پایه منبر یافته

ای صورتت معنی جان منکر شده منکر بدان   خود منکرت را آسمان تجنیس منکر یافته

درعالم صورت نما کی رو نموده با صفا   آیینه کز زنگ هوا خود را مکدّر یافته

شاها بدور آسمان بدرست بامهرت عیان   منسوب با این خاندان شهرت ازین در یافته

هستی تو خورشید زمین من بدر معنی آفرین   صد روشنی و نور ازین خورشید انور یافته

چون بدر کی پیدا شود گر هم شود یکتا شود   صد دور باید تا شود چون او سخنور یافته

بنگر درون نیکو یکی مانندهٔ او کو یکی   کی می شود چون او یکی در هفت کشور یافته

بحر وست طبعم موج زن در رست نظم بی ثمن   دریا فته هر اهل فن کو نظم من در یافته

خاقانی ملحان ظن بد مالک ملک سخن   ز انفاس او دور زمن عالم معطّر یافته

با وجه جودش اختسان خوش داشته عالی‌مکان   او خویش را بر شاعران زان وجه سرور یافته
محمود را با عنصری پر بوده شاعرپروری   صد روشنایی انوری از مدح سنجر یافته
نقدا منم استادفن جنس غریبم در سخن   تا جنسم ار گردد چو من در بحر و در بر یافته
خاقانی شروان منم در مدحت خاقان منم   بدرم که در دوران منم نام منور یافته
من بنده با وجه سخن کرده مسخر ملک فن   خود را سخنور پیش من بی وجه مسخر یافته
شعر مجیر بیلقان چون آب تر تر بد روان   نظم مرا شروانیان تر تر ز تر تر یافته
هست این مکرر یافته شیرین و در خور یافته   جان ذوقش ار دریافته قند مکرر یافته
نطقم چو مرغ مدح خوان در وصف تو شیرین‌زبان   شکر تو دارد در دهان طوطی است شکر یافته
آنان که با نظم متین باشند معنی آفرین   یا بند یک سحر مبین در معنی سر یافته
رزقست نه بیش و نه کم واجب بود شکر نعم   هر بنده بر خوان کرم رزقی مقدر یافته
پالوده بین اشکم ببر زان شور با هم در نظر   گردد هم از روی چو زر وجه مزعفر یافته
گه گم شوم از خویشتن گه یابم از دوران محن   هستم دعاخوان تو من گر گم شده گر یافته
دارم دل گم گشته‌ء   صد غم ز دلبر یافته
دل شاد کردم گر شود   یک یار غمخور یافته
هستم فراق اندوخته بر وصل دیده دوخته   چون عود دل را سوخته سینه چو مجمر یافته
تا در سخن آن دُر سخن بگشاده لعل خویشتن   مردم ز خون در جزع من یاقوت احمر یافته
دیده رخ و زلفش نظر گل چیده و ریحان تر   وز عارض و چشمش ببر نسرین و عبهر یافته
ای با مخالف از وفا قول ترا آوازها   عشاق دل را بی نوا جان را مخیر یافته
آن زلف بردل دام جان گم گشته دلها را مکان   بگشای تا گم گشتگان گردند یک سر یافته
خورشید مهرت بر سما داده بهر اختر ضیا   چون ذره دوران بدر را از جمله احقر یافته
تا چند بدر ابتر شود و از ذرهٔ احقر شود   تعظیم یابد گر شود یک ذره پرور یافته

شاها کلامم گوش کن زیرا که این چرخ کهن   هر حرف را زین نو سخن با دُر برابر یافته
دیرینه هستم چاکرت مداح معنی پرورت   دائم نگردد دیگرت زین مدح گستر یافته
یک بنده بهر چاکری خواهم تو شاعرپروری   زیبد ز وجه شاعری من بنده چاکر یافته
در دست اگر باشد زرم بنده بوجه خوش خرم   از همت شاه کرم باشد شود زر یافته
در بند باکو پر نعم بخشی وجودت نیست کم   گردد بهندوی تو هم ترک سمن بر یافته
گود دازین درهای من پر یافته وجه ثمن   زیرا ردیف این سخن آمد سراسر یافته
تا جسم را باشد بقا زین چار طبع جان فزا   جان یعنی از خاک و هوا وز آب و آذر یافته
تن با دت اندر حفظ جان جان را ما حق جنان   در چار کنت آسمان از شمس اظهر یافته
تا از نه آبا در جهان اولاد را باشد نشان   چار امهات از یک مکان اطفال بی مر یافته
بادت بشاهی ده پسر در هفت کشور تاجور   هر یک نظر زین نه پدر وین چار مادر یافته
در سایهٔ فر پدر آسوده با اقبال و فر   دورانشان با یکدگر یار و برادر یافته
قابل همه از مقبلی با هم رفیق از یکدلی   در عالم پر حاصلی صد ملک و لشکر یافته
از شیخ صالح در جهان هم نام با دا هم نشان   با او دعای صالحان اقبال رهبر یافته
با دولت و علم و فنون خیر و صلاحش رهنمون   در منزلت مقدار چون صالح پیمبر یافته
این هر دو فرزند خلف دو گوهرند از یک صدف   وز اختر طالع شرف تا روز محشر یافته
بادا ز دولت بهرشان ملک سعادت شهرشان   و اندر صف کین دهرشان شیران صفدر یافته
این تاج کاوسی بسر وان درع هوشنگی ببر   این بخت خسرو در نظر و آن تخت و افسر یافته
با چار و پنج و شش ترا بادا ز هفت اختر صفا   وز هشت خلدت دایما نه چرخ منظر یافته
بادا بقای جان تو جان زنده با ایمان تو   وز شمع جان ایوان تو صد نور و زیور یافته
خوش باد با اهلان ترا با مادحان احسان ترا   وین بنده مدحت‌خوان ترا دیوان و دفتر یافته
حاسد ز تو پرگارسان سرگشته در گرد جهان   ذات تو در دور زمان بر جا چو محور یافته

وله ایضاً فی مدح سلطان المغفور امیر
شیخ ابراهیم طاب ثراه

طلعت روشنت آیینهٔ اهل نظرست   هرکه زان آیینه برداشت نظر بی‌بصرست
نیست در دور رخت فتنه‌گری غیراز چشم   آری آن عربده جو فتنهٔ دور قمرست
چون درآیی بسخن آب شود قند از شرم   قند را خود سخنی نیست سخن در شکرست
نیست تنها من سودازده را با تو نظر   درمه طلعت زیبای توچندین نظرست
عنبر از طرهٔ آشفتهٔ تو روسیه است   آهو از سنبل مشکین تو خونین جگراست
شرح زلف تو درازست حدیثی باید   از دهان تو که شیرین سخن مختصراست
جگری داشت دل آن نیز بتیرش زده ای   دل مجروحم از آن سهم چنین بی جگرست
چون زما می‌گذری ما زغمت می میریم   چون نمیریم که عمر خوش ما برگذرست
میکند منع من از روی خوشت واعظ شهر   مگر آن بی بصر از روی خوشت بی خبراست
کی رود درد سر من بدوای تو طبیب   از سر من برو اینها همگی درد سرست
گوهر اشک زمن خواستی ای شاه بچشم   هرچه با مردم درویش بود در نظرست
سیم اشکست مرا در نظر و روی چو زر   پیشت آورده‌ام ار میل تو با سیم و زرست
کار سودای تو ای دوست بپایان که برد   آنکه چون زلف تو در پای تو افکنده سرست
در شبستان سر زلف تو گم شد دل   پرتو شمع مه روی تواش راهبراست
گفته‌ای جای کنم در دل ریشت غم را   جای آن هست اگرت با دل من این نظرست
گر فکندی نظری بر دل من این زتو نیست   این زیمن نظر پادشه دادگرست

لطف حق شیخ براهیم جهانِ دانش
که شه پاک دل و خسرو نیکوسیرست

آن جهان بخش کریمی که تر و خشک جهان   همه بر گوشهٔ خوان کرمش ماحضرست

آن علی علم حَسَن خلق که در پادشهی   ناصر دین نبی والی عدل عمرست
آسمان هنر واختر برج فضلست   آفتاب کرم و پادشه بحر و برست
مژه درچشم عدویش زستم چون خارست   موی برسینه خصمش همه تیر و تبرست
ای عزیزی که هرانکو بدرت عزت یافت   زعتبار تو بَرِ عالمیان معتبرست
تو برفعت چو سلیمانی و هرکس که بود   بسته چون مور بدرگاه رفیعت کمرست
برهرخصم که شد رمح توشد صدرنشین   برسر هرکه رود خصم تو کارش ظفرست
هرکجا باروی عدل توکشیدست حصار   ظلم چون حلقه فرو مانده زبیرون درست
یک نسیم ازچمن باغ رضایت خبرست   یک شمیم از شرر آتش قهر تو شررست
روزعید وطرب و شادی تو بی شامست   شام اعدای سیه نامهٔ تو بی سحرست
باغ اخلاق ترا لطف کمینه چمنست   ابر احسان ترا جود کمینه مطرست
حاسدت را که بکعبش نرسد بحر محیط   آب سرچشمهٔ شمشیر تواش تاکمرست
جگر خصم تو گر تشنه شود روز مصاف   چشمهٔ خنجر خونخوار تواش آبخورست
هرچه جز روی توجویند هوا و هوسست   هرچه جز ذکر تو گویند هبا و هدرست
هرکجا دست تو دررزم کشیدست حصار   مهر افکنده دران عرصه به پشت سپرست
شیر از سهم تو بی زهره شده چون روبه   روبه از تقویت عدل تو چون شیر نرست
بی نوانیست درین بوم بدور تو کسی   تا همای کرمت را دو جهان زیر پرست
دل خصم تو بصد آب نگردد صافی   که سیاهی دل خصم تو نقش حجرست
پادشاها منم آن طوطی شیرین کلمات   که دهانم زثنای لب تو پر شکرست
درنظر جوهری طبع مرا بهر نثار   تحفه‌ای هست ولی آن همه دُرّ و گهرست
مدتی گر هنرم را نپسندد چه عجب   زانکه هر بی هنری دشمن اهل هنرست
تا زتنگ دهن بسته دهانان سخنست   تا زخورشید رخ زهره جبینان اثرست

کامران باشی و باشادی و محکوم تو باد — هرچه در دایرهٔ حکم قضا و قدرست
باد با تیر اجل دوخته از شست فنا — چشم و ابروی عدوی تو که زیر و زبرست

وله ایضاً فی مدحه رحمة الله علیه

دل غمدیدهٔ من داشت بروی تو نیاز — لله الحمد که شد باز بدیدار تو باز
کی خیال تو رود از نظر ما که ورا — بر سر دیده نشانديم بچندين اعزاز
قدم از غصه چو چنگست و تن از ناله چو نی — یک ره ای اهل نوا از ره لطفم بنواز
چون روم بر سر کوی تو نترسم ز رقیب — فکر از خار مغیلان نکنند اهل حجاز
رفت دل در سر زلف تو زهی دل بنگر — شب تاریک که رفتست دران راه دراز
فاش شد راز دل از طرهٔ برهم شدهات — راست است این که بود مشک سیه دل غماز
نظر انداز براشکم که بضایع نرود — گفته اند اینک نکویی کن و در آب انداز
هوس ناز تو دارم که بجانش بخرم — بکن از بهر خدا نازی و بسیار مناز
بر من خستهٔ درویش نظر کن ور نی — روم از دست تو پیش شه درویش نواز

گوهر بحر کرم شیخ براهیم که او
از همه تاجوران هست بپاکی ممتاز

او چو خورشید و شهان در بر او چون ذره — او چو محمود و سعادت بدر او چو ایاز
ای جهان بخش کریمی تو بی انکس که مدام — کار ملک آمدهاست از دم عدل تو بساز
هرکه را با تو چو قندیل دل روشن نیست — نهدش شمع صفت دست اجل سر در گاز
وانک پیشت ز سر عجز نیاورد سجود — قدش از غصه دوتا بادا چون بانگ نماز
دست ایام بکوبد سرش از کینه چو سیر — با تو هرکس که بود یک سر و ده دل چو پیاز
پر شد از خوان عطایت شکم دهر چنانک — که دگر دست طمع پیش نمیدارد باز
بوی الطاف تو دکان عطا را عطار — دست احسان تو بازار کرم را بزاز

خصم بی بوم درین ملک چه یارد کردن — چه زند کنگر بدبخت به پیش شهباز
گوشه گیرد عدو از سهم تو چون زاغ کمان — چون عقاب غضبت روی کند در پرواز
سنقر از عدل تو در آتش گرمای تموز — بال خود هر نفسی چسته کند بر سر قاز
سر اعدای ترا رمح تو افراخت بچرخ — خصم را گو که بسر داری او سر بفراز
هرکجا تیغ تو دم زد دم او گیرا شد — جز دم تیغ تو کس را نبود این اعجاز
خسروا با تو شکایات زمان خواهم کرد — یکدم از لطف بحال دل من وا پرداز
بنگر بر من بیچاره که چون یک دو سه روز — کرد دورم ز درت این فلک شعبده باز
گاه با محنت و اندوه و فراقم همراه — گاه با درد دل و جور سپهرم انباز
مدتی گرچه بدم ز آتش دل دور از تو — شمع سان با جگر سوخته در سوز و گداز
لطف فرمای بغمخواری حالم کامروز — رو بدرگاه تو آوردهام از روی نیاز
چون همای کرمت را دو جهان زیر پرست — سایهٔ مکرمتی بر سر ما باز انداز
بخدایی که همه کون و مکان درشش روز — کرد آراسته بی کارکن و بی انباز
سخن بندهٔ شروانی اگر بپذیری — گیرد از تربیت لطف تو تخت شیراز
روی ازین باب نمی تابم ازین باب مرا — بخت یار است و صفا همره و دولت دمساز
تن زن ای بدر بر اهل کرم حاجت نیست — که کنی هر نفسی قصهٔ عجزی آغاز
ختم سازش بدعا نیست محل ابرام — همچو گیسوی بتان چند کنی قصه دراز
تا مه و سال بود جرم زمین را آرام — تا شب و روز بود شاه فلک را تک و تاز
شب و روز و مه و سال تو زهم خوشتر باد — بخت همراه و فلک همدم و دولت همراز

وله ایضاً فی مدحه طاب ثراه

ساقیا در گردش آر آن جام یاقوت روان — کز فروغ اوست مر جان مرا قوت روان

از غم می چون صراحی دل پر از خونم مدام   باده ای بپما ازین خونین دلی بازم رهان
پیش ازین گر سر بسجد داشتیم و صومعه   بعد ازین ما و در میخانه و آن آستان
آنک دی لاف از نماز و روزه می زد دیدمش   میگذشت امروز مست و بیخود از کوی مغان
درچنین وقتی چه خوش باشد ببانگ ارغنون   گر بدست آرند جام بادهٔ چون ارغوان
تا بکی ترسم دهی ای شحنه از کشتن برو   چون نخواهی کشت چیزی چند خوانی داستان
کام دل جوی این زمان چون وقت عیش و عشرتست   خاصه در دور شه پیروز بخت کامران
اختر برج سعادت گوهر درج شرف   سایهٔ لطف آلهی مغفر آل کیان

سایه حق شاه ابراهیم آن شاهی که هست
یرلغ و حکم جهانگیرش بر انس و جان روان

آن جهانگیری سرافرازی که در روز نبرد   آب در حلق عدو می ریزد از نوک سنان
خاک پایش کحل چشم مردم صاحب نظر   نعل اسبش تاج فرق سرفرازان جهان
ماه نو را نسبتی با نعل اسبش کرده اند   زان نیاید بر زمین از مهر پایش ذره سان
ای همایون فر جهانگیری که از روز ازل   کرد باز همتت در برج دولت آشیان
تا همای دولتت بگرفت عالم زیر پر   در تن اعدای تو بگداخت از غم استخوان
دل گران از تو نشد هرگز کسی در هیچ حال   آری آری هیچ تن از جان نباشد دل گران
دیدهٔ گردون نبیند بر سریر سلطنت   تا هزاران قرن دیگر چون تو یک صاحب قران
نسبتی کردند رایت را مگر با آفتاب   کافتاب انداخت زان شادی کله بر آسمان
رفت در آب خجالت از کف راد تو بحر   ماند بر خاک خسارت از غم جود تو کان
بیش ازین گو که زجور که رباید زرد روی   در هوایت پشت بر دیوار داد است این زمان
در زمانت کس زبان بر کس نمی سازد دراز   غیر تیغت کو بروی خصم می راند لسان
اندران روزی که از خون دلیران نبرد   موج میزد کوه و هامون همچو بحر بیکران

کر شد از غریدن مردان کین گوش زمین   کور شد از پرتو شمشیر چشم آسمان
گاه سربازی همی کردی بروی سخته تیغ   گاه مغز پردلان می بردی از زخم زمان
راستی از سهم شیران دلاور مانده بود   گه نقاره با نفیر و گاه صرنا با فغان
از نبرد آنجا یکی غیر از سنان سر بر نداشت   پشت بر دشمن نکرد آنجا دلیری جز کمان
گرز را از دست مردان سرزنشها بود سخت   گرز ازان رو سرگران شد در میان سروران
خصم بدگوهر ز گوهر لاف میزد در نبرد   تیغ تیزت در دمش بنهاد گوهر در دهان
می شنید اعدا خدنگت را که هست او دیده دوز   شد معین عاقبت دیدش بچشم خود عیان
شکر کن چون کسر شد اعدا و ضم شد با تو فتح   بود بختت در رکاب و گشت نتحت هم عنان
چون گرفتی قلعهٔ آوار و از عین غضب   کافران را سوختی از آتش کین خان و مان
این زمان شمشیر کین بر ترک ترکان آزمای   در دیار ترکمان نه ترک مان نه ترکمان
شو سوی تبریز تا گیرد مخالف زان مقام   بی نوا از جنگ تو راه عراق و اصفهان
خسروا دیشب در اثنای مدیحت این غزل   در دلم سر زد بیاد سروقدی ناگهان
از دهانش در نیابد هیچ وهم خرده دان   سالها گر چون کمر گردد بگرد آن میان
عقل میگفت از میان او نشانی میدهم   درمیان شد چون سر موئی ندیدش درمیان
رنگم از رخ برد و خونم خورد و دلداری نکرد   چون کنم رنگی ندارم زان مه نامهربان
قدر روی زرد من هرگز نمی داند رقیب   آری آری خر نداند هیچ قدر زعفران
تا بکی پندم دهد ناصح ز کار عشق او   چون بکار من نمی آید حکایت گو مخوان
یار گفتی چون نماید روی بستاند دلت   چون نظر کردم چنین رو می نماید دلستان
مینماید روی و می پوشد نمیدانم چه روست   یاربم آگاه کن یک ذره زین وجه نهان
خسروا گر نیست شعرم لایق حضرت ولی   لطف کن بپذیرش از روی کرم زین ناتوان
در گلستان مدیحت هست چون من صد هزار   من دگر باشم یکی زان بلبلان گلستان

گرشود بامن قبولت همچنان از راه لطف — سبز خنک طارم نیلی در آرم زیر ران
کی برد بر بارگاه کبریایت مرغ وهم — چون توان بر آسمان رفتن بپای نردبان
گر زعین مهر بر بدرت نظر افتد دمی — شیر میدان معانی گردد و ببر بیان
من جهان فضلم ای شاه جهان آخر ببین — همچو دونان نیستم سرگشته از بهر دو نان
حالیا آسوده ام در خدمت فرزند تو — کو ز بخت و عمر برخوردار بادا جاودان
تا برای روشنی کار گیتی هر صباح — روشنست از شمع مهر این برکشیده دودمان
شمع اقبالت مبادا مرده از باد فنا — زانک روشن با جمال تست چشم روشنان
نصرت و اقبال و دولت هم عنانت باد باد — حافظ و یار و نگه دار و معینت مستعان

و له ایضاً فی مدحه

نگارینم که یاقوتش جگر خون کرد مرجان را — دلم بر دو بعشقش هم بخواهم داد مر جان را
دو صد فتنه ز هر گوشه برانگیزد چو از شوخی — زخواب خوش برانگیزد بقصد آن چشم فتان را
لب ضحاک آن خسرو که مهر خاتم جانست — کند در نکته ای منسوخ صد مهر سلیمان را
اگر گویم که اینت خوب و یا آنت خوش است ای جان — ز روی نازکی از من روان پنهان کند آن را
چه به باشد میان گل برای یک دو شفتالو — گرفتن همچو جان در بر دمی آن نار پستان را
دلم بردند چشمانش چه سازم چاره کان مسکین — ندیدست ای مسلمانان جفای کافرستان را
نه با من عهدها کردی که دیگر نشکنی آن زلف — چو زلف خویش بشکستی شکستی عهد و پیمان را
هزاران شور در هر سو از آن زلف پریشانست — چرا آشفته میداری مرین جمع پریشان را
بجان بخشی از آن مشهور شد آب حیات ای جان — که لعل جانفزای تو روان کرد آب حیوان را
شب هجر تو از گریه مژه بر هم نیارم زد — بخار و خس کجا بندند مردم پیش طوفان را
چگونه پا نهد هر کس بصحرای غم عشقت — که هرگز کس در آن صحرا نیارد دید پایان را

اگر نی از لب لعل تو عکسی بودی اندر می — کجا بی خویشتن کردی بدین سان می پرستان را
ببار از دیده گفتی اشک تا رحمی کنم بر تو — بچشم آری ببارم چونک حجت هست باران را
بدستان ریختی خونم بخونم رنگ کردی دست — ز دست تو چگویم من به بین این مکر و دستان را
دلا گر با غم او یی در آن غم شاد و خوش دل شو — غنیمت دان بهر حالی زمانی صحبت جان را
دل من دردمند تست و درمانش دهان تو — نهان میداری ای بی درد زین دلخسته درمان را
بمهر خود مسوزانم دگر جانا که تا روزی — نسازم آگه از بدمهری تو ظل یزدان را

ملاذ و ملجاء عالم شهنشه شیخ ابراهیم
که کمتر بندهٔ او شاه باشد قیصر و خاقان را

سرافرازی جهان بخشی که ابر دست فیاضش — بیکدم میکند مفلس به بخشش خواجهٔ کان را
زمانه در جهانداری کجا یابد چو او شاهی — که نعل مرکبش ارزد سریر تاج خاقان را
زکام خویش برکندند اعدا یک بیک دندان — چو تیغ و رمح او دیدند کرده تیز دندان را
ز تیغ اوست خون در دل مدام اعدای بد دل را — ز دست اوست کف بر سر همیشه بحر عمان را
عجب نبود اگر شد نرم اعدا از دم تیغش — که سازد آتش تیغش بیک دم نرم سندان را
جهانگیرا تو آن شاهی که در ایران اگر خواهی — بیک ابرو زدن برهم بگیری ملک توران را
سوار چرخ را سازی پیاده از سر مرکب — اگر آری بزیر ران ز روی کینه یکران را
نیابد در جهان لطف مثلث گوهری دیگر — اگر برهم زند صد ره خرد دکان امکان را
چه نسبت خصم را با تو که عین لطف و اخلاقی — نباشد با محمد نسبتی بوجهل نادان را
اگرچه گوهری رفت از تو لیکن هست امیدم — که هم روزی کند دولت عوض با تو یقین آن را
وگر بر دامن پاکت ز غم گردی نشست اما — بآب شادکامی شست بخت آن پاک دامان را
کسی کز تیغ لافد با تو روزی بینی افکنده — کفن در گردن و داده بدست تو گریبان را
شبها زان دم که در چاه بلا بی یوسف افتادم — چو یعقوبم بجان بگزیده کنج بیت الاحزان را

چو این دم رو بدرگاه تو آوردم ازین بی دل — مسیحان رخ مران از در من مسکین حیران را
بغیر از خاک درگاهت ندارم ملجای دیگر — بجز لطفت نمیدانم فلان یا نیز بهمان را
تو خورشید جهان تابی و هستت بدر چون ذره — بلی با ذره هم مهری بود خورشید تابان را
زنعم گر بلبل طبعم زبان بربسته بد یکچند — چو رویت دید یاد آورد اوصاف گلستان را
گهی کاندر حدیث آیم بمداحی اخلاقت — بروح مصطفی خشنود سازم روح حسان را
دلیری بین که جائی میکنم عرضه سخن کانجا — زحیرت بسته میگردد زبان مرد سخندان را
چو تحسین میکنی شعرم بکن هم بخشش احسان — به از تو چون نمیداند کسی تحسین و احسان را
همیشه تا بود دوران بمان با عشرت و شادی — که رونقهاست باروی دل افروز تو شروان را

وله ایضاً فی مدحه

ساقیا مست می عشقم بده جام شراب — چونکه خواهد رفت عمرم در سرمی چون حباب
خستهٔ آن چشم بیماریم برماکن نظر — بستهٔ آن زلف پرتابیم ازمارخ متاب
چون بتعجیل از برمامی روی می میرمت — چون نمیرم چون برفتن میکند عمرم شتاب
درمیان ما وروی تو حجاب آن برقع است — رونماید بخت اگر ازپیش برگیری نقاب
زان دهان تنگ روزی کام یابم عاقبت — گر دهد کام دل من کام بخش کامیاب

آفتاب دین و دولت شیخ ابراهیم آنک
آمدش از آسمان شاه فلک رفعت خطاب

سرفرازان جهان را نعل اسبش تاج سر — پادشاهان زمان را خاک درگاهش مآب
کس نیارد برد نام ابر با فیض کَفَش — با وجود بحر کس هرگز برد نام سراب
گوشه ای باشد زطاق قصر او طاق سپهر — قطره ای باشد زبحر دست او فیض سحاب
تا همای عدل او بر ملک پر گسترده است — کبک بازی میکند در دیدهٔ باز و عقاب

ای کریمی کز دل و دستت بود گاه کرم — کوه را بر سینه سنگ و بحر را در دیده آب
کمترست از نیم نان برسفرهٔ انعام تو — با وجود این همه تعظیم قرص آفتاب
هم بحکم معدلت برخسروان صاحب قران — هم بارث سلطنت برسروران مالک رقاب
در زمان بخت بیدارت نمی بیند کسی — فتنه جز درچشم مه رویان و آن دیگر بخواب
هم زجور کهربا در عهد تو آسوده کاه — هم زدام عنکبوتان رسته در وقتت ذباب
هرکه با تو سازگار وراست رگ چون چنگ نیست — گوشمالش میدهد دست زمانه چون رباب
آنک در دستت نماید سرکشی همچون عنان — روزگارش کار درپای افکند همچون رکاب
بوته از چشم حسودان تو سازد همچو زر — راست هر تیری که بیرون آید از شست شهاب
تا درآوردی زکینه خم درابروی کمان — همچو تیر از ملک بیرون برد سهمت پیچ و تاب
زان بلندی یافت کار آفتاب از درگهت — کو نهد هر بامدادی رو برین عالی جناب
آفتابا کار اهل فضل چون روشن بتست — لطف کن یک ذره روی از بد مسکین برمتاب
از در لطف و کرم بامن نوازش کن دمی — زانک رو بر درگهت آورده ام من کل باب
ور هلال آسا شوم یک ذره زین در نگذرم — بدر را جز حضرت خورشید کی باشد مآب
آن زبان وان طوطی شیرین زبانم من که چرخ — کرد شعرم را ز نه دیوان گردون انتخاب
در ثنایت جوهری طبعم از دریای فکر — همچو غواصان برآرد هر زمان در خوشاب
دختران بکر فکرم نامزد چون با تو اند — باش تا بیرون شوند این نوعروسان از حجاب
تا بزیورهای مدح تو بیارایند روی — زانک از نام تو کردند این مراتب اکتساب
ورکنم دعوی برین نظم روان منعم مکن — در میانست این سخن اینک که میگوید جواب
نی نی این دعوی چه معنی دارد آخر من کیم — کز سخن دعوی کنم یا خود درآیم در حساب
حضرت شاهنشهی ممدوح و داعی مدحخوان — این که می بینم به بیداریست یارب یا بخواب
تحفه ای آورده ام پیش تو بپذیرش بلطف — گرچه این تحفه ندارد در بر تو آن نصاب

چند لا فی باری ای بدراین چه جای شاعریست   جان بغم دربند و من مشغول اشعار وکتاب
غنچه سان ازهجر گل رویی جگرخون مانده‌ام   من که در نارفراقم بادل ریش کباب
درد دل برمن مضاعف شد زتصریف زمان   نیستم ازغم مجرّد یک زمان ازهیچ باب
عیش ماضی رفت ومستقبل چه دانم چون بود   حال من اینست ومن بیچاره درعین عذاب
مانده‌ام یعقوب‌سان دربیت الاحزان منتظر   تاکی آید یوسف امید بیرون از نقاب
چون مقصّر ماند طبع پاکم از وصّافیت   ختم سازم بردعا والله اعلم بالصواب
تاکشد هرصبحدم فراش شاه خاوری   بارگاه آسمان را ازشفق زرّین طناب
چشم بدگوی توچون سیماب باد ازغم سفید   روی اعدایت زمحنت زرد مانند زراب
باز بینی روی دلبندی که دل دربند اوست   زانک دانم کین دعا باشد قبول و مستجاب

وله ایضاً فی مدحه تغمده الله بغفرانه فی المناظرة

چون برون شد شاه هند ازخیمهٔ نیلی حصار   شاه خاور تیغ زرّین برکشید ازکوهسار
خیمهٔ زنگاری گردون منقش شد بخون   همچنان کزعکس یاقوتی قدح لعل نگار
گشت دامان افق پرلعل و پنداری شفق   خردهٔ لعل ازدهان می‌کرد برگردون نثار
مجلسی آراستند ازخرّمی اهل طرب   شادمان گشتند جمعی ازکبار واز صغار
شاهدان شوخ ازعین صفا در نوش وده   چنگ ونی بایکدگر از دعوی اندر گیرودار
گاه بانی جنگ کردی چنگ از ساز و مقام   گه زدی نی بانگ برچنگ ازطریق افتخار
گفت نی باچنگ کای سردستی بی‌آب روی   پیرگشتی وجوانی تاکی اینها درگذار
پیری و بی آبروی وخشک مغز و بی حیا   نیست جز هرزه درایی پیش خلقانت شعار
راستم چون سرو وآزادم دراصل خویش وتو   پوچی وبی مغزی و دراصل بوده خاکسار
تا صفا یی یابی ازمن نالهٔ من گوش کن   سر به پیش انداخته تاچند باشی سوگوار

47 Заказ № 2125

عالمی ازمن فوحناکند ومن ازسوز دل   جزخروش وزاری وافغان ندارم هیچ کار
عاشقم عاشق گرت باورنمی‌آید به بین   سینه سوراخ و روی زرد واندام نزار
چنگ گفتش چند لافی ازبزرگی چون نئی   اعتباری نیستت ازباد مفروش اعتبار
ازکنار شاهدان شوخ دارم پرورش   چون توآخرنیستم پروردهٔ دریا کنار
عاشقی کارتو نبود گرچه داری روی زرد   زانک دایم درفغان وناله ای ازدست یار
بی سرو پایی و دردست خسان افتاده‌ای   هرزمان دم می دهندت ازصغار وازکبار
میزنندت بم بهر مجلس که سر می آوری   زین جهت افتاده‌ای درناله‌های زیر وزار
می کنندت بندبند وهست چشمت از قفا   این چنین عزّت نباشد جز سزای نابکار
گرچه هستم خشک مغز امّا تر آوازم چو عود   گرچه پیرم لیک هستم ازجوانان یادگار
خورده‌ام صد گوشمال ازدست دوران چون رباب   زان سبب دارم مقامی پیش اهل روزگار
میکنم باهرکس ازساز ومقام او سخن   هستم از دمسازی خود بازمانه سازگار
هرزمان ازروی عزّت باهزاران عزّ وناز   می نشینم نازنینان جهانرا درکنار
رفته‌است آوازهٔ من درعراق واصفهان   تا نپنداری ندارم درجهان قدر و وقار
تن زن ومیسوز دردخود و ناله مزن   این سخن بشنو دگر درمعرض من دم میار
نی چواین بشنید رو درچنگ کرد ازروی جنگ   زد زغیرت دست درگیسوش کای بی ننگ وعار
یک زمان گرمی نشانندت به پیش خود ولی   صد رهت انگشت کاری میکنند ای شرمسار
چندگیرند اهل مجلس درکنارت یادگیر   تا یکی باشی دوتا درپیش مردم شرم دار
چونک انگشتی نمودندت شدی دمسازوراست   راست چون گشتی بدستان میزنندت بی شمار
نی چوتو بربسته‌ام بررسته‌ام درکارخویش   یافتست آوازهٔ من در زمانه انتشار
دردم من معجز انفاس پاک عیسوی است   گرچه همچون خضر دارم برلب دریا قرار
بسته‌ام دایم کمر درخدمت اهل صفا   نیستم ای زه گسسته همچوتو ناپایدار

خوش برآیم با زمانه خوش علف باشم مدام .   گر کنار لاله زارم ور میان مرغزار .
ره روان عشق را جز من نباشد راهبر   عاشقان خسته دل را نیست جز من غمگسار
دولتم این بس کمر درخدمت شه بسته‌ام   زین مرا فخرست بر تو قصّه کردم اختصار
سر به پیش انداخت چنگ وسربلندی یافتی   چونک دید از حضرت شاه جهان عزّ و وقار

مهر برج لطف ودانش شیخ ابراهیم آنک
آفتاب دولتست وظل لطف کردگار

آن جهان گیری جهان بخشی که در گاه کرم   کف بسر برمی زند از رشک دست او بحار
خاک راه موکبش چشم فلک را توتیا   نعل سمّ مرکبش گوش فلک را گوشوار
آفتاب فتح را از تاب نور او ضیاء   آسیای چرخ را برآب تیغ او مدار
گر سموم قهر او برروی دریا بگذرد   آتش طبعش برآرد از تک دریا غبار
گر نسیم لطف او برآتش سوزان وزد   در دل آتش پدید آرد دم او لاله زار
دوستانرا از مه دیدار او در دیده نور   دشمنانرا از رخ گلنار او در سینه نار
مثل او دیگر لطیفی مادر گیتی نزاد   زانک پروردش بلطف خویشتن پروردگار
گر کند معماری بستان نسیم عدل او   با وجود گل دگر خاری نیارد کرد خار
ای عطابخشی جهان گیری که دریای کفت   آورد در گاهِ بخشش لعل ومروارید بار
گر نبودی بازوی عدلت ستون ملک ودین   درجهان هرگز نبودی خیمهٔ دین استوار
ای گشوده دانش تو مشکل امروز دی   وی ضمیرت دیده روشن صورت امسال پار
عالمی از دولتت درخواب امن وایمنند   نیست کس جز دولتت بیدار بخت وهشیار
گر شود راعی جهان را عدل عالم گیر تو   گوسفندانرا برون از گرگ نبود یار غار
هرکه اورا نیست با تو درجهان فکر بهی   بادش از آسیب گردون دل پر از خون چون انار
می شمارد مهرهٔ پشت عدورا رمح تو   گرچه رمحت خصم را هرگز نیارد در شمار

عالمی از جور کافری شدی زیر و زبر .   گر نبودی تیغ تیزت قلعهٔ دین را حصار
خسروا درّ سخن آورده‌ام درحضرتت   برزمینش مفکن این درّ سخن را گوش دار
ذرّه‌ای از عین مهر افکن نظر برمن ازان   آفتاب فضلی و بدرست پشت ذرّه وار
زهرهٔ جان معارض آب گردد از نهیب   گاه نطق ار برکشم تیغ زبان چون ذوالفقار
طوطی‌ای کز موم باشد کی بود شیرین زبان   مرکبی کز گِل کنندش کی بود هامون گذار
نیست ازین توام چیزی کمی زیراکه هست   در ثنای تو دهانم پر ز درّ شاهوار
بخت یارم گشت و دولت ره نمونم شد دگر   کامدم درحضرت همچون توشاه بختیار
بلبل شیرین زبانم در مدیحت گرچه هست   همچومن در گلستان مدحت توصد هزار
تا همیشه بهر دفع ظلمت شب آفتاب   صبحدم سر برزند زین گنبد نیلی حصار
آفتاب دولتت تابنده بادا درجهان   زانک از پشتی تو گوست پشت روزگار

وله ایضاً فی مدحه طاب ثراه

ساقیا عیدست و دور ساغری چون هلال   خیز و در دور آر آن جام صفا بخش زلال
دور گردانست یکدم خوش برا ای جان من   کی چنین روزی بیابی درهزاران ماه و سال
مدّتی گر وعدهٔ وصلش بعید افتاده بود   دور شد دور فراق وآمد ایّام وصال
تا بکی باشد ملالم از غم گردون دون   کاسه‌ای در ده خدارا تا شود دفع ملال
چندگاهی نیز خواهم خدمت میخانه کرد   مدّتی گر صرف شد عمرم بدرس قیل وقال
ساغر دور مرا پُر ده که دوران منست   مثل من کو مادحی در دور شاه بی مثال
مفخر آل کیان و داور هوشنگ هوش   خسرو جمشید فر دارای اسکندرخصال

ظل یزدان شیخ ابراهیم آن شاهی که کرد
دیدهٔ گردون ز گرد خاک پایش اکتحال

شمه ای از بوی خلقش روح بخش انس و جان　　ذره ای از مهر رویش آفتاب بی زوال
از برای کوس صیت او که بنوازد قضا　　می‌کشد از پشت شیر بیشهٔ پنجم زوال
باد حکم او اگر یکدم زند بر کوهسار　　ذره ذره برهوا پرّند در یکدم جبال
آتش قهرش اگر یک شعله بر دریا کشد　　در تک دریا بسوزاند صدف را چون زغال
ای شهنشاهی که از پشتی عدل شاملت　　با هزبران و پلنگان پنجها گیرد شغال
گاهی اندر چشم باز باز سازد کبک جای　　گاه بازیها دهد شیران پردل را غزال
در هران میدان که خنگ سرکش تو پا نهد　　ماه تو افتد دران هنگامه در صف نعال
توسن تند فلک گرد جلالت را پدید　　بر سر مه گرچه می انداخت نعلی از هلال
با کمال دانش تو مدعی کی دم زند　　عقل میداند مقابل نیست نقصان با کمال
ساغر مه را بجامت چون توان تشبیه کرد　　با وجود جام جم کس چون برد نام سفال
هر خطی از کلک تو سرنامهٔ امن و امان　　هر ورق در شرح تو دیباچهٔ عزّ و جلال
بخت بیدار ترا خوانند حق لاینام　　ملک اقبال ترا دانند ملک لایزال
ممتلی گردد زسیری معده آز و طمع　　یک نواله گر کنی انعامش از خوان نوال
گرچه تقدیم سوال آمد از اول بر جواب　　سابق آمد همت حاضر جوابت بر سؤال
هر که بر مهرت نزد از صدق همچون صبحدم　　گشت مانند شفق رویش بخون دیده آل
آفتاب ار رد نماید ذرهٔ بی مهر تو　　رو بهر برجی که آرد آن برو گردد وبال
کین تو گر کفر نبود پس چرا دارد سپهر　　خون خصمانت مباح و مال اعدایت حلال
منتقل شد ذهنم از مدحت شها سوی غزل　　این غزل بشنو به بین چونست حسن انتقال

ای رخت آیینهٔ الطاف صنع ذوالجلال
اندران آیینه پیدا نور خورشید جمال

پیش روی تو گل ... دورویی بیش نیست　　چون رخت بیند برآید سرخ و زرد از انفعال

سرو دلجوی قدت دارد هوای معتدل　　راستی زان قامتت را هست حدّ اعتدال
غنچه را با آن دهان تنگ نسبت کرده اند　　زان براید هر بهاری غنچه با غنج و دلال
دیده را گر در خیال آید که بیند مثل تو　　سالها در گوشها گردد نه بیند جز خیال
بادل پر درد و روی زرد و دور از روی تو　　برکشیدم ناله چون نی از وجود همچو نال
روی عالم روشن از مهر است ای خورشید چهر　　بدر در مهر جمالت از چه روشد چون هلال
خسروا گر بر سر بدر افکنی از مهر ظل　　آورد خورشید را از تخت در تحت ظلال

نامم ار بدرست لیکن هستم از غم چون هلال
قامتم بر حال من چون زلف خوبانست دال

تا بکی باشم بسودا از پریشان طالعی　　همچو گیسوی بتان سرگشته و آشفته حال
گاه با فکر و غم و اندیشه دارم اتفاق　　گاه با درد و فراق و غصه دارم اتصال
مانده ام در چاه محنت همچو بیژن تیره روز　　تا رسد یک روز بر افراسیاب غم زوال
خون چشمم ریخت چون سرخاب چرخ گوژپشت　　رستمیها میکند با من بزور این پیر زال
تاج بخشا جز دعایت نیست شغل دیگرم　　کار من مدح و ثنای تست واینست اشتغال
طوطی شیرین زبان گشتم بذکر نام تو　　هست امیدم که در مدحت گشایم پر و بال
بلبل طبعم که مثلش نیست در گلزار نظم　　در ثنایت حسن طالع دارد و حسن مقال
سحر کردن گر حرام آمد بنزد اهل شرع　　هست در مدح تو شعرم جملگی سحر حلال
شعر من در هر مقام آوازه دارد همچو عود　　زانکه همچون چنگ از دست تو خوردم گوشمال
هم تو دانی قدر و وزن گوهر منظوم من　　جوهری داند بدانش قیمت عقد لآل
طالع من بین که جائی میکنم عرض سخن　　کاندرانجا بوعلی را نیست در منطق مجال
اندرین حضرت که برادریس میگیرند دق　　من که باشم ابلهی بر کف نهاده چوب فال
با تو هر که از فضیلت دم زند ماند بدانک　　لاف رمّالی زند جوزن بنزد دانیال

چون تو بردانش جهانداری که میگوید که هست — وهم اگر در فکر این دارد بود فکر محال
تا زرافشانی کند در هرخزان دست چنار — تا بود فراش باغ و بوستان باد شمال
سرو دلجوی قد تو کان نهال دولتست — با سعادت تازه و سرسبز بادا آن نهال
هرکه سر پیچد ز سودایت چو گیسوی بتان — همچو زلف آشفته دل بادو سیه روی چو خال
دایمت عیش و مراد و کامرانی بادو باد — زیر پای همتت چون مال خصمت پایمال
سد عمر دشمنانت رخنه چون دندان سین — پشت بخت حاسدانت گوژ چون بالای دال
باد ایمن خیمهٔ امرت ز باد اختلاف — باد خالی دامن بختت زگرد اختلال

وله ایضاً فی تهنیت العید بمدح

ساقیا می ده که وقت عشرتست و روز عید — این چنین عیدی درین ایام هرگز کس ندید
دل فرحناکست ومطرب مست وشاهد در نظر — عاقلست آنکس که در روز چنین عشرت گزید
ز آتش سودای می تا کی بود خونم بجوش — گر همه خون منست آن می که درخواهم کشید
تا دمی بر لب رسانم ساغر صافی بکام — جان من صد بار پیش از حسرتش بر لب رسید
چند گویی مر مرا ترک می گلگون بکن — چون کنم رزاق چون این قسمت من آفرید
باده درخم بود تا اکنون زبیم محتسب — محتسب اکنون زخم در حلق میریزد نبید
از لب ساقی حدیثی دوش گفتم در چمن — غنچه خونین جگر از رشک پیراهن درید
قفل غم بگشای از دل خاصه در ایام شاه — آنک آمد بیت لطفش فتح و شادی را کلید

باغ بستان رعیت شیخ ابراهیم آنک
ایزدش از لطف و استعداد و دانش آفرید

هرکه آرد توتیای خاک پایش در نظر — دیده اش دیگر نخواهد منت سرمه کشید
تا بیاموزد طریق سلطنت کو کیقباد — تا به بیند رسم ملک و معدلت کو بوسعید

بار حلم اوست بر پشت سپهر گوژ پشت — ورنه قدش کی ز بار منت کس می خمید
ای جهانبان خسروی کز بیم عدلت عنکبوت — دیگر از بهر مگس دام بلا نارد تنید
در سخا و حلم و دانش با هزاران دیده چرخ — مثل تو شاهی ندید و چون تو خود نایدپدید
دوش بریاد تو گفتم یک غزل بشنو ز من — پرخیال و نازک و مطبوع و رنگین وجدید

سرو ناز من که مثلش کس بلطف و خو ندید
راستی جان آفرین از عین لطفش آفرید

گر بگویم نکته‌ای با چشمهٔ خضر از لبش — خواهد از خود رفت و آبش از دهان خواهد چکید
آنچه من بردم ز بار فرقت او کس نبرد — وآنچه من دیدم زماه طلعت او کس ندید
زلف مشکینش کشید از من دل مسکین بظلم — حالیا دل دادم او را تا کجا خواهد کشید
شاد شو گفتی که خواهم بودنت آرام جان — جان من دیگر ازین شادی نخواهد آرمید
گفتمش خواهم گزید آن لب گزیدی لب که نی — خون جانم ریختی تا چند لب خواهی گزید
در غمت پرورده بودم طفل اشکی را بخون — برچکید این دم زگستاخی چو در رویم جهید
گر بدوزندم نظر چشم از تو نتوان دوختن — ور ببرندم سر از زلف تو نتوانم برید
آفتابا بندهٔ آن بدرم که از مهر تو روی — برنتابم ذره‌ای بالله بقرآن مجید
دولتی دارم من سرگشته دل کز بخت شاد — روزیم شد پای بوست بعد از ایام مدید
این منم یارب درین مجلس که مداحم ترا — این سعادت بین زهی دولت زهی بخت سعید
کی توانم شرح خلق و حلم و الطاف تو گفت — کایزد صانع ترا از لطف و دانش آفرید
عیدیی دارم توقع از تو وز روی کرم — عیدی من این زمان بخش و مینداز ش بعید
تا که خواهد باز هر نوروز فراش بهار — از ریاحین برزمین فرش زمرد گسترید
روز تو نوروز باد و عید برخصمان همه — کامران باشی بحق روح سلطان بایزید

وله ایضاً فی مدحه رحمة الله

هزار شکر خدا را که داد دولت بار   مرا بحضرت این نیکبخت دولت یار
معز دولت ودین شاه شیخ ابراهیم   که تاج وتخت ازو یافت زینت ومقدار
شهی که پرتو خورشید رایش ارخواهد   زعین مهر بشوید سیاهی ازشب تار
هوای خدمت او درسر وحوش وطیور   دعای دولت او همدم صغار و کبار
چوکار دولت اوراست گشته است چوتیر   زبان بخویش کشیدست خصم چون سوفار
بغیر زیر دمی در زمان معدلتش   زدست راه زنان کس نکرد نالهٔ زار
بجای لاله برویاند از زمین آتش   سموم قهرش اگر بگذرد سوی گلزار
ایا سحاب نوالی که هست شاه فلک   بدرگهت زکمین بندگان خدمتکار
تویی که سلطنت وعدل ختم شد برتو   چنانک ختم رسالت بر احمد مختار
زدست جود تو کندست بخل را دندان   زسعی مدح تو تیزست نطق را بازار
کجا شدی زجفای فلک جهان معمور   اگر نه عدل تو بودی زمانه را معمار
سپهر پیر ندیدست اگرهمه دیدست   بسان بخت جوانت بخواب یک بیدار
کسی که باتو برون می نهد زدایره پای   بسر نمیرود از دور چرخ چون پرگار
شدست چرخ زتیغ تو بیقرار آری   بروی آیینه سیماب کی گرفت قرار
کف تو بخشش چونه به نیم جو نخرد   بلی کف تو از انها نیاورد بشمار
چومور هرکه نبندد کمر بخدمت تو   زمانه ازسر او پوست برکند چون مار
رخ عدوی تو زآسیب دهر همچو بهست   اگرچه در دلش افتاده است از غم نار
بهیچ دور نیابد خسوف اگر آید   بزیر سایهٔ عدل تو بدر در زنهار
بضرب دست سنانت سرعدو برداشت   کجاست همچو سنان تو درجهان سردار

شکسته حکم تو درحنجر جفا خنجر   نشانده عدل تو در دیدهٔ ستم مسمار
بود سنان تو روز نبرد صدر نشین   اگرچه درنظر حاسدانت آید خوار
ازان شدست درم سکه دار روی سفید   که نام نیک تو کردست نقش بردیدار
اگرچه بود که ازظلم کهربا زین پیش   بزیر خاک نهان باتن ضعیف ونزار
ولی به پشتی عدل تو این زمان شاها   چنان شدست که دارست پشت بردیوار
بآب تیغ تو بنشسته آتش فتنه   بباد قهر تو برخاسته ازآب غبار
چو دید خصم حسامت زعمرخود ببرید   ازانک هست حسام تو قاطع اعمار
شها جواهر نظم روان من بنگر   که هست نقد سخن راطبیعتت معیار
اگر بدست شبه سان سیاه کن ریش   وگر نکوست چو درّ عدن بگوشش دار
بلطف تربیتم کن که قطره ای باران   شود بتربیت بحر لؤلؤی شهوار
بلی زلطف تو گر خاک تربیت یابد   کشد زروی زمین سر بگنبد دوّار
فلک پیاده شود دررکاب من صد ره   اگر قبول توام هم عنان شود یکبار
همیشه تا شه خاور بقصد لشکر شام   کشد بگاه سحر تیغ برسر کهسار
بضرب گرز تو بادا شکسته گردن خصم   بزخم تیغ تو بادا تن عدو افکار
همای چتر تو براوج چرخ وبدخواهت   بخود فرو شده دربحر غم چو بوتیمار
همیشه باد کیومرث شاه درنظرت   زعمر و دولت واقبال وبخت برخوردار

وله ایضاً فی مدحه طاب ثراه

صبا زگرد ره آورد بوی جانان را   زخویش رفت برون چون شنید جان آنرا
نمود روی ودلم بردو بازبین اخر   چه رو نمود من بیقرار حیرا نرا
دهان تنگ تو سرّیت گفتنش پنهان   سخن بخنده عیان کرد سر پنهان را

بچشم خامهٔ مردم سیاه‌کرد و به بین .   چه فتنه‌هاست مران ترک مست فتّانرا
چو مار سرزده پیچید جان من بر خویش   چو تاب داد و به پیچید زلف پیچانرا
ببرد دوش رقیبش ز دست من گفتم   برو رقیب که بودی ز دست من جانرا
چه نارها که فتادست در دلم تا من   ببر گرفته ام آن سرو نارپستانرا

ز دست کی دهم آن طرهٔ پریشانرا
اگرچه در سر او کرده‌ام سر و جانرا

هزار بسته ز بند بلا گشاده شود   اگر گشاده کنی زلف عنبر افشانرا
برآید از چمن و باغ راستی را سرو   بعشوه گر بنمایی قد خرامانرا
بغنچه گر ز دهان تو نکته‌ای گویم   ز رشک غنچه بدرّد روان گویانرا
صبا ز شیوهٔ قد تو گفت در بستان   فتاد لرزه براندام سرو بستانرا
قد تو چست کمر بست قامت نی را   لبت بلطف روان کرد آب حیوانرا
دل شکسته بزلف تو بسته ام بپذیر   شکسته بستهٔ این خسته پریشانرا
شب فراق تو مژگان بهم نیارم بست   بخار و خس نتوان بست پیش طوفانرا
ببحر عشق تو هر بی دلی که پای نهاد   دگر بهیچ طریقی ندید پایانرا
اگر قبول فتد در ره تو گوهر اشک   بچشم پر کنم از درّ و لعل دامانرا
خیال لعل تو تا در نظر در آوردم   فکندم از دل و دیده عقیق و مرجانرا
سواد خال و خطت کی رود ز دیدهٔ من   که درخورست معین سیاهی اعیانرا
شکست تیر توام در دل ار درستت نیست   بیاو در دل من بین نشان پیکانرا
دلم ز مهر رخت سوختی اگر نبدی   بلطف بر سر من سایه ظل یزدانرا
جهان دانش و معنی سپهر لطف و کرم   که افتخار بدرگاه اوست اعلانرا
سپهر فضل کیومرث آنک از رفعت   بزیر سایه کشد ماه و مهر و کیوانرا

شهی که آتش تیغش بیکدم از تیزی   چو موم نرم کند روی سخت سندانرا
بدرگهش ز ره قرب و غایت تعظیم   کمینه بنده شمارند قیصر و خاقانرا
ببرد آب رخ ابر کلک در بارش   فغان و گریه از آنست ابر نیسانرا
ز خرمن کرم او بگاه جود و سخا   نمی نهند جوی وزن حاصل کانرا
بدور دولت او سلطنت کمال گرفت   که هیچ گونه درو راه نیست نقصانرا
ایا شهی که کمین بندهٔ ترا شاید   که نعل اسب کند تاج فرق خاقانرا
بیک گره که بر ابرو زنی ز روی غضب   بهم برآوری از گوشه ملک تورانرا
امید هست که در ملک کامرانی و بخت   بزیر حکم تو آرند تخت ایرانرا
حسود جاه تو دندان ز کام خویش بکند   چو دید خنجر تو تیز کرده دندانرا
در آن مصاف که بر فرق و سینه از کینه   به تیر و نیزه بدوزند خود و خفتانرا
امید داشت ز دربند در درون دشمن   چو آب عین برون کرد از نظر آنرا
طبرسران که مدام از سر بر و آوارند   اگر بخصم نمودند ره کهستانرا
فکن بخنجر کین و تبر سران همه   کز آن سران چو کهستان کنی بیابانرا
ترا بفکر حسن میرسد کفایت ملک   جهان بحسن کفایت بود جهانبانرا
مخالفت چو نشد راست در عراق گرفت   از آن مقام نهفته ره صفاهانرا
شها بضاعت من نیست جز جواهر نظم   ز روی لطف و عنایت قبول کن آنرا
چه حاجتست که گویم تو خود نکودانی   حدیث تحفهٔ مور و در سلیمانرا
همیشه تاکه برافروزد ایزد دیسان   ز شمع مهر مزین برکشیده ایوانرا
چراغ عمر زباد فنا مبادت تار   که عین روشنی از تست چشم شروانرا
مکان جاه تو بادا بلند تر زان جای   کزو گذر نبود هیچ گونه امکانرا

وله ایضاً فی مدحه رحمه الله

صبحدم چون تیغ زد از کوه با زرّین سپر — پادشاه روم یعنی آفتاب نیزه در
لشکرشاه ختن چون رخت برصحرا کشید — ملک عالم را گرفت ازخاوران تا باختر
بر در دولت مرا کوس بشارت کوفتند — خلق را دادند ازشادی وازعشرت خبر
جمله درعیش وطرب بودند ومن درفکر — کز درم ناگه درآمد آن نگار سیم بر
ابروی شوخش هلال عید و رویش ماه بدر — غمزه اش طرّار وچشمش فتنهٔ دور قمر
دربوم بنشست وگفت این مادر پیرجهان — همچوتو سرگشته فرزندی نزادست ای پسر
درچه کاری چیست اوضاع تو بامن کن بیان — عالمی شادند وتوخسته دل وخونین جگر
روز عید است و فرحناکی و مردم در فرح — این چنین عیدی نبیند کس بصد سال دگر
عیدیی میخواهست یعنی زنظم پاک خویش — گوهرچندی برای من بیاور درنظر
بی نوا می بینمت امروزهان غافل مباش — حال خود را عرضه کن بر پادشاه بحر و بر
من بفکر شعر رفتم او بفکر حال من — مطلعی نغزی برآورد از دلم ناگاه سر

مژده ای دل کامد ارباب هنررا تاج سر
باز پیدا شد زشادی مرغ جان را بال وپر

طلعت او دوستا نواهست چون نور دو چشم — گرچه درچشم حسودانست چون تیر وتبر
مدتی گر ازجفای چرخ دون بی وفا — رفته بود از دیدهٔ غمدیده چون نور از بصر
منّت ایزدرا که یک باردیگر آن نورچشم — آمد از عین صفا چون روشنایی درنظر
با وجود شادیی کامروز دارند اهل دل — از وجودغم سرمویی نمی یابم اثر
کام دل جوی این زمان از دلبر سیمین بدن — دست درآغوش کن با شاهد زرّین کمر
هیچ میدانی که این اقبال وشادی ازکجاست — از قدوم کان معنی خسرو نیکو سیر

بحر استعداد سلطان شیخ ابراهیم آنک

آفتاب دانش وگردون افضال وهنر

آن جوانبختی جهانبخشی که درگاه عطا — هست برخوان نوالش هفت گردون ما حضر
ازضمیر روشنش خورشید تابان ذرّه‌ای — هست از ابر کفش دریای عمان یک مطر
آن محمد سیرت حیدردل عثمان حیا — آنک ظاهر کرد در دین نبی عدل عمر
ای که از گلزار لطف تست جنّت یک نسیم — وی که هست از آتش قهر تو دوزخ یک شرر
باد مخفی سینه اش درآتش غم تافته — هرکه شد با تو الله مانندهٔ عین البقر
یک گلست ازگلستان لطف واخلاق تو خیر — یک سمومست از شرار آتش قهر تو شر
نیزهٔ تو دشمنت را دوست میدارد چنانک — برتن و جانش همی لرزد بسان بید تر
حاسدانرا دل نگردد روشن ارشویی بآب — راستست این لایزیل الماء نقشا فی الحجر
گرضمیر پیش بین تو نبودی دیده بان — عالمی ازجور گردون می شدی زیر و زبر
گر رسولی سوی گرجستان فرستی اهل کفر — آورند ایمان زبیم آن دم بدان پیغامبر
پیش ازین گرکه زجورکهربا بُد زرد روی — پشت بر دیوار داد از فرّ عدلت او دگر
باد پای پردل صرصرتکت را روز عزم — همچو هامونست درزیر قدم بحرخزر
میدهد دریک نظر از عالم علوی نشان — میکند دریک قدم ازمنزل امکان گذر
پادشاها گرشب هجران کشیده بد دراز — منّت ایزدرا که آن شب راپدید آمد سحر
گرملالی بردل پاکت رسید ازجور چرخ — شد مبدّل بانشاط وکامرانی غم مخور
چندگه می بود عیسی نیز در بند یهود — مدّتی افتاد یوسف نیز درچاه خطر
گاه گاهی نیّر اعظم که شاه انجمست — منکسف میگردد از دور سپهر فتنه گر
شاهباز لامکان یعنی رسول المرسلین — آشیان درغار کرد ازجورکافر درسفر
یونس اندربطن ماهی بود یک مدت بحبس — گشت مستخلص ازان زندان بفضل دادگر
فعل گردون رانمیدانند کماهی هیچ کس — کار او اینست گه نفعش رسد گاهی ضرر

شادمان چون فتح ونصرت گشت باتوم عنان کامران چون دولت توگشت با تو راه بر
حاسدت را گوکه چون سیماب بگداز ازحسد چون خلاصی یافت شه از بوتهٔ غم همچو زر
صبرکردی عاقبت کار تو رو درخیر کرد کارها ازخیر نیکو گردد ای خیرالبشر
دوش در اثنای مدحت مطلعی ازخاطرم سر برآورده کنون می‌خوانم آن مطلع زبر

منته لله که سلطان جهان باعز وفر
برسریر سلطنت بنشست یکبار دگر

مرغ جان خسته شروانیان بی‌نوا بود دوراز تو پریشان مانده وبی بال وپر
شکر یزدان کین زمان دلهای آن بیچارگان از چهِ اندوه وزندانِ فراق آمد بدر
سایه‌ات پاینده بادا برسر عالم از آنک عالمی درسایهٔ فرّ تو می‌سازد مقر
خسروا شاها کریما فاضلا پر دانشا قصّه‌ام بشنو زمانی سوی حال من نگر
مدّتی ده ماه شد می‌گردم از آشفتگی همچو گیسوی بتان سرگشته بر کوه وکمر
گاه دردرد وگهی درغصّه وگاهی بفکر منتظر تاکی رسم دیگر بدیدار پدر
روی چون زر دارم واشکی چو سیم این سود بین کرده‌ام حاصل درین سرگشتگی این سیم وزر
می‌رسم هسیان تهی اکنون ز الوند فراق تا بر البرز عطایت رفعتی یابم مگر
با وجود این همه بی‌حاصلی وخستگی شکرها دارم که باز این آستان کردم مقر
چون نقط تنها دم از پرگار حکمت پا برون گرچه ازجهل مرکب چون قلم گشتم بسر
آفتابا روشنی یابد بعالم کار بدر گر زعین مهر یک ره بر وی اندازی نظر
چون تو صرّاف سخن کس نیست ای دریای عقل نیک وزنی کن بمیزان طبیعت این گهر
گر بخدمت لایقم پس تربیت کن از کرم ور نیم لایق بَراهل هنر نامم مبر
طوطی شیرین زبانم نیست چون من مادحی شکر کز مدّاحیت دارم دهانی پرشکر
می‌توانم زد پر و بالی میان اهل فضل نیستم زین کنگران کور طبع کم هنر

من زشروانم ولیکن گوهر منظوم من منتشرخواهد شدن با دولتت دربحروبر
ذکر این خرمهره پردازان بی‌معنی مکن گوهر دریای عالی همّت طبعم نگر
فاضلا شاها بحق آنک از دریای لطف کرد پیدا گوهری چون تو لطیف و تاجور
قابل احسان وتحسینم نظر فرما بلطف امتحان کن یک دمم می‌ارزم آخر این قدر
شاعرم مشمر نه آخر چاکر این درگهم کودکی سرگشته حال زار بی فضلی شمر
مادح این حضرتم گر فاضلم گر جاهلم بندهٔ شاهم اگر بی‌حاصلم گر معتبر
صحبت خاص است ومجلس نازک است آن وقت تنگ ختم سازم بر دعا چو قصّه کردم مختصر
تا همیشه سرزند از قبّهٔ سبز فلک آفتاب تیغ زن آن خسرو زرّین سپر
آفتاب خسروی تابنده باد ازطلعتش حاسدت درظلمت محنت اسیر وکوروکر
خاطر شروانیان آسوده باد ازدولت دایمت بادا بقاوشادی وفتح وظفر

وله ایضاً فی مدحه رحمه الله

من که محروم از دیارخویش ویار و دلبرم چون قراری گیرد این بیچاره مانده دل برم
غرق بحرحیرتم کف می‌زنم برسر زغم تا ازین دریای غم چون رخت برساحل برم
من که ازآب حیاتم پرورش بودی مدام این زمان خود را زغم درخون دل می‌پرورم
می‌گزیدم دوری از یوسف ولی یعقوب وار از قضا ناگه بلای یوسف آمد برسرم
مانده‌ام حیران بدست ترکمانی چند اسیر گوییا افتاده درمیدان روز محشرم
گه یکی گوید که اُوبَر اوغلنی . . . گه یکی گوید قلنج حانی که یانین چاپرم
آن یکی گوید که دامو ... جوکنک وارمدر گل منکا دوغرودی امدی تاسنی من قورترم
آیدرار کیمی یکی دیگر که استانک چخر گویش تنگر ایچون برلحظه اورمه چخرم
میگزندم هریک ازهرسو خدا را زین... داد من بستان که جز تو نیست بالله داورم

زاتش دل همچو زر در بوتهٔ غم سوختم   کی خلاصی باشد آیا زین ... کافرم
بود امیدم که در تبریز عشرتها کنم   من چه دانستم کزین سوداچه می‌آید برم
گو دمی بهر تفرّج بنگرم در وی بچشم   در نمی آید بجز سرخاب چیزی. دیگرم
هست دروی دزد و حیز و ... ازسگ بیشتر   گر درین معنی دروغی گفتم از سگ کمترم
خسته ام درچنگل مردارخور زاغان چند   گرچه چون طوطی بپرورده بشهد وشکرم
همچو عنقا بایدم زین بوم گشتن گوشه‌گیر   زانک درچنگال غم بشکسته شد بال و پرم
همچو زلف دلبران بختم پریشان گشته است   تاچه می آید ازین بخت پریشان برسرم
می نمایم دم بدم افتادگیها همچو اشک   چون زمردم زادگی پاکست اصل و گوهرم
من درخت فضلم و برگم هنرآمد ازان   هردم ازدست خسی سنگ شکستی میخورم
این منم یارب که دارم خوابگه برخاک راه   گو بخوابش دیدمی هرگز نگشتی باورم
راستی دارم فراغت ازسرو ریش همه   گرهمه عالم شود خصمم ... نشمرم
چند میگویی دلا روشادباش وغم مخور   غم ازان رو میخورم ای دل که دوراز غمخورم
تا قیامت خودنمانم درغم آید روزآنک   شادمانیها رسد ازخسرو بحر و. برم

مرهم ریش ضعیفان شیخ ابراهیم آنک
هست خاک درگهِ او سرمهٔ چشم ترم

این عطابخش جوانمردی که براعضای من   گرشود هرمو زبانی کز صفاتش قاصرم
خسروا می خواهم ازلطفت رونده مرکبی   تا بدین مسکین روانش سازی ازروی کرم
همچو فرزینم پیاده پایمال پیل غم   رخ مپیچ ازبنده شاها شو باسبی. یادرم
کام من اسبست ولطفی کن روان کامم بده   تا ازین صحرای غم باکامرانی بگذرم
آتش اندردفترو اشعارخواهم زد زغم   جان من محبوس ومن مشغول شعرو دفترم
هست امیدم که بنماید رخ از برج امید   آن شه خورشید رای آن خسرو مه پیکرم

46 Заказ № 2125

وله ایضاً بمدح فی صفة الفرس

خسروا دارم یک اسبی بس عجایب نامور   آنچنان اسبی که نبود درجهان زان خوبتر
عرضه خواهم کردن ازاوصاف اویک چندبیت   لطف فرما گوش کن ای خسرو نیکوسیر
گشت حیران همچومن برهیات مجموعیش   هرکه ازعین تعجب کرد در وی یک نظر
راهوارست و دلاورسرکش و تند و بلند   غیرازین دیگرکه گفتم هست چندینش هنر
صورتی دارد جوان امّا بمعنی هست پیر   فخر می آرد ازین معنی براسبان دیگر
شب روست اولیک چون قطبست بریکجامقیم   صبح خیزست او ولی چیزی نبیند در سحر
بایدش یکسال تا یک دانه جورا بشکند   زانک برخاییدنش دندان نباشد کارگر
ناگهان گرپیشش آیدجوی آبی دررهی   می رود خوش درمیان امّا نمی آید بدر
رازگیتی نیک میداند گوش پرسی نشان   میدهد از دور نوح و آب طوفانش خبر
از بزرگی رخش رستم را نمی گیرد بهیچ   زانک هست آن کاردیده پیرتر از زال زر
آسمان با آتش نمرودیش کردست داغ   گو زمن باور نداری هست بررانش اثر
خاصیت بسیار دارد راستی درطورخویش   نیست زان یک خاصیت درصدهزاران جانور
نیستش حاجت بافسار و شکال وپای بند   ایمن وآسوده دارد خصم را وقت سفر
درمه شعبان اگر بگذاریش درمنزلی   هم دران منزل برد آسوده تا ماه صفر
گُم نگردد هیچ اگرگردد توانش یافتن   زانک بریک جایگه همچون زمین دارد مقر
گربه بیند گربه‌ای ازسهم او بی خود شود   پردلست اولیک هست ازسایهٔ خودبرحذر
گر زند ازضعف وسستی صدلگد برپشه‌ای   یک سرمو پشه رانبود ازین معنی خبر
همچو گردش درربایدگر بجنبد بادکی   آنچنان کز گرداو دیگر نبیند کس اثر
نیم گز ره را نمی یارد بپایان برد راست   تا زضعف خویش صدره درنمی آید بسر
بایدش سی تازیانه مربمانی(؟) تا نهد   یک قدم آن نیز باصد وهم وباچندین خطر

دوش گفتندم ببین اسبت پریشان خاطراست / گر طمع داری سواری چارهٔ کارت ببر
رفتم و دیدم بغایت در تفکّر مانده بود / گفتمش بهر چه‌ای خسته دل وخونین جگر
گفت در فکرم که چون خواهم سوی شروان شدن / راه دشوارست و من از تو ضعیف و سست تر
گفتمش من خود نخواهم شد پیاده لاجرم / بر تو خواهم شد سواره نیست جز تو راهبر
گفت بیچاره ازین نوعم که میبینی کنون / فکری اندر باب خود کن یا بحال من نگر
در وجود من ز قوّت ذره‌ای باقی نماند / بعد ازین بر ... من خواهی نشستن تو مگر
گفتمش پس چون کنم این کار را تدبیر چیست / باکه گویم قصّهٔ خود گفت هان غصه مخور
گر همی خواهی که یابی از جفای من خلاص / حال خود را عرضه کن بر پادشاه بحر و بر

معدن الطاف واحسان شیخ ابراهیم آنک
کان و دریاهست پیش همّت او مختصر

خسروا احوال خود گفتم تو میدانی کنون / تو همای دولتی من بلبل بی بال و پر
صدهزاران بخشش ار دیگر کسی با من کند / آنچنان نبود که از لطف تو گردم نامور
لطف کن فریادرس کاسپم بغایت کاهل است / آنچنان کو می رود منزل نمی‌آید بسر
مرکبی خواهم که تا شروان مرا رهبر شود / هرچه باشد باش گو آخر نباشد کم ز خر
پیر کارست وکشیده گرم و سرد روزگار / عیب باشد او بزیر و من نشسته بر زبر
هرکسی راهست چندین کوتل اندر پی روان / من دگر چه بود اگر گردم باسبی معتبر
تا بقصد خسرو هند آفتاب تیغ زن / صبحدم آید برون از کوه با زرین سپر
آفتاب دولتت تابنده بادا تا ابد / زانک هستی آفتاب دولت و فتح و ظفر

وله ایضاً فی مدحه

امروز صبحدم که شفق گشت آشکار / از در درآمد آن مه من آفتاب وار

در تاب کرده بهر دلم زلف پر شکن / وز عین فتنه کرده سیه چشم پرخمار
افروخته ز آتش رخساره صد چراغ / آموخته ز دلبری و عشوه صد هزار
سرمست همچو نرگس خون ریز فتنه جو / آشفته همچو هندو زلف سیاه کار
صدجان خراب وخستهٔ آن چشم نیم مست / صد دل اسیر وبستهٔ آن زلف مشکبار
بگرفته دستهای گل و یاسمین بدست / آراسته بعطر و ریاحین چو نوبهار
افکنده سر ز شرم خط او بنفشه پیش / گل از حیای عارض او سرخ وشرمسار
اینجا سخن بسی است ولی نکته‌ای بس است / القصّه گشت بنده نوازان لطیف یار
بگشاد چست بند کمر از میان خویش / بنهاد ناز وعجب وتکلف بیک کنار
بنشست در برم ز سر لطف و نازکی / بگشود همچو غنچهٔ تر لعل آبدار
کای عاشق شکسته دل من بگو بمن / چونی وچیستت ز چه‌ای اینچنین فکار
چون وصل یافتی ز چه مهجور مانده‌ای / غم نیست و غم مخور منم امروز غمگسار
از فکر و غصّه هیچ نداریم حاصلی / خوش باش چونک دنیی دون نیست پایدار
می جست هر زمان دل ریشم بصد طریق / گاهم ببر گرفتی و گاهیم برکنار
دلداری و غریب نوازی چو دیدمش / از روی عجز گفتمش ای سرو گلعذار
بنگر بحالت من دل سوخته بلطف / کز گردش زمان بچه سان گشته‌ام نزار
بر حال خویش شیفته چون طرهٔ توام / چون زلف تو شکسته ام ومانده بی قرار
شد مدّتی که از دل من غصّهٔ فلک / بیرون نمیرود چکنم چاره ای نگار
گفتا چرا غمین شدی آسان حکایتیست / بشنو بگوش جان سخنم پند گوشدار
خواهی که چاره‌ای کنی احوال عجز خویش / برخیز و عرضه کن بشهنشاه کامکار

خورشید عدل شیخ براهیم آنک هست
برجمله خسروان جهان شاه وشهریار

آن خسروی که میرسدش از ره شرف   گو برسر سپهر نهد پای اعتبار
اعیان ملک را ز ره اوست توتیا   شاهان دهر را بدر اوست افتخار
گو باد لطف او بوزد سوی شوره بوم   دردم شود ببوی خوشش شوره لاله زار
ور سوی بحر آتش قهرش زبان کشد   آید روان بخار برون از دل بحار
ای شهسوار ملک که بر مرکب مراد   مثل تو چشم چرخ ندیدست شهسوار
رمح توهست صدرنشین درصف نبرد   درچشم خصمت ارچه نماید همیشه خار
از ظلم حاسدان توگشتی جهان خراب   گردست عدل تو نَبُدی ملک را حصار
برروی خویش نام ترا نقش کرد سیم   زان روی گشته روی سفیدست وسکّه وار
زآسیب دهر روی حسود توچون بهست   گرچه فتاده است زغم در درون نار
ملک تو برده رونق شیراز واصفهان   نام تو رفته تا بسمرقند و قندهار
عدلت چنان شدست که امروز برّه را   جز گرگ نیست مونس ودلدار و یار غار
گر تربیت کنی ز ره لطف خاک را   سر بر فلک کشد بهوای توچون غبار
سلطان چرخ پیش تو یک کمترین غلام   شیر فلک اسیر کمندت گهِ شکار
هرکو کمر نبست به پیش توهمچو مور   دست زمانه پوست برآرد ازوچو مار
شاها ز درج معنوی آورده ام برون   بهر نثار پای تو این درّ شاهوار
صرّاف اهل فضل تویی درجهان علم   بنگر که هست گوهر من لایق نثار
گر نیست همچو فکر میاور بخاطرش   ورهست هست لایق گوش تو گوش دار
در گلستان نظم چومن بلبلی نخاست   در باغ مدحت ارچه چومن هست صد هزار
خود من کیم که دم زنم از شعر وشاعری   یا شعر چیست تاکنم از بهر خود شعار
از شعر جز ثنای توام نیست حاصلی   فخرم زتست ورنه زاشعار هست عار
لطفی کن این سخن زمن خسته درپذیر   سهوی اگرشدست درین گفته درگذار

ازجنس فاضلان مشمارم بهیچ وجه   یک کودکی، شکسته دل جاهلی شمار
گستاخیم نگرکه سخن عرضه میکنم   جایی که دم زدن نتواند سخن گزار
درهیچ حال کاردگر نیست بنده را   غیر از دعای بخت تو ای شاه بختیار
هرکس برای خود هنری اختیار کرد   من بندگی خاک درت کردم اختیار
من نیز یک کمینه ام از بندگان تو   آخرگهی ز لطف مرا نیز یاد آر
گفتن چه حاجتست چوپیش تو روشنست   احوال این شکستهٔ آشفته روزگار
دارم زلطف ومرحمت تو امیدها   از روی لطف و مرحمت امید من برار
ای بدر چند گویی معلوم شد غرض   قصّه دراز شد بدعا سازش اختصار
هرصبح تا بقصد شه زنگ برکشد   سلطان روم خنجر زرّین زکوهسار
از زخم خنجرت دل اعدا دریده باد   توشادکام وخصم به پیش توگشته زار
بادا چراغ دولت تو بر فروخته   بادا ستون خیمهٔ عمرتو استوار
با بخت و کامرانی واقبال خوش بمان   زیرا زخسروان جهانی تو یادگار
درهر دمی که هستی وهرجا که میروی   بادا معین و یاور ویار تو کردگار

وله ایضاً فی مدحه

ای لب لعل تو عین آب حیوان آمده   وی جمالت غیرت خورشید رخشان آمده
درشبستان سرزلفت دل مظلوم را   پرتو ماه رخت شمع شبستان آمده
کرده از غیرت صبا پرخون دهان غنچهٔ را   با دهانت ذرّه‌ای گر غنچه خندان آمده
رفته نرگس تاکند نسبت بچشمت خویش را   چون بدیده ازحسد کورو پشیمان آمده
عقل درراه غم عشق تو سرگردان شده   وهم درحسن رخ خوب توحیران آمده
هرکه ازرخسار تو پیچیده همچون زلف سر   همچو مار سرزده برخویش پیچان آمده

بوده خوش دل جان من در درد تو زیرا که هست   درد عشق تو مرا خوشتر ز درمان آمده
دل ز شادی جان ریش خسته در بر داشته   بر دلم چون ناوکی زان تیر مژگان آمده
خاطرم در بند زلف کافرت مسکین شده   فتنهٔ جان و دلم آن چشم فتّان آمده
وانکه با عشق تو افتاده ز جان برخاسته   وان که در زلف تو پیچیده پریشان آمده
ماحضر پیش خیال تو نهاده دُرّ اشگ   گر خیال تو شبی در دیده مهمان آمده
چند در راه غم عشقت بسر پویم بتا   کی بود راه غم عشقت بپایان آمده
پس مکن بر من جفا ور نی مرا بینی بداد   پیش داور رفته در فریاد وافغان آمده

سایهٔ حق شیخ ابراهیم آن شاهی که هست
لطف و احسانش برون از حدّ امکان آمده

آن جهانبخشی که باشد درگه تعظیم وجود   از ره بخشش کفش دریای عمّان آمده
نعل اسبش تاج فرق قیصر و خاقان شده   خاک پایش توتیای چشم اعیان آمده
ابر از فیض عطای او شده غرق حیا   خاک و زر پیشش بگاه جود یکسان آمده
از هوای خدمتش پشت فلک گشته دوتا   وز غم جود کفش خون در دل کان آمده
آن جهانگیری فلک قدری ملک صدری که هست   پایهٔ قدرش فزون از وهم انسان آمده
ملک از ظلم حسودان تو میگشتی خراب   گر نبودی ملک را عدلت نگهبان آمده
خصمت ار پوشیده ده تو جوشن از سهمت ولی   بر سرش شمشیر سرباز تو عریان آمده
کس ندیده هیچ فتنه در زمان عدل تو   جز دهان دلبران وان نیز پنهان آمده
تخت را پیدا نشد مثل تو آری کس ندید   بر سریر سلطنت مثل تو سلطان آمده
با کمال دانش تو وهم نقصان یافته   با ضمیر روشن تو عقل نادان آمده
حاسدت برکنده دندان را ز کام خویشتن   چونک دیده خنجرت را تیز دندان آمده
خسروا بر بدر نیز از مهر بنگر ذرّه‌ای   گر چه پیشت هست مثل او فراوان آمده

تا همیشه هست خورشید جهانتاب فلک   روشنایی زمان و شمع دوران آمده
در جهان با شادی و عیش و طرب پاینده باش   چون جهان را نیست مثل تو جهانبان آمده

وله ایضاً فی مدحه

گوهر اشگ ز من گر بپذیرد دلبر   پیشش از عین صفا پاک بیارم بنظر
ای دل ار یار زند تیر جفا بر جگرت   زان مترسان دل و مردانه به پیش آر جگر
دوش میرفت و زد از لطف بری بر بر من   لله الحمد که برخوردم ازان سیمین بر
ز آستین دست برآورد و دل ما بربود   او بقصد دل ما دست برآورد دگر
دل ازان ناوک غمزه نکند هیچ گذار   گرچه او را همه وقتی ز دل ماست گذر
دلم آن زلف به پشتی رخت کرد به بند   نیست دلبند تر از زلف تو در دور قمر
گر بروی تو کنم نسبت خورشید نکوست   کین حدیثی است موجه صفت بس درخور
زلف دلبند تو در بند پریشانی ماست   هندوی شیفته تا باز چه دارد در سر
دل سرگشته شدی در ره سودای توگم   اگرش رای شهنشاه نگشتی رهبر

لطف حق شیخ براهیم جهانی دانش
که جهانی بره خدمت او بست کمر

نعل اسب سهیش حلقهٔ گوش گردون   گرد خاک قدمش سرمهٔ چشم اختر
کند از تربیت جود شمد را دریا   سازد از تقویت جاه عرض را جوهر
پهلوی دین شده از پشتی تیغش فربه   سینهٔ کان شده از بخشش دستش لاغر
بوده پنهان فلک پیش ضمیرش پیدا   گشته اسرار قضا در دل پاکش مضمر
ای دل پاک تو گردون خرد را خورشید   وی گریبان تو خورشید کرم را خاور
در جهان محتسب عدل تو تا پای نهاد   ظلم را درّهٔ قهرش ز جهان کرد بدر

روز و شب بر در تو همچو دو لالا باشند   که یکی هست چوکافور و یکی چون عنبر
آسمان گوز تو بالا ترک استاد چه شد   بجو را چبود اگرخار باستد بزبر
خسروا گر سخنم لایق این حضرت نیست   بپذیرش زره لطف و در آور بنظر
روزگاریست که مسکین و حزین میگردم   همچو گیسوی بتان شیفته بر کوه و کمر
گرچه من طوطی شکرشکنم لیک چه سود   که ز ناجنسی زاغان شده ام خسته جگر
دارم امّید که از مرحمتت باز کشد   بر سر بنده همای کرم و لطف تو پر
سرو آزادم و از معنوی آمد اصلم   شاخ و برگم همگی فضل و کمالست و هنر
باغبان کرم و لطف تو از عین سخا   گر رعایت کندم زود بیایم در بر
پیش از ین گرچه بشعرم نبُدی کس همپا   این دمم نیز بمدحت نشود کس همسر
گر توام پیرهن لطف بگردن فکنی   همگی را بکنم مقنعهٔ عجز بسر
آنکه او صرف سخن هیچ نداند بر من   نزند دم زمعانی و نخود بهنر
این صحیحست که از منطق من گاه بیان   میچکد درّ معانی و لطافت یکسر
در نصاب سخن من سخنی نیست دران   تحفه‌ای پیش تو آوردم چون لولوی تر
رفت ماضی و بحالم نظری کن که شود   کار مستقبلم از یمن عطایت خوشتر
تاکه هر صبح کشد خنجر زرّین خورشید   تا گریزد سپه زنگ زشاه خاور
باد آسوده و ایمن بوجودت شروان   زانک با روی تویش هست صفای دیگر

و له ایضاً فی مدحه

صبحدم شاه چارمین کشور   رخ نمود از دریچهٔ خاور
رفت بالای قلّهٔ البرز   برکشیده چو لگزیان خنجر
خنگ دوران بزیر او شده رام   ماه در پیش او فکنده سپر

تیغ زرّین کشیده چون الماس   تیز میکرد در زمانه نظر
تیغ او چون شفق جهان بگرفت   غرق خون گشت کوه تا بکمر
از برای نثار مقدم خویش   بر رخ چرخ ریخت خردهٔ زر
اختر خود براوج رفعت دید   شاه روشن ضمیر سعد اختر
سپه روم را حوالت کرد   لشکر هند گشت زیر و زبر
گشت روشن جهان چنانک نماند   اثری از سیاهی لشکر
خسرو هند تاب تیغ نداشت   رفت از خیمهٔ سپهر بدر
مریم پیر دهر دور افکند   طیلسان سیاه را از سر
دست فرّاش مهر پاک برفت   گرد ظلمت ز سیمگون چادر
کار خلق زمانه روشن شد   ملک بگرفت رونقی دیگر
هر یکی کنج عیش بگرفتند   با بتان لطیف سیمین بر
می فشاندند دست بر گردون   می نهادند روی در ساغر
مطربان هر یکی ز هر گوشه   راست کرده نوا چو مرغ سحر
آن یکی خوش نشسته درخلوت   باده در دست و شاهد اندر بر
وان دگر دستها در آورده   چون حمایل بگردن دلبر
همه درکار خویشتن دلشاد   وز غم من نداشتند خبر
من نشسته میان کشتی فکر   در فکنده به بحر غم لنگر
خسته در محنت نهنگ بلا   مانده بی آشنا و بی یاور
گاه برخشک مانده چون ماهی   گاه گوهر فشان ز دیدهٔ تر
از خرد حال خویش پرسیدم   کای مهندس مدبّر رهبر
چیست احوال من بیان فرما   چند باشم حزین و خسته جگر

مرهمی بر درون ریشم نه   وز دلم درد و غصّه بیرون بر
از سر مرحمت جوابم داد   خرد خرده‌دان دانشور
که بجز آرزوی خدمت تو   در سر من نَبُد هوای دگر
لعب دیگر نمود ناگاهان   اوستاد سپهر شعبده گر
تیغ قهرت چو خنجر مهدی   تیز شد آمد از نیام بدر
در دمش بود معجز عیسی   سر بریدش بیکدم از خنجر
خصم ازان بی نشان شدست که هست   در جبینت نشان فتح وظفر
ای جها نبخش و ای سپهر کرم   ای جوا نبخت وای جهان داور
همچو دولت برین در آمده‌ام   تا سر افرازیم بود زین در
آفتاب عطا ولطف تو یی   آفتابا بسوی بدر نگر
دامن عفو بر گناهم پوش   سایهٔ مهر بر سرم گستر
غم بسیار خورده‌ام واکنون   نیست جز لطف تو مرا غم خور
عجز خود با تو گفتم و تو ز مهر   نظری کن بحال این چاکر
سخنم شد دراز وختم کنم   این دعا را بچند بیت دگر
تا بود از مدار چرخ نشان   تا بود از قرار دهر اثر
اختر دولت تو چون خورشید   باد بالای گنبد اخضر
تیغ سبزت زخون بد گویان   سرخ رو باد چون گل احمر
عشرت و شادی وصفا و فرح   باد در مجلس تو تا محشر
دل خصم تو سوخته چون عود   سینه سوراخ گشته چون مجمر
دولت و بخت همنشین تو باد   از خود و عمر و مملکت بر خور

وله ایضاً فی مدحه فی تهنیة النوروز

امروز روز عشرت و نوروز خرّمست   بنگر بدور جام که ماه محرمست
طیار گشت باز ترازوی روز و شب   نی این بران زیاده و نی آن ازین کمست
رفت از میانه بهمن رویین تن این زمان   قوس قزح کشیده کمان همچو رستمست
بیرون کشید چرخ بدلو از دهان حوت   خورشید را که روشنی چشم عالمست
در قلقل است بلبله زیرا که بلبلست   درخنده است ساغر ازان رو که بی غمست
از باد نیست نالهٔ دل سوز نی چو عود   با او دمی بساز که خوش یار همدمست
جان مست و بی خبر شود از شوق او که او   بخشد صفا بمست اگر زیر اگر بمست
با ما دمی بر آر چو صبح از سر صفا   ای جان من که حاصل ایّام یکدمست
ساقی بیار راح دل افروز روح بخش   جامی بده که جانم از انجام خرمست
فصل ربیع موسم عیش است می بیار   خاصّه که دور دولت سلطان اعظمست
جمشید عصر شیخ براهیم کامکار
شاهی که ذات او شرف نسل آدمست
نعلی ز سم مرکب او افسر کی است   گردی زخاک درگه او سرمهٔ جمست
ای مکرمی که درگه جود ابر بی حیا   از رشک فیض دست تو اش دیده پرنمست
یک شمه از روایح خلق تو جنّتست   یک تف ز آتش غضب تو جهنمست
بوی خوش تو روح فزایست و با دَمَت   خاصیّتی که در دم عیسی مریمست
در طلعت شریف تو خورشید ظاهرست   در آستین همّت تو بحر مُدغمست
دریای فضل را دل پاک تو گوهرست   مجروح ظلم را دَم عدل تو مرهمست
قدر تو وجناب تو از محنت فنا   مانند چرخ تا بقیامت مسلّمست
در قدر وجاه و سلطنتت هیچ کسر نیست   زیرا که فتح با دم شمشیر تو ضمست

از درگهت چگونه رود بی‌نوا کسی   چون بر سوال خلق جوابت مقدّمست
در دور دولتت شده کار زمانه راست   وز بار همّت تو قد آسمان خَمست
بنیاد ظلم از تو خرابست و سالهاست   زیرا که حصن عدل بیمن تو محکمست
این نو سرا که نام وی ایوان عشرتست   کیوانش پاسبان شده افلاک سُلّمست
بنّای دهر خوشتر ازین یک بنا نساخت   چون همّت بلند و بنایی معظّمست
این خانه کعبه و کُهِ سنگین چو بوقبیس   گشتاسبی چو مکّه و آبش چو زمزمست
عیش مدام کن مده از دست جام می   خوش باش، با تو دولت و اقبال همدمست
شاها حکیم عقل به پیش طبیعتت   چون طفل مبتدیست که در درس درهمست
بکران مَعنیند پس پردهٔ خیال   ذهن مهندس تو دران پرده محرمست
در صدر تست بدر که از طوطی افصح است   بی حضرت تو بسته زبانست و ابکمست
تا ماه بید تست برین رقعهٔ کبود   تا آفتاب خسرو این سبز طارمست
پیوسته باد در کنف سایهٔ خدای   ذات مبارک تو که روح مجسمست
در چنگ غصّه باد پریشان و خسته دل   خُصم سیه گلیم که در عین ماتمست

وله ایضاً فی مدحه

ای سپهر سخا و کان کرم   مَلِک مُلک و سرور عالم
صدر دین شاه شیخ ابراهیم
ای ترا شادی و صفا همدم
نام نیک تو درجهان سمرست   درهمه عالمی بلطف علم
بخت واقبال و دولت و حرمت   هست با تو چو توامان توام
نشمرد دست همّت و کرمت   گنج آفاق را بیک درهم

گاه بخشش بچشم همّت او   زر بسیار می‌نماید کم
ابر نیسان که هست گوهربار   با کف تست کمتر از شبنم
کرمت لا نگفته سایل را   پیشتر از سؤال گفت نعم
مکرمت در جبین تو پیدا   بحر در آستین تو مدغم
بوی خلق تو چون دم عیسی   دم قهر تو چون دم ارقم
در دم آتش ار دمی بدمی   گل بروید ز آتش اندر دم
دم لطفت اگر بمرده رسد   مرده را زندگی دهد آن دم
سیرتت از ملک ربوده کلاه   همّتت بر فلک نهاده قدم
دل پاک تو فضل را منبع   کف راد تو رزق را مقسم
سر همّت ز بخشش تو بلند   پشت گردون ز بار جود تو خم
با نشان تو بی نشان شده ظلم   با وجود تو فتنه گشته عدم
پشتبان سرای ملک تویی   بتو دیوار ملک شد محکم
هر که مجروح فقر و فاقه شود   دست جود تواش نهد مرهم
بسرانگشت لطف بگشایی   گره کار بسته را از هم
نیست با جاه و منصبت کسری   زانک با تست فتح و دولت ضم
بام قصر تو تا زحل بیند   ساخت از هفت آسمان سُلّم
نو عروسان بکر معنی را   نیست جز ذکر پاک تو محرم
سرفرازا درین قصیده اگر   رفت سبق اللسان و سهو قلم
درگذار این خطا ز روی صواب   درگذر زین کمی بلطف و کرم
همچو زلف بتان پریشانم   کارم آشفته مانده و در هم
دوستان ترا چه خوانم مدح   دشمنان ترا چه گویم ذم

شد زبانم بمدحت تو فصیح   هست در مدح دیگران ابکم
آب تلخ اجاج کی نوشم   روشن استاده در نظر زمزم
من چو در مدحت تو افزودم   تو دگر در وظیفه افزا هم
نام و انعام تو زیاده شود   گر زیادت کنی وظیفهٔ کم
سخنم ختم بر دعای تو شد   ای تو ارباب جود را خاتم
تا بود روز و شب سیاه و سفید   تا بود در زمانه شادی و غم
شادی و عیش و خرّمی بادت   ای بروی تو عالمی خرّم
دوستانت قرین بذوق و صفا   دشمنانت بمحنت و ماتم
خلف تو که هست گوهر لطف   مرسادش بهیچ گونه الم
باصفا باد ذات تو پیوست   با ابد باد عمر تو منضم

و له ایضاً فی مدحه فی اللغز

چیست این پیکر که چون باد است بر دریا روان   آب باشد مرکبش با باد گردد هم عنان
میکند تندی و تیزی گرچه صاحب لنگ است   می نماید سرفرازی با وجود سروران
آشنای بس سبک روحیست و با ما در صفاست   چونک از ما شد روان زان نیست با ما سرگران
همچو مرغ وحشی از باد هوا در گردش است   جای او نه بر زمین یابند و نی بر آسمان
گرچه اندر خدمت شه چون کمان شد قامتش   در میان جان اعدا میکند تیرش نشان
اصلش از خاک است و هست از آب و آتش در خطر   پرورش از آب دارد هم ازو باد زیان
ما گرفته دامن او او کشیده سر ز ما   ما نشسته در میان او در میان ما روان
تیز رو مانند پیکانست گاه ره روی   میرود در یکدم از گشتاسبی تا سالیان
می رود چون عارفان سجّاده اش بر روی آب   زانک در بحر حقیقت سیر دارد هر زمان

روز و شب چون سالکان قطع منازل میکند   میدهد در ره روی هر لحظه از جایی نشان
تا ز باران حوادث تر نگردد دامنش   بر سرش گیرد هوا از ابر رحمت سایبان
همدمی چون آب کی یابد که پاکست و لطیف   سالیان خو کرده با آبست همچون ماهیان
راست تیر بادبانش سر بگردون میکشد   میرسد گر ز اطلس گردون کنندش بادبان
قصر خلدست این آنک گر باورت ناید آنک   ور نشان خواهی نظر کن حوریان بین در میان
مسکن حورست یا منزلگه روح القدس   بیت معمورست این یا خود بهشت جاودان
بزمگاه شاه شروانست کان فرخنده باد   کشتی عیش است نامش گر نمیدانی بدان
سر بلندی دارد از یمن قدوم پادشاه   آفتاب دین و دولت خسرو صاحب قران
کان معنی ظل یزدان لطف رب العالمین
بحر دانش شیخ ابراهیم شاه انس و جان
آن ملک قدری فلک صدری جوان بختی که هست   تاج دار و تاج بخش و کامیاب و کامران
با وقار و حلم و وزنش کوه کاهی بیش نیست   پیش قدر او چه باشد آسمان چون آستان
تا همای همتش پیدا شد اندر مملکت   حاسدش در قاف محنت همچو عنقا شد نهان
ای جهانبان خسرو عادل دل عالی نسب   خطهٔ شروان در ایّام تو شد دار الامان
دشمنانش وای وای از درد و علّت میکنند   وای وای دشمنانش را حروف علّه دان
تو امان خلق و امن مملکت خواهی ز عدل   با تو بخت و دولت و اقبال ازان شد توأمان
با کرم عدلت رعیّت را رعایت میکند   گوسفندانرا نباشد اینچنین راعی شبان
شعلهٔ قهرت چو سر زد دشمن آتش نژاد   بی وجود و رو سیه شد ز آتش غم چون دخان
ای کریم پر کرم آنی که درگاه عطا   با وجود جود تو وزنی ندارد بحر و کان
حاسدان تو گدا طبعند و ز انعام خویش   یک دو نان بخشی بدان دونان تو از نوک سنان
طالعت را مشتری شد زهره از نیک اختری   آفتاب دولتی بدرست پیشت مدح خوان

گر زعین مهر بر بدرت نظر افتد دمی شیر میدان معانی گردد وببر بیان
درگلستان سخن گرصد هزار آید پدید درسخن نبود چومن یک بلبل شیرین زبان
زین مقام خوش که میخواند اهل دل حجاز رفته است آوازهٔ من تا عراق و اصفهان
بر زبان آوردم از دل شرح اخلاق ترا ترجمان دل زبان باشد کشیدم ترجمان
صد سفینه پرکنم در مدحتت از درّ نظم همچو غوّاصان چو در بحر سخن سازم مکان
درمیان بحر میگردد سفینه لیک من می‌نمایم بحرها درهر سفینه هرزمان
بحر شعر من که هر یک قطرهٔ او گوهریست درّ شهوار افکند هر لحظه موجش برکران
طبع تو جوهرشناس ونظم من درّ وگهر گوهر خود می‌نمایم پیشت ای شاه جهان
میفروشم گوهر پاکی که صدگنجش بهاست هان بخر این گوهر پاک ای بزرگ خرده‌دان
تا بود پیوسته این بحر معلّق پر ز موج زورق مه تا بود بر روی این دریا روان
کشتی عمر تو باد آسوده از موج خطر زانک هستی باوقار ولنگر وحلم و توان
دایمت شادی و عشرت باد با اهل یقین دشمن جاه تو باد از هستی خود درگمان
باد خالی شیشهٔ عمر تو از سنگ اجل باد ایمن نوبهار بختت از باد خزان

و له ایضاً فی مدحه

صبحدم چون شعله گیرد آتش سودای من چون ستاره اشک ریزد چشم شب پیمای من
هر سحر درخون دل آغشته گردم چون شفق تا نماید روی خورشید جهان آرای من
درخیال مهر روی آن بت زهره‌جبین هر شبی اختر شمارد چشم گوهرزای من
چون خیال لعل دلبر درنظر آرم چو اشک رشتهٔ مرجان شود مژگان خون پالای من
غنچه سان گلگون شود از خون دل گر بنگرد طارم نیلوفری درنرگس رعنای من
سینه‌ام چون مجمریست و دل درو سوزان چو عود بر سرش دامن گرفته آه دودآسای من

45 Заказ № 2125

قرب هجده ماه شد تا در تنم وین خسته دل درد پنهان میکشد زین رنج ناپیدای من
سخت سستم ورکسی دستم نهد افتم ز پای زعفرانی شد ازین بی قوتی سیمای من
در تب ربعم وگر کس را ازین ربعی بود زار گرید بر دل بیچارهٔ شیدای من
علّتی دارم که هر شب وای وایی میکنم روشنست آری حروف علّه باشد وای من
بر تنم لرزد پس آنگه پرسشی گر میکند این تب آتش مزاج تند جان فرسای من
درچنان گرم وعرق گر آب خواهد خاطرم از بن هر مو بجوشد چشمه بر اعضای من
عارض چون ارغوانم شد زغم نیلوفری اینک اینک زردی رو حجّت گویای من
رنگ صفرا دارم وزین رو کنم ابرو ترش تا که باشد بشکند این سرکه آن صفرای من
میکشد هر شب ازین غم ناله‌ام سر بر فلک تا کجا خواهد کشیدن نالهٔ شبهای من
جزو لاینفک شدست این تب چه سازم چاره‌اش وقت شد کز لرزه ریزد کلّی اجزای من
روشن از عین تفکّر مانده بودم درخیال ناگهان از در درآمد دلبر زیبای من
دور رویش دور بدر وابروی شوخش هلال روی او نوروز وموی او شب یلدای من
گفت ای بدری زغم سرگشته گشته چون هلال رو سوی شروان وفارغ شو ز استیلای من
گرچه دوری از رخ خوبش مرا مشکل نمود گفتمش از ذوق خاطر کای بت رعنای من
لطف طبع شاه شروان میبرد از ره مرا گر نه با شروان و بر شرکی بود پروای من
سایهٔ حق شیخ ابراهیم آن شاهی که هست
خاک پایش توتیای دیدهٔ بینای من
آن جوانبختی که در مدحش چو بگشایم دهان چون زبان گویا شود هر موی بر اعضای من
روز وشب بنشسته و انشای مدحش میکنم عالمی خواهد گرفت از دولتش انشای من
خسروا گر زانک خاقانی بشد عمر تو باد نیست او را هیچ شاگردی که گیرد جای من
گوهر نقد سخن را نیست صرّافی چو تو لطف فرما گوش دار این گوهر یکتای من

تن دتن تن تن نمیدانم ولی دانسته ام   بوی جان می آید از اشعار جان افزای من
کشتی فکرت چو در بحر سخن میافکنم   میزند موج فضیلت طبع چون دریای من
بدر فضل و دانشم بر آسمان معرفت   طارم اعلا سزد منزلگه ادنای من
بلبل عرشم نیم زین کنگران بی صفا   نامهای وحی بنگر بسته بر پرهای من
چون همای فکر من بر اوج مدحت پر زند   استخوان بگدازد از غم در تن اعدای من
آهوی خونین جگر را هیچ ناف آید پدید   در خطا گر دم زند مشک از دم بویای من
هست کالای من این شعر لطیف دلپذیر   مشتری باسر نیابد بهتر از کالای من
بر فراز طور معنی همچو موسی رفته ام   آفتاب فضل تابان از ید بیضای من
با کلاه اطلس گردون نیارم سر فرو   بنگر ای خاقان اعظم همت والای من
نخل استعدادم و خرمای دانش میوه ام   گرچه خار آید بچشم حاسدان خرمای من
من سوار فضلم و در کف عنان معرفت   همرکابی کو که در دانش بگیرد پای من
رفت خاقانی و من مداح خاقانم کنون   نیست کس امروز در علم سخن همتای من
من نه از ملحانم و زان روستای طبع چند   مولدم خاک شماخی تخت شروان جای من
بندهٔ خاقانیم در حضرت خاقان مقیم   غیر ازین در نیست دیگر ملجا و ماوای من
هر شبی انشای مدحت در دلم غوغا کند   تا شود در مدح تو عالم پر از غوغای من
دخل و خرج من ز خاقانست چون گویم چنین   دخل صد خاقان بود یک نکته غرای من
با چنین طبع لطیف آخر چرا بی قیمتم   بسته شد زین بی نوایی طبع گوهر زای من
عمر ضایع گشت و در شروان ندارم قیمتی   پیر خواهد شد درین غصه دل برنای من
شمع جمع اهل فضلم گرچه اندر شهر خویش   همچو پای شمعدان تاریک باشد جای من
نام من بدر ست و گشتم چون هلال از دور چرخ   کمتر از یک ذره شد خورشید ذهن آرای من
چند باشد همدم زاغ و زغن در دام غم   طوطی شیرین زبان طبع شکرخای من

شاعری وزنی ندارد مطربی گر کردمی   منصبی بودی مرا از تن دتن ترنای من
شعر من حلوای شیرینست و باشروانیان   همچو دوغ خانگی باشد ترش حلوای من
وقت آن شد کز عراق و اصفهان سازم مقام   تا جهانگیری کند طبع سخن پیرای من
گر نگشتندی ز الطاف تو دلشاد اهل فضل   خسته کردی جان مهجور مرا غمهای من
دایمت شادی و عشرت باد و من در بندگی   تا بیاساید درین حضرت دل دانای من

و له ایضاً فی مدحه

دوشم رسید مژدهٔ الهام از آسمان   آمد ندا ز هاتف غیبم بگوش جان
کای بلبل فصاحت وای گلستان نظم   ای مخزن معانی وای طوطی بیان
بهرچه در تفکر و اندیشه ماندهٔای   بهرچه خسته حالی و مهجور و ناتوان
می بینمت که غرقه دریای فکرتی   وافکنده در میانه ز غم لنگر گران
تا چند پایمال جفای زمانهٔای   خود را ز جور محنت ایام وا رهان
زین بحر غم برونت نیارد کسی دگر   کشتی لطف شاه جوانبخت کامران
سلطان بر و بحر جهاندار کامکار   گردون فضل و کان کرم مفخر کیان
جمشید عصر شیخ براهیم تاجبخش
شاهی که هست حکم روانش بر انس و جان
هر کو چو تیر راست نباشد بکار تو   پشتش ز بار جور فلک باد چون کمان
کار سپهر دون همگی حقه بازیست   گر باخت حقهٔ عجبی نیست فکر از آن
بود اندکی غبار میان تو و فلک   وان نیز مرتفع شد و برخاست از میان
خوش باش و کامران و بعیش مدام کوش   زیرا که با تو دولت تو گشت هم عنان
شاها بدان خدای که نقاش قدرتش   از نوک کلک صنع کند صورتی روان

گو تو بیت کنی من بیچاره را بلطف   پر گردد از جواهر[1] نظمم همه جهان
من آن کسم که مریم بکر ضمیر من   بر سر کشیده است بمدح تو طیلسان
گو بنگرد عروس ضمیر مرا فلک   بر چرخ چارمیش چو عیسی دهد مکان
شیرین حدیث طوطی طبع لطیف من   بگرفته است شکّر شکر تو در دهان
درجنب خواجه تاش خودم نیست رونقی   آخر چه کرده ام من مهجور ناتوان
پیش تو نیز نیست مرا قدر و منزلت   ازچه ازانک نیستم از یزد و اصفهان
شروانیم ازآن سبم نیست قیمتی   قیمت ندارد آری گوهر درون کان
از آب هیچ چیز نباشد لطیف تر   گنده شود چو جای کند در یکی مکان
در پیش اهل عقل که هستند شمع جمع   روشن بود که تار بود پای شمعدان
با این همه کمینه دعاگوی این درم   شاعر مگو و اهل مخوان فاضلم مدان
من کیستم که لاف زنم از غلامیت   من چیستم که شرح تو گویم بدین زبان
بر اوج مدحتت نرسد دست فکر من   بر آسمان چگونه توان شد به نردبان
ازجنس نوکران دگر گیر بنده را   زانکس که آسمان نشناسد ز ریسمان
در خط و شعر و تربیت و دانش و ادب   بالله که کم نیم من ازین قوم ترکمان
از کارخانه هنرم هم نصیب هست   لیکن چه سود فایده ام نیست جز زیان
جان و دلم به بند غم و غصّه است و من   گاهی بفکر اینم و گه در خیال آن[2]
وا مانده ام چو حلقه برین در زبندگی   بنهاده ام چو پرده سر خود بر آستان
دیوان من پرست ز مدح و ثنای تو   لیکن تهیست کیسه ام ای شاه خرده دان
تا هست بر سریر فلک شاه آفتاب   تا هست قطب ساکن و در دور فرقدان
تا باد باد سکّهٔ دولت بنام تو   ذاتت ز حادثات زمان باد در امان

۱- درمتن - جوهر - نوشته شده.   ۲- درمتن - من - نوشته شده.

و له ایضاً فی مدح سلطان السلاطین فی العالم میرزا شاهرخ طاب ثراه

نماز شام کین بحر معلّق موج زد بالا   هزاران گوهر رخشان نمود از موج گوهرزا
ببازی حقه باز چرخ کو صد مهره غلطاند   درون کیسهٔ خود کرد پنهان بیضهٔ بیضا
ز شنگرف شفق چون شد محشا صفحهٔ نیلی   محیط لاجوردی گشت مثل لاله گون صهبا
من اندر بحر اندیشه فکندم لنگر فکرت   کزین دریای بی ساحل بر آرم گوهر معنا
چو مجمر سینه بر سوراخ و دل چون عود بر آتش   چو شمع از سوز جان در تاب و چون پروانه ناپروا
ز لعب چرخ لعبت باز حیران و در اندیشه   که تا دیگر چه نقش آرد برون از پردهٔ انشا
هلالی پیکری ناگه بچندین شکل پیدا شد   بشارت داد از هر سو که شد ماه رجب پیدا
گهی بر هیأت داسی میان مزرعی سبزی   گهی بر صورت طاسی کنار غرفهٔ مینا
گهی چون نیمهٔ پرویزنی بر آسیا مانده   گهی چون گوشهٔ شاخ گوزن افتاده بر صحرا
گهی چون قامت پیران ز دوران منحنی گشته   گهی چون ابروی خوبان کشیده دلکش و زیبا
گهی چون ساغر سیمین بدور چرخ در گردش   گهی چون زورق زرّین میان نیلگون دریا
گهی چون نیم دف بی رق گهی چون عین بر بیرق   گهی مانند نون مطلق ز صنع مبدع الاشیا
گهی مثل سر چوگان شکسته در ره میدان   گهی کجکول[1] سان در دست وگه خلخال شب در پا
گهی چون حلقهٔ سیمین که نیمی باشدش پنهان   بود نیمی دگر پیدا ز طاق گنبد خضرا
گهی همچون کمان بی زه گهی همچون زه زرّین   که گرد جیب کحلی کرته دوزد دلبر رعنا
چو اشکال عجب دیدم بچندین شکل گوناگون   در اشکالش فرو ماندم خرد را گفتم ای دانا
چه شکلست این نمیدانم چه را ماند جوابم ده   یکی تشبیه مطلق کن بدانش مشکلم بگشا
بگفت این مطلقاً نعل براق شاه را ماند   که دین پرور جهاندار یست اندر ملک استغنا

۱- درمتن - کجلول - نوشته شده.

سپهر رفعت وشوکت جهان بخشش وحمت   مغیث ملت ودولت معین الدین والدنیا
فریدون فرشه فرخ سلیمان مملکت شه رخ
که رخ در پیش اسب او نهد خورشید ملک آرا
شهنشاهی که با تعظیم کمتر بنده اش باشد   زیاد از قیصر وخاقان فزون زاسکندر ودارا
ازان خورشید عالم زوجهان شاهی کند دعوی   که در پیش سمند او بود پیک جهان پیما
حساب لشکر اورا محاسب خواجهٔ گردون   همای دولت اورا نشیمن قرب او ادنی
سموم قهر جان سوزش برآرد آتش از لاله   نسیم لطف جان بخشش برویاند گل از خارا
هوای آستان اوست شیخ وشاب را در سر   بلی باشد همه کس را هوای کعبهٔ علیا
عطارد خواست بنویسد بدفتر نام اعدایش   قلم درصورت خط کرد پا وسر جدا زاعدا
ایا سلطان دانا دل که رای روشنت خواند   ز روی تختهٔ امروز خط حالت فردا
برین در عارفان هستند واقف زاول وآخر   که میگویند هریک صد نشان از مبداء ومنشا
بدیوان تو هرکاتب چنان ماهر بود درفن   کز و مستوفی گردون خورد الزام مستوفا
بباب همت سایل هزاران حاتم طایی   به پیش حکمتت جاهل هزاران بوعلی سینا
نزاده چار مادر درخلافت چون تو فرزندی   ندیده یک خلف با دولت تو چشم نه آبا
گه انعام سایل را نِعمَ بخشی نَعم گویی   نیاید در زبانت لا مگر در اشهد ان لا
تویی خورشید روشن را نیارد دیدنت حاسد   بلی خورشید روشن را نه بیند چشم نابینا
ترا با بولهب نعلان چه نسبت مصطفی خلقی   بمعنی فرق بتوان کردن آخر تبت از طاها
ز سوز آتش غم باد بدخواه تو درویلی   کزو کس نشنود هرگز بجز فریاد وا ویلا
ترا نور یقین پیداست با صد وجه درچهره   ترا معنی سیماهم پدیدارست در سیما
بصدق دل بجهد جان توان درحق رسید آری   بحق واصل شود جاهد بحکم جاهدوا فینا
صفات ذات تو نتوان بصد چندین زبان گفتن   اگر خود صد زبان گردد مرا هرموی بر اعضا

شها گر بایسنغر رفت ازین ادنا محل دنی   کنون دارد مکان بالله ببزم جنت اعلا
بهشتی گو یمش آری درینجا معنیی گویم   که اهل علم بپسندند این معنی زمن هرجا
خبر لا یدخل النار ست از قول رسول الحق   که درحق کریمان گفته مشهورست در اقصا
کریمان را بدین معنی چو مدخل نیست در دوزخ   پس آن عالی کرم شهزاده را جنت بود ماوا
دل وجانرا زبهر او بسازم قطعه تا گویم   ولی جاری نمی گردد زبان در مرثیه قطعا
من او را خَلّدَ اللّهُ تَعالی مُلکَهُ گفته   چگویم طَیّبَ اللّهُ ثراه ای وای من حاشا
چو او با اصل خود پیوست ودر جنت مکان دارد   ازو در خاطر عاطر ملالت ره مده قطعا
زمسکن گر برفت آهو بماندش نافهٔ خوش بو   ز دوران گر صدف بشکست هستش گوهر یکتا
جوان دولت نکو محضر علاء الدوله آن گوهر   که لولو با همه قدر ازبن گوش آمدش لالا
هنوز از مشرق طالع کنون طالع شدش اختر   بمان تا آفتاب رفعتش گردد جهان آرا
هنوز این دم نهال دولتش سر سبز خواهد شد   بمان تا خرمیهایش شود در ملک جان افزا
هنوز از صد گلش یک گل بباغ بخت نشکفته است   بمان تا بوی جان بخشد نسیمش در گلستانها
بقای عمر شه بادا که اورا درهمه عالم   دعای جان درازی میکنند از پیر و از برنا
شها درمن نگر یک ره که اهل دانش ومعنی   هم شیرین سخن خوانند وهم طوطی شکرخا
عروس بکر فکرم بین کزو بهتر نبیند کس   درین نه چا در اطلس درین نه حجلهٔ والا
سپهر نظم را بدرم من اسم خویش بنمایم   که اسما از سما آمد بحق عَلَّمَ الاسما
چه حاجت بکر فکرم را بتعریف کسی باشد   که از مشاطه مستغنی است گوش وگردن حورا
سخنهایم بشیرینی چو حلواییست بر کاغذ   قبولش کن که مومن را بسی ذوقست با حلوا
دل مجروح من خوش کن که خار غم بسی خوردم   براید نخل امیدم که باشد خار با خرما
زبحر همت واحسان برافشان قطره ای برمن   که پیش مشربت هستم چو قطره دُر بَرِ دریا
گدا را درثنای شه سخنها بس بوجه آمد   تو هم در وجه این داعی بهمت یک سخن فرما

همیشه تا زبان باشد سخن ازوی شود جاری همیشه تا سخن باشد ازان گردد زبان گویا
بجز ذکر بلند تو مبادا در جهان ذکری دعای جان تو خلق جهان را در زبان بادا

و له ایضاً فی مدحه

نماز شام غریبان که این رواق معلّا زخون سرخ شفق گشت همچو سقف مطلّا
کنار صفحهٔ مینا چنان نمود که گویی محرّرانش بشنگرف کرده اند محشّا
من ضعیف که هستم غریب در همه عالم قرین محنت و انده جدا ز مسکن و ماوا
بسان غنچه جگرخون و تنگ دل ز زمانه شکسته حال و پریشان چو زلف یار زسودا
رفیق و همره من چاکری ضعیف تر از من بکار چرخ مشعبد گشاده چشم تماشا
دو خسته خاطر بیچاره لیک هر دو سواره ز درد و فکر و محن زاد راه بود مهیّا
بهم بتن تن تن همدم و بقول موافق[1] نبوده با تن تنها همین دو تن تن تنها
برای باقی زر سوی ایل شیر ملک لو همی شدیم که انعام شاه بود از آنجا
ز ایل راه غلط شد بیاغیان برسیدیم چه یاغیان که هزار ایل را زنند چو حلوا
به بیشهٔ برسیدیم که دیو جنگلی ای چند بدند متفق و ببیشه قصد و فتنه و غوغا
چو ما ز جانب ایشان جدا شدیم سوی ره بسوی ما دو سه ره زن جدا شدند از انجا
چهار سگ ز پی ما دوان و ما دو پریشان چو آهوان رمیده نهاده روی بصحرا
چهار کافر فرعون وش بصورت هایل دلم بتاب از ایشان بسان آتش موسی
چهار ترک چو مریخ تیغ تیز کشیده بقصد خون دل ما کمر به بسته چو جوزا
چهار تن چو بدین هر دو تن دو چار فتادند نماند چاره بجز عجز و حلم و لطف و مدارا
هزار تبّت خواندم ابی لهب صفتان را ولی ندید قضا را بصر بحکم اذا جا

1- درمتن - موفقا- نوشته شده.

بنا توانی و غم پای بند آن دو سه گشتم چه دست داد مرا از قضای چرخ توانا
ز تازیانه ایشان وجود ریش ضعیفم الف الف دو دو باهم بسان خط مثنا
یکی بیست دو چشم بفوطهٔ چه فوطه سیاه و گنده و چرکین خراب و پاره و رسوا
هزار گونه گزنده دران میانه بجولان چنان شکنجه ندیده بچشم دیدهٔ بینا
ز سهم ناوک خون ریز رنگ رفته ز چهره صلابت دم شمشیر زور برده ز اعضا
دلم بکار قضا و قدر چو نیک نظر کرد مطیع گشت بتقدیر حکم خالق اشیا
هزار شکر که جانم خلاص یافت از ایشان پس از هزار تضرع پس از هزار تمنّا
دو دست بسته قوی از قفا و پای بگردن چه جای فکر معانی چه وقت شعر مقفا
بجهد و قوّت دندان چو دست هم بگشادیم روان شدیم سراسیمه با خیال غم افزا
لطیفه این که شبی بد سیاه چون رخ زنگی مگر ستاره نمودی ز طاق طارم مینا
نه بانگ مرغ و نه آواز سگ نه جنبش مردم نه هیچ خیمه پدید و نه هیچ مشعله پیدا
بمانده دور ز درگاه شاه ما دو پریشان نهاده گوش بآوازهٔ نقاره و صرنا
میان خار و نی و لای و گل دو خستهٔ بیدل شدیم افتان خیزان نه جا نه مسکن و ملجا
دل ضعیف من از غم بسان رشتهٔ مریم هزار خار بپا در بشکل سوزن عیسی
بآسیابی ازان بس رسیدم و بنشستم ببرد فکر دقیقم بخواب و گفت بیاسا
سحر محاسن خود را سفید دیدم از انده نشسته گرد حوادث برو چه چهره چه سیما
بخویش گفتم ایا بی نوا چه در رهت آمد چه سان کنی بکسی راز حال خویش هویدا
چه راه بود که رفتی چه کار بود که کردی زهی مهندس عاقل زهی مدبّر دانا
خود بگوش دلم گفت هان زخویش چه رنجی که اقتضای زمان بود این نه کار تو حاشا
تو بدری ار ز فلک بدر را رسید گرفتی مباش رنجه چنین است کار گنبد خضرا
زکافران بمحمّد الم رسید بدندان چه شد گرت بحرامی زری برفت بیغما

ولیک درد دل خویش باطبیب عیان کن   که از طبیب بیابند اهل درد مداوا
بآستان شهی روکه جمله خلق جهانرا   شدست قبلهٔ حاجات همچو کعبهٔ علیا
سخنوری برو و قصهٔ شکستگی خود   بگو درست وبکن عرضه پیش حضرت اعلا
جهان جود وکرم اختر سپهر سعادت   که نور بخت بود در رخش معاینه پیدا

مغیث دولت و دین شاه رخ که درهمه عالم
کنند اطاعت فرمان او ز پیر و ز برنا

جهان پناهی شاهی که صیت دولت وعدلش   شد از زمین بفلک یعنی از ثرا بثریا
ایا شهی که خدا داده است دولت وبختت   شریف ملک وجودی عزیز دینی ودنیا
زبیم کاهربا گرچه کاهِ خسته ازین پیش   چو زعفران یرقان برفکنده بود براعضا
ولی ز عدل تو شاها چنان شدست که امروز   نهاده پشت بدیوار وایمنست از اعدا
شکایتی زحرامی به پیش عدل تو کردم   عنایتی ز ترحم بحال بنده بفرما
هزار خون جگر خورده‌ام که گوهر مدحت   بسلک نظم درآورده‌ام بزینت معنا
روا مدار که گردد بهای گوهر من کم   سخن بوجه شنیدی جواب گوی کریما
بساط شاه رخست این وکج روان چو فرزین   چگونه بازد شطرنج مکر وحیله بدینجا
تو شاه بازی و بافرّ سنقری نگذاری   که ره زنند کلاغان بطوطیان شکرخا
مراد بخشی و عادل بده مراد بسایل   ببدرکن نظر اکنون که بنده‌ایست خدارا
اگر بمن فکنی یک نظر بعین عنایت   به از هزار زر و اسب وصوف واطلس وخارا
همیشه تا که فلک هست باسپاه ستاره   بقای جان وتن و دولت وسپاه تو بادا

وله ایضاً فی مدحه

چیست آنمرغ عجب کورا نه جسمست ونه جان   طرفه این باشد که در عالم باسمست ونشان

این عجبتر بین که سی پردارد ویک سر سه پا   با وجود آن همه نبود وجودش درمیان
هرکه او را میخورد جز اهل دوزخ مشمرش   وانک نیکو داردش یابد بهشت جاودان
می‌شود سی روزه درملک جهان پیدا ولی   چون درآید شب نهان میگردد او از این و آن
چون مؤذن فالق الاصباح خواند در صباح   گسترد بال همایون وشود تسبیح خوان
اصل او از چار ارکان نیست هست از پنج یک   باشد او مشهور هفت اقلیم درملک جهان
سوی شهر کافران چون دین نشیمن نبودش   همچو ایمان میکند درملک اسلام آشیان
سیر او درشهرها هرسال یکمه بیش نیست   درجهان دیگر نیاید شهرهٔ شهر آنچنان
میکند پرواز یک مه همچو شهبازان قدس   یازده ماه دگر عنقا صفت باشد نهان
چرب وشیرین جهان درراه او آماده است   لیک او از بهر طعمه هیچ نگشاید دهان
آن زمان کز رفتنش عالم زند کوس رحیل   نعرهٔ الله اکبر خیزد از خلق جهان
رومیان ازمقدم او گرسنه یا تشنه لب   شامیان در رفتن او گونه‌گون گسترده خوان
یک شبش قدر عظیمی درجهان پیدا شود   ای که هستی قدردان آن یک شبش را قدردان
نازلند آن شب ملایک بهر قدرش همچو روح   لیلة القدرش به بین خیر من الف شهر خوان
این لغز باوجه معنی وصف ماه روزه است   باد هر روزه مبارک برشه اسلامیان

حامی شرع نبی اعظم مغیث ملک ودین
شاه عالم گیر شهرخ خان بن تیمور خان

آفتاب دین ستاره لشکر گردون سریر   کز فروغش روشنی‌هایست در کون ومکان
آن جهانگیری جهانبخشی که با اسلام وعدل   صیت او عالم گرفت از قیروان تا قیروان
صبح وشام از نوبت او درجهان آوازهاست   کم مبادا یارب این آوازهٔ امن وامان
حاسد اندر پای او همچون رکاب افتاده است   تا بدستش داده است اقبال چون دولت عنان
ای شهنشاه سلیمان ملکت جمشید فر   خاتم حکم ترا هستند محکوم انس وجان

آنک یابد تربیت از تو جهان شاهی شود … هرکه باشد ترک و دیلم گیر خواهی ترکمان
حاجت مردم ازین درگه روا گردد بلی … کعبهٔ حاجات خلقست این معلّا آستان
هرکه رو بر آستانت سود یابد فایده … نیست بی وجه این سخن از سودگی باشد زبان
تو امان خلق میخواهی و امن مملکت … هست باذات شریفت بخت و دولت تو امان
تا وجودت از تموز حادثه ایمن بود … سهپر روح امین بادت همیشه سایه بان
دشمن آتش نژادت زود میرد چون شرر … گرچه بر بالا برد خود را سیه رو چون دخان
چون توان کردن حساب وجه انعامت که هست … خرج یک روزه برین در حاصل دریا و کان
هست تشبیه فلک با گرد خوان نعمتت … قرص گرم خور بران خوان نیست یک گرده نان
نسبت رای تو کردم آفتاب و ماه را … هر دو افکندند از شادی کله بر آسمان
هست ذات اشرفت بی شک ز ارباب یقین … ما یقین داریم آری در یقین نبود گمان
با وجودت کس اطاعت دیگری را چون کند … آب چون باشد بخاک ره تیمم کی توان
چون نجنبد لشکرت از جا زمین جنبد ز جای … وز زمین تن عدو را بر پرد مرغ روان
از سپاه تو که در روی عدو ریزند تیر … پشت بر دشمن نیارد هیچ کس غیر از کمان
مرغ فکرم کی رسد بر بارگاه رفعتت … چون توان بر آسمان رفتن بپای نردبان
دشمنت را چون شود احوال دانی آن دمی … کآتش تیغ تو آرد در خیال آن ناتوان
هست در اوصاف ذات تو حدیثم صحیح … میکند در مدحتت طبعم معانی را بیان
پادشاها طوطی شکر فشانم در سخن … خود نباشد هیچ طوطی اینچنین شیرین زبان
در بهار دولتت چون غنچه لب بگشوده ام … گشته ام در مدحتت سوسن صفت رطب اللسان
با من احسانها نمودی و کرم کردی بلطف … رسم شاهانست احسان کردن با شاعران
با خط فرمان شه حکم دگر می بایدم … تا مرا با آن نشان هرجا بود فرمان روان
هرگزم از دل نخواهد رفت ذکر و فکر شاه … هرکجا باشم دعای دولتت گویم بجان

بدر تا یک ذرّه از خورشید مهرت نور یافت … کار او را روشنی در دور گردون شد عیان
گرچه هستم روزه دار امّا ز خرّم طالعی … روزه ام عیدست با دیدار شاه کامران
تا بهر سالی دو عید آید مه روزه یکی … وین چنین باشد حساب روزه و دور زمان
روزه ات مقبول حضرت با دو سال و مه بخیر … بادت از عید فرح هر روز خاطر شادمان
ملک و فرزندان و اسباب و سپاهت را همه … حافظ و یار و معین بادا خدای مستعان
دولت بیگم به بخت شاه بادا مستدام … او خود از اصل و گهر شادست با او شادمان

و له ایضاً فی مدحه

زهی ندیده نظیر تو دیدهٔ دوران … جهان فتح و ظفر سایهٔ خدای جهان

نوشته بر ورق کاینات منشی چرخ
مغیث دنیی و دین شاهرخ بهادرخان

کمینه چاکر او راست ملکت قیصر … کمینه بندهٔ او راست شوکت خاقان
بهر کجا که نشانی رسد ز فرمانش … کنند اطاعت و گردند بندهٔ فرمان
بگرد او امرا همچو اختران بشرف … چو آفتاب بود ذات اشرفش بمیان
ایا رفیع جناب آفتاب برج ظفر … که طالع تو دهد روشنایی دوران
متابعند ترا نه سپهر و هفت اختر … مسخّرند بتو پنج حس و چار ارکان
کشد ستاره بگردن برای اسب تو کاه … ببین بخرمن خضرا نشان کاهکشان
تو شاه مملکتی جسم ملک زنده بتست … تنست ملک و در آن هست حکم شاه روان
هر آنک سود بخاک در تو روی نیاز … زیان نکرد کسی چون کند ز سود زیان
شدست اسم تو نازل ز عالم بالا … بلند قدری و نام تو نیز هست چنان
در تو کعبهٔ ارباب حاجتست ببین … توجه همه عالم بسوی تست بدان

دلیل نام تو روشن شد ازهوالظّاهر   تو ظاهری و براراباب باطنست عیان
بنام ظاهرحق اسم اعظمست اسمت   من این معانی ظاهرکنم بوجه بیان
یکی است شاهرخ وظاهر ارحساب کنی   بدین دلیل بس اسم خوداسم اعظم خوان
ترا زحق بدلیلی خلیفة فی الارض   رسید مژده فاحکم میان آدمیان
اطاعت دگری چون توان بغیرتو کرد   چو آب هست تیمّم بخاک ره نتوان
دو نیمه بادچو جوزا زفرق تا بقدم   هرانک در ره تو کج روست چون سرطان
کسی که در ره حکمت نرفت راست چو تیر   بزور دست کشندش ز گوشها چوکان
نسیم تو بدل دوستان هوای سبک   سپاه تو بسر دشمنان بلای گران
گران سپاهی وعالم میان لشکرتست   که دید بحر سپاه ترا پدید کران
چو عدل وداد جهانرا خدا بدست توداد   بعدل داد ده و داد عدل ده بجهان
به یمن لطف بکن بیت دوستان معمور   بیاد قهر بکن ملک دشمنان ویران
عدو قوادره را دارد از سیه بختی   بهیچ روی ره روشنی ندیده دران
بهار دولت او پژمرید وخرمن سوخت   گذشت فصل امیدش بسان تابستان
کنون که شاخ بقایش چو بید میلرزد   زباد قهر تو ریزان شود چو برگ خزان
زفکرخام نیرزد عدو به نیم تسو   مگر کشند زخاکش براه کوزه گران
سکندرانک بهرجا چو سگ گشاده دهن   برای جنگ نمودی بهرکسی دندان
زجنگ شه در الشکرد چون سپند بجست   برفت سینه براخلاط وآن سوی وسطان
چو دید وی سپهت را بسر سکندر خورد   فتاد و بی سرو پا گشت دنگ وکند زبان
بود سکندر بی دل سگ درو معکوس   چو ردکس است ازو داد اهل دلستان
کسی که بستهٔ بند جفای اوست بملک   بدست مرحمتش، برگشای وباز رهان
چو شاهرخ بنماید عدو از اسب مراد   بپای پیل نهد سرپیاده فرزین سان

درین بساط رخ انبساط بیند شاه   دمار خصم برآرد زسر به پیل دمان
شها غریب جهانست درسخن بنده   بحضرت توغریب آمدست مدحت خوان
برآسمان سخن نام روشنم بدرست   نشان ز فخرچو خاقانیست ازشروان
تو آفتاب کمالی نظر به بدر فکن   کزین کمال نباشد بذرّه ای نقصان
شنیده ام که یکی مورکی حقیرضعیف   برفت پیش سلیمان که بود مالک جان
بتحفه پای ملخ برد وا وقبولش کرد   عظیم گشت حقیری وشهرهٔ دیوان
من آن حقیرم وشعرمحقّر آن تحفه   تو آن عظیم سلیمان وسایهٔ یزدان
بضاعت سخنم پیشت ارقبول افتد   بود قبول تواش عز وقدر ونام ونشان
بوصف تو بگشودم رخ عروس سخن   اگرچه بود بصد فکر زیر پرده نهان
زغصّه بسته دهان بُدچو فندق سنگی   لبان گشاد بخنده چو پستهٔ سمنان
بمدحت تو زبان برکشید چون سوسن   بهمت تو پراز زرکند چو غنچه دهان
بدامی ازکرم امروز عیدی ای فرمای   که روز عید بشاعر شهان کنند احسان
همیشه تا بچنین روز از طریق صفا   شوند کعبه روان درطواف کعبه روان
طواف باد بگرد دَرِ تو اعیان را   که کعبهٔ دگران آمدست با ارکان
برای عید رخت دشمن شتر زهره   نهاده گردن و تیغ ترا شده قربان
بهردمی که زنی اسم اعظمت همدم   بهرکجا که روی باد حافظت قران
بدوستکامی وشادی وفتح و اقبالت   بملک خو برساناد قادر دیّان

وله ایضاً فی مدح السلطان الاعظم الاعدل
خلیل اللّه خلد [اللّه] ملکه

سرورا نام تو دارای جهان خواهد شدن   درتن عالم چوجان حکمت روان خواهد شدن

دولت وفرّ کیانی درجبینت ظاهرست   ذات پاکت مفخر آل کیان خواهد شدن
این زمان گر شهرهٔ شهری ولیکن بعد ازین   نام تو در عدل مشهور زمان خواهد شدن
همچو گل خواهد شکفتن غنچهٔ اقبال تو   همچو نرگس خصم کور و ناتوان خواهد شدن
دشمنت خود نیست ور باشد نیاید خود بکار   زانک کار تو بکام دوستان خواهد شدن

تو خلیل الله ابراهیمی ای شاه جهان
همچو ابراهیم نامت در جهان خواهد شدن

گو دمی بر آتش اندازد نسیم خلق تو   آتش سوزان در آن دم گلستان خواهد شدن
آتش قهرت چو سوزد دشمن آتش نهاد   بی وجود و رو سیه همچون دخان خواهد شدن
دولتت خواهد سواری کرد بر اسب مراد   در میان شهسواران کامران خواهد شدن
چونک ظاهر شد نشان حکمت اندر مملکت   فتنه و آشوب و غوغا بی نشان خواهد شدن
خامه ات کو کاتب وحیست در دیوان ملک   خط او سرنامهٔ امن و امان خواهد شدن
هرکرا گویی چنین کن سر نپیچاند ز حکم   هرکرا گویی چنان شو همچنان خواهد شدن
هرکه همچون تیر نبود راست رو در کار تو   پشتش از محنت کشیدن چون کمان خواهد شدن
آنک خواند آسمان را آستان خویشتن   بر درت کمتر ز خاک آستان خواهد شدن
وهم اگر خواهد که بیند بام قصرت چون زحل   هفت گردون زیر پایش نردبان خواهد شدن
تیغ سربازت که از مالک رقابی دم زند   بر سر آن سروران صاحب قران خواهد شدن
خنجر تیزت چو با دشمن زبان بازی کند   گوهر پاکیزه اش در دم عیان خواهد شدن
چون بهار دولت تو تازه و سرسبز شد   زرد رو خصم تو چون برگ خزان خواهد شدن
زال گیتی را که پیرسال خورد عالمست   در هوای دولتت از نو جوان خواهد شدن
چون همای عدل تو در مملکت پر باز کرد   کبک را در دیدهٔ باز آشیان خواهد شدن
عقل صراف تو خواهد سکهٔ ناموس زد   ذهن پاکت در بزرگی خرده دان خواهد شدن

44 Заказ № 2125

همتت اول قدم بالای هفت ایوان نهاد   در دوم پایه یقین بر لامکان خواهد شدن
پاسبان هندوی هفتم فلک یعنی زحل   برکنار بام قلعه دیدبان خواهد شدن
از برای پوشش زین براق ابرشت   اطلس سبز فلک برگستوان خواهد شدن
رستم تیغت چو دندان تیز سازد چون نهنگ   هفت عضو خصم پیشش هفت خوان خواهد شدن
خاک درگاه تو کحل انس و جان خواهد بدن   دست دُرپاش تو رشک بحر و کان خواهد شدن
دشمن اندر پای تو خواهد فتادن چون رکاب   با تو بخت و فتح و نصرت هم عنان خواهد شدن
چتر بر سر چون شوی سوی تماشاگه روان   زیر چترت آفتاب آندم روان خواهد شدن
با چنین شست کمان گر بوته اندازی کنی   از برای تیر تو جانها نشان خواهد شدن
در هوای طوبی قدّ تو ای حوری نژاد   خطهٔ شروان بهشت جاودان خواهد شدن
روی تو عیدست و ابرویت هلال ماه عید   هرکه روی عید بیند شادمان خواهد شدن
برکنار بام اگر پیدا شوی در وقت شام   آفتاب از شرم رخسارت نهان خواهد شدن
چون تویی خورشید ملک و آسمان سلطنت   بدر دایم در جنابت مدح خوان خواهد شدن
آفتا با یک نظر بر بدر کن از عین مهر   ورنه در مهر جمالت ذره سان خواهد شدن
بدر اگر یک تربیت یابد ز لطف شاملت   در مراتب جای او بر آسمان خواهد شدن
دیده بر پای تو خواهم سود تا سودی بود   با چنین حسن کفایت کی زیان خواهد شدن
بلبل ذهنم چو سوسن دارد آزادی ز تو   بعد ازین در بندگی رطب اللسان خواهد شدن
صوت شعر من ز شروان کان مقام دلکش است   تا حجاز و تا عراق و اصفهان خواهد شدن
طبع من شیر معانی بود این قوت نگر   در ثنا و مدحتت ببر بیان خواهد شدن
قصهٔ نظم جهان خواهد گرفتن همچو تو   در همه عالم بخوبی داستان خواهد شدن
خاطرم گر در ثنایت گوهر افشان شد رواست   گر بود دست عطایت زرفشان خواهد شدن
تا سخن پیوسته در حکم زبان خواهد بدن   تا زبان در معنی دل ترجمان خواهد شدن

در زبانها باد پیوسته دعای دولتت   وین دعا خود خلق را وردزبان خواهد شدن

و له ایضاً فی مدحه مد ظلّه

خیرمقدم ای ترا فتح وظفر یار و معین   مرحبا شاد آمدی ای نور دولت درجبین

ظل یزدان آفتاب سلطنت سلطان خلیل
ای جلیلت رهبر و بخت وسعادت همنشین

هست طبع انورت روشن تراز رای ملک   هست ذات اشرفت ظاهرتراز مای معین

گوهر دُرج کمالی اختر برج جلال   معنی آیات رحمت لطف رب العالمین

درصفات روضهٔ بزم تو میخواند ملک   هٰذِهٖ جنّاتُ عَدنٍ فَاْدخلوها خالِدین

حلم تو البرز را آورده در زیر قدم   دست تو بحر کرم را داشته درآستین

جسم پاکت را زجان ودل مخمّر کرده اند   کی چنین روح مصوّرزآب وگل گردد عجین

دامن پاکت بلوث معصیت آلوده نیست   آفرین برجان پاکت باد ازجان آفرین

کیسهٔ کان مانده از اعطای دست تو نحیف   پهلوی دین گشته ازپستی تیغ تو سمین

پیش اهل ملک با بوی تو یک روز ازخطا   خود فروشی کرد در دکان قیمت مشک چین

هرکه آن بشنید در بازار کردش بندبند   تا نلافد آن سیاه زرخریده بیش ازین

تیر اگر بی خط فرمانت قلم گیرد بدست   بر وبال او کمان چرخ بادا درکمین

قد تو همچون الف آمد فراز آسمان   قامت خصم تو چون نون رفت درزیر زمین

هرکجا باشی بدولت یاورجان تو باد   همّت شاه نجف یعنی امیرالمؤمنین

پادشاها گر زکار دور چرخ فتنه گر
بر رهت بنشست گردی زان نباید شد حزین

نیّراعظم که شاه انجمش خوانند خلق   گاه گاهی منکسف می گردد از دوران ببین

گه بود کز عقده یابد ماه ملک آرا گرفت   زان گرفتش کار بگشاید خداوند مبین

هم درستست این که درجنگ اُحُد آمد شکست   برحبیب الله یعنی بر رسول المرسلین

پنج روزی ملک اگر درپنجهٔ بدخواه بود   باز راجع شد بذاتت زان مشو اندوهگین

شوکت ملک سلیمان را شنیدی انک داشت   با وجود اسم اعظم عالمی زیر نگین

ناگهان ازحکم تقدیر و زفرمان قضا   خاتم شاهی فتادش درکف دیو لعین

مُهر مِهرش داد باز انگشتری باز فلک   هم بخاتم گشت واصل هم بدولت شد قرین

بعد انده شادی آید بعد محنت راحتست   شادمان چون دیگرت خاطر نخواهد شد غمین

گر زباران حوادث خانهٔ گل شد خراب   خانهٔ دل همچو بنیاد بقا بادت متین

خطّهٔ معموره گر ازخصم ویران شد چه شد   دولتت معمار آن گردد نماند این چنین

مکّهٔ پاک معظّم را که رکن عالمست   کرد کافر همچو خاک ره زراه کفر دین

عاقبت هم مکّه شد آباد وهم دین یافت زور   عالم اسلام سالم ماند با اصحاب دین

هست امّیدم که شروان کعبهٔ عالم شود   رو برین درگه نهند از راه صدق اهل یقین

پشت بختش گوژ باد ازغصّه چون بالای دال   آنک سدّ ملک ازو شد رخنه چون دندان سین

حصن شهر ارریخت ازباد حوادث نیست باک   از بلای ناگهان حصن تنت بادا حصین

تا نیابد از تموز حادثه ذاتت اثر   سایه بانت باد دایم شهپر روح الامین

خصم چون نمرود اگر درمنجنیق آتش فروخت   تا خلیل الله را کوهی نماید آتشین

چون خلیل الله از اسم اعظم حق قلعه داشت   کوه آتش شد گلستان لاله گشت و یاسمین

آفتابا درکمالت بدر اگر گوید کلام   آفتابش درسخن تحسین کند ماه آفرین

دُرّ نظمم را بزرقیمت کند جوهرشناس   زر نمی ماند ولی میماند این دُرّ ثمین

گرچه در دربند بودم بی تو دل در بند بود   درمذاقم زهر بود از تلخ کامی انگبین

هفت دوزخ دیده ام ازشش جهت درهجر تو   پنج مه دور از تو بودم درمکان غم مکین

دردمندی داشت از عین رمد چشم چنانک   چار مه راحت ندیدم بچشم دردبین
این دمم غیراز غم اهل وعیال وفکر قرض   نیست یک درهم چه جای جامه است واسب وزین
شاعر شروانم امّا کیسهٔ وجهم تهیست   پر زرم همیان بدی گر بودمی از درگزین
آفتاب اهل فضلی بدر را مهری نمای   زانک او در دور گردون کرد مهرت را گزین
تا بود در دفتر دوران زهر نامی نشان   همچو زایّام ولیالی وزشهور واز سنین
نقش مهرت باد زیب دفتر دور زمان   واندران القاب نامت قهرمان ما وطین
زندگانی آنچنان بادت که دوران فلک   برسر آید توبمانی شاد با رای زرین
شادمان چندانک بابخت تو گوید چرخ پیر   من برفتم تو بمان ای نوجوان نازنین

وله ایضاً فی مدحه مدظلّه

بحمد الله که با توفیق وفضل راحم ورحمان   از آذربایجان آمد مظفّرخسرو شروان
همایون فال وفرخ رخ سلیمان ملک دارا را   انوشروان عادل دل فریدون فرّ جم فرمان
جهانبان معظّم نامور شروان شه اعظم   مکرّم مفخر آل کیان سلطان بن سلطان
دلاور نصرة الدین شه خلیل الله ابراهیم   که کویش کعبهٔ دین است ورویش قبلهٔ ایمان
نویسد مفتی گردون بآب زر در القابش   مظفّر نصرة الدین ای توجسم ملک را چون جان
جوان بختی که دهر پیر شد باروی او برنا   جهانبانی که ملک دین زعدل او شد آبادان
ز نُه آبا وازچار اُمّهاتش برگزیده حق   ضمیرش نور هفت اختر وجودش اصل چار ارکان
ظفر در تیغ او لازم کرم در طبع او ثابت   خواص ذات او همت طریق همتش احسان
مسلّم شد بذات اشرف او معنی دولت   مسخر شد بتیغ نصرت او ملکت ایران
شه خاور بهر وجهی غلام او ازان روشد   که ازچین تا جش آید باج وشامش باج هندوستان
کجا فرعون وش دشمن بصد سحرت کند عاجز   که رمحت راست اعجاز عصای موسی عمران

بقصد خصم چون نمرود اگر صد آتش افروزد   خلیل حق تویی الحق بود آتش برت ریحان
دران حالت که بدخواهان بهم بودند درحیله   که سازند از ره انگیز سدّ دولتت ویران
بهمّت نقشها بستی که چشم عقل شد خیره   بدولت کارها کردی که عقل پیر شد حیران
بعهد چون توشاهی چاره غیراز راستی نبود   که با تو درنگیرد کذب ومکر وحیله ودستان
چوجوزا تاکمر سازد دونیمش تیغ بهرامی   کسی کو در رهت کج رو بود مانندهٔ سرطان
تو با این دادهٔ یزدان بدین بخشایش ایزد   کمال دولتی داری که هرگز نیستش نقصان
خطا باشد غلط گفتن نبودست ونخواهد شد   خطا در بخشش ایزد غلط در دادهٔ یزدان
عنایت ازازل داری کفایت تاابد همره   ترا اینست در دولت که خواهد بود جاویدان
جهانشاهی کند آنکس که باشد تابع دولت   ترا هرکس که تابع شد جهان اورا برد فرمان
قوینان تو درلشکر به ازصد قارن صفدر   سواران تو در کوشش به ازصد رستم دستان
توچون خورشید تابانی درین خرگاه میناگون   بسان اختران سعد گرد خرگهت اعیان
چنان شد خاک شروان وشماخی از قدوم تو   که ارزد ذرّه ای ازگرد او صد کحل اصفهان
گلستان برالنجق بعدازین با قهقهه خندد   که دارد چون توخورشیدی ببرج چارمین ایوان
کمین فرّاش ایوان تومعروفست کز رفعت   فرازد سایبانت را فراز هفت شادروان
شکاران وسگان تو پلنگانند درهیجا   که با صد شیر نر پنجه زندیک عبرل سگبان
زچنگت گر رسد برکوه باد گرز جانفرسا   زچنگت گر فتد بربیشه عکس تیغ خون افشان
حجر از ضرب آن گردد بسان سرمهٔ سوده   شجر از رنگ این همچون طبرخون شاخها گرزان
دران روزی که بر دشمن براندی لشگر نصرت   بعون حافظ ناصر بفتح ایزد دیّان
زسمّ مرکب گردان زمین گردان چو گردون شد   هوا ازگرد گردون دگر بنمود در دوران
شده کور از غبار سُمّ چشم نیّر اعظم   شده کر ازخروش مرد گوش گنبد گردان
هژبران را بقصدهم یکایک سخت شد حمله   نهنگان را بخون هم سراسر تیز شد دندان

زره ها در بدنها گشته آب از شدّت گرما / زبانها در دهانها مانده خشک از غایت عطشان
بدن دست از روان شسته ز سهم نیزه و خنجر / گلوره بر نفس بسته زبانگ سورن و افغان
پر از غرّنده شیران بود کوه از جنبش لشکر / پر از پیچیده ماران گشته دشت از نیزهٔ پیچان
وزان سو لشکر غدّار با کینت کمر بسته / همه در عالم ظلمت قرین غفلت و عصیان
امید فتحشان در دل هوای تختشان در سر / ز تقدیر خدا غافل در انگیز فلک نادان
سپاهت را ز هر گوشه که می دیدند میگفتند / سپاه آسمانست این و یاور خالق سبحان
بهر جانب که بدخواهت نظر میکرد در صحرا / بچشم او کیه چون تیغ بود و غنچه چون پیکان
توچون خورشید عالم گیر تیغ زرفشان در کف / فروزنده بسر مغفر درخشنده ببر خفتان
گشاده دست بر شمشیر تا خصم افکنی از پا / نهاده بر توکل پشت و کرده روی در میدان
ترا بر مرکب نصرت سواره دید گردون گفت / درخشان آفتابست این سوار شیر در میدان
سکندر خورد از سهمت سکندر او فتاد از پا / دگر دستش نگیرد بخت در صحرای بی پایان
ترا یار اسم اعظم بود و بشکستی طلسم او / ترا شد نصرت و اقبال و اورا نکبت و خذلان
چو موم از آتش تیغت گدازان گشت در یکدم / دلاور اژدهای کژدمش بگداختی سندان
گریزان دشمنت میرفت و سوزان ز آتش غصّه / بطعنه ترک گردونش زنی میگفت هی یان یان
عدو بگریخت از تبریز و شد سرخابش از دیدهٔ / نخواهد برد میداند دگر از دست شه او جان
نگیرد خصم باج از نعمت آباد ارس دیگر / مکوچون بلهوروش اشک گیرد راه با جروان
دگو با دولت سلطان لوت کی زالعزی لافد / توکشتی برگشاد و اوکشد بار غم قبّان
ز تو بگریخته دشمن بهر راهی که بگریزد / اجل پیدا شود با او که در دعش بود پنهان
گرفتی قلعهٔ ارمی و سنگش سرمه لوکردی / چنان کاوازهٔ آن فتح شد تا قلعهٔ کیوان
ترا برخوان تو کفران نعمت کرده بود اوّل / شدت آخر قلج قولی برو نگرفتی آن کفران
توچون والکاظمین الغیظ و العافین هی دانی / بلطفش عفو فرمودی که با دا حافظت قران

زشروان حکم میرانی برایران وین ترا زیبد / کسی را اینچنین فتحی مسلّم کی شد از شاهان
دعای اهل دل با تو همی کردند همراهی / بلی با این چنین لشکر توانی فتح کرد آسان
توجانی مملکت چون جسم بی جان جسم چون باشد / بحمد الله که دیگر ره بجسم مرده آمد جان
دل شروانیان از فکر غمگین بود دور از تو / جگر میسوخت هرکس را ز سوز آتش هجران
بجان امروز دلشادند با وصل تو خوش خاطر / بدولت مطمئن باشی که دارند از تو اطمینان
پدر با تو نظرها داشت این دولت ازان داری / بفرچون تو فرزندی روان او بود شادان
شراب لایزالی از سقاهم ربّهم نوشد / نشسته در بهشت عدن او با حور و با غلمان
توهم در بزم و عشرت کوش جام دوستکامی نوش / ز دشمن داد بستادی ز عشرت کام هم بستان
ز فکر حاسد ایمن باش و قتل دشمنان میکن / به تیغ آندم خراج آور هم از مکران هم از قنلان
چو جنّت باب الابوابست دارد افتخار از تو / بدیدارت شماخی هست خرّم جنّت رضوان
بمان تا کار عالم را بسامان آورد عدلت / که با عهدت هنوز این دم زمانه میکند پیمان
جوانبختا سخندانا چو هستی در سخن دانا / مرا هم مخزن معنی و هم بحر سخن میدان
در اوصاف تو هر بیتم بود یک بیت پر معنی / ببین یک درّ منظومم به از صد گوهر عمّان
مرا گر قیمتی نبود بجای خود عجب نبود / نداند ذوق شکّر نی نداند وزن گوهر کان
بمدح شاه ابیاتم سراسر شاه بیت آمد / به پیش خویش گه گاهی مرا چون شعر من میخوان
مرا درد مفاصل داد از خدمت جدا ایبها / بخدمت چون شدم واصل بدل شد درد با درمان
تو خاقان سخن دانی و من در مدح خاقانی / تو شاه مصطفی خلقی و من در وصف تو حسّان
هر آن کو شعر من خواند تعالی شأنهُ گوید / شفاء الناس شد شعرم بود شیرینیش در شان
مربّی بود سلمان را اویس و داشت دلشادش / بدیوان زان بود خواجه جمال الدین لقب سلمان
مرا یک معنی خاص از دو صد دیوان دزدی به / درین دعوی بود معنی ولی معنی بود برهان
اگر باور نمیدارد کسی هان فاضلان حاضر / سخن با وجه میگویم انک معنی انک دیوان

چو با ملح سخن خاقانی آمد بدر شروانی   نکو باشد که خاقانش کیان بخشد و یا ملحان
ز انعام مرفه دار روزی چند چون هستم   بود روزی که یادآری که حیف از بد مدحت‌خوان
حدیث من بوصف توهم از شرح کبیر آمد   نیم من در نصاب آنک خوانم تحفه باصبیان
ترا نتوان بصد چندین سخن شرح و بیان گفتن   تمامی لطف ایزد را صفت کردن توان نتوان
همیشه تا ربیع الاول از بعد صفر باشد   چنان کاندر فصول آید خزان از بعد تابستان
منور باد در برج شرف خورشید اقبالت   مبیناد اختر بختت وبال از گردش دوران
بهار عیش تو سرسبز و با برگ و نوا بادا   درخت عمر بدخواه تو از باد خزان عریان
بعهد باب تو شروان چه سان بود ایمن و خرم   به یمن طالع فرخندهٔ شه باد صدچندان

وله ایضاً فی مدح السلطان المعظم
میرزا جهانشاه

نماز شام کین طاوس گردون‌سیر زرین پر   نهان در قاف مغرب شد چو عنقای همایون فر
همای چتر شاه زنگ در پرواز و چرخ آمد   که پنهان بود شهباز سفید خسرو خاور
بدیده جوهر شب را سیه شِبه شَبَه دیدم   کزان در درج گردون بود پنهان گوهر اختر
فتاده یوسف تابان بچاه بیژن هجران   درون بحر تاریکی بمانده جام اسکندر
گرفته روی مه ابر سیه چون زلف مه‌رویان   چو چشم اشک بار من ازان باران شده گوهر
جهان شد درجهان باد زمستانی بصد تندی   که از دم سردیش در دم چو یخ افسرده شد آذر
شتا زوبین بتنها کرد چون بهمن تقلب‌زی   روان آب‌روان را بست در آهن چو زال زر
من بیچارهٔ مسکین زمسکن گشته آواره   کمین اندر مکان فکر و جا در نیلگون چادر
درآن قلب شتا قلب شتا از قلب خود کردم   ندیدم جز دل سوزان زکس دل گرمی دیگر
روان کردم بدریای طبیعت کشتی معنی   فرو رفتم ازآن معنی ببحر فکر چون لنگر

پس از غواصی بسیار سر برکردم از دریا   خرد را گفتم ای استاد دانای سخن پرور
تو میدانی بوجه خوب حسن بکر فکرم را   که می‌آرایمش هر دم ز معنیها بصد زیور
جهان را یک جهانشاه جوانبختی پدید آمد   که باشد نعل اسبش را شرف بر افسر قیصر
چو خواهم مدح آن شه پارسی یا ترکی گویم   ز فکر این دو افکارم یکی افکار من بنگر
بگفتا میتوانی گفت در ترکی سخن امّا   ولی در طور استادان طریق پارسی خوشتر
به بین دیدار شه فردا چو خورشید جهان‌آرا   بخوان روشن بروی او روان این مطلع درخور
زهی فرخنده دیدارت جهان را داده زیب و فر   بیمن مقدمت ایمن زمان از فتنه و از شر

مغیث الدین جهانشاه ای جوانبخت نکوسیرت
که در ملک جهان چون تو دگر ناید جهانداور

چو تو فرخ لقا ماهی نیاید در همه دوران   چو تو کشورگشا شاهی نیاید در همه کشور
تو جمشیدی و میزیبد که در جامت بود گیتی   تو خورشیدی و میشاید که انجم باشدت لشکر
شبا هنگام در مجلس چو بنشینی فروزد مه   سحرگاهان چو از ایوان برون آیی برآید خور
صفا در بزم تو ثابت ظفر در رزم تو لازم   کرم در دست تو ظاهر هنر در طبع تو مضمر
بیمن پشتی عدل تو دین را پهلوئی فربه   ز دست بخشش دست تو کانرا سینهٔ لاغر
بقصد مشرک بیدین برآور ذوالفقار کین   مدد بخشد ترا روح امیرالمؤمنین حیدر
نهنگ تیغ خونخوارت بیکدم ازهمش درّد   اگر خود فی المثل باشد عدویت نسبت اژدر
عدویت مضطرب حال او فتاد از پای مضطر شد   چو افتد مضطرب از پا همی ماند بجا مضطر
بیمنت قُبّهٔ الاسلام یعنی قبلهٔ شروان   شود معمورهٔ آفاق و گردد کعبهٔ دیگر
خطیب ار برسر منبر برد نام تو در خطبه   بصد پایه فزون گردد ز نامت قیمت منبر
خدا تختت به نسبت داد و بخت و عیش و دلشادی   همه کارت حسن آمد تو از خلق حسن مگذر
کسی کز جور فاقه ذکر یادآور کند هرشب   چو داری داوری اورا بجود و لطف یادآور

عدویت را گل وغنچه نماید درنظرپیکان　　حسودت را می نافع بود درحنجره خنجر
کسی کز دولت سلطان سوی تو برگشاد آمد　　چنان از العَزی لافد که مالدگوش صدالعو
هران کوچون صراحی سرفرو نارد به بزم تو　　زدست دورگردنده جگرخون بار چون ساغر
قربیان تو درمیدان هیجا قارن جنگی　　سواران تو درصفهای اعدا رستم صفدر
همه خوش طوخوش طلعت همه خوش ضح وخوش هیات　　همه پردل همه مقبل همه عالی همه سرور
سواره ابر غرنده پیاده برق سوزنده　　بصحرا گرگ درنده به بیشه همچوشیر نر
کمیت ره نوردت را چگویم شهسوارا من　　توچون حمزه سوار واو بزیرت دیوزاداشقر
بوقت جستن ورفتن نگیرد پای او دلدل　　بگاه پویه وتندی نبیند گرد او صرصر
شب تاریک چشم او چنان باریک بین آمد　　که بیند از قرآغاج تاری موی درششتر
چوگرد انگیزد از میدان چوشیهه برکشد غران　　شود چشم ستاره کورو گردد گوش گردون کر
نهنگ آساست درآب وسمندروار درآتش　　نماید کوه پیشش کاه وباشد بحرپیشش بر
میان خرمن خضرا کشند ازکهکشان کاهش　　مر اوراچشمهٔ خورشید باشد روشن آبشخور
درآنروزی که سرداران سوی میدان نبرد آرند　　که بردارند با نیزه ز فرق یکدگر افسر
بگرز شاه منصوری چنان بر یکدگر کوبند　　که پندارند درکار ستهرسو پتک آهنگر
بریزد بکتو از نوکر گوبزد از تن یک رگ　　که هم نوکر بود لب خشک وهم درخون بود بکتر
شود بی زهرهٔ بد دل چنان بیدست وپا آنجا　　که نشناسد سراز پای ونداند موزه ازمیزر
چوجنبد موکبت ازجا زمین آندم چنان جنبد　　که ریزد استخوانهای عدو از بند یکدیگر
بتابد هرطرف ماهی چواندر برکنی جوشن　　درخشد برفلک خورشید چون برسرنهی مغفر
دهد همت ترا یاری سعادت نصرتت بخشد　　کند فتحت قضا داری ظفر پیشت شود رهبر
گر این نیلوفری گردون به بیند آب شمشیرت　　برآب اندازد از بیمت سپر مانند نیلوفر
بیانت راچه گویم من بچوگانت چو گویم من　　دراوصاف کمالاتت چه گوید طبع دانشور

جوان بختا سخندانا که هستی درسخن دانا　　بگستر برسرم سایه چومن هستم ثناگستر
سخن را بابها هست وکه یارد شرح آن گفتن　　کلید معنیم باشد اگر پرسندم ازهر در
توخورشید جهانتابی وپیشت بدرچون ذرّه　　که تاروشن شودکارم بمهر این ذرّه را پرور
مجیر بیلقان رفت ونهان شد ناظم گنجه　　منم برجای آن هردو سخنها ترتر از ترتر
عروس بکر فکرم بین که آمد نامزد باتو　　درین نُه حجلهٔ والا درین نُه پردهٔ اخضر
گدازد شکّر ازشرم سخنهای چوآب من　　بلی فی الحال بگدازد چوبیند آب را شکر
کلامم درترازوی کمالت گرچه بی وزنست　　ترازوچه درو منگر بلطف خویشتن بنگر
برحمت حق بیامرزاد بابت را که ازجودش　　رسیدی شدّه ام هرسال باتشریف وآب وزر
کنون خواهم زانعامت فزون ترگردد آن بخشش　　که من هم درثنای تو فروریزم دُر و گوهر
سخن چون هست مدح تو قبول ازجان کنند آنرا　　سخن خوانان پرمعنی سخندانان خوش محضر
برین در با سگان آستان چون آشنا گشتم　　توهم زیشان یکی خوانم دگر بیگانه ام مشمر
همیشه تاجهان باشد جهانشاهی ترا بادا　　جهان بادت بکام دل سپهرت باد فرمانبر
بمان با کامرانیها که خواهد دادنت دولت　　هزاران افسر دارا فراوان ملک اسکندر

وله ایضاً المسدّس فی مدحه

صبحدم چون برفلک مرغ سحرشد دانه چین　　بر رواق لاجوردی زد علم سلطان چین
باخرد گفتم که ای دانای عالم چیست این　　گفت هست این نور رای والی ایران زمین
تاجدار عالم آرا قهرمان ماو طین　　پادشاه نو جهانشاه آفتاب ملک ودین

*

صبحخیزان چون دم ازتسبیح وآگاهی زدند　　قدسیان گلبانگ برمرغ سحرگاهی زدند
نوبت شاه ختن برطاق خرگاهی زدند　　آل تمغای فلک ازماه تا ماهی زدند

سلطنت راسکه بانام جهانشاهی زدند　　سکه دارملک دارش یا آله العالمین

*

آنک شیرچرخ را ازسهم او باشد هراس　　ملک وملّت را زداد وعدل اوشکر وسپاس
خاک پایش کی بزر نسبت کند قیمت شناس　　کیمیا را عقل نشناسد بهر وجه ازنحاس
کعبتین مهر ومه روشن درین فیروزطاس　　روز وشب کردند برنقش مراد او مبین

*

ای بلطف وخلق وصورت مالک مُلک ملک　　درمحیط همّت تو زورقی فُلک فلک
خواجهٔ چرخت غلام وهندوی کیوان یزک　　کرده عدلت نقطهٔ ظلم از رخ ایام حک
درصفات جنت بزم تو می‌خواند ملک　　هٰذِهِ جَنّاتُ عَدْنٍ فَادْخُلوها خالدین

*

با تو دولت در ازل بعهد درست وپاک بست　　عهد پاکی کان درست آمدکجا یابد شکست
شیرگردون دید قوّت ازکمان چون تیرجست　　با تو پنجه چون زندسهم تودرجانش نشست
توحسن خلق وحسینی مذهبی وبا توهست　　همّت شاه نجف یعنی امیرالمؤمنین

*

آیت نصرمن الله است خط رایتت　　سورهٔ اِنّا فَتَحنا نقش تیغ نصرتت
گنبدگردان حبابی درمحیط همتت　　مشعل مه پرتوی از آفتاب طاعتت
درازل ازجان ودل آمد مخمّرطینتت　　کی چنین جسم لطیف ازآب وگل گردد عجین

*

از بلندی لاف میزد آسمان قدرت شنود　　زد طپانچه بر رخش زان سان که شد رویش کبود
آفتاب ارهرسحرنارد برین درگه سجود　　تاج وتخت وزینتش رامشتری ننهد وجود
صانع ازجان آفریدت باچنین اخلاق وجود　　صدهزاران آفرین بر صانع جان آفرین

وقت آن آمدکه گیرد تیغت ازآفاق باج　　دست فرمانت رباید ازسرافلاک تاج
مهر رویت ماه را درتیره شب بخشدسراج　　حاکم رایت ستاند ازشه خاور خراج
درد جان دشمنت راکس نمیداند علاج　　چاره جزمردن ندارد هست مرگش درکمین

*

ای رخت نورمصوّرجسم پاکت جان پاک　　روحبخش آمدنسیم خلق تو روحی فداک
از سمک بگرفت صیت دولت توتاسماک　　کاخ بخت حاسدت برگشته شدتاگشت خاک
از تموزحادثه ذات شریفت راچه باک　　سایه بان تست دایم شهپر روح الامین

*

هرتنی کوسرکشد ازدست توهمچون عنان　　چون رکابش کار درپای افکند دست زمان
آنک باتوهمچو تیراز راستی ندهد نشان　　زه فکنده در گلوهرسوکشندش چون کمان
چون الف قدرتو آمد برفراز آسمان　　قامت خصم توچون نون رفت درزیرزمین

*

آفتابا بنده بدرم مادح این حضرتم　　گرنمایی مهر بامن از تو باشد شهرتم
رو برین درگاه کردم زانک عالی همتم　　مُهر مِهرتست بردل هان نشان دولتم
گرزمان بخشد امان وزعمر باشد مهلتم　　نظمها آرم در اوصاف توچون دُرّ ثمین

*

پیش شیرین شعرمن صدکلّه بنهادست قند　　ذوق می‌بخشد به ازحب نبات دلپسند
نخل اگرازموم بندد اوستاد نخل بند　　من زشهد پاک بستم عقل گفت ای نخل بند
خانهای شعرمن شانست بی‌نخل گزند　　هان مسدس خانهابین بر زصافی انگبین

*

بدر شروانم معین اظهر ازشمس طبس　　نظم من جوهر شناسان سخن دانند وبس

درخراسان بربساط شاهرخ راندم فرس   خود نبرد ازطبع من شطرنج معنی هیچکس
شعرمن آب روانست آمده بی خاروخس   پاک میگویم سخن طاهرتو ازماء معین

*

هست یک صنفم گهرسفتن از انواع صنوف   باشد از درّ سخن غوّاص طبعم را وقوف
بدر تا دید آفتاب دولتت را بی کسوف   شد بزیر سایهٔ مهرتو ایمن ازخسوف
هرکه با مهرتو باشد نبود ازدوران مخوف   روشنیها یافت تا شد بدر بامهرت قرین

*

تا بود ملک جهان ملک تنت آباد باد   همچو دیوار بقا عمرتو بربنیاد باد
آفتاب دولتت در اوج عدل وداد باد   بزم عیشت دایما با اهل استعداد باد
برسپهر همّت از بدر غویبت یاد باد   بادحق کردگارت حافظ و یار و معین

وله ایضاً فی مدح السلطان الاعظم
سلطان خلیل الله خلد الله ملکه

آسمان از دست دی پوشید سنجاب سحاب   تا زمین را برف از قاقم کشد دررونقاب
شب چهشک افشان شد وکافور بارآمد هوا   بادهٔ مشکین بنوش ازجام چون کافوراب
خشک رود ازبرف پرپر حواصل گشت باز   تا بغانه خوش بود با رود بربط با شراب
جرعه برپرّ حواصل ریز چون خون تذرو   تا شده غبرا هنوز ازجره چون بال غراب
سر فروبرده درآب ازبیم سرما ماهیان   دم بدم گویند باهم کو تنور تیز تاب
مرغ آبی بین شنا بگذاشت خواهد کزشنا   چون سمندر باشدش درآتش سوزان تاب
درنیستان بی نوا دراج را دم بسته است   ورنه گفتی ز آرزو کو آتش وسیخ و کباب
طفل را گاه خزیدن درلبان بسته لبن   دایه را پستان فسرده جان ودل دراضطراب
گرمؤذن برفروزد دردل محراب شمع   شعلهٔ آتش شود چون شوشهٔ یخ بسته آب
دیو چون سرمای قوسی دید گفت ای آسمان   آتشی درمن فکن ازتیر پرتاب شهاب
جدی می لرزد بسان بز همی گوید اگر   چون حمل بریان کنندم باشد آن عین صواب
در دل گرگان دشتی خون همی بندد جگر   در دم شیران بیشه یخ همی بندد لعاب
گاو کوهی را لعاب ازضعف تار عنکبوت   خود دران تار ضعیف افتاده مانند رباب
آهوی مسکین زناف افکنده نافه همچو پوست   بیهش اندر بطن چون یخ بسته رغن درجراب
درخزان پر لعل بود وکهربا زین پیش باغ   از شتا اکنون ببین بلورتر کرد اکتساب
با سفیدآبست رخسار عروس دهر اگر   باشدش سرخاب می بی وجه نبود آن خضاب
طبع من افسردی از دم سردی باد هوا   گر نه دل گرمی بدی ازبزم شاه کامیاب
آفتاب اوج همّت تاجدار بحر و بر   قهرمان ماوطین عادل دل مالک رقاب
نصرة الدین کامران سلطان خلیل الله که هست
درمحیط همّتش گردون گردان چون حباب
آن جوانبختی که ذاتش را بملک سلطنت   دولت واقبال موروثی بود عن جدّ و باب
دید رای روشنش را صبحدم شاه ختن   تافت رخ سوی حبش حتی توارت بالحجاب
چون سمند سرکش او پای کوبد برزمین   ازحسد گوید فلک یا لیتنی کنت التراب
قطع سازد خنجر اعدا چو شبه صبح ظفر   همچو خورشید ار برآرد خنجر زر از قراب
می شود خصم ارچه باشد چو سراب از آتشش   تیغ سبز آبدار ار برکشد همچون سراب
او خلیلست وشماخی کعبهٔ اسلام ازوست   تا ابد دیگر مباد از مشرکان دین خراب
ای سعادت چون ظفر داده بدست تو عنان   وی فلک درپای تو افتاده مانند رکاب
چون کمیت تیزتک دررزم رانی روز عزم   سبز خنگ آسمان چون خر بماند درخلاب
گاه تیزی کس نبیناد آتش خشم ترا   هی نعوذ بالله ار باکس کند قهرت عتاب

گر نسیم لطف خوشبوی تو بر آتش دمد آتش از شرمش کند در دم عرق همچون گلاب
ملک در خوابست تا بخت تو بیدار آمدست در جهان چون بخت بیدارت کجا بیند بخواب
عالمی در عهد عدلت ایمنند از جور و ظلم بر خوری از عمر و باشی ایمن از هر انقلاب
آنک با تو هر نفس نبود چونی دمساز و راست قامتش کج باد همچون چنگ و نالان چون رباب
پنجه نتواند زدن با تو سپهر گوژپشت کو بود در دور پیری و تو در عهد شباب
پادشاها بندهٔ این آستانم در نگر روبرین درگاه دولت کرده‌ام من کل باب
فصلها در مدحت این خاندان پرداختم میتوانم گفت در هر فصل چندین شرح و باب
در پس پرده بسی بکران فکرم مانده‌اند باش تا برقع گشایند و بر آیند از حجاب
در معانی نیست چون من شاعر شیرین بیان در کرامت نیست چون تو خسرو عالی جناب
معنی المؤمن علوی ار داند کسی کی کند زین شعر چون شهد مصفا اجتناب
ز آسمان آمد سخن دانسته‌ام حق منست میتوان خواندن مرا با این کلام اهل کتاب
پیر عقلم دوش گفت ای معنی انگیز سخن باشد اشعارت ز نه دیوان گردون انتخاب
گر بنام شه مجدد معنی‌ای داری بگوی گفتم آری مستمع باش انگهش کردم خطاب
کای سخن پرور هنردان این سخن بشنو ز من ناکسم گر زین سخن بشنید کس از شیخ و شاب
چار بیت آورده‌ام کاید برون زانها سه بیت خوش معمایی باسم شاه چون در خوشاب
هان نود گیر و نه اسمارا ز صد یک گیر کم جل کوی اندر ثنا تو تسع ثلثش زین بیاب
یا خلیل الله اسم اعظمت آن با تو هست پس بران زن پنجه نوبت پنج زن هم در حساب

نود گیر و یک گیر ثلثش بیاب
بران پنجه و پنج نه در حساب

تو خدا را چون طرف گیری بدل شب ذکر کن می شود از اسم اعظم هر دعایی مستجاب
گر بعلم این اسم را تو زو بدانی با حروف پس دهی صد بدر را در هر معما صد جواب

43 Заказ № 2125

خدا را طرف گیر و شب ذکر کن شود ز اسم اعظم دعا مستجاب
گر این اسم را زو بدانی حروف دهی بدر را در معما جواب

ازین ابیات سلطان خلیل الله بیرون می‌آید
غیر از معنی پوشیده چند نکته دانان
در یابند

آفتابا بدر را سرگشته میدارد فلک هان نظر کن روی مهر از بدر سرگردان متاب
پشت گرمی از تو دارم خاصه در فصلی چنین بدر را ننمود روی گرم کس به ز آفتاب
بهمن اکنون زال گیتی را باهن بسته است کوه روبین تن هم از پولاد پوشیده ثیاب
دست گیر ای رستم دستان مرا چون مانده‌ام از غم بهمن چو بیژن در چه افراسیاب
من چونی سر در بر افکنده شتابو سر رسید با شتاب آمد بلی باشد شتا یا بی شتاب
پوستین دارد ز هر رنگی برین در هر سگی هم مرا کلبی شمر بر درگه خود زان کلاب
روبهان را صوینه در تن مرا یک موی نه پوستینی بخش یا ثوبی بدامی از ثواب
تا نماید هر سحر خور جام زرین پر ز لعل تا بپوشد در شتا صد صوف و سنجاب سحاب
باد هر دم در برت از نو لباس دولتی جام زر در خورد بزمت باد پر لعل مذاب
مادحان را پوستین بخشی و زر با صد امید حاسدان را پوست از تن برکنی با صد عذاب
باد مستحکم طناب خیمهٔ اقبال تو تا بود افراشته این چادر زرین طناب

و له ایضاً فی مدحه خلدت خلافته

بر آمد باد نوروزی بامر حکم ربانی وداع برف شد امروز و سرمای زمستانی
شه نوروز زد خیمه ازان شد ابر سیم افشان برای مقدم نوروز کرد این درهم افشانی
سمور ابر شد پیدا زمین شد در فلک پنهان که تا پیدا شود من بعد او را راز پنهانی

بهار آمد که جانها را صفای تازه بخشاید   ز شمع لاله و نرگس شود آفاق نورانی
بیستان غنچه بگشاید دهن مانندهٔ طفلان   دهد چون دایگان شیرین به پستان ابر نیسانی
عروس گل شود رنگین صبا مشاطه‌اش گردد   برویش بلبل مشتاق آید در غزل خوانی
نشان کَیْفَ یُحیِی اْلاَرضَ بَعدَ مُوتِها بنگر   زمین مرده شد زنده بفضل و لطف ربّانی
مبارک باد این نوروز بر خورشید وش شاهی   که سلطانست و روی او بود نوروز سلطانی
سلیمان‌فر جم شوکت خلیل الله فرخ رخ   همایون فال عادل دل انوشروان شروانی
ممالک را بود مالک رعیّت را بود راعی   جهان فضل را فاضل بنای عدل را بانی
مبادا از حوادث گرد بر دامان پاک او   که نتوان یافتن شاهی چو او در پاک دامانی
اگرچه در جهان هستند شاهان جهان لیکن   خدا داناست من دیدم بدو زیبد جهانبانی
بهر رویی که وصف او بگویم بیش از آن باشد   که نور معنیش روشن همی تابد ز پیشانی
زهی بر تخت سلطانی بفر سلطنت لایق   زهی در عالم همّت به بخت و دولت ارزانی
بدانش عالم علمی به بخشش عالم همّت   بصورت معنی روحی بمعنی نور ایمانی
بشروان خاک درگاهت که آنرا توتیا خوانند   بود در دیدهٔ مردم به از کحل صفاهانی
بود در دور بزم تو قمر یک ساغر سیمین   بود برخوان جود تو فلک یک طاس شبلانی
بزیر آرد ز روی چرخ بازت نسر طایر را   اگر از روی دست او را بپروازی بپرّانی
جهانبخشا سخندانا نظر از مهر کن برمن   که من بدر سخن خوانم تو خورشید سخندانی
تو شاه مصطفی خلقی و من حسان مدح تو   تو خاقانی بتخت و بخت پیشت بدر خاقانی
بنزم و عیش و عشرت کوش و ذوق و کامرانی کن   ترا در عیش خاطر جمع و حاسد در پریشانی
اگر خورشید را امروز در برج حمل شد جا   بود خورشید جام تو حمل پیش تو بریانی
اگر امروز سردی کرد از باد هوا دوران   بود با آتش بزم تو گرمیهای روحانی
گلستان گرچه نتوان دید در قلب شتا هرگز   درین قلب شتا امروز می بینم گلستانی

خلیل آتش گلستان کرد و این معنی بود روشن   چه گویم ای خلیل جان تو این را نیک میدانی
بسی در عالم غربت کشیدم درد دور از تو   شدم چون گوی سرگردان ازین گردون چوگانی
ز دشواری غربت رستم و دارم امید آنک   برآید در وطن کارم ز لطف تو بآسانی
چو طومارم بخود پیچان و در دل قصهٔ غصه   شوی از حال من واقف گرم در پیش خود خوانی
همیشه تا که در یکسال یک نوروز را بیند   نباشد تا بیک سال دگر آن روز را ثانی
ترا هر روز نوروزی دگر بادا بصد عشرت   صفایت مونس دل باد و شادی همدم جانی

وله ایضاً فی مدحه

دوش بودم از زمانه خسته حال و دل فکار   درد یارم داشته مهجور و غمگین در دیار
برخود احوال خود را عرضه کردم یک بیک   گفتمش دردم دوا کن ای طبیب روزگار
گفت تا کی درد حال خویشتن گویی بمن   خیز و دردسر مده این قصهٔ غصه گذار
خسرو لشکرشکن از یورش آمد با ظفر   دولتش نصرت قرین و نصرتش دولت شکار
از رکابش مانده‌ای دانم که معذوری ولی   عرضه فرما عجز حالی بر طریق اعتذار
چون روی از در بدیدارش سلام الله گوی   وانگه این مطلع بخوان درهای معنی کن نثار

خیر مقدم ای سعادت در رکاب تو سوار
مرحبا ای شهسوار دولت و نصرت شعار

زبده آل کیانی مفخر شروانشهان   نصرة الدینی خلیل الله شاه کامکار
خلد الله تعالی ملکه گوید ملک   چون فلک نام تو برخواند ز لوح زرنگار
بر زبانها ذکر تو باشد خلیل الله دوست   اهل دل را دوست داری اهل دل را دوستدار
عون و همت هم رکابت عز و شوکت همعنان   فتح و نصرت در یمین و بخت و دولت در یسار
با تو ای شاه ولایت چون زند دم خارجی   تیغ قهرت قاتل مشرک بود چون ذوالفقار

از رکاب تو دو اسکندر سکندر خورده‌اند   آن یکی اندر بیابان وین دگر درکوهسار
مضطرب خصمت زپا افتاد ومضطرشد بلی   مضطوب کز پا فتد مضطرشود با اضطرار
فتح با تو ضم شدست وکسر با اعدا قرین   ازخدا داند هرکس افتتاح و انکسار
با تو هرکو کج بود مانند ابروی بتان   همچو زلف دلبران کارش پریشان با دوتار
روی بدخواهت زآسیب زمان باداچو به   قطره قطره دردلش خون بسته مانند انار
پادشاهان جهان فرمانبر حکم تواند   لشکر آرندت همه ازهند وازچین وتتار
خود باصل واعتبار تو کجا شاهی بود   گوهر پاکیزه‌ای وخسرو عالی تبار
دادبخش وکام مظلومان بده باداوده   ملک گیر وخصم را بردارکن باگیرودار
هست امیدم که چون خورشید بستانی به تیغ   هرسحر تاج ازختن هرشام باج اززنگبار
ار ز روم آید عدویت باخطر تا ارز روم   استخوانش سرمه لو سازد فلک یا سنگسار
میکند در دولت شه دست قدرت کارها   اینچنین دولت کرا دادست حق کردگار
کارها درپیش دارد بعدازین اقبال تو   میتوان دانستن اینک دولتت را اعتبار
بوی لطفت از دل خاره برویاند سمن   تاب قهرت ازتک دریا برون آرد بخار
گر شود هر موی من درمدح ذاتت صد زبان   یک سخن گفتن نیارم درصفاتت ازهزار
دوستکامی نوش باجام صفا دربزم عیش   جام جم را نیست درخوربهتراز توشهریار
کامبخشا بس شکایت دارم ازجور زمان   زان یکی را عرضه دارم لطف فرما گوش دار
بندهٔ داعی که هستم برسپهر نظم بدر   معنی من یافته درشرق وغربست انتشار
سنبله ازخرمن درهای نظمم خوشه‌ایست   تخم معنی کارم وگاو سپهرم تخم کار
از برای چند توتی گندم ناکاشته   باد سوی بادکوبه برد وافکندم چوخار
دهرهمچون باقلی برسینه‌ام بنهاد داغ   من نه خود اسالم ایفان شکوه‌هم دارم زپار
ار زن واطفال را ازمن نبودی بازخواست   من برای‌چه برنج افتادمی بحر تغار

پار در انبار بود اما بمن در بسته بود   بادلعنت برچنین طالع هزار انبار بار
بارها خوبندگان بردند وخوش برچارپای   من چو دم خر بماندم بازپس زان رهگذار
بارچون آرد خومسکین بداندش عزیز   کاشکی همچون خران میآمدم منهم ببار
چون زگندم حاصلم قوتی نشد قوتم نماند   زان سه مه بی قوت وخسته شدم بلکه چهار
آش من گه گاه ماش وشیرهٔ خشخاش بود   آش وماشم خود نبُد درخور که بودم بس فکار
کرده بُد دست مفاصل دست زورم درکمر   وهم کردم کزمیان بر داردم بی اختیار
کوه اگر بودی بدان باد اوفتادی از کمر   حالیا باهمت شه هستم اکنون استوار
از برای نوکر واسبان وخرج الیوم خویش   جوبجو برباد شد ازکیسه زرهای عیار
کو ازان وجهم که اندر قرض خواهان بنگرم   وجه من برآستان تست هستم خواستار
چون روا داری که‌چون من بلبل شیرین زبان   درزمستان اینچنین بی قوت باشد بیقرار
دربهار دولتت گلبانگ معنی میزنم   گرچه این دم چون خزان رخ زردم وبی برگ وبار
این همه بیوجهیم ازچیست میدانم یقین   کرده ام تقصیر خدمت هستم ازخودسرمشار
گرگناهی صادرآمد الحذر زان الحذر   ورخطایی رفت ازان الاعتذار الاعتذار
گندمم را خوشهٔ زرساز ومرسوم بده   چون وظیفه خوارم و در مدحتت معنی گذار
گر دهد عمرم امان من بعد و بگذارد زمان   برندارم رو زخاک درگهت همچون غبار
قلطبانی چند خود شاعر برین در بوده‌اند   چون معاذی وخضر همچون جوینی مرکنار
من چوایشان صدهزارم هان گواه من سخن   هستم از یمن تو ارباب سخن را افتخار
درعراق واصفهان آوازه دارد نظم من   جملگی عشاق قولم درنهفت وآشکار
برسپهر پادشاهی آفتاب دولتی   تاجبخش عالمی درشرق وغربی نامدار
بدر شد همچون هلال ار زوکمی بینی مرنج   این کمی زو نیست هست ازکار چرخ نابکار
گاه ماند درخسوف ازعقدهٔ دور فلک   گاه باشد درمحاق ازگردش لیل ونهار

دایمش قطع منازل باشد و رنج سفر   ناتوان و خسته حال و بیدل و زار و نزار
منة لله که آمد باهمه سرگشتگی   درهوای آفتاب دولت شه ذرّه وار
چونکه باخورشید دیدار تو آمد روبرو   روشنی گیرد تمام ازمهر تو بی انتظار
تا همیشه ازبرای روشنی کار دهر   آفتاب عالم آرا بود سیر و مدار
آفتاب دولتت تابنده بادا درجهان   بدر را هم مهر بنما سایه از وی برمدار

وله ایضاً فی مدحه

دلی دارم که ازهجران بسی داغ جفا دارد   جدایی دارد از دلدار ازان داغ جدا دارد
تن ازعشقش بدرد دل دل خسته بدردجان   چه عشقست این که هریک را بدردی مبتلا دارد
نظر برروی خوبان کرد دیده آفت دل شد   دل اکنون درمیان بادیده زان روماجرا دارد
زابرو نون و دال از زلف الف بنماید از قامت   سه حرفست آنک بر تاراج ملک دل ندا دارد
ندارد برمسلمان رحم چشم ترک خونریزش   چو دارد کافری آیین مسلمانی کجا دارد
بدور چشم اوکس پارسا نبود که آن غمزه   هزاران رخنه درکار هزاران پارسا دارد
بگریه گفتمش ای عمر من بامن وفا داری   بخنده گفت مسکین عمر باکس کی وفا دارد
دلم را ازتوخوش حالیست ای درد و دوای دل   که هم دارد دوا از درد وهم درد از دوا دارد
شفای جان بیمارست عنّاب شکربارت   ازان لب شربتی فرما که امیّد شفا دارد
شود روشن بدورچرخ کار بدر سرگردان   که دردل مهر رخسار شه فرخ لقا دارد
مظفر نصرة الدنیا والدّین ناصر ملت   که فتح و نصرت و دولت بتوفیق خدا دارد
خلیل الله ابراهیم ملک آرای دین پرور
که آیین شهنشاهی بشرع مصطفی دارد
کنند اهل صفا ازجان طواف کعبهٔ کویش   هران کومروا خواهد همه عمره صفا دارد

عراق و اصفهان عشاق وار ازقول اوگویند   خود از راه بزرگی درحجاز آوازها دارد
بصورت گو قباپوشست آن شاه قباپوشان   بمعنی میل دل باکسوت آل عبا دارد
بود درخاطر پاکش وجود مملکت روشن   ندارد وجه پوشیده چوآیینه جلا دارد
ضمیر اوست کشّاف و معانی دربیان او   خبر از مبتدا گوید وقوف ازانتها دارد
چو دایم میبرد ادرار ابر از بحر دست او   ز فیض همّتش لافد اگر در روحیا دارد
جوانبختا جهان تختا فلک قدرا ملک صدرا   ز رفعت سدرهٔ جام تو اوج منتها دارد
ملک هردم بذات اشرف تو مرحبا گوید   فلک دایم بخاک درگه تو التجا دارد
گلیم بخت بدخواهت سیه شِبهِ شَبه آمد   ازین غم چرخ فیروزه رخش چون کهربا دارد
قد خصم تو از بار بلا مانند لام آمد   کی آید از بلا بیرون که او جادر بلا دارد
بلا برجان اعدایت رساند دم بدم گردون   زمانه اینچنین خواهد فلک این اقتضا دارد
بهر جایی که بگریزد عدو کی جان برد از تو   قضا روی آردش درپیش و مرگ اندر قفا دارد
چو بدحالست بدخواهت ندارد چاره جز مردن   همان بهتر که بنشیند بمرگ خود عزا دارد
چو برگردید اقبال عدویت لابقا خوانش   سعادتمندی و با ذات تو دولت بقا دارد
ترا با بولهب سیرت چه نسبت مصطفی خوی   نه طاها نسبتی بامعنی تبت یدا دارد
هرآن امری که رای تو کند ازبهر ملک و دین   فلک مأمور آن گردد قضا باآن رضا دارد
ملک ناهید را دربزم تو چنگی زنی خواند   فلک بارای تو خورشید را کم ازسها دارد
سخندانا ببین دُرهای منظوم مرا یک یک   که در مدحت چه قدر و قیمت و وزن و بها دارد
نظر فرمای درکارم دمی فکر دقیقی کن   که دورچرخ سرگردان مرا چون آسیا دارد
دلی دارم زتاب غم چوگندم برسر تا به   سپهرم داغ برسینه بسان لوبیا دارد
تنی دارم ز دل خسته تن دل خسته را بنگر   بگویم تا چها در دور گردون دغا دارد
ز فکر مردم نادان سراسر دردسر یابد   زراه گردش دوران بپایی رنج پا دارد

سؤالی میکنم شاها بلطفم خوش جوابی ده   جوابی کان دلم را ازغم واندیشه وا دارد

ندارد هیچ ملکی پادشاهی همچو تو الحق   بعالم خود ازین شاعر کدامین پادشا دارد

بجای فکر شعر و وجه معنی وخیال آن   غم خرجی و فکر قرض و بی وجهی چرا دارد

ادای وجه قرض ارچه ندارد لیک درمعنی   هزاران وجه دارد یک بیک نیکو ادا دارد

ندارد بندهٔ داعی زخوان رزق نعمت کم   مقدّر چیست از روزی همان برگ و نوا دارد

مزعفر درنظر دارد ز روی زرد هر روزه   شب از چشم پر آب خود دو کاسه شوربا دارد

زرش در دست اگر بودی بزر بنوشتی القابت   ندارد زر ولیکن گوهر مدح و ثنا دارد

بدین درگاه کارش را چو زرکن تربیت فرما   که خاک آستان تو خواص کیمیا دارد

چو عمرش پنج روزی هست خوش دارش بخوشوقتی   همین درخواست از الطاف شاهی این گدا دارد

تو خورشید جهانتابی و بدر از مهر تو روشن   بجز مهرت کجا ورزد که درعالم ترا دارد

دعایت اَحسن اللهُ جزاک اکنون چو شرط آمد   بگویم چون سخن گفتم سخن شرط و جزا دارد

همیشه تا بهار آید جهان را جان بیفزاید   همه گویند کین موسم هوای جانفزا دارد

هوای سرو سرسبزت مباد از باغ دولت کم   که ملک و دولت و دین زین هوا نشو و نما دارد

ز ارواح مشایخ بارگاهت را مدد دایم   مدد خود با تو روح اولیا و انبیا دارد

و له ایضاً بمدحه فی تهنیه العید

رخت عید مسلمانست و قربان اهل ایمانش   توان بس عید قربان خواند در دین مسلمانش

برای عید روی تست جان اهل دل قربان   چو قربان بهر عید آمد هزاران جان بقربانش

دلم در طوف کوی تست و قرب حاجیان دارد   طواف کعبه چون دریافت حاجی هست قربانش

هرآن کو مر ورا باشد صفای کعبهٔ کویت   نماید چون گل و ریحان بره خار مغیلانش

چو وصل کعبه خواهد دل ز راه غم نیندیشد   بباید در ره محنت بریدن صد بیابانش

بگرد کعبهٔ کویت چو گردد تشنه لب عاشق   هزاران چشمه بگشایی زچشم زمزم افشانش

دلم در شام زلف تو غریب افتاد مسکین دل   چراغی برفروز از رخ درآن شام غریبانش

ز تاب آتش مهرت بسوزد بدرِ سرگردان   اگر نه سایه‌ای برسر بود ازظل یزدانش

همایون فال فرخ رخ سعادت مند نیک اختر   که در القاب میخوانند سلطان ابن سلطانش

دلاور نصرة الدّنیا والدین شاه عادل دل   که بادا ناصر دنیا و دین یار و نگهبانش

جوان کیخسرو ثانی سیاوش وش فریدون فر   که با افراسیاب حکم باشد صدق پیمانش

خلیل الله ابراهیم احمد شرع دین پرور
که ابراهیم شد در دین چو اسماعیل قربانش

مبادا از حوادث گرد بر دامان پاک او   که پاکان جهان خوانند شاه پاک دامانش

به یمن دولت و عدلش شماخی چون گلستان شد   بملک آوازها دارد شماخی و گلستانش

ترازوی عدالت دید گردون درکفش گفتا   که شاه اینست و اندر عدل باشد راست میزانش

غباری کز رهش خیزد فلک کحل البصر خواند   زمانه توتیا سازد برای عین اعیانش

ایا شاه نکو رای فلک قدر ملک سیرت   که هرجا دردمندی هست لطف تُست درمانش

اگر عقدی فتد دشوار درملک و نگردد حل   بانگشت خرد رایت گشاید ازهم آسانش

چه نسبت خصم را با تو مبادش روشنی هرگز   که خفاش است و نتوان دید با خورشید یکسانش

فلک با تو نمی ورزد خلاف و مهر میورزد   هنوز این دم بود با تو بنای عهد و پیمانش

شها خورشید دورانی نظر بر بدر می افکن   که نتوان یافتن همتا بدور چرخ گردانش

تو خاقانی به تخت بخت و او در نظم خاقانی   ز لطفت تربیت یابد چو خاقانی ز خاقانش

ز شروان گرچه یک مدّت بغربت رفت دور از تو   بحمد الله که نامی بود در ملک خراسانش

بیمن نام تو هرجا که چون خورشید روشن شد   همین خوانند شاهان سخندان بدر شروانش

کنون برآستانت سرفرود آورد باصد دل   بدیده خاک شروان شد به از کحل صفاهانش

جهان را حالیا عیدست و توشاهی من بنده   بعیدی بنده را بنواز و شادان کن باحسانش
بخدمت گو دو روزی رفت تقصیری کرم فرما   گناه بنده چون دیدی بتشریفی بپوشانش
همیشه تا که حاجی را بسالی حج یکی آید   برآید نعرهٔ تکبیر و لبیک از دل و جانش
ترا هر روز عیدی باد و حجّ دیگرت روزی   ملک ذات ترا داعی فلک محکوم فرمانش

ولهُ ایضاً فی مدحه

دل خیالت را همه شب در نظر مهمان کند   از جگر سازد کباب و سینه را بریان کند
از برای مقدم خیل خیالت دم بدم   مردم چشمم نثار لولو و مرجان کند
شب بگریه تا بروز اختر شمارم از غمت   هیچ کس اختر شماری در شب باران کند
خستهٔ مهجور جوید نوشداروی وصال   چرخ کج بازش مداوا شربت هجران کند
بلبل جانرا بهار وصل باید از رخت   تا ز جور خار هجران پیش گل افغان کند
طالعم آشفته میدارد چو گیسوی بتان   تا کیم سرگشته برکوه و کمر حیران کند
درخیال ترک چشمان و سیه زلفان دلم   گه بهندستان رود گه رو بترکستان کند
خاطرم گه گه بدان شادست کاندر هر نفس   یاد شاهنشاه اعظم خسرو شروان کند
شاه نوشروان نسب عادل دل با داد و دین   کو بعدل احیای نام و عدل نوشروان کند
دین پنه سلطان خلیل الله که در دیوان ملک
منشی چرخش لقب سلطان بن سلطان کند
درمیان فخر و حلم و عیش و ملکست اسم او   این معمّا را گشاده مردی معنی دان کند
هر غباری کان ز گرد موکبش خیزد براه   روزگارش توتیای دیدهٔ اعیان کند
خاک پای اوست جوهر داروی چشم جهان   عقل کی تشبیه آن با کحل اصفاهان کند
شمه ای از بوی خلقش گر رسد سوی خطا   مشک را برخاک ریزد نرخ آن ارزان کند

ای اباعن جد بتو میراث مانده سلطنت   پادشاهی ذات تو در ملک با برهان کند
گر عطارد در فلک یرلغ نویسد بر ملک   اندران شاید که اسم شاه را عنوان کند
تیغ بهرامش چو جوزا تا کمر سازد دونیم   هرکه با تو کژ روی مانندهٔ سرطان کند
پاسبانت گر زحل را میهمان گردد شبی   جدی را پیشش زحل اندر محل قربان کند
آنکه را بر قلعهٔ رفعت کنی منصب بلند   افتخار قلعه گردد حکم بر کیوان کند
داستان شد افتخار از دولت کیخسروی   آنچه کرد او ناکسم گر رستم دستان کند
کمترین چاکر زجودت نان صد قیصر دهد   کمترین بنده زیمنت کار صد خاقان کند
گرچه فرعونی کند خصم تو با او عاقبت   نیزه‌ات کار عصای موسی عمران کند
بر بساط مکر شطرنج حیل چیدست خصم   با تو کج بازی ز کفر و کینه و عصیان کند
شهرخی بنما بدان فرزین روش کز اسب کاو   دهر بیدق سانش پامال ره پیلان کند
خسروا گر چرخ لعبی باخت با تو غم مخور   ای بسا فتنه که این بازیگر فتان کند
هرچه آید از فلک بی حکمتی نبود بدان   عاقل دانا بدان خاطر کجا پژمان کند
چرخ گردان گردش و کاری که در دوران کند
نیست شکی کان بامر ایزد دیّان کند
آنچه حق کردگار اندر ازل تقدیر کرد   هیچ تغییرش نسازد آخر الامر آن کند
گاه سلطان فلک را آنک دارد شرق و غرب   منکسف گرداند و در دور سرگردان کند
گاه شاه انبیا را بشکند دندان بسنگ   آنک خدمت جبرئیلش از بن دندان کند
گاه عیسی را که روح الله خوانندش همه   خستهٔ جور یهود و بستهٔ زندان کند
گه بهشتی سازد آبادان که این شدّاد راست   گاه از غوغای مشرک مکّه را ویران کند
حکمتش بنگر که بنماید بشدّادان بهشت   بخشدش درد شدید از حسرتش بیجان کند
باز بهر رکن اسلام و برای زیب دین   مکّه را معمار لطف عامش آبادان کند

گاه نمرود لعین را در جهان فرمان دهد   عالمی محکوم آن بدکیش نافرمان کند
تا شود خصم خلیل و رخ نهد در منجنیق   بهر او از دوزخ کفر آتش سوزان کند
پس فرستد خوش نسیمی از گلستان بهشت   بر خلیل خویشتن آتش گل و ریحان کند
پشه را بر قصد نمرود از نم رود آورد   تا خورد مغزش تنش با خاک ره یکسان کند
تو خلیل الله رحمانی خلیل الله دوست   با تو دشمن کی تواند دشمنی آسان کند
کافرست آنکو خلیل الله را دشمن بود   آنچه با نمرود کرد ایزد باو هم آن کند
خوش برا ای آفتاب دین که تا دیدار تو   ملک را روشن بنور روشن ایمان کند
سایهٔ یزدانی و اسلامیانت در پناه   هر که حق داند پنه در سایه یزدان کند
باش تا دولت ترا پیوسته نصرتها دهد   باش تا اکنون فلک با عهد تو پیمان کند
غنچهٔ بختت کنون بشگفت در باغ امید   باش تا آن غنچه را گیتی گل خندان کند
شهسواریها بخواهی کرد بر اسب مراد   باش تا اسب مرادت در جهان جولان کند
مال و ملک و سلطنت چندانکه خواهی از خدا   ایزدت با کام دل روزی دوصد چندان کند
بنگری من بعد شروان را ز لطف کردگار   در هوای دولتت چون روضهٔ رضوان کند
خصم را پیدا سر از تن منقطع سازد چو زلف   فتنه را همچون دهان دلبران پنهان کند
دشمنت را چشم برکنده است در زرداب دل   بگذرد وقتست رو در نکبت و خذلان کند
هست امیدم کزین پس ذات شروانشاهیت   حاکم ایران شود یورش سوی توران کند
بنده پرور خسروا داد از فلک کان دون پرست   بر دل غمدیدهٔ من جور بی پایان کند
گاه چشمم را چو نرگس انتظارها دهد   گاه داغم بر جگر چون لالهٔ نعمان کند
تا بکی محزون دلم از یوسف امید دور   جایگه یعقوب سان در کلبهٔ احزان کند
تا کیم ز اندوه هجران درد بی درمان دهد   تا کیم فکر غریبی بی سر و سامان کند
چرخ دون برخوان خود روز و شب از خورشید و ماه   دعوت خلق جهانی با دو قرص نان کند

چون مرا بیند که هستم بر سپهر نظم بدر   سازدم از غم هلال و روزیم حرمان کند
درد خود را عرض کردم با طبیب لطف شه   تا کرم بنماید و درد مرا درمان کند
جوهری عقل دانا درّ نظمم را بوجه   گاه قیمت صد بهای گوهر عمان کند
بنده را گر تربیت نبود ز سلمان بیشتر   در سخن لیکن شکایت کمتر از سلمان کند
تربیت کن بدر را با همّت خاقانیت   تا معیشت خوشتر از خاقانی شروان کند
گر بخدمت رفت تقصیری ز ضعف حال بود   هم عطای شاه بر من بخشد و احسان کند
تا برآید هر سحرگه آفتاب از روی مهر   روشنایی بر همه خلق جهان یکسان کند
باد توفیق و سعادت همرهت تا کردگار   تخت را بر تو مسلّم بخت جاویدان کند

وله ایضاً فی مدحه مدّ ظلّه

باز وقت آمد که بستان پر گل و عبهر شود   در چمن نرگس چو مستان با سر ساغر شود
غنچه را گل بشکفد از شادی باد بهار   وز رخ بستان فروزش شمع لاله بر شود
زنبق و سنبل به پیش تخت گل لالا شوند   این یکی کافور گردد وان دگر عنبر شود
نارون سرسبز و رعنا خوش برآید گرد باغ   در خرامیدن قدش چون قامت دلبر شود
عاشق پیچان چو لبلاب بست پیچد بر قدش   کش دو دست آرزو در گردنش چنبر شود
تا بخواند خطبه با گلبانگ بلبل در چمن   بر رود بر شاخ گل یعنی که بر منبر شود
چون بخواند خطبه در اثنا دعای شه کند   چون دعا خوان دامی سلطان دین پرور شود

آفتاب ملک و دین سلطان خلیل الله آنک
نور رایش روشنایی بخش بحر و بر شود

هر سحر چندان دعای جان او خواند ملک   کان دعا مانند اسم اعظمش از بر شود
از شقاوت تیره بختی گر بدو آرد پناه   از سعادت روشنی یابد سعید اختر شود

ز ابر دستش گر فتد بر روی دریا برق تیغ   در تک دریا ز سوزش ریگ خاکستر شود
چون بخون مشرکان بیرون کشد تیغ از نیام   تیغ او چون ذوالفقار حیدر صفدر شود
در دغا هر بنده اش یک رستم دستان بود   در عزا هرچاکرش یک مالک اشتر شود
هر که روی آرد بدو دولت گشاید رو برو   هرکه سر بر آستان او نهد سرور شود
پهلوی دین را هوای عدل او فربه کند   کیسهٔ کان از عطای دست او لاغر شود
ای همای قدر و دولت برسر هرکس که تو   سایه اندازی بران سر صاحب افسر شود
گر رسولی پیش کافر از تو پیغامی برد   در زمان کافر مطیع قول پیغامبر شود
مضطرب خصمت ز پا افتاد و مضطر شد بلی   مضطرب کز پا بیفتد لاجرم مضطر شود
میکن آن امری که خواهی ناصرت یاری دهد   رو بهر راهی که آری هادیت رهبر شود
کی شود مانندهٔ پرگار سرگردان دور   هرکه او در خطّ حکمت راست چون مسطر شود
آمدم بر مدحت شهزادهٔ عالی نسب   تاکه نامش در قصیده زینت دیگر شود

اختر اقبال شیرانشه لقب فرخ یسار
کو ز فرخ طالعی هر روز روشنتر شود

آفتابی رو نمود از مشرق دولت کنون   باش تا بر اوج این فیروزه گون منظر شود
مزرع ملک سعادت راست او تخم امید   باش کز نشو نمای دهر بهرآور شود
اختر سعدیست و روز افزون و نو طالع شده   باش تا بر آسمان قدر مه پیکر شود
شاخ سرسبزیست نورسته بباغ خسروی   باش تا با قد دلکش راست چون عرعر شود
غنچهٔ بختش چو گل در سرخ رویی بشکفد   حاسد از غم زرد رو مانند نیلوفر شود
دولت و فرکیانی در جبینش ظاهرست   بنگری روزی که جمشید فریدون فر شود
هر کمینه بندهٔ او حکم بر خاقان کند   هر کهینه چاکر او همسر قیصر شود
یک غلام زنگی او هندوی کیوان بود   یک کنیز چنگی او زهرهٔ ازهر شود

ظاهراً در ملک جان از لطف حق ظاهر شدست   مظهر لطفست و دولت باش تا اظهر شود
هست امیدم که گردد بر مراد او فلک   باشد ایمن از حوادث یاورش داور شود
چون شود تیغش درخشان چون کند کوشش چنان   کور گردد چشم اختر گوش گردون کر شود
گردد اندر چشم بدخواهان او مژگان سنان   آب هم در حنجر اعدای او خنجر شود
ناورد بر متکای چرخ اطلس سر فرود   آنک او را خاک این در بالش و بستر شود
رو برین درگه نهد هر صبح شاه خاوری   تا برای آستان بوست ازین در در شود
گر شمیم لطف جانبخش تو بر حنظل رسد   تلخیش گردد بشیرینی بدل شکر شود
ور سموم قهر جانسوز تو افتد بر چنار   از چنار آتش برآید سوزد و اخگر شود
فی المثل خصمت چو فرعون ار نماید سحرها   با سپاه ساحران بهر تو جادوگر شود
نیزه ات با فرّ عونت چون عصای موسوی   بهر دفع مارهای سحر او اژدر شود
کافر از نمرود سان آتش فروزد در رهت   وز تف قهرش زمین پر شعلهٔ آذر شود
تو خلیل حقی الحق با نسیم خلق تو   گردد آن آتش گلستان پر گل احمر شود
در گه رزمت دعای اهل دل باشد سلاح   بر تنت جوشن بپوشد بر سرت مغفر شود
هرکه را حق حافظ و ناصر بود او را چه باک   گر همه عالم بکین او بران لشکر شود
خصم روبه حیله گر دارد دو رنگی چون پلنگ   از کمندش کی جهد گر آهوی بر بر شود
خسروا گردون هزاران سال اگر گردش کند   کی بدور او چو من بدری ثنا گستر شود
بدر را مهری نما در دور چرخ ازرقی   تا برآید روشن و از انوری انور شود
ملک نظمم شد مسخّر هرکه پیش آید بمن   با کمال معنیم از ناقصی مسخر شود
بر فلک گر زهره خواند پنج بیت از نظم من   وجه آن در هفت دیوان ثبت هر دفتر شود
من که چندین دفتر اندر مدحت شه بسته ام   حیف باشد دفتر عیشم بر غم ابتر شود
چند نرد قلب بازد با من این چرخ دغا   تا کیم ز و مهرهٔ امید در ششدر شود

کعبتین وطاس او برهم زنم پایم گشاد   همّت شه گر بنقش خوش مرا یاور شود
غم دلم را میخورد من هم غم جان میخورم   غمگساری نی که احوال مرا غمخور شود
من چو خاکم تربیت از روی معنی کیمیاست   ای مربّی تربیت کن خاک را تا زر شود
وجه مرسومم زیادت گر شود شاها چه کم   نیست بی وجه این که میگویم چه باشد گر شود
میشود گفتم ردیف این قصیده وین چنین   میشود گفتن که میگوید کزین بهتر شود
هست نظمم لولوی پاک ولطیف و آبدار   شاه اگر درگوش خویشش ره دهد گوهر شود
روز نوروزست وخواهد ما دحت نوروزیی   تا ازین نوروزیش نوروزی‌ای درخور شود
تا شود هرسال یک نوروز سلطانی وزان   تخت بهرامی مکان خسرو خاور شود
روی تو نوروز عالم باد وسلطانی ترا   کز بهار طلعتت آفاق پر زیور شود

و له ایضاً فی مدحه مدّ ظلّه

یک شب از اندیشهٔ کار سپهر فتنه گر   بود غمگین خاطرم من خشک لب با چشم تر
خواب را هرگز نمیدیدم بچشم آن شب ز غم   ناگهان درخواب شد چشم من بیخواب وخور
شهرخ مغفور را دیدم که بودش عارضه   برسرش جمعی اطبّا کرده از هرسو حشر
عالمی پر غم شده تا چین وتاتار وختن   لشکری برهم زده از ترک و تاجیک وتتر
باز دیدم کز سرکوه جبا نی آفتاب   روی بنمود وسوی اوج شرف شد راهبر
چون شدم وقت سحر بیدار بودم خسته حال   آه من برجوشن گردون زدی تیر سحر
دامن گردون زاشکم غرق خون شد چون شفق   زورق زرّین برون آمد ز دریای خزر
بادبان کشتی اندیشه برکردم روان   تا ز بحر پر نهنگ غم چه سان یابم گذر
شوم پی شخصی خبر آورد از تشویش شاه   آن خبر را گوش چون دارد کسی آن گوش کر
دهر برگشت از صلابت کان سخن شد منتشر   شهر برگشت از ملالت کان خبر شد منتشر

42 Заказ № 2125

چون محن در دل درآمد صد ندم در هر ندیم   چون فغان از دل برآمد صد نفیر از هر نفر
کرد سوز آه محروران غم دی ماه را   آنچنان کاندر هوا بردش مبدل شد بحر
من ز دیده ریختم چون ابر نیسان درّ اشک   در زمستان هیچکس دیدست نیسانی مطر
داشتم پنهان درون پردهٔ دل را زخواب   برکشیدم آه ازین غم آه من شد پرده در
عرضه کردم واقعه درحال بر پیر خرد   گفتمش تعبیرکن ای کامل علم و هنر
گفت شهرخ را که دیدی عالم اسلام داشت   شاه را باب طریقت بود میخواندش پسر
چون خبر بودش بهرحالی ز شاه دین پناه   روح پاکش هم درین حالت ازو شد باخبر
درمقام اینجا چو این شه را ملالی رخ نمود   هم ملالت یافت آنجا روح آن جنت مقر
عالمی آشفته دیدی ملک شروانست آن   کاندران جمعند خلق شام و روم و کاشغر
والیش را ازهوا بردامن ار گردی نشست   کوه غم بین بردل مردم نشسته زان خَمَر
لیک چون دیدی اطبا را دلیل صحتست   شه بصحت ره برد نیکو بمعنی راه بر
وانک دیدی آفتاب از کوه طالع شد بلند   آفتاب طالع شاهست براوج ظفر
چونک تعبیر بوجهش دیدم الحق واقعیست   آفرین کردم برآن شرح وبیان بیحدّ ومر
گفتم ارخواهم که بینم خاک پای شه بچشم   وزجفای غم کنم درسایهٔ عزّش مقر
چون کنم چون درد پایم باز میدارد ز راه   درکمر هم مدتی شد هست دردی مستتر
گفت اگر از پای می لنگی درین ره پای دار   چون روی شه عذر لنگت می پذیرد غم مخور
گفتم آن ساعت که بیند بدر خورشید رخش   جان نثار او کند یا ازسخن ریزد درر
گفت تو هستی دعاخوان تحفه‌ات باشد دعا   راستی خود یک دعا بهتر بود از صد گهر
چون بدیدار شریفش دیده را روشن کنی   درمحلّ خواب این مطلع روان برخوان زبر

ای بدیدار تو روشن دیدهٔ اهل بصر
منّة للّه که دیدم خاک این در درنظر

هست نامت در زبان جان خلیل الله دوست — دشمن حق ست آن کو با تو باشد کینه ور
بد نبیند در زمانه هرکه نیکوخواه تست — حق دهد نیکی بد آنکس کز بدی دارد حذر
آنک درحق تو فکری کرد بد نیکو نکرد — بود چون اندیشه اش باطل هبا گشت و هدر
زبدهٔ شروانشهانی مفخر آل کیان — باکیان نسبت توانت کرد ایا خیرالبشر
مؤمن عثمان حیا حیدر دل بوبکر صدق — حامی شرع محمد تابع عدل عمر
بغض محض آمد عدویت حال او زان صعب شد — قلب و تصحیفش به بین کارش نگر زیر و زبر
در دل بعضی بطر بنگر بطر باشد طرب — هان نظر در قلب بعض افکن طرب باشد بطر
شاهبازی وهمایون فال فارغ بال باش — مرغ جان بد دلانرا صولتت برکند پر
مملکت جسمست و تو جانی و فرمانت روان — زندگانی جسم را بی جان نمیبندد صور
از تو آسان کی توان بگذشتن ای جان جهان — زانک بس مشکل بود از جان خود کردن گذر
در ولایت پادشاهی در طریقت شیخ راه — سالکانرا باشد از ارشاد تو زاد سفر
دامن پاکت به از سجادهٔ شیخی که او — خرقه آلاید بشید و زرق بهر سیم و زر
بر قد قدرت قبایی گر بُرَد خیاط عقل — میرسد گر سازدش از اطلس چرخ آستر
قامتت ماند بدان عالی شجر درباغ لطف — کان شجر را برگ دولت باشد و نصرت ثمر
حاسدت را نقش غم از دل نشوید آب چشم — چون بشوید لایزل الماء نقشاً فی الحجر
دین پناها مملکت را ایمنی با ذات تست — مملکت ایمن باد و ذاتت در پناه دادگر
بر وجود نازکت گر میکند یک موی درد — میشود هر مو براعضای رعیت نیشتر
خواستند از حق ترا هرکس بحاجات و دعا — پیش حق باشد دعای اهل حاجت را اثر
در شماخی بود بکیسانی ای بوبکر نام — صادق و پاک اعتقاد و مؤمن و نیکو سیر
یک شب اندر مجمعی بنشسته با اهل صفا — از خدا و مصطفی گفتی و قرآن و خبر
دور ازین حضرت مگر بیماری شه را شنید — همچو مرغ نیم بسمل برطپیدش دل ببر

عمر باقی را بشه بخشید و در دم جان سپرد — شاه باقی باد اگر آن اهل دل شد جان سپر
گرچه جان بازان بسی هستند در کویت ولی — گشت درشهر و ولایت او بجان بازی سمر
بی شمر کس عمر یکساله بشه بخشیده اند — تا بود در دور چرخ ایام عمرت بی شمر
گر ز راه عارضه برعارضت گردی نشست — تیره گشت آیینهٔ جان همه زان ره گذر
شکر ایزد کان کدورت شد مبدل با صفا — وان شب اندوه را خوش خوش پدید آمد سحر
روزی ار خورشید عالمتاب میابد کسوف — میشود عالم سیه درچشم مردم سربسر
باز میگردد جهان روشن بنور طلعتش — چون بفرخ طالعی از عقده می آید بدر
هرکه نتواند ترا دیدن بدیده کور باد — باد هر موی مژه در دیده اش تیر و تبر
بنده دور از حضرتت حمای محرق داشتم — بود جانم در تب و تب از تف و سوز جگر
مدتی آن تب همه شب پرسش گرمم نمود — برتن بیمار من دلسوزی ای بودش مگر
چونکه بر پای آمدم با دستگیری عصا — دست زد ناگه چوکوهم درکمر درد دگر
اوفتادم ناتوان زان بار با پشت دوتا — چون توان بارگران برداشت بی زور کمر
گرچه آن درد از میان رفت از میانم برنداشت — من کناری کرده ام تا خود چه باز آید بسر
درد پایم دست داد از علت بلغم مرا — رنگ صفرایی نمودی روی زردم زان ضرر
خواستم کایم بسر برآستان شه ولی — بود در پی درد پا میداد اوهم درد سر
درد سر اینجا نیاوردم محل آن نبود — چندگه با درد پای خویشتن بردم بسر
آمدم اکنون برین درگه بدیده زانک هست — توتیای دیدهٔ عمدیده ام این خاک در
چون هلال از شمس دور افتد شود بدر ای عجب — شد هلال این بدر دور از رویت ای خورشیدفر
آفتابی بدر در دور از تو دارد روشنی — خود کجا بی مهر یابد روشنی دور قمر
طوطیم شیرین سخن شکر تو گویم روز و شب — گر نگویم زهر بادا در مذاق من شکر
نی گران جان شاعرم من نه گران دارم طمع — با همه هستم سبک روح از ثقیلم نیست جر

گر رسد هر روزم از بحر عطایت یک نوال / استخوانی خواهم از کس از سگم کمتر شمر
داعی دیرینه‌ام شاها عنایت کم مکن / مادح این خاندانم من ز ایام صغر
کی روا باشد که با شیرین زبانی این زمان / چون کبر باشم ترش رو مانده در سن کبر
بیشتر اوراد این داعی دعای جان تست / داعی کمتر چه گوید از دعایت بیشتر
تا بود در ملک دین نام براهیم خلیل / تا نهند اسلامیان بر کعبه روی از بحر و بر
در جهان نام خلیل الله ابراهیم باد / کعبهٔ حاجات باد این خاندان معتبر
باد ملکت در امان حق ز هر شور و فتن / باد جانت در پناه حق ز هر خوف و خطر
نوجوان شهزاده شیرانشه نهال دولتت / برخوراد از عمر و دایم بادش از اقبال بر
اسم او فرخ یسار از آسمان آمد فرود / بخت و دولت در یمین و در یسار او نگر
همچو او فرخ پسر از مادر گیتی نزاد / قرّة العین است روشن باد ازو چشم پدر
تخت و بخت مستدام و اهل بیتت شادکام / دوستان با عیش و نفع و دشمنان با رنج و ضر
خنجر خصمت چو گردد تشنه از سوز درون / بر سراب خنجر تیز تو بادش آبخور
باد شش چیزت ملازم باوجود از شش جهت / صحّت و امن و سلامت دولت و فتح و ظفر

وله ایضاً فی مدحه مدّ ظلّه

آفتاب خسروان ای سایهٔ پروردگار / عالمی بگرفت نور دولتت خورشید وار
هست بر لوح فلک القابت اوراد ملک / نصرة دنیا و دین عادل دل نصرت شعار
تو خلیل الله ابراهیمی و یار تو حق / درگهت را کعبه خوانند از صغار و از کبار
گر به کینت آتش افروزد عدو نمرودسان / گردد آتش از دم ریحان خلقت لاله‌زار
تاجداران را بخاک پای تو فخرست و هست / کمترینه بندهٔ تو سروران را افتخار
روزگار آنکس که باتیغت دم آرد از نبرد / در دم آر او را دمار از روزگار او برآر

نیزهٔ خطی که داری راست میماند بمار / خصم را با آن زپای افکن بگو سر برمدار
چون ابومسلم که در آوار زد حکمش سریر / با تبر فرق عدو بشکاف ایا عالی تبار
نصرت از قچقر در آمد باتو در راه رجا / خوف در دل ماند اعدا را و در جان اضطرار
گر هوای لطف دلجویت دمد در کوهها / ور نسیم خلق خوشبویت وزد در کوهسار
از دم لطف تو خندد در میان کوه کبک / وز ره بوی تو خواند بر فراز شاخسار
از خسک سازد نسیم لطف تو پیدا سمن / از بحار آرد سموم قهر تو بیرون بخار
خلعت دولت ترا زیبد بر اورنگ شهی / دیگری چون پوشد آخر این لباس مستعار
چرخ راح عیش بدخواهت نگون سازد ز دست / تا شود آن راح بر وی در تموز غصه حار
در شتا گر با چنین خلق و نسیم روحبخش / مجلس عشرت برانگیزی شتا گردد بهار
دید حاسد همچو شاه البرز تمکین ترا / شد روان سیل غمش از دیده چون رود تصار
سکّه دار عالمی آنکس که باشد با تو قلب / بر محک آفرینش کی بود صاحب عیار
روز دشمن تار شد چون ماری پیچد بخود / باد چون زلف بتان کارش همیشه تار و مار
پادشاها شکوه‌ای دارم زجور دور چرخ / غم بسی دارم ندارم غیر لطفت غمگسار
میزند چون بخت هر ساعت لگد بر کار من / سبز خنگ توسن گردون دون نابکار
نظم را هستم نظامی گنجهٔ گنج سخن / ز آب ترتو ترتر آمد شعر من با انتشار
با وجود همّت دست جواد تو ارس / سایل سرگشته‌ای باشد روان در هر دیار
مجلس شه جنّت آباد است و حاسد در غمش / هر دم اشک حسرتی بارد بچشم رود بار
در قوا باغ علو از کعبهٔ این آستان / با مراد دل رسند از اهل دل چندین هزار
من پیاده همچو فرزین بر بساط شاه رخ / تو براسب پیلتن از همتم کردی سوار
باد پای سرکش پولاد سم درگاه عزم / دلدل اشقر نژاد و رهنورد راهوار
رهبرم در هر طریق او بود و من از مقدمش / ایمن و آسوده بودم در نهان و آشکار

پنج وقت ازچار سو تیمار او فرمودمی　　پنج سالش داشتم این نوع با ناچار وچار
فتح ضم شد بارکاب شاه ودشمن کسر یافت　　شاه راچون عزم لشکر جزم شد برکوهسار
بندهٔ خاکی برآن اسب چوکوه آمد زدشت　　تازگرد ره رکاب شاه بوسد چون غبار
ناگهان در ره فتاد اسب سرافزام زپای　　تاچه افتادش چه درراه آمدش زان رهگذار
گاه افتادی بپشت ودست وپا کردی دراز　　گاه غلطیدی زتشویش شکم برخاک خوار
هرطرف کردی نظر بیچاره بهر چاره ای　　من همی مالیدمش کف بر دوچشم انتظار
چون نبود اورا زبان نطق درحال چنان　　با زبان حال گفت ای یاردست ازمن بدار
گفتم ای سرکش چه افتادت که چون زلف بتان　　دمبدم برخویش می پیچی بدین سان بیقرار
میکشیدی بارم ار کارم فتادی در رهی　　بارگیر من تو بودی باتوام می بود کار
گفت کار این بار سخت افتاد ازآنستم چنین　　بازگیر ازمن چو افتادم کنون ازکار وبار
اختیاری داشتم همچون عنان دردست تو　　کی بدست آرم چو رفت ازکف عنان اختیار
گفتمش شکر قدومت چون گزارم کز رهت　　هرزمانم منزلی می بود در لیل و نهار
گفت اکنون میروم راهی که نتوان بازگشت　　چون ترا باخود نخواهم برد شکرآن گزار
گفتمش تو میروی من باز میمانم زتو　　تو نمی مانی ومیماند خیالت یادگار
پس عجب وقتی پیاده در رهم بگذاشتی　　یار را درراه نگذارد بدین سان هیچ یار
بادپایی چون تواز دستم برون شد حیف حیف　　اسب خود بادست درکف بادرا نبود قرار
گفت تا جان درتن من بود بودم زان تو　　جان سپردم هان توام اکنون براه حق سپار
گفتمش هی من درین یورش پیاده چون روم　　گفت رو بر ... همدوشان من می شو سوار
من درین حالت بجان کندن تو مغزم میبری　　دردسر ازمن ببر وز دور بنشین سر بخار
گفتم اندر حضرت شه گر نشان یابد زتو　　چون کنم گوشت برم یاسر بگو ای دلفکار
گفت نتوان سرکشی برآستان شاه کرد　　دست ازگوشم بدار ویکنفس گوشم بدار

کامت ار اسبست درراه طلب گامی بنه　　رو بحضرت کام خواه ازکامبخش کامکار
آفتابا مهربنما بدررا کین چرخ دون　　دایمش سرگشته میدارد بدوران ذرّه وار
کامبخشی اهل حاجت روبرین درکرده اند　　چون برآورد دست حق حاجات توحاجت برار
آن سیه قیطاس اسب ازجود شه بود ارنرفت　　کوه پیکر قلّه ای خواهم بلند واستوار
دررکاب دولتت خودکم نخواهد بود اسب　　در ره مدح تو فکرمن قطارست ومهار
آستانت کعبهٔ ارباب حاجات آمدست　　حاجت ازکعبه رواگردد سخن شد اختصار
تاهمیشه بهردفع لشکر زنگ وحبش　　هرسحر شاه ختن جیش آرد ازچین وتتار
لشکرمنصور همراه توباد ازشرق وغرب　　فتح ونصرت دریمین وبخت ودولت دریسار

وله ایضاً فی مدحه

دلا ببین رخ و قد و دهان آن دلبر　　یکی بهشت ودوم طوبی وسوم کوثر
بهشت و طوبی وکوثرخوشند بادوسه چیز　　یکی شراب و دوم شاهد وسوم شکّر
شراب وشاهدوشکّر مدام ذوق دهند　　یکی بکام ودوم دربرو سوم درخور
بکام ودر برو درخورچه خوش بود که بود　　یکی حریف ودوم مونس و سوم همبر
حریف و مونس وهمبر مرا سه چیز آمد　　یکی فراق و دوم فکرت و سوم آذر
فراق وفکرت وآذر کنند دلها را　　یکی خراب ودوم خسته و سوم مضطر
خراب وخسته و مضطرشدم زجورسه چیز　　یکی سپهر و دوم گردش وسوم اختر
سپهروگردش واختر برای خدمت شاه
یکی مطیع ودوم تابع و سوم چاکر
مطیع و تابع وچاکر بحکم شاه خلیل　　یکی زمان و دوم دولت وسوم کشور
زمان وکشور ودولت مخالفانش را　　یکی نقیض ودوم دشمن وسوم کین ور

نقیض و دشمن وکین ورشده براه عدو   یکی گیاه و دوم لاله وسوم عبهر

گیاه و لاله و عبهر بچشم حاسد او   یکی حسام و دوم نیزه وسوم خنجر

حسام و نیزه وخنجر بدفع بدخواهش   یکی نهنگ و دوم افعی و سوم اژدر

نهنگ و افعی واژدر به بحر وبر باشند   یکی مهیب و دوم قاتل وسوم منکر

مهیب و قاتل ومنکر زتیغ تو ای شاه   یکی حقیر و دوم قاصر وسوم ابتر

حقیر وقاصر وابتر بود عدویت را   یکی وجود و دوم قوت و سوم پیکر

وجود وقوت وپیکر زعدل ودین تو یافت   یکی نماز و دوم خطبه و سوم منبر

نماز و خطبه ومنبر بدور تو شده اند   یکی عزیز ودوم نامی وسوم سرور

عزیز و نامی وسرور دهند عالم را   یکی نظام و دوم رونق وسوم زیور

نظام ورونق و زیور گرفته اند از تو   یکی جهان و دوم عامه وسوم لشکر

جهان وعامه ولشکر ترا همی خوانند   یکی حکیم ودوم عارف وسوم مظهر

حکیم و عارف ومظهر سه معنیند الحق   یکی عیان ودوم روشن و سوم انور

عیان وروشن وانور بمهر رای تو شد   یکی سپهر ودوم انجم و سوم خاور

سپهر وانجم وخاور دهندجیش ترا   یکی کمان و دوم جوشن و سوم مغفر

کمان وجوشن و مغفر بروز رزم بود   یکی بدست و دوم درتن وسوم برسر

بدست و درتن وبرسرکنی تو اعدا را   یکی نگار و دوم چادر و سوم معجر

نگار و چادر ومعجر سه تن شمارندنیک   یکی شجاع و دوم سرکش وسوم صفدر

شجاع وسرکش وصفدر سه نامور بودند   یکی پشنگ ودوم خسرو وسوم نوذر

پشنگ وخسرو ونوذر نوشته اند برت   یکی رهی و دوم بنده وسوم کهتر

رهی وبنده وکهتر برند نام ترا   یکی قباد و دوم قیصر وسوم سنجر

قباد وقیصر وسنجر به پیش همت تو   یکی گدا و دوم عاجز و سوم احقر

گدا و عاجز واحقر زهمت تو شوند   یکی بزرگ ودوم عالی و سوم با فر

بزرگ و عالی و با فر تویی وپیش تو بدر   یکی غریب ودوم بی کس وسوم بی بر

غریب و بیکس وبی بر شدم چو رفت ازمن   یکی رفیق و دوم همدم وسوم غمخور

رفیق و همدم وغمخور نماند از آنم نیست   یکی هوا ودوم زینت و سوم لنگر

هوا وزینت ولنگر همیشه تا دارند   یکی سماء دوم کوکب وسوم محور

سماومحور وکوکب چو بخت با دولت   یکی معین و دوم ناصر و سوم یاور

وله ایضاً فی مدح والدة السلطان طاب ثراها

دوشینه شب من ودل آشفته روزگار   بودیم هردو باهم درفکر غم فکار

دل همچو لاله سوخته و داغ برجگر   من سر ببر فکنده زانده بنفشه وار

گاهی چو شمع بارخ زرد وتن ضعیف   در تاب تب نشسته وباچشم اشکبار

گاهی چو غنچه تنگ دل و پرزخون درون   گاهی زفقر مانده تهی دست چون چنار

پیرخرد که واقف احوال عالم است   چون باوقوف شد زغم گشت غمگسار

گفت ای که بر سپهر سخن بدر روشنی   در ابر غم گرفته چرایی مباش تار

ده روز شد که موکب بیکی رسیده است   با خیر و باسلامت و باعز و با وقار

نی رفته ای بخدمت ونی کرده ای سلام   برخیز وچند باشی درفکر کاروبار

رو آستان عالیه دریاب ودرفشان   احوال عرضه دار به بلقیس نامدار

خاتون هفت پردهٔ عصمت باعتصام

مخدومهٔ کریمه نکو رای نیک نام

آن مریمی که نطق مسیحا کلام اوست   قیدافه ای که تخت سکندر بکام اوست

دولت بدرگهش چو سعادت کنیز کیست   اقبال نیکبخت چو شادی غلام اوست

نام نکو که حاصل دنیی و عقبی است   اورا شدست حاصل واین نیک نام اوست
آیینه ای که روی نمودی بهر نظر   پوشیده چهره در نمد از اعتصام اوست
بانوبت خلیلی عالی مقام شد   آوازهای نیک شنو در مقام اوست
صدیقه است ومحترمه باد حرمتش   آنکس که یافت حرمتی از احترام اوست
درخلد روح فاطمه خواتون آخوت   شادان روز نیک وصلاح مدام اوست

ذاتش بنور مطلق حق واصل آمدست
اسمش زاسم اعظم حق حاصل آمدست

ای باغ خلد کوی وفای تو گلستان   بزم ترا دو خادمه نسرین وارغوان
دولت برآستان تو یک چاکرست ومن   سوگند می‌خورم بخدا و برآستان
ای خاک درگه توشده کحل انس وجان   باخاک درگه توگرفتست انس جان
گرشمع در رخت بزبان خیرگی کند   دست قضا بتیغ بیندازدش زبان
حاسدچو دید چادر بخت توچون سحر   بنهاد داغ برجگراز غصّه لاله سان
چون نرگس آنک پیش تو داردنظربخویش   خالی زسیم و زر نبود درهمه مکان
سوسن مثال پیش تو آنکو لسان کشد   چون بید از خودش نبود بهره درجهان
خورشید درسرای تو زان روی محرمست   کز هیچ وجه دیدن رویش نمی توان
بربام قصرتو مه شبگرد اگر شبی   از روزنه نظر فکند بر کنیزکان
گردون روان زروی هوا ازسرغضب   اندازدش نگون ز دریچه برآستان

دولت تراهمیشه زربّ جلیل باد
ربّ جلیل ناصر جان خلیل باد

بلقیس تخت همّتی وجم گدای تست   عصمت پناه ملکی وعفت برای تست
خواتون آسمانی کوراست زهره نام   پرده سرا کنیزک پرده سرای تست

زینسان که آدمیست بذکر توبرزمین   برآسمان فرشته بمدح وثنای تست
چرخ نهم که خواند فلک چرخ اطلس   در تکیه گاه قدر یکی متکای تست
همچون سمن بنفشه وسوسن کنیزکند   درمجلسی که بوی خوش جانفزای تست
فرزندت آن خلف که ملک دردعای اوست   روزش زروز به بود این از دعای تست
با اوست همچو نورهدایت رضای حق   زیرا که کار دولت او بارضای تست[1]

خصم تو با دهمچو خلال از غم اجل
وز حادثه مباد خلیل ترا خلل

شروان زخیرخواهی تو خیروان شود   وز امن تو شماخی دارالامان شود
تنها نه قلعه است گلستان زروی تو   هرجا که مقدم تورسد گلستان شود
آیینه ایست پاک ضمیرمنیر تو   پوشیده نیست هرچه شدآنجاعیان شود
دربند زحسود چواز توگشاد دید   هر روزش آب عین ز دیده روان شود
دارم امید آنک از ایام بعد ازین   هرکار کان چنان طلبی آنچنان شود
در خانهٔ وجود یکی دوستش مباد   هرکوردل که دشمن این خاندان شود
خوش باش وکامران که خداداد دولتت   دولت بهرکه داد خدا کامران شود

ارزد زروی منزلت وعزّ وسروری
تاری زمعجز تو بتاج سکندری

ای آفتاب اوج عطا ماه انجمن   روشن زتست کار زمین دیدهٔ زمن
هرگز مباد ذات شریف ترا زوال   ازجور دورگردش ایام پرفتن
من بدر آسمان کلامم براوج نظم   تو آفتاب لطف نظر سوی من فکن
چندین هزارسال فلک سیرکرد وجست   بدری چومن پدید نیاورد درسخن

۱- درمتن - اوست - نوشته شده .

لیک ازجفای اهل وعیال وزفکر قرض / همچون هلال زرد وضعیفم دریغ من
دُرّ سخن بحضرتت آورده ام کنون / می باید از تو دُرّ ثمین مرا ثمن
برمن وظیفه بود دعا و ثنای تو / افزون شد آن ومنّت آنم بجان وتن
باشد بجای خویشتن الحق اگر توهم / افزون کنی وظیفه ام ازلطف خویشتن

تا چرخ را مدار بود مهر را نشان
دولت مقیم باد برین عالی آستان

وله ایضاً فی مدح حرم الاعلی دامت عصمتها

السلام ای آفتاب دولت دنیا ودین / ای ترا نورسعادت از خداوند مبین
با حریمت حرمت بیت الحرم باشد ازانک / هست عالی آستانت کعبهٔ دنیا و دین
آسمان هردم که باشه همنشینت دید گفت / هست این بلقیس ثانی باسلیمان همنشین
نی غلط گفتم که بلقیست کنیز کمترست / باشد انگشت ترا ملک سلیمان در نگین
هرچه فرمایی بدولت آنچنانست آنچنان / آنچه توگفتی بدولت این چنینست اینچنین
با تو دولت هم عنانست وسعادت هم رکاب / توسن تند فلک را میکند حکم تو زین
عصمتت را حور اگر بیند درین جنت سرا / از خجالت برنگیرد دیگراز رو آستین
گر ز روزن بنگرد مه برتو یکشب بی ادب / سرنگون اندازدش گردون زروزن برزمین
حشرونشرت باد با خاتون محشر فاطمه / زانک هستی ملک راعصمت پناه راستین
میوهٔ امید شروانشه زباغ دولتست / باد از باد خطر درحفظ ربّ العالمین
اسم اعظم هیکل جان وتنش باد اله هست / برسر او سایه بان ازشهپر روح الامین

میخورد دولت بجان او یمین کو فرخ است
پس بدین معنی است نام نیک او فرخ یمین

درپناه و سایهٔ فرّ پدر آسوده باد / کز پدر دارد نشان این گوهر پاک ثمین
نیک بختا بنده هستم داعی این خاندان / مدح خوان اهل وبیت طیّبین وطاهرین
آفتاب اوج لطفی بدر کمتر ذرّه ات / ذرّه پروردن طریق آفتاب آمد یقین
میکنم گستاخی ومیگویم اینجا یک سخن / لطف فرما گوش دارش زین غلام کمترین
نیست چون سلطان خلیل الله شاهی در جهان / نیست درآفاق چون من شاعر سحرآفرین
درخراسان وسمرقند وعراق وشام وروم / پنج نوبت می زنم با قوت شعر متین
طبع من بحریست پرمعنی وموجش گوهرست / میفشانم درثنا خوانی همه دُرّ گزین
میکنی انعام باگویندگان بزم شاه / یکهزارست آن وظیفه وجه هرسالست این
من که با یک بیت صدگوینده را بخشم نوا / بهرچه بی وجهم ازانعامت آخر باز بین
از رکاب شاه اگر ماندم جدا هم عذر هست / داشتم درد مفاصل بود ازآن جانم حزین
حالیا برآستان دولتت رو کرده ام / بندهٔ این آستانم برفشانم آستین
تا بود درملک عالم ازغم و شادی نشان / شادمان باشی مبادت خاطر شادان غمین
باز بینی زود با فتح وظفر دیدار شاه / برخوری ازبخت و بادت دولت ونصرت قرین

وله ایضاً فی تهنیـــــة الولادة

گوهری درمخزن جان داشت پنهان روزگار / جان دیگر یافت عالم کان گهر کرد آشکار
دیدهٔ دولت منوّرشد بنورخسروی / افسر شاهی مزیّن شد بدُرّ شاهوار
ملک جان روشن شد ازماهی که در دورقمر / از برای اوکشیدی چشم دوران انتظار
غنچهٔ دل همچوگل هردم زشادی می شگفت / کاینک اندر باغ جان شاخ امید آمد ببار
گویی آن شب اجتماع آفتاب وماه بود / کین بلند اختر پدید آمد زبرج اقتدار
بهراو گاه تولد فال دولت می زند / بخت واقبال وسعادت ازیمین وازیسار

در هما یون مقدمش کز عالم جان میرسد	ابر رحمت کرد باران گوهر از بهر نثار
گشت سیراب از قدومش مُلک را کِشت اَمل	یافت زد بهر امید آنکس که بود امیدوار
از محرّم نوزده شب رفته بود وصبحدم	روز آن یکشنبه و فرخنده روز اختیار
اختر سعدی پدیدار آمد از برج شرف	آفتابی گشت طالع از سپهر اعتبار
مشتری چون دید کامد طالعش میزان عدل	گفت شاه اینست واین را راستی باشد شعار
زهره از شادی که صاحب طالع این طالع است	می نوازد بر سپهر عیش چنگ سازگار
مرغ شاهین بر ترازو گرچه لیّا آمدست	هرطرف تا راستی نبود نمیگیرد قرار
شدظهور مهدی ای کز بهر امن ملک ودین	پرورش در مهد خیرش میدهد پروردگار

گوهر آل کیان دُر دانهٔ بحر وجود
باحساب ابجدش تاریخ این مصرع برار

زان زمان کین عیسی جان بر زمین بنهاد پای	بر فلک دارد زمین از مقدم او افتخار
هست گیتی را بشارتها ازین طفل بشیر	یارب ازین قدومش ملک را آسوده دار
هم براهیمست اسمش هم محمد هان خلف	جان فزود اجداد را یک یک بنام و اقتدار
از خلیل الله ابراهیم آمد در وجود	جان بقربانش کنند اهل دل اسماعیل وار
بر زمینی کو قدم بنهاد نبود دور اگر	زان زمین پیدا شود چون زمزم آب خوشگوار
می نماید درنظرها روی او اشکال سعد	اختر مسعود زین ها رو نماید صد هزار
عالمی دارند پر از شکر شکرش دهان	یارب اورا با نبات خیر درعالم برار
گر خورد صد سال آهوی ختن خون جگر	کی پدید آید ازین سان نافهٔ مشک تتار
هرکه اورا پرورد جان پرورد بی هیچ شک	آن که جان را پرورد کی غم خورد از کار و بار
دایهٔ جان لؤلؤیی میخواست از بهر شهی	گوهر مقصودش آمد همچو دولت در کنار
آمدی گهواره پوشش اطلس سبز فلک	همت والای او گر بودی اورا خواستار

پرّ طاوس فلک را بادبیزن کرده اند	تا مگس راند زمَهدِ عالیش خدمت گزار
شیر دانش میدهد دورانش از پستان بخت	تا ازو ارباب دانش را بود عزّ و وقار
لوح مینای فلک را درخط حکم آورد	بر کنارش چون نهد استاد لوح زرنگار
باش تا گلهای بخت او زهر سو بشکفند	کین بجز یک غنچهٔ نو نیست از باغ بهار
باش تا چتر جلال او برآید بر فلک	باش تا صیت کمال او بیابد انتشار
باد قهرش بیخ بدخواهان براندازد چو خار	آب لطفش آتش فتنه نشاند چون غبار
همچو بومسلم زند بر فرق بدکیشان تبر	تقویت یابد بسی اسلام ازین عالی تبار
صبح اقبالش هنوز این دم بشادی میدمد	باش تا اقبال را روشن کند خورشید وار
دامنش گیرد زلیخای جهان با دست مهر	چون براندازد نقاب این یوسف حُسن از عذار
در بهار دولت از بهر سرافرازی او	روز و شب دست دعا را بر فلک دارد چنار
در زمین دولت از تخم امیدی کشته بود	گشت ازان امید برخوردار شاه کامکار
گوهر تاج سلاطین آنکه از قدر و شرف	بر سر آمد چتر او زین گنبد نیلی حصار

شاهباز اوج دولت شه خلیل الله که هست
گردن گردون بامرش همچو طوطی طوق دار

آن خلیل الله که او را ملت ابراهیمی است	کعبهٔ دین است کویش سدّ ملکش استوار
رای خلقست و در ایام عدل شاملش	گوسفند از بیم از گرگ نبود یار غار
خصم روبه فعل با او چون تواند پنجه زد	کو بضرب دست سازد شیر گردون را شکار
هرکه قلب خویش را با او چو زر خالص نکرد	بر محک آزمایش کی بود صاحب عیار
باد لطفش از گِل شوره گُل سوری دهد	آتش قهرش بخار غم برآرد از بحار
ای که هستی با عطا بر مسند همّت مقیم	وی که هستی در وفا بر مرکب نصرت سوار
خصم اشتر زهره گر گردن به پیچید و گریخت	ساربان حکم گردش باز در بینی مهار

هرکرا دانی که حق نشناس وکافرنعمتست   دردم آر اورا دمار از روزگار او برار
چون ترا شاه ولایت هست دولت قاهره   دشمنا نرا سرفکن با تیغ همچون ذوالفقار
درمیان خون بدخواهان چو میرانی فرس   شهسواری می خرامد درمیان لاله زار
تیغ عالم گیر چون خورشید برکش زانکه هست   حکمت ازچین تا بشام وازختن تا زنگبار
تاج بخشا ازبرای این مبارک تهنیه   میکنم امروز پیشت گوهر معنی نثار
درّ مدحت را بالماس طبیعت سفته ام   تا کند دست زمان وگوش عالم گوشوار
شعر من فرزند من آمد بوجهش درپذیر   بشنو ازمن گوهر پاکست نیکش گوش دار
کار شاعر خود چه خواهد بود جز مدح ودعا   روز وشب کارم دعای تست زین بهتر چه کار
گاه درمجمع بذکر مدحت شه ذاکرم   ازلطایف وز نوادر باصغار وبا کبار
گاه درخلوت بفکر جمع اشعار خودم   تا بنام شه گذارم نام و دیوان یادگار
هرکجا بودم به یُمن دولتت بُردم گرو   ازسخن گویان عالم از کبار و ازصغار
آفتابی تا بکی ازبدر تابی روی مهر   ازغم دوران هلالی گشت وشد زرد ونزار
چار مه شد تا مرا ازخدمتت دارند دور   ضعف وبیماری وحزن وبی یراقی هرچهار
در قفیز آسمان یک دانه ام از قوت نیست   هم مگر ازخرمن انعام شه یابم تغار
نیست جز یاد تو کارم یادگار بنده کن   بیش ازان کز من بجز یادی نماند یادگار
نیست ازشعرم غرض غیراز دعای دولتت   فخرمن از تست ورنه دارم ازاشعار عار
میکند بامن هوا سردی ضعیفم چون کنم   پشت گرمی خواهم ازجود تو درلیل ونهار
تا ز افلاکست فرزند جهان را نُه پدر   تا ز چار ارکانش آید چار مادر درشمار
باد نُه گردون وهفت اختر بحکم رای تو   از تو هر فرزند بادا عالمی را شهریار
دوستان با فتح ضم دراجتماع وانتظام   دشمنان با درد وغم در انقطاع وانکسار
باد بابای جهان فرزند فرزندان تو   باد درفرمان تو هفت وشش وپنج وچهار

وله ایضاً بمدحه فی تهنیة الختنة والولادة

سحرکز طاس سیمابی برآمد کعبتین زر   بزیر رقعهٔ ازرق فرونشد مُهرهٔ اصغر
مقیمان جهان دیدم بزیر تختهٔ غبرا   ببازی مُهره ها چیده حریف نرد یکدیگر
یکی را نقش واخوانده یکی درنقش خود مانده   یکی را داو درپنجه یکی را مهره درششدر
یکی درکار خود فارد زیاد اسباب وخاطرخوش   یکی در درد ورنج وغم زفکرهرسه تا ابتر
یکی درملک دولت خانه گیر عشرت وشادی   یکی آوارهٔ راه طویل ازجور بوم و بر
بسوی بارگاه شه گذرکردم درآن دیدم   اکابر با هزاران شادی واقبال ومجد وفر
همه خوش درگشاد ازبازی منصوبهٔ دولت   زجان با یکدیگر یک دل سرآورده بهم یکسر
همه برنقش هم عاشق گهی عذرا گهی وامق   تمامی را دعا گفتم چو دیدم فصلشان بی مر
بساط شاه را الحق چنان دیدم درین دوران   که میگردید برنقش مرادش چرخ بازیگر
برآن دولت دعا خواندم بدین شادی ثنا گفتم   خرد چون دید دلشادم مرا گفت ای ثناگستر
ترا بدر سخن خوانند وچون خورشید مشهوری   بمعنی بدرشروانی وازشمس طَبَس اَظهر
عطارد کاتب نظم تو آمد در دُوم دیوان   نوای زهره بر قول تو باشد برسوم منظر
برای درّ نظمت مشتری ازآسمان آید   سخن را در ثنا خوانی رسان برگنبد اخضر
خصوصاً ختنه سورمیربهرام جوان بخشت   که کیوان بردرایوانش هندوبیست فرمان بر
درین سنّت ترا فرضست اوصاف وثنا گفتن   چو اهل سنّتی ذکری بکن فرضی بجا آور
چو پیش شه روی فردا که تا گوهر بری آنجا   دران بزم فرح افزا بخوان این مطلع ازخور

مبارک بادت این شادی ایا شاه همایون فر
معزّ دولت و دین شه خلیل الله دین پرور

فریدون فروجم جامی و دارا را و فرّخ رخ   تهمتن تن مویدید سیاوش وش سکندر در

بملک دین خلیل الله ابراهیم خوانندت — که درهم بشکنی بدکیش را همچون بت آذر
بتخت دولت آزادی غلام مقبلت شادی — سعادت خوشقدم بنده مبارک نیک پی چاکر
نسیم خط مشکین ترا هندو شده سنبل — عبیر خلق خوشبوی ترا خادم بود عنبر
نسیم لطف تو گر میدمد بر آتش سوزان — بیکدم در هوای تو گلستان میشود آذر
سریر دولتت قایم سرور عشرتت دایم — چه نیکو محضری داری خوشت باد ای نکومحضر
صفات شه کنم اول پس آنکه تهنیت خوانم — که بر سنت بود تقدیم فرض از قادر داور
زهی خورشید معنی را ضمیر روشنت مطلع — زهی انوار دولت را مطهر ذات تو مظهر
ظفر در تیغ تو ظاهر هنر با ذات تو لازم — سخا در دست تو مدغم کرم در طبع تو مضمر
هر آنکو عود دل ننهاد خوش بر آتش شوقت — تنش سوراخ باد از دردوسوز سینه چون مجمر
بسر گردد چو پرگار ار خود از آهن بود پایش — هوانکو درخط حکمت نیاید راست چون مسطر
هم از پشتی تیغت بازوی دین میشود فربه — هم از دست سخایت پهلوی کان میشود لاغر
عدو گر برگل اندازد نظر خارش بچشم آید — اگر آبی خورد خصمت شود در حنجرش خنجر
کمین یک بندهٔ تو افتخار پردلان آمد — که هست اسفند یارش رستم آفاق را مفخر
امیر درگهت را دید ترک آسمان گفتش — که خالق بیردی سانکا بو فروغ دولت ای سرور
عدویت خویش را گرچه بترکی بک همیخواند — همیشه داشتی در بر زبیم تیغ تو بکتر
پس این دست اجل آخر بخنجرها چه سانش زد — که بکتر بر درید ازهم بخون دل شد آن بک تر
سپهر کهنه پوش ارچه مقدم پیر دورانست — ولیکن هست کمتر چاکرت را چاکر کمتر

جوان بختا جوان دولت خلف داری و امروزش

بشادی ختنه خواهی کرد باصد زینت و زیور

بجنت حور را زین ختنه شادیهاست در باطن — نخواهد رفتن این شادی زحور حور تا محشر
سپاه دولت از هر سوی ناظر چون ملک بردی — که بادا در سپاه دولت از تو سرور و صفدر

مگر از نیشکر بندیست بر سر پوستی زاید — بجلدی تیز دست استاد قطعش میکند از سر
بود با غنچه تشبیهش که بیرون آید از پرده — گل او بشکفد بهر سمن بویان نسرین بر
زمشک سوده واز عنبر ترطشت زر پر به — که لایق نیستش پوسیده چوب خشک و خاکستر
چو آلاید بخون لعل بانسبت چه را ماند — بود چون زنبقی نشکفته در برگ گل احمر
اگر از شاخ مرجان دانهای لعل میریزد — ولیکن میشود آندم کزان حاصل شود گوهر
چو پسته مغز معنی را همه در پوست بنمودم — ازین بهتر سخن در پوست چون گوید کسی بنگر
به بین این دولت دیگر که اول شب درین شادی — زشه شهزاده ای آمد بصورت چون مه انور
مبارک طلعت و فرخنده طالع مطلع دولت — مبارک مقدم و فرخ سعادتمند نیک اختر
گذشته از محرم دوازده روزوشب شنبه — برآمد ناگهان ماهی منور کرد بحر و بر
فلک باطالع فرخ موجه خواندش مه رخ — بود تاریخ این مولود مه رخ روشن و درخور
بباغ سلطنت از نو برآمد شاخ امیدی — بقا بادش که تا یابد زعمرو بخت و دولت بر
بهم پشتی خان شروانشه آمد تا ازو باشد — وجود دولت شیروانشهی را قوت دیگر
درینجا نکته ای هم هست توجیهش کنم نازک — بخوش وجهی که این معنی پسند دهر سخن پرور
بگویم کان مبارک پی محل چون یافت چون آمد — ره نه ماهه پیموده ملک با نه فلک رهبر
بخوش بختی و بهتر ساعتی در منزل دولت — بدان آمد که در شادی برادر را شود یاور
سروش غیب چون دادش خبر از ختنه سور او — درین شادی قدم بنهاد و زو شادی شد افزونتر
سعادت درجهان جان مبشر گشت و میگوید — که این طفل بشیر آمد بشارت داد در کشور
شها در ختنه سور شاهزاده گوهر آوردم — قبولش کن که در دیوان کند نقشش ثبت با دفتر
زمهر طلعت تست این سرور و نور در مجلس — زیمن دولت تست این صفا و عیش در لشکر
سعادت از یسار و از یمینت میدهد مژده — که بادا از یسار و از یمینت دولت بی مر
بدولت ابلق ایام بادا رام بهرامت — که از نور جبین اوست تابان زهرهٔ ازهر

همیشه تا که درملک صفاشادی زند خیمه / همیشه تا بود عشرت درین فیروزه گون چادر
مباد ازخاندان دولتت شادی وعشرت کم / ز اولاد وز اتباع و زعمر ومملکت برخور

وله ایضاً فی مدحه خلّدت خلافته

امروز چون شد زرنگار این خیمهٔ نیلوفری / روی جهان آرا نمود ازخیمه شاه خاوری
بدعین عیدش برعلم تاج زرش برفرق هم / هم درعرب هم درعجم روشن بروشن پیکری
ازبهرعیدآمد ملک تکبیرگویان برفلک / مردم ثناخوان یک بیک شه را زمدحت گستری
آن آفتاب ملک جان آن سایهٔ حق درجهان / کزطلعتش تا بدصیان نورهمایون منظری
سلطان خلیل الله که حق هم ملک دادش هم نسق / نه چرخ چبود نه ورق دیوانش را در دفتری
بردرگهش هرروزخورچون بیرقی باز شد زر / شمع شبستانش قمرشب چیست چترعنبری
خنگ فلک بین رام او برتخت بخت آرام او / خورشید رخشان جام او مه کرده پیشش ساغری
خلقش خوش وخویش نکو خلقش مطیع خلق وخو / فلک فلک باحلم او سرگشته از بی لنگری
خصم ارنشد فرمانبرش ازسربیفتاد افسرش / بیرون جهاند ازچنبرش انگیزچرخ چنبری
فرمان گردون بسته کوس شهنشاهی زده / روشن چوخورشید آمده باطالع نیک اختری
روزی که آن خورشیدفر آرد سپه را درمحر / باشند چون فتح وظفر خیل نجومش لشکری
بحریست اعظم همتش ارزد دوعالم قیمتش / از روی پاکی طینتش مشهور عالی گوهری
نرمادهٔ خصمش چون زنی افتاده دردام محن / دارد زچرخ پرفتن گه مادگی گاهی نری
فتح و سعادت رهبرش نصرت رفیق لشکرش / اقبال ودولت بردرش دارند اسم چاکری
برآتش سوزان اگر یابد نسیم او گذر / زآتش بروید درنظرخوش بوی گلبرگ طری
وربادقهرش ناگهان جنبد سوی آب روان / آب ازتف آن درزمان بالطبع گردد آذری

ای تابعت شاهان همه برده ترا فرمان همه / محکومت انس وجان همه شاه سلیمان محضری
افزون زخاقان شوکتت ده هیچوجم درخدمتت / کم گشته پیش دولتت صد دولت اسکندری
خصم ارشودنمرودسان هستی خلیل خوش نشان / قهرت چو پشّه ناگهان مغزش برآرد سرسری
هرکوبقولت بگرود ازتوجهانشاهی شود / وانکو براهت کج رود نبود زبختش رهبری
ملکست بانسبت بدن بی جان نباشد زنده تن / بالله تو تن را بی سخن ماندهٔ جان درخوری
پیکت سوی گرجیستان کز تو برد پیغام جان / بی هیچ شک باکافران دعوی کند پیغامبری
ذکرتو اوراد ملک حکم ازسماکت تاسمک / انگشت قدرت را فلک فیروزه گون انگشتری
بزم تو فردوس برین جای نشستت شه نشین / ساقی بزمت حورعین جام تو جام کوثری
چون دولت ازحق بودحکمت ازان مطلق بود / کی حکم را رونق بود گرحق ندارد یاوری
بردولتت صدآفرین کامدکرامانش قرین / شک نیست مارا دریقین داریم بالله باوری
هستی خلیل نامور داری ولایت چون ظفر / بیش از براهیمی اگر کم ازخلیل آذری
ای آفتاب سلطنت براوج داری منزلت / شاید که روزی مکرمت ازبدرهم یادآوری
ازروی معنی این سخن باشدبه ازدرّ عدن / این گفتهٔ جوهرشکن بستان چوهستی جوهری
این نظمهای من به بین افزون زدرهای ثمین / هربیت بدره ارزد ازین ده بدره زرجعفری
درملک معنی شاعرم درعالم فن نادرم / درپیش طبع ساحرم گوساله باشدساحری
هستی توخاقان زمان من بنده خاقانی نشان / بامنطقم گاه بیان زهره بریزدازهری
درمدحت ای عالی گهر بنوشتمی نعمت بزر / چون زر ندارم درکدر هستم خجل از بی زری
ازخدمت درگاه شه گو دور بودم چندگه / ازضعف حالم بدتبه تقصیرخدمت نشمری
چون کعبه است این آستان بنده کنه کارجهان / کردم بکعبه روی جان تا ازگنه گردم بری
این شعر برکاغذنگرقندحلواییست تر / عیدست و درعید این قدرشیرین بودحلواگری
هرسال تادورزمان آرددوعید اندرجهان / اهل طرب ازهرکران آیند درعشرت گری

هر روزت از حق معین عید دگر بادا یقین   بالله تو خود در ملک دین فرخنده عید دیگری
بادت مبارک ماه صوم ایام تو باد اوراد قوم   در سال و ماه و لیل و یوم از عمر و دولت برخوری

وله ایضا فی مدحه مدّ ظلّه

شاها همیشه حق معینت نصیر باد   فتح و ظفر سپه‌کش و دولت وزیر باد
اعیان ملک را ز تو در دیده روشنی است   خاک درِ تو سرمهٔ چشم بصیر باد
پیر و جوان دعای تو گویند روز و شب   بخت جوانت را نظر از چرخ پیر باد
هرجا که پای عزم نهی در رکاب فتح   نصرت دران رهت چو عنان دستگیر باد
یک چاکر کمین تو در عالم ظهور   از روی قدر معلکی را ظهیر باد
خواهد که زود میر شود دشمنت دگر   دیگر مباد زندگیش زود میر باد
خصم شکسته پای ز سرنای تن مدام   از نوبت خلیلیت اندر نفیر باد
با آفتاب مهر تو هر دل که گرم نیست   سرد و فسرده همچو دم زمهریر باد
چون نی ز خصم غیر صفیری نمانده است   با کوس حربیت چه بود آن صفیر باد
هر نادرست کو سپهت را شکسته خواست   در لشگر حوادث دوران اسیر باد
بدخواه را بگیر و نکوخواه را بدار   فرصت تراست دایمت این دار و گیر باد
هر تن که با تو همچو بصل ده دلی کند   سر کوفته ز دست جفا همچو سیر باد
گرچه هوای ملک و سریرست خصم را   آواره از ممالک و دور از سریر باد
باب تو قبله‌گاه وضیع و شریف گشت   ذکر تو ورد جان کبیر و صغیر باد
باشد صحیح جمله حدیث تو در بیان   شرح تو در زبانها شرح کبیر باد
چون حنظه سینهٔ عدویت ز اشکافتم   بی وزن و زر درمی بسان شعیر باد
هر بد دلی که همچو کمان با تو بد بود   هر موی راست بر تن او همچو تیر باد

اقبال تو بشارت کمتر غلام تست   در خدمت از ملازمتت ناگزیر باد
ایوان هفت پایهٔ کیوان چو نردبان   در جنب قصر قلعهٔ قدرت قصیر باد
چون مشتری بطالع سعد تو مشتریست   با اختر سعید تو او را مسیر باد
مریخ ترک سرکش جلاد آسمان   شمشیر دار خاصهٔ بهرام امیر باد
خورشید تاجدار که زرپاش عالم است   از آفتاب دولت شه مستنیر باد
عواده فلک که ورا زهره است نام   در مجلس تو مطربهٔ خوش صریر باد
دیوان چرخ را بعطارد سپرده اند   بر درگه تو تابع کلک دبیر باد
مه را ز نور مهر تو گر نبود اقتباس   در دور چرخ روی سیه همچو قیر باد
بخت تو روی شسته چو شیر است و حاسدت   رخ زرد و شوربخت بسان پنیر باد
خورشید بس عظیمی و من بدر بس حقیر   در دور چرخ مهر تو با این حقیر باد
در ابر غصه بدر گرفتار ظلمتست   از آفتاب لطف تو بدر منیر باد
این بی نظیر را که مراعات معنویست   در مدحت تو طور سخن بی نظیر باد
پرورده ام بخون جگر بکر فکر را   چون نامزد بتست ترا دلپذیر باد
تا روزگار باشد و یاری دهد ظفر   در روزگار یار تو حق قدیر باد
شیرانشهست کو خلف الصدق خسرویست   در سایه ات بدولت اقبال پیر باد

وله ایضاً بمدحه فی تهنیة العید

آن دو رخ عیدند و ماه عید ازان ابرو پدید   طلعتت ماهست و در یک ماه می‌بینم دو عید
دید عید ماه رویت از غم سی روزه رست   آنکه یکماه انتظار عید شادی می‌کشید
دیده‌ام عید مبارک در مه دیدار تو   در هزاران مه چنین عید مبارک کس ندید
دل چو عید ماه رویت دید برجست از فرح   طفل روی عید دید ای مه نخواهد آرمید

میکشیدم ماهها از بهر عیدی انتظار　　چون مه روی تو دیدم عیدیم خواهد رسید
دید در هر مصرعی عیدی و ماه روشنی　　هرکه بینی وصف عید ماه رخسارت شنید
ماه عید آمد هلال ا بروبت چون دید بدر　　عید شادی دید ازان رو مهر آن مه را گزید

عید و ایام شریف تو مبارک باد و هست
حافظ جان تو یاسین و تبارک باد و هست

منت ایزد را که دلشادم بدیدار تو باز　　دیده ام روشن که شد چشمم بدیدار تو باز
طالب روی توام وان قامت دلجوی تو　　از خدا وجه نکو میخواهم و عمر دراز
کعبهٔ کوی ترا عشاق تنها من نیم　　در عراق واصفهان دارند آهنگ حجاز
یا فتم صد گوشمال از دست هجران همچو چنگ　　تا که یک ره یافت کارم بانوای وصل ساز
قلب من در بوتهٔ مهرت چو خالص آمدست　　دیگرش از نار غم مگذار در سوز و گداز
نیت پاکم بغیر قبلهٔ رویت نبود　　در نیاز و بیدلی هرگه که میکردم نماز
عرضه خواهم کرد پیش شه نیاز دل ز تو　　آنک باشد اهل معنی را بدیدارش نیاز

مفخر آل کیان سلطان خلیل نوجوان
آنک شد نوشین روان از عدل او نوشین روان

شادی از اقبال داری دولت از رب جلیل　　ای عزیز مصر عزت حاسدت بادا ذلیل
عید شد باعید دیدار تو شادند اهل دل　　شادمانی کن که هستی در زمانه بی بدیل
طبل شادی کوفتی نوبت خلیلی زن که هست　　دشمن جاه ترا آوازهٔ کوس رحیل
گر هزاران کس برند از خوان انعامت نوا　　کم نخواهد کرد هرگز رازق از خوان خلیل
هرکه ننهد همچو فرزین پیش تو ای شاه رخ　　از فرس افتد پیاده سر نهد در پای پیل
ای امید اهل دولت دولتت بادا که تو　　برسر ارباب دولت گستری ظل ظلیل
دولت تو در رخت پیداست مانند چراغ　　پیش ارباب نظر روشن نماید این دلیل

اختر بخت تو بر اوج سعادت جا گرفت
کامرانی کن که کارت از فلک بالا گرفت

ای ز ذات اشرف تو یافته دولت شرف　　گوهر بحر وجودی مملکت همچون صدف
اهل عرفانی و ذاتت باصفات دولتست　　عارفان دولتت دانند سر من عرف
هرکه او از خوف و حزن آرد برین درگه پناه　　آیدش آواز لاتحزن ندای لاتخف
آنک دمساز تو نبود همچو نی با قول راست　　بر قفا سیلی خورد از دست دوران همچو دف
با توکی نسبت کند ناجنس را صراف عقل　　فرق بتوان کردن آخر گوهر پاک از خزف
حاسد ار کین تو ورزد زان چه غم باشد ترا　　مشرکانرا دشمنیها بود با شاه نجف
هست امیدم که از پای افکنی بدخواه را　　پیش آب تیغ تو گر سر بر آرد چون علف

نور اقبال و سعادت در جبینت روشنست
هرچه در روی تو میگویم بوجه احسنست

عاقبت رای تو خورشید جهان آرا شود　　چتر بختت رفعتی گیرد که گردون سا شود
شاخ اقبالت دهد صد گونه بر در باغ عیش　　غنچهٔ امید تو باخنده چون گل وا شود
ز آفتاب تربیت بر بدر یک پرتو فکن　　تا ز مهرت روشنی در کار او پیدا شود
طوطی نطق مرا دور از تو کام تلخ بود　　باز وقت آمد که در مدح تو شکرخا شود
بلبل طبعم ز خار غم زبان بربسته بود　　در گلستان مدیحت بعد ازین گویا شود
شعر تر آورده ام امروز چون حلوای قند　　زانک روز عید هرکس مایل حلوا شود
تا زمین هر شب بیابد در زمانه ظلمتی　　تا فلک هر روز از خورشید نور افزا شود

برخوری از عمر و بادت نور دولت در جبین
این دعا را هردم آمین باد از روح الامین

[وله ایضاً فی مدح کیومرث]

بیار ساقی گلچهره بادهٔ گل فام / که دور دور شرابست و روز عید صیام
گذشت روزه و عید آمد و چنین روزی / شراب ناب حلالست و هست روزه حرام
بسوختیم زحسرت بدار کاسهٔ چند / که پخته ایم هوسها ببوی بادهٔ خام
هزار بار زغم خورده ایم خون جگر / که تا دمی برسد دل زجام باده بکام
بیار ایاق که خواهم گرفت من من بعد / بدست خویش ایاق بتان سیم اندام
بساغری که دهی چشم ولب به پیش آور / که خوش بود جهت نقل پسته و بادام
اگر سرم برود چون حباب در سرِ می / دمی ز دست نخواهم گذاشت عیش مدام
بعیش کوش و بیارام وشاد دل بنشین / بدور شاه کزو یافتست ملک آرام

سپهر لطف کیومرث آفتاب کرم
که هست پادشه خاورش کمینه غلام

جهان پناه کریمی که در جهان بخشی / ندیده است چو او شاه دیدهٔ ایام
زعین مهر اگر رای روشنش خواهد / بشوید از شب تیره چو صبح زنگ ظلام
زیمن دولت و الطاف بی نهایت اوست / که عدل زینت و رونق گرفته است اسلام
زهی سحاب نوالی که گاه فیض عطا / چکد زشرم کف تو عرق زروی غمام
تو آفتاب عطایی و روشنایی را / ز رای روشن تو خواهد آفتاب بوام
ز قدر و مرتبه جایی رسیده ای شاها / که هیچ گونه بدانجا نمی رسد اوهام
به پیش رای تو تیره است تابش خورشید / به پیش تیغ تو کند است خنجر بهرام
هوای خدمت تو در سر وحوش وطیور / دعای دولت تو همدم خواص و عوام
همای عدل تو تا سایه در جهان افکند / درون دیدهٔ شاهین گرفت کبک آرام

گرفته گرگ و غنم خو بعهد تو یکجا / گذشته قدر تو از هفت چرخ در یک گام
ازان بکام تو گردد همیشه دور زمان / که گشته است مطیعت سپهر آیینه فام
اگر شوند گهِ رزم تشنه اعدایت / بدست خویش دهی آبشان زجوی حسام
تراست صورت و معنی تو را رسد شاهی / که دیگران همه نقش اند بر دَرِ حمّام
شها بدولت تو نظم من جهان بگرفت / از انک یافت زمدح تو کار نظم نظام
منم که بلبل خوش خوان باغ مدح شوم / کجاست بلبل دیگر چو من لطیف کلام
مکن تو نسبت من باکسی که نشناسد / که اهل شِعر کدامند و اهل شَعر کدام
تو فضل و دانش من بین و کودکم مشمر / که چرخ پیر ندارد خبر ازین اقسام
بدان خدای که از لطف خویش پیدا کرد / شهنشهی چو تو پیروز بخت نیکو نام
که میدهم خط شاگردیش ز روی هنر / گر این قصیده بگوید کسی درین ایّام
به تربیت ز تو ام برگرفته ای ازخاک / غلام خاص توام مشمرم زجنس عوام
ز روی لطف چرا سوی من نمینگری / همیشه سوی گدایان نظر کنند کرام
زخستگی تن و درد پا و محنت من / نکرده اند جناب ترا مگر اعلام
ز لطف هم نظری کن به بندهٔ خود نیز / اگرچه می کنی اَنعام چند را اِنعام
دمی عنایت خود همعنان من گردان / که سبز خنگ فلک را کنم بحکم لجام
در تو کعبهٔ دادست و مرورا زصفا / بجان وصدق همه عُمره بسته ام احرام
بعیدیم ز کرم مرکبی ببخش امروز / که باد ابلق ایام زیر ران تو رام
همیشه تا که بود گنبد فلک در چرخ / همیشه تا که کند مرکز زمین آرام
مباد حکم تو کم از سر زمانه و باد / فلک مطیع و جهان تابع و زمانه بکام

وله ایضاً فی مدحه

دی چون بشام رفت شهنشاه خاوری رفتم ببحر فکر درون در شناوری
بودم حزین و بی کس و بی یار و آشنا درهجر دلبری که نگردد ز دل بری
گاه از جفای چرخ فرو رفتمی بخویش گاهی زجان برآمدمی درجگرخوری
با خویش گفتم ای بغم عشق مبتلا تا چند جور می بری از چرخ چنبری
می پروری بخون دل و دیده خویش را هرچند پروریده بصد شهد و شکری
گردون دون چو با تو وفایی نمی کند بنشین بخون دیده تن خود چه پروری
گاه جفا نمی کند الا وفای عهد گاه وفا نمی کند الا ستمگری
گاهی کند بحیله شهی را اسیربند گه ترکمان و ... خری را دهد سری
شاهی که از ملازمت بندگی او بودت همیشه منزلت و فخر و سروری
بنگر چگونه گردش گردون بی وفا دورت فکنده است از آن شاه و چاکری
با خود در آن مناظره بودم که ناگهان شادی رسید و کرد ز نو بخت یاوری
گفت ای شکسته خاطر خسته جگر چرا چون نی نحیف مانده و رخ زرد و لاغری
خواهی خلاص یافتن از بوتهٔ فراق درهجر اگر گداخته مانندهٔ زری
در راه غم اگرچه فرو مانده‌ای ولیک خوش باش هان که شادیت آمد برهبری
درکش زجام دهر دمی بادهٔ صفا صافی درون شو ارچه جگرخون چو ساغری
واصل شوی بخدمتش ای شاه غم مخور گر دور مانده زان شه خورشید پیکری

جمشید عصر شاه کیومرث کز شرف
عدلش شکست زینت نام سکندری

آن شهسوار ملک که برتخت سلطنت مثلش ندید دیدهٔ گردون چنبری

برآب و آتش ار بوزد باد عدل او گیرند آب و آتش باهم برادری
در روی اوست پرتو انوار ایزدی در شان اوست آیت شاهی و صفدری
ای آفتاب ملک که در قدر و منزلت از آسمان گذشته بصد پایه برتری
کنده است خصم جاه تو دندان زکام خویش تا تیز کرده بر جگر خصم خنجری
فخرست خسروان جهان را ز درگهت آری شهان روی زمین را تو مفخری
امشب شها بخاطرم آمد یکی غزل در مدح روی تو که مدام بخاطری

ای آفتاب حسن ترا ماه مشتری
وز ماه طلعت تو خجل مهر و مشتری

مهر رخ تو مطلع خوبی و نازکی چشم خوش تو مایهٔ شوخی و دلبری
تا دورم از جمال تو دورم زجان و دل دوری مجو که با دل و جانم برابری
آمد رقیب دوش که از من برد ترا گفتم زهی خیال زمن جان کجا بری
آورده ام بخون جگر پیش تو دلی عشاق بین و این جگر و این دلاوری
ای گل ملاف بارخش از نازکی و حسن تو ... دورویی و بادامن تری
دارم سری بپای تواش می کنم نثار می کن قبولش ارچه متاعی است سرسری
جانم فدات باد که روح مجسمی عمرت دراز باد که از عمر خوشتری
بردم چو بدر بار غم مهر تو بسر روزی نگفتیم که بسر چون همی بری
ای خسروی که برسر شاهان روزگار نعل سم سمند تو زیبد بافسری
شد گوشه گیر فتنه چو عنقا ز دست تو تا درکشیده برسر این بوم شهپری
نسبت کجا کنند بهر بدگهر ترا تو کان حلم و لطفی و پاکیزه گوهری
گردی اگر بر آیینهٔ طاهرت نشست روشن شود هرآینه ارچه مکدری
از حادثات دهر شکایت کجا بریم از جور چرخ باکه توان برد داوری

این خود معیّن است که بعد از غم فراق   شادی و وصل روی نماید چو بنگری
خوش باش و کام ران که باقبال فرّ بخت   در هر کجا که روی نمودی مظفری
شاها منم که طوطی طبع روان من   شکّر فشان بود گه نطق و سخنوری
خوشتر ز درّ نظم دگر جوهری نیافت   طبعم که هست در سخن استاد جوهری
همتای من چو نیست یکی در سخن کجاست   با من کسی که میکند امروز همسری
در هر قصیده‌ای که بگویم بمدح تو   شادان کنم بروح علی روح انوری
تو آفتاب لطفی و پیشت چو ذرّه بدر   از مهر پرورش که شه ذرّه پروری
جز لطف تو مرا نبود غمخوری دگر   چبود ز روی لطفم اگر نیک غمخوری
از درگه تو روی نتابم بهیچ باب   زیرا که نیستم چو خسیسان هر دری
هر صبح تا بقصد شه زنگبار و شام   آید بچرخ کوکبهٔ شاه خاوری
خورشید بخت و دولت تو بی زوال باد   زیرا که چرخ مرتبه و نیک اختری
با عیش و شادکامی و عشرت کنی نشست   وز عمر و بخت و دولت و اقبال برخوری

وله ایضاً بمدح امیرزاده غضنفر طاب ثراه

اختر برج جلال امیر غضنفر   گوهر درج کمال امیر غضنفر
ای بطبع تو زنده جان سخن   گل فضلی بگلستان سخن
خود خورده دان نکو داند   وصف ذهن تو از زبان سخن
تا توهستی سوار استعداد   هست در دست تو عنان سخن
روشنست این که شمع طبع ترا   روشنیهاست در جهان سخن
بهتر از تو نپخت آتش فکر   در تنور خیال نان سخن
راستی را ببین مدح توهست   رونق نظم در دکان سخن

جان معنی و معنی جانی   کرده پیدا دلت نهان سخن
جاودان قدر مان که مانده است   جوهری مثل تو ز کان سخن
لب گشا در بیان که می‌بینی   مغز معنی در استخوان سخن
آنک مدح تو گفت سود کند   از تو کس را نشد زیان سخن
لفظ گوهر فشانت را خوانند   لولوی بحر بیکران سخن
ای که در هر حدیث منطق تو   از معانی کند بیان سخن
می‌کند خوش هوای مدحت تو   مرغ طبعم از آشیان سخن
یک سخندان ندیده دیده چو تو   یافتم پیش تو نشان سخن
ره مدحت روان روم که مراست   راهبر مرکب روان سخن
غافل از مدح تو نیم خود نیست   غیر مدح تو در دهان سخن
ضم بود با تو فتح خوانندت   ضیغم ناطق جوان سخن
نیک طبع تو بر نشانه زده   ناوک معنی از کمان سخن
فکر تا معنی خوش انگیزد   فضل تا هست در جهان سخن
روی یکران فکر خوب ترا   روشنی باد در زمان سخن

وله ایضاً فی مدحه طیب الله ثراه

بر روی لوح دل خطی از جان نوشته اند   تفسیر مصحف رخ جانان نوشته اند
دانی که چیست گرد رخ یار خط سبز   آیات رحمتی که ز رحمان نوشته اند
گویا برای طوطی خطش که بر لبست   وجه برات بر شکرستان نوشته اند
ز اوراق عارض و رخ و با رنگ و بوی او   بستان نوشته اند و گلستان نوشته اند
شرح سواد زلف کجش را براستی   خواندن نمی‌توان که پریشان نوشته اند

ساقی بیار جام بلورین که برلبش — وصف می چو لعل بدخشان نوشته اند
ماه رجب گذشت می ازچه محروست — می‌خوان منافعش که فراوان نوشته اند
آمد مه برات بر اوراق آسمان — از بهر حرمتش خط فرمان نوشته اند

خورشید اهل فضل غضنفر شجاع دین
کورا بوصف اشرف دوران نوشته اند

آن شهسوار فضل که بر هیکل تنش — تعویذ اسم اعظم سبحان نوشته اند
پنجست حرف غفران اندر کتاب خلق — در اسم او چهار ز غفران نوشته اند
هرکو نکرده است اطاعت بامر او — در نامه‌اش جرایم و عصیان نوشته اند
درچار رکن عالمش الحق نظیر نیست — می زیبدش که زبدهٔ ارکان نوشته اند
از قدر خاک درگه اورا که توتیاست — در شرح کحل دیدهٔ اعیان نوشته اند
باخط کاتبش خط منشی چرخ چیست — خطی که کودکان بدبستان نوشته اند
آوازه درمقام ملایک فکنده است — قولش که جمله بر ورق جان نوشته اند
ای کاملی که نام ترا کاتبان وحی — از روی فضل اکمل انسان نوشته اند
عشاق درحجاز نوا از تو برده اند — قول تو درعراق وصفاهان نوشته اند
نوشیروان نژادی وهر بندهٔ ترا — در حکم صد چو قیصر وخاقان نوشته اند
محکوم حکم توشده اند انس وجان بلی — برخاتم تو مهر سلیمان نوشته انـد
قهر ترا ز دوزخ سوزان شمرده اند — لطف ترا بجنّت رضوان نوشته اند
طبعت نوشته اند که کان لطافتست — رحمت برآن لطیف کسان کان نوشته اند
هرجا که گفته اند زشهزادگان سخن — ذکر تو برصحایف احسان نوشته اند
اسم ترا که عارف ذاتی بدین صفات — در دفتر معانی و عرفان نوشته اند
چون ازمعانی تو بیانی شنیده اند — درنسخهٔ دلایل و برهان نوشته اند

40 Заказ № 2125

هرکو بچشم دید کمال ترا ندید — در عین او معاینه نقصان نوشته اند
حاسد گریست بر توچو بگشود باب فتح — در فتح باب کثرت باران نوشته اند
برج غضنفریّه که بر اوج برده‌ای — وصفش فراز قلعهٔ کیوان نوشته اند
کوهان بنیست شتران زیرقلعه در — وان قلعه بر فراز چوکوهان نوشته اند
تاریخ طاق قلعه ات ای شاه شیراسم — طاق شهانه قلعهٔ اصلان نوشته اند
شاها بنام تو سخن بدررا بلند — برچتر آفتاب زرافشان نوشته اند
بنوشته ام بمدح تو نیکوسخن بسی — آری سخن برای سخندان نوشته اند
اهل سخن زشرم سوی هندجسته اند — عیبی زنظم ار بخراسان نوشته اند
در نه مجلد فلک ابیات من بود — بر ارضم ارچه شاعر شروان نوشته اند
با آنک کاتبان فلک نظم بدر را — در آسمان بدفتر و دیوان نوشته اند
تحسین شعرخود چه نویسد بطبع تو — تعریف قطره هیچ بعمان نوشته اند
گرچه نوشته اند ردیف سخن بسی است — نشنیده ام بمعنی از نیسان نوشته اند
هرشام گاه تا زشفق رنگ برکشند — این چرخ را که برشده ایوان نوشته اند
گویند ناظران که مگر کاتبان خطی — بر سطح لاجورد بمرجان نوشته اند
هردم نوشته باد برات سعادتی — ذات ترا که گوهر شاهان نوشته اند

وله ایضاً بمدحه طاب ثراه ولزوم الحروف

زهی بمثل درآفاق صاحب لطف وخوش منظر — بغمزه فتنه گر ساحر بعارض جانگداز آذر
نظر درغمزه‌ات حیران صفاتت ذکر جان — رخت چون روضه لعلت شهد وقدطوبی دهان کوثر
تو بی‌مثل وعوض ماهی نظر غیرت نجوید کس — زوصف نطق جان بخشت مذاق روح پرشکر
همه حسنی وغنج ولطف ازین صورت کجاباشد — حدیث قند ولفظت در دهانت ذره عاض خور

جمالت یوسف ثانی بدل عذرا بغم وامق   زخوبی طلعتت گشته صفای حسن را مظهر
کم القصه عرض حال با عادل دل از ظلمت   که ذاتش پاک و بی مثلست و لطفش جمله را مخبر
مغیث الحق شجاع الدین غضنفر مظهر لطف آن   که هستش صورت و معنی و بذل و خلق و عز و فر
جهان فضل را صاحب بتعظیم و کرم غالب   زحلم و خلق و دانش راست ثوب سلطنت دربر
خورش در ملک عیش و ذوق و اقبال و صفا ثابت   حسودش در جهان ظلمت و غم عاجز و مضطر
جهان در شرح او ذاکر زمان بر قول او صادق   ظفر در تیغ او ثابت سخا در طبع او مضمر
زصدر فضل ذات پاک بی مثلش بعین لطف   غبار جهل و ظل و حقد شست از تختهٔ اغبر
زصنع حادثه پاکست ذیل چهر تعظیمش   چو کیوان تخت بخت قدر فوق طارم اخضر
زهی در طلعت ظاهر صد وجه حسن معنی   ثنایت ذکر خلق آمد سیاوش و ش غضنفر فر
بذات پاک بی مثلت که ضبط سینهٔ خالق   دهد جوشن زنصر و عون وز فتح و ظفر مغفر
عدو با سوز غیظت خس جهان با ضبط قولت خوش   فلک از شرح تو قاصر ملک در ذکر تو اکثر
بنظم و نثر و تصنیف و ببذل و همت و غیرت   بطور و وضع و جود و شکل و حسن و خلق و زیب اندر
ندارد در جهان ذاتت نظیر و مثل و شبه الحق   عدو مضطر شدست از تو صدش فکرست و غم درخور
وجودت باصفا مقرون زحظ عمر شاد و خوش   حسودت مضطرب در غم ذلیل و غث و کور و کر
بجود مالک پاکی که ذاتش صافی است از ضغن   بحفظ باعث طاهر که هست او خالق اکبر
بحق غافر الذنبی که بی مثلست و بی همتا   بصنع حافض ناظر کز و شد طیر طین جان ور
بسر مصطفی و ذروة الوثقی و معراجش   بزهد یحیی مظلوم و ذکر خضر پیغامبر
که باعث لطف ذهنت شد بدین نظم خوشم الحق   غرض چبود اگر نی زین قصیده ای سخن پرور
غرض زین نوع نظم خاص ذکر تست با ابجد   حروفش ثبت بین قصداً بلطف خویش هم بشمر
تو بی خورشید فضل الحق زجمله صاحب استغنا   نظر کن بر ثناخوان ذیل لطف و عاطفت گستر
حدیثم را کجا وزنست پیش ذهن و طبع تو   مبین نظم من القصه غم خور فضل خود بنگر

نظر کن ضعف حال غم شنو ذکر و ثنایت هم   برنج تو طمع دارم قبای خاص و آب و زر
همیشه تا زحرف و صوت و نظم و نثر و عقل و جان   سخن گویند و باشد ذکر و لطف و بغض و نفع و ضر
سخن باد از عطا و بذل و فضل و نظم و نثر تو   دلت بی غم وجودت خوش حقت ناصر جهان چاکر

وله ایضاً فی مدحه

ای بر اوج سلطنت خورشید اقبال و ظفر   طالعت روشن بانوار سعادت مشتهر
پادشاه عالم آرا یا خلیل الله دوست   درگهت چون کعبه است ارباب حاجت را مقر
کار ملک و دین رود از دست و در پای اوفتد   یک سر مو گر ترا دور از تو کم گردد زسر
حاسدت در قید در بندست و کارش بازیان   مانده دل در بند و رفته آب عین از چشم تر
بدر از مهر تو می یابد بدوران روشنی   همچنان کز مهر تابان نور میگیرد قمر
حالیا خواهد بخدمت چند بیتی عرضه داشت   گرنه در موقع بود پیشش مخوان نامش مبر
خسروا در یک دو مه شش چیز ظاهر شد زتو   سه کرامات و سه دیگر نصرة و فتح و ظفر
منکرار باور ندارد نیست با هر شش غلط   برشمارد بندهٔ مخلص یک از یک طرفه تر
یک کرامات نخست این کارش آمد پیش شاه   خورد سوگند دروغ و کارش آمد در ضرر
گرچه سرو سبز و بلند آمد به پیش چون خلاف   برنخورد از خود کجا یابد خلاف از خویش بر
چون نبود آن آرش بدعهد را فکر حسن   فتح الله داد تو ناگه کشتش بی خبر
داشت شمخال شکسته عهد قولش نادرست   سرخ قلب فتنه انگیز اشقر باشور و شر
خواست بد فعلی نماید از یلاغ آید برون   تا رباید لقمه ای چند از پس لشکر مگر
کرد روبه بازی ای در بیشهٔ اندیشه لیک   پنجه با شیران نیارد زد شغال حیله گر
قوم او را در محلت جنگها شد در محل   جست یک تیر قضایی ناگه از شست قدر
راست آمد تیر بر فرزند دلبندش که مرد   راست نامد کار او اینک کراماتی دگر

شد سیه دل ز ره رونبشست بابخت کبود   چون آبی از دل شدش سرخاب رفتش از نظر
قصهٔ جا سوس فرخ زاد کورا برق زد   بس عجب افتاد مشهورست آن در بحر و بر
نامهای فتنه میبرد او برخصمان شاه   آتش قهر سماوی سوختش زان ره گذر
این عجبتر پای تا سر سوختش یک نیمه تن   ماند با آن نامها یک نیمه سالم بی خطر
تا شود معلوم کانکس کیست واندر نامه چیست   از کرامات شهست این هم بحق دادگر
دولت شه باکرامات این چنینها میکند   نیست پنهان هست پیدا پیش ارباب بصر
گویم از فتح رطل زان قلعه و آن قوم شوم   جمله مست رطل جهل و بیخبر از نفع و ضر
پر دل و سرکش نهاده بر ره کین چشم و گوش   از سر و تن دست شسته جان سپار و دل سپر
برق تیغ و گرد لشکر چشم بد دل کرد کور   بانگ کوس و رعد غرّان گوش ایشان ساخت کر
برق غیرت خود شنیدی غیرا چون زو بسوخت   رعد عبرت کرد دیدی قلعه را زیر و زبر
آن دو اژدرهای شکی را که در روز نبرد   پنجه با هریک نیارستی زدن صد شیر نر
با نهنگ تیغ بگرفتی واکنون چون کشف   مانده اند اندر حصار و در گریبان برده سر
دست شه مفتاح فتحست و دلش کشاف علم   فتح ایشان کرد با فکر مطول مختصر
فتح دیگر اینک که فرخ زاد از شکی گذشت   تا میان کوه گیرد فتنه را بندد کمر
دست غیبش راه بگرفت و ظفر دستش نداد   آمدش از جنگ شکی تیر بر دست پسر
در دل از سهم برادر صد جراحت کهنه داشت   یافت از دست پسر هم تازه ریشی بر جگر
چون مخالف بود نامد زان مقاش کار راست   بازگشتش شد نهفت و بی نوا آمد بدر
این فتوح غیبی و این کامرانیها ترا   باشد از توفیق حق وز همت روح پدر
مردم شروان بیمنت حالیا آسوده اند   عفت و امن و امان دارند در شروان مقر
باوجود این پیاپی فتحها نبود عجب   گر زچشم حاسدانت چشم زخمی کرد اثر
گر ز شاخی میوه ای افتاد برجا باد اصل   اصل چون سرسبز باشد باز بار آرد ثمر

گر گلی را باد برد از گلستانت باک نیست   بشکفد صد گل ز تو در باغ شادی غم مخور
بحر گوهر زاد چون باقیست گوهر حاصلست   باد باقی تا از آن حاصل شود چندین گهر
زاهوی چین نافه ای در خاک اگر گم شد چه شد   باد آهوی ختا تا نافه چینی بی شمر
مزرعی کو تخم نیکی کاشت باشد نیک کار   برخورد از مزرعی کان هست دایم بهره ور[۱]
هست امید انک از امید خود بر برخوری   باشد اوراد دعاگو این دعا شام و سحر
دشمنانت را برین در دوست گرداند خدای   دوستانت را فزاید دولت و اقبال و فر

وله ایضاً بمدحه فی الرّمدیه

چشم من با درد هجران هست در عین عذاب   یارب از دیدار محرومش مکن در هیچ باب
درد بیداری کشم تا خواب خوش بینم بچشم   خوش بود این درد را درمان اگر بینم بخواب
درجهان هرجا که دردی بود یا رنج الیم   در غریبی جمله من دیدم بچشم درد یاب
بس که گفتم با بتان کز چشم بیمار شما   درد برچینام چیدم دردهای بی حساب
شد خواب از چشم مست شوخ چشمان چشم من   کو زخاک پای ایشان دارویی بهر ثواب
چشم چون خشکی کند خواهم لب ساقی مدام   در نظر دفع یبوست را نکو باشد شراب
سرخی چشم من از گومیست یا خونش گرفت   یا ز عکس باده یا از خون دل دارد خضاب
بر ریاض عین من رگهای سرخی چون الف   راست چون خطهای شنگرفست بر روی کتاب
آن صنم با چشم و زلف و خال و قد و لب بمن   صد جفا کردست و من زان حرفها دارم عذاب
عین راحت بود چشمم پیش ازین با روی او   دور از آن روی نکو هست این زمان عین عذاب
سرخ تر از بال عنقت کرد خون چشم مرا   در نظر گرچه سیه تر بود از پر غراب
چشم پرخونم که در وی قبه قبه گردد اشک   هست جام پر می رنگین درو گردان حباب

---

۱ - در متن - بهره دار .

مردم چشم من آمد آشنا در موج خون — همچنان باشد بعینه مردم آبی در آب
تیره آب دیده را آن طاق ابرو درخورست — نون چو بر آب او فزاید گردد آب تیره ناب
گاه بنمایم زمژگان رشتهٔ درّ عدن — گاه بگشایم ز دیده حقّهٔ لعل مذاب
سیل اشکم میرود هرسوی ومی ترسم ازانک — کز نم بسیار گردد خانهٔ مردم خراب
بس که رفت از دیدهٔ من اشک غم بیتاب شد — مردم غمدیده را کی باشد این مقدار آب
زان لب و دندان که جوهر داروی چشم منست — در نظر دارم همیشه لعل و درهای خوشاب
چون برآرم آه گرم سینه بر بندم دو چشم — با وجود درد چشم اولیست زآتش اجتناب
چشم بند از تار زلف یار بستم درخیال — چشم بازی بین که نرگس را زسنبل شد نقاب
از رمد در پیش چشم عنکبوتی پرده ایست — مردمک در تار آن بدحال مانده چون ذباب
دیدمی دیدار اگر آیینه بودی بی غبار — لطف بنما یا اله از پیش بردار این حجاب
آستان شاه میخواهم ازان میبارم اشک — کشت امّیدم مگر از گریه یابد فتح باب
شاه نوشروان نسب عادل دل فرّخ تبار — دُرّ بحر خسروی نیک اختر گردون جناب
ظل یزدان آفتاب معدلت سلطان خلیل
کاستان اوست از هر باب دولت را ماب
هم بارث سلطنت برخسروان صاحبقران — هم بملک و معدلت برسروران مالک رقاب
ای جها نبخشی که با بحر کف فیاض تو — گر بفرد روسیاه و بی حیا باشد سحاب
همچو آب آرد خیال تیغ تیزت در نظر — فی المثل گو بنگود خصم تو دربرگ سداب
خاطر عاطر نرنجانی ز دهر منقلب — زانک باشد کار دوران بر مدار و انقلاب
گر شماخی شد خراب از ترکمانان غم مخور — مکه هم گشت از جفای لشکر مشرک خراب
گو ز راه آن ددان دوری گزیدی عیب نیست — آدمی باید که خود را دور دارد از کلاب
از سگ دیوانهٔ کف کرده باید احتراز — بد بود گر دامنی آلوده سازد از لعاب

خواجهٔ عالم زمشرک رو نهان در غار کرد — زانک با ایشان نبود از هیچ وجهش انتساب
خود چه کرد آن روسیه در مملکت با خود چه برد — کرد از کم دولتی نفرین بسیار اکتساب
شهر خالی دید و فکری کرد بد در باره اش — باد او یارب لگدکوب حوادث چون تراب
بی گمان روح ترا یوسف ازان آتش نژاد — تا ابد چون شعلهٔ دوزخ بود در پیچ و تاب
ظلم بوسفیان چه خواهد بود نشنیدی که رفت — ظلمها از اولاد بوسفیان برآل بوتراب
حاصل از گردون چه باشد گاه شادی گاه غم — کار عالم چیست دانی گه قرار و گه شتاب
نی خطا گفتم بلی استغفر و الله العظیم — از حقست اینها درین باکس چه جنگ و چه عقاب
خیر و شر چون نیست بی تقدیر حق لم یزل — هرچه میبایست شد خواهی خطا خواهی صواب
هست امیدم که در عهد تو جلاد فلک — بعد ازین شمشیر کین بیرون نیارد از قراب
شادمانی کن که چرخ پیر با تو بی خلاف — میکند امروز پیمانی نو از عهد شباب
گرچه دورم از جناب حضرتت دور از رخت — درد چشم بود بی جرمی مکن با من عتاب
نور دیدارت مگر عین مرا روشن کند — روشنی یابد معیّن چشم بدر از آفتاب
مانده ام در قید دربند و دلم با کوی تست — هستم از سوز شماخی با دل ریش کباب
سر به پیش انداخته چون چنگ می نالم زدرد — گوشمالم میدهد دست زمانه چون رباب
شور بایی بود از آب چشم خویشم در نظر — خواهشی در باب الابوابم نبود از هیچ باب
خود چه خواهم از لئیمانی که در بازار جود — در گه احسان و اعطا کمتر آیند از ...
گرچه در ترکیب و سیرت آدمی شکلند لیک — در طریق مردمی هستند کمتر از دواب
چون باکرام کریمان کرده ام خوی ای کریم — کز نیابم از لئیمانم نباشد ارتقاب
کامکارا کام اهل فضل چون حاصل زتست — لطف فرما روی مهر از بدر سرگردان متاب
رفت نام من بهفت اقلیم استاد خرد — کرده نظمم را زنه دیوان گردون انتخاب
معجز شعرم که پیشش سامری گوساله است — معجز عجز افکند بر شاعران از شیخ و شاب

در غرض گفتن معانی را بیان زینسان که کرد　　وین غرض را بین که میگویم که میگوید جواب
بر دعای دولت تو میکنم ختم سخن　　وین دعا پیش مجیب الدعوه بادا مستجاب
تا کشد هر روز بر روی فلک فراش صبح　　خیمهٔ سبز فلک را از شفق زرین طناب
چشم بدخواه تو بادا کور از میل فنا　　جان بدگویانت از سوز جگر در التهاب
شاد مان و بزم سازو زرپپاش وعیش کن　　می بنوش و ذوق جوی و کام ران و کام یاب

وله ایضاً بمدحه فی تهنیة العید

زهی در عالم ایمان رخت عید مسلمانان　　مسلمان آن بود کو جان کند این عید را قربان
خلیل الله ابراهیم خوانند اهل ایمانت　　که کویت کعبهٔ ملکست و رویت قبلهٔ ایمان
کسی کو قرب آن خواهد که عید وصل دریابد　　اگر بیشت شود قربان بود پیش تواش قرب آن
صفای حج همه عمره بشادی مرورا باشد　　که گرد کعبهٔ کویت طواف از دل کند وز جان
بوجه خوب دیدارت صفا بخشید دلها را　　چو عید با صفا آمد نماند خاطر پژمان
برهنه پا وسر چبود که احرام حرم بندد　　زسر باید گذشت اول که یابد راه را پایان
همه کس حلقه میگیرند و من زلف کج دلبر　　همه کس کعبه میجویند و من خاک در سلطان

صفات ذاتت السلطان ظل الله فی الارضست
دعای دولتت کردن چو طاعت برهمه فرضست

بحمد الله که بگشادی بمفتاح خردمندی　　در دربند و هست این فتح توفیق خداوندی
ز تو دربند را بگشاد کار بسته از هر در　　بهر بابی که می بینم گشاد کار دربندی
چگونه حاسد از دیده نراند آب عین آخر　　که رفت او بازیان و غم تراسودست و خرسندی
بود گنجینهٔ مستان بر ما در ثنای تو　　که جام وصل نوشیدند بعد از آرزومندی
ببین تو دو اسکندر چنان خوردند اسکندر　　که ببریدی عنانشان در رکاب دولت افکندی

بباغ مملکت از تو نهال معدلت روید　　که شاخ عدل بنشاندی و بیخ ظلم برکندی
پدر نوشین روان آمد که تو نوشیروان فرتی　　چه فرخ اختر سعدی چه نیکوبخت فرزندی

فلک ذات شریفت را بدولت شاه میخواند
ملک اسم بزرگت را خلیل الله می‌خواند

نکو دانند اهل حق که با دشمن چه فن کردی　　مدارا کردیش وانگاه قصد جان و تن کردی
خردمندی و دانادل نکو رایی و ملک آرا　　برای ملک هر کاری برای خویشتن کردی
سوی شهرخ فرس راندی و بودت دولت و فرزین　　پیاده خصم را افتادهٔ پیل محن کردی
مرو را در دهن این بود کز شروان برآرم گرد　　غبار از وی برآوردی و خاکش در دهن کردی
بشد عمرش بپایان و رود سرخابش از دیده　　که دولتخانهٔ او را برو بیت الحزن کردی
ترا سد سکندر داد یزدان تو در آن مانده　　نمودی سعی از آن رو دفع یاجوج فتن کردی
شهان فکر حسن کردند بهر امن و ملک و دین　　چگویم ملکت ایمن باد خوش فکر حسن کردی

ترا توفیق همراهست و الطاف الهی هم
ترا شد عالم معنی و ملک پادشاهی هم

شها حسن دگر دادت خدا با زیور توبه　　بسی زیباست بر فرقت بشاهی افسر توبه
ز توبه بر در دلها در توفیق بگشاید　　تو به دانی که بگشادند بر رویت در توبه
بتخت سلطنت بنشین و کار بخت خود بنگر　　نظر در ملک رحمت کن ز روی منظر توبه
بلوث معصیت هرگز نشد دامانت آلوده　　چو پاکانت نبد حاجت که آیی برسر توبه
ولیکن چون عنایات ازل همراه می بودت　　کنایات ابد بنموده با تو رهبر توبه
مدام از ساغر باده بعصیان ذوق می‌بخشد　　ولی برعکس آن بخشد گنه را ساغر توبه
نشان ظلمت کفر و شب عصیان کند زایل　　فروغ مشعل ایمان ضیای اختر توبه
ترا از عبد علامست رخ چون لالهٔ نعمان　　که ارشادش رهت بنمود سوی عالم عرفان

همیشه درجهان جان تنت عالی مکان بادا
نگهدار تن و جانت خداوندجهان بادا

وجود اشوفت کزوی جهانی درامان هستند   از آفات وبلیات زمانه درامان بادا
ادای خدمتت همواره کار ملک ودین آمد   دعای دولتت پیوسته وردانس وجان بادا
چو تیر آنکو نباشد راست درحکمت بهرکیشی   شکسته قدش از زور محن همچون کمان بادا
نشان دولت توهست درروی صفا بخشت   زروی تختهٔ غبرا عدویت بی‌نشان بادا
دلت گرآنچنان خواهد که بی فرمان ورای تو   نباشد گردش گردون گردان آنچنان بادا
زهرروزی که می‌آید زنو عید دگر بادت   مبادا خاطرت غمگین وجانت شادمان بادا

بعیش و شادی و اقبال وعشرت کامرانی کن
جوان بختی وملک آرا بدولت هرچه دانی کن

وله ایضاً بمدحه خلد ملکه فی الترجیع

صبح از افق ظفر برآمد   بر جیش حبش مظفر آمد
روز از دم صبح روشنی یافت   ظلم شب تیره باسر آمد
از بحر خزر بتافت دری   کان گوهر بحر اخضر آمد
بر قلهٔ کوه شاه البرز   افروخته مشعل زر آمد
درخطهٔ پر امید دربند   نوری وصفای دیگر آمد
وین روشنی وصفابخوش وجه   ازمقدم شاه کشور آمد
خورشید سپهر پادشاهی   کافاق ازو منور آمد
آن نصرت دین خلیل الله   کو مالک ملک پرور آمد
اقبال درآن مقام ره یافت   هرجای که موکبش در آمد

چون عزم شدش براه دربند   فتحش بطریق ره برآمد
در هر طرفی بره گذارش   آوازهٔ این دعا برآمد

همراه تو باد ازهمه باب
روح شهدای باب الابواب

ای پادشهی ترا مسلّم   جمشید نسب زنسل آدم
حکم تو بچرخ گفته اسمع   رای تو بعقل گفته اِعلم
با رفعت تو سپهر پستی   با همّت تو محیط شبنم
در فکر تو وهم مانده حیران   در وصف تو نطق گشته ابکم
صد بحر خزر اگر ببخشی   از بحر کفت نمی‌شود کم
شد کسر زبیم حاسدانت   با دولت توچو فتح شد ضم
از خدمتت آنک مفتخر شد   نامش بود افتخار عالم
وانگه چه دلاور افتخاری   در رزم سفندیار و رستم
این چرخ که پیرکهنه پشست   با بخت جوان کجا زند دم
هربنده زلشکرت شجاعی   برجملهٔ صفدران مقدّم
هرجا که قدم نهی تو باخیر   گوید ملکت که خیرمقدم
درباره و باب شهر دربند   سعی تو شدست باب اعظم

همراه تو باد ازهمه باب
روح شهدای باب الابواب

ای از تو گشاده کار دربند   عهد تو دهد قرار دربند
تیغ تو که سدّ فتنه آمد   پولاد کند حصار دربند
از دولت بختیار چون تو   دولت شد و بخت یار دربند

یک بندهٔ کمتر تو اینجا   بنشست و شد افتخار دربند
بر اوج کشید سرچو البرز   از نام تو کوهسار دربند
صد دست دعا گشاده هرسو   بر سرو قدت چنار دربند
جانهاست نثار مقدم تو   از مردم جان‌نثار دربند
هرچند ز ره غبار خیزد   بنشاند رهت غبار دربند
در فصل خزان رسیدی امّا   روی تو بود بهار دربند
مولود تو خود ازین مقامست   ای حاصل روزگار دربند
گر بگذری از ره نظاره   بر مشهد و بر مزار دربند

همراه تو باد از همه باب
روح شهدای باب الابواب

دربند مقام انبیا دان   برجش همه برج اولیاخوان
گردد ز تو آتشش ریاحین   آتش ز خلیل گشت ریحان
باکوی تو کعبه شد شماخی   باروی تو قلعه شد گلستان
دین پروری و پناه اسلام   اقرار بدین کند مسلمان
درخاتم تست مُهرِ دولت   درطلعت تست نور ایمان
مظلومان را سپهر کج رو   داد ار ندهد تو دادبستان
گر تقویتی دهی بذرّه   خورشید صفت شود بدوران
شروان ز تو پرورید بدری   گویاست چو نقش درخراسان
زارواح چهل تنان همیشه   بادت مدد آشکار و پنهان
عمر تو هزار سال بادا   چون نوح بحق پیر طوفان
هرجا که رکاب عزم رانی   ای نصرت دین خلیل رحمان

همراه تو باد درهمه باب
روح شهدای باب الابواب

آنروز که از زمان نشان شد   نام تو نشان ازان زمان شد
جسم تو که جان ازان بیاسود   شد روح مصوّر وعیان شد
ذات تو چو خسرو جهانست   مقبول همه جهانیان شد
از عدل تو ظلم در ظلَم رفت   وز امن تو ملک درامان شد
شروان ز توگشت مأمن خیر   نامش بزمانه خیروان شد
شد زیر زمین چونون عدویت   قدرت چو الف برآسمان شد
هرکام که خواستی خدا داد   هرحکم که کردی آنچنان شد
چون قطب فلک کرامتت دید   گفتا که مرید میتوان شد
ما را به یقین تو گمان نیست   کی اهلِ یقین بی‌گمان شد
وصفت بزبان نمی‌توان گفت   نتوان بفلک بنردبان شد
هرجا که شدی بطالع سعد   اندر رهت انس وجان روان شد

همراه تو باد از همه باب
روح شهدای باب الابواب

ای داد تو داده ملک را داد   عدل تو ز ظلم کنده بنیاد
گر داد تو داد ملک ندهد   فریاد کجا رسد بفریاد
یاجوج فتن کجا در آید   چون تیغ توگشت سدّ پولاد
تو شاه ولایتی و دارند   شیخان ولایت از تو ارشاد
نام تو زمانه راست تسبیح   ذکر تو فرشته راست اوراد
شد خاک عدو بباد قهرت   ضدّست بطبع خاک را باد

دربند تو مقام اصلی است   تا حشر مقام بادت آباد

دربندی اگر بخاک راهست   او باز نیاید از دل شاد

از دیده برفت آب عینش   بی سود وغمین و با زیان باد

آن را که براه در نیاید   بر تست سبیل مال واولاد

فتح وظفرت چو رهبر آیند   آرند برت همین دعا یاد

همراه تو باد در همه باب

روح شهدای باب الابواب

برج شه خاوریست اینجا   یا سد سکندریست اینجا

این مسکن پر دلان غاری است   بس جای دلاوریست اینجا

میدان پر ازسران همین جاست   می دانک نه سرسریست اینجا

یاجوج حوادثست مسدود   از حادثها بریست اینجا

مرصد که رود بدشت قبچاق   دروازهٔ کافریست اینجا

اینجای بقای کفر نبود   بنیاد پیمبریست اینجا

هر ذره از آفتاب مهرت   چون زهره ومشتریست اینجا

من بعد چو دیوه‌لان به بینند   گویند که پر پریست اینجا

در بحر وبرست شهره این شهر   هم بحری و هم بریست اینجا

قبچاقی و چرکسی و روسی   خوارزمی و ماجریست اینجا

دربند بمهرتست دربند   کز لطف تو یاوریست اینجا

همراه توباد درهمه باب

روح شهدای باب الابواب

شروان که بود بلاد اسلام   دار الادب آمد از توش نام

چون مصر شماخی است جامع   آوازه بردم رفته و شام

گشتاسبی است همچو بغداد   دجله بمیان بگردش احشام

باکویه نظام دارد الحق   با معدلتت گرفته آرام

خاصه بطلوع اختر سعد   کو برج شرف نمودش ایام

جنت شده شابران وباغش   چون روضه وحوریان گلفام

شاها تو خلیل دین درستی   با قوت دین شکستی اصنام

دربند ز تو چوکعبه و خلق   گردش بطواف بسته احرام

خوش منزل تو که از نزولت   هم خاص مشرفند وهم عام

باروی توشد گشاد دربند   در قید هوای تست مادام

بخرام بملک تا بگویند   صاحب نظران زهر درو بام

همراه توباد درهمه باب

روح شهدای باب الابواب

شاها همه دم ترا صفا باد   بدخواه بغصه مبتلا باد

گر درحسدست خصم چون سین   پیوسته چو لام در بلا باد

بیگانگی آنک از تو جوید   با نکبت و محنت آشنا باد

آن آینه را که باتو صافی است   از لطف تو مصقل جلا باد

آنکو ز رهت غبار دارد   پامال بره چوخاک پا باد

با قول تو هرکه شد مخالف   از ساز و مقام بی‌نوا باد

شد کعبهٔ حاجت آستانت   درگاه تو قبله دعا باد

تا پادشهی و ملک باشد   ذات تو بملک پادشا باد

از تست رعایت رعایا   راعی و پناه تو خدا باد

خورشیدی و بدر را ز تو نور   از مهر تو منزلش علا باد

آمد ز تو فتح باب دربند   زین باب ترا گشادها باد

همراه تو باد از همه باب

روح شهدای باب الابواب

وله ایضاً بمدحه فی المسمّط

ای همایون طلعتت عید دل ارباب دین   در ره این عید جان قربان کنند اهل یقین

در جهان نامد دگر عیدی مبارکتر ازین   صد هزاران جان و دل قربان عیدی اینچنین

تا ملک تکبیر عیدت گفت بر چرخ برین   نعرهٔ الله اکبر بر فلک شد از زمین

فرخ و فرخنده داری یا اله العالمین   این همایون عید را بر مسلمات و مسلمین

*

مؤمنانرا دیدن روی تو عید دیگر ست   خود طواف کعبهٔ کوی تو حجّ اکبر ست

دین احمد را ز تو صد زینت و صد زیور ست   هر که برگردد ز کیش تو ز مرتد بدتر ست

ذرّه ای از مهر تو صد آفتاب انور ست   بندهٔ رای تو است ار پادشاه خاور ست

بر خط فرمان تو کان همچو حکم داور ست   سر نهد گر قیصر روم ست و گر فغفور چین

*

ای خلیل بت شکن از ملّت و دین برخوری   گردن مشرک شکن همچون تبان آذری

فرض شد در مذهب تو سنت پیغامبری   عالم اسلام را بنگر چه نیکو در خوری

نصرة الدّنیا و الدّینی و عالی گوهری   در شریعت پادشاهی در طریقت رهبری

تو خلیل الله ابراهیمی و دین سروری   هست عالی آستانت کعبهٔ دنیا و دین

*

دولت و بخت و سعادت نصرت و فتح و ظفر   هر ششت از شش جهت یارند یا خیر البشر

چار طبع و نه سپهر و هفت اختر را نگر   بهر تو در کار و تو از کار دولت بهره ور

با تو یزدان را عنایتهاست با چندین نظر   چشم خود دارند بر عین نظر اهل بصر

مؤمنانرا تو امیری از ولایت با خبر   شاه ما می زیبدت خوانند امیر المؤمنین

*

یا فتی از کعبتین مهر و مه نقش مراد   فاردی بر تخت بخت و بر همه شاهان زیاد

آفرین بر تو که داری در جهان عدل داد   شاه شاهان خود ترا دولت برای عدل داد

سرکشی میکرد با تو دشمن آتش نژاد   عاقبت بگداخت همچون آب و شد خاکش بباد

مدعی خود را کسی می دید چون او کس مباد   قدش از غم شد چو کاف و گشت جانش چون خط سین

*

آنک میزد قهقهه اندر النجق بر سپاه   برگشاد خاطر او بین اجل چون بست راه

خواست تا گردد دگر در خطّهٔ تبریز شاه   گشت ناگه میر و داد او جان بصد زاری و آه

داشت بدخواه تو در دل کز تو گردد کینه خواه   خنجر کین سینه اش بشکافت آخر زین گناه

دشمنت را خاتم از کف رفت و از سر شد کلاه   دوستدار تو جهان شاهست با تاج و نگین

*

ای به پیش تیر قهرت سینهٔ مشرک هدف   گشت سیفت ذوالفقار از همّت شاه نجف

تو بمعنی گوهری عالم بنسبت چون صدف   آسمانی با جلالت آفتابی با شرف

نصرت ربّانی آمد هر دمت از هر طرف   هر چه خواهی کن چه خوف از مکر مشرک لا تخف

کامران باشند فرزندان دلبند خلف   تا ابد در سایهٔ فرّ تو با دولت قرین

*

شاه شروان شه لقب فرّخ یمین نامور   گوهر بحر کرامت اختر برج ظفر

از قدومش ملک شروان در امان دارد مقر   قلعهٔ بیغرد ازو بر آسمان افراخت سر
طالعش از فرخی یاری ده آمد با پدر   این چنین فرخنده طالع خود کرا باشد پسر
میخورد دولت یمین کین فرخ آمد در نظر   بس بدین معنی است نام نیک او فرخ یمین

*

میر بهرام آنک ترک چرخ باشد چاکرش   آب گردد زهرهٔ دشمن ز بیم خنجرش
هندوی هفتم فلک یک پاسبان کمترش   هم عطارد را رسد کردن حساب لشکرش
مشتری یک مشتری آمد ز فوق اخترش   آفتاب دولتش خوانند و سعد اکبرش
هست تابان نور حسن از طلعت مه پیکرش   نیست در دور قمر چون او مه زهره جبین

*

آفتابا سوی بدر از مهر شفقت کن نظر   کار او روشن بمهرتست در دور قمر
بدر بین یکتاست از چار امهات و نه پدر   نایدش همتا مگر پیدا شود دور دگر
چارده باشد یکی با چار و نه اندر شمر   بدر خود در چارده یابد تمام از نور اثر
آن یکی از چار و نه پیدا شد اینک در نظر   آن منم بدر سپهر معنی این معنی به بین

*

گرچه نظمم را خریدارند از جان شیخ و شاب   لایق گوش شهست این گوهر پاک خوشاب
هم مگر روح القدس این نظم را گوید جواب   ورنه پیش بدر کی باشد سُها را نور و تاب
این مثمن در صفات بزمت ای جنت مآب   هشت مصراعست هر یک چون بهشت هشت باب
جنت بزم ترا خود از حق آمد این خطاب   هٰذِهِ جَنّاتُ عَدْنٍ فَادْخُلُوها خالدین

*

پادشاهم نسب داری بدولت هم حسب   آفرید ایزد ترا از دانش و علم و ادب
از فروغ دولتت حاسد بود در تاب تب   در تب و تاب از چراغ مصطفی شد بولهب

ما دحان تا خسروان را نام گویند و لقب   نام و القاب تو باد از نُه مجلد منتخب
تا دو عید آید بسالی در جهان از روز و شب   هر دمت عید دگر باد از خداوند مبین

وله ایضاً بمدحه فی المسدّس

السلام ای از شرف بر تو ملایک را سلام   طلعتت را خوانده اند اَللّٰهُ نُور اهل کلام
معنی ذات تو خاص و همت دست تو عام   عام و خاصت داعی و ذاکر شده هر صبح و شام
داعی این گوید که باشی در دو عالم شادکام   عالم این گوید که آمین یا اله العالمین

*

هرکه هست اهل ولایت داردت ای شاه دوست   از ولایت بی نصیبست آنک نبود شاه دوست
هر دلی خواهد ترا چون جان بود دلخواه دوست   تو خلیل معنی ای اسم تو در افواه دوست
بر فلک ذکر ملک باشد خلیل الله دوست   دوست میدارندت آری دولت و دنیا و دین

*

نصرة الدین آفتاب مملکت سلطان خلیل   ای جلالت یافته از حضرت رب جلیل
با سخاو بخشش تو حاتم طایی بخیل   با محیط همت تو قطرهٔ دریای نیل
ملک و ملت را چراغ دولتت باشد دلیل   زانک داری روشن انوار سعادت در جبین

*

ابر با فیض کفت شرمنده گردد در هوا   با عرق روی زمین تو سازد از عین حیا
سفره‌ای در ملک گسترد دستت از عطا   همتت در داده در عالم ندای الصلا
کس نرفت از خوان انعام تو هرگز بی نوا   سفرهٔ انعام تو خوان خلیل آمد به بین

*

مهدی صاحب زمانی در زمان سلطنت   پاک دامان جهانی در جهان سلطنت

آفتاب دولتی برآسمان سلطنت   قدرتو برآسمان کرد آشیان سلطنت
در نگینت مهرشاهی با نشان سلطنت   سلطنت را چون تو باید لایق تاج و نگین

*

نقش معنی می‌نماید درنظرها صورتت   نور اقبالست طالع زآفتاب طلعتت
گوش گردون کرشدست ازصیت کوس صولتت   گردن دنیا و دین دارند طوق طاعتت
در ازل ازجان و دل آمد مخمّر طینتت   کی چنین جسم لطیف ازآب وگل گردد ثمین

*

تاکه باشی در پناه ازهیبت دیو خطر   اسم اعظم هیکل جان بادت ای خیرالبشر
تا غباری بر رهت ننشیند ازگرد ضرر   باد درهر راه لطف کردگارت راهبر
ازتموز حادثه تا برتنت ناید اثر   سایه بانت باد دایم شهپر روح الامین

*

مدّتی شد تاکه جور دورچرخ پر فتن   بدر را سرگشته میدارد میان انجمن
آفتاب همّتی من بدر گردون سخن   لطف بنما یک نظر ازمهرسوی من فکن
لایق گوش تو آمد نظم من بشنو ز من   لایق گوش شهان باشد بلی دُرّ ثمین

*

چون کس ازوجه مواجب دربرت محروم نیست   موجب محرومی من چیست آن مفهوم نیست
چونک در دیوان من جز نام شه مرقوم نیست   ازچه در دیوان بنام درهمی مرسوم نیست
همتت را حالت افلاس من معلوم نیست   ورنه بر احوال من بهتر نظر کردی ازین

*

مادر گیتی چو من فرزند گویایی نزاد   هیچ شاگردی نیابد بهتر ازمن اوستاد
طوطی طبع مرا حق شکّر شکر تو داد   هست امیدم که ازلطف تو یابم صد مراد

هرکس ازوجه مواجب ازتو دارد صد گشاد   من که با کوی تو دربندم چرا گردم حزین

*

تا شود هر نیم روز ازدور نور خور زیاد   آفتاب دولتت بادا دراوج ازدیاد
تاکه شاهان آورند ازبندهٔ درگاه یاد   بر سپهر سلطنت از بنده بدرت یاد باد
باد بزم عشرتت آماده برتخت مراد   حافظت قرآن خدایت یاور و یار ومعین

وله ایضاً فی الترجیع بمدح شهزاده
شیرانشاه طال عمره

صبح صادق چو عالم آرا شد   مظهر نور جمله اشیا شد
زلف شب برفتاد ازرخ روز   طرّهٔ آسمان مطرّا شد
شد برون گوهری ز بحر خزر   شمع این گنبد معلّا شد
دشت قبچاق ازان منوّرگشت   کوه البرز ازان مطلّا شد
مردم دیده را بنظّاره   همچو غوّاص دل بدریا شد
من ز دربند گشته ناظر آن   نور دیگر ز قلعه پیدا شد
همچنان شاه‌زاده را دیدم   که ز برج شرف به بالا شد
گر زخورشید خیره گردد چشم   لیک ازو جسم ملک بینا شد
ثنا و دعای او در دم   ازمن این بیت خوب انشا شد
آفتاب زمانه شیرانشاه
باد درظلّ شه خلیل الله

درجبین نور دولتش پیداست   معنی حق ز صورتش پیداست
گوهر پاک و طینتش پاکست   پاکی اصل و طینتش پیداست

طفل منگر بدان بزرگ منش   سلطنت درجبلّتش پیداست
حلم بهلول و قدر ابراهیم   هان ز تعظیم و عزتش پیداست
اولین پایه اش رفیع آمد   منزل و قدر و رفعتش پیداست
تخت دربند بین که تا خوارزم   قلعهٔ با صلابتش پیداست
شرف برج قلعه بین که برآن   آفتاب سعادتش پیداست
دوش پرسیدم از حکیم خرد   آنک در دهر حکمتش پیداست
کیست دریای لطف را گوهر   گفت آن درکه همتش پیداست

آفتاب زمانه شیرانشاه
باد در ظل شه خلیل الله

دولت روزگار خواهد یافت   شهرت برقرار خواهد یافت
اختیار زمانه خواهد شد   رحمت از کردگار خواهد یافت
زاستانش سری که جوید قدر   از فلک اعتبار خواهد یافت
گو درین یک حصار دارد بخت   رفعت از نه حصار خواهد یافت
همتش از شه ولایت هست   نصرت بی شمار خواهد یافت
روح پرورده پرورندهٔ او   رحمت از کردگار خواهد یافت
تیغ او فتح بر سر کفّار   از دم ذوالفقار خواهد یافت
چرخ گردان برآب شمشیرش   آسیا سان مدار خواهد یافت
شهرت عدل و داد در عالم   نام فرخ یسار خواهد یافت

آفتاب زمانه شیرانشاه
باد در ظل شه خلیل الله

آخر او خسرو جهان گردد   مهدی آخر الزّمان گردد

داور و یاورش بهردوجهان   مالک الملک انس وجان گردد
کامها در زمانه خواهد راند   می نماید که کام ران گردد
روح نوشین روان شود زنده   مفخر آل آخستان گردد
هرچه گوید چنین چنین باشد   هرچه گوید چنان چنان گردد
چون بروی زمین کند سیران   بر زمین ماه آسمان گردد
در رکابش که فتح بادش فتح   دولت و بخت هم عنان گردد
این صفتها که من عیان گفتم   آخر الامر ازو عیان گردد
نام او این چنین که من گویم   ذکر و اوراد هر زبان گردد

آفتاب زمانه شیرانشاه
باد در ظل شه خلیل الله

من درین خانه دان ثنا گویم   دولت شاه را دعا گویم
هر غباری که خیزد از راهش   دارمش چشم و توتیا گویم
هر نسیمی که آید از کویش   در تن خسته جان فزا گویم
گر دهد دست باسگان درش   دست بوسیده مرحبا گویم
نور مهرش گرم صفا بخشد   خویش را بدر با صفا گویم
مسکن اولیای دولت را   به یقین برج اولیا گویم
مدحت شاه و وصف اولادش   بنکو وجه هر کجا گویم
آستانش که قبله گاه منست   کعبهٔ عزّت و علا گویم
چون رخ شاهزاده را بینم   از دل و جانش این دعا گویم

آفتاب زمانه شیرانشاه
باد در ظل شه خلیل الله

میوهٔ باغ دولتست ورسید   لذّت ازخود بکام خواهد دید
گل بختش شگفت وخندان شد   سرو بستان گل بهار امید
یک دو روز ابران تن چون آب   آبله چون حباب گشت پدید
دل ماهمچو لاله در خون بود   جان بران تن چو بید می لرزید
چشم بدبود آبله بروی   لله الحمد چشم بد ترکید
دل زغصّه بسی جگرخون گشت   تا ازان میوه ای بکام رسید
همچو زلف بتان سیه رو باد   هرکه چون زلف سر ازو پیچید
باش تا اوج منزلت یابد   اختر طالعش چوهست سعید
ورد جان کرد همچو ذکر زبان   این دعا را زمن هر آنکه شنید
آفتاب زمانه شیرانشاه
باد درظل شه خلیل الله

دولتش هم عنان و یاور باد   نصرتش در رکاب ورهبر باد
هفت حرفست نام شیرانشاه   نام ور شاه هفت کشور باد
اسم فرخ یسار هم هفتست   حکم هفت اخترش میسر باد
اسم او بالقب چهارده حرف   آن مه چارده منوّر باد
دشمنش را چهار رکن وجود   منقطع زاب وخاک وآذر باد
نام شیریست درلقب اورا   درصف رزم شیر صفدر باد
همچو خورشید هست روزافزون   روزش از روز باصفاتر باد
چون بمدحش شدم مقرّر من   زو وظیفه مرا مقرّر باد
بند ترجیع من دعای ویست   وین دعا همچو اسمش ازبر باد
آفتاب زمانه شیرانشاه

باد درظل شه خلیل الله

وله ایضاً فی مدح السلطان مدّ ظلّه

ای ز نوشروان گذشته درطریق عدل وداد   آفرین برطینت آبا و اجداد تو باد
افضل شروانشهانی واعدل عادل دلان   نعل اسبت به ز تاج اخستانست و قباد
ملک را با معدلت بنیاد نیکو می نهی   باد بنیادت متین ای عادل نیکو نهاد
توخدا را دوستی اسم تواسم اعظم است
رحمت آنکس را که نامت را خلیل الله نهاد
جدّ وبابت رحمة الله علیهم اجمعین   کز توباشد روحشان درجنت پر روح شاد
چون تو فرزندی نپروردند برتخت شهی   مثلت ازچار امّهات وازنُه آبا خود نزاد
هرکه نشناسدکه داری تا ابد فضل ازل   نی زمبدا دارد آن بی خودخبر نی ازمعاد
خون شود درناف آهوی ختن مشک ازحسد   گربسوی چین برد یک شمه ازبوی توباد
بانسیم لطف جانبخش تو عنبربنده ایست   بوی خلقت خلق شروانرا به ازمشک و ز باد
صرصرقهرتو اعدا را زتن برکند پوست   زانکه باتو کافری کردند همچون قوم عاد
هرکه در دیوان دولت باتوچون کاغذ دورو است   سربریده چون قلم گردد سیه روچون مداد
با اساس عدل تو بنیاد ظلم آمد خراب   با رواج علم تو بازار جهل آمد کساد
کو فریدون تا به بیند رسم و طوخسروی   کو انوشروان که آموزد طریق عدل وداد
بخت را باتخت تو چون عقل بانفس اتصال   ملک را باذات تو چون جسم با جان اتحاد
باتوضدّت را نه تشبیهست ونی تجنیس ازآنک   ناقص آمد او وتوزاید بس تضادت این تضاد
آخر افتاد از تو اندر کشتی خصمانه خصم   راستی چون اوکسی درمعرکه کم اوفتاد
روز میدان لاف میزد خصم گفتش ترک چرخ   کافنکی قوی قاج وار اوغلانی ... قوّاد

گرچه قوادست درمعنی قوادش خواند زانک　　تا شود معنی زلفظ ترکمانی مستفاد

خصم دل برکند ازخود قامتش خم شد زغم　　خصم چون بیدل شود خم گردد آن دل نیست صاد

بر آلینجق خصم را میمونک آسا برده ای　　کی بود با قهقهه آنکو نباشد برگشاد

باکرامات ای شاه ولایت دولتت　　مرد مؤمن راست با شاه ولایت اعتقاد

سایه بان اطلس سبز فلک خرگاه تست　　ای وجودت خیمهٔ اقبال و دولت را عماد

شاهرخ بالشکر ارچه عرصهٔ عالم گرفت　　لشکرش بادا مظفّر دولتش بادا زیاد

آفتاب دولتی عالم مسخّرکن به تیغ　　طالعت سعدست و تونیک اختر و فرخ نژاد

پادشاهی تو موروثی ابا عن جد بود　　شه نژادی پیش اصلت هست شهرخ میرزاد

مجمع البحرین میخوانند کو را با ارس　　کمترند از قطره ای در بحر آن دشت جواد

آفتابا بدر شروانم هلالی در نگر　　تا ز مهر تو دگر بدری شود با از دیاد

شعر را گویند کاندر اکذب او احسن است　　راست آمد شعر او در وصف شه احسنت باد

یکدم از فکر دعای شاه خالی نیست او　　هم تو از راه کرم که گاه می آرش بیاد

دربرات وجه مکتوبش زیادت کن نظر　　در برات عمر بادت هم مضاعف هم یزاد

گر کسی یک بیت وصف الحال میخواند بغم　　میشود بر معنیش صد آه و ناله مستزاد

بدر را گردد عطارد مشتری چون آفتاب　　گر کند دلّال معنی جنس نظمش را مزاد

گر مراعاتش کنی نبود نظیرش در جهان　　در سواد ملک گردد شُهره چون خط و سواد

معنی ای در خاطرم آمد بخواهم عرضه داشت　　با تو گویم خصم را در دشمنی چون او فتاد

با تو دشمن نرد کین میباخت با آن نقش بد　　ای ز شاهان جهان فارد شدی بادی زیاد

بغض و درد و غم سه تا در خاطر او خانه گیر　　مانده در فکر طویلست او که کس چون او مباد

چرخ گردان با هزاران دیده صد منصوبه باخت　　تا تمامی داد خصلت در بساط انقیاد

خصم را نکبت زدو در ششدر محنت فکند　　نیستش از مهرهٔ امید تا مردن گشاد

تا بود درکار طاس سیمگون آسمان　　نقشهایی کاندران حیران بماند اوستاد

کعبتین مهر و مه گردان درین گردنده طاس　　روز و شب گردند درکار تو پر نقش مراد

و له ایضاً فی مدحه

نماز شام که بر گرد خیمهٔ ازرق　　هزار نقش پدیدار شد ز رنگ شفق

جهان نمود بچشمم که کلک کاتب صنع　　بزر نوشت خطی برکنار سبز ورق

گشاده چشم تماشا نظاره میکردم　　درون بحر فلک کرده فکر را مغلق

پدید گشت بدیده هلال عید از زر　　بشکلهای عجب دیدم آن دمش الحق

گهی بصورت داسی فتاده در مزرع　　گهی میانهٔ دریا روانه چون زورق

ازانک پیک فلک خوانده اندش اهل نجوم　　بدین دلیل گهی می نمود شکل بحق

گهی چو طاس مسین بر کنار نیلی طاق　　گهی چو کاسهٔ زر درمیان سبز طبق

گهی بصورت چوگان شکسته از دسته　　گهی چو نیمهٔ پرویزن ازمیان شده شق

گهی چو ابروی ترکان کمان کشیده کجک　　گهی چو خنجر لکزی گهی چو کج برچق

گهی چو قامت پیران دوتا زگردش دور　　ضعیف و زرد و نزار و بدرد مستغرق

گهی چو چنبر جیم وگهی چو حلقهٔ میم　　گهی چو نون وگهی همچو عین بر بیرق

به پیر عقل بگفتم که این چه را ماند　　بگو بنسبت و تشبیه این بکن مطلق

بگفت این بچه ماند بنعل مرکب شاه　　که شهسوار زمانست و خسرو برحق

مغیث دولت و دین شه خلیل ابراهیم
که هست کعبهٔ اسلام را ازو رونق

شهنشهی که بر رای انورش خورشید　　ببسته است چو جوزا ببندگی منفق

چو لاله گشت حسودش سیاه دل از غم　　که دید چادر بختش سفید چون زنبق

شود گداخته از تاب تیغ پولادش   وجود دشمن اگر آهنست اگر مفرغ
عدو کجا بتواند بلی نمی ماند   بآدمی ملک خُلق دیو طبع خلق
زهی بقدر و شرف ز آسمان ستاده گرو   زهی برای رزین ز آفتاب برده سبق
بعهد عدل تو هر کو بظلم دست کشد   حسام قهر تو دستش ببرّد از مفرق
ز بوی خُلق تو گل شمّه ای اگر شنود   گلاب گردد و ماند زشرم غرق عرق
عدو بکین تو شطرنج مکر بازد کج   بساط شعبده چید ست جاهل احمق
بشاه رخ بزنش کان خسیس فرزین کرد   بپای پیل فتد زاسب کام چون بیدق
بزخم پنجهٔ شیر اجل شود کشته   هر آنک با تو دورنگی کند بسان وشق
ترا گذاشته کس رو بدیگری آرد   همان حکایت آن عاشق است و چشم وزق
چو روی تیغ تو دید آفتاب لرزان شد   بروی آیینه ساکن کجا شود زیبق
نظر به بدر کن ای آفتاب برج شرف   که شد چو ذرّه بخورشید طلعتت ملحق
دومغز باد معانی ببسته چون بادام   دهن که هست بمدحم گشاده چون فستق
دهان بخت تو بادا چو پسته درخنده   لب حسود تو از غصّه بسته چون فندق
ببحر مدح تو با بادبان فکر عمیق   جهو کنار روانم همیشه همچو فرق
چو منطقم بمعانی ثنات نظم کند   کجا زند بحدیثم زبان نطق نطق
بقول و دعوی من هر کرا که صدق نیست   بهر سخن که بگوید بگیرمش صد دَق
بماند ازرقی ازرق ز سیلی نظمم   چو دف اگرچه بود فی المثل رخش ازرق
همیشه تاکه بهر سال عید باشد دو   همیشه تاکه بزینست کرّهٔ ابلق

سوار توسن ایّام باد دولت تو
ترا بعیش همه روزه عید بادا زحق

وله ایضاً فی مدحه

نماز شام چون برزد شفق شنگرف بامینا   محیط لاجوردی شد بونگ لاله گون صهبا
شه مشرق چنان در کوه مغرب رفت و پنهان شد   که گویی قاف عزلت را نشیمن کرد چون عنقا
ز تاب مهر روشن بود چون روی بتان عالم   چو خط و خال خوبان شد جهان تاریک از سودا
نهان شد بیضهٔ کافور زیر حقهٔ عنبر   بر آمد صد هزار انجم ببام طارم اعلا
چو دریا موج زن گردون حباب آسا در و اختر   روان شد زورق سیمین مه بر روی این دریا
کشوده دیده بر بالا تماشا را همی دیدم   هزاران لعبت سیمین درون خرگه مینا
دبیری بود ازان برتر همایون فال و خوش منظر   نهاده دفتری در بر قلم زن چابکی دانا
ضمیرش آنچنان روشن که خواندی در شب تیره   ز روی لوح میناگون خطوط تختهٔ غبرا
بتی در غرفهٔ دیگر نشسته در زر و زیور   ز فرقش تا قدم دلبر ز پایش تا بسر زیبا
مبارک روی و فرخنده رخش چون ماه تابنده   چو بلبل خوش سراینده خرامنده تر و رعنا
گرفته چنگی اندر چنگ و در وی صد هزار آهنگ   خوش عوّاد شوخ و شنگ یعنی زهرهٔ زهرا
ز برتر بود خرگاهی بسی عالی ولی خالی   مبارک منزلی اما کسی پیدا نبود آنجا
سؤالی کردم از استاد یعنی عقل دانشور   که جای کیست این خرگه تو دانایی عیان فرما
جوابم داد کین منزلگه شاهست روشن دل   بلند اختر همایون فر جهانگیر و جهان آرا
چو روی خویشتن هر روز عالم را کند روشن   شبست اکنون و اندر شب نبینندش درین ماوا
ازان بالا ترک دیدم چه شیر براشقری ترکی   که هم قصاب گردون بود و هم جلاد جان فرما
چو تیغ غمزهٔ خوبان شده تیز او بخون ریزی   نکرده تیغ خون ریزش محابا بر کسی قطعا
در آن برتر نظر کردم مکرّم خواجه ای دیدم   فکنده اطلس گردون بزیر از منصب والا
بجنس خود چنان مغرور بود آن خواجه بزازی   که چشم مشتری هرگز ندیدست آنچنان کالا

چو بر هفتم فلک کردم نظر دیدم بصد تمکین   نشسته پیر هندویی درون غرفه بر بالا
به پیش علم او نقصان کمال حکمت لقمان   شده بر ذهن او آسان طلسم بوعلی سینا
نشسته در یکی مسکن ریاضت کش شده چون من   بعلم و حلم و فکر و فن نبودش در جهان همتا
چو در مکر و فن افزودی کتاه دیو بر بودی   هزاران لعب بنمودی بهر یک نکته و ایما
شده سرگشته چون پرگار گردون در خط حکمش   همه محکوم او بودند از کبرا و از صغرا
عجایبهای گوناگون من محروم میدیدم   در آن هنگامه شب تا روز میکردم تفرّجها
سحر سلطان ترکستان علم برزد ز کوهستان   برون شد شاه هندستان زمانه گشت پر غوغا
صبا بوی بهار آورد و عالم را معطّر کرد   زهی بوی فرح بخش و زهی پیک جهان پیما
نسیم باد نوروزی نشان داد از دم عیسی   که در یکدم باذن الله کرد اموات را احیا
فلک چون روز روشن شد چمن چون سبز گلشن شد   جهان تخت زمرّد زد ز سبزه بر سر صحرا
ز شادی غنچه را در دم گلش بشگفت و خندان شد   نظر بگشود از بهر تفرّج نرگس رعنا
چنار از شوق دست افشان درآمد در سر اندازی   خرامان خوش برآمد سرو نازان در میان ما
ز ما گر سرکشی میکرد سرو ناز در بستان   ولی میکرد پیش گلرخان عرض قد و بالا
عروس گل بصد غنج و دلال از غنچه بیرون شد   فغان بلبلان هر سو برآمد با هزار آوا
میان باغ رخ بنمود سرو لاله روی من   گل ... ز شرم او برآمد زرد و سرخ آنجا

بیا ای ساقی گلرخ بیار آن ساغر صهبا
که مرجانم فرح یابد ازان یاقوت روح افزا

چه وقت وعظ و افسانه است ای افسرده دل واعظ   به پیما بادها بنشین و با ما باده ها پیما
سرای دل پر از شادی است جانها از صفا رقصان   بیا ای مطرب خوش خوان بشادی نغمه ای بسرا
سعادت میشود امروز از برج شرف طالع   قرین خواهد شدن با ماه خورشید جهان آرا
سلیمان میرود امشب درون حجرهٔ بلقیس   مشرّف میکند امشب سرای مهر را عنقا

جهان روشن شود چون مه زبس کامشب برافروزند   هزاران مشعل سیمین درون گنبد مینا
مبارک باد این شادی همایون باد این عشرت   بفرّ بخت شهزاد مبارک روی روشن را
سپهر لطف و خورشید کرم سلطان خلیل الله   که انوار سعادت هست در رخسار او پیدا
نباشد مثل او شهزاده ای در صورت و معنی   زهی سیرت زهی تمکین زهی صورت زهی معنا
ز بحر سلطنت چون او نیاید گوهر پاکی   ببین لطف خداوندی تبارک ربّنا الاعلی
نشان این همه اقبال دانی کز چه پیدا شد   ز یمن دولت سلطان معزّ الدّین والدنیا
جهان دانش و گردون معنی شیخ ابراهیم   که پیش بزم او زهره کمو بیتست چون جوزا
ایا شاه جوانبختی که میخواند ضمیر تو   ز روی تختهٔ امروز خطّ حالت فردا
تو آن عادل دلی ای شاه ملک آرا که از شروان   رسید آوازهٔ عدلت بجابلقا و جابلسا
نهنگ تیغ خونخوارت بیکدم دردش ازهم   اگر خود فی المثل باشد عدویت مثل اژدرها
ترا با خصم بدگوهر نشاید کرد تشبیهی   نباشد نسبتی خرمهره را با گوهر یکتا
شهنشاها سخندانا من آن غوّاص نظّامم   که میآرم برون از بحر معنی گوهر زیبا
درآوردم بسلک نظم چندین گوهر معنی   ازان گوهر که لولو از بن گوش آیدش لالا
ندیدم هیچ همتایی که با من در سخن کوشد   بمعنی همسر من کیست گر دعوی کنم شاها
بماند چرخ لعبت باز حیران در خیال من   چو در هنگامهٔ دعوی نهم از راه دانش پا
اگر بدراست نام من ولی هستم هلال از غم   نباشد طوطی دیگر چو من شیرین کلام امّا
چه حاجت خود کنم اظهار فضل خویشتن بر تو   تو سلطانی سخن دانی واینک گفتهٔ غرّا
اگرچه مادح و ممدوح بسیارند در عالم   چو تو ممدوح و چون من مادحی کمتر شود پیدا
چو دولت در رکابت تا سوار کامران باشم   چو بخت خود بلندم مرکبی اکنون کرم فرما
بها میخواهم این دُرهای نازک را درین حضرت   ازین یاران که چون اقبال و دولت حاضرند اینجا
نبیند دیدهٔ گردون بصد قرن دگر زین عیش   مبادا خالی این عشرت ازین ایوان گردون سا

مرین اقبال و دلشادی هرانکو دوست میدارد   کند امروز انعامی زوجه مکرمت با ما
بجان شاه ابراهیم وشهزاده خلیل الله   که دلشادی رسد امروز از زرها و خلعتها
سخن را ختم سازم بردعای دولتت اکنون   که ازحق میکنم دایم دوام عمرت استدعا
همیشه تازبان باشد سخن ازوی شود جاری   همیشه تاسخن باشد زبان ازوی شود گویا
بجز ذکر بلند تو مبادا درجهان ذکری   زبان حاسدت بیرون کشیده از قفا بادا
دهان بخت تو دایم بسان غنچه خندان باد   ولی چشم حسودانت چونرگس کور و نابینا
باخلاص براهیم خلیل وصدق او یارب   که فرصت ده خلیل الله ابراهیم را هرجا
نبیند مادر ایام فرزندی خلف چون او   بشادی خوش نما باد این خلف درسایهٔ بابا

وله ایضاً فی مدحه طیب الله ثراه

سحرگه چون بیارایند این فیروزه منظر را   افق ریزد بدامنها چوزر یاقوت احمر را
سحرخیزان زنند ازصدق همچون صبح صادق دم   دراندم همچومن گویند حمد حق داور را
برای عالم افروزی برین برکرده شادروان   برافروزند فراشان قدرت شمع خاور را
جهان زآیینهٔ گیتی نما تا روی بنماید   برون آرند ازبحرظُلَم جام سکندر را
درو هرکس پی کاری بسودایی و بازاری   برای وجه خرج الیوم تا حاصل کند زر را
یکی همچون قمر پویان که سیارم منازل دان   شود در دورسرگردان ببین برگشته اختر را
یکی کاتب عطاردوش وجوه مملکت جوید   نهد دیوان وبگشاید بجمع وخرج دفتر را
یکی چون زهرهٔ بربط کند آهنگ سازوفن   که تا یک ره بچنگ آید نوایی آن نواگر را
یکی با طلعت زیبا برآید آفتاب آسا   بچشم مهرورزان تانماید حسن درخور را
یکی را پیشه جلادی بکف مریخ سان خنجر   سرش ببریده ازخنجر چگویم نحس اکبر را
یکی چون مشتری والی نماید همت والا   فلک باطالع سعدش مطیع آن رای انور را

یکی را دید بانی فن برایوان شهی بامن   دهد همچون زحل روشن نشان هم بجرم بر را
بهرکس عامل گردون دهد درهرعمل کاری   بکاری خویشتن باری درجنا باشد اکثر را
من اندرکشتی حیرت میان موج بحرغم   چو زورق بی سکون هرسو رسن بگسسته لنگر را
دمی لب خشک یابم خویشتن را ازدم سوزان   گه ازاشک روان بحرین بینم دیدهٔ تر را
بلطفم آشنای عقل گوید دست وپایی زن   که تابرلب رسانی زود این ن شناور را
کناری زان میان گیرم بقول آشنا وانگه   گشایم چشم وآرم درنظر این توده اغبر را
بچنگ کرکسان بینم همایان طبیعت را   زبون روبهان یابم هژبران دلاور را
کرم را ومروت راچوعنقاکس نشان ندهد   چو پویم قاف تاقاف جهان هربوم وهربر را
شود ازطایرگردون عجایب کارها واقع   دهد باطوطیان حنظل بزاغان قندوشکر را
غبار از روزگاردون نشیند بردلم دائم   که با اهلان صفایی نیست ایام مکدر را
زفن شعررخ تابم کزین فن وجه چون یابم   روم درفکر وبشتابم که جویم فن دیگر را
خرد باز ازسریاری شود غمخوار من گوید   سخن بشنو که ازمن به نیابی یارو غمخور را
هلالی شد تنت ای بدر اگر دوران بدو بخشد   دگر پهلو کنی فربه مخور غم جسم لاغر را
بگرد خیمهٔ گردون چوتاجر تا بکی گردی   مبین وجهی برآورده بدود این کهنه چادر را
طناب عمراگر باشد باوتاد بقا بسته   مقسم نگسلاند رزق درویش وتوانگر را
ولیکن چون تویی ناظم سخن درسلک نظم آور   به نزد جوهری بر تابه بیند نظم گوهر را
چرا مانند بوتیمار در اندوه بنشینی   کنی صید عقاب غم دل همچون کبوتر را
زچرخ ار تیرگی داری بنزد آفتابی رو   که انوارضمیرش کرد روشن هفت کشور را
توجه کن بدان حضرت مکرم شو کرمها بین   دعا این گو چو بینی آن کریم نیک محضر را
خداوندا نگهدار این هنرور فضل پرور را
جوان شهزادهٔ اعظم شجاع الدین غضنفر را

سخن دانی که در هر لفظ صد معنی کند ظاهر　　نماید هر سخن صد وجه در مدحش سخنور را
بمشک زرخریده خاک آن در دیده نفروشد　　مبصّر کی دهد هرگز بخاک تیره عنبر را
نسیم عنبر خلقش بچین گر دم زند یک ره　　ببو دیگر نگیرد کس از آن دم مشک اذفر را
صبا از دفتر حسنش بباغ ار یک ورق خواند　　دهد از رشک این گلها بباد اوراق ابتر را
به پیش همتش خورشید کی لافد که سرگردان　　صباح و شام میگیرد بشرق و غرب هر در را
گرفته قول و صوت و علم و حلم و لطف و احسانش　　حجاز و اصفهان و شام و روم و چین و بربر را
بمنطق حل کند مشکل عبارات منقّح را　　معانی در بیان آرد عبارات معبّر را
سحاب دست دُر پاشش که باران عطا بارد　　بهمّت نشمرد یک قطره نُه دریای اخضر را
هرانکو بشنود اسمش از انس و جان برد فرمان　　مگو دارد بکف مهر سلیمان پیمبر را
محیط و استوا بر مرکز آب و هوا بنگر　　زچوگان وز رمحش یافته پرگار و مسطر را
بتک از پا در آورده کمیتش خنگ گردون را　　بپر در آتش افکنده سمند او سمندر را
زهی ناهید در بزمت بساز آورده بربط را　　زهی خورشید در دورت بدست آورده ساغر را
ببین مقدم تو شهرکه شهرت چنان گیرد　　که درهم بشکند آوازهٔ بلغار و ماجر را
اگر آیین ترا در ملک دانش انوری دیدی　　کجا گفتی باستعداد وصف شاه سنجر را
تو بر برج شرف رو با همای دولت خود کن　　کنون بر کنگره کنگر نشیند قصر قیصر را
بود با گوهر ذاتت نظر هر هفت آبا را　　بود از طینت پاکت شرف هر چار مادر را
فلک با بخت بُرنایت بزور دست بر ناید　　کجا سرپنجهٔ برنا بود پیر مُعَمَّر را
حسودت را مبادا دست چون ناخن که سر خارد　　وگر خارد سرش آخر بپایت افکند سر را
دعای تست در سرّا و ضرّا بر زبان من　　که چرخ از دشمنت سودا بَرَد واز دوستت ضر را
عدو با کر و فر رایی ندارد کف زند بر سر　　بلی بر سر بماند کف چو نبود با کر و فر را
تویی شهباز فارغ بال نسرین فلک صیدت　　که طاوس فلک چون چتر دارد بر سرت پر را

ترا با صورت و معنی نظر چون دید با دل گفت　　به بین روح مجسّم را نگر عقل مصوّر را
برآرد باد قهرت پوست از سرهای بدکیشان　　بلی بر قوم عاد از حق چنین بد حکم صرصر را
بروز رزم تو دشمن بهر سو تشنه لب گردد　　چو آب خنجرت بیند کشد بالا به حنجر را
بد در چرخ آنکس کو چو سرطان کج رود با تو　　کشد بر خنجرش بهرام چون خورشید خنجر را
تو شمشیر زر از خورشید بستانی توانی هم　　کمر شمشیر خود سازی کمربند دو پیکر را
مسلم بود در اسلام بابت را سریر دین　　چو بو مسلم مسلّم کرد او کفار آذر را
تو زان پس آختی تیغ و گرفتی قلعه اختی　　چو حیدر کو بشمشیر غزا بگرفت خیبر را
بحیدر دارد اسم تو تشبّه ای شجاع الدین　　که احمد در عرب هرجا غضنفر خواند حیدر را
چو بر دشمن سپه راندی سیه شد روز در چشمش　　که در دل زان حشر می دید هول روز محشر را
بود با طلعت روشن چو گیتی دیدهٔ دولت　　بود با دولتت یاری چو همّت بخت یاور را
سخندانا نکو رایی و رایت عالم آراید　　من این را نیک میگویم که گوید زین نکوتر را
بخوبی بکر فکرم شد بنامت نامزد بنگر　　بزیبا وجه زینت ده عروس خوب پیکر را
محرّر کلک من مدحت محرّر کرد می خوانم　　صحیح است این سخن از من شنو شرح محرّر را
گهرها جوی از طبعم گهرها یک بیک بنگر　　بالماس طبیعت سفته ام هر دانه جوهر را
خود کانی بود آنرا که نظمم را خَرَد با زر　　کفایت جوهری دارد بجوهر میدهد زر را
درین داد و ستد آنکس که زر داد و ستد جوهر　　بلعل آتشی داد از وجوه عقل اخگر را
بهر نا اهل ننمایم خط شعر و رخ زردی　　چه لایق گاو را عنبر چه درخور زعفران خر را
بجنس خود دهم نقد سخن بی بهره را ندهم　　که بیحاصل بود دادن بشوره آب کوثر را
درین شعر آخر ار گفتم مکرّر تر بود شیرین　　بلی شیرین توان گفتن صفت قند مکرّر را
بود در رای هر بیتی دری بگشاده از معنی　　کسی از معنی آرایان نگفتست اینچنین در را
منم آن بدر شروانی که همچون شمس در عالم　　نموده روشن این آیینهٔ طبع منوّر را

ز حد خاوران تا باختر تیغ زبان راندم نزد با تیغ من کس دَم ظفر بین این مظفر را
خلیل حق بد ابراهیم بابت شاه دین پرور شکست آن در بیت الحق همه بتهای از زر را
سر فرعون ظلم افکند فرِّ عونِ عدل تو کزو بود امر معروف و ازو شد نهی منکر را
بعقبی آتش دوزخ کجا بیند که در دُنییٰ برا براهیم لطف حق گلستان کرد آذر را
مرا بُد کوی او کعبه صفای مرو را با من همه عُمره همی دیدم ز رویش عید اکبر را
کنون هرجا ز روح او مدد خواهم دعا گویم که با من هستی هم هست آن روح مطّهر را
هنرهای ترا نیکو پسندیدی و دانستی اصول و ساز و ذهن پاک و نظم همچو گوهر را
نظر از خاک آن در کیمیای تربیت دیدی همان آن چشم میدارم چو دیدم خاک آن در را
تو خورشیدی بر اوج قدر و بدر از ذرّهٔ ای کمتر نظر فرما بعین مهر این از ذرّه احقر را
چو از تو رستمی بینم رهم ز افراسیاب غم بر آر از چاه اندوه این چو بیژن مانده مضطر را
زمستان لشکر پولاد پوش آورد پنداری بقصد زال گیتی بهمن آورد ست لشکر را
بهارم سبزه و آب روان در دیده بنمودی بعکس این دم هوا از یخ نماید پشم و مرمر را
ز سرما نارون پای فسرده نار وان آمد چو بید از باد لرزان بین تن بیدل صنوبر را
خزان در باغ زرگر بود و از زر برگها بودش شتا با روگری بشکست اکنون شاخ زرگر را
ببوی گلستان بزم تو بودم همه روزه براه نرگسه بکشاده چشم همچو عبهر را
مرا سرمای کانونخواست در کو کنج ره بُرّد براهم بخت یار آمد زدم من راه کافر را
نمودی روی گرمی پشت گرمی یافتم از تو بود خود گرم روئی آفتاب سایه گستر را
ستم می بینم از گردون تویی خورشید روز افزون مگر تیغ تو ریزد خون بدامان آن ستمگر را
براق طبع من نعلی نمی یابد ز بی سیمی زمانه حلقهٔ زرین که بخشد ... استر را
سر و دم آه و درد م اشک و قدّم چنگ و نایم نی خورش خون را ز دل پوشش به بین این بخت کج را
مرا گو در نظر دیده دو کاسه شوربا آرد من از رُخ در بر مردم نهم صحن مُزعفر را

گرم شادی بود روزی و گر غم شاکرم باری ز رزّاقست شکرم کو دهد رزق مقدّر را
مقرّر گشته ام حالی بدیوان ثنای تو بدین تقدیر تا نقداً برم وجه مقرّر را
بدرگاه سلیمان بردیک پای ملخ موری بتعظیم آن بزرگ از وی پذیرفت آن محقّر را
نیم من در نصاب آن که آرم در برت تحفه کرم کن در پذیر این تحفه و این تحفه آور را
همیشه تا بود گردون مثال آسیا گردان همیشه تا سکون باشد بعالم قطب و محور را
وجودت قطب عالم باد و رایت محور دوران که تا گردش بود گردش بسی چرخ مدوّر را
بکام ایام شادی باد این اصحاب مجلس را مدام اسباب عشرت باد این عیش میسّر را

و له ایضاً فی مدحه

سحرگه که این طاق فیروز منظر پر از کهربا گشت و یاقوت احمر
بخون لعل شد خنجر صبح در دم چو از شرق زد برق الماس خنجر
گرفت از دو سو دامن چرخ را خون ز بس کاهل دل را بکشت آن ستمگر
از امواج دریای نیلی معلّق بر آمد یکی عالم افروز گوهر
شد این دیر مینا ز قندیل عیسی منوّر چو روی بت ماه پیکر
یکی شد پی کار و بازار و سودا یکی در سیه کاری کلک و دفتر
مرا دل بر آتش چو عود از تف جان ز غم سینه سوراخ گشته چو مجمر
به بحر تفکّر روان کرده کشتی بدریای حیرت در افکنده لنگر
چو چشم خوش یار بیمار مانده طبیبی نه چون ابروی دوست بر سر
دل خسته در دست غم زار و مجروح نه غمخوار در بر نه مونس نه دلبر
گه از سردی دی بتن گشته لرزان گه از گرمی دل بجان مانده مضطر
بگوش دلم ناگه آمد ندایی که ای بر بساط سخن نظم گستر

چه شد بدر اگر منخسف شد بدوران   بدور قمر این چنین باشد اکثر
تو سوسن زبانی و شیرین بیانی   چو طوطی بجز شکّرت نیست درخور
چو غمگینی ازچه فروبسته بالی   ز دریای اندوه وفکرت برون پر
چو باز آمد از ره همای سعادت   بگسترد بر بوم و بر سایهٔ فر
ز بحر معانی برآور گهرها   بمژده درین ره برافشان سراسر
بوجه خوشت صورتی دیده گردد   که در دیده بودت خیالش مصوّر
دگر روشنی یافت چشم زمانه   برون آمد ازعقده خورشید انور
مه برج اقبال و فرخنده طالع   دُر درج معنی و پاکیزه گوهر
مکرم جهان فنون بحر دانش   هنرور هنردان هنرمند پرور
جوان بخت و فرخ رخ وخوب سیرت   خردمند ودانا دل و نیک محضر

سپهر ظفر آفتاب جلالت
شجاع زمان شاهزاده غضنفر

زچار اُمهات و نُه آبا گزیده   ندیده یکی مثل او هفت کشور
بطلعت همایون بهیات دلارا   بصورت منوّر بطینت مطهّر
بتدبیر دانا باندیشه عاقل   بهیجا دلاور بکوشش مظفر
زهی جسم همّت زجودت توانا   زهی چشم دولت برویت منوّر
ترا همچو همّت بلندست منزل   ترا همچو طالع سعید است اختر
دلت منبع همّت وجود و احسان   رخت مطلع دولت ومعنی و فر
عطا هست برهمّت تو مسلّم   سخا هست درطینت تو مخمّر
ترا لایق از آسمانست خرگه   ترا درخور از آفتابست مغفر
بعلمت شده سینهٔ فضل فربه   زعقلت شده پهلوی جهل لاغر

دلیران رزمت شجاع و هنردان   رفیقان بزمت لطیف وسخنور
یکی جام بزم تو جام جم آمد   یکی خشت ایوان تو قصر قیصر
سعادت بذات شریفت مشرّف   لطافت بطبع لطیفت مقدّر
به نزد خد تو کنیزیست نسرین   به پیش خط تو غلامیست عنبر
رخت درنظر با صفا همچو جنت   لبت در سخن جان فزا همچو کوثر
بنام تو چون خطبهٔ فضل خوانند   بصد پایه افزون شود قدر منبر
بتو هست قایم وجود افاضل   بلی نیست قایم عرض جز بجوهر
سمند ترا زاسمان زیبد آخُر   که اورا کَه ازکهکشانست درخور
برفتن تذرو و بدیدن همایون   بتن گور سرکش بتک باد صرصر
بدریا برآید بکردار بحری   بآتش درآید بنقش سمندر
بزور و توان بادپایی چو دلدل   بکار و هنر دیوزادی چو اشقر
بیک تازیانه گرش ره نمایی   برآید برین نُه حصار مدوّر
بزرگا چه شد گر گرفتار گشتی   بزندان پرکین جاهل سکندر
مگر در دم شیرگیری گرفتت   وگر نه غضنفر که گیرد برابر
بلی گه گهی نیز در دور گردون   ز عقده گرفته شود شاه خاور
بدولت امید آن چنان دار کورا   ز نکبت خورد مرکب جان سکندر
دل از وی بکندی وجانش ستاندی   زهی جان ستان شیرمرد دلاور
چو بیدل نماند او سکندر مخوانش   بلی دل سکندر مگو جز سگ در
نکو رفتی آخر که باز آمدی خوش   چه مشتاق بودش شهنشه برادر
کسی کین دوا جان برادر نخواهد   ز سوز درون باد جانش پرآذر
گر از دوری چون تو مه چهره فرزند   ز دنیا سفر کرد مهجور مادر

توچون غنچه خندان برآ کز زمانه   چوگل دفتر عیش اوگشت ابتر
بنا کامی ارخشت بالین اوشد   تو با افسر شادکامی بسر بر
بتدبیر تغییر تقدیر نتوان   زحکم قَدَر آنچنان بُد مقدّر
زسنگ اجل گر صدف شد شکسته   درستست گوهر بصد زیب وزیور
اگر رفت آهو زصحرای گیتی   بجا ماند ازو نافهٔ مشک اذفر
چو گوهر نباشد صدف را چه قیمت   یکی از صدف هست مقصود گوهر
از آهو غرض نافه آمد که بینی   مشام جهانی زبویش معطّر
بسی نوبهار آید و بگذرد هم   تو سرسبز مان باقدهمچو عرعر
هنوز این دمت سنبل خط دمیدست   بمان تاکنی باغ جان را معنبر
هنوز این زمان سبزشد شاخ بختت   بمان تاکه دلکش شود چون صنوبر
هنوز این زمان تخم امید کشتی   بمان تا که کِشتِ امیدت دهد بر
باقبال دادت بشارت مُبشّر   که ملک سعادت تراشد میسّر
کریما توخورشید اوج عطایی   بعین عنایت سوی بدر بنگر
تمامم بدور هنر بدر از آنم   اگر ناتمامم مرا بدر مشمر
گرفتم خراسان همه چون خور آسان   بمعنی زشمس طبس گشتم اظهر
صحیح است وروشن بانوار معنی   حدیثی که از کلک من شد محرّر
منم گنجهٔ نظم را چون نظامی   سخنهای من ترتر ازآب ترتر
نظرکن به نظمم سخن بشنواز من   نظر داشت باشعر حسّان پیمبر
گدای توام بَر بَرِ خوان معنی   بوجه سخن گرچه هستم توانگر
حجاز و عراقند عشاق نظمت   صفاهان بقول و نوایت محیّر
نزد می نوشتم صفاتت ولیکن   نماندست از افلاس دردست من زر

چو بی یاد تو نیستم یک نفس من   توهم برسریر کرم یادم آور
همیشه که تاشاه خاور زمشرق   بخنجر کند عالمی را مسخّر
مسخّر بتیغ تو بادا جهانی   شه خاورت باد ازخیل لشکر
بهر دم که هستی دلت بادشادان   بهر جا که باشی حقت باد یاور
بتخت بزرگی وعشرت بیاسای   زعمر وجوانی واقبال بر خور

وله ایضاً فی مدحه طاب ثراه

صبحدم از اوج موج بحرخضرا شد پدید   بیضه سان دربحرخضرا دُرّ بیضا شد پدید
طلعت عالم زتاب خور منوّر شد عیان   صفحهٔ سیمین آب زرمُحشّا شد پدید
یوسف زرپیرهن چون برشد از چاه ظُلَم   نوعروس دهر را مهر زلیخا شد پدید
چرخ گردان را بدیدم با هزاران زیب و زر   برسرم گردنده چون چتر مطلّا شد پدید
بازچون کردم نظر تا بنگرم شکل دگر   گنبد نیلی بشکل دیر مینا شد پدید
دیر مینا را بسینه شعلها ازچارسو   درمیان برهیأت زرّین چلیپا شد پدید
باز دیدم با دلیل روشن عالم فروز   در درون دیر قندیل مسیحا شد پدید
ملک روشن گشت ازبهرمعیشت خلق را   هم هوای کار وهم بازار سودا شد پدید
شه شجاع الدین غضنفر آفتاب دولت آنک
شیر گردون در شکارش روبه آسا شد پدید
آن لطیف عالم معنی که با طبع لطیف   درجهان جان زلطف حق تعالی شد پدید
صورتش آیینهٔ معنی است وزروی صفا   معنی سیما همش در وجه سیما شد پدید
کی کجا مانند او فرزند دانای خلف   درجهان ازچارمادر وز نُه آبا شد پدید
پنجه نتواند زدن با دولت او چرخ پیر   کان جوان دولت جوان بابخت برنا شد پدید

ای وجود اشرف تو گوهر بحر وجود   درّ یکتای ترا کی مثل و همتا شد پدید
هر که در ملک هنر صاحب کمالت دید گفت   مثل این شهزادهٔ پردانش آیا شد پدید
رخ نهفت از تو مخالف کرد در پستی مقام   تا بلند آوازه ات بر اوج اعلا شد پدید
حاسد جاه تو شد در زیر بوم غم نهان   تا همای دولتت را بال بالا شد پدید
هیچ تن واقف نشد چون ذات شه من کلّ باب   در جهان آفرینش تا که اشیا شد پدید
ساغر زرّین خور هر شام پر می از شفق   در خور بزم شهی چون جام صهبا شد پدید
ای هنرپرور تویی دریای استعداد و فن   هر کجا موجی زدی لؤلؤی لالا شد پدید
در ثنایت طبع من بحر گهرزا آمدست   گوش دار این دُر که از بحر گهرزا شد پدید
نو عروس بکر فکر من که دارد وجه خوب   جلوه گر در حضرتت بهر تماشا شد پدید
کس ردیف شد پدید از هیچ مدحی برنخواند   این ردیف از دولت مدح تو زیبا شد پدید
شد پدید اقبال تو ذات شریفت را ز حق   در صفاتش هان ردیف خوب غرّا شد پدید
هست در شعر مُرَدَّف قافیه پیش از ردیف   زان ردیفِ این پس از شعر مُقَفّا شد پدید
دیرتر گر آمدم در خدمتت معذور دار   مانعی در راه من از زحمت و دا شد پدید
خواستم تا درد سر بر آستانت آورم   درد دوری دست داد و زحمت پا شد پدید
کی توان با ناتوان پا تا بکعبه ره سپرد   ناتوانی بر من از چرخ توانا شد پدید
این زمان بر آستان روی امید آورده ام   کین معلّا آستان امید را جا شد پدید
بدر در دور فلک روشن پدید آمد ولی   پیش خورشید ضمیرت ذرّه آسا شد پدید
هر سحر تا روشنی بخشد جهان را آفتاب   عالمی گویند شمع عالم آرا شد پدید
باد روشن آفتاب دولتت در ملک جان   کز تو چندین روشنی در دین و دنیا شد پدید

وله ایضاً فی مدحه

هر سحر کز شمع زر گردون منوّر میشود   روی زرد شمعیم از مهر او زر می شود
قامت من چنبری شد در فراقش تا کرا   زلف سان در گردن او دست چنبر می شود
از نظر هر شام کان خور چهره میگردد نهان   دور از و همچون شفق چشمم بخون تر می شود
عقد پروینش چو می آرم همه شب در خیال   دیده ام در جستجوی آن پر اختر می شود
دود آهم از ثری سر بر ثریّا می کشد   کار و بارم چون بنات النعش ابتر می شود
مشتری در قوس پیدا زهره در عقرب نهان   سنبلش گه سنبله گاهی دو جوزا می شود
این همه سرگشتگیها بدر را در مهر او   از جفای دور گردون ستمگر می شود
گر شبی خواهم که خوانم در فراقش یک غزل   دل همی سوزد که تا این مطلع از بر می شود

هر دمم از آتش جان عود دل بر می شود
دود آه از مجمر سینه بسر بر می شود

دل برد سودای زلف سرکش او سرسری   کانک می پیچد در آن چون شانه در سر می شود
پیک اشک من که بر خشک و ترست آمد شدش   گاه می گردد ببحر و گاه در بر می شود
بر دلم از خطّ و خالش گر نسیمی می وزد   خانهٔ دل پر ز بوی مشک و عنبر می شود
زان خط بر خد سوادی بر بیاضی میکشم   خامه می گرید ز سودا نامه هم تر می شود
راستی سرویست قدش کان سمن بر میدهد   جان فدای آن قد سرو سمنبر می شود
آن گل ار با آن رخ رنگین به بستان میرود   بوستان از روی او پر ورد احمر می شود
سرو من گر چون سمن در میشود در آب ازان   مرغ جان من در آتش چون سمندر می شود
ای که زلفت کاف الف قد وان دهن میم آمدست   کام می یابم اگر وصلم میسّر می شود
زان سه حرفم کام دل ده گر نه بنده دادخواه   از تو پیش کامبخش دادگستر می شود

کامران شهزاده ای کز بهر بزمش هر شبی / زهره میسوزد چو عود و چرخ مجمر می شود
آنک در ذکر ملک بر پنجمین برج فلک / نام و القابش شجاع الدین غضنفر می شود
در معما خواستم نامش بگویم عقل گفت / معنی نامش بخوش وجهی میسر می شود
از عوض دل برکن آنگه نفع بی حد را بگیر / زین معما نقش نام او مصور می شود
گر خیالش در نظر می آورد خصم از نهیب / روبه آسا در زمین پنهان و مضطر می شود
فی المثل گر میشوند اعدای او چون قوم عاد / باد قهرش دافع ایشان چو صرصر میشود
مهر و کینش در خواص این شهد و آن سم میدهد / لطف و قهرش در جهان این نفع و آن ضر می شود
کی چو او با صد هنر در هفت اقلیم جهان / یک خلف از نُه پدر وز چار مادر می شود
نعل اسبش تاج زر بر فرق فرقد می نهد / خاک راهش روشنان را کحل اغبر می شود
نیر اعظم که بر اوج جلالت روشن است / پیش رای عالیش از ذره احقر می شود
چون عقاب تیز پرش میشود پران ز سهم / مرغ جان دشمنش بی بال و بی پر می شود
پایهٔ قدرت ز جان و دل عجین شد طینتش / کی چنان شخصی از آب و گل مخمر می شود
نیست در ادوار گردون مثل او عالی مقام / عقل در عشاق پر جوشش محیر می شود
نشنود آوازهٔ قولش مخالف راستی / چون کند گر گوش میدارد بدان کر می شود
پیش عود دل نوازش زهره باشد یک کنیز / گرچه مجلس گاه او چرخ مدور می شود
زهرهٔ دیگر بود هر ناخن او با اصول / بزم او در خرمی فردوس دیگر می شود
چرخ پیشش چون صراحی سر فرو میآورد / حاسدش از غم جگر خون همچو ساغر می شود
ای که صیت نام تو بر هفت گردون میرود / وی که صوت قول تو در چار کشور می شود
حاسدت را غنچه پیکان مینماید در نظر / دشمنت را آب در حنجر چو خنجر می شود
هر که سر می پیچد از تو همچو زلف دلبران / روزگارش از پریشانی بهم بر می شود

آن سیه روزی که با تو میکند اندیشه بد / حال آن بدحال روز از روز بدتر می شود
هر که گوید ملک فضلم شد مسخر پیش تو / میشود دعویش بی معنی و مسخر می شود
کاتب گردون محرر می شود آن را بزر / هر حدیثی کز سر کلکت محرر می شود
میشود با راستی نامش مسطر آنک او / راست رو در خط حکمت همچو مسطر می شود
شاهباز همتت چون میکند پرواز صید / نسر طایر واقعاً پیشش کبوتر می شود
طوطی نطق ار سخن در شکر جودت میکند / در دهانش آن سخن شیرین چو شکر می شود
قصر قدرت راست یک طاق مصدر آسمان / شمس زرین شمسه و نقش مصدر می شود
اخترانزا بر فلک از طالع تو زیورست / گرچه از اختر فلک پر زیب و زیور می شود
عید دیدارت چو می بینند ارباب صفا / بر فلکشان نعرهٔ الله اکبر می شود
بی طهارت چون توان بر آستانت رو نهاد / رو بکعبه هر که می آرد مطهر می شود
روز روشن می شود مخفی میان تیره شب / عارضش پنهان چو در زلف معنبر می شود
ای عطا بخش سخنپرور سوی من کن نظر / چون سخندان را سخنها با سخنور می شود
یک قصیده گفته ام بر بوی خلق و لطف تو / قافیه از عطر انفاسش معطر می شود
زان مکرر میشود گفتم ردیف شعر من / کان بشیرینی به از قند مکرر می شود
این ردیف میشود را می شود گفتن ولی / کی چنین گوید کسی با من برابر می شود
خود چنین کی میشود گفتن توان در نیم روز / هم مگر سالی شود در گفتن هر می شود
راستی در میشود دُر می توان سفتن بوجه / طبع پر معنی ببحر فکر اگر در می شود
آفتابا مهر بنما بدر را کو چون هلال / روز و شب از جور گردون زرد و لاغر می شود
ظاهراً از مهر اگر یک ذره بنمایی ببدر / بر سپهر منزلت از شمس اظهر می شود
گر نظر سوی سفال اندازی ای صاحب کمال / از صفا گیتی نما جام سکندر می شود
مقبل این آستانم بندهٔ این خدمتم / شادیم این بس که لطفت بنده پرور می شود

گر بهر سالی برین درمیرسم یک ره ولی　　تحفه ام بر آستانت دُرّ و گوهر میشود
خدمت من بنده یک روزه براه مدح تو　　بیشتر ازخدمت سی ساله نوکری شود
من بمدحت وجه معنی را مقرّر می‌شوم　　ازتوام وجه وظایف هم مقرّر می‌شود
ماه صوم آمد کنون ازدولت فقرم چه کم　　هرشبم بنگرچه نعمتها که درخور می‌شود
دربوم ازسینه بریان زاب دیده شوربا　　خون دل پالوده و رویم مزعفر می شود
بدرم وبرشاعران صدرمعظم می‌شوم　　التفاتت گر بدین نظم محقّر می‌شود
پشت گرمی بایدازخورشیدجودت مر مرا　　خاصه درفصلی که آب از برد مرمر میشود
کی بروی من شتاهردم دم سردی زند　　زآفتاب همّت تو پشتی‌ای گر می‌شود
تربیت گر یابد این خاکی شودکارش چو زر　　خاک خود از کیمیای تربیت زر میشود
گر غم حالم نخوردی لطف تو غم خوردمی　　خودهنرور را بجز لطفت که غمخور می‌شود
از ره ناجنس برخاطر غبارم میرسد　　از غبار آیینه می‌بینم مکدّر می‌شود
وجه دیوانم زنام تست هم بی‌وجه نیست　　گر بدیوان تو نامم ثبت دفتر می شود
هرسحر تا تاجدار شرق بازرّین علم　　بر فراز طاق این فیروزه منظر می شود
آفتاب همّتت برعالمی تابنده باد　　کز فروغ رای تو عالم منوّر می‌شود
با ذبیح فتح دایم در رکابت خود ترا　　رو بهر راهی که آری فتح رهبر می‌شود

وله ایضاً فی مدحه

مصحف حسنست رویش هردو زلفش کافهاست　　نقش ابروی کج او راستی مانندیاست
چشم او عین وبعینه دورمژگانش چوصاد　　کاف ها یا عین وصادش گرهیخوانی رواست
طرهٔ او حی دهانش میم حا میم آمدست　　خوان زتنزیل الکتاب حسن اوکان بی‌خطاست
روی او در دیده وجه الله باشد روشنست　　چشم حق بین را ازان رو درنظر نور وصفاست

او بوجه خوش غنی وما گدا ازروی او　　چشم احسانی اگر داریم ازو وجه خداست
هرچه می‌بینیم جزنقش دهانش هیچ نیست　　هرچه میگوییم جزوصف جمال اوسیاست
بدر بامهر رخش تا آشناشد نوریافت　　روشنی یابد بدوران هرکه بامهر آشناست

ساقیا آب حیاتم ده که آن عین بقاست
دور گیتی را بقایی نیست چون دار الفناست

تا بکی زحمت کشم ازجورگردون می بیار　　زانک راحت راحت جانست وبزمت دلگشاست
تن فُسرد از سردی دی‌مه بگردان راح را　　در زمستان حار باید چون برودت درهواست
انجلای باده دل را پاک گرداند زغم　　شیشهٔ دل را صفا میبخشد آری این جلاست
بدرشاهو ندرساغرگشت این تجنیس بین　　ساغری ده وزخودم بستان بگوی این بدرماست
دورمی گردان کن واز دورگردون غم مخور　　دور دورمجلس شهزاده فرّخ لقاست
آفتاب اوج همّت اختر برج شرف　　کز فروغ نور رایش جمله عالم را ضیاست

گوهرمعنی شجاع الدین غضنفر بحرفضل
آنک او بر تخت وبخت وملک عشرت پادشاست

عالمی عشاق قولش راستی درهرمقام　　درحجاز و درعراق واصفهان آوازهاست
هفت اختر بافروغ شمع رایش یک چراغ　　هفت اطلس باوجودقدرقدرش یک قباست
عالم ذاتش بملک فضل ودانش کاملست　　سدرهٔ جاهش براوج قدر ورفعت منتهاست
پنج حرف اسمش زغفران غین گیرازفضل ضاد　　وآن سه دیگر رامیان انس دفع وعرف جاست
ای فریدون فرّ دارا رای نوشروان نسب　　بادهٔ عشرت بکام تست وجام جم تراست
مجلس جان بخش تو پیرایهٔ خلد برین　　خاطر فیّاض تو آیینهٔ معنی نماست
زهرهٔ عوّاد دربزمت کنیزی بیش نیست　　گرچه پیش روشنان آسمان فخرالنساست
شام وبام ازشوم رایت سرخ وزردست آفتاب　　آسمان راهم زبارمنّت قامت دوتاست

بحر عمان کف زند بر رو ز رشک دست تو   ابر نیسان پیش باران کفت غرق حیاست
خنجر تو دشمنت را سر جدا دارد ز تن   در کتابت نیز دشمن را سر از گردن جداست
هر تنی کز طاق گردونش شکستی آمدست   لطف جانبخش تو بهر آن شکسته مومیاست
دولتت در ابتدای آفرینش داد حق   خود تو میدانی بمعنی کین خبر از مبتداست
چون سحاب از همت بحر تو دارد پر جگر   پس بدین معنی به پیش قلزم دستت گداست
با قدوم تو نیال از کردوان شد سربلند   گرچه عالی همتت را کیوان در زیر پاست
قلعه ای کز مقدم تو سرفرازی یافتست   آستان عالی آن آسمان با علاست
در درونش انده و رنج و بلا را راه نیست   از حوادث فارغ و ایمن ز تشویش قضاست
بشکند در جنگ سنگ انداز آن پشت بدان   هر بلا کاید از آن بالا بدان سنگین بلاست
پاسبان آن بداند آنچه در بطن شبست   دیدبان آن به بیند آنچه در چین و ختاست
اولیای دولتت عالیمقام از برج آن   خود بهر برجی که جای تست برج اولیاست
با عتابی لیکنت صد لطف با درویش هست   در قبایی لیکنت صد وجه با آل عباست
یک غزل در خاطرم آمد بیاد دلبری   هم بخوانم گوش دار ارچه در اثنای ثناست

رخ ز ما پوشد بزلف این ظلم بر عاشق چراست
کفر ایمانرا چرا پوشد مسلمانان رواست

بی دل آن دلربایم روی خوبش شاهدست   خستهٔ آن غمزهایم چشم بیمارش گواست
گویم امروزم دوا کن دم دهد گوید غدا   زین سخن خون میخورم هر روزم از وی این غذاست
هر دمم گوید که ها کامت دهم حسرت دهد   من بناکامی درین حسرت بماندم کین چه هاست
بر درش پیش رقیب افتاده ام چون استخوان   دیگر آن سگ را چرا با این فتاده ماجراست
بدر با دوران نمی بیند وفایی چون کند   این همه سرگشتگی او را ز چرخ بی وفاست
کاملا دانا دلا در ملک معنی نادری   اهل دانش را ز هر بابی برین در التجاست

37 Заказ № 2125

در ثنایت خوان معنی رنگ رنگ افکنده ام   بر سر این خوان سخن خوانان عالم را صلاست
جوهری داند بقیمت در منظوم مرا   ورنه پیش ناشناسان گوهر من بی بهاست
تقویت از دانش وجود تو می یابد هنر   خود ازین سان در جهان فن هنرپرور کجاست
شاخ دانش را ز آب تربیت سرسبزیاست   باغ معنی را ز سعی باغبان نشو و نماست
عاقبت زین در مس من زر شود بی وجه نیست   خاک درگاه ترا دانم خواص کیمیاست
سینه ام را دهر چون گندم بداس غم شکافت   میکنم فکر دقیق از چرخ گردان کاسیاست
غمزدا دارد دلم آیینه اش مگذار تار   صیقل لطف تو میخواهم که دل را غمزداست
در شتا بی برگ بودن بلبلانرا زحمتست   حیف باشد همچو من بلبل که بی برگ و نواست
از خنک طبعان دلم در آتش غم سوخت سوخت   گرچه در قلب شتایم در دلم قلب شتاست
بدر چبود پیش تو تا دعوی از معنی کند   بدر پیش آفتاب عالم آرا چون سهاست
با وجود حضرت تو با چنان طبع لطیف   شعر خواندن چیست از بی وجهی مسکین گداست
شاعران را شرط باشد بر دعا ختم سخن   در قصیده آخر ابیات خود شرط و جزاست
تا خور آید هر سحر با مشعل زر بر فلک   خلق گویند این برای روشنی ما را خوراست
باد روشن آفتاب دولتت در ملک جان   زانکه همچون صبح رویت درخور اهل صفاست
این دعا را هر دم آمین باد از روح الامین   خود ملک را بر فلک بهر تو دایم این دعاست

وله ایضاً فی مدحه بالمعشّر

صبحدم کارایش این دیر اخضر میکنند   شمع عالم تاب عیسی را دران بر می کنند
طارم فیروزه را مستغرق زر میکنند   دامن آفاق پر یاقوت احمر می کنند
ساکنان عرش اسم اعظم از بر می کنند   بر زمین اهلان صفات این معشّر می کنند
حوریان در باغ رضوان وصف کوثر می کنند   قدسیان بر آسمان تسبیح داور می کنند

مدح شهزاده شجاع الدّین غضنفر میکند   آنک حق درحق او فضل فراوان کرده است

*

صورتش را هست معنی نور ایمان نیز هم   یاورش اقبال و دولت فضل رحمان نیز هم
حجت قاطع کلامش راست برهان نیز هم   مادح او صد چو خاقانی و خاقان نیز هم
از وی آموزد خود آداب و ارکان نیز هم   حاسدش را در دل اندوهست و در جان نیز هم
درحجاز آوازه دارد درصفاهان نیز هم   پر ز قول او عراقین و خراسان نیز هم
قلزم از وی کف زند بر روی و عمان نیز هم   کو گهر پاشی بسی چون ابر نیسان کرده است

*

آفتاب برج دولت کاوج عشرت زان اوست   گردهٔ مه قرص خوان او حمل بریان اوست
گاو گردون بهر عید روی او قربان اوست   بند جوزا یک کمر شمشیری از غلمان اوست
همچو سرطان هرکه کج رو در ره فرمان اوست   شیر پنجم بیشهٔ گردون بقصد جان اوست
سنبله چون دانه ای در کفّهٔ میزان اوست   نیش عقرب تیز بهر دیدهٔ خصمان اوست
قوس تیرانداز جدیی درشکارستان اوست   دلو را چون حوت غرق بحر احسان کرده است

*

ای که ماه از مهر همچون گوی در چوگان تست   کاتب گردون عطارد از دبیرستان تست
زهرهٔ چنگی کنیز بزم پر دستان تست   خسرو خاور غلام بندهٔ فرمان تست
تیغ زن مریخ اسیر خنجر برّان تست   مشتری یک سعد اکبر خواجهٔ دیوان تست
پاسبان هفتم ایوان هندوی دربان تست   بارگاه هشتمین از قدر یک ایوان تست
چرخ اطلس وصله ای از جامهٔ غلمان تست   کامل انسانی حق اینها بهر انسان کرده است

*

ای وجودت را خود روح مجسم یافتست   چشم جان بسیار جُسته مثل تو کم یافتست

هرکجا عزم ترا گردون مصمم یافتست   کسر با اعدا و با تو فتح راضم یافتست
چشم دشمن نیزه ات را مار ارقم یافتست   زانک از قلاب تیزش در جگر سم یافتست
گر فقیری خویش را از فقر درهم یافتست   آمده از دست دُرپاش تو درهم یافتست
عارفان در روی تو نور دو عالم یافتست   حق ترا خود نور چشم اهل عرفان کرده است

*

غم خورد خصم از تو در دل و زجگر ما دام دم   هست روبه را ز بیم پنجهٔ ضرغام غم
غنچه سان پرخنده میداری زهی گلفام فم   چشم بگشاده چو نرگس داشت برکف جام جم
هردم از فیاض فیضت می رسد الهام هم   باد پشت بخت حاسد ز آرزوی خام خم
کف زند بر روی از دست تو در ایّام یم   کِشت دلها را رسد زان ابر نیسان نام نم
کم رود سایل ز باب همتت ناکام کم   کم مبادا با تو این فضلی که یزدان کرده است

*

چون سوار فتح گردی هم عنان آید ظفر   در رکابت از سعادت بی کران آید حشر
روز هیجا کز دل گُردان فغان آید بدر   آتش کین را ز سینه بر دهان آید شرر
در صف خصم از بلای ناگهان آید اثر   بر سرش از ابر خذلان هر زمان آید مطر
از تو تا بی حد غضب بر خصم از آن آید خطر   گر برای نام تو از قدسیان آید نفر
سامعان را هم ازین معنی بجان آید خبر   قایل این دعوی معنی ببرهان کرده است

*

مجلس جانرا به از الطاف تو اسباب نیست   بخت بیدار ترا در دیده کحل خواب نیست
دیده ام بحر کمالات ترا پایاب نیست   خوانده ام عالی نسبتر از تو در انساب نیست
جز دعایت صبح و شام اوراد شیخ و شاب نیست   به ز شرح خلق تو در هیچ فضل و باب نیست
بهر سایل پرمنافع تر ازین در باب نیست   بی سحاب همتت در کِشت امید آب نیست

بدر را با سردی فصل زمستان تاب نیست　　فکر دل‌گرمی ازین خورشید تابان کرده است

*

کی چو توخورشید همّت درجهان پیدا شود　　کز رخت نور زمین وآسمان پیدا شود
همتت را گرنظر باگردوان پیدا شود　　گوهرعمّان زرود آب روان پیدا شود
تاب قهرت گر به بحر بیکران پیدا شود　　آتش از قعرش دهد برسر دخان پیدا شود
بوی لطفت گر درآتش یکزمان پیدا شود　　ازمیان شعله شاخ ارغوان پیدا شود
چون تو دریا دل کجا درملک جان پیدا شود　　همّت دستت بسی خون دردل کان کرده است

*

ابر نیسانست یا باران گوهر همّتت　　میرساند فیض پر دربحرودر برهمّتت
هیچکس را بی‌نوا نگذاشت زین درهمّتت　　ای براحسان توتحسین آفرین برهمّتت
هست هراهل سخن را یارو یاورهمّتت　　تو سخندانی وباشد باسخنور همّتت
زان ردیف شعرشد ای‌نظم پرورهمّتت　　تا شود تاریخ این زیبامعشر همّتت
فکراین معنی بوجه آمد مرا درهمّتت　　فکرتاریخی چنین هرگزکس اینسان کرده است

*

آفتاب دانشی ازتوهنرآید پدید　　وزرخت نورسعادت درنظرآید پدید
گرزمهرت ذرّه‌ای با بدر اثرآید پدید　　روشناییها ازو در بحروبر آید پدید
کی دگرچون بدر در دورقمر آید پدید　　چرخ برگردد مگر دوردگر آید پدید
ازهزاران قطره باران یک گهرآید پدید　　درکمرلعلی بصد خون جگر آید پدید
ناکسم چون بدرشروانی اگر آید پدید　　کوظهوراندرخراسان چون خورآسان کرده است

*

هرکرا زنگارفقرآیینهٔ دل تار کرد　　سیقل لطفت بهمّت دفع آن زنگار کرد

انک جز مدح تو درمدح دگرافکار کرد　　فکربی وجهش درآخرطبع را انکار کرد
وانک چون بلبل بگلزار رخت گفتار کرد　　دامن خودچون دف نسرین پراز دینار کرد
طبع من درمدحتت کارهنربسیار کرد　　مزد میگویند آنکس را رسدکو کار کرد
باکرم غمخوارکارم شو مرا غم خوار کرد　　بخت چون زلف بتان کارم پریشان کرده است

*

ملجأ ارباب فضل این آستان دولتست　　منزل اقبال وبختست ومکان دولتست
آفتاب طلعتت برآسمان دولتست　　وز فروغ طلعتت روشن جهان دولتست
شه محمدخوش گلی درگلستان دولتست　　شاخ امیدست وسرو بوستان دولتست
چرخ پیراورامطیع واوجوان دولتست　　دررخش روشن هنوزاوّل نشان دولتست
مادح دیرین که اکنون مدح‌خوان دولتست　　وصف او درباغ جنّت میوهٔ جان کرده است

*

هرکرا از فاقه مشکل عقده‌ای درجان بود　　حلّ آن مشکل بدست همّتت آسان بود
هرکه عید طلعتت را همچومن قربان بود　　مر ورا باشد همه عمره صفا قرب آن بود
گر طمع یکشب بخوان نعمتت مهمان بود　　تا بروز حشردایم ممتلی زان خوان بود
ازکرم بااهل معنی دایمت احسان بود　　آفرین برهمّت مردی که معنی‌دان بود
تاگدا ازوجه انعامت دومه شبعان بود　　فکر ماه روزه را باماه شعبان کرده است

*

تا جهانرا نام باشد درجهانت نام باد　　تازمین آرام دارد دردلت آرام باد
گردش دورت بسی سال ومه وایّام باد　　توسن گردون بزیرران حکمت رام باد
صبح خصمت شام وشام دوستانت بام باد　　دیگ سودای بداندیش تو دایم خام باد
آفتاب دولتت را روشنی مادام باد　　آسمان عشرتت را ساغرمه جام باد

دایمت با بدر مهر و بخشش و انعام باد — کو بمهرت خویش را مشهور دوران کرده است

وله ایضاً بمدحه فی المسدّس

ای جمالت عید جان با دت مبارک ماه صوم — ذکر تو سی روزه اوراد زبان ملک و قوم
سال و ماهت خرّم و فرخنده فرّخ لیل و یوم — بخت بیدار ترا در دیده ناید کحل نوم
هرکه با تو یکدل و یک سر نباشد همچو ثوم — پوستش را چون بصل از تن کند تیغ جفا

*

خسروان نامت شجاع الدین غضنفر خوانده اند — نیست آهوی درین زیبا و در خور خوانده اند
فاضلان نام ترا بحر هنرور خوانده اند — درجهان فضلت استعداد پرور خوانده اند
طلعتت را ناظران ماه منوّر خوانده اند — می توانت خواند بالله آیت لطف خدا

*

تا سعادت چون الف آورد ای شه در میان — کرد همچون دال بدخواه تو از دولت کران
قدر تو تا چون الف آمد فراز آسمان — قامت خصمت چو نون زیر زمین شد در نهان
همچو سین آنکس که با تو در حسد دارد مکان — باد همچون لام با پشت شکسته در بلا

*

گُردوان را همچو تو نامد همایون مقدمی — وز رهت ننشست هرگز بر دلی اورا غمی
هست در انگشت قدرت چرخ مینا خاتمی — چیست قلزم با محیط همّت تو شبنمی
باش تا خورشید اقبالت بگیرد عالمی — صبح بختت را هنوز این دم پدید آمد ضیا

*

مظهر انوار دولت آفتاب روی تست — بخت مانند سعادت بندهٔ هندوی تست
مملکت دل دادهٔ لطف خوش دلجوی تست — با همه کس از کرم لطف و نوازش خوی تست

کعبهٔ حاجاتی و روی توجه سوی تست — هرکه رو با کعبه دارد حاجتش گردد روا

*

از رخت خورشید جان را نور و تابی دیگرست — پر تو شمع ضمیرت آفتابی دیگرست
درگهت از جنت فردوس بابی دیگرست — آستان عالیت خیر المآبی دیگرست
بی خطا هردم ترا فکر صوابی دیگرست — عاقل و دانا دلی کی آید از عاقل خطا

*

درجهان آدمیّت هرکه شد آگه ز تو — وصف گوید همچو ذکر خیر سال و مه ز تو
فتنهٔ ای حادث نشد کس را گه و بیگه ز تو — باد دست فتنه در دور زمان کوته ز تو
بی نوا یا نرا نوا از تست و شیء الله ز تو — مخزن لطفی و کان دانش و بحر عطا

*

آسمان همت و قدری و خورشید هنر — اخترت سعدست و روشن می نماید در نظر
از تو شد نوشیروان نوشین روان همچون پدر — مادر گیتی نیارد از تو کاملتر پسر
نو بهار دولتت سرسبز باد و بهره ور — کز نسیم خلق تو جانرا بود نشو و نما

*

باز کز دست تو پرّد چرخ سازد آشیان — کرکس گردون پر اندازد به پیشت در زمان
گر ز همت گوشه گیرد خصم چون زاغ کمان — زه فکنده در گلو این سو کشندش این و آن
ور ز دستت سرکشد دشمن بمانند سنان — تیغ یکتای تو اورا از میان سازد دوتا

*

هرکه سر از طاعتت پیچد بود با معصیه — آتش قهر تو اش بسوزد بسان هاویه
هست در ذات شریفت نوّر دولت تعبیه — نور اقبال و ظفر می تابدش از ناصیه
بدر میخواهد که از مهر تو تابد تربیه — زانک هستی آفتاب همّت و عزّ و علا

نامم اربدرست لیک از جور چرخم چون هلال   طالعم سرگشته میدارد ندانم چیست حال
پای بند انتهالم چند نالم از منال   کی رسد ازگوشه ای درگوشم آواز منال
باچنین بی برگیم مگذار در فکروخیال   گر عطایت اهل معنی را بود برگ و نوا

*

پیش توچون دم زنم از شعر ای سحرآفرین   باد ازجان آفرین برطبع پاکت آفرین
گوهرنظمم مبین بجو عطای خویش بین   هرچه گویم بیش ازان معنی چگویم بیش ازین
من دعا آوردم آمین باد از روح الامین   تحفه در دست دعاگویان نباشد جز دعا

*

تابود مُلک وملک ملک تنت آباد باد   همچو دیوار بقا عمرتو بر بنیاد باد
آفتاب ذات تو براوج استعداد باد   بر سپهر فضلت ازبدر دعاخوان یادباد
عمر باقی دولت افزون وقت خوش دل شادباد   کامران باشی بحق انبیا و اولیا

وله ایضاً فی مدحه

خدای کرد دراوّل یکی گهر پیدا   که شد بیک نظر هیبتش گهر دریا
ز جوش بحر برآمد کف وبخار ودخان   دخان برفت به بالا وکف بماند بجا
زکف زمین مطبق بگسترید بزیر   ز دود چرخ معلّق فراشت بر بالا
بهفت اختر سیّاره داد هفت فلک   که سعد ونحس ز تأثیرشان شود پیدا
غرض که عالم وآدم ظهور یافت ازآن   چه قدرتست زهی نقش نبد صورت ما
بیافرید پس آنگاه گونه گون مردم   همه بخوبترین وجه صورت اشیا
یکی شریف ومکرّم یکی خسیس و دنی   یکی عظیم و توانگر یکی حقیر و گدا
چوسیر سبعه بدور قمر رسید آخر   طلوع کرد یکی آفتاب ملک آرا

چه آفتاب ز دریای لطف یک گوهر   که هر دو کون نمی ارزدش به نیم بها
بگویمت که کدامست آن گزیده گهر   که لُولُوش ز بن گوش می شود لالا
سپهر عزّ وجلال آفتاب قدروشرف   جهان فضل وهنر بحر همت واعطا
لطیف طبع سخن پرور هنر دانی   که خاک درگه اوهست ملجا الفضلا
شجاع دولت ودنیا ودین غضنفر آنک
شکار او بود آهوی چرخ روز دغا
مهندسی که به بیند بدیدهٔ حکمت   ز نقش چهرهٔ امروز صورت فردا
بطور ودانش وفضلش ندیده چشم فلک   بلطف وهمت وجودش نیافریده خدا
بهر مقام ازو رفتـــه است آوازه   همه جهان شده عشّاق او بقول ونوا
به پیش همّت او بحر آسمان قطره   ز بحر بخشش او ابر آبکش سقّا
بود عیون افاضل بطلعتش روشن   بود قبای سعادت بقامتش زیبا
زهی بیان معانی ز منطق توصحیح   زهی زبان بلاغت بمعنی تو گوا
نسیم لطف تو برخار وخاره گر بوزد   ز خاره لاله دمد خار بردهد خرما
ز رشگ نافه بیندازد آهوی مشکین   صبا ز بوی تو یک شمّه گر برد بخطا
کجا زند بجهان بااصول تو پنجه   اگر شود بمثل زنده بوعلی سینا
شبی بجنّت بزمت کسی که ماوا کرد   بچشم دید همه عیش جنت الماوا
اگر بجاهل ادنا نظر کنی از دل   رسد ز تربیت تو بمنزل والا
چنین کرامت از ارباب دل عجب نبود   ز قلب بعضی دانا شود بلی ادنا
چو مرکب تو زند سم زمین غبار شود   بلی غبار شود چون بهم رود غبرا
درآن محل که بهیچجا روی گریز خصم   فغان کشد که نهان می شوم مرا هی جا
فتاده دشمن تو درمیان ویلی باد   که یک نفس نزندتن ز بانگ واویلا

حسود جاه تو چون سین نشسته درحسدست بمانده با قدچون نون میان رنج و عنا
نسیم خلق تو ارواح را صفا بخشد بهار لطف تو اموات را کند احیا
کسی که همچو سخن روسفیدی تو نخواست سیاه روی جهان باد آن زبان بقفا
عدویت ار بگشاید چو هی دوچشم امید وگر ببر فکند سر زعین فکر چو با
از آن امید وازآن فکر حاصلش نبود چه حاصلش بود از هی و با بغیر هبا
گرت بچشم نبیند عدو عجب نبود از آفتاب چه بیند دوچشم نابینا
ترا ز هفت فلک همرهند هفت صفت عطا و دولت ودین مهر ولطف وحلم وحیا
همیشه شادی و صحت قرین ذات تواند غم و الم مرسادت ز دهر حادثه زا
اگرچه شاه مظفر که بود مرغ بهشت بشد ز بزم تو هم سوی جنت اعلا
مخور غمش که لبن از لبان او کم نیست چنانک کوثر و شهد وشراب روح افزا
شبی بفکر بدم با دل حزین گفتم که هان چه چیز برم پیش شه برسم عزا
بگفت گوهر معنی بسست تحفهٔ تو قبول کردم و گفتم بلی چنین اولا
زمیرزا و غضنفر چه کم شدست ای دل اگر چنانک بپرسی ازو ز روی ذکا
حساب کرده بگوید که شه مظفر کو زهی حساب که تاریخ ازان شود پیدا
تو گلبن چمن عشرتی بقای تو باد چه شد ز باغ تو گر شد گلی بباد فنا
چه گویم وچه بیارم برت زمعنی ونظم تو کان دانش و فضلی بملک استغنا
ایا بقدر و شرف آفتاب اوج کمال اگرچه بدر بود پیش آفتاب سها
ولی بدور فلک همچو بدر نامده است یکی پدید زچار امهات و نه آبا
یکی وچار و نه اندر حساب چارده است به بدر میرسد ازچارده تمام ضیا
پس آن یکی که زچار و نه آمدست پدید منم چهار دهم بدر عالم معنا
چنانک خاتم پیغامبران محمد بود بجان شه که بود بنده خاتم الشعرا

بسی معانی خاص ازبرای مدح توام درین قصیده بترکیب خوب شد انشا
بمعنی است مرا دعوی سخن چون هست گواه دعوی من این قصیدهٔ غرّا
نیم چو شاعرکانی که کم ز شعرخوند به پیش هرکس وناکس برند مدح وثنا
بعزّت تو که من عزّت سخن دانم برای چون تو سشهان خوانمش بعز وعلا
زمبدأم ادب آموخت اوستاد سخن تو باز خوان ادبم تا یقین شود مبدا
مرا چو عقد معانی ببیست دراشعار چو عدّ بمانده ازانم میانه اعدا
زمهر بهر هوایت درین ده آمده ام بیاد گرمی مهرت برسته از سرما
ز نسل آدمم وجمله راست بابا او چه باشد ار رسدم وجهی از ده بابا
تو شاه همتی این بی نوا گدای درست چه کم اگر بگدایان رسد زشاه نوا
برآستان تو دیر آمدم اگر گنهست طواف کعبه چو کردم گنه نماند وخطا
هزار درد مرا دردهست پیوسته دگر چه گویم درد مفاصل است جدا
مرا وظیفه دعای تو بود کردم عرض وظیفه چیست مرا بامن از کرم فرما
همیشه تا که بدانند ازآفرینش اصل نشان گوهر دریا ظهور ارض وسما
از آسمان و زمین اسم تو مبادا کم که هست ذات شریف تو گوهر یکتا
بدوستکامی و عشرت بمان ببزم مراد بمجلس تو همه دوستان بذوق وصفا

وله ایضاً فی مدحه

سحر چون تخت بهرامی مکان شاه خاور شد ز رویش دیدهٔ عالم بوجه خوش منوّر شد
زچاه تیره یوسف برکنار نیل زد خیمه ز بطن حوت یونس برلب دریای اخضر شد
بنسبت دیر مینا بود چرخ نیلگون گویی مسیحا شمع زر برکف برین دیر کهن بر شد
خطا گفتم بت چین بد مرصّع پوش کز پرده برآمد تاج زر برسر برین فیروزه منظر شد

خلایق جمله از عین تماشا هر طرف ناظر   که باز از لعبت گردون جهان با زیب و زیور شد
من از سودمشتا در پردهٔ غم سر فرو برده   که کی خواهد دگر مهر بهارم گرم غمخور شد
هنوزم دل در اندیشه ز سرمای زمستانی   که صدره از دمش آیینهٔ طبعم مکدّر شد
هوای جانفزا جستم که نوروزی شود جانرا   روان پیک صبا آمد بجانم مژده آور شد
بگفت ای بی نوا بلبل چرا باخار هجرانی   بهار آمد زمستان رفت و وصل گل میسّر شد
بیا کامروز بر نوروز سلطانی مقرّر شد
بهار دولتش خرّم کزو عالم معطّر شد
ز باد بوستان افروز و خورشید جهان آرا   گل گلزار بشگفت و چراغ لاله هم بر شد
زمین خشک را از برف پر کافور تر دیدی   کنون از سنبل خوش بو ببین پر مشک اذفر شد
ز روی نامیه شد زنده چشم مردهٔ عنبر   صبا چندان بخواندش کیف یحیی الارض کز بر شد
دگر بازوی قوّت یافت بید تر ببر سبزی   ز دست دی اگرچه پیش ازین بی برگ و لاغر شد
چنار و سرو در بستان سر افشانند و دست افشان   نگو آن هر دورا زین حال ذوق و وجد دیگر شد
عروس غنچه گلگون پیرهن پوشیده خندان لب   بصد جلوه برون از پرده بهر چشم عبهر شد
بنفشه نرگس و نسرین کنیزان چمن را بین   بنقش خوب هریک را ملوّن حلّه در بر شد
سمن در پوست میخندید همچون پستهٔ خندان   برآوردش صبا از پوست بادام مقشّر شد
ز بستان نرگس رعنا برون آمد قدح بر سر   بدان عشوه حریفانرا بسوی باغ رهبر شد
ز زلف و طرّهٔ او یک سخن در بوستان گفتم   بنفشه سر به پیش افکند و سنبل زآن بهم بر شد
بعینه دیدهٔ عبهر بچشم یار می ماند   ازان رو در میان باغ و بستان شوخ و دلبر شد
بیمن مقدم نوروز ماه صوم شد آخر   بما دیدار عید الحق بوجه خوب درخور شد
بیا ساقی که عید آمد هوای روزه از سر شد
اشارت از هلال عید سوی ساغر زر شد

هلال عید چون بنمود ساغر بدر شد نذرش   به بین تجنیس روشن بدر شاعر نذر ساغر شد
اگر سرّ دل از می نظم یابد بعد ازین شاید   که دل را میل بزم میرزاد نظم پرور شد
جهان فرّ و استعداد و بحر دانش و معنی   که اهل فضل را با لطف و همّت یار و یاور شد
فلک قدر بلند اختر که در دیوان نه گردون   بعالی تر لقب نامش شجاع الدین غضنفر شد
جوان بختی سخا ورزی عطا بخشی هنردانی   که خاک آستانش کحل چشم هر هنرور شد
ازو پرفضل تر کی یک خلف از نه پدر آمد   ازو خوش طبعتر کی یک پسر از چار ما در شد
بصورت معنی آدم بمعنی صورت جان اوست   ز نقاش مصوّر بین چنان روحی مصوّر شد
دلش کشّاف هر معنی زبان مفتاح هر مشکل   صحیح است آن حدیث الحق که از کلکش محرّر شد
ایا نوشیروان عدل فریدون فرّ فرّخ رخ   که نعل مرکبت تاج سر خاقان و قیصر شد
هزاران آفرینت باد از جان آفرین هر دم   که لطف و مردمی با طینت پاکت مخمّر شد
تو بر شهزادگان هستی مقدّم با همه معنی   کجا نازل شود قدرت مقدّم کی موخّر شد
عنایت با تو همراه است و داری لطف ربّانی   ترا روز ازل این بخشش از حق توانگر شد
کسی کو دستبوست کرد دولت دست داد اورا   تنی کو سر بخاک آستانت سود سرور شد
کسی کو عود دل ننهاد خوش بر آتش شوقت   تنش سوراخ سوراخ از زمانه همچو مجمر شد
مژه در دیدهٔ حسّاد تو تیر و سنان آمد   شکو در حنجر بدخواه تو شمشیر و خنجر شد
عدو را بادبان غم بشد برباد مرگ آخر   اگرچه او به بحر تن گران جان همچو لنگر شد
ز نعل مرکب تو فرق فرقد تاج عزت یافت   غبار موکبت در چشم گردون کحل اغبر شد
تن خصمت چو شین شد رخنه رخنه دال شد قدّش   ندیدم هیچ کس را در جهان زان حال بدتر شد
به بخشش کرد دستت نامهٔ احسان حاتم طی   که باران عطایت منتشر در بحر و در بر شد
به پیش همّتت خورشید کی زد لاف زرپاشی   که هر روزه بدریوزه برین در شد بدان در شد
همی غرّید ابر از جود و خود را بر هوا می برد   چو باران گهر بار کفت دید از حیا تر شد

نهنگ تیز دندانت بکام اژدها دم زد   شهاب تیز برّانت بچشم دیو نور در شد
هرآنکو باتو قلب خویش را چون سیم خالص کرد   زوجه همّت صاحب عیارت کار او زر شد
سخندانا نکونامی و نام نیک تو روشن   زاستعداد واز علم و زخلق و دولت وفر شد
بهار هستی باتو شکایت از شتا دارم   که سرمای شتا دفع از بهار روح پرور شد
گهی دربند آهن بود زال گیتی از بهمن   که از بَرْدُالعَجُز جان هوا چون باد صرصر شد
زسرمای دلمشاهی چو آب افسرد طبع من   چگونه نفسرد دیدم که آب از برد مرمر شد
ازان سرما هوای آستان تو بدل گرمی   سوی راه بها با نم زراه لطف رهبر شد
زکولاک اُتُن جستم زمیدان خطر رستم   اگرچه از جا نی تن بتن لرزان چو تندر شد

رخ امید آوردم بخورشید جناب تو
بحمدالله که مهرت برسر من سایه گستر شد

سخنهای حسن دارم اگر کوشش کنی شاید   که آن درگوش هر خسرو شکست دُرّ گوهر شد
سپهر ازرقی روشن بجان عنصری گوید   که بدر امروز براوج سخن چون مهر انور شد
مجیر بیلقانی چون نظامی بود درگنجه   که در بردع سخنهایش روان چون آب کوثر شد
کلام بدرشروانی بخوان عذب فرات آمد   بوصف جنّت بزمت ببین تر تر زکوثر شد
زبانِ طوطی نطقم چو در مدح تو شد گویا   زذوق آن دهان او لبالب پر زشکّر شد
ردیف شعر شیوینم مکرّر شد شنو خوش خوش   بمعنی در مذاق جان به از قند مکرّر شد
بیمن مدحتِ این خاندان ای شاه زاد من   مرا ملک سخن درعالم معنی مسخّر شد
چه گویم باتو از نظم سخن ای بحر علم و فن   ترا باید زبهر نظم حال بنده غمخور شد
گراز خورشید رایت بدر نوری بود می‌شاید   زسلطانی گدایی را چه شد حاجت روا گر شد
دعا خوان آمدم پیشت وظیفه چیست با داعی   کرم فرما بفرما آنچه از جودت مقرر شد
چو جوهر قیمتی بودی مرا گر تربیت بودی   بسی از تربیت دیدم که خاک تیره جوهر شد

همیشه تاکه دریکسال روز نو یکی آید   همه گویند کز نوروز باز آفاق انور شد
ترا با خرمّی هر روز نوروز دگر بادا   که عالم را بدیدار تو روز از روز خوشتر شد
شب قدرت مبارک باد روز عید ونوروزت   که از تو عیدی و نوروزی ما ثبت دفتر شد

وله ایضاً فی مدح امیر فرّخ زاد

نماز شام که عنقای مشرق ازخاور   نهفت باز پس کوه قاف مغرب سر
عقاب تیرهٔ شب کرد از آشیان پر باز   گرفت بیضهٔ بیضا بزیر سایهٔ پر
چو شمع عارض سیمین تنان پدید آمد   هزار گونه چراغ از زمرّدی چادر
نمود پادشه زنگبار یعنی ماه   بوجه خوب رخ از بام گنبد اخضر
زهر طرف نگران صد هزار دیده برو   چنانک دیدهٔ عشاق بر رخ دلبر
جهانیان همه در کار خویش خرّم و من   بفکر مانده زکار سپهر شعبده گر
گشاده چشم تحیّر برهگذار امید   نهاده پهلوی اندیشه برسر بستر
خرد که واقف نیک و بدست درهر حال   بعجز گفتمش ای باخبر زخیر و زشر
مرا بدور فلک روشنست جای ولیک   زگردش فلکم نیست نفع غیر ضرر
جواب داد که دل را قرار ده کز دهر   بیک قرار نماند همیشه طبع بشر
در سخن چو برویت گشاده اند ازفیض   مباش بسته که یابی گشاده زین در
ترا خزینهٔ طبعست پر زگوهر نظم   که بهر گوش شهان لایقست آن گوهر
سخن بوجه به از گوهرست وهست یقین   که نیست گوهری از گوهر سخن بهتر
مکن شکایت از افلاس چون گهر داری   توانگری بهنر غم بهیچ وجه مخور
بجهل گفتمش از درد من نه‌ای واقف   ایا مهندس دوران حکیم دانشور
مراست دخل کم و خرج همچو همت بیش   همی برم بکم و بیش روزگار بسر

گهر بوجه معاشم نمی‌نشیند هیچ   سخن بوجه بگویم زرم بود درخور
اگرچه پیش شهان من هم اهل دیوانم   زرم بقیمت دیوان نمی‌دهد دفتر
بلطف گفت که ای صاحب دکان سخن   گهرفروشی بازارکار خود بنگر
بیان کنم بمعانی که بدرشروانی است   به پیش اهل خراسان از آفتاب اظهر
بهر کجا که روی قدر و قیمتت دانند   شهنشهان کرم پیشهٔ هنرپرور
تراچو خاک شماخی است منشا ومولد   هوای حبّ وطن کن مکن هوای سفر
دمید بوی بهار و رسید موسم آن   که چشم باز کنی در چمن چو نرگس تر
روا ندارمت اکنون که همچو بوتیمار   فرو روی بخود ای بلبل ثناگستر
زبان گشای چو سوسن بشکر گل رویان   بنفشه سان زچه روسرفکنده‌ای دربر
چو موج می‌زند از گوهر سخن طبعت   زبحر فکر گهرهای خود برون آور
نثار مجلس شهزادگان شروان کن   که میخرند گهرهای نو بسیم وبزر
علی الخصوص که دریا دلی کرم پیشه   که بحر همّت او گوهر آورد بربر
لطیف طبع ونکو سیرت و کریم نهاد   ، فرشته خلق وحسن صورت ونکومحضر
جهان دولت ونصرت امیر فرّخ زاد
سپهرمرتبه فرّخ رخ سعیداختر
شریف طلعت وآزاده ومبارک روی   بلندهمّت وشهزاده و همایون فر
نهنگ تیغ وغضنفر فر و پلنگ غضب   که روزجنگ به پیچد زسهم او اژدر
مبارکست بدیدار او نظر کردن   که هست طلعت او آفتاب فتح وظفر
فلک چو فتح در آب حسام او دیدست   سپر درآب فکندست همچو نیلوفر
بروز معرکه جلّاد آسمان مرّیخ   به پیش خنجرش ازعجز میکشد خنجر
نزاده مادر ایّام مثل او فرزند   ندیده دیدهٔ آفاق همچو او صفدر

36 Заказ № 2125

زهی جبین تو اقبال وفتح را مطلع   زهی وجود تو احسان وجود را مظهر
زحل مجلّی و مرّیخ تیغ و زهره جبین   ستاره خیل و فلک رفعت وملک منظر
به پیش حکم تو کز سرگران نماید کوه   برآورد غضبت چشمهای کوه از سر
منوّرست بروی تو دیدهٔ اصحاب   چنانکه چشم صحابه بروی پیغامبر
به پیش موج عطای محیط همّت تو   هزار بحر خزر باشد از شمار شمر
تویی که بارخ رنگین گل تلستانی   بلی درون تلستان بود گل احمر
امیر شاهسواری بهیبت حمزه   بزیر ران تو یکران بهیات اشقر
سمند سرکش تو آن جهانوردِ اسبیست   که پیش او نزند دم زره روی صرصر
ستاره چشم وفلک سرعت و زمین پیما   هیون سرین وهمایون جبین وکُه پیکر
بپشت کوه جهان چون پلنگ کُهساری   بروی دشت دوان همچو آهوی بربر
برآورد بسَرِ سم زجان دشمن گرد   چو خاک اگرچه بود دشمنت گران لنگر
زگرد گردش اوچشم چرخ گردد کور   زبانگ شیههٔ اوگوش دهر گردد کر
زتن برد بیکی شیهه جان صد دشمن   زهم دِرَد بیکی حمله قلب صد لشکر
حریر باشد درزیر پای او خارا   خمیر گردد از ضرب دست او مرمر
زهیبت تو گریزان شود صد افریدون   زضربت تو سکندر خورد صد اسکندر
زوهم رزم تو دشمن بنرگس ار نگرد   بعینه چوب چماقی نماید آن شش پر
ولیک درنظر دوستان ببزم طرب   بود چو ساغر سیمین پراز می اصفر
درآن مصاف که آهن دلان آهن پوش   بتیر و نیزهٔ کینه کنند سینه سپر
چنان جهد رگ دل در درون بی زهره   که از برون بتوان دیدجستنش بنظر
بپاز سهم اجل بیدلان معرکه را   چکد زچشم زره قطره قطره خون جگر
کند نفس رهِ آمد شدن درآن دم گم   عجب دمی که بود جان بخوف وسربخطر

شود سفینهٔ تن غرق درمحیط عرق   چنانک کشتی چوبین میان بحرخزر
دران میانه تو آن روز همچوشیر ژیان   کُنی به پنجهٔ کین مغز دشمنان از سر
عدو اگر زتو معجر بسرکند اولیست   دران زمان که تو برفرق سرنهی مغفر
مبارزان دلاور که در رکاب تواند   سبق برند برزم اندرون ز یکدیگر
زتیرشان چو زره خصم ثقبه ثقبه شود   بقصد خصم چو خفتان کین کنند ببر
کرا رسد بِرِ تو دعوی سَر افرازی   تو آفتاب بلندی و دیگران اختر
اگر عدوی ترا بحر تا بکعب بود   که آب چشمهٔ تیغ تواش زند زکمر
به بدر کن نظر ای آفتاب مهرفروز   که کار او ز فلک گشته است زیر و زبر
اگر بخاک فتد آفتاب را نظری   ز روی مهرکند خاک تیره را جوهر
سخن دراز شد اکنون دعاست گفتن شرط   مرا دعای توخود روز وشب بود از بر
همیشه تا که کشد تیغ زرنشان هر صبح   بقصد پادشه زنگ خسرو خاور
بزخم تیغ تو مجروح باد چشم عدو   چنانک جان بلندش برند سوی سقر
بذوق وشادی وآرام وخوشدلی خوش باش   زبخت و دولت واقبال وسروری برخور

و له ایضا فی مدحه

بیار ساقی ازان می که غم برد از یاد   بشادکامی بزم امیرشاه نژاد
در سلالهٔ شروانشهی از آل کیان   باصل و گوهر نوشیروان ز نسل قباد
خلف نتیجهٔ شاه اخستان جم تمکین
امیر پردل هوشنگ هوش فرخ زاد
ندیده چشم نُه آبا بسان اوخلفی   زچار مادر عنصر بیخت فرخ زاد
لطیف طبع ونکو محضر ونکو منظر   فلک جناب وملک سیرت و کریم نهاد

دعای جان توخوانند عالم وعامی   صفات ذات تو گویند بنده و آزاد
زهی همای سعادت سلامت آوردی   رسیدن تو برین آستان همایون باد
ترا زهمّت مردان بود همیشه ظفر   ترا زمرشد دولت رسد مدام ارشاد
درآن مصاف که آهن دلان آهن پوش   کنند سخت جگر را بکینه چون پولاد
چنان بگرز بکوبند خود برسرِ هم   که گویی از همه سو پتک میزند حدّاد
یکی ز وهم کند ترک جان شیرین را   یکی به تیغ برد سنگ خاره چون فرهاد
فتد ز باد اجل جسم سرکشان برخاک   رود چوخاک زمین جان پردلان برباد
درآن میانه توچون شیر نر کنی حمله   چو روبه از تو گریزند هرطرف حُسّاد
سرعدو فکند تیغ تو بیک دم تیز   بدان صفت که سراز تن جدا کند جلّاد
به تیر از رگ جانها روان ستانی خون   چنانک از رگ تنها به نیشتر فصّاد
بهر مصاف که کردی قبای فتح ببر   فلک بروی تو آنجا درظفر بگشاد
بهرکجا که ببستی کمر ز روی نبرد   عدو زسهم تورحلت گزید وجامه نهاد
حدیث لطف تو پر ذوق تر زشهد وشکر   نسیم خلق توخوش بوی تر زمشک و زَباد
مراد خلق جهان چون تو میدهی بکرم   خدا بکام دلت درجهان مراد دهاد
بجود دست تو طی کرده نامهٔ حاتم   سبق ببرده زنوشیروان بعدل و بداد
سعادت ابدی با وجود تو مقرون   شقاوت ازلی باحسود توهمزاد
رعیت ازتو باولکه رعایتی دارند   که درپناه تو آسوده اند ایمن وشاد
به بدرکن نظر ای آفتاب اوج عطا   که هست از فلک اوراگرفت ونیست گشاد
اگر بروی تو گلبانگ عاشقانه کشم   عجب مدار و مکن عیب من باستعداد
رخ تو هست گل دولت ومنم بلبل   میان بلبل وگل مدتی فراق افتاد
کنون میان گلستان چودید بلبل گل   کشد هرآیینه گلبانگ شوق با فریاد

مرا دعای توهرگز ز یاد جان نرود   ترا وظیفهٔ داعی کجا رود از یاد
جواهر سخنم را رواج معنی نیست   بجز بوجه که بازارنظم هست کساد
همیشه تاکه بود دورچرخ را گردش   مدام تاکه بود مُلک دهررا بنیاد
بدور گردش حکم توباد در اطراف   بدهر ملک تنت باد با بقا آباد
ببزم عیش بنوشی شراب ذوق مدام   بدوستکامی واقبال وبخت وکام ومراد
خلف نتیجهٔ شاهی که طاهرآمده است   چوهست میوهٔ دولت بکام دل برساد

و له ایضاً فی مدح السلطان المعظم
میرزاده بایسنغر طاب ثراه

نوروز دگوباره جوان ساخت جهان را   با برگ و نواکرد زمین را وزمان را
تا نقش زمستان زرخ خاک بشوید   کردست روان ابر بهرسو سیلان را
رفت آنک در آتشکده بهمن همه روزه   چون چترسیه برسرخود داشت دخان را
برزال جهان بند ز پولاد نهاده   وز رستم نیشانش نمی‌داد نشان را
سلطان ختن تاخت زمنزلگه بهرام   برداشت ازان پیرکهن بندگران را
گرچه شه نوروز بیک مرتبه میداشت   درخدمت خود عنبرو کافور جهان را
اکنون عمل سود بکافور سپردست   دادست بعنبر همگی کار زیان را
شد تازه مشام چمن ازعطر که درباغ   عطار صبا بازگشادست دکان را
پرکرد ز زرمطرب بستان دف نسرین   رقاص چمن ساخت صبا سروروان را
بادام دو مغزست زچلغوزهٔ تر بید   بگشاده بخنده همه چون پسته دهان را
شدزنده چمن همچوخضرزآب روان‌بخش   کو یافت بجان لذّت آب حیوان را
دربندگی سرولب جو نیِ سرکش   بستست بصدلطف بده جای میان را

با سنبل مسکین نفس و غالیهٔ گل   یک شمه نگویم صفت عنبرو بان را
در فکرزمین آب چنان نیک فرورفت   کزخاک عیان کرد همه رازنهان را
زان شد بچمن رطب لسان سوسن آزاد   کو درصفت شاه کشیدست زبان را
خورشید فلک صدرکه از پرتو رایش   هرلحظه رسد روشنی کون ومکان را
سنغرشه مه اوج که شهباز جلالش   جز برفلک قدر ندارد طیران را

شاهی که غلامان غلامان جنابش
خوانندکمین بندهٔ خود قیصروخان را

گرحکمت او دم زند از روح چوعیسی   هرجاکه بود مرده‌تنی جان دهد آن را
عطار نسیمش اگر آید بطبیبی   با میل کند سوی گلستان سیران را
بیرون برد از لاله دل سوخته سودا   زایل کند از دیدهٔ نرگس یرقان را
ای بحرعطا ابرنوایی که ببخشش   کردست جگرخون کف توخواجهٔ کان را
بی هیچ گمان گوهردریای تیقنی   جایی که یقین شدچه مجالست گمان را
رای توچراغیست پراز نور که خوانند   ارباب خرد شمع جهان نورجنان را
ازخوان نوال‌تو بود هرسحروشام   گردون گداطبع دوتا گردهٔ نان را
در دورتو آسوده بود ملک که دوران   در دامن عدل‌تو نهاد امن وامان را
درعهد توراعی است به بیشه رمه‌راگرگ   روزان وشبان مونس ویارست شبان را
گرتقویتی یابد ازاحکام تو روبه   پرسد بطپانچه همه شیران ژیان را
هرشب که اَسبان تو آرند بگودون   درخومن خضرا بنگر کاهکشان را
تیرار چوقلم برخط حکم تو نهد سر   ازچرخ ستمگرنکشد جورکمان را
بی قول توگر زهره لب ازهم بگشاید   عقرب بسرنیش بدوزدش دهان را
روزی که هژبران دلاور زره کین   درمعرکه آیند خروشان جولان را

از شعشعهٔ تیغ و درخشیدن جوشن   بینند ز هر سوی جهان برق یمان را
دوزند به پیکان اجل چشم زره را   بزند بشمشیر قضا جامهٔ جان را
در قلزم خون موج بر آرند نهنگان   وز هول ندانند کران را ومیان را
بر یکدگر افتند چنان درگه حمله   کز هم نشناسند نکون را و ستان را
شوید بعرق مردجگر دار جبین را   چون آب شود زهره دران روزجبان را
ذات توشود شاهسوار صف هیجا   چون بخت بدست تودهد فتح عنان را
زان سان شود از دست تو بدکیش که گرش   درحلق به بندد چو نفس راه فغان را
بهرام حسام توکند بر فلک کین   چون قافیهٔ ثور ردیف سرطان را
در حلق عدویت که شود تشنه گهِ رزم   تیغت بدم آب نشاند عطشان را
شمشیر تو آبیست روان خصم تو تشنه   هردم گذراند بنظر آب روان را
اعدا ملک الموت حسامت چو به بینند   دردم بسپارند بدو روح و روان را
تیغت چو نماید بزبان حجّت قاطع   با او نتوان گفت حکایات فسان را
از بهر نثارت همه شب خوشهٔ گوهر   بر دوش بود صاحب ملک دَبَران را
شاها چو دعای توام اوراد روانست   من خود بزبان کی گذرانم هذیان را
آن طوطی شکّر شکنم من که گهِ نطق   دربند کنم منطق شیرین سخنان را
درگاه بیان چرخ مرا ببر بیان خواند   نسبت بشغالان نکنی ببر بیان را
درملک تو افتاده و مهجور و غریبم   بر راه تو بگشاده دوچشم نگران را
درديده مرا خاک درت نقش عیون است   حاجت بنمودن نبود نقش عیان را

خورشیدی و من بدر هلالی شده از ضعف
هان تقویتی ده من بی تاب و توان را

سر سبز جهانی وبهارکرم و من   آورده به پیشت رخ چون برگ خزان را

تا هر سر سال از رخ نوروز صفاهاست   از روی تو نوروز دگر باد جهان را

و له ایضاً فی مدحه طاب ثراه

علی الصّباح که قندیل چار طاق معلق   بتاب نور برافروخت روی طارم ازرق
شفق برآمده گلگون کشیده تیغ زهرسو   افق شده ز دم آن بخون لعل مُغرّق
کنار گنبد خضرا ز عکس گشت مطلّا   که روی آن بسفیداب صبح بود مُرَوّق
برون ز بحر ظَلَم رونمود آینهٔ جم   پدید گشت ز دریای نیل چشمهٔ زیبق
گرفت پادشه زنگبار راه هزیمت   چو تاجدار ختن برفراخت سنجق وبیرق
من غریب نظاره کنان ز عین تماشا   برآسمان معلّق ازین زمین مطبّق
سؤال کردم از استاد عقل این چه فروغست   بگو که هرچه توگفتی زمانه داشت مصدّق
جواب داد که ای بدر این نه شمع سپهرست   که هست پرتوی از نور رای خسرو برحق

سپهر عزّ وشرف بایسنغر آن دُرِ معنی
که یافتند ازو تاج وتخت زینت و رونق

مهندسی که ضمیرش چو سرّ غیب بداند   هران دقیقه که هست ازخیال ومعنی مُغلَق
هزار سال بجویند فاضلان زمانه   بهیچ نکته نیابند در دقایق اودق
ازوست نسخ بتوقیع بخت نامهٔ شاهان   بخوان زخط جبینش که رو شنست و محقق
مگس بمعدلتش دام عنکبوت بدّرد   بزور تقویتش گوشمال پیل دهد بق
زهی نهاده فلک بر سرت کلاه سعادت   بپا فتاده زغم کار حاسد توچو بشمق
همیشه خصم تو در فکر وغصه است معذّب   مدام ذات تو در عیش وعشرتست مذوّق
چو زر شدست زغم روی خصم وهم بگدازد   وجود او بمثل گر ز روی باشد ومفرق
سحاب باکف دُر بار تو کمست زشبنم   که هست فُلک فَلک درمحیط جود تو زورق

گذشته قلعهٔ قدرت ز اوج گنبد مینا   بمانده خصم توهمچون خلاب درتک خندق
ز ابرکین عدوت گرچه همچو رعد بغرّد   ولی ز دست توسوزد ببرق تیغ مُبرّق
ز بحرجود تو یک قطره است قلزم وعمان   ز نقش قصر تو یک شمّه است قصر خورنق
درون جنّت بزم تو ساقیان همه چون حور   بپا ستاده و پوشیده حلّهای سِتَبرق
چو لاله گشت عدوی تو دل سیاه ازان رو   که دید چادر بختت سفید چون گل زنبق
کجا رسد بُراق تو برق با همه تیزی   که در رکاب تو ترک سپهر خواندش اقسق
بروز جنگ چو بهرام تیغ دار تو باشد   شهنشه خُتنی شهسوار کرّهٔ ابلق
عدو نهان شود از نیزهٔ تو در تک دریا   اگر چه غرقهٔ جوشن بود چو ماهی ارجق
خیال تیغ تو پیوسته هست در دل دشمن   دلش عجب نبود زین خیال اگر بشود شق
بدور عدل تو هرکس که دست ظلم برآورد   حسام حکم تواش بفکند دو دست مطوّق
درآب تیغ تو دشمن بروز رزم نظر کرد   نمود در نظرش جا نگداز آتش مطلق
کشید رمح تو بردار خصم را عجب است این   که خود بمعرکه منصور گشت وگفت انا الحق
صفات ذات ترا میشنیدم انهمه نیکو   حدیث جمله صحیح است و راست صَدَق صَدَق
بوصف نام تو کلک وکتاب گشته مشرّف   بذات پاک تو کام ومراد گشته موفّق
برآسمان سخن بدر راه مدح تو پوید   ببسته است چو جوزا ببندگی تو منطق
معیّن است که مشتاق طلعت تو بود بدر   از انک هست ز یک ذرّه نور مهر تو مشتق
دو مغزیست چو بادام بارهای معانی   بمدحت تو هر انکو دهن گشاد چو فستق
ببدر کن نظر ای آفتاب صورت ومعنی   که گشته است چو ذرّه بنور مهر تو ملحق
چو صبحدم زنم از صدق چون شفق شده دل خون   بمهر پیش خودم خوان که هستی ازهمه اشفق
چو پسته لب نگشایم که راز دل بدر افتد   همیشه بسته دهانم زجور دور چو فندق
مرا بمجلس غم زآه وناله هست دو همدم   زخون دیده ودل در نظر شراب مُرَوّق

بفکر مدح تو هرشب غریق بحر خیالم   کجا بفکر عمیقم رسد هزار چو عمعق
بماند ازرقی ازرق زضرب سیلی نظمم   اگرچنانک بنسبت چو دف بود رخش ازرق
کلام طوطی طبعم شنو بمنطق شیرین   که هیچ ذوق نبخشد بیانگ بیهده عقعق
صدای قمری وآنگاه بانگ کرکس مردار   جمال طوطی وانگاه شکل منکر لقلق
بیمن مدح تو گفتم یکی قصیدهٔ غرّا   که دق بران نتواند گرفت روح فرزدق
نماند قافیه دیگر ز پارسی و ز ترکی   اگر حسود بگوید که هست باشد بقبق
جزین که یافته شد قافیه دگر نتوان یافت   زجستن ار شود اوراق صد کتاب مورّق
سخن دراز کشیدم چو زلف قطع سخن به   که چون دهان بتان وقت ناز گشت مضیّق
همیشه تاشه شرقست همچو مهرهٔ ابیض   همیشه تا رخ چرخست همچو رقعهٔ ازرق
براسب کام سواری کنی وخصم چو فرزین   بپای پیل محن پایمال باد چو بیدق

وله ایضاً فی مدحه تغمّده الله بغفرانه

زهی خسروان را بذاتت تفاخر   جوان جوانبخت شه بایسنغر
بزرگی وکوچک دل و با تواضع   نه عُجبیست همراه تو نی تکبّر
ملک دایمی خلق تو در تلطّف   فلک تابع رای تو در تدبّر
بجایی که رای تو تدبیر سازد   بماند خرد غرقِ بحرِ تحیّر
ندیمان بزمت لطیف و سخنور   سواران رزمت شجاع و بهادر
بدریای معنی دُر پُربهایی   بسی دارد از دجه قیمت بَها دُر
دل پاکت آن مخزن فیض ودانش   بود از کدورت تهی وز صفا پر
هرانکس که از رای تو روی تابد   اگر ترک وتازی وگر کُرد گر لُر
دل او نشان کن بدوزش بناوک   قدش را کمان ساز و پی بُر بیک مر

عدو صید چنگال قهر تو آمد   کجا جان برد صید ازچنگ سنغر
بود در دل اهل دل طور تو خوش   بود برسر سرکشان حکم تو مر
اگر سرکشد دشمن از دست قهرت   مهارش به بینی بکش همچو اشتر
عدو با تو کی پنجهٔ زور دارد   که با شیر روبه ندارد تهوّر
سمند ترا درخور از کهکشان که   که می زیبدش آسمان بهر آخُر
هرانکو درشتست با توچو سوهان   برون آرش از کام دندان چو انبر
عدو گر ز تو دارد اندیشهٔ کج   برآر از دماغش بگرز و جا طو
بذات تو قایم شده چار ارکان   بطبع تو آراسته چار عنصر
سخن پرورا نظم من گوش فرمای   که از بهر گوش تو زیباست این دُر
برای یکی گوهر پاک معنی   خورم غوطه صدره ببحر تفکّر
همه نام شاهان برم در تنطّق   همه ذکر نیکان کنم در تذکّر
بملک سخن مثل من نقش بندی   نیارد فلک درخیال و تصوّر
تو خورشید لطفی و من بدر نظمم   کی از بدر خورشید دار تنفّر
گر از عین مهرت نظر برمن افتد   ازان یک نظر روشنی یابم انظُر
همیشه که این چرخ دولاب پیکر   ز دور و ز گردش نیابد تغیّر
وجود تو خالی مباد از تعیّش   حسود تو فاغ مباد ازتکبّر
وجودت مکین در مکان تمکّن   عدویت غمین درجهان تحسّر

وله ایضاً فی مدحه طیب الله ثراه

ای از رخت درهرنظر نوری پدیدارآمده   برطور عشقت بی دلان از شوق دیدارآمده
کرده تجلّی ناگهان حسن تو درملک جهان   وز آفتاب تاب آن عالم پر انوار آمده

هم کعبهٔ جان کوی تو هم نورایمان روی تو   یک شمّه را از روی تو صدجان خریدار آمده
ما بیگمان عشق یقین داریم بارویت به بین   ناکرده اقراری بدین زاهد بانکار آمده
ای رشتهٔ جان کاکلت توگلرخی من بلبلت   تاری زچین سنبلت صدمشک تاتار آمده
روی چو شمع افروخته پروانهٔ جان سوخته   وآن غمزه سحرآموخته جادوی مکّار آمده
چشمت سیه دل ساحری رفتنه جوئی نادری   هندوی زلفت کافری دربند زُنّار آمده
آیینه ای نه درنظر خود را بصد آیین نگر   سروی به بین زرین کمر ماهی کُله دار آمده
آن غمزهٔ غمّاز بین باساحران انباز بین   آن ترک تیرانداز بین سرمست وخونخوار آمده
هرکو بمهرت درجهان دیده مراگفته نهان   بَدرست این نامهربان خورشید رخسار آمده
بیمارم از درد وبلا میجویم ازلطفت دوا   هست آن دهن دارالشفا تیمار بیمار آمده
زنهار دادم ده روان ورنه ببینی ناگهان   درپیش دارای زمان با دادوزنهار آمده

ساقی بیار آن جام جم همرنگ گلنار آمده
وان خام خم دِه گرم وتر هم آب وهم نار آمده

دم سردشد قلب شتا ازباده کن قلب شتا   وان آتش ترده بما یا قوت کردار آمده
لعل بدخشانی نگر یاقوت رُمّانی نگر   وان گوهر کانی نگر باوزن ومقدار آمده
میگون کند رخ زرد را تسکین دهدهر درد را   هردم عیار مرد را در دور معیار آمده
خواهی برآری اربعین باشیخ جام مانشین   وان چلّه دار عصر بین درخم بپردار آمده
آن راح روح افزا بده آب روان ما بده   آن شربت جانها بده تلخ شکر بار آمده
مطرب بآواز نکو بگرفته بربط را گلو   بربط زضرب دست او نالان وافکار آمده
آن پیرپشمین پوش بین تن داده درآغوش بین   پیچیده دهرش گوش بین اینش سزاوار آمده
بنشسته با قد دوتا درمجمع اهل صفا   رسوا شده درپرده ها وزپرده درکار آمده
دارد رباب خوش نوا درهرمقام آوازها   کاسه تهی همچون گدا درطرف بازار آمده

نی پیش روشان گشته پس ده چاکرش درپیش وپس   وز دست همدم هرنفس در نالهٔ زار آمده
مار بریده دم وسر در سینه سوراخش نگر   با مارگیر سحرگر هردم بگفتار آمده
دف بین چو طفل بی زبان نالان بدست این وآن   وز زخم سیلی هرزمان رویش بآزار آمده
نقلش همه فندق نگر ماه رخش ازرق نگر   وان چنبر ازرق نگر چون چرخ دوّار آمده
قانونی صاحب صفا همچون طبیب جانفزا   جانرا زقانونش شفا مشهور ادوار آمده
رندان صاحب صدربین مستان عالی قدربین   در دور گردون قدربین با نُقل اشعار آمده
زان نُقل شیرین کن دهان یعنی که شعر بدرخوان   درگوش شاه نوجوان چون دُرّ شهوار آمده

شاهی است بر تخت ظفر با بخت بیدار آمده
ماهی است در دور قمر با مهر و انوار آمده

شه بایسنغر ظل حق خورشید اند غرق عرق   درخون عدویش چون شفق با چشم خونبار آمده
سلطان نشان همچون پدر گیتی ستان همچون پدر   صاحبقران همچون پدر شاه جهاندار آمده
فخر دوکشور باب او دارای داور باب او   فضل شهی درباب او از حق دادار آمده
شرمش به بین وشوکتش درهردوعالم حرمتش   کارجهان از دولتش اکنون بهنجار آمده
عدلش علم افراشته ظلم ازجهان برداشته   تخم نکویی کاشته نامش نکوکار آمده
دین پرورست وداد گو حیدر دل واحمد سیر   درآتش تیغش نگر جانسوز کفّار آمده
پیکش سوی گرجستان کو برده پیغام ونشان   بر قول پیغامبر روان کافر با قرار آمده
درآیینه خصمش اگر کرده هرآیینه نظر   در دیدهٔ آن بی بصر خس رفته وخار آمده
میخواست بی حاصل عدو با او شود پیکارجو   جان داده آن بیدل که او با جان به پیکار آمده
یوسف که شد زیر زمین میباخت شطرنج نگین   شد مات چون دید از کمین شهرخ پدیدار آمده
سنخرچو با فرّ هما پرواز کرده صید را   خصم ارشده مرغ هوا اورا گرفتار آمده
خصمش زمشهوران شده پژمردهٔ گوران شده   همخانهٔ موران شده همخوابهٔ مار آمده

قوسش چو ذوالقرنین دان نصرت قرین صاحبقران
وان مرغ ترکش آشیان بانصرتش یار آمده

تیرش عقاب تیزپر درسینهٔ خصمش مقر   وز خوردن خون جگر یاقوت منقار آمده
ای باتو نصرت همعنان اقبال درپیشت روان   شادی غلامت درجهان دولت پرستار آمده
درخسرو شروان نگر سلطان خلیل پرهنر   پیشت چو نی بسته کمر ازجان هوادار آمده
درحق آن فرخنده خو کم گوش کن قول عدو   درحضرتت چون هست او باشکر بسیار آمده
گر اُلفتی با ترکمان بودش ضروری بود آن   زان مفسدان هست این جوان چون بخت بیزار آمده
او ایمنست ازدام ودد یاری دهش حق احد   زین گل بسی خارحسد درچشم اغیار آمده
سرگشته ای کوبرده سر ازخط فرمانت بدر   سرگشتهٔ دور قمر مانند پرگار آمده
بر پای خود خصم لعین زد تیشها از کفر و کین   مدّ خیالش رخنه بین مانند منشار آمده
رحمت بمنصوری علم خصمت ازو بر دار غم   این طرفه بین کان رمح هم منصور وهم دار آمده
بر هر زمین کاندر جهان از مقدمت بوده نشان   خاک وهوای آن مکان کحّال وعطّار آمده
چون چتر برسر با سپه جولان کنان آیی بره   بینند زیر چتر شه ماهی برفتار آمده
داری سمند پیل تن پولاد سم سندان شکن   وز رفتنش گرد محن درچشم اشرار آمده
کوهیست پیلت با ستون بینی ازو ماری نگون   بنگر عجایبتر که چون کوهیست رهوار آمده
لفظت چو نطق عیسوی معجزنما درمعنوی   رمحت عصای موسوی در دفع سحّار آمده
چون آتش تیغت زبان بیرون کشیده ازدهان   خصم سیه رو چون دخان خاکستر انبار آمده
دریای جودت بی کران ابر کفت گوهرفشان   قهر تو بوده جان ستان لطف تو دلدار آمده
ای صورتت جان پیکرت نور سعادت رهبرت   هر ذرّه ازخاک درت خورشید آثار آمده
طبع تو از بحر سخن آورده درهای عدن   مفتاح باب علم وفن کشّاف اسرار آمده
ای چاکرت چرخ کهن این نو قصیده گوش کن   بنگر ردیف این سخن هفتاد ودو بار آمده

هست این سخن درّ ثمین نی نی برو سحرِ مُبین　　دُرّ ثمین از سحر این باشد نمودار آمده
بر بدر شروانی نگر وین گوهرافشانی نگر　　خاقانی ثانی نگر بپیشت گهربار آمده
من بلبل شیرین زبان کرده هوای گلستان　　بزم خوشت گلزار جان بلبل بگلزار آمده
امروز در دورزمن ازگفتهٔ شیرین من　　در تیز بازار سخن شکّر بخروار آمده
زین شکّر شیرینِ تر جان یافته ذوق دگر　　وز بهر مثقال شکر صدکس خریدار آمده
اشعار من دُرّ دری صرّاف نظمش جوهری　　اورا هزاران مشتری با زرّ و دینار آمده
هر صبح تا بیند نظر دامان گردون پر ز زر　　طاوس زرّین بال و پر بالای کهسار آمده
بادا جهان باکام تو مرغ ظفر در دام تو　　راح فرح درجام تو بخت توهشیار آمده
کیوان یزک ایوانت را چاکر فلک فرمانت را　　در دیده بدخواهانت را مژگان چو مسمار آمده

وله ایضاً فی مدحه طاب ثراه

ای بیمن مقدمت جان در تن ما آمده　　جان ما تنها نه جانها سوی تنها آمده
شاهباز اوج همّت بایسنغر ای که هست
خصمت از بوم بقا گم همچو عنقا آمده
صید کرده مرغ جان اهل دل با نام نیک　　بس بلند اسمیست لایق با مُسمّا آمده
سنغر چرخ آشیان با دولت و فرّهمای　　هست اسم اعظم تو حرز جانها آمده
ذات تو در آفرینش زبدهٔ ارکان شده　　صورتت درچشم بینش نور اشیا آمده
با یکی دیگرچه نسبت ذات پاکت را که هست　　گوهر بحر کمال و درّ یکتا آمده
بهر خورشید رخت بودند ارباب نظر　　منتظر بر هر رهی مانند حربا آمده
آنکه بر رویت نظر بگشاده روشن دیده نور　　زانک نورت از برای چشم بینا آمده
هر که بیند چتر شاهی برسرت گوید که هست　　آفتابی زیر این چرخ معلّا آمده

رایتت را آیت نَصرٌ مِنَ الله داشته　　لشکرت را راهبر انّا فَتَحنـا آمده
درحق بابت چگویم من که فصل خسروی　　باشد اندر باب او ازحق تعالیٰ آمده
بر بساط شاه رخ هرکو چو فرزین رفته کج　　از فرس درپای پیلش بیدق آسا آمده
بهر زیب ملک مظلومان بعدل آراسته　　بهر رخت بخت بدکیشان بیغما آمده
رهبر ارباب دین مانندهٔ مهدی شده　　دافع دجّال فتنه همچو عیسا آمده
خواب غفلت داده بدخواه ترا گردون پیر　　دولت بیدار تو بابخت برنا آمده
خصم را از سهم تو گر موی برتن خاسته　　هر سر مویش چو پیکانی بر اعضا آمده
روز هیجا بهر قطع تشنگی شمشیر تو　　تیزچون آب روان درحلق اعدا آمده
دشمنت را گر فواق مرگ مانده درگلو　　زآب تیغت شربتی آنرا مداوا آمده
تُرکمان چون تُرکمان هرگوشه ای بیجان بخویش　　رفته وسهم ترا درجان او جا آمده
دشمنانرا قهر تو چون دوزخ سوزان شده　　دوستانرا بزم تو فردوس اعلا آمده
ساغر خورشید کان آیینهٔ گیتی نماست　　پیش بزم همّتت یک جام صهبا آمده
پیش رایت قرص صابون مه اندرطشت چرخ　　چیست یک ناشسته رویی زردسیما آمده
یوسف مصر جمالی وعزیز تخت دل　　بخت با مهر تو مایل چون زلیخا آمده
گر کسی بر کین تو بسته کمر در روزگار　　یا ز راه حرب درمیدان هیجا آمده
آسمان اورا کمر داده ولی مغلوب بغض　　روزگارش داده مرکب لیک بی پا آمده
گشته باطل سحر بدکیشان چو مکر بدکنش　　معجز پیغامبری حقا چو پیدا آمده
نیزه دردستت بچشم دشمن فرعون وش　　راست مانند عصا در دست موسا آمده
دشمنت پنداشته کاسایش جان یافته　　برسر او از بلای مرگ غوغا آمده
زین ثناگستر که ثانی نیستش درملک نظم　　یک غزل بشنو ثنایت را در اثنا آمده
ای مرا رویت مراد دین و دنیا آمده

دیدن دیدار تو جانرا تمنّا آمده

خال رویت نقطهٔ جیم جمال آمد بوجه   ابرویت منشور خوبی راست طغرا آمده
آمده قدت الف میم آن دهن ابرو چونون   بهر امن ملک شاه عالم آرا آمده
دیدم آن چشم و دهان و زلف وقامت چار چیز   بهر قصد عاشق دلخسته عمدا آمده
بود مشتاق ترا دوراز تو درجان خار غم   این دمش با ذوق آن لب خارخرما آمده
خستگان هجر را بوی وصالش هر نفس   جانفزا مانند انفاس مسیحا آمده
در دل پاکان همه نقش رخت بنموده روی   روی بنموده چو آیینه مصفّا آمده
بدر بی‌تاب و توان آمد ز مهرت چون هلال   مهر بنما کافتابی و توانا آمده
نامده چون تو بهفت اقلیم یک شاهی پدید   زبدهٔ چار امّهاتی از نُه آبا آمده
خوان استعداد را ذهن خوشت آراسته   کسوت اقبال برقدّ تو زیبا آمده
هرکرا از وجه همّت کرده لطفت بخششی   تا ابد اسباب عیشش زان مهیّا آمده
آفتابا هرکجا بوده دلی با مهر تو   درهوایت ذرّه سان اکنون هویدا آمده
بدر تا آمد مقابل بارخت انوار یافت   کی ز رویت روشنایی یافتی نا آمده
مدّتی دور از تو بوده در شب غم تیره حال   کار او از مهر تو روشن شده تا آمده
طوطی طبعم که از روی تو آمد در سخن   رفته با شُکر تو هرجا و شَکرخا آمده
اکثر شعر مقفّا بی ردیف آمد ببین   این ردیف خوب با شعر مقفّا آمده
معنی شعرم در اوصاف تو از حق آمدست   زان جهت نامد ردیف شعرم الّا آمده
تا ببیند دیدهٔ ایّام هرشام از شفق   این رواق لاجوردی را مطلّا آمده
کار تو زر باد و روز حاسدان در شام غم   چتر بختت برتر از خرگاه خضرا آمده

35 Заказ № 2125

وله ایضاً فی مدحه

ملک جهان در جهان شاه جهانبان گرفت   لشکر منصور او عرصهٔ دوران گرفت
خسرو فیروز فر والی والا گهر   کو بنگین ظفر تخت سلیمان گرفت
شاه هما سایه بای سنغر طغرل شکار
آنک چو پرواز کرد اوج نُه ایوان گرفت
خاطر دانای او موی بدانش شکافت   همّت والای او مُلک باحسان گرفت
آتش قهرش فلک دوزخ سوزان نمود   جنّت بزمش ملک جنّت رضوان گرفت
حاتم از ابواب جود آنچه بسی سال داد   همّت یک روزه اش مُلک دو چندان گرفت
نعل براقش جهان افسر جمشید خواند   گرد سمندش نظر سُرمهٔ اعیان گرفت
ای که کمین بنده ات از سر تعظیم و قدر   بندهٔ خود را هزار قیصر و خاقان گرفت
گاو فلک میکشد بار نثارت بدوش   خوشهٔ پروین از آن بر سر کوهان گرفت
چرخ پر آوازه شد کان شه عالی مقام   ملک عراق عجم همچو صفاهان گرفت
قاضی ملک و ملک والی چرخ و فلک   آنک بدورش سپهر صاحب دیوان گرفت
چون خط حکم تو دید بر ورق زرنگار   داد خط و خویش را بندهٔ فرمان گرفت
قهر تو لشکر کشید برسر ایشان چو کوه   دشت اَلَشکِرد را درسم اسبان گرفت
شعلهٔ تو تیغ دید چشم فلک خیره گشت   نعرهٔ کوست شنید گوش فلک زان گرفت
چون پسر سعد بود پُر فِتَن و کوربخت   اختر نحسش روان حلق و گریبان گرفت
مرکب عمرش چنان یافت سکندر کزان   بخت نگونسار دید ترک سر و جان گرفت
شد اجل جان ستان در پی خصمت روان   گرچه وی از هول جان راه بیابان گرفت
دل ز غم جان دژم سینه پر اخلاط غم   این بسوی وان شتافت وان ره وسطان گرفت

نام عدویت نوشت چرخ بمیدان رزم   اسب تو جولان نمود بر سرِ آن گرفت
گردن برگشته را سیلی احمد شکست   عالم کفّار را معجز قران گرفت
اوّل دوران تست واخر هر حادثه   با تو کنون دست عهد دامن پیمان گرفت
حاسد برگشته بخت از تو چو برتافت روی   راه بر ایشان زغم بخت پریشان گرفت
دوش بُتم درخیال زلف ورخ خود نمود   خانهٔ چشم مرا درگل و ریحان گرفت
خواست بوجه حسن یک غزل خوش زمن   گفتمش ای از رُخت برمه تابان گرفت

حسن تو لشکر کشید مُلک خراسان گرفت
کفر سر زلف تو   عالم ایمان گرفت

رنگ رخت طعنه بر لالهٔ خود روی زد   لعل لبت خرده بر غنچهٔ خندان گرفت
زلف زره پوش تو لشکر زنگی کشید   خرمن ایمان بسوخت ملک مسلمان گرفت
شکّر لعلت نهاد بر شکرستان خراج   خضر خط سبز تو چشمهٔ حیوان گرفت
جان بگرفتی زما تا ز ذقن به دهی   نقد گرفتی روان به ز تو نتوان گرفت
با دل ما هرکرا بود دل عیش وحسن   کند دل از غیر چون دامن جانان گرفت
بدر بدوران منم آنک بگلزار نظم   طبع مرا روزگار بلبل خوش خوان گرفت
طوطی نطق مرا دید ببستان نطق   شاهد طاوس قدس مرغ خوش الحان گرفت
جوهری کاینات عقل فضیلت شناس   یک دُر نظمم بصد گوهر عمان گرفت
مفتعلن فاعلن تن تن تن تن و تن   مشکل اینها همه طبع من آسان گرفت
گوهر منظوم من گر بپذیری رواست   نقدِ روانِ سخن شاه سخندان گرفت
حکم تو صد چون اویس درخط فرمان کشید   ذهن تو صد خرده بر گفتهٔ سلمان گرفت
هرکه بعالم چو تو گوهر معنی شناخت   بر شعرای جهان نکته فراوان گرفت
تا بصفای درون ساکن کویت شدم   کافرم ار خاطرم یاد ز شروان گرفت

تا که کشد هر سحر تیغ شعاع آفتاب   تا که بگویند صبح جملهٔ کیهان گرفت
ظل ظلیل تو باد بر سر اسلامیان   ذات ترا چون خود سایهٔ یزدان گرفت

وله ایضاً بمدحه فی وصف العمارة

ای کعبهٔ اهل صفا وی قبلهٔ حاجات جان   ای درگهت عالم پناه ای گلشنت دار الامان
با رکنهای مرمرت ارکان عالم قایمست   قایم بجوهر شد عرض هرکو نداند گو بدان
هر یک مثمن خانه ات از هشت جنت خوشترست   کز لطف در هر باب آن ده فصل گفتن میتوان
ذات البروج از منظرت نبود بجز یک کنگره   با آفتاب جام تو خورشید باشد ذره سان
با جام ریزت گفت مه بنشان مرا برجای جام   ننشاندش از بی قیمتی هرچند کو گفتش نشان
هر صبح نقاشانت را مهر آرد از چرخ وشفق   زنگار وشنگرف وطلا بالاجورد و زعفران
گر شمس را نسبت کنم با شمسهٔ ایوان تو   صد چرخ برگردون زند از شادی آن هر زمان
با شد مصوّر مجلست از آدمی واز پری   در نقش صورتهای تو حیران از آن انس وجان
صورتگر چین پیش تو بر دست چون گیرد قلم   کورا بماند از صورتت انگشت حیرت در دهان
گفتم مگر نقاش چین صورت ببندد این چنین   در نقش او دیدم چنین صورت نمی بندد چنان
شد نقش عالم مرمرا روشن ز نقش مرمرت   زآیینهٔ گیتی نما نقش جهان دیدم عیان
ای ساکنان درگهت در خلد کرده جایگه   وی طایران گلشنت بر عرش بسته آشیان
بام سرایت را اگر خواهد ببیند آید فلک   گیرد برای کهگلش پاکیزه کاه از کهکشان
دل مخزن الاسرار را خواند از خط بیرون او   جان در درون خواندش روان کین روضة الانوار خوان
تو قیع ریحان خطت نسخ رقاع چرخ کرد   هرکس که ثلثی دید ازین اورا محقق گشته آن
با نقش خط لوحه ات درخط شود لوح فلک   آری خط بطلان کشد بر دفتر باطل جهان
تا گشت سبز وتازه رو باغ سفید دلکشت   در چشم حوران شد سیه یک یک بهشت جاودان

بادش چو عیسی جان فزا آبش چو کوثر با صفا ‌‌ ‌‌ باغی چنان در پیش ما صد ره به از باغ جنان
حوض گلابت مشکبو عکس گل رنگین درو ‌‌ ‌‌ گویی نگار تازه رو پوشیده گلگون پرنیان
بر صفه هایش هر طرف اصحاب صفه باصفا ‌‌ ‌‌ بنشسته با ذوق درون بنهاده رو در گلستان
آمد گلت بارنگ و بو صد آتش موسی درو ‌‌ ‌‌ خضر چمن بر طرف جو آب روانبخشش روان
روی عروس باغ را گلگونه مال خطمیت ‌‌ ‌‌ گردد زخجلت سرخ اگر آنگونه بیند ارغوان
در گلستان روی تو فرّاش گردون پر کند ‌‌ ‌‌ هر شام سیمین شمعها بر لاجوردی شمعدان
نرگس نهد زرین قدح گل جام مل گیرد بکف ‌‌ ‌‌ در بزمگاهت گر شبی آید غریبی میهمان
سرو و صنوبر روز و شب استاده بر پای ادب ‌‌ ‌‌ نی همدم اهل طرب ده جای بربسته میان
چون دارد این عالی بنا بر عیش بنیادی تمام ‌‌ ‌‌ تاریخ این عشرت سرا بی کسر قصر عیش دان
تو قصر باغ جنتی ایمن ز گرد حادثه ‌‌ ‌‌ بر نوبهار گلشنت کی بگذرد باد خزان
کردند با عز و علا در ساعت سعدت بنا ‌‌ ‌‌ باشد مبارک این سرا بر پادشاه کامران
آن قهرمان ماء و طین و آن گوهر بحر یقین ‌‌ ‌‌ آن خسرو روی زمین آن مهدی آخر زمان

اعظم غیاث ملک و دین شه بایسنغرخان که هست
چتر همـــای دولتش با سایهٔ امن و امان

خورشید فضل و سلطنت گردون قدر و منزلت ‌‌ ‌‌ دریای جود و مکرمت شهزادهٔ صاحبقران
دریای گردون کان پرست از در پیشش قطره ایست ‌‌ ‌‌ بخشد بیکدم دست او صد حاصل دریا و کان
این هفت خوان پرنعم بالای هم گسترده شد ‌‌ ‌‌ از مطبخ انعام او تا بر هوا شد یک دخان
خورشید او را بنده شد تا بهر خرج الیوم خود ‌‌ ‌‌ گیرد خراج عالمی از روم تا هندوستان
بخت بلندش را فلک بنهاد گردن چون کند ‌‌ ‌‌ سر پنجه نتواند زدن پیر خمیده با جوان
گر اردوان با تاج زر بر تخت شاهی داشت جا ‌‌ ‌‌ او در رکاب خود دوان دارد هزاران اردوان
گر صعوه یابد تربیت از چنگیان مجلسش ‌‌ ‌‌ آرد زگردون زهره را با چنگ خود گیسو کشان

ای اختر برج جمال ای گوهر درج کمال ‌‌ ‌‌ ای لطف حی ذو الجلال ای بحر لطف بیکران
فرّاش قدرت را بود آن جاه و قدرت کز شرف ‌‌ ‌‌ خرگاه رفعت را زند بالای هفتم سایبان
آنکو براه حکم تو چون تیر نبود راست رو ‌‌ ‌‌ در گردنش افکنده زه هر سو کشندش چون کمان
آن دم که با خصمان تو تیغت زبان بازی کند ‌‌ ‌‌ مغز سرایشان برد بی گفت با تیغ زبان
تا تو امان مملکت خواهی و امن و معدلت ‌‌ ‌‌ با ذات پاک اشرفت آمد سعادت توأمان
شاها تو خورشیدی و بدر از غم هلالی گشته است ‌‌ ‌‌ با مهر روز افزون تو یابد نکو تاب و توان
ای آفتاب بحر و بر بر بدر افکن یک نظر ‌‌ ‌‌ باشد که در دور قمر یک ذره گردد شادمان
چون نامه پیچانم بخود صد قصه دارم در درون ‌‌ ‌‌ بگشا دلم را یکنفس وز روی لطفم پیش خوان
صد کس زخوان شاعری خوردند نان شاعری ‌‌ ‌‌ بر آسمان شاعری چون بدر نامد مدح خوان
سازم پیاده چرخ را پیش رکاب خویشتن ‌‌ ‌‌ از راه همت گر شود با من قبولت همعنان
روی نیاز خویش را سودم بخاک درگهت ‌‌ ‌‌ صد وجه می بینم درین نبود ازین سودم زیان
تا شمع مه تابان بود بر گنبد نیلوفری ‌‌ ‌‌ تا چار طاق نیلگون خورشید را باشد مکان
باشی درین عالی مکان با عشرت و ذوق و صفا ‌‌ ‌‌ شادی علامت باد و من یک مادح این خاندان
تشریف دولت در برت تاج سعادت بر سرت ‌‌ ‌‌ اقبال و نصرت یاورت حق و معینت مستعان

وله ایضاً فی مدح میرزا جوکی سلطان طاب ثراه

آسمان در دور جامست و شرابش آفتاب ‌‌ ‌‌ ساقیا می ده که دوران نیست بی جام و شراب
گنبد گردان چو میگردد حباب آسا بر آب ‌‌ ‌‌ هم تو با می یکدمی در گردش آ همچون حباب
خوش سه همدست موافق بین دف و چنگ و رباب ‌‌ ‌‌ پیش همدستان نشین و زباده شو مست و خراب

خاطر غمدیده را جز می نباشد غمگسار   غم مخور می خور که بی تقدیر نبود هیچ کار
منع میخواران مکن ای زاهد پرهیزکار   فسق ما و زهد تو چون هست حکم کردگار
روز آخر تا چه نوع آییم هرکس در شمار   کس چه داند دفتر اعمال ما یوم الحساب

*

راح راحت نوش باشادی نصیحت گوش کن   گر دهد دستت نگاری دست در آغوش کن
هوش و عقل ارهست باتو ترک عقل و هوش کن   جان فدای چشم مست ترک ترلک پوش کن
می بدور مجلس شهزاده جوکی نوش کن
کاستان او بود ارباب دولت را مآب

*

جان فزاید عارفانرا بزم جان افزای او   جنت اعلاست کوی حضرت اعلای او
هست چون خورشید روشن رای ملک آرای او   زاطلس چرخست برتر همت والای او
باهزاران دیدهٔ گردون دید خاک پای او   گفت از روی شرف یالیتنی کنت التراب

*

بندهٔ تقدیر حقند از نبی و از ولی   میخور و خوش باش اگر واقف ز روز اولی
در زمستان جام می ناری کند هم منقلی   از صفای می شود آیینهٔ جان منجلی
جان فزاید با می آواز خوش حیدر علی   در مقام اینچنین گر می خوری باشد صواب

*

فارغست آنکس که از فکر جهان آزاده است   مجلس عیشش باسباب مدام آماده است
هرکرا میلی بلعل ساقیان ساده است   ساغر یاقوت می نوشد که لعلش باده است
دارد این عشرت هر آنکو همدم شهزاده است   دولت آنکس را که کردست این مراتب اکتساب

*

ای نکو رایی که خورشید فلک حیران تست   چرخ چوگانی چو گوی اندر خم چوگان تست
چار طاق شاه چین یک خشت از ایوان تست   در تنور چرخ قرص گرم خور یک نان تست
تو جوانبختی و پیر عقل ابجد خوان تست   طلعت تو مصحف حسنست و رخ ام الکتاب

*

چون بپرد از کمانت مرغ ترکش آشیان   راست سازد چون الف در جان بدخواهان نشان
ور زسهمت گوشه گیرد خصم چون زاغ کمان   زه فکنده در گلو هرسو کشندش این و آن
وانک در دستت نماید سرکشی همچون عنان   روزگارش کار درپای افکند همچون رکاب

*

آفتاب عالم آرایی بدور روزگار   روشنی بخشی جهان را خود ترا اینست کار
صبح و شام آفاق را گیری به تیغ زرنگار   مشرق و مغرب بحکم تست در لیل و نهار
بدر را در دور از مهرست نور و اعتبار   آفتابی روی مهر از بدر سرگردان متاب

*

گرچه از شروانم و دارم غریبی و فراق   نظم من شد شهره در شهر خراسان و عراق
بدر نظمم گرچه از جور فلک دارم محاق   بدر را در دور گردون نیست جفت و هست طاق
بود دیدار تو کام من ز روی اشتیاق   چون رخت دیدم ز وجه خوب گشتم کامیاب

*

تا بود فُلک فَلک ملک تنت آباد باد   کشتی عمرت زگرداب خطر آزاد باد
آفتاب دولتت در اوج عدل و داد باد   بر سپهر رفعت از بدر غریبت یاد باد
عمر باقی دولت افزون وقت خوش دلشاد باد   من بجان کردم دعا دانم که باشد مستجاب

*

وله ایضاً فی مدح شهزادهٔ اعظم مظفّرالدّنیا و الدّین میرزا محمد خلّدملکه

خداوندا نگه دار این شهنشاه مؤید را   فریدون فرّ فرّخ رخ جوان سلطان محمّد را
همایون فال شهبازی که دارد همّت سنغر   رسد گر آشیان سازد برین طاق زبرجد را
حسن خلق و علی همّت حسینی مذهب و مؤمن   که در ملک و ملل رونق فزاید دین احمد را
کمر بسته علی شدّی که ارشد راگشاید بند   میان بندد بهر راهی طریقت دان ارشد را
دبستان شریعت را معلّم گر شود رایش   نهد پیر خرد در بر چو طفلان لوح ابجد را
ابا بمن جد رسید اورا شهی و عالم آرایی   ازو روح و بشارت هم رسد روح اب و جدّ را
حدود ملک عالم را بگیرد همتش دانم   چو دولت گفت قم برخاست خوش بگرفت سرحد را
هران سرکش که بر طغرای حکمش سر نهد چون مه   نظر در جبهه اش بیند خط اقبال سرمد را
دوانگشت عطارد را قلم سازد دبیر او   اگر نی خطّ فرمانش کشد یک حرف و یک مدّ را
زهی افروخته رویت چو خور تخت زمرد را
سعید اختر کسی کو شد مطیع این بخت اسعد را
تو امروز از خراسان چون خوراسان گشته ای طالع   برآ تا زاطلس چرخت بزیر آرند مسند را
چو خور در چارم اقلیمی و دوران بی عدد داری   بگیری هفت جا یعنی اقالیم معدّد را
بدست قوّت و شوکت بمالی گوش گردون را   بپای همّت و رفعت بسایی فرق فرقد را
هنوزت اوّل عهد است با بخت جوان خود   بمان تا از تو دولتها رسد بخت معهّد را
مرید عهد تو گر از طریق عهد بر گردد   بزن بر گردنش تیغ آن مرید گبر مرتد را
فقیری را اگر دیدی گرفتار غم فاقه   کرم کردی ز قید غم رها کردی مقیّد را
محمد نام خواهد بود در آخر زمان مهدی   شود ظاهر شده هردم مسیحای مجدّد را

برد از راه اهل دین بپاکی گرد ملت را   کند با کام هر مؤمن مصفّا شهد مشهّد را
ترا در مهد جانپرور خود دید و بدولت گفت   ظهوری در جبین پیداست این مهدی محمّد را
بدولت ملک حق تست و دعوی با یدِ صدقیت   بلی دعوی نخواهد بود باطل صاحب ید را
چو نصرت همعنان کرد آن جگرداران پردل را   چو دولت در رکاب آورجوان بختان بخود را
بهمّت تربیت فرما هنرمندان پرفن را   بخدمت مرتبت افزا قدم داران مفرد را
شعاع تیغ خونخوارت زکف در بحر اگر افتد   چو لاله خون نثار آید ز پنجه شاخ بُسّد را
چو کردم نسبت از راه شجاعت شیر را با تو   خرد گفتا که با حیدر چه نسبت میکنی دد را
بر رویت خصم اگر آید برابر در صف هیجا   شود سدّی و باروی نکو بنماید او خود را
چو سینش رخنه سازی تن چو دالش بشکنی قامت   به تیغ و گرز خصم افکن ز پای اندازی آن سد را
چو ترسد در دغا خصمت هزیمت جویدش لشکر   سپه بدرا شود چون بی جگر بیند سپهبد را
بتاریخ قدومت بدر خرّم باد میگوید   چگوید در محل زین به فلک قدر ملک صدر را
شنو ای شاه عالی را بیان چندرا از من   ازین یک را که یارد گفت من گویم چنین صد را
منم آن بدر روشن را که چون خورشید ملک آرا   بنور معنی آرایم برین صرح ممرّد را
حسود تیره را را بدر بدرا گفت و نیکو گفت   نکو بختی بگو بدرا نگوید کس نکو بد را
برایت ای نکو را این قصیده را ردیف آمد   در اوّل قافیه شد دال و در آخر خوش آمد را
چو در شعرم خوش آمد را و نیکو را بکن تحسین   چه نفس ار بشنوی این را کنی تحسین خوش آمد را
بمدح باب تو کردم سمرقند و هری پر دُر   نه تنها سبزوار و بلخ و نیشابور و مشهد را
مرا کوی تو بُد مقصد وزان مقصود جان رویت   بمقصودی رسد آنکو درین ره یافت مقصد را
بباغ خلد با رضوان بعیش است این زمان بابت   که از دنیی بعقبی برد خوش عیش مخلّد را
تو اورا گوهری هست او ز گوهرشاد و رنجش کم   چو فردوس دگر بیند ز گوهرشاد مرقد را
بنزمت گو نبات آرند در کاغذ ولیکن من   پر از گوهر فرستادم ببین بگشای کاغذ را

درون مخزن معنی ضمیرم بهرگوش شه بالماس طبیعت سفت این درّ منضّد را
چو دُر درگوش اگر داری سخنهای کهن رابس نکوتر گوش میداری سخنهای مجدّد را
چو بیند جوهری جوهر بجوهرخر برد من هم برجوهرشناس آورده‌ام این درّ انقد را
ازین ابیات اگر بیتی پسند دشاه معنی دان بدان یک بیت آرایم بدیوان نه مجلّد را
دعای بنده با حاجت بحضرت گر قبول افتد عنایتها برد بامن خدا را و محمّد را
همیشه تا که بنماید فلک در دیدهٔ مردم ز زلف شب ز روی روز ابیض را واسود را
شب و روزت بفرمان باد تا هرسال روز و شب محاسب درحساب آرد مبیّض را ومسود را

وله ایضاً فی مدح میرزا علاء الدّوله

باز از بهار دلگشا عالم گلستان می‌شود جسم زمین مرده از لطف هوا جان می‌شود
نوروز شد نوروز شد بخت جهان فیروز شد خورشید ملک افروز شد ایوان بایوان می‌شود
یونس صفت شاه ختن حوتش فکنده از دهن برّه برش در انجمن ازمهر قربان می‌شود
برپای بید از یخ زمین بنهاده بند آهنین دربند دفعش آب بین از باد سوهان می‌شود
درغنچه می پیچد صبا کز پرده وجه گل نما با او بدعوی هرکجا دست وگریبان می‌شود
نرگس نهاده طشت زر کرده شکوفه بید تر لاله قدح برسر دگر دربزم مستان می‌شود
گشته ارس هرسو دوان برده خبر درهرمکان کز گل قراباغ این زمان چون دشت موغان می‌شود
بلبل بغم بنشسته بود ازخار هجران خسته بود بی روی گل دم بسته بود این دم غزلخوان می‌شود
آن سرو در بستان اگر یک ره خرامان می‌شود
همچون گلستان روی او تزیین بستان می شود
رمزی چوگویم زان دهن غنچه بدرّد پیرهن وز زلفش ار گویم سخن سنبل پریشان می‌شود
غنچه چو آن لب بنگرد ازرشک خون دل خورد سر درگریبان زان برد کز شرم پنهان می‌شود

با چشم شهلایش اگر نرگس زند لاف ازنظر چون بنگرد وان بی بصر کور و پشیمان می شود
جیم والف آن زلف وقد نون ابرویش خوان تا سزد آن حرفها بین بی عدد چون صورت جان می‌شود
آن قد و ابرو بی سخن درعالم مکر و فتن جان خواهد آن جانان زمن مقصود جان آن می‌شود
دل دید آن زلف سیه شد کافر گم کرده ره چون بیند آن روی چو مه ازنو مسلمان می‌شود
از روی او خورشید سان دل روشنی یابد چو جان روشن دل اسلامیان از نور ایمان می‌شود
دل شد از آن زلف دوتا سرگشته درکوی بلا سرگشته گوی مبتلا از دست چوگان می‌شود
گر بدر را اندرجهان روشن شود کاری بدان ازمهر خورشید زمان شاه خراسان می شود
شاه زمان ماه زمین نیک اختر زهره جبین با طلعت روشن به بین خورشید دوران می‌شود
شهزادهٔ سلطان نشان اعلا علاء الدّوله آن
کز فرّ دولت درجهان شاه جهانبان می‌شود
اقبال و دولت چاکرش فتح و سعادت رهبرش یک پهلوان لشکرش صد پور دستان می‌شود
خرّم رخ فرخنده‌اش جان درفرح ازخنده‌اش یک کمترینه بنده‌اش افزون ز خاقان می‌شود
روشن ضمیر و نیک خو دقّت شناس و خرده جو پیر خرد با ذهن او طفل دبستان می شود
هرکس که بیند درنظر آن دو رخ چون ماه و خور شامش همی گردد سحر دشوار آسان می‌شود
با جود او ابرهوا باشد گرانی بی حیا دستش گهی موج عطا دریای عمان می‌شود
درگرد خوان آسمان قرص مه وخور با نشان برسفرهٔ جودش بدان مثل دوتا نان می‌شود
صحن کبود آسمان زنگار خورده طاس دان درمطبخ انعامش آن یک طاس شیلان می‌شود
ای انس وجان درمقدمت محکوم آمّ اعظمت نقش نگین خاتمت مهر سلیمان می شود
شهباز سنغر صولتی درآشیان دولتی خورشید اوج همّتی چرخت بفرمان می‌شود
مه چیست با دیدار تو یک پرتو انوار تو ماهست مشعل دار تو کاندر شبستان می‌شود
باشد عطارد کاتبی اورا ز دیوان راتبی وندرمراتب صاحبی زاصحاب دیوان میشود

زهره کنیزی مه لقا عوّاده‌ای باصد نوا　　در بزم شه نغمه سرا یعنی غزل خوان می‌شود
سلطان خاور هرسحر بر درگهت آورده سر　　تا شام با تیغ وسپر استاد دربان می‌شود
بهرام ترکی پر زکین گو دیده بر چرخ برین　　بر قصد خصمانت به بین با تیغ عریان می‌شود
برصدر گردون مشتری خاک درت رامشتری　　با آن همه دانشوری پیش تو نادان می‌شود
در کار ملکت ای ملک کیوان چه باشد بر فلک　　گاهی همی دارد یزک　گه پیر دهقان می‌شود
نعل سمندت همچو زر　بر فرق شاهان تاج سر　　گرد سپاهت درنظر　کحل سپاهان می‌شود
خصم سیه روچون دخان هرگه که غرّد ابرسان　　از باد قهرت در زمان حالش پریشان می‌شود
گردون بود مفرش ترا　جوزا کمر ترکش ترا　　خورشید خنجرکش ترا یکی ز پیکان می‌شود
ای آفتاب بحر وبر　برسوی بدر افکن نظر　　کز مهر در دور قمر　مشهور دوران می‌شود
هست این سخن در عدن درگوش میدار این سخن　　از بحر معنی طبع من پیشت درافشان می‌شود
خاقان توئی با عزّ و فر من مادحت باشعر تر　　خاقانی شروان نگر　مدّاح خاقان می‌شود
چون بدر　در روی زمین دیگر نه بیند کس به بین　　یک عیب این مسکین همین کز ملک شروان می‌شود
هرکو برین درگرد رو ازجور دور　فتنه جو　　با التفات شه بدو　از روی احسان می‌شود
دردش بدرمان میرسد کفرش بایمان میرسد　　جانش بجانان میرسد کارش بسامان می‌شود
گفتم بدانای خود کز شه نظر برمن شود　　گفت از ردیف شعر خود بشنو به برهان می‌شود
عید همه اسلامیان اندرمه شوّال　دان　　امروز ازین رو عید جان درماه شعبان می‌شود
تا میفروزد از سما هرروز خور آفاق را　　تا از بهار باصفا صحرا چو بستان می‌شود
باد اختر فیروز تو چون بخت ملک افروز تو　　کز روی چون نوروز تو عالم گلستان می‌شود

وله ایضاً فی مدحه

جان علوی چونک میل عالم بالا کند　　دل هوای قامت آن سروجان افزا کند
چشم حق بین از رخش صد وجه بیند در نظر　　حق تجلّی از برای دیدهٔ بینا　کند
زلف او جیم است الف قد کج نشین وراست گوی　　نقش اینها بین که چون درجان وخاطر جا کند
مشکل المؤمن حلویٌ ار پرسد کسی　　آن لب شیرین بنازک نکتهٔ حلوا کند
دل که دید آن قامت دلکش لبش کرد آرزو　　هرکه نخل تازه بیند میل باخرما کند
ماچو آب اندر رهش همواره ازخود میرویم　　باشد آن سرو روان یک ره گذر بر ما کند
عقل وجان ابروی او بینند و واله ترشوند　　ماه نو دیوانگان را بیشتر شیدا کند
میل چشمانش کند آنکس کزان لب ذوق یافت　　هرکه مست از باده گردد فتنها پیدا کند
شب پریشان بودم ازسودای زلفش گفتمش　　تا بکی زلف توام آشفتهٔ سودا کند
گفت هرکو بستهٔ سودای زلف ما شود　　ترک دین و عقل وهوش ومسکن وماوا کند
بدر اگرخواهد که کارش روشنی یابد بملک　　التجا باحضرت خورشید مُلک آرا کند

اختر برج سعادت شه علاء الدّوله آنک
همتش منزل فراز طارم خضرا کند

آن جوانبختی که کمتر بندهٔ درگاه او　　حکم برصد قیصر واسکندر و دارا کند
دولت او هست روز افزون وهرروزش فلک　　رفعتی از نو دهد تا منزلش اعلا کند
پنجه بابخت جوانش چون زند پیرکهن　　پیر کی دعوی قوّت دربَرِ بُرنا کند
کار او امروز با دولت ازان آراستست　　کو بعقل امروز حلّ مشکل فردا کند
کوگذر برکشتگان غم کند همچون مسیح　　با دم جانبخش خود اموات را احیا کند
نصر و فتح و بخت با او یاورند و کار ملک　　با تن تنها کند　کی باتن تنها کند
ای نکو منظر که از بام تو دولت را علاست　　صورت باوجه نیکو　دعوی معنیٰ کند
شمع رخسارت اگر یک شعله برگردون کشد　　ماه را برچرخ چون پروانه ناپروا کند
کاتب گردون که او هم شاعر و هم منشی است　　روز وشب برآسمان مدح ترا انشا کند

هست خاتون فلک کمتر کنیز چنگیت　　بهر تو خنیا گریها زهرهٔ زهرا کند
آفتاب از مهر رویت روز تا شب بی قرار　　خویشتن را همچو ذرّه از نظر در وا کند
تیغ زن مرّیخ قصداً تیز کرده خنجرش　　تا که قطع دشمنت با خنجر برّا کند
مشتری گر ننگرد رویت بچشم مشتری　　چرخ چشمش را بداس سنبله اَعمی کند
دیدبان قلعهٔ هفتم که خوانندش زحل　　بَر فراز بام قصرت پاسبانیها کند
اطلس سبز فلک را بر قد قدرِ تو عقل　　نسبت یک لاجوردی جامهٔ کمخا کند
هرکه یابد منزلی بر آستان عالیت　　هرکجا باشد سخن از قوب او ادنا کند
قدسیان را هر شبی نام تو بر معراج قدر　　ذاکر تسبیح سُبحان الّذی اَسریٰ کند
حاسدت آوازه‌های نوبتت چون بشنود　　صد نفیر از نای خود مانندهٔ صُرنا کند
شاهد رعنای گیتی دل ترا داد و رواست　　گر زنی میل جوان دلکش رعنا کند
هر سحر خورشید با تاج زر و یاقوت و لعل　　از برای تو عروس ملک را آرا کند
دولت و احسان و همّت هست موروثی ترا　　پادشاهی ذاتت از اجداد و از آبا کند
کی کنم دست ترا نسبت با بر آب کش　　هیچ عاقل بحر را تشبیه با سقّا کند
آنچنان کردی بعدل و داد کاندر بحر و بر　　مرغ و ماهی را صفات ذات تو گویا کند
با تو در دور فلک هر کو چو سرطان کج رود　　تامیان تیغت دو نیمش راست چون جوزا کند
کامبخشا شکوه‌ها دارم ز چرخ بی وفا　　کو بسی جور و جفا با مردم دانا کند
گه ز فکر اندازدم همچون بنفشه سر به پیش　　گه دو چشمم منتظر چون نرگس شهلا کند
گه بسان غنچه‌ام خونین جگر سازد ز غم　　گه دلم را داغ همچون لالهٔ حمرا کند
یک نسیم دلگشا از لطف شه می بایدم　　تا دلم را در هوای خویش چون گل وا کند
از خرابیهای دوران خود چگویم کو چه کرد　　ای بسا کس را که دوران بی سر و بی پا کند
گاه ظلم ترکمان در خانه‌ام آتش زند　　گه بلای ترک چشمان در دلم غوغا کند

خون دل آمد ز هر شیئی نصیبم یا نصیب　　گشته‌ام تسلیم کاینها مبدع الاشیا کند
در دلم دردست و دردا نیست دردستم دوا　　می سزد گر نام من گردون اَبو دَردا کند
آستانت کعبه است و حاجتش گردد روا　　هرکه روی صدق سوی عالم علیا کند
گر مربّی باشد این طبع گهربار مرا　　عالمی را پُر گهر از بحر گوهرزا کند
گوهر یکتاست هر بیتی ز نظم پاک من　　جوهری نبود که نقص گوهر یکتا کند
طوطیم همچون شکر مدح تو دارم در دهن　　مدح شیرین بین که این طوطی شکّرخا کند
خسروان با شاعران بسیار احسان کرده‌اند　　همّت دانم که بخشش بیشتر زانها کند
با من آنها کن که بابت کرد از باب کرم　　حق ترا حاجت روا در دین و در دنیا کند
کم نگردد هیچ اگر امروز بدد از همّتت　　آرزوی اسب و زین و جبّه و چوقا کند
تا ز حوت آید همیشه آفتاب اندر حمل　　برکشد شمشیر و دفع لشکر سرما کند
آفتاب دولت شه باد در برج شرف　　تا به تیغ زرفشان قطع سر اعدا کند
تا پس از فصل زمستان نوبهار آید پدید　　رونق بستان دهد آرایش صحرا کند
باغ بختت تازه و سرسبز بادا چون بهار　　تا معطّر ملک را با بوی جان افزا کند

وله ایضاً فی مدح السلطان الاعظم میرزا بایسنغر

داد داد از جور غربت ای کریم دادگر　　داد بخش عالمی در داد خواه خود نگر
تا بکی گردم بسودا از پریشان طالعی　　همچو زلف مه رخان سرگشته در دور قمر
بوریای فقر زیر و بر زَبر دود چراغ　　چند باشد در جهان کارم چنین زیر و زَبَر
گر سفر را از سقر یک قطعه میخواند رسول　　دیده‌ام از نار غربت صد سقر در یک سفر
روی چون زر دارم و اشکی چو سیم این سود بین　　کرده‌ام حاصل درین آوارگی این سیم و زر

نار محنت در درون و باد اندُه در دماغ		خاک غربت در دهان و آب حسرت در نظر
گه چو نرگس بر ره امید چشم انتظار		گه نشسته تنگ دل چون غنچه با خون جگر
نیّت من در غریبی بی نوایی بود و فقر		اِنما الاعمالُ بالنّیات را دیدم اثر
هر بلا کز آسمان در راه غربت آمدست		من چو لام اندر میان آن بلا دارم مقر
مردم چشمم که آمد طرفه تر دارد مقام		می‌زند در پرده هردم رود تر وین طرفه تر
همچو نی می‌نالم از طعن غریب آزار چند		سینه‌ام سوراخ سوراخست از زخم ضرر
میخورم هردم قفا از سیلی دوران چو دف		میرود فریاد من از حیّز گردان بدر
گو شمالم میدهد هرکس چو عود از هر کنار		هم بدست لطف چون چنگم تو بنوازی مگر
عرض کردم یک شبی احوال خود در پیش دل		کای دل غمدیدهٔ من چارهٔ کارم ببر
گفت اگر خواهی که از افلاس و غم یابی خلاص		حال خود را عرضه کن بر پادشاه بحر و بر

بحر همّت بایسنغر خان بن خان آنکه هست
آستانش کعبهٔ حاجات ارباب هنر

مخزن الطاف و بحر دانش و کان عطا		آفتاب دین و دولت آسمان عزّ و فر
نعل اسبش تاج فرق تاجداران جهان		خاک راهش توتیای دیدهٔ اهل بصر
بحر و بر از فیض انعامش همی یابند قوت		زانکه بارانست ابر همّتش بر خشک و تر
دست دُرپاش ترا با ابر نسبت چون کنم		عقل نسبت کی کند بحر خزر را با شمر
دشمنانت را چو آتش گرچه در سر سرکشی است		عاقبت در دود دل میرند یک چون شرر
کامکارا شکوه‌ای دارم ز چرخ بی وفا		آنکه در دورش ندیدم جز جفا و جز خطر
روزگاری شد که میگردم بصد آشفتگی		همچو گیسوی بتان سرگشته بر کوه و کمر
نیستم چون شاعران سفله و بدنفس و دون		کز برای لقمه‌ای گردند چون سگ دربدر
گر رسد هر روزم از خوان عطایت یک نوال		استخوانی خواهم از کس از سگم کمتر شمر

بدر را تا روز برشب بس بود قوصی تمام		خود فلک را جز دو گرده نیست در شام و سحر
از طمع یک روز نگشایم دهن بهر شکم		کی کشد میلم سوی آب و علف چون گاو و خر
زنده‌ام چون جان ببوی روح بخش خلق تو		تن بجان زنده است آری خلق دانند این قدر
لیک نازک حالتی در غربتم دادست دست		باکه گویم غیر تو ای باغ دولت را ثمر
مدّتی شد تا که هستم پای بند ابتهال		هردمم می‌آید از افلاس اندوهی بسر
دستگاهی نی کزان وجه معاش آید بدست		پا یمردی نی که گردد دستگیر و راهبر
نیست از بی برگیم بر سفره برگ نعنعی		روز و شب بنشسته‌ام از غم ترش رو چون کبر
در وثاقم گر عزیزی میهمان آید شبی		در نظر جز خون دل چیزی ندارم ماحضر
از فلک دیناری ار خواهم بگوید هستم		کز دو رخ داری دو دینار آبروی خود مبر
پوششم از دلست و خواب و فکر و خون خورش		مدّتی شد تا مرا این پوشش است این خواب و خور
پیش از اینم اعتباری بود بر خاک درت		می نمودم خویش را در چشم مردم معتبر
این زمان از جنّت بزم تو دور افتاده ام		دور ازو می سوزدم جان ز آتش غم چون سقر
در بهار عیش خوش رنگند هرکس همچو گل		وز سحاب همّت دارند دامان پُر گهر
من چرا همچون خزان بی رنگ و رخسار زرد		همچو بید از باد غم لرزان ز خود نادیده سر
گر شبی بی باکی‌ای کردم بمستی باک نیست		آن نبود از فعل من بود از شراب فتنه گر
بزم سلطان بود و جان در ذوق و من حیران صنع		مطربان در نغمه می در گردش و من بیخبر
چون کلام اللّیل یمحوه النّهارُ خوانده‌ای		با تو نتوان معنی آن گفت کان داری خبر
گر نمیدانم رسوم ملکت الاعمی غریب		نیست بر اعمی حرج دانند این اهل بصر
گر ز من اندک جریمه در وجود آمد چه شد		از بشر خود جز گنه کی آید ای خیر البشر
برخطای من بپوشان دامن عفو و صواب		ور ز من جرمی بدیدی از سر آن درگذر
ور بکفو بنده خشم آرد خداوند رحیم		چون باستغفار باز آید ببخشاید دگر

گر گناهی آمد از من اعتذار الاعتذار　　ور خطایی رفت ناگه الحذر زان الحذر
من غریبم همچو مرغ وحشی بی آشیان　　در هوای غربتم بشکست چون دل بال و پر
هر کجا هستم دعای جان پاکت میکنم　　گر بغربت گر بجا گو در سفر گر در حضر
حالیا آورده ام بر آستان تو سری　　گرچه خاک آستانت دارد از من درد سر
همچو طومارم بخود پیچان و در دل قصها　　پیش خویشم خوان که از راز دلم یابی خبر
تا بقصد لشکر شام آفتاب تیغ زن　　هر سحر آید برون از کوه با زرین سپر
چتر اقبال تو در اوج جلالت باد و باد　　آفتاب دولتت تابنده از برج ظفر

وله ایضاً فی مدح میرزا علاء الدّوله

صبحدم کین بحر اخضر موج زد از هر کنار　　کرد بر مرغ سحر خوان دانهٔ گوهر نثار
از سفیده حقّهٔ مینا پر از کافور گشت　　شیشهٔ شب چون تهی کردند از مشک تتار
شوکت سلطان خاور گشت از مشرق پدید　　خیمهٔ زرین طناب نیلگون شد زرنگار
مریم پیر جهان از سر فکنده طیلسان　　گشت در دیر کهن شمع مسیحا آشکار
با خرد کو در همه فن اوستاد کامل است　　گفتم ای پیر مهندس ملک جان را اختیار
چیست این نور جهان افروز روشن کن به بدر　　چون بدانش واقفی از گردش لیل و نهار
گفت این عکس رخ شهزادهٔ فرّخ رخ است　　کز جمالش روشنیها یافت چشم روزگار

اختر دولت علاء الدوله آن شاهی که هست
با عُلو همّت او طارم فیروزه پست

آنک در فرمان ورایش چرخ را تغییر نیست　　چون کند چون جز اطاعت کردنش تدبیر نیست
لاف قوت چون زند با دولت و بختش فلک　　با جوانان پنجه بگرفتن طریق پیر نیست
در ورقها جز کتاب شرح او مسطور نی　　در زبانها جز صفات ذات او تقریر نیست

قامتش از بار محنت چو کمان بادا دوتا　　در ره حکمش هر آنکو راست رو چون تیر نیست
دیدهٔ روشن ده ای دل خاک راه او ستان　　در ره داد و ستد بهتر از این توفیر نیست
شمع را نسبت بخورشید رخش کردن خطاست　　کو بجز یک زرد روی خستهٔ تب گیر نیست
مصحف حسنست یا آیات رحمت روی او　　هست وجه الله روشن حاجت تفسیر نیست

اسم او را اسم اعظم خوان و در اسما ببین
هم علا با اسم او مقرون و هم دولت قرین

ای جهان را روشنایی از چراغ دولتت　　مهر و مه یک ذرّه نور از آفتاب طلعتت
خسرو انجم حشم یعنی که سلطان ختن　　با هزاران دیده حیران مانده اندر حشمتت
کار خورشید فلک هر روز از آن روشنست　　کو نهد بر صبح رو بر آستان خدمتت
ابر با فیض کفت باشد گران بی حیا　　بحر کف بر سر زند دایم ز دست همتت
منبع جودی و باشد بحر اعظم قطره‌ای　　گوهر لطفی و باشد هر دو عالم قیمتت
اینچنین ذات شریف از آب و گل باشد عجب　　غالبا از جان و دل آمد مُخمّر طینتت

صورتت آیینهٔ معنیست معنی روشن است
در صفاتت هیچ نتوان گفت یعنی روشن است

ای درون جان کمین اعلا مکان خواهی شدن　　وی ترا نصرت قرین صاحبقران خواهی شدن
با قبول رَبِّ هَبْ لی ملک خواهی یافتن　　چون سلیمان پادشاه انس و جان خواهی شدن
گمرهان را رهنما خواهی بدن در هر طریق　　در زمانه مهدی آخر زمان خواهی شدن
آنچنان کاندر زمانه شد فریدون نامدار　　تو فریدون فر بدولت آن چنان خواهی شدن
اهل دل را کوی تو چون کعبه آمد باصفا　　با چنین رخ قبلهٔ اسلامیان خواهی شدن
در جهان سلطنت با تو ره و یاساق و حکم　　خان من تو ناسخ چنگیزخان خواهی شدن
همّت باب تو آن نوشیروان عالم گرفت　　تو سجود و عدل صد نوشیروان خواهی شدن

باد روح آن پدر شادان بفردوس برین
گرخلف شهزاده ای برجا گذارد اینچنین

گرصدف بشکست گوهرهست برجا یادگار   ور برفت آهو بماندش نافهٔ مشک تتار
روح اوشاد است درجنّت بفرّو دولتت   نام اورا هم تو با انعام واحسان زنده دار
صبح اقبالت کنون از مشرق طالع دمید   باش تا آفاق را روشن کند خورشید وار
کشت امیدت کنون سرسبز شد درملک بخت   باش تا بخشد جهانرا خرّمیها چون بهار
باش تا ملک جهانرا چون عنان آری بدست   کین زمان شد در رکابت پای دولت استوار
کارها درپیش داری ای ترا دولت رفیق   فتحها درکار داری ای ترا نصرت شعار
آفتاب عالم آرایی و فرمانت روا   مشرق ومغرب مسخّرکن به تیغ زرنگار

می‌نماید اینک در عالم جهان بانی کنی
بر سر شاهان عالم حکم سلطانی کنی

آفتابا مدّتی شد تاکه چرخ پر فتن   بدر را سرگشته میدارد میان انجمن
گاه گردم چون هلال ازگردش دوران نحیف   گاه باشم منخسف درعقدهٔ رنج ومحن
آفتاب دولتی کارهمه روشن ز تو   مهر بنما یک نظر بر بدر سرگردان فکن
مقصد ارباب حاجت کعبه باشد درجهان   هست عالی آستانت کعبهٔ مقصود من
پیش ازین ازهمّت بابت کرمها دیده ام   شکرّ شکر شما دارم چو طوطی در دهن
قابل تحسین واحسانم نظر فرما بلطف   خود ترا موروثی است انعام بااهل سخن
نظم من چون دُر اگر درگوش شاه آید قبول   از قبول شه بود دُرّ ثمینم را ثمن

بردعایت ختم گردانم سخن بعد از ثنا
شرط باشد درسخن بعداز ثناگفتن دعا

تا بود کار جهان کارتو در بهبود باد   چرخ گردانت بکام و یاورت معبود باد

دشمن آتش نژاد ار باتو دارد سرکشی   چون شرر کم زندگانی روسیه چون دود باد
کور بختی کزحسد دیدن نمی یارد ترا   هرمژه در دیدهٔ او تیغ زهر آلود باد
خصمت ارخواهد که باشد دایمش رود و سرود   ناله و آهش سرود وآب چشمش رود باد
آنک باتو همچو نی دم ازهوا داری نزد   دایم ازچنگ زمان در ناله همچون عود باد
آستان عالیت کان قبلهٔ اهل دل است   از برای ملک وملّت کعبهٔ مقصود باد
هرچه درکون ومکان اسباب عیش وعشرتست   جمله درملک وجود از بهر تو موجود باد
اهل دولت را بهر باب ازتوخشنودی بسیست   روح باب از دولت تو ای خلف خشنود باد
آفتاب دولتی ازجمله شاهان برتری   کامرانیها کنی ازملک و دولت برخوری

وله ایضاً نوّر الله قبره فی مدح میرزا عبداللطیف

بازگیتی از بهارجان جوان خواهد شدن   عالم افسرده دل زنده بجان خواهد شدن
باز درجسم زمین مرده از لطف هوا   حکم روح نامیه خوش خوش روان خواهد شدن
سبزخواهد شدچو طوطی بوم چون زاغ سیه   وز ریاحین راغ چون باغ جنان خواهد شدن
از گل ولاله چمن نور وصفا خواهد گرفت   بوستان خرّم چو روی دوستان خواهد شدن
از برای کحل چشم نرگس رعنا بباغ   هاون یاقوت لاله سرمه دان خواهد شدن
سنبل اندرپای گل گیسوکشان خواهد فتاد   برسمن زلف بنفشه سرگران خواهد شدن
نوعروس غنچه چون از پرده بنماید جمال   بلبل شوریده دیگر درفغان خواهد شدن
عندلیب ازهجرگل بسته دهان چون غنچه بود   بعدازین سوسن صفت رطب اللسان خواهد شدن
گرچه بلبل رفته بود از باغ و مانده بی نوا   با نوا و برگ ازین پس باغبان خواهد شدن
سوسن رطب اللسان چون سربرآرد درچمن   در ثنای شاه عالم ده زبان خواهد شدن

دُرّ درج لطف و ماه برج جان عبد اللطیف
آنک در عالم بدولت داستان خواهد شدن

میوهٔ باغ سعادت آنک برخوردار باد   بالطافت شهرهٔ دور زمان خواهد شدن
صبح اقبالست رویش چون بوجهش بنگری   آفتاب دولتش در دم عیان خواهد شدن
گر بصورت کوچکست آن گوهر عالی نسب   لیک در معنی الغ بیگ جهان خواهد شدن
مدح خوان آمد بخودی پیش او پیر خرد   در بزرگی ذهن پاکش خرده دان خواهد شدن
روی او نور چراغ ملک و دین خواهد بدن   ذکر او ورد زبان انس و جان خواهد شدن
دولتش خواهد براسب کام گردیدن سوار   درمیان شهسواران کامران خواهد شدن
فی المثل گر خود سخن گوید بخوش چه آفتاب   کی چنین خوش طلعت و شیرین زبان خواهد شدن
هرکه در روی نکویش بنگرد با چشم بد   هر مژه در دیدهٔ او چون سنان خواهد شدن
همچو گل خواهد شگفتن غنچهٔ امید او   همچو نرگس خصم کور و ناتوان خواهد شدن
هرکرا گوید چنین رو برنگردد ازچنین   هرچه را گوید چنان شو آنچنان خواهد شدن
چون ردیف این سخن خواهد شدن آمد بدل   هرچه گفتم در دعای او بدان خواهد شدن
بیگمان خواهد شد این عالی نسب اهل یقین   دریقین شکی نباشد بیگمان خواهد شدن
کی کسی خواهد شدن گوید بدینسان مستقیم   هم تواند گفتن اما ناتوان خواهد شدن
خسروا این گوهر پاک لطیف از نسل تست   قیمتش افزون تر از کون و مکان خواهد شدن
هرکرا از تو نظر باشد که عالی دولتی   بادی اقبال و سعادت توأمان خواهد شدن
هرکه رخ برخاک راهت سود کی یابد زیان   آنک را این سود نبود در زیان خواهد شدن
آفتابی یک نظر با بدر اگر باشد ترا   در مراتب منزلش برآسمان خواهد شدن
من چو در مدح شما گوهرفشان گشتم رواست   برمن از دست عطایت زرفشان خواهد شدن
زین مکان خواهد شدن طبع سخن آرای کون   زین سخن آوازه درکون و مکان خواهد شدن

هر سحرگه تا که خواهد گشت پیدا آفتاب   ماهتاب از تاب دیدارش نهان خواهد شدن
آفتاب دولتت تابنده بادا درجهان   کز حسد سرگشته حاسد ذرّه سان خواهد شدن
با پدر درسایهٔ بابا بماند این خلف   کو بیمن دولت صاحبقران خواهد شدن
تا قیامت زینت این خاندان خواهد بدن   رونق سدّ بقا این خاندان خواهد شدن

ولە ایضاً فی مدح سلطان السّادات والعلماء و الفضلاء سید رضا کیا طاب ثراه

خدایا تا بقایی هست ملک دین و دنیی را   بقا و کامرانی ده رضا سلطان معنی را
حَسَن خُلق و علی اصل و حسینی مذهب آن سید   که دین جد او آیین دهد دنیی و عقبی را
شهنشاه همایون فال روشن رای دانا دل   که عقل پیر چون طفلان برو خواند الف بی را
بنا میزد چونام حق هزار و یک بود اسمش   اگر دعوی کنم حق است بنگر حق دعوی را
بدست همتش زر شد ز جمعیت پراکنده   چرا زیراکه از زر کرد اعطایش جداری را
کسی از عجز اگر خواهد تمنّایی برد پیشش   بصد فرسنگ پیش آید عطای او تمنی را
بملک جود طی کرد دست دستش نامهٔ حاتم   زطاق افکنده قدر او برفعت نام کسری را

ندارد کسر در دولت که آمد فتح با او ضم
صفات ذات او باشد فزون از کیف و بیش از کم

زهی برتخت سلطانی مکرّم فاضل و عالم   وجود دولت و همّت بذات اشرفت قایم
حسینی خلقی و دین تو باشد طیّب و طاهر   محمد حلمی و دست تو رزق خلق را قاسم
جهان عدل را عادل وجود ملک را مالک   طریق امر را آمر سپهر حکم را حاکم
بزرگی را تویی لایق رعیّت را تویی راعی   مسلم بر تو سلطانی و ملک و دولتت سالم

بملک همّتت گشته غریب خسته دل دلخوش زخوان نعمتت رفته گدای بی نوا منعم
تو با عیشی وشادی هست پیش حضرتت بنده تو مخدومی سعادت هست برخاک درت خادم
بیک جو نشمرد دستت هزاران بخشش چونه بهمت طی کند نامت هزاران نامهٔ حاتم

به پیش همّت دستت چه جای حاتم وچونه
عطای چونه با جودت بقدر وزن یک جو نه

زهی در عالم معنی از اهل عالمی اعلم خرد را عالم ذهنت بگاه درس گفت اِعلَم
بارکان تو فرزندی نزاده مادر ارکان بلطف آدمی زادی ندیده دیدهٔ آدم
ملک اخلاق خوبت راشده یک کمترین مادح فلک انگشت قدرت را بود یک زمردی خاتم
حقت یار وظفر رهبر فلک چاکر مَلَک داعی دلت عادل خوت فرّخ لبت خندان رخت خرّم
صفا درروی توظاهر کرم دردست تو لازم هنر در ذات تو مضمر گهر در تیغ تومدغم
بود بارفعت قدرت محقّر طارم خضرا شود از پرتو رایت منوّر نیّر اعظم
سموم قهر جان سوزت چونار موسی عمران نسیم لطف جان بخشت بدم چون عیسی مریم

اگرچه در لباس بخت صد زیب قبا داری
ولیکن دولت و همّت تو از آل عبا داری

زهی ذهن لطیف تو زسرّ من عرف واقف زهی ذات شریف تو بمعنی کامل وعارف
بهمّت موج احسانت فزون از قلزم وعمان بملک آوازهٔ عدلت گذشت از مکّه وطایف
زمان برطور تو عاشق جهان بر قول تو صادق ملک برحکم تو تابع فلک از قهر توخایف
حسودت نقد عمرخود تلف کردست ازحسرت ندارد حاصلی ازعمرآن بی حاصل متلف
هرآنک ازخوف دهرآرد بنه برآستان تو ندای لا تخف آید بروهرساعت ازهاتف
زمان ازهیبتت ترسان زمین ازمنّتت حامل فلک بامنزلت نازل قضا باقدرتت منصف
زمین ازجا رودچون آب اگرحکم توگوید رو فلک ازسیر باز استد اگرحکم توگوید قف

محمد اصلی و ذات تو بر بوجهلیان غالب
ترا یاری دهد روح علی ابن ابی طالب

بصنعت خلق راچون کرد پیدا صانع خالق ترا درملک دانش داد شاهی و تویی لایق
بقولت ملک راصدّق ترا بر اهل فن صدّق ز رایت مهرشد روشن بمهرت صبح شد صادق
فرو رفت آفتاب عمرخصمت درچه مغرب درآمد روشنی صبح بختت از درِ مشرق
زبهرخدمتت جوزا ببسته برمیان منطق برای مدحتت جوزا گشاده درجنان منطق
زوجه همّتت گردند اهل فقر مستغنی بذات اشرفت باشند اهل فضل مستوثق
سؤال سایلان گرچه مقدّم برجواب آمد ولیکن برسؤال آمد جواب همّتت سابق
وجود خصم از تاب سموم قهر تو سوزان درون خسته را لطفت طبیب حاذق مشفق

اگرچه برسریر دین مکان در لاهجان داری
ولیکن درمکان قدر صد ملک جهان داری

کریما فاضلا شاها ترا هرکس نمیداند خرد با آن همه دانش دراوصافت فرو ماند
سموم قهرتو بی شک زلاله آتش انگیزد نسیم خلق تو دردم زآتش لاله رویاند
بود اهل توجّه راهمیشه رو برین درگه کسی کوره بدین داند رخ از قبله نگرداند
اگر پای ملخ پیش تو آوردم مرنج ازمن سلیمان وقتی لطف توموری را نرنجاند
چو طومارم بخود پیچان و دردل قصّهای غم اگر مهر تو بگشاید دلم را قصه برخواند
برین درچون گنه کاران نهادم روی برکعبه هرآن کو کعبه دریابد گنه در وی نمیماند
اگرچه دررهت باشد غباری ازمن خاکی امیدم هست کالطافت بمن دامن نیافشاند

توخورشید جهانبانی اگر مهر تو با بد رست
بود روشن که دردوران نکویی دید وازبد رست

غریب این دیارم من دعاگو وثنا گستر کریم و پادشاهی توسخندان وسخن پرور

بخاک آستانت چون سر آوردم قبولم کن   بپای محنتم مفکن بدست غصه ام مسپر
گرفتم من که نظمم چون گهرهای خوشاب آمد   ندارد قیمتی دانم به پیش همتت گوهر
کلامم در ترازوی کمالت گرچه بی وزنست   ترازوچه درومنگر بلطف خویشتن بنگر
روا داری که حاجت ناروا برگردم از ملکت   شده نومید واز باغ امید خود نخورده بر
دلم خوش گردد از لطفت گرم مهر تو بنوازد   کَرَم گرمیکنی با من چه باشد خود ازین بهتر
همیشه تا سخن باشد زبان گردد بدان گردان   همیشه تا زبان باشد سخن با آن شود رهبر

مبادا خالی از ذکرت هرانکو در جهان باشد
دعای دولتت گوید کسی کو را زبان باشد

و له ایضاً بمدحه فی صفت البحر

دل بدریا کردم و با بخت گشتم آشنا   تا دُرِ وصلت بدست آوردم ای بحر عطا
درچنین بحری که جان خسته می آید بلب   آشنایی نی که داند یک نفس احوال ما
دیده دریاگشت و تن کشتی و دل ملاح آن   دل بسان بحریان بنهاده بر باد و هوا
لنگر ناکامی اندر بحر غم انداختــــه   مانده در کام نهنگ بی نوایی مبتلا
زیر و بالا بحر بود و موجها بالا و زیر   چون دو چشم خویشتن من کرده دربحرین جا
گاهی اندر قعر بحر غصه می بودم ز فکر   گاه میرفتم زموج بحر بر اوج سما
گاه سرگردان و دل سورلخ از دوران چرخ   رفته در فکر دقیق حال خود چون آسیا
گاه درکشتی بجنبش همچو درگهواره طفل   شیرما درکرده رد دربانگ وزاری و بکا
ورد رخسارم شد از صفرای غم نیلوفری   حجتی دارم موجه هان رخ زردم گوا
دم بدم کف میزدم برروچو بحر از جوش دل   نامها میکردم از دل درخلا و در ملا
خاک غربت در دهان و آب حسرت در نظر   آتش غیرت زپیش و باد محنت در قفا

عقلم از سر دور شد بیگانه شد از عقل هوش   دل بسان قطره شد شد قطره با بحر آشنا
دیده ام هرشب درو تا روز اختر میشمرد   بدر را درانجمن میدید کمتر از سها
در غم دل جویها جاری شد از دریای چشم   با که گویم جز بلطف شاملت این ماجرا
شب همه شب خفته حال و ناتوان بودم ز ضعف   حال من خوش شد بدیدار عزیزت حالیا
تا برآید یوسف امید دل از چاه صبر   داشتم یعقوب سان در بیت الاحزان انزوا
از نهنگ غصه جان من کجا دیدی نجات   کشتی مهر شهنشه گر نگشتی رهنما
گرنه ملاح هوایت دستگیر من شدی   غرقه گشتی رخت جان در موج طوفان قضا
بانگ هایا های می آمد زکشتی بان چنان   مغز می بردند ازان فریادها و هایها
هرطرف اشتر دلی از بار غم کردی فغان   چون جرس نالیدمی زان مردم هرزه درا
باد هردم بوی اخلاق تو آوردی بمن   دم بدم جان تازه گشتی زان نسیم جانفزا
درمذاقم تلخ و شور بحر شیرین می نمود   بر امید آنکه نوشم شربت لطف شما
دولت بوسیدن پای تو تا دستم دهد   با خیالش داشتم هردم هزاران مرحبا
درهوای خدمتت کان بود کار باصواب   بودم ایمن از خطر واسوده از فکر خطا
ترسم از جان بود و امیدم بلطف شاملت   راستی بودم دودل درعالم خوف ورجا
در دلم زان دوزخ غم بود و نار تفرقه   این زمان جمعیتی دارد درین جنت سرا
بود عزمم زیر دار بادبان تا پای دار   رو بدین دار بقا کردم ازان دار فنا
خورد غواص ضمیرم غوطها در بحر فکر   بر امید گوهر انعام عام پادشا
دُرّ دریای فضیلت لطف رب العالمین   مرتضی مجتبی و فخر آل مصطفی

اختر برج سعادت گوهر درج شرف
آسمان علم و خورشید عطا سید رضا

ای محمد حلم حیدر دل حسن سیرت که هست   آستان عالی تو کعبهٔ عزّ و علا

بحر را با همّتت کمتر شمارند از شمر   ابر با فیض کفت کبود گران بی حیا
با هزاران دیده چرخ پیر در دوران ندید   همسری تو شهسواری زیر چرخ کبریا
منبع لطفی[1] واحسان مقتدای اهل فضل   هست با ذات شریفت ملک و دین را اقتدا
خواجهٔ ای کان گردد ازجود کفت خونین جگر   دست توچون برگشاید کیسهٔ جودوسخا
مشتری فالی وکیوان رفعت ومرّیخ تیغ   زهره بزمی وعطارد عظمت وخورشید را
طبع تو مفتاح باب فضل و دل کشّاف علم   هیأت تو محض حکمت منطقت مشکل گشا
درگه تو کعبهٔ ارباب حاجات آمدست   هرکه آرد رو بکعبه حاجتش گردد روا
پشت بر دیوار داد از پشتی عدل تو کاه   زانک هست آسوده درعهدت زجورکهربا
درخط حکمت هرآنکو راست ناید چون الف   چشمها با دش سفیدازاشک غم چون چشم ها
خصم کافرکیش اگر دررزم فرعونی شود   تاکند از ساحری خود را بسان اژدها
رمح افعی پیکرت چون موسی درباشکاف   در دل وچشمش نماید هردم اعجاز عصا
بی ادب را درحریم حرمت تو بار نیست   خارجی داخل نشد دربارگاه مرتضی
با محمّد بولهب راچون توان تشبیه کرد   زانکه ازطاها بسی فرقست تاتبّت یدا
کام بخشا دردمندم ازغم وجور فلک   هم مگر لطف خوشت درد مراسازد دوا
غمزدا آرد دل آیینه سانم آه آه   صیغل لطف تو میخواهم که هست آن غمزدا
یافتم صد گوشمال ازچرخ بی قانون چوچنگ   سوختم چون عود ومیسازم که کی یابم نوا
نامم ار بدرست لیک ازجورچرخم چون هلال   آفتاب نوربخشی ذرّه ای مهرم نما
کار بدر ازمهر روشن می شود این روشن است   ای ضمیر روشنت آیینهٔ لطف خدا
چون تو صرّاف سخن کس نیست دربازار فضل   هم تومیدانی بدانش دُرّ نظمم را بها
گرچه درباغ لطافت صدهزارت مادح اند   بلبل ثانی منم ثانی ندارم در ثنا

۱ - درمتن - لطیفی .

من چوخاکم تربیت چون کیمیا وین روشنست   خاک زر گردد چو یابد تربیت از کیمیا
بر سر هر کس که افتد سایه ات سرورشود   زانک اقبال همایون داری و فرّ هما
میشنیدم خاک پایت راکه کحل دیدهاست   دیدم امروزش بچشم خویشتن این توتیا
آمدم در دامن لطفت زدم دست امید   اهل بیتم گرچه اهل وبیت را کردم رها
باخیال چون تو فارد کزشهان هستی زیاد   باختم نرد هوس کاندرسرم بود این هوا
کرده ام مهرترا برتختهٔ دل حرزجان   تا برون آمد روان از ششدر رنج وعنا
کعبتین دیده ام درطاس سرگردان شده   می نمودم نقشها روشن تر از عین صفا
همچوگیسوی بتان آشفته ازفکر طویل   گشته ام سرگشته وپیچیده دربند بلا
بلبل طبعم بچنگ زاغ محنت مانده است   بر درخت بخت خود در ناله ام همچون ونا
از تهی دستی بمانم پای درگل چون خیار   گر نیابد باغ امیدم زتو نشو ونما
گرخلافی بینی ازمن درهوا داری چو بید   سر ببر وزپا بینداز م بشمشیر جفا
پیش ازین گرچند بودم درره محنت بسر   بعدازین تا بنده ام باشم برین درگه بپا
درحجاز ودرعراق واصفهان درهرمقام   رفته است آوازهٔ لطف تو ای فرّخ لقا
چون تو با عشاق در نوروز نوشی جام می   خصم بهر مرگ خود در راه وی گیرد غرا
صبح وشامم این دوگاه اوراد ذکرتست وبس   می کنم درپنجگاه ازجان جنابت را دعا
جان دهم بر باد خوش درآشکار و درنهفت   شمّه ای گر بشنوم بوی خوشت را ازصبا
قول گردون مخالف با دل من راست نیست   عقل درکارم محیّر مانده من خود بی نوا
تو حسن خلق حسینی مذهب وهستی بزرگ   درحصار لطف خوان این کوچک آواره را
در مقام بوسلیکم هست با زنگوله کار   بی مقامم چند لافم من کجا وینها کجا
میکنم عرض سخن جایی که روح ناطقه   معترف گردد بعجز خویش در وقت ادا
چون سر بدخواه شه قطع سخن کردم کنون   شرط باشد خود سخن راختم برشرط وجزا

تا همیشه پادشاه روم یعنی آفتاب	روی گیتی راکند هرصبح روشن از ضیا
شام اندوه حسودت را مبادا نور صبح	صبح بختت را مبادا از گردش دوران مسا
پایهٔ بخت تو برتر باد از تخت فلک	خرمن عمر تو ایمن باد از باد فنا
ابتدای دولت وایام اقبال تو باد	شادی وعیش ترا هرگز مبادا انتها

وله ایضاً فی مدحه تغمّده الله بغفرانه

نماز شام کین باز مرصّع بال زرین پر	نهان گشت از عقاب شب درین فیروزه گون چادر
چو پرّ طوطی اخضر بود جسم کرکس گردون	ز شنگرف شفق شد باز چون چشم خروس احمر
عقاب تیره شب بگشود دیگو بال مشکین را	سیه شد همچو پرّ زاغ باغ وراغ و بوم و بر
شه چین وختن در حبس ظلم زنگیان مانده	گشوده بار جنس خویش را جیش حبش یکسر
زحیرت عیسی نطق خلایق را زبان بسته	زظلمت مریم پیر جهان را طیلسان بر سر
فرو کرد از هوا برفی که در وی خیره شد دیده	تو گفتی بیضهٔ کافور بارید از دل عنبر
بصد تندی جهان شد درجهان با زمستانی	که از دم سردیش افسرده شد دم در دم آذر
سما از علّت سرما سمور ابر پوشیده	زمین از برف شیرآسا قبای قاقم اندر بر
من مسکین آواره زمسکن مانده بیچاره	بپهلو بالش از خاره بزیر از خارغم بستر
وثاقم چون دلم تنگ وچو زلف دلبران تاریک	دران تنگی وتاریکی نبوده جز غمم غمخور
درو ایوب سان صابر زغم یعقوب سان محزون	بمصر غربت ومحنت چو یوسف بنده وچاکر
گهی پیراهن خونین چو گل برتن قبا کرده	گهی از انتظار دل گشاده دیده چون عبهر
چو شمع از سوز دل درتاب وز باد هوا درتب	فشاندم سیم اشک گرم بر رخسارهٔ چون زر
دران قلب شتا از قلب خود قلب شتا کردم	ندیدم جز ز قلب خود زکس دل گرمی دیگر

بزاری وای وای از علّت محنت همی کردم	حروف علّه آمد وای وای از علّت بی مر
تنی درغصّه پرورده دلی از محنت آزرده	دو جوی خون روان کرده زبحر چشمها بر بر
دران موج خطر بودم شکسته حال چون کشتی	فرو رفتم ازان حالت ببحر فکر چون لنگر
بدل گفتم که ای مهجور سرگردان بیچاره	نداری هیچ جمعیّت پریشان حالی ومضطر
اگرچه بار محنت را بسر بردن نمی یاری	چو غربت میکشی باری بهرحالی بسر می بر
چو با دل گفتم این معنی بفکر یک غزل رفتم	خیال صورت یارم درآمد ناگهان از در

بدیدم غمزهٔ چشمش یکی ساحر دوم کافر
چه ساحر ساحر فتّان چه کافر کافر خون خور

موجّه زلف وخال خوش یکی سنبل دوم نقطه	چه سنبل سنبل مشکین چه نقطه نقطهٔ عنبر
زهجر ووصل او دیدم یکی اندُه دوم شادی	چه اندُه اندُه بی حد چه شادی شادی بیمر
دل از بوس لبش یابد یکی راحت دوم لذّت	چه راحت راحت جانی چه لذّت لذّت شکر
لبان رنگین دهان شیرین یکی باده دوم چشمه	چه باده بادهٔ جنت چه چشمه چشمهٔ کوثر
چو شب آن مو چو روز آن رو یکی زنگی یکی رومی	چه زنگی زنگی سرکش چه رومی رومی دلبر
چو بدر آن حسن ورخ دیدم یکی صورت دوم معنی	چه صورت صورت روشن چه معنی معنی درخور
نشست آن سرو نازگلعذار ازعین دلجویی	به پیش چشمهٔ چشمم روان با قدّ چون عرعر
گهی با آستین لطف اشکم پاک می کردی	گهی درچشم من کردی نظر آن شوخ خوش منظر
بمهرم گفت کای غمگین درین مسکن شده مسکین	پریشانی چه حالست این چرایی اینچنین ابتر
چو دیدم پرسش ولطفش گرفتم دامنش گفتم	که ای دلجوی جان افزای مهرافروز مه پیکر
دمی غمخواری من کن که ازغم خواری دارم	تو یی بیچاره را چاره ازین بیچاره ات مگذر
مرا نیکو مربّی بود سلطان شیخ ابراهیم	که دایم بودم از تعظیم او برهمکنان سرور
برفت او ازجهان من اینچنین بی وجه میگردم	دریغا آن جهان داور دریغا آن هنر پرور

جوابم داد کای محزون مخور زین بیشتر غصّه — خیال من انیس تست و من هستم ترا غمخور
نمایم مر ترا راهی کز آن ره کام دل یابی — بنه گامی بجو کامی که دولت شد ترا رهبر
چو ذرّه با صفای دل هوای مهر سید جوی — بدوران بدر سرگردان مباش از ذره ای کمتر
بنزد خسرو مسکین نواز کام بخشی رو — که خاک درگهش ارزد هزاران افسر قیصر
مبارک روی و روشن رای و فرّخ فال و عادل دل — غضنفر فرّ و دارا را سیاوش وش سکندر در
سپهر لطف و خورشید عطا و مخزن دانش — چراغ دیدهٔ اصحاب و فخر آل پیغمبر
شهنشاهی که دارد از اَب و جد فضل موروثی — خرد در مکتب علمش هنوز ابجد کند از بر

جهان مکرمت سیّد رضا آن شاه دریا دل
که باشد فضل و دانش در ضمیر پاک او مضمر

حکیم و حاکم و عالم بعلم از عالمی اَعلَم — چو طفلان درس اعلم خوانده پیشش عقل دانشور
جهانرا افتخار آمد افاضل فخر ازو دارند — بود ذات شریفش فاضلان دهر را مفخر
میان فاضلان دهر منبر پایها دارد — که نام جدّ او خوانند دایم برسر منبر
حساب خیر و شر را منشی دیوان او داند — که باشد در زبان خامه اش انواع نفع و ضرر
اگر تیر فلک بی خطّ حکمش دیده بگشاید — بچشمش داس خوشه گه نماید تیر و که خنجر
ز مهر صدق تو مرغ سحر دم میزند هردم — از آن دست زمان برسر چو یاقوتش نهاد افسر
کلید آسا شود سرگشته دندان بشکند دهرش — کسی کز خانهٔ اَمرِ تو باشد قفل سان بردر
زر از دست سخای تو بعالم شد پراکنده — نمیگردند باهم جمع ازین معنی حروف زر
دِرَم کی سکّه دار و روسفید عالمی گشتی — گر از نام نکوی تو نبستندی برو زیور
عدو پیش محک همّت تو بی عیار آمد — که عاجز سر فرود آرد بسر دینار چون قنطر
حسودت گر بسرداری کند دعوی سالاری — رباید در زمان رمحت کلاه دعویش از سر
چو گرگ ار خود درآید خصم در میدان بهر سویش — کمند سرکش قهرت کشد از پای چون خنجر

33 Заказ № 2125

بتنگ آمد شکر ز الفاظ چون آبحیات تو — چرا کز شرم بگدازد چو بیند آب را شکّر
کریما فاضلا عادل دلا فرّخ رخا شاها — هلالی گشت بدر از جور دور گنبد اخضر
تویی خورشید استعداد و پیشت بدر چون ذرّه — اگر مهرت بود با او شود از آفتاب اظهر
نظر کن بر من سرگشته از عین رضا یکرَه — کرم کن سایهٔ مهر و عنایت برسرم گستر
دلم شد تیره از سودا دماغم خیره از افکار — تن افکار از تب هجران رخ از صفرای غم اصفر
بنفشه وار سر در پیش خویش افکنده از اندوه — چو غنچه مانده ام دلتنگ و زرد از غم چو نیلوفر
ز پا افتاده و خوارم عزیزا دستگیری کن — ز چنگ غصّه ام بستان بدست شادیم بسپر
بحق سرور عالم رسول المرسلین احمد — بروح خواجهٔ قنبر امیرالمؤمنین حیدر
بخون ناحق سلطان علی موسی رضا سوگند — بصدق صادق معصوم امام ملک و دین جعفر
که خاص از بهر لطف عام تو ترک وطن کردم — چو برگ گل ببویت کردم ابتر عیش را دفتر
رضا بالاهجان دارم بتی می جان بود خرّم — مَه کوتّم با دو مه تولم مه پومن با دومه کسکر
سگ کوی توام بی شک یقینم را گمان نبود — بدان از اعتقاد من گر از من نیستت باور
تو جان عالمی شاها ترا من دوست میدارم — بحق دوستی ای جان که برمن رحمتی آور
غریبی را نوایی بخش کان نبود غریب از تو — نظر کن کز غریبان جهانم افقر و احقر
روا داری که حاجت نا روا برگردم از کویت — شده نومید و از باغ امید خود نخورده بر
چو در پوشید بکر فکر من پیراهن مدحت — ز لطف و التفات خویشتن برسر کنش معجر
گر از خورشید انوار قبولت پرتوی یابد — بمهر عالم آرایت شود از آفتاب انور
بدّر و زیور معنی بیارایم همه عالم — گر این داماد عالم را قبول افتد چنان دختر
منم قابل قبولم کن کز اقبالت شوم مقبل — اگر مقبول شه گردم شوم بر مهتران مهتر
همیشه تا برافروزند فرّاشان روز و شب — چراغ مهر و شمع مه درین فیروزه گون چادر
چراغ دانش و فضل تو روشن باد در عالم — ز بخت و دولت و اقبال و عمر و مملکت برخور

و له ایضاً فی مدح سیّد السادات
امیرمرتضی المازندرانی[1] طیب الله ثراه

داد داد ای دادبخش اززحمت بسیار کیک   مانده ام تنها میان لشکر خونخوار کیک
کیک را دست زمان درحجره‌ام دادست بار   میرسد هربار باری بردلم از بار کیک
بس‌که بسیارند کیکان بر فراز یکدگر   پیش چشمم هردمی آرند یک دیوار کیک
گرهزاران کیل کیک ازخانه‌ام بیرون کشند   کم نگردد گوییا کان خانه هست انبارکیک
هرکسی درفکر بازاری و سودایی و من   مانده‌ام سودایی وسرگشته دربازار کیک
چون به بینم کیک راخون خشک گردد برتنم   سخت می‌ترسم ززخم نشتر خونبارکیک
میزنندم نیش وخونم میخورند و می‌جهند   کارشان اینست ومن بس عاجزم درکارکیک
کیک را کوداربرجستن بود ازدست او   می‌جهم هردم زجامن نیز بر کودار کیک
شدتنم گل گل زخار نیش کیکان در بهار   بس بدین معنی وجودمن بود گلزار کیک
چابک و مردافکن وخون‌خواره زنگی بچه اند   شب نمی‌خسبند عیّاران خلق آزار کیک
هست ازآن خوانخوارگان آثارزحمت برتنم   کی بود یارب که نتوان یافتن آثار کیک

بر تن آزردهٔ من درد کیکان بس نبود
برسرم غوغای موشانست این غم هم فزود

خانه‌ای دارم که ویرانست در دوران موش   فرش آن خانه چومیدان و دروجولان موش
لشکرموشان چو غوغا میکنند ازهرطرف   می‌گریزم میشوم پنهان روان برسان موش
گربه‌ای دارم مقیم ازترس موشان بر درست   من درین باب این زمان می‌خوانمش دربان موش
ماسه‌کس باچارطبع وپنج حس وشش جهت   هفته‌ای بیش است تاهستیم درزندان موش

---

1 - در متن : الما زرندانی - نوشته شده .

هست هرموشی چوخوکی سربه پیش انداخته   کرده دندان تیز آه از تیزی دندان موش
گربود ده سفره نان هرشب بیکدم میخورند   چون کنم حاصل بگویید ای کریمان نان موش
سفره‌ای را کان تهی از نان بود ازموش پر   میتوان گفتن بدین نسبت که هست انبان موش
هرچه پنهان کردمش پیدا نمیگردد بروز   می برندش درزمان ازرخنه این دزدان موش
طلعت میمون ندارد موش عکس اوست شوم   غیر منحوسی و ناپاکی چه گویم زان موش

گرچه مسکین خاطرم از کیک وموش آزرده است
پشّه اکنون فکرایشان از دل من برده است

ای مسلمانان فغان ازبانگ وآواز پشه   چون شود انجام کارم چون شدآغاز پشه
شب همی‌آیند باساز ونوا برسان نی   من همی رقصم بسان کیک برساز پشه
پشه را درگوش من رازیست کان کس نشنود   گوش من هم ازکسی نشنید آن راز پشه
دوست میدارند رویم رازین رو میخورند   این محبت بینم ازیاران دمساز پشه
هرکجا بنشسته‌ام صف بسته‌اند ازهرطرف   میکشم صدخواری ازتعظیم واعزاز پشه
خوک نر ازپا فتد زان پشّگان پیل سر   گوش شیرانرا بمالد دست جانباز پشه
بس ضعیفم آنچنانک ارپشّه پروازی کند   بر پردجسم ضعیف از باد پرواز پشه
پشّه بسیارست برقصد تنم وین کم بود   گشته اند ازپهلویم کیکان هم انباز پشه

من زدست کیک و موش و پشّه دارم زحمتی
هم مگر شاه ولایت برمن آرد رحمتی

آنک میخواندسپهرش داور مازندران   هست بربرج سعادت اختر مازندران

گوهرآل نبی بحر سیادت مرتضی
کز وجود او بود عزّ و فر مازندران

پادشاه ملک دانش آنک صیت نام او   مملکت بگرفت تاچین از در مازندران

دایما مازندران سیراب وسرسبز است از آنک   هست ابرهمتش آبشخور مازندران
کی شود مازندران پژمرده ازدوران که گشت   بوی لطف دلکشش جان‌پرور مازندران
ابرنیسانی که سیرابست از دریای فیض   دُر کند باران زهرسو برسرمازندران
آن سلیمان شوکت ارلشکر برون آرد بجنگ   دیو بگریزد چوتیر از لشکر مازندران
هرکرا ازخاک بردارد بدست تربیت   سازدش از روی عزّت سرور مازندران
تختگاهش درنظر منظور اهل ملک شد   هست عالی قلعهٔ او منظر مازندران

ملک بختش را فلک دایم عمارت میکند
خاک پایش را ملک کحل بصارت میکند

پادشاها بوی خلقت خاک را عنبر کند   پرتو انوارمهرت شمع جان را برکند
منت دربان توصدهمچو افریدون کشد   خدمت درگاه تو دارا و اسکندر کند
آفتاب لطفت اربربدر اندازد نظر   بدر را برچرخ نظم از انوری انور کند
تربیت فرما که کارم همچو زر گردد زتو   خاک ره را کیمیای تربیتت چون زر کند
گرکسی خواهد که اندرحضرتت یابد رهی   آنچنان باید که اول بخت را رهبر کند
شد منوّر دیده‌ام تاطلعتت را دیده‌ام   نور یابد هرکه رو با آل پیغمبر کند
بنده میخواهد که یک مدت درین عالی‌جناب   دامن ملک از مدیحت برزر و گوهر کند
چون روا داری که چون من طوطی شیرین زبان   درسرای کاروان مسکن چوگاو و خر کند
همدم زاغ وزغن گردد خورد خون جگر   لب گزد چون یاد ذوق پسته وشکر کند
حالیا جایی همیخواهم که از کیکان جهم   آنچنان جایی که طبع نظم راخوشتر کند

داورا یاد آور این غمدیدهٔ سرگشته را
کزغم دل دم بدم فریاد یاد آور کند

تاکه باشد درجهان ازجسم وجان نام ونشان   جسم وجانت باد درحفظ خداوند جهان

وله ایضاً رحمة الله فی مدحه

ای ز وجه خوش ترا برماه تابان اعتراض   طلعتت را برمثال صورت جان اعتراض
صورت زلف ترا برسنبل وریحان گرفت   شیوهٔ قدّ ترا برسروبستان اعتراض
نسخه حسن رُخت مجموعهٔ لطف خداست   باشدش درنازکی برصدگلستان اعتراض
چشم توصادست وابرونون خم زلفست عین   نیست کس را درجهان برصُنع یزدان اعتراض
قدّ رعنای تو برهرسرو دلجویی که هست   باهزاران شیوه دارد صدهزاران اعتراض
آن دهن هست از به وشفتالوی تبریز به   دارد ازهرگونه برسیب صفاهان اعتراض
پستهٔ شورت که نقل نرم جانرا درخورست   باشدش برپستهٔ خندان سمنان اعتراض
آن دهن درزیرلب برخورده بینان جهان   کرده پیدا نکتها بگرفته پنهان اعتراض
عارضت رابرسمن صد اعتراض نازکست   هست برسنبل دوزلفت را دوچندان اعتراض
خاتم لعل توصدجان درنگین دارد بحکم   نقش خطش راست برمهرسلیمان اعتراض
خط یاقوتت که ازجانم غبار انگیختست   نسخ عنبرکرده میگیرد بریحان اعتراض
گرشدم آشفته حال از زلف توعیبم مکن   کی بود برحال مجنون پریشان اعتراض
بامن بیدل سخن از لطف گوی ای مهرجوی   تا نگیرد بر تو سلطان سخندان اعتراض

مرتضی مصطفی اصل آنک بانطق فصیح
باشدش برمنطق موسی عمران اعتراض

آفتاب لطف ودریای کرم ای آنک هست   طور اورا برطریق قیصر وخان اعتراض
تاب قهرش را بود بر دوزخ سوزان گرفت   بوی لطفش را رسد بر باغ رضوان اعتراض
گرنه اعیان را بودخاک رهش کحل بصر   باشد ارباب بصارت را براعیان اعتراض
دانش اورا بود در ملک عالم انتشار   حکمت اورابود برعلم لقمان اعتراض

ای که درنوع کلام و درجهان سلطنت   باشدت برطورخاقانی وخاقان اعتراض
عارف ذاتی بمعنی واقفی از مَن عرف   نیست کس را بر تو ای دریای عرفان اعتراض
گرندارد طاعتت دشمن برآن جاهل مگیر   مصطفی نگرفت بربوجهل نادان اعتراض
بامحیط همّتت کادرار ازو دارد سحاب   هست پیش اهل دانش وصف عمّان اعتراض
با وجود قصر قدرت کاسمانش پایه ایست   نزد عالی رای باشد ذکر کیوان اعتراض
ای جهان فضل وکان علم و دریای فنون   میکنی روشن براهل فن ببرهان اعتراض
با کلام مستقیم وطبع درّاک لطیف   می توانی یافتن بر شعر حسّان اعتراض
دوش گفتندم که شاه عالم مشکل گشای   یافت دریک بیت ترجیع تو آسان اعتراض
قصه ای از شکوهٔ کیکان به پیش آورده ای   رفته ای زان پس بمدح شاه وهست آن اعتراض
گرچه باشد اعتراض از روی گستاخی سخن   یک سخن گویم اگر نبود ازیشان اعتراض
خواهم اندربزم شه جام پُرم کمتر دهند   تا نباشد برمن ازمستی فراوان اعتراض
مست گردم چون زمستی عقل یابد بی خودی   بی خود ارگویم سخن نبود بمن آن اعتراض
دیگرآن خواهم که ترخان باشم از الطاف شاه   هیچ کس را آن زمان نبود بترخان اعتراض
بندهٔ فرمان جواب اعتراض آن بوجه   گویم ارشه را بود بر بنده فرمان اعتراض
بودم از کیکان پریشان و بریشان بسته فکر   سهوی ار افتاد نبود بر پریشان اعتراض
میکنم گستاخی دیگر کَرَم کن در گذار   گر بیابی درسخن پیدا وپنهان اعتراض
خودگرفتم من که عین اعتراضم سربسر   بر غریب بی نوا نگرفت سلطان اعتراض
پادشاه ملک و فضل ازحال غربت واقف است   اعتراض است اربگیرد بر غریبان اعتراض
درسخن خود اعتراضی نیست برمن لیک هست   بر غریبی و کمی من فراوان اعتراض
مدّتی مدّاح خورشید خراسان بوده ام   درسخن نگرفت کس بربدرشروان اعتراض
شعرچون سحرمبین من متین است وبرآن   خرده گیران سخن را نیست امکان اعتراض

تاکه هستم درسفراز یُمن تونگرفت کس   بر کلامم درسمرقند وخراسان اعتراض
گرچه یکسان اعتراض آمد ردیف این سخن   نیست کس را اعتراض آخر بدینسان اعتراض
گرکنی تحسین من با وجه احسان عیب نیست   کی بود باشاعران تحسین واحسان اعتراض
داعی این حضرتم وز راه اخلاص آمده   ازکَرم فکری بکن درکارمن مان اعتراض
انتخاب نه مجلّد شعر پاک من بود   هست یک بیت مرا برهفت دیوان اعتراض
مانده ام باروزگار حاصل ومحصول خویش   درجهان سرگشته وآواره ام هان اعتراض
تا نباشد هیچ گه درقعر عُمّان آفتاب   تا نباشد هیچ گه برقول قرآن اعتراض
باد تابان آفتاب فیض در بحر دلت   باد ذهنت را بسی جا بر سخندان اعتراض

و له ایضاً فی مدح امیره علاء الدین بن دباج الجیلانی

ای وجود اشرفت باغ سعادت راثمر   دیدهٔ دولت بدیدار تو دارد صد نظر
اختر رفعت علاء الدین و الدنیا که هست
ذات تو بر آسمان قدرخورشید ظفر
مملکت جسم آمد و فرمان تو دروی روان   بی روان کی زنده ماند جسم دانند این قدر
بندهٔ رای توشد خورشید ازان در دور چرخ   خرج هرروزه زخاور گیردلو تا باختر
دشمن از شمشیر تیزت مُحترز آمد ازانک   آن بلای جان اوشد از بلا باید حذر
ابر نیسان گرید از رشک کف دُربار تو   کف زند بر رو زدست همّتت بحر خزر
ماه نوحلقه بگوش نعل زرّین گوش تست   از زمین تا آسمان فرقش کنند اهل بصر
کمترینه چاکرت درملک سالاری بود   ای شده با بخت ودولت درسرافرازی سمر
نعمت روی زمین ازخشک وترباشد همه   برسرخوان عطای تو کمینه ماحضر

گر برآری خنجر زرّین چو خورشید از نیام
چرخ گردان از نهیب آن ببیند ازد سپر

صورتت از روی معنی نقش وجه جان بود
دست نقّاش ازل کردست این نیکو صُوَر

هرکه روی از درگهت برتافت از دولت گریخت
کار نگشاید بعالم هرگزش از هیچ در

گر بدار العز یومن تختگاه تست لیک
صیت خُلق و نام احسانت گذشت از کاشغر

کامکار را گوشبی از دست فعل روزگار
آتشی ناگاه برشد از درون هشت پر

خواهد افزون گشت بخت و دولت و اقبال تو
من درین معنی بگویم شش دلیل معتبر

یک دلیل آنست کز دور سپهر فتنه جوی
بود اندک حرقتی در اَختر طالع مگر

آتشی افروخت اوّل یافت آخر زان خلاص
منّة لله که خالص از میان آمد بدر

دیگر آن کز گرمی دلهای مشتاقان تو
شعله ای سوزد که آن در خانهٔ جان کرد اثر

یک دلیل دیگر آن کز مطبخ انعام تو
روز پی بردند هرکس ای بهمّت مشتهر

قوت آتش چوب باشد سیر خورد آنهم ز قوت
اهل معنی را بگو این همّت عالی نگر

دیگر از ان کشتنی آتش زیادتها نمود
خورد چوب بیشمار و مُرد آخر چون شرر

دیگر آن کان خانه را بنیاد کار از چوب بود
آتش سوزان بسوزد چوب را از خشک و تر

چون ازان بنیاد چوبین محکمی چندان نداشت
همچنین از خشت می بایست بر بنیاد تو

این عمارت را چو معمارست ذات شه بخیر
دیگرش آفت نخواهد بود از تشویش شر

یک مثل آمد بیادم فی المثل می گویمش
بی محل چون نیست کی عیبش کنند اهل هنر

رای شه میخواست نو سازد عمارات کهن
بادهای کهنه و نو بردش از خاطر مگر

ناگهان چرخ مشعبد بازیی انگیز کرد
تا زکار این عمارت نیک باشد یا خیر

یک دلیل دیگر این چیزی که می بایست شد
کی توان برتافتن روی از قضا و از قدر

آنچه واقع گشت شاها آن چنان تقدیر بود
شاد باش ای بخت بر درگاه تو بسته کمر

کشتیت در بحر اگرهم شد شکسته باک نیست
هم قضا گردان تست آن چیز ای خیر البشر

در شکست کشتی و اتلاف مال و قصد بحر
معنی ای میگویم آن را معنی نازک شمر

بحر از دست عطایت کف زدی بر رو مدام
داشتی از رشک تو جوش و خروشی در جگر

چون نشانی یافت از بار گران همّتت
اضطرابی کرد تا آنرا نداد از خود بدر

آب و آتش داشتند از لطف و از قهرت حسد
لطف و قهرت چه گویم من بهشتست و سقر

گرمی ای کرد آتش و آب اضطراب خود نمود
تا یکی بر باد رفت و شد یکی خاکش مقر

چیست اینها تا بدان خود را مشوّش دل کنی
در کمال همت تو نیست نقصان زین قدر

بحر چبود شور بختی تلخ کام و خشک لب
هست پیش موج احسان تو کمتر از شمر

اهل دل دانند خود تقدیر را تدبیر نیست
شکر باید کرد چون تن سالمست و جان و سر

گاه گاهی نیّر اعظم که شاه انجم است
منکسف میگردد از جور سپهر کینه ور

فعل گردون را نمیدانند کماهی هیچ کس
کار او اینست گه نفعش رسد گاهی ضرر

جام می گیر و بشادی روان جم بنوش
بادهٔ شادی خور و از دور گردون غم مخور

بعد ازین اعلا شوی گر تاکنون بودی علا
سدرهٔ قَدرت از اوج منتها یابد گذر

آفتاب دولتی نور تو تابان بر همه
مهر بنما ذرّه ای با بدر در دور قمر

دولتی یابم ز فرّ سایهٔ اقبال تو
گر همای همّت برمن گشاید بال و پر

من چو خاکم تربیت چون کیمیا وین روشنست
خاک را بتوان بیمن کیمیا کردن چو زر

قطرهٔ افتادهٔ باران که آبی بیش نیست
چون ز دریا تربیت یابد شود درّ و گهر

گر زشروانم ولیکن گوهر منظوم من
منتشر خواهد شدن با دولتت در بحر و بر

مدّتی شد تا که میگردم من آشفته حال
همچو گیسوی بتان سرگشته بر کوه و کمر

کار من در پا میفکن چون سر آوردم بتو
یافتند از همّتت صد بی سر و پا پا و سر

کارم از لطف تو میخواهم که یابد رونقی
وین بپیش همّت تو هست کار مختصر

تا بود بنیاد عالم تا بود شادی و غم
تا ز خاور بر فروزد شمع زرّین هر سحر

خاندانت باد بربنیاد وجانت شادمان   آفتاب دولتت تابان خدایت راهبر

وله ایضاً بمدحه فی البهاریات

حبّذا معمورهٔ گیلان و ایّام بهار   کز چراغ لاله لیلش می نماید چون نهار
نوعروس تازه را ماند که خوش آراستست   پنجهٔ مشّاطهٔ صنعش بصد نقش ونگار
نیست چون نقش و نگارش درنگارستان حسن   ای دل صاحب صفا برلوح جان نقشش نگار
بوستان از هرطرف بنگرکه عنبربوست آن   لاله زارش کرده ازهرگونه کار لاله زار
درچمن فرّاش قدرت فرش دیبا گسترید   سبزه زد تخت زمرّد برکنار جویبار
یک ره از بهر تماشا پای در گلزار نه   نرگس سرمست بین بگشاده چشم انتظار
شیر نیسان میخورد بستان ز پستان سحاب   میکند هرسو شکوفه همچو طفل شیرخوار
قطره های ژاله بر لاله لطیف افتاده است   گوییا درلعل رمّانیست دُرّ آبدار
بلبل آشفته دل مست ازشراب شوق گل   برکشیده نالهای زار از هرسو هزار
بلبلان مستند لاله درقدح دارد شراب   ازچه نرگس سرگران ماندست درخواب خمار
لاله گوید با بنفشه سرچرا داری به پیش   درگل خندان نگه یکدم چو سوسن سربرآر
درجواب اوبنفشه گوید ای رنگین چو حسن   چند با پیران کنی رعنایی ، اینها در گذار
چون زمین مُرده از روح نباتی زنده شد   کیف یُحیِی الارض را برخوان زروی اعتبار
گلستان جسم لطیفست آب خوش دروی روان   بی روان جسمی که انسانرا نباشد خواستار
نارون از ناروانی مانده بریک جا بپای   سروکرده سرکشیها گشته دست افشان چنار
بید دایم درچمن برخویش گردد ازخلاف   وزحیا غرق عرق گردد که باشد شرمسار
مشکبو شمشاد نیکوجان ازان شم شاد کن   جام شادی نوش بانوشین لبان گلعذار
ازگلستان هرسحر بادصبا می آورد   همره خود کاروان نافهٔ مشک تتار

صبحدم برسبزه خوش باشد قرارازنیم شب   برگ عشرت درمیان وسروقدّی درکنار
مطرب خوش نغمه وبانگ نی و آواز رود   گوشهٔ باغ وگلستان وشراب خوشگوار
جام می را اختیارخویش کن وزبهر ذوق   ازکف ساقی سیمین ساق بستان اختیار
ملک دارالمرز یعنی خطهٔ گیلان زمین   دربهاران روضه را ماند که بادا برقرار
خاصه پومن کز بلای حادثات آباد باد   سبزه اش عنبرشمیمست ونسیمش مشکبار
مردمش آسوده خاطر درصفا وعشرتند   درهوای خسرو پیروز بخت کامکار
اختر برج سعادت گوهر دُرج شرف   آفتاب دین و دولت سایهٔ پروردگار

مخزن همّت علاء الدین و الدّنیا که هست
سرفراز وکامیاب و تاج بخش و تاجدار

آنک کمتر چاکر او هست میر و میرزاد   وانک جد برجدّ او هستند شاه وشهریار
هست اعیان را بخاک درگهِ او التجا   هست شاهان را بذات اشرف او افتخار
راعی ملکست ودرایام عدل شاملش   گوسفندان را برون ازگرگ نبود یارغار
صورتش آیینهٔ معنیست و اندرآیینه   مینماید روشن الحق نورلطف کردگار
بر بحار ازسوز قهر اوکند یکدم بخور   دردم از قعر بحار آرد برون دود بخار
ورنسیم خُلق او بر آتش سوزان دَمَد   لطف آن خوش خوش برون آرد زآتش لاله زار
ارگشاید درهوا شهباز او بال هُمای   نسرطایر راکند برچرخ چون تیهو شکار
درجهان جود میخوانند اورا تاجبخش   بربراق بخت میدانند اورا شهسوار
نامهٔ حاتم زدست همّت اوگشت طی   با وجود جود اوحاتم نیاید در شمار
مثل او دیگر نبیند دیدهٔ گردون پیر   نوجوان عادل بیدار بخت هوشیار
ای که طورخدمتت کاروضیعست وشریف   وی که شکر نعمتت کارصغارست و کبار
گردخاک درگهت درچشم دوران توتیا   نعل سمّ مرکبت درگوش گردون گوشوار

شخص بی وجه عدو نزد وجودت کالعدم راز پنهان فلک پیش ضمیرت آشکار
کیست با قدرت فلک کو دعوی از بالا کند هرزه گردی کجروی بدعهد دون بی وقار
رفعت قدر فلک خود از علوّ نام تست تو علایی از علا باشد فلک را اقتدار
گر نبودی اطلس گردون قبای قدر تو روزگارش یک یک از هم بگسلیدی پود و تار
تا زدند از نام نیکت سکّه بر رخسار سیم یافت نامی در جهان شد روسفید و سکّه دار
هرکه در خدمت کمر پیشت نبندد مثل مور پوستش از سر برون آرد زمانه همچو مار
درچنان روزی که مردان دلیر جنگ جوی جوشن پولاد در پوشند بهر کارزار
برنشسته هریکی برمرکبی مانند کوه نر پلنگانند گویی برشده بر کوهسار
رخنه گردد سینهٔ گردون زبس تیر و تبر تیره گردد دیدهٔ خورشید از گرد و غبار
ره روان پردل جلد پیاده تیز چنگ کینها خواهند و سر بازند درپیش سوار
در درون بیشه ها باشند چون غرّان پلنگ در میان آب و گل همچون نهنگان در بحار
هرخدنگی کاید از شست توشاها آن زمان جان سپر سازد به پیش خصم باشد جانسپار
گردن گردنکشان را درکمند آری بحکم وز سر بی مغز بدخواهان برون آری دمار
مار رمحت تار سازد روز برچشم عدو رخت عمرش را کند تیغت بیکدم تار و مار
با تو گر خصم شتر دل دعوی قوت کند بگذراند در دمش زور تو در بینی مهار
زابر کین برجان دشمن زمهریر قهر تو با شد افسرده ولی بالفظ گیلی چون خسار
تاج بخشا گوهر نظم خوشاب پاک من آنک در بحر سخن آمد چو دُرّ شاهوار
مدت یکسال رفت وهفت ماه اکنون درست کز غم غربت شکسته حالم و زار و فکار
گه چو زلف مه رخان سرگشته در دور قمر گه خیال کج بدل پیوسته چون ابروی یار
اسم من بدر است و در نظم اظهر الشمس یقین چون روا داری که سرگردان بگردم ذرّه وار
آفتاب همتی بر بدر تاب از روی مهر بدر را خود نیست غیر از مهرورزی کار و بار

خسروان با من بهرجا لطفها فرموده اند لطف فرما هم تو چون هستم غریب این دیار
فخر من از نام شاهانست در دیوان نظم ورنه در ملک غریبی دارم از اشعار عار
پایگاهی کو که بنشینم براسب نقره زین دستگاهی کو که در پوشم قبای زرنگار
از عطا و همّت مرحوم ابراهیم شاه داشتم زین بیشتر چندین سمند راهوار
برگ وجهم هست همچون گل ولیکن این زمان معتکف بنشسته ام درگوشه ای تنها و خوار
گوشوم بیمار تیمارم نخواهد کرد کس ورغمی پیش آیدم در بر ندارم غمگسار
بی رهی و کیله کار من نخواهد شد بسر گفتم اکنون پرده را برداشتم از روی کار
سازده کار مرا بنواز چون چنگم دمی همچو نی تا چند باشم زرد رخ زار و نزار
چون قلندر جوق جوق وحیدری و پوست پوش با نوا گردند از انعام تو در روزگار
من چو مدّاح توام هم معتبر گردان مرا عیب نبود گر بود اهل سخن را اعتبار[1]
گه گهی گر نکته ای میگویم از روی مزاح در مزاجم نیست آن بالله ندارم این شعار
اهل مجلس چون لطایف دوستند و نکته گوی نکته ای هم می کنم من نیز با ایشان بکار
درّ نظم من بملک معنوی پر قیمتست در سخن دارم عیاری بشنوای صاحب عیار
گرچه هر روزم ز انعامت رسد نو روزیی این دمم نو روزیی باید سخن شد اختصار
تا برآید هرسحر بامشعل زر آفتاب ملک را روشن کند زین خیمهٔ نیلی حصار
شمع اقبال تو روشن باد در دور زمان دشمن آتش نژادت را چراغ عمر تار
روز تو نوروز و شب قدر و مه و سال تو عید دوستانت شادمان و دشمنانت خاکسار
در پناه دولتت بادا دباج نوجوان بخت و شادی در یمین و فتح و نصرت در یسار

---

۱ - این بیت تکرار نوشته شده است

وله ایضاً فی مدحه

صبح که گشت زرفشان خسروچین زمنظره   شاه خُتن زتیغ او روی بتافت در دره
صبح زمهر دم زده صدق نموده وصفا   مهر بخنجر زرش ریخته خون زحنجره
چرخ چو قرمزی سپهرمهرچوقبّه‌ای ز زر   همچوکه نقطهٔ زرین دردل لعل دایره
یوسف روز سر زده ازدُم گرگ وجلوه‌گر   اهرمن سیاه‌شب گشته نهان چوشبپره
بیرق زرنگار بربرج زمردی عیان   راست چو مشعل زرین برسرسبزه کنگره
گشت پدید درجهان روشنی وصفای نو   من ز دریچهٔ نظر ناظر چرخ نادره
موکب پادشاه عید آمد و اهل روزه را   داد بمی صفای دل کرد رها زچند ره

روزه گذشت ساقیا عید طرب پدید شد
عذر میار و می بده وعدهٔ می بعید شد

ازغم روزه تا بکی خشک دهان تشنه‌لب   شیشهٔ لب گشاده ده وز دهنش می طرب
دختررز نمود روتازه وتر برنگ و بو   هان بهوای ذوق او مجلس عشرتی طلب
چشم نگار عین خوان زلف ولبش چوجیم وبی   علم حروف را بدان صورت نقش بین عجب
منکر زهد وفسق کس ما نشویم می بیار   کار بحکم حق کند گرعجمست وگر عرب
نیست محرّم این زمان باده بنوش ونفع بین   می همه وقت نافع است ار رمضان وگر رجب
گرسخنی درین زمین بی ادبانه بشنوی   منع مکن سخن شنو مستم وفارغ از ادب
زلف حریف گیر شب روی نگار روز بین   ذوق وصفا دهند خوش عشرت روز وعیش شب

دوش که از شفق افق خیمهٔ زرطناب شد
طاس فلک چوجام ما پر زشراب ناب شد

دور گذشت ساقیا ساغرما مُدام ده   دور می است باصفا خیز و بدور جام ده

جام جم آرپیش ما خام خُم اندرو نما   قوّت روح ما فزا پخته می آر خام ده
چون که شراب می‌خورم نقل وشراب نِه بَرَم   پسته و قند وشکّرم از لب خود بکام ده
تاکه فرح رسد بمن وام رهاند ازمحن   لطف نما وزان دهن بوسه یکی بوام ده
باده چو لعل دلستان فایدهٔ دلست وجان   جام تمام ریز هان فایدهٔ تمام ده
هست چوشیخ جام می ما بصفا مرید وی   زاهد چله‌دار می خیز بما سلام ده
طوطیم وشکرزبان ناظم نظم دُرفشان   ای هنر از شه جوان کارمرا نظام ده

اختر دولت وشرف شاه علای نوجوان
گوهر بحر مکرمت ماه زمین شه زمان

آنک براوج منزلت هست بلند مرتبه   کوکب دولتش نگر صاحب فرّ و کوکبه
ساغراوست جام زر شهرت همتش نگر   هست به بزم همّتش بحر فلک چومشربه
یکشبه لوت خوان او قوت زمانه یک مَهَه   نعل سُم سمند او همسر ماه یکشبه
خصم زبیم تیغ او برده بآب سر فرو   گرچه بتن چو ماهیان داشته جوشن وجبه
دشمن او بحرب او روی نکرد وکی کند   روبه حیله ساز با شیر ژیان محاربه
هست براوج رفعتش چون شه روم طنطنه   رفت زصیت همّتش تا در روم دبدبه
کاتب اگر محاسب وجه عطای او شود   فکر خلاص نبودش تا ابد ازمحاسبه

بوده همیشه کار او لطف ومروّت وکرم
کرده وجود جود او بخل و بخیل را عدم

ای که نمود صورتت معنی صنع ذوالمنن   هست زِ وجه مردمی صورت وسیرتت حسن
روی تو مطلع ظفر دست تو منبع کرم   طبع تو شاد درسخا نطق توپاک درسخن
ذات تو هست شه نشان جای تو هست شه نشین   مجلسیان بزم توصاحب فضل واهل فن
روح عدوی کُشته‌ات خوک صفت پلید دل   گشته زبیش دار تو غرقهٔ خون بچاه تن

خصم چو کرم پیله شد ازچه زباد قهر تو   مرده وگشته روسیه خشک بمانده درکفن
اختر طالعت کنون اوج گرفت بر فلک   باش که خاصیت دهد همچو سهیل در یمن
بخت جوانت آن چنان نور دهد کزین مکان   حکم تو تاختن کند تا دَرچین وتا خُتَن

هست پدید در رخت دولت ونصرت وظفر
بخت تراست همنشین فتح تراست راهبر

موشّح از اول وآخر مصراع بیرون می آید علاء الدین بن دباج خلد ملکه و ابّد دولته بادخوش وقت تاجهان باشد از میانهای ابیات بیرون می آید

عزّ وجلال ودولتت داده خدای لم یزل   آمده نصرت وظفر باتومصاحب از ازل
ازدل وجان سرشته شد ذات تونه زآب وگل   دیدهٔ مردمست از خاک در تو مکتحل
یافته قدر تو مکان همچو الف برآسمان   بوده وجودحاسدت لام مثال در خلل
نور نظر فزایدش دوست چودرتو بنگرد   باد بچشم دشمنت هرمژه همچوصدسبل
اختر تو زمشتری هست فزون بصد درج   خرگه اقتدارتو بر سر قلعهٔ زحل
لعب بسی کند فلک تاچو توئی برآورد   مثل تو نیست درجهان ذات توهست بی بدل
لاف زدن نمیرسد نزدتو عقل را ازآنک   هست به پیش رای تومشکل کار دهر حل

باش که صبح دولتت روشنی جهان دهد
اختر سعد طالعت زینت آسمان دهد

چرخ بمدحت ازرقی مهر بوصفت انوری   بدر بدعوی سخن باهمه در برابری
منطق من بشاعری سحرچو سامری کند   نی غلطم که سامری خط دهدش بچاکری
بدر سنخنورم شمر شمس منوّرم بدر   هست مرا بصد هنر خواجهٔ چرخ مشتری
خاک شماخیم وطن گوهر معنیم سخن   بدر نتافت مثل من بر فلک سخنوری

بدرم و ذرّه سان زغم تاب تو آفتاب لطف   مهرنما به پرورم زانک تو ذرّه پروری
دور فلک گرم زتو دور فکند مدّتی   آمده ام که برسرم سایهٔ مهرگستری
در وطن وسفرمرا ذکر تو بود وردجان   پیش شهان زوصف توهیچ نبوده ام بری

مادح حضرت توام از سخنم ثنا شنو
داعی دولت توام ازنفسم دعا شنو

پادشها همیشه ات ذوق وصفاوعید باد   چشم بد زمان ازآن روی نکو بعید باد
اختر اوج طالعت اوج علا گرفته است   روز بروز ازفلک دولت تو مزید باد
هرکه زعهد وکیش تو روی بتافت مرتدّست   بخت ترا مرید شد حاسد تو مرید باد
قیصر قصرآسمان ذرّهٔ مهررای تست   عبد کمین درگهت خواجهٔ صد عبید باد
هست زبادهٔ فرح روی توسرخ همچو گل   چهرهٔ دشمنت زغم زردچو شنبلید باد
هست پدید درجهان نورتو آفتاب سان   ذره صفت زملک جان خصم تو ناپدید باد
مدّت عمر توکزان زندگیست ملک را   همچوطناب خیمهٔ دولت تو مدید باد

باد زیاد دم بدم دولت احتشام تو
هرچه زحق طلب کنی بادهمه بکام تو

وله ایضاً فی مدح شاه سیستان

دوش کین عنقای زرّین بال گردون آشیان   کرد از بهر نشیمن قاف مغرب رامکان
من نشسته خسته خاطر در قرا باغ فراق   وز دوسو ازچشمها گُر باارس کرده روان
همچولاله داغ بردل غنچه سان خونین جگر   در فراق آن بت لاله رخ غنچه دهان
گه زعشق ودرد یارآشفته حال وبیقرار   گاه محزون در دیارغم غریب وناتوان
گه بفکر گوهرمعنی که بیرون آورم   گشته غوّاصان طبعم غرق بحر بیکران

درچنان حالت که هردم نقش دیگر بستی   درخیالم از تصوّر نقش دیگر شد عیان
دیدهٔ امید چون یعقوب بر در داشتم   یوسفی در بیت احزانم درآمد ناگهان
طلعتی دیدم جهان افروز چون شمع فلک   صورتی دیدم بهشتی روی چون حورجنان
از رخش پرآب شد چشم فشاندم دُر اشک   در نثار مقدم آن ماه روی مهربان
دربرم بنشست باصد دلبری و نازکی   گاه ازو تسکین خاطر گاه ازو آرام جان
گه گرفتی آستین بر روی وگه برداشتی   گاه عارض می نمودی گاه می کردی نهان
پرسشم فرمود وهم با آستین مرحمت   پاک کرد اشکم روان از دیدهٔ گوهرفشان
گفت ای بر آسمان معنوی بدر سخن   مثل تو دیگر نبیند کس بدور آسمان
طوطی بازار نطقی در بیان شکرشکن   بلبل گلزار نظمی در سخن شیرین زبان
شعر پر وجه ترا لالاست لؤلؤی عدن   دُرّ نظمت همچو گوهر هست درگوش شهان
دُر بالماس طبیعت سفته‌ای دانسته ام   درصفات پادشاه عادل صاحب قران
وصف اشعار تومیگویند هردم مرد وزن   شرح ابیات تو میخوانند هرجا انس وجان
از امیران و وزیران جمله را دریا فتی   از معانی ارمغانی برده پیش این وآن
شهره گشتی باچنین اردوی اعلا باسخن   همچو سوسن در ثنا خوانی شدی رطب اللسان
دیده‌ای ارباب جود و اهل معنی رابسی   من ترا راهی نمایم این زمان برخیز هان
سوی عالی همّتی رو دُرّ معنی تحفه بر   یک قصیده در ثنای شاه دریا دل بخوان
آفتاب اوج همّت اختر برج شرف   کان جود ومردمی اکرم بزرگ خرده دان

مخزن معنی علاء دولت و دین شه علی
آنک شاهانش همی خوانند شاه سیستان

ز ابر احسان کف او جود حاتم قطره ایست   گرچه نام حاتمست ازقیروان تا قیروان
کان ازوخونین جگر دریاز دستش درخروش   همّتش برباد داده حاصل دریا وکان

شاهی و اسم شریفت باسمّا لایق است   زانک از شاهی وهمّت هست با ذاتت نشان
همت وخلق وجوانمردی واحسان وکرم   هرچه در وصف تومیگویند هستی بیش ازان
نی رسد برپایگاه همّتت دست یقین   نی پرد بربارگاه رفعتت مرغ گمان
لاف قوّت کی زند بابخت برنای توچرخ   پنجه نتواند زدن پیرخمیده با جوان
درقبایی لیک از آل عبا دم میزنی   اهل و بیتت برمزید ای دوستدار خاندان
رستم دستان زخاک سیستان آمد پدید   زان سبب شد درهمه عالم بمعنی داستان
گر خیال تیغ خونبار تو درچشم عدو   بگذرد از نرگسش دردم برآید ارغوان
سرورا درمدحتت آمد حدیث من صحیح   طوطیم با منطق خوش هان معانی وبیان
لیکم از این[1] چرخ چوگانی پریشانی بسی است   کومرا سرگشته میدارد بهرسو گوی سان
که گهم ازصحبت ناجنس دارد درعذاب   چون بود با زاغ همدم طوطی شکرستان
گر فرح هست ازخواص زعفران پس من چرا   دایما دارم غم دل بارخ چون زعفران
کی کنم از رزق شکوه حاش لله زین سخن   می رساند رزق بنده رازق روزی رسان
درنظر دارم مزعفر هردم از رخسار زرد   وز برای دفع صفرا اشک خونین ناروان
درسفر از شاعری دانی مرا چیبود غرض   دیدن اهل یقین دیدار صاحب دولتان
چون بدیدار شریف تو مشرّف گشته ام   یک نظر برمن فکن ای اشرف خلق جهان
می شنیدم خاک پایت را که نور دیدهاست   منّة لله بچشم خویش دیدم همچنان
ای جهان آرا قصیده درصفات ذات تو   گوهر معنی است بالله به ز گنج شایگان
نام محمود از بقای شعر فردوسی بجاست   آنک در فردوس دارد جای با حورجنان
روح پاک شاه سنجر طیب الله ثراه   روشنایی از صفات انوری دارد بدان
گرچه تومشهور آفاقی ولیکن زین سخن   هست امیدم که ماند نام نیکت جاودان

۱- این - حذف شده.

گنج معنی دارم آری شاعر دون نیستم　　تا بهرجا سر فرود آرم برای یک دونان
گر بهای جوهر من زر دهد جوهرشناس　　هم مرا سود است و هم او را در آن نبود زیان
آفتاب همتی من بدر گردون سخن　　بدر را مهری نما تا روشنی یابد از آن
تا همیشه نام شاهان هست بر تخت زمین　　تا همیشه اهل همت هست در ملک جهان
باد ذات اشرفت با همت و دولت قرین　　کم مباد از ملک عالم نام شاه سیستان

وله ایضاً فی مدح امیرالامرا میر فیروزشاه

هرکرا ملک وصال تو مسخر گردد　　دولت دنیی و عقبیش میسر گردد
از رخت حاصل او روضهٔ رضوان باشد　　وز لبت در نظرش چشمهٔ کوثر گردد
هست آیینه جمادی تو در و چون نگری　　صورت روح در آیینه مصور گردد
خانهٔ دیده منور ز خیال رخ تست　　خانه از نور هر آیینه منور گردد
با دهانت که نبات از سخنش می ریزد　　سخن قند نگویم که مکرر گردد
شمهٔ وصف بهرجا که کنم زان رخ و زلف　　مجلس از بوی گل و مشک معطر گردد
گر بباغ افتد از آن قامت و رخ سایه و عکس　　باغ پر سرو سهی و گل احمر گردد
باد اگر نسخهٔ رخسار تو خواند بر گل　　ورق دفتر گل یک بیک ابتر گردد
بر نگردم ز میان تو و آن فکر دقیق　　آسیای فلکم گر همه برسر گردد
سخنی زان لب شیرین چو برآرم بزبان　　در دهانم سخن از ذوق چو شکر گردد
وجه تشبیه بود با رخ رنگین تو اش　　آب با آتش اگر زانکه مخمر گردد
شب که مه روی نماید ز فلک دیدهٔ من　　از خیال مه روی تو برابر گردد
مرغ دل روی ترا دید و برو گویا شد　　طوطی از آیینه گویند سخنور گردد

کافر زلف تو شد دل چو بسی جور کشید　　همه از جور بود مرد که کافر گردد
صبح کز مهر شود دامن گردون پر زر　　چهرهٔ زرد من از مهر تو چون زر گردد
برسم از تو بکامی اگر از لطف امیر　　نظری حال مرا یاور و غمخور گردد
گوهر بحر کمال اختر گردون جلال　　کش سعادت همه جا رهبر و یاور گردد

میر فیروز شه آنکس که بحکم و سخنش
چرخ فیروزه بجان تابع و چاکر گردد

آن جوانبخت امیری که ز فیض ازلی　　هر زمان روزی او دولت دیگر گردد
قاسم دولت و اقبال خدای دو جهان　　دولتش قسمت از آن کرد که سرور گردد
هرکرا یک نظر از تربیت او باشد　　هرکجا باشد با مرتبه و فر گردد
ای امیری که بگردت نرسد در تدبیر　　هر مدبر که برین تودهٔ اغبر گردد
شمع رای تو چو در ملک فروزد شب و روز　　رشک قندیل مه و مشعل خاور گردد
تو ز هرکس که بتابی رخ و برگردی ازو　　بخت رخ تابد ازو دولت ازو برگردد
هرکه برکار تو پرگار صفت سر ننهد　　از فلک بسته بصد بند چو مسطر گردد
با معانی و بیان جمله صحیحش خوانند　　هر حدیثی که ز کلک تو محرر گردد
کیست خورشید که با همت تو لاف زند　　روز تا شب چو گدایان بهمه در گردد
ابر نیسان که جهان را بکرم آب دهد　　بحر دستت چو به بیند ز حیا تر گردد
آنک سر برخط حکم تو نهد همچو قلم　　ز اهل دیوان شود و صاحب دفتر گردد
هرکه برآتش شوقت ننهد دل چون عود　　سینه سوراخ بصد جای چو مجمر گردد
نیشتر گردد در دیدهٔ خصم تو مژه　　آب در حنجر بدخواه تو خنجر گردد
بهتر اینست که با مرتبهٔ روز افزون　　کار تو روز بروز از همه بهتر گردد
در همه حال بهر کاری و هر تدبیری　　مملکت را خرد و رای تو درخور گردد

مضطرب خصم تو افتاد ز پا مضطرشد   مضطرب را بفکن پای که مضطر گردد
هر سگی را که بود تقویت از سگبانت   در شکار عدویت شیر دلاور گردد
دشمن از سهم تو هرجا که گریزد او را   حادثه درعقب و مرگ برابر گردد
بر یقین تو کسی را که بود شک بی شک   عاصی است ار بمثل کُشتهٔ کافر گردد
ای سخندان بثنایت سخنم پاک آمد   از سخندان سخن البته مطهّر گردد
هست روشن که بدوران فلک نیست چو بدر   هر سخنور که درین گنبد اخضر گردد
از جفاهای فلک خسته ام آخر تا کی   خاطرم خستهٔ این چرخ ستمگر گردد
از دم سرد خسان و نَفَس نا اهلان   هر دمم آیینهٔ طبع مکدّر گردد
غم دل گشت مقدّر ز ازل روزی من   روزی آن نیست که امروز مقدّر گردد
عرضحالیست که درپیش تو کردم ور نی   بنده که بود که به پیشت سخن آور گردد
بکرم هم بپذیر این سخنم ور نه کجا   طبع تو مایل این شعر محقّـر گردد
خود تو دانی که به از دُر بود این گوهر پاک   زر بهر وزن کجا همسر گوهر گردد
تا ثباتی نبود ملک جهان را بی قطب   تاکه در دور فلک برخط و محور گردد
ذات تو قطب جهان باد و دولت شاد بدور   که بکام دلت این چرخ مدوّر گردد

وله ایضاً فی مدح امیر ابوالفضل

دل هوای قامت آن سرو رعنا می‌کند   مرغ چون سوی هوا شد میل بالا میکند
صورت او معنی حق می‌نماید در نظر   این تجلّی از برای چشم بینا میکند
میکند آرا بصد شوخی که از ما دل برد   آن دلاور این همه بهر دل آرا میکند
خال او بر روی رنگین دیدم و ماندم عجب   کان مگس برآتش سوزنده چون جا میکند
شوخی و خونریزی و بی باکیش زیبد همه   هرچه خواهد گو بکن بالله که زیبا مکند

جان و دل از ابرویش دیوانه تر خواهند شد   ماه نو دیوانگان را پیش شیدا مکند
کافران را مؤمن آن روی منوّر کرده است   مؤمنان را کافر آن زلف چلیپا میکند
از دهانش کام اگر خواهم گشاید لب که ها   شوخیش بینند دلداری بدینها میکند
با چنان چشم و دهان و دال زلف و قد راست   قصد جان عاشقان خسته عمدا میکند
در رهش ما آب میگردیم و ازخود می رویم   یک ره آن سرو روان میل ار سوی ما میکند
دل ببازار غمش دارد سر و سودای وصل   مفلس مسکین نمی دانم چه سودا میکند
می طپد دل در برم از حسرت شیرین لبش   طفل بی صبری برای ذوق حلوا میکند
میکشد زلفش بجورم ترک چشمش میکشد   وان سیه دل چشمش از هرسو تماشا میکند
غرقهٔ بحر بلا شد دل برای دُرّ وصل   عاشق جان باز بین چون دل بدریا میکند
لطف خود گر میدهد برکشتگان غم دمی   چون مسیح اموات را دریکدم احیا میکند
هست برمنشور خوبی ابرویش طغرای حسن   روی پیشانی نشان بالای طغرا میکند
ترک چشمش گر نداند معنی اشعار من   میرزاد پرهنر توجیـه معنا میکند
آفتاب اوج همّت اختر برج جلال   کز شرف قدرش مکان برچرخ خضرا میکند

فاضل دور زمان عالی ابوالفضل علی
آنک تعریف کمالش عقل دانا میکند

گر کسی از فضل گردد شهرهٔ دنیی ولی   نام نیکش فضل را مشهور دنیا میکند
راستی درعالم اقبال بر اقران خویش   سروری با طبع و ذهن عالم آرا میکند
خویشتن درعیش و عشرت حاسدش دررنج و غم   چون توان کردن که اینها حق تعالی میکند
پنجه با بخت جوانش چون زند گردون پیر   پیر کی دعوی قوّت پیش برنا میکند
کار او امروز با دولت ازان آراستست   کو بعقل امروز فکر کار فردا میکند
کلک او گر نام اعدا بر زبان می آورد   سرجدا و پاجدا یک یک ز اعدا میکند

ای بزرگ خرده دان می زیبدت عزّوجلال   کین بزرگی ذاتت از اجداد و آبا میکند
آفتاب اهل فضلی خوش برآ زان روکه چرخ   منزل عالیت را از قدر اعلا میکنـد
منشی کلکت که از نون والقلم دارد نشان   بهر هر سطری که بنوسد صد انشامیکند
هرکه چون سرطان بدوران دررهت کج میرود   تامیان تیغت دونیمش همچوجوزا میکند
گر نباشد مهررا باماه رویت نسبتی   مشتری کی رو بدان ناجنس کالا میکند
عارف ذاتت ز سرّ مَنْ عَرَف دارد وقوف   معنی عرفان بصد وجه آشکارا میکند
هرکه پنهان کینه‌ای درسینه میدارد ز تو   میرود شمشیر تو آن کینه پیدا میکند
گرچه بادشمن مدارا گفته اند اولی ولی   تیغ قهرت قصد دشمن بی مدارا میکند
میکند ابرگهر بارکفت با مفلسـان   آنچه بالب تشنهٔ وامانده سقّا میکند
با طبیب همّتت هرکس که درد فاقه گفت   میدهد صد شربت لطف و مداوا میکند
هر سؤالی کز تو سایل می کند در هر محل   همتت توجیه آن باوجه اعطـا میکند
ای سخندان در دهن مدح تو دارم چون شکر   این سخن بشنو که طوطی شکرخا میکند
پیش من دانستن معنی به از صد جایزه است   بنده از ذهنت همین معنی تمنّا میکنـد
نظم من مشّاطهٔ حسن عروس معنی است   زلف می آراید وطرّه مطـرّا میکند
عقل در بازار دانش دُرّ منظـوم مرا   می شناسـد قیمت لولوی لالا میکند
بدر شروانی که آمد اظهر از شمس طبس   از شماخی خاک درچشم بخارا میکند
طبع او بحریست کز موجش گهر زاید همه   دُر فشانی برتر از بحرگهر زا میکنـد
منشی گردون که اوهم کاتب وهم شاعرست   وصف شعرم هم مردّف هم مقفّا میکنـد
کا مبخشا شکوها دارم زچرخ دون پرست   کو بسی با ناتوان روز توانا میکنـد
بدرصامت برفلک گر از هوا گردد خنک   ابر سنجابش ببر در دفع سرما میکند
بدر ناطق برزمین دردی اگرخواهد زچرخ   پوستینی برکند او پوستش وا میکند

وجه عشرتها کزین پیشم زمانه داده بود   قرض بودست آن مگرکاکنون تقاضامیکند
گرچه در دین مسلمان راستم من چون الف   چرخ بامن کج روی چون خط ترسامیکند
گه زظلم ترکمان وخان ومان سـوخته   خاطرم اندیشهای غصّه افزا میکند
گه بسرخی صفحهٔ رخسار زردم را سرشک   می نویسد قصّهٔ غم هم محشـا میکند
شاعری کوراچنین باشد معیشت واجبست   گر براهل همّت این معنی هویـدامیکند
دی خرد را گفتم ای دانا بگو ممـدوح من   بخششی درخوربدین ابیات غرّا میکند
گفت آری میکند زان روکه عالی همتست   خود ردیف این قصیده نیست الّا میکند
هان بخوان پنجاه ونه بیت مردّف را بوجه   زان گواهی می شنو پنجاه ونه جا میکنـد
قصّه کوته گر بحالم التفاتی میکنی   همچو زر اسباب عیشم را مهیّا میکند
تا درین دیرکهن هرروز فرّاش قدر   عالمی را روشن ازشمع مسیحا میکند
اختر بخت ترا بنیاد چون شمع مسیح   هرکه او نظّارهٔ این دیرمینا میکند
تا بهر سالی یکی نوروز می بینند خلق   هرکسی نوروزیی ازکس تمنّـا میکند
روز تو نوروز اهل فضل باد امروز بدر   وجه نوروزی ز دیدار تو پیـدا میکند

وله ایضاً فی مدح پیر احمد الخافی

مطلع خورشید حسنت آن رخ ایمان قافیه   بهر این مطلع چنین آرد مسلمان قافیه
از دهانش هرکه دم زد نکته‌ای گوید برمز   از لبش هرکو سخن گفت آرد ازجان قافیه
درصفات باغ رخسارش که دایم تازه روست   به بود آوردن ازسیب زنخدان قافیه
وصف رویش گرکنم مجموع گردد حسن شعر   شرح زلفش گرکنم گردد پریشان قافیه
شانه شد باصدزبان درشرح زلفش موشکاف   اوستادی بین که می بندد بدندان قافیه
خوش بود وصف خط سبز ولب جانبخش او   گر ردیف خضر باشد آب حیوان قافیه

قافیه تنگست در وصف دهانش گرچه هست — در صفات حسن رخسارش فراوان قافیه
ای دل آن ترک معربد گر نمید اند سخن — عرضه کن برخواجهٔ اهل سخندان قافیه

مطلع نور هدایت خواجه پیر احمد که هست
بیت جودش را ردیف انعام و احسان قافیه

هر سخنور کز کف دُر پاش او گوید سخن — بحر شعرش را بود از ابر نیسان قافیه
آنک مدح حاسدان او کند با فضل او — معنیش باشد خجالت چون پشیمان قافیه
گاه موج جود چون دستش گهرپاشی کند — شاعران در وصف آن آرند عمّان قافیه
عارف ذاتی و در مدح تواند اهل سخن — عارفانرا مدح باید لیک عرفان قافیه
خصمت ار شعری بخواند وصف حال خویشتن — باشدش بامعنی بی وجه حرمان قافیه
گر ز جاه و قدر تو گویم یکی بیتی بلند — بگذرانم در سخن از هفتم ایوان قافیه
لطف و قهرش آب و آتش حلم و عزمش باد و خاک — وصف اینها را سزد از چار ارکان قافیه
گو بزر بیتی به بیتی بر نگین آصفیش — چون سلیمان باشدش از انس و از جان قافیه
ای سخنپرور ببین انگیز و ترتیب سخن — نظم پاکم را نگر در تحت فرمان قافیه
قافیه یک سان نیاید در سخن الا ردیف — این ردیف شعر من بین هست یکسان قافیه
قافیه اینجا ردیف آمد غریب است این سخن — کس از ینسان هیچ نشنیدست از انسان قافیه
یک الف با نون مرتّب بسته ام بو هر ردیف — هان چه باشد آن الف با نون بود آن قافیه
در سخن با من چه نسبت حاسد بدگوی را — گرچه در یک وزن شد رحمان و شیطان قافیه
بر سپهر دُرفشان نظم کو شمس طبس — تا بیاموزد کنون از بدر شروان قافیه
بلبل نظمم که از گلزار معنی دم زنم — همچو گل در مدحت آوردم بدامان قافیه
با وجود آنک میگویم که در بازار نظم — کس نیارد مثل من در هیچ دکّان قافیه
پیش ذهنت همچنان باشم که در ملک سخن — یاد گیرد مبتدی از اهل دیوان قافیه

پیر استاد خرد اندر دبستان کلام — در بر ذهن تو میخواند چو طفلان قافیه
عید من امروز بین کز بهر وجه ماه صوم — میفروشم هان بخر در ماه شعبان قافیه
بر امید همّت و جودت درین بیت درست — بسته ام با معنی پر وجه همیان قافیه
شد زمستان آخر و من ای بهار لطف هم — بر رعایت کردم آخر چون زمستان قافیه
تا دهد هر سال نظم باغ نظّام بهار — بهر آن بستان ردیف آرد گلستان قافیه
باغ عیشت باد مسکن در بهار عمر و باد — بیت معمور دل شاد تراجان قافیه

وله ایضاً فی مدح شیخ لقمان برلاس

سحر که خسرو چین از رواق شمّاسی — گرفت قلعهٔ خاور به تیغ الماسی
نمود هیأت بیضا ز قبّهٔ خضرا — بسان بیضه که طفلان کنند رواسی
نمود روی افق سرخ همچو خون ز شفق — هوای تیره برون شد ز لبس عباسی
خرد ز روی تلطّف بگوش جانم گفت — که از چه در غم فکر و بفکر افلاسی
بود ضمیر تو کشّاف مشکلات سخن — بمعنی و بسخن اوستاد قسطاسی
بر آستان سعادت چو زر شود کارت — ز فکرهای موسوس چرا بوسواسی
درین محل که امیران عالمند اینجا — طریق شاعری است این که جمله بشناسی
سخن بنزد امیر کبیر دانا بر — که خوان نعمت او را ندید کس کاسی

سپهر مرتبه برلاس شیخ لقمان آنک
گرفت عالم دولت باسم برلاسی

بصحن ملک چو شیلان همتش بکشند — بچرخ گو که توهم در شمار یک طاسی
حسودش ار بمثل چون کدو برآرد سر — بقطع او بکند تیغ مهر دریاسی
ز قدر همّت والای او با طلس چرخ — بهیچ وجه نگوید که از چه اجناسی

ایا حکیم مزاجی که رای لقمانیت   بکار ملک کند فکرهای جاماسی
بود متابع رای تو مقبل کافی   بود مخالف رای تو عاصی جاسی
تویی که مجمع الالطاف و منبع الجودی   تویی که اشرف الاشراف واکرم الناسی
ز فضل با فضلا در عطا و اکرامی   ز لطف با لطفا در صفا واجلاسی
کف تو تشنه لبان امید را خضرست   تو بهر ماندهٔ پیدای فاقه الیاسی
چو گندگی رخ بختش کبود باد مدام   یکی که باتو دورنگی کند چو لالاسی
پلنگ زوری و پی آهویی و شیردلی   بروز معرکه صد همچو پور لهراسی
براق تند تو زان سر برآسمان ساید   که زیبدش دم گاو فلک بقوطاسی
ملک چو دید زحل را ببام قصرت گفت   که ای مهندس بیدار دیده درباسی
برای دست کمان دارچاکران درت   نشسته مشتری پر هنر بقوّاسی
کشیده خنجر برّنده برحمل مریخ   بمطبخ تو بقصّابیست در واسی
بشمس گو که تویی جام ناب خانهٔ من   بزهره گو تو کمینه کنیز کرپاسی
عطارد ار بنویسد صفات یا مدحت   کمست نُه طبق آسمان بقرطاسی
سخن شناس کریما تویی که باهمه وجه   جواهر سخن اهل نظم بشناسی
ازان خیال که محسوس نیست در اوهام   بذهن مدرک نازک کنیش مقیاسی
برآسمان سخن بدرِ اظهر از سخنم   رسیده صیت بلندم بطاق شمّاسی
بنطق طوطی طبعم شکر فشان آمد   مرا رسد که کنم دعوی خوش انفاسی
حدیث پاک و روانم حریر قرمزی است   نه خام پخته و رنگین و ایمن از لاسی
معانی سخنم پیش کان طبع سپر   بوجهشان نفروشم ز روی نحّاسی
همیشه تا که شتا راست طبع کافوری   چنانک عکس شتا را مزاج ببپاسی
بهار دولت و بخت ترا مباد خزان   که سروران جهان چون تند و تو راسی

ز بخت تابع تو در خوشی وافزونی   ز چرخ دشمن تو در کمی و درکاسی

وله ایضاً فی مدح میرمحراب

ای دل من غم مخور در دردت امید دواست   نیش با نوش است و گل با خار و زحمت باشفاست
گر ز جور غربت و اندوه فقرت شکوهاست   حال خود را با کریمی گو که دریای عطاست
آنک عالی آستانش قبلهٔ اهل صفاست
میرمحرابست اورا سجده و طاعت رواست
ای که هستی همنشین با عزّ و اقبال و شرف   عارفان حضرتت دانند سِرّ مَنْ عَرَف
مادر گیتی نزادست از تو کاملتر خلف   پر گهر آمد دهان از مدحتت همچون صدف
میزند قلزم ز دست همّتت بر روی کف   وز کفَت ابر بهاری روز و شب غرق حیاست

*

دست دُر پاش ترا چون ابر نیسان خوانده اند   دُر شود باران ازو زآنش دُرافشان خوانده اند
پرتو مهر رخت را نور ایمان خوانده اند   نسخهٔ خُلق خوشت را مصحف جان خوانده اند
خاک درگاه ترا کحل صفاهان خوانده اند   وز غبار مقدمت در عین اعیان توتیاست

*

سرفرازا یک نظر در کار من کن باک نیست   بر سر من نه قدم یک ره که کم از خاک نیست
نیست یکدم کز غمم پیراهن جان چاک نیست   زهر غمهای مرا جز لطف تو تریاک نیست
بدر را تنها ملالت از غم افلاک نیست   بار اندوه جدایی می کشد آن خود جداست

*

در سفر گر از فلک یک کار بگشودی مرا   بر غریبی هر زمان صد غم نیفزودی مرا
در جهان گر شادی جان روی بنمودی مرا   زنگ غم زآیینهٔ دل پاک بزدودی مرا

کار من چون زر شدی گر تربیت بودی مرا   من چو خاکم راستی را تربیت چون کیمیاست

*

ازخط و شعرم چه حاصل در غریبی آه آه   با دشعر آوارهٔ آفاق و روی خط سیاه
شد رخم درخون ز اندوه غربت همچو کاه   عمر من میکاهد از جور سپهر عمرکاه
دستگیری کو که برگیرد مرا از خاک راه   در جهان افتاده تر از من غریبی برنخاست

*

چون مرا در راه غربت نیست همراه رفیق   میروم سرگشته از هر سوی و گم کرده طریق
کیسه گر پر دُر کند غواص در بحر عمیق   دامن من شد ز بحر چشم خونین پر عقیق
بدرخواهد چون هلالی گشتن از فکر دقیق   زانک سرگردان بدور چرخ همچون آسیاست

*

گر نباشد رای تو با آفتاب خاوری   روشنایی کی دهد بر طاق چرخ چنبری
مشتری دید اخترت را گفت سعد اکبری   دیدن رویت جهان را هست فال مشتری
میرسد هر دم بدم از کردگارت یاوری   این سعادتهای روزافزون اگرنی از کجاست

*

ای که هستی آفتاب حسن در اوج جلال   اختر بخت مرا بیرون کن از برج وبال
بی نوایم از غم و فکر منالم همچو نال   کی رسد از گوشه ای در گوشم آواز منال
این چنین در فاقه ام مگذار خوار و پایمال   کز عطایت اهل دانش را بسی برگ و نواست

*

تا فرازد هر سحر خورشید چتر زرنگار   لشکر خاور کشد بر قصد شاه زنگبار
آفتاب رفعتت بادا براوج اقتدار   خیمهٔ قدر تو برتر باد از این نیلی حصار
باد ذات اشرفت در سایهٔ پروردگار   من دعا گفتم تو آمین گو که آمین هم دعاست

وله ایضاً فی مدح سید علی اجل

ای ذات تو صفات خداوند لم یزل   ذات و صفات با تو قرینند از ازل
بحر کمال مفخر سادات نور چشم   عالی سپهر مرتبه سید علی اجل
دل را نسیم خُلق تو خوشبوتر از عبیر   جان را حدیث لطف تو شیرین تر از عسل
از آفتاب رای تو یک ذره مشتری   با آسمان قدر تو یک کُه‌نشین زحل
هرکس که بر سبیل کجی در تو بنگرد   با داخیال هر مژه در دیده اش سُبَل
وانکو نشد در آتش مهر تو چون خلیل   همچون خلال باد ز رنج و غم و خلل
آن شب که رانده جدّ تو بر لامکان بُراق   عیسی بمانده و خرش افتاده در وحل

هم فال تو مبارک و هم اخترت سعید
بادات بخت و دولت و اقبال بر مزید

ای نیک رای و خوش سخن و خوش محاوره   با آفتاب کرده ضمیرت مناظره
ای در زمانه آل نبی از تو سرخ روی   وی اهل بیت را بوجودت مفاخره
هر دل که با تو داشته میل مخاصمه   افتاده جان او ز اجل در مخاطره
با قدر تو سپهر نلافد از آنک هست   گردون چو نقطه قدر تو مانند دایره
از خلق نیک تو همه کس در مکالمه   وز ذکر خیر تو همه جا در مذاکره
جنّت ز بزم لطف تو یک پر فروح سرای   دوزخ ز تاب قهر تو یک آتشین دره
در دام حادثات زمانه کم او فتد   هرکس که کرد با تو بهر حال مشوره

در مملکت خلایق و بر آسمان ملک
دایم صفات ذات تو گویند یک بیک

تو عارفی و ذات تو واقف زمَن عَرَف   تو گوهری وجود تو با قیمت و شرف

نی نی چه نسبت است بگوهر ترا از آنک   گوهرفتاده قطرهٔ آبست درصدف
ای از تو نام یافته سادات از آنک هست   ذات تو نام یافته از شحنه نجف
چون نی هرآنک با تو نزد دم زقول راست   سیلی خورد زدست زمان برقفا چو دف
چو تو ندیده دیدهٔ اقبال یک قبول   چون تو نزاده مادر ایّام یک خلف

گردون عزّ و رفعت واقبال و دولتی
خورشید اوج دانش وصاحب سعادتی

ای ذات تو نتیجهٔ نور محمّــدی   روح مصوّری تو و عقل مجرّدی
هرکو چو مُد سر ازخط حکمت نمیکشد   دارد نشان دولت و اقبال سرمدی
برآسمان قدر چو خورشید انوری   با اختر سعید ز برجیس اسعدی
اهل وجود راشرفست از وجود تو   درعالم وجود بدولت خوش آمدی
ارباب فضل را زحوادث تو ملجایی   اعیان مُلک را بحقیقت تو مقصدی

هرکو زدور بر دَرِ تو آورد پناه
دارد زحادثات زمانش خدا نگاه

مداح تست چرخ چو خورشید خاوری   آن یک چو ازرقی شمر این یک چو انوری
تو آفتاب لطفی ومن بدر اوج نظم   خواهم زمین مهر که بر بدر بنگری
نظمم چو جوهریست که نظم جهان دهد   تو درجهان فضل بهر وجه جوهری
هستم سوار مرکب معنی بملک نظم   با شعر من که لاف زند از سخنوری
جایی که آفتاب برآید ستاره چیست   جایی که معجزست که گوید ز ساحری
بردم ز دور بار غریبی بسر بسی   باری کسی نگفت بسر چون همی بری
تا هست درجهان اثر دولت و بقا   از عمر وبخت و دولت واقبال برخوری

باشند دایما بسعادت قرین تو

31 Заказ № 2125

سـید جمال الدین تو و عابدین تو

وله ایضاً فی مدح غیاث الدین ابومسلم

(قصیده چار درچار)

بزلف وعارض زیبا بچشم وغمزهٔ دلبر   قرار وهوش وعقل و دین ببرد آن شوخ غارتگر
بظلم ولطف ومکر وفن اسیر آن چهارم من   یکی زنگی یکی رومی یکی جادو یکی کافر
چه زنگی زنگی سرکش چه رومی رومی مهوش   چه جادو جادوی فتّان چه کافر کافر خونخور
ازان زنگی حبش درهم وزان رومی ختن خرّم   دران جادو فتن مدغم دران کافر جفا مضمر

*

دهان وقامت وابرو وچشمش مانع عقلند   خط میم والف برخوان و نون وعین را بنگر
زمن بردند آن هرچار صبر وعقل وجان ودل   یکی ناظر یکی حاجب یکی چشمه یکی عرعر
چه ناظر ناظر هندو چه حاجب حاجب ترکان   چه عرعر عرعر دلکش چه چشمه چشمه کوثر
ازان ناظر روان نازک وزان حاجب کمان برزه   ازان عرعر برم دریا ازان چشمه دو چشمم تر

*

زجور وظلم ومکر و فتنهٔ او داد می‌خواهم   به پیش داد بخش کام یاب وحاکم و سرور
معزّ و مفضل ومکرم غیاث الدّین ابومسلم
جوانبخت وجهانبخش وفلک قدر ومَلک پیکر
بوجه ولطف وحسن وشکل باشد چارچیزش خوش   یکی صورت یکی سیرت یکی هیأت یکی منظر
چه صورت صورت معنی چه سیرت سیرت شاهی   چه هیأت هیأت موزون چه منظر منظر با فر
بران صورت ملک حیران بران سیرت خرد مایل   دران هیات نظر ناظر دران منظر صفا بی مر

*

شب و روز وگه وبی گه رفیق او چهار آمد   که تا واقف بوند از وی به نیک و بد بخیر و شر
غلام و چاکر و یارند و رهبر هرچهار او را   یکی شادی یکی دولت یکی طالع یکی اختر
چه شادی شادی بیحد چه دولت دولت دایم   چه طالع طالع روشن چه اختر اختر انور
ازآن شادی فلک خرّم بر آن دولت مَلک داعی   ازآن طالع جهان روشن ازآن اختر ظفر همبر

*

زهی چارت نشان در ذات واصل طبع و سودای   تو عادل دل سیاوش وش غضنفر فر سکندر در
کنم شرح و بیان و وصف و تقریر چهارت را   یکی همّت یکی مردی یکی دانش یکی زیور
چه همّت همّت حاتم چه مردی مردی رستم   چه دانش دانش لقمان چه زیور زیور عسکر
ازان همّت گدا مُنعم وزان مردی عدو موهم   دران دانش همه حکمت دران زیور زر و گوهر

*

بیزم و رزم و ملک و دین فلک چارت لقب خواند   همه نیکو همه زیبا همه لایق همه در خور
سزد آن چار بهر حکم و خلق و کوشش و دشمن   یکی حاکم یکی عادل یکی قاهر یکی صفدر
چه حاکم حاکم عادل چه عادل عادل قادر   چه قاهر قاهر دشمن چه صفدر صفدر لشکر
ازان حاکم ولایت امن وزان عادل رعیّت خوش   ازان قاهر خرد لرزان وزان صفدر عدو مضطر

*

سخندانا دعا و مدح و اوصاف و ثنا گفتم   که بخشی چار چیزم با عطا وجود و عزّ و فر
ببخشا هرچهار از لطف وجود و همّت و احسان   یکی مرکب یکی خلعت یکی خنجر یکی مغفر
چه مرکب مرکب شاهی چه خلعت خلعت زیبا   چه خنجر خنجر زرّین چه مغفر مغفری از زر
ازان مرکب دلم شادان وزان خلعت تنم خوش دل   ازان خنجر عدو بی سر وزان مغفر زرم بر سر

*

همیشه تا بود گردون چو خورشید و مه و زهره   همیشه تا که باشد آب و خاک و باد با آذر

رفیق جسم و جان و روز و شب چارت قرین بادا   یکی ساقی یکی مونس یکی همدم یکی یاور
چه ساقی ساقی دولت چه مونس مونس عشرت   چه همدم همدم جانی چه یاور یاور داور
ازان ساقی مدامت خوش وزان مونس دلت خرّم   ازان همدم صفا حاصل ازان یاور ظفر رهبر

و له ایضاً فی مدحه رحمه الله

در بهاران چون نسیم صبح جان افزا بود   مرغ روحم را هوای سبزه و صحرا بود
کَیفَ یُحْیِی الاَرْض را معنی اگر دانسته ای   هر طرف بنگر که چون اموات را احیا بود
قم باذن الله گوید باد خاک مرده را   مرده را چون زنده می سازد مسیح آسا بود
ابر نیسان تا روان سازد الف بی را بدو   باغ را از سبزه در بر تختهٔ مینا بود
باد را تا شد ببستان ازدم عیسی اثر   گل فروزان درچمن چون آتش ترسا بود
آتش تر بر دماند لطف حق از خاک خشک   این همه صورت زصنع مبدع الاشیا بود
نرگس از هرگوشه ای بگشاده چشم انتظار   صد نظر بیند در و هرکس که او بینا بود
زیر پای شاهدان باغ بر رسمی که هست   ازگل و سبزه کشیده اطلس و دیبا بود
سرو را در باغ اگرچه قامت رعنا بود
از هوای قد دلبر کار او بالا بود
ما روان در مقدم او همچو آب ازخود رویم   سرو ما را درچمن گر میل سوی ما بود
بلبل سرگشته دور از روی گل دم بسته بود   این زمان گویا بصد دستان برو گویا بود
غنچهٔ خندان دلی دارد گشاده از نسیم   لاله را داغ جگر از آتش سودا بود
شب عروس غنچه را گویا صبا بکری ببرد   پرده اش بدریده خون بردامنش پیدا بود
درچمن دانی چه را ماند زهر سو یاسمن   همچو شکل اختران درطارم خضرا بود
دست بگشاده چنار و روی کرده درهوا   در دعای دولت عادل دل دانا بود

مخزن دولت شجاع الدین ابومسلم که او
درجهان سرفرازی مفرد و یکتا بود

آن تهمتن تن سیاوش وش که دارد جام جم — آن مظفر فر سکندر در که دارا را بود
آن هنرپرور سخندانی که از عزّ و شرف — درگهش اهل هنر را ملجا و ماوا بود
ای فلک قدری که داری حلم و تمکین و غنا — ذات پاکت تا بود در ملک استغنا بود
آتش دوزخ بجنب قهر تو باشد خنک — جنّت اعلی ببزم لطف تو ادنا بود
کاتب دیوان گردون را قلم سازند دست — بی خط حکم توش حرفی اگر انشا بود
خصمت ار خود هست فرعونی شود مویی ز سهم — وز برای دفع او تیغت بکف موسا بود
با نهنگ تیغ خونخوارت نیارد دم زدن — فی المثل گر دشمن تو همچو اژدرها بود
مرغ ترکش آشیان یعنی عقاب تیز پر — از کمانت چون بپرّد در پی اعدا بود
راست هر تیری که از شست توش باشد گشاد — چون الف در جان بدخواه تو او را جا بود
قلعهٔ قلعی گردون با فراز قلعه‌ات — کمترین ریگی است در خندق که ناپیدا بود
بر فلک هر شب ملک را از برای جان تو — بر زبان تسبیح سبحان الذّی اسری بود
بر سپهر قدر باشد سدرهٔ تو منتها — منزل جاهت ز رفعت قرب او ادنا بود
درجهان حکمت واستادی و دانشوری — کمترین شاگرد پیشت بوعلی سینا بود
کامکارا کامبخشا درغریب خود نگر — کو میان صدهزاران غم تن تنها بود
بدر در دور فلک از غم هلالی شد به بین — تا بکی چون ذرّه سرگردان و ناپیدا بود
هرکجا دردست مسکن در دل من میکند — غالبا مسکین دلم در درد بودردا بود
چشمهٔ چشمم نظرکن خشک شد ازبیش فقر — گرچه طبع پاک من دریای گوهرزا بود
درغریبی حاصلم از شعر جز تلخی نشد — شعر من بر کاغذ ارچه شکرین حلوا بود
چون غریبت گشت بدر امروز باوی لطف کن — کو بلطفت تشنه همچون صاحب استسقا بود

تا بتابد هر سحرگه آفتاب از اوج چرخ — وز فروغش صد صفا بر تختهٔ غبرا بود
ز اوج دولت آفتاب عزتت پنهان مباد — درجهان تا ازجهان نام ونشان پیدا بود

وله ایضاً بمدح ناصرالدین سلطان
خلیل الله فی تهنیة العید

سحرکز شمع زر افروخت طاق طارم خضرا — گشادم دیده و کردم نظر برمنظر بالا
برای دولت شاه جوانبخت ملک منظر — ملایک در دعا دیدم گشاده دست استدعا
برای مقدم عید همایون فرّشه انجم — زرفشان گشته از گردون وداده ملک را آرا
فلک چون مهرهٔ تسبیح باتسبیح شد گردان — مَلک درعالم تهلیل با تکبیر شد گویا
سحرخیزان صباح الخیرگویان یک بیک باهم — من از شب تا سحر در ذکر سبحان الذی اسری
خیال دلبرم ناگه درآمد همچو ماه از در — همه شادی ز پا تا سر همه شوخی زسر تا پا
بماندم در رهش حیران چو مجنون در ره لیلی — شدم بر طلعتش عاشق چو وامق در رخ عذرا
بوصف عید رخسارش خیال یک غزل بستم — بتحفه بردمش درپیش وگفتم ای بت رعنا

زهی روی دل افروزت بشادی عین جان افزا
بدیدار تو دل شادم همایون آمدی فرما

مه عید ارچه دریکسال یکشب می‌نماید رو — مرا هر روز از ابرویت مه عیدی شود پیدا
رخت را دیده شی‌ءلله دارم زان لب شیرین — چه کم گر روز عید از شه گدایی را رسد حلوا
دلم تا دید دیدارت زجا برجست از شادی — چو روز عید بیند طفل شادیها کند برجا
صباح رخ چو بنمودی بنه آن زلف برآتش — برآتش درصباح عید خوش بو عنبر سارا
برو چون این غزل خواندم بمهرم گفت کای مسکین — نداری زآتش رویم بخود پروانه وش پروا
توگر مجروح هجرانی غزل گفتن همین باشد — ترا ممدوح شاه آمد بمدح شاه لب بگشا

خوشست از روزها امروز ماه عید را غرّه   برو در حضرت اعلا بخوان این مطلع غرّا

مبارک باد ماه عید برخورشید ملک آرا
مکرّم سایهٔ یزدان مغیث الدین والدّنیا

مظفّر نصرة الدّین شه خلیل الله ابراهیم   که رویش قبلهٔ جانست وکویش کعبهٔ علیا
چو او فرزند نیک اختر نزاده مادر گیتی   بدولت یک خلف چون او ندیده چشم نُهٔ آبا
بچندین باب دارد زاصل شاهی گر کند دعوی   در این دعوی کسی با او نیارد دَم زدن اصلا
سموم قهر جان سوزش برانگیزد زگُل آتش   نسیم لطف جان بخشش برویاند گُل از خارا
جهان صورت ومعنی ومعنی سیرت نیکو   زهی صورت زهی معنی تبارک ربّنا الاعلیٰ
جهاندارا نکورایی ترا زیبد جهانداری   یقین دان کز نکورایی است مشهور جهان دارا
عدو گر خود جهانی برسیاهی آرد از لشکر   تو چون خورشید کش تیغ وسیاهی از جهان بِزدا
چه غم گر خصم چون فرعون از سحر اژدها سازد   عصای موسوی داری زنیزه در ید بیضا
بروی دشمنان تیغت چو آرد حجت قاطع   نیارد گفت کس پیشش شکایات فسان قطعا
اگر خصمت چو فرعونی بود موسی شود از سهم   روان تیغ تو در تیزی بدفع او شود موسا
عدویت داشت آوازه چنان در ویل ماند اکنون   کز و آواز برناید بجز فریاد وا ویلا
شده از دیده سر خابش ز دولتخانه بیجا صل   نشسته در خوی خجلت از و جان رفته وتنها
کجا چرخ خمیده قد زند با بخت تو پنجه   بلی سرپنجهٔ قوت ندارد پیر با برنا
براعضای تو یک مورا نمی یارم صفت کردن   اگر خود صد زبان گردد مرا هر موی براعضا
انوشروان شروانی مرا خوانند در عالم   که رفت آوازهٔ عدلت بجابلقا وجابلسا
دماغ حاسد از سودا وفکر تو مخبّط شد   بلی سرسام خواهد کردن او را علّت سودا
سخندانا بروی تو سخن با وجه میگویم   بچندین وجه میدانم که هستی در سخن دانا
بیمن مدحت این خاندان مشهور هر شهرم   اگرچه باشدم خاک شماخی مولد ومنشا

سرم از آستان شه بلندست وعجب نبود   که قدر بدر شروانی شود بر چرخ مستعلا
بعیدی گوهر پاک سخن آورده ام پیشت   چو بدگوهر نیم شاها قبولم کن کرم فرما
همیشه تا که در یکسال یک قدر ودو عید آید   مه وسال اینچنین گردد ز دور گنبد خضرا
ترا هر روز عیدی باد وهر شب قدری از دوران   مه وسالت مبارک باد و بادت ملک جان ماوا
شهان را تا بود عادت بروز عید وسال نو   که گو بازند در میدان قَبَق دوزند بر صحرا
حسودت باد سرگردان چو گوی از چرخ چوگانی   سرش از دار عبرت باد مانند قبق در وا
ز سهمت چون کبوتر باد روحش از بدن پرّان   شکسته جسم وافتاده بروی تخته غبرا
خدایت حافظ وناصر سپهرت بنده وچاکر   عنایت همدم ورهبر سعادت خادم ولالا
نهال دولتت فارغ ز باد طعنه ونقصان   وجود اشرفت ایمن زگرد فتنه وغوغا

وله ایضاً فی مدح سلطان الوزرا
قاضی ظهیر الدین

چیست آن صورت بیروح که ببُریده سرست   نیستش پای ومسافر شده در بحر وبرست
آن چنان ره رو تیزست که در یک لحظه   بی خطایی زجبش تا بختن راه برست
گه لباس شکری پوشد وگه خلعت زرد   گه قصب پوش وگهش حُلّهٔ گلگون ببرست
گاه سودایی وبی مغز وگهی صفرایی   گه سرافراز وگهی بسته بخدمت کمرست
گاه در قلعهٔ روبین بود اندر زندان   گاه برلوح زر وتختهٔ سیمش گذرست
گه چو طفلان خط آموز زدست اوستاد   سر بشکافته باگریه وباچشم ترست
گهی از هند بروست وگه از چین بجبش   بنگر از جهل مرکب شب وروزش سفرست
مرغ بحریست شده باز صفت دست آموز   وین عجایب بنگر باز که بی بال وپرست
یک زبان دارد وصد گونه بیان اندر وی   پر معانیست که هردم به بیان دگرست

آنچه اوکرد محرّر بجز آن نیست حدیث   بی سخن پیش همه گفتهٔ او معتبر است
نقش گردون بنگارد بیکی جنبش دست   در طلسمات چه گویم که چه صاحب هنراست
از رقمهای فلک هست یکایک واقف   از خط هندسه و علم رقومش خبرست
از سردست حساب همه خوش میداند   هرکه از اهل حساب است ازو درحذرست
خلق را گه بزبان خیر رساند گه شر   در زبانش بهمه حال بسی نفع وضرست
پادشاهی است که محکوم وی آمد شب وروز   فتح ضمّست بدو حاکم زیر و زبرست
این چنین پر زمعانی لغزی نتوان گفت   این بیان قلم آصف جمشید فرست
بحر الطاف ظهیر ملل و دولت ودین
آن نکو سیرت خوش خلق که خیرالبشرست
آن فلک قدر ملک صدر جوانبخت لطیف   که مبارک رخ وخوش طلعت ونیکو سیرست
نیک خلقست ونکو منظر و نیکو حرکات   نام او در همه آفاق بنیکی سمرست
دست او مقسم ارزاق وضیع است وشریف   دل او گوهر دریای سخا و هنرست
کف او بحر محیط است که موجش گهرست   قدر او سرو لطیفی است که عدلش ثمرست
بحر را با دل و دستش نتوان کرد شمار   بحر پیش دل و دستش زشمار شمرست
ای سرافراز مکرّم که عزیزی وشریف   سروران را زشرف خاک درت تاج سرست
از سُم اسب تو هرگردکه خیزد در راه   توتیای بصر وسرمهٔ اهل نظرست
سروران را بجهان غیر هوا داری تو   هرهوا وهوسی هست هبا و هدرست
مشکل دور زمان پیش ضمیرت شده حل   نزد رای تو همه کار جهان مختصرست
گشت پرخون جگر خصم زسهم قلمت   بنگر آن بد دل بی زهره چه خونین جگرست
بر بیاضی که سوادی بود ازخامهٔ تو   همه گویند که این نامهٔ فتح وظفرست
قاضی ملک ششم مشتری مهرشماست   چون عطارد که بجا چاکر این خاک درست

همچو سیماب زغم خصم تو بگداخت که تو   سکّه داری وهمه کار تو مانند زرست
جگرش زآتش غم تافته بادا محقی   با تو هرکو الله مانندهٔ عین البقرست
سرورا لطف کن وتحفهٔ نظمم بپذیر   بحر شعرم بنگر کان همه درّ وگهرست
شعر خود درچه نصابست که آن تحفه بود   بر سر خوان فنون شعر یکی ماحضرست
در ثنای تو که اوراد من آمد شب و روز   طوطی طبع مرا بین که دهان پر شکرست
بدر در مهر تو تا اوج گرفت است چو شمس   منزلش عالی وخود باهر دور قمرست
تا زطاس فلک ومُهرهٔ مِهرست نشان   تا زقندیل مه و مشعل ناهید اثرست
شمع اقبال تو از باد فنا تار مباد   که جهان را زمه روی تو نور دگرست
کامران باشی ودرحفظ خدا باد مدام   ذات پاک تو اگر درسفر ار درحضرست

وله ایضاً فی مدح ملک الوزرا معزّالدین امیر شهپور

ساقیا روز عشرتست و صفا   جام می ده که هست روح فزا
ساغری ده بما که آن ساغر   پاک و صافی درون بود چون ما
بکن آیینهٔ دل ازغم پاک   بمی رنگ زنگ غم بزدا
تا به بینیم کار عالم چیست   جام گیتی نما بما بنما
موسم عشرتست وفصل بهار   معتدل گشته از نسیم هوا
در چمن شد چنار دست افشان   میکند عرض قامت و بالا
گل بصد وجه می نماید رو   می کند سرو سرکشی ازما
گر خلافی ز بید صادر شد   حرکت یافت از نسیم صبا
غنچه راگل شگفت وخندان شد   چشم بگشود نرگس رعنا

باد هردم دمد دم عیسی   در دم اموات را کند احیا
پیش تخت زمرّد سبزه   سرو استاده‌است بریک پا
طرّهٔ سنبل از پریشانی   گشته آشفته مانده درسودا
درچنین فصل و دربهارچنین   شده از دست ساغرصهبا
شادی روزگار سرورعصر   خیز و در گردش آرجام صفا
بحردانش معزّدین سشهپور
که‌ضمیرش بود جهان آرا
آنک ذهن مهندسش داند   به از امروز حالت فردا
ای عزیزی که‌چون تویک سرور   چار مادر ندید و نُه آبا
آصف عهدی و سلیمان فر   همچو مورند بردرت وزرا
زهره درمجلس تو بربط زن   بسته درخدمتت کمرجوزا
مانده حیران عطارد منشی   پیش کلک تو درگه انشا
باد لطف تو هرکجا که وزد   روح بخشست چون دم عیسی
آتش قهرت ار زبانه کشد   گرد انگیزد از تک دریا
طبع پاک تو گوهر آرد باز   چون کند درمحیط فکرشنا
با کفت بحر از شمارشمر   باکفت ابر بی‌حیا وگدا
اطلس چرخ پرده بردرتو   که ترا هست منصب والا
در فصاحت به‌پیش منطق تو   نیست جاری عبارت موسی
خاک پایت که توتیاخوانند   کور صد ساله راکند بینا
قَبَلَه قبله‌گاه اهل دل است   تا تو دروی گرفته‌ای ماوا
شد ازین بوم همچوعنقا دور   خصم تا دید با تو فرّ هما

چون تو دستور هرکه‌گوید هست   عقل باورکجا کند حاشا
مانده حیران به‌پیش دانش تو   ذهن درّاک بوعلی سینا
ای مَلک سیرت فلک مقدار   ای که درفضل نیستت همتا
صاحبا روشنست حالت من   پیش ذهنت که‌هست روشن را
تحفهٔ من بجز دعا چه بود   بپذیرش زمن کرم فرما
بکن آمینی از سراخلاص   کین سخن ختم می کنم بدعا
تا بود مرکز زمین بقرار   تا بود چتر آسمان برپا
تا بود نام عیسی و مریم   تا بود نسل آدم وحوّا
عیش و شادی ودولت واقبال   باد دایم درین خجسته سرا
بی تو روشن مباد دیدهٔ ملک   وز تو خالی مباد ذوق وصفا
خلف شاهت اردشیر جوان   که ازو یافت فضل نشو نما
آن نکو سیرت فرشته‌خصال   کافتاب عطاست بحر سخا
باد در سایهٔ عنایت تو   ایمن آسوده از قضا و بلا
درّ بحر سشرف جهان‌گیرت   که چو خورشید هست روشن را
باد ایمن زحادثات زمان   باد پیوسته در پناه خدا
شادمانی و کامرانی وعیش   هم عنان باد با رکاب شما

وله ایضاً فی‌مدح شیخ حسن زردابی

ای شده اهل نظر درتو زهرسونگران   نظری کن بعنایت سوی صاحبنظران
خط تو آیت رحمت رخ تو سورهٔ نور   ابروی شوخ تو نون زلف سیاه تو دخان
ناروان شد زحسد ناروَن افتاد زپا   تا تو ای سروشدی درچمن حسن چمان

هست درحسن تو آنی که دل آن میطلبد   حسنها دیدم و در دیده نیامد به ازان
عمر من میگذرد چونک زمن میگذری   خون دل میخورم ازحسرت عمرگذران
شرح زلف توچه گویم که بتطویل کشد   سخن مختصری باید ازان تنگ دهان
بدر خورشید رخت دید و هلال ابرو   شد بمهر رخ تو بدر صفت سرگردان
داد خواهم زتو دادم ندهی داد از تو   داد من خود بستاند زتو سردار زمان

اختر برج سخا بحر کرم شیخ حسن
لطف حق میرجوانبخت لطیف دوران

نام خوبش حسن واحسن اخلاق او راست   صورت اوحسن وسیرت او نیز چنان
هرکه اندر ره حکمش نرود راست چو تیر   پشتش ازبارستم باد خمیده چوکمان
ای فلک قدر ملک صدر سپهر کَرَمی   من چه گویم چونظیر تو ندارد امکان
همّت تو بکرم نامهٔ حاتم طی کرد   بحر جودی و عطای تو ندارد پایان
بی نوا کس نشد از درگه تو درگه جود   لام لا نگذرد از عین عطایت بزبان
مادر دهر نزادست چو تو فرزندی   آری آری نتوان یافت ازانسان زینسان
گوهر پاک ترا وصف چه گویم که ندید   عقل صرّاف چو تو گوهری اندر دکّان
تیزی تیغ تو از گوهر پاکست آری   هرکه گوید زمس تیز بود هست فسان
دشمن بددل بی زهره بیفتد از پای   زیر ران چونکه درآری بگهِ کین یکران
درصف رزم سرافرازی ومیدان که زسهم   پیش خنگ تو کسی پا ننهد درمیدان
خصم را با یَدِ تو پنجهٔ قوّت نبود   چه بود قوّت روباه بَرِ شیر ژیان
هست درجمع عدو حربهٔ تو صدرنشین   گرچه در دیدهٔ خصم تو بود خارستان
خصم درپای تو افتاده بمانند رکاب   دولت و بخت وظفر داده بدست تو عنان
تاجبخشا دُر نظمم بنگر کان یکتاست   این چنین دُر نتوان یافت ببحر عمّان

چون توصرّافی وطبع تو محک هنرست   بنگر گوهرمن قیمت او نیک بدان
تحفه ام گوهر نظم است زهی گوهر پاک   گوهری پیش تو آوردم اینک بستان
در گلستان مدیح تو نیاید هرگز   مثل من طوطی شیرین سخن خوش الحان
قوّت نظم مرا باشد و می خوانندم   بهنر شیر معانی بسخن ببر بیان
شعرا نام شهان زندهٔ جاوید کنند   این یقین است ویقین را نبود هیچ گمان
رونقی یافت ز فردوسی طوسی محمود   شهرتی یافت بخاقانی شروان خاقان
تحفهٔ من بپذیر وبکرم تحسین کن   که منم لایق تحسین و تو صاحب احسان
سرورا مرغ دل من بهوای تو کشید   باهوای تو نداریم هوای دیگران
گرچه داریم بسی درد دل ازمحنت راه   لیک از لطف تو داریم امید درمان
زصداع وعرق وگرمی و خشکی دماغ   من چه گویم که درین راه چه آمد برجان
بجز از گرد که چون سرمه کشیدیم بچشم   زحمتی چند کشیدیم که گفتن نتوان
لشکر پشه گرفته همه روی صحرا   ما شکسته شده وماندهٔ درایشان حیران
وزوز موجک وآواز نفیر کُوکُوُن   مغز بردند و پریشان شده بودیم ازان
همچو فصّاد بخون ریختن ماشده تیز   هریکی نیشتر تیز گرفته بدهان
ملخان کیک صفت هرطرفی می جستند   موجکان نی زن وایشان همگی رقص کنان
روز تاشب بعرق غرق وحرارت دردل   شب زمستی شده مدهوش وحزین وپژمان
درغم خطّهٔ زرداب که دور از غم باد   بود سرخاب زچشم من غمدیده روان
شکر ایزد که بدیدار تو امروز مرا   شد مبدّل بفرح آن همه حزن وحرمان
حال خود با توچه گویم که نکو میدانی   چه کنم حالت خود پیش ضمیر تو عیان
ختم کردم بدعای توسخن وین شرط است   جز دعا نیست جزای تو دعائی برخوان
تا زخورشید ومه وزهره وپروین اثرست   تا ز دور فلک و سطح زمین هست نشان

باد خورشید صفت شمع جمالت روشن   بی نشان باد عدوی تو چو عنقا ز جهان
باد سرسبز همه ساله بهار عمرت   خصم رخ زرد و فروریخته چون برگ خزان

وله ایضاً فی مدح امیر الامرا میر محمّد ترکمان

فماز شام که طاوس زرد زرّین پر   گرفت دامن آفاق از شفق در زر
گشود زاغ شب تیره بال چون قطران   نهفت بیضهٔ کافور در دل عنبر
برای مقدم کرّوبیان عالم قدس   فشاند برطبق چرخ از دهان گوهر
چو شمع عارض سیمین تنان پدید آمد   هزار گونه چراغ از زمرّدی چادر
نمود پادشه زنگبار یعنی ماه   جمال روی خود از بام گنبد اخضر
ز هرطرف نگران صد هزار دیده برو   چنانک دیدهٔ عاشق بصورت دلبر
ز تاب طلعت او شد همه جهان روشن   گرفت طارم نیلی ز حسن او زیور
جهانیان همه در کار خویش خرّم و من   بفکر رفته ز کار سپهر دون پرور
گشاده چشم تحیّر بره گذار امید   نهاده پهلوی اندیشه برسر بستر
به بحر غصّه فرورفتم و نبود کسی   که آشنا شود و باشدش ز حال خبر
بسی مناظره کردم ز فکر با دل خویش   که ای شکسته دل آخر بحال من بنگر
حدیث جور زمان با تو عرض خواهم کرد   بلطف گوش کن و ازحدیث من مگذر
بصد امید فرحناک و شاد و خوش خاطر   ز ملک خویش برون آمدم بعزم سفر
هوای خدمت درگاه خسروی کردم   که نیست از دَرِ اویم بهیچ باب گذر
گذشت مدّت ده ماه تا که در قدمش   نهاده ام سر و هستم کمینه اش چاکر
بگاه آنک شوم باز سوی مسکن خویش   بشاد کامی و دلشادی از ره لشکر

به بین چگونه ام امروز با دل مهجور   ز راه باز گرفتست چرخ شعبده گر
همی روم چو رسن تاب باز پس اکنون   شکسته خاطر و آشفته حال و بی یاور
گهی بغصّه که ماندم جدا ز همراهان   گهی بفکر که آخر که باشدم رهبر
چو غنچه خردهٔ زر داشتم نهان باخویش   که تا بوجه نشیند اگر شود درخور
ز وجه آنک پراکندگیش در سر بود   چو گل بباد هوا رفت ناگه آن دیگر
کنون ز بحر تهی دست مانده ام چو چنار   بگل فروشده پای و ز خویشتن بی بر
نه مفلسی که دمی همدمی کند با من   نه خواجه ای که بقرضی مرا شود رهبر
درین حدیث بدم با دل حزین کامد   همای شادی و افکند سایه ام برسر
رسید درحرم جان مبشّر اقبال   که شاد باش و پریشان مباش و غصّه مخور
چه جای اندُه و اندیشه است هان برخیز   ز چاه غصّه دل خسته را برون آور
حدیث خویش عیان کن بهرطریق که هست   به پیش اهل کرم سرور همایون فر
سپهر لطف محمّد جهان دانش و حلم
که هست خاک رهش توتیای اهل نظر
بطلعتش نگرستن مبارکست بفال   که هست طلعت او آفتاب فضل و هنر
اگر نه خامهٔ او حامی جهان باشد   بباد ظلم شود دفتر جهان ابتر
ایا سحاب نوالی که هست گاه کرم   به پیش بخشش تو بحر از شمار شمر
کرا رسد بر تو دعوی سرافرازی   تو آفتاب منیری و دیگران اختر
حسود با تو اگر خویش را کند نسبت   همان حکایت جولاه دان و آهنگر
قدش چو چنگ دوتا باد از غم ایّام   چو نی هر آنکه نبندد به بندگیت کمر
بروز کینه اگر باد حمله ات بوزد   چو برگ کاه کند جرم کوه زیر و زبر
سمند سرکش صرصر تک تو آن مرغی است   که باز چرخ نیارد زدن به پیشش پر

ز برق جستن او چشم حاسدان شده کور   زبانگ شیههٔ او گوش پردلان شده کر
لطیف طبعا ترکی دگرهمی دانم   نیم از آن که ندارم ز علم ترک خبر
بوصورته باخند آیدر زهی مبارک رو   بو دولتی گورن آیدر زهی همایون فر
حسودنکی یل ایرسن که توپرقه دگمس   حسود موتک ازلدن حسد اودنده یانر
ظفر مصاحبک اولمشدر ربکی فرزند   سنتک یو زنده عیان در نشان فتح و ظفر
جهانده هرکه یمان گوز ایله سنکا باخسه   گوزنده کر بکی اولسن بعینه خنجر
حکایت عجبی دست داده است مرا   بلطف گوش کن ای شهسوار دین پرور
نشسته‌ام بسرا واندرون پریشان حال   ملول و مفلس و آغشته دل بخون جگر
جدا فتاده زیاران و خدمت سلطان   بمانده دور ز اهل و عیال و روی پدر
غمیست بر دل من مانده چونکه سولان   از انک هست زالبرز فکرم افزون تر
تو آفتاب منیری و بدر ذرهٔ تو   ز عین مهر بدین ذرهٔ کمینه نگر
دمی ز لطف نظر کن درین غریب نحیف   که هست حال مرا عین لطف تو غمخور
همیشه تا شه خاور زخیمهٔ نیلی   کشد بقصد شه هند آتشین خنجر
همای چتر تو در اوج چرخ در پرواز   حسود کنگر تو بسته دل بدام خطر

دهان بخت تو خندان همیشه چون غنچه
رخ عدوی تو زرد از ستم چو نیلوفر

وله ایضاً فی مدح الوزیر امیر شجاع الدین اردشیر

چو شاه هند برون رفت ازین بلند رواق   نمود روی شه خاور از چهارم طاق
شفق بهمت خورشید درفشانی کرد   چنانک گشت پراز سرخ دامن آفاق

30 Заказ # 2125

سوار چرخ بپوشید جوشن زرین   کشید از کمر کوه خنجر براق
گرفت مشرق و مغرب بنور طلعت خویش   پر از ضیا و سناء شد سپهر را اطباق
سؤال کردم از استاد دهر یعنی عقل   که این چه روشنی است اندرین بلند رواق
جواب داد که نور رخ خودمندیست   که بسته است زمانه به بندگیش نطاق
سپهر لطف حیا پیشه اردشیر جوان   که خوب سیرت و خوش طلعتست و نیک اخلاق
لطیف طبع جهان سرور باستقلال   پناه و پشت زمان حاکم باستحقاق
ایا رفیع جناب بلند پایه تویی   که تخت قدر تو بر فرق عرش ساید ساق
تو بحر لطفی و موج تو گوهر کرمست   درین صفت که شنیدی نکرده‌ام اغراق
بماه روی تو خوانند مطلع الانوار   بابر دست تو گویند مقسم الارزاق
بهر طریق که باشد بکام دل نرسد   کسی که با تو نهد پای در طریق نفاق
ز جام دهر هر آنکس که خورده زهر جفا   برای او دم لطف تو بوده چون تریاق
فلک کلاه سعادت چو بر سر تو نهاد   بپا فتاد ز غم کار خصم چون بشماق
چو ناروان شور اشکش ز خون دیده و دل   کسی که با تو ترش رو بود بسان سماق
بخنگ سرکش تو توسن فلک نرسد   چگونه مرکب کاهل رود بپای براق
بروز کین ز تو گر سر کشد عدو چو سنان   هزار بار کشد سرزنش ز گرز و چماق
کسی نکرد ز سهم تو زور جز بکمان   بهیچ گوشه ندیدند این چنین یاساق
ایا بزرگ ازین کوچک این غزل بشنو   که مثل آن نتوان گفت در حجاز و عراق
زهی ندیده نظیر تو دیدهٔ آفاق
بدیدن مه روی تو چشم جان مشتاق
دلم ز روی تو دارد امید صبح وصال   که مانده است بزلفت غریب شام فراق
بطلعتت نگرانم ز عین مشتاقی   چنانکه بر رخ معشوق دیدهٔ عشاق

برای ضیف خیالت دو چشم من همه شب   ز لعل و گوهر و یاقوت می‌کنند یراق
اگر حدیث لبان تو بر زبان آرم   ز ذوق لعل تو شیرین شود چو قند مذاق
ز شوق روی تو چون میرم و بخاک روم   بروید از گل من هر طرف گل اشواق
زعین مهرت اگر یک نظر بود با بدر   دگر بدور فلک نبودش خسوف و محاق
بحق ترا منم آن مادح وفا داری   که با جناب توام نیست جز وفا و وفاق
برای گفتن مدح تو هر شبم در دل   خیال و فکرت و اندیشه میکنند اقناق
سخن بوجه معانی و لطف میگویم   نیم چو مشعله داران ناکس شقراق
بحضرت تو من دردمند مسکین را   شکایتیست ازین چرخ ازرق زراق
حزین نشسته ام و درخزانهٔ دل من   شکستگی و ملالت گرفته اند وثاق
فتاده بر سر صحرای محنتم چون خار   گرفته دامن من فکر و غصه چون تبراق
درون ملکت شروان چرا ندارم قدر   از انک نیستم از روم و کفه و آزاق
من شکسته که چون شاخ گل بر خارم   کسی که بلک نداند ز برگ هست اناق
نمی‌رود ز دلم محنت زمان نفسی   مگر زمانه چنین کرد با دلم میثاق
همیشه تاکه ز باغ عطا و خوان نعم   دهد بخلق جهان رزق رازق خلاق
ز خوان مکرمتت باد رزق خلق و ترا   معین یار و نصیر تو خالق رزاق

و له ایضاً بمدحه فی اللغز

ای زبان آتشین بیرون کشیده از دهن   سر دهی برباد هردم از زبان خویشتن
در دمی صد ره زبانت را ببرند ای عجب   از بریدن تیز تر گردد زبانت در سخن
هر شبی گویی ز هجر دلبر شیرین خویش   تا بروز اختر شماری هر شب از دست دو هن
در میان گریه میخندی و می ریزی سرشک   این چه گریست این چه خنده این چه مکرست این چه فن

رشتهٔ جانت همه شب در تب و تابست و سوز   چاره‌ات در سوختن چبود بغیر ساختن
هر شبی چون شاهدان در مجلسی سر بر کنی   هر که لیلی بیندت گردد چو مجنون مفتتن
تاج زر بر سر نهی و برلگن گردی سوار   جامهای تافته پوشی و شمعی پیرهن
بر سپهر حسن می تابی همه شب همچو ماه   نیست بی تاب رخت نور و صفا در انجمن
سرکش و آتش مزاجی لیک نرمی با وجود   شاهد مجلس فروزی سرو قدی سیمتن
هر که دم دادت روانی مردهٔ آن دم شدی   هر که بنشاندت بجایی ساختی آنجا وطن
عاشقی داری دلیل روشن ای دلسوخته   اشک گلگون میکند بر روی زردت تاختن
روز میمیری و در شب زنده میگردی ز سر   در فنای خویش می یابی بقای خویشتن
در ره تاریک ظلمت جز تو رهبر نیست کس   مؤمن روشن دلی و رهنمای مرد و زن
بر کشیده نیزه در قلب سپاه استاده ای   میکنی گردن کشی تا هست جانت در بدن
صاحب تیغی ولی بتوان بیکدم کشتنت   سرکشی دعوی مکن لاف از سرافرازی مزن
شبرویها میکنی و مینمایی خویش را   زان سبب در حلقت افکنند چون دزدان رسن
طالعت روشن شود درخنده باشی همچو گل   گر شبی سر بر کنی پیش نکو خلق زمن

اردشیر شیر دل عیسی دم یوسف لقا
آنک او حُسن حسینی دارد و خُلق حسن

کس بدانسان صورت زیبا از آب و گل ندید   هست ذات پاکش از لطف خدای ذوالمنن
ای جهان بخشی جوانبختی که در تدبیر ملک   پیش رای تو ندارد نور رأی برهمن
عقل پیر خرده دان پیش تو طفل جاهل است   گرچه می‌آید هنوزت از لبان بوی لبن
در عراق و اصفهان آوازهٔ عدل تو رفت   نیست در دور تو غیر از عود و بربط راه زن
چون همای عدل تو پر گسترد بر روی ملک   آشیان در چشم باز باز سازد سیشغن
پرده در بادیست باد قهر تو گرچه عدو   همچو کرم پیله هست از سهم برخود پرده تن

تیغ تیزت را چه حاجت کز مسن تیزی کند　　این گهر در اصل خود دارد فسان باشد مسن
ماه ملک آرای روشن رای مشعلدار تست　　زهره در بزم تو چبود یک کنیز چنگ زن
چون دهانت فتنه ناپیداست در ایّام تو　　هم کمر در گوشهٔ چشم خوشت باشد فتن

ای دل من برده و افکنده در چاه ذقن
لطف کن بازش برآر ارچه بدان مشکین رسن

گر گشایی یک گره از زلف عنبر بار خویش　　کس ببو دیگر نگیرد نافهٔ مشک ختن
گر خرامی در چمن با این قد و لطف و خوشی　　دیگر از بالا نلافد پیش تو سرو چمن
از دهانت نکته ای با غنچه گر گوید صبا　　غنچهٔ دلتنگ از حسرت بدّد پیرهن
بالبان تو ندارد قیمتی لعل مذاب　　پیش چشم تو ندارد گوهری جزع یمن
خال دلخواهت بر آن روی نکو دانی که چیست　　نقطهٔ مشکست کافتا دست بر برگ سمن
گفته ای روزی دلت را بَرکَنم باصد جفا　　دلبرا جان میدهم زین غم دل ازمن برمکن
روز محشر چون برانگیزند از خاک لحد　　بوی مهر و دوستی آید هنوزم از کفن
بدر اگر نسبت بخور کو دست رویت را نکوست　　نسبتی بس درخورست و هست بر وجه حسن
تا جبخشا نو عروسان ضمیرم را نگر　　هر یکی را هست در هر طره صد تاب و شکن
دختران بکر فکر من که زیبا صورتند　　هر یکی دارند از معنی لباسی در بدن
حسن ایشان را بدرّ نظم زیور داده او　　نیست بالله در سخن مشاطه ای بهتر زمن
جوهری داند که چبود قیمت هر گوهری　　ناردانرا نیست پیش لعل رمانی ثمن
گر کسی نسبت کند ما را بغیری باک نیست　　می شناسد عقل آری صاف را از دُردِ دَن
راه بسیارست دانی از زمین تا آسمان　　فرق بسیارست از خرمهره تا دُرّ عدن
شعر باید گفت رنگین ورنه داند هر کسی　　فاعلاتن فاعلاتن یا دتن در تن دتن
کی توان تشبیه کردن پیش استاد خرد　　جلوهٔ طاوس را باپیکر زشت زغن

روح سلمان گر حدیثی زین قصیده بشنود　　در زمان تحسین کند کاحسنت ای نازک سخن
ای عزیز من چو یوسف بنده را از غم بخر　　زانک چون یعقوب هستم ساکن بیت الحزن
آفتاب فضلی و من بدر مدّاح توام　　آفتابا سایه ای از مهر خود برمن فکن
من نه از بهر زر و منصب شدم پابست تو　　خاک پای تو بچشم من بهست از صد ثمن
تا که فرّاش زمانه برفروزد هر صباح　　شمع خورشید جهانتاب اندرین زرین لگن
شمع اقبال تو تابان باد و شادان خاطرت　　هرگزت محنت مباد از جور چرخ پرمحن
دستها برسر زنان باد اعدویت چون چنار　　شاخ عمرت سبز و خرّم باد همچون نارون

و له ایضاً فی مدحه

دی روز با تیغ و سنان سلطان چارم سایبان　　زالبرز کُه بنمود رخ مانند ترس لگزیان
بر روی زنگاری طبق افشاند یاقوت از شفق　　گویی که بر مینا ورق میریخت شنگرف ازدهان
روشن شد از وی بحر و بر بگرفت رونق خشک و تر　　من مانده در عین خطر از دست جور آسمان
مردم همه در کار خود آسوده در بازار خود　　من در خیال یار خود از دیده سیل خون روان
گاهی بمانده منفعل از کارهای خود خجل　　گاهی نشسته خسته دل بگرفتهٔ محنت مکان
افتاده از کار و عمل نی جبّه در تن نی کَوَل　　بودم بفکر یک غزل دل پیش یار دلستان

آمد خرامان یار من دلجوی چون سرو روان
از باده مست و بی خبر دامان فشان و سرگران

زلفش بسان چنبری سودای او در هر سری　　خطش کشیده لشکری بر روم از هندوستان
ماه از جمال او خجل سرو از قد او پا بگِل　　غنچه ز لعلش تنگ دل نرگس ز چشمش ناتوان
یاقوت او درج گهر حسنش یک از یک خوبتر　　سیمین تن و زرّین کمر پسته لب و شکّر دهان
زلفش پر از تاب، و شکن شیرین لبانش چون لبن　　نازکتر از غنچه دهن باریک، تر از مومیان

چون خرمن نسرین تنش من خوشه‌چین خرمنش   ترکان چشم پرفنش سرمست با تیر وکمان
چون بدر دیدم روی او همچون هلال ابروی او   برقامت دلجوی او شد دیده‌ام اخترفشان
بنشست نازان دربرم پوسید ازخیو وشرم   گفت ای کمینه چاکرم زین سان چرایی ناتوان
گفتم زغم دلخسته‌ام وزشادی دل رسته ام   اکنون حزین بنشسته ام حیران درافعال جهان
گفت آن نگارماه رو دست ازپریشانی بشو   ای بدرحال خودبگو درپیش خورشید زمان

گردون عدل و سلطنت خورشید فضل ومعرفت
دریای جود ومکرمت میر اردشیر نوجوان

آن اختر برج جمال آن گوهر درج کمال   آن لطف حی ذوالجلال آن کامبخش کامران

ازین چند بیت معمائی بیرون می‌آید اردشیر نام

بجای سر درد پایِ دوا نِه   چو بر قلب ریش آری اورا شود به
آن منبع فضل وهنر دان کان استعداد وفر   آن باغ دانش را ثمر آن سرو دلجوی روان
گردون عزت نام او دریای همت جام او   خنگ سعادت رام او داده بدست او عنان
اعیان دولت بردرش اصحاب دانش چاکرش   لطف آلهی رهبرش پوشید پیش او عیان
آدم دم ویوسف لقا حیدردل و عثمان حیا   حلمش چوحلم مصطفی عیسی نفس موسی بیان
دانندهٔ راز فلک خلقش به ازخوی ملک   این حسن واین لطف ونمک هرگز ندارد انس وجان
با بینوایان از کرم چیزی نگوید جز نعم   درجود آن صاحب قدم از لام لا نبود نشان
خورشید دولت روی او برج سعادت کوی او   بالله سر یک موی او ارزد بصد ملک جهان
روشن دل وصاحب نظر چون دانش خود معتبر   وزعلم معنی باخبر کم دعوی وبسیار دان
کوشیده درعلم یقین واقف زحال آن واین   مفتاح باب علم ودین کشاف اسرارجهان
لطفش خوش وخلقش نکو مشکین حدیث ومشکبو   درمنطق والفاظ او روشن معانی و بیان
ای گوهر بحرکرم ای گشته درعالم علم   ای میرزاد محترم وی شهسوار شه نشان

برتر زکیوان رفعتت گردون غلام همتت   بگرفته صیت دولتت از قیروان تا قیروان
ای باتو همره لطف حق خصم تو درخون چون شفق   فرق عدو را کرده شق قهرت به تیغ جان ستان

برروی ران آهوان گر باشد از نامت نشان
چون بیندش شیر ژیان بدهد دوصد بوسه بران

این بیت مقطعست وغیر منقوط واین چند بیت بیرون می آید

درد او دارد دل آواره ام   در دل آواره دارم درد او
ازجمله عالم افضلی هم افضلی هم اکملی   وز علم ودانش مجملی دریای فضلت بیکران
توگوهری باقی چوخس توشاهباز ایشان مگس   مثلت ندیده هیچ کس در زیر این نه سایبان
ای بخشش تو بی عدد وی وصف توبیرون زحد   براوج مدحت کی رسد دست یقین فکر گمان
شرحت نگنجد درسخن توبرتری ازفکر من   برآسمان نتوان شدن هرگز بپای نردبان
ای لطف حق ذوالمنن ای شمع جمع انجمن   وی واقف از احوال من ای پاک ذهن غیب دان
ای خوب سیرت چون ملک قدرتو برتر ازفلک   باتو بگویم یک بیک حال وشکایات زمان
تارفتم از درگاه تو وزحضرت دلخواه تو   دور از رخ چون ماه تو برمن چه آمد ناگهان
آواره بودم چند گه عریان و باحال تبه   تن گشته ازحرمان سیه رخ گشته ازغم زعفران
سرگشته وازپشت زین افتاده برروی زمین   تب‌گیر ونالان وحزین اندرحدود بیلقان
تب گشته هم زانوی من بگرفت صفراروی من   چو سرکه شد ابروی من شد اشک خونین ناروان
یعقوب سان بیچاره من بنشسته دربیت الحزن   وزدرد یوسف پیرهن بدریده خون ازدل روان
سرگشته وبیخواب وخورخسته دل وخونین جگر   افتاده درعین خطر مانده بدست ترکمان
چه ترکمان هریک ... ... بد پیکری   عالی قدی گنبدسری بزریش چند گله بان
فارغ زعلم ومعرفت چرکین حدیث وبد لغت   ایشان همه ... صفت من مانده مسکین درمیان
گاهی یکی گفتی بمن کمَن سنی من تانمن   یانغی مسن نه‌یرلوسن دوغرو دِ گل دیمه یلان

وز سوی دیگر کافری بی شفقتی بدگوهری   میگفت بایک نوکری واراول ایکدنی دوت روان
بر ایپ آپربویننده تاخ دونی چخرقوینند باخ   یا آقچه جک ورسن سوراخ یامال جوکی ورسن نشان
کوتلجی دیگرچوسک ازبی همی آمد بتنگ   فریاد میزدچون اشک که اَرپه گورست یا صمان
گفتم منی برسویدلو نی دون نه اشدان قویدلر   آقچم بیدیلر دویدلو من قالدم آج ونا توان
قالمیشم امدی یالنگاج کونکلم حزین درقارنیم آج   اون گونکده گورمن برکوماج آواره ام ازجان وملن
باآن همه جورومحن وان قصّهٔ دور زمن   هرگز نرفت از یاد من فکرشراب قوچلان
بازاغ بودم درقفس بامن نبد همراه کس   گفتم که ای فریاد رس زین ناکسان بازم رهان
جستم ازان دام قضا رستم ازان مستی دغا   بای بصد آه و دعا زیشان رهیدم رایگان
اکنون دعاخوان آمدم رفتم پشیمان آمدم   افتان وخیزان آمدم لطفی کن از پیشم مران
هستم ازین حضرت خجل وزکردهٔ خود منفعل   آغشته ام درخون دل بنهاده سر برآستان

این بیت ازین ابیات بیرون می آید یک حرف نقطه دارد ویک حرف نقطه ندارد
واین صنعت را ارباب نظم رقطا خوانند

شدخستهٔ غمزهٔ تو جانم   از هجر تو خسته جان ازانم

هستم زکرده روسیه ازمهرکن برمن نگه   دارم بسی جرم وگنه میخواهم ازلطفت امان
من بلبل شیرین سخن گر دوربودم زین چمن   من بعدخواهم ساختن این گلستانرا آشیان
تو تاجبخش ومن فقیر این بینوارا درپذیر   افتادگانرا دست گیر آوارگانرا باز خوان
ای آفتاب بحروبر بربدر افکن یک نظر   باشدکه دردورقمر یک ذرّه گردد شادمان
من بدرفضلم درسخن بادیگرم نسبت مکن   فرقست ازنو تاکهن ازریسمان تا آسمان
هرصبح تامرغ سحرازهم گشاید بال وپر   تا شمع مهرآید بدر زین لاجوردی شمعدان
بادا همیشه رفعتت روشن چراغ حضرتت   بادا همای همتت دربرج دولت جاودان
باعزّت وفضل وهنر بادولت وفتح وظفر   درسایهٔ فرّ پدر آسوده باش و کامران

وله ایضاً بمدحه فی صفت الحوض

بنگر این حوض لطیف روحبخش دلگشا   همچوما صافی دلست وهست درعین صفا
هیچ غشی برنتابد زانک باماهمدمست   هیچ چیزی دردل اوخوش نیاید غیر ما
جانفزا و روحبخش است وطبیبی حاذقست   خستگان تشنه لب را دردمی بخشد شفا
مینماید نقش گیتی درضمیر روشنش   میتوان گفتن بدو آیینهٔ گیتی نما
در دل پاکش کدورت نیست چون اهل درون   خاطرش صافی بودهمواره با خلق خدا
درمیان جنّتست وحوریانش برکنار   آب اوچون آب کوثر دلپذیر وجانفزا
هذه جَنّاتُ عَدْنٍ خواندوصفش را مَلک   فَاُدخلوها خالدین آمدجوابش ازسما
اوزما دارد صفا و ما بدیدارش بعیش   قادرش نیک آفریدست از برای جان ما
رو نماید درنظر آیینهٔ رخسار او   او نموده روبما ماداده دل را رونما
درچمن سرو وسمن رانیست بی اوپرورش   باغ را از رهگذار او بود نشو ونما
ازلطافت باشدش آب وهوای روحبخش   جان توان پروردن آری درچنین آب وهوا
طرفه ترانیست کز غیرت درآردچین برو   گردمی ازپیش رویش بگذرد باد صبا
برگ گل برروی اونیکو بوجه افتاده است   نازک اندامست وگل رخ تازه رو و دلگشا
نوعروسی حلّه پوشی را همی ماند که او   هرزمان دربرکند ازنازکی گلگون قبا
ازخوشی فوّاره اش رامیرود آب ازدهان   زانک اوبس نازک اندام آمدست و دلربا
چشمهٔ خورشید بنگر درمیان آسمان   و اندرو روشن نموده چون ستاره شمعها
درمیانش هرزمان برمیجهد آب ازفرح   درحضورسرور دریا دل فرّخ لقا

شمع جمع اهل بینش اردشیر شیر دل
آنک باشد اهل معنی را بمعنی مقتدا

بحر را باهمّتش کمتر شمارند از شمر   ابر باشد پیش دستش یک گدای بی‌حیا
بی نوایانرا نعم گوید نعم بخشد زجود   بر زبانش نگذرد جز درشهادت لفظ لا
آن فلک رفعت ملک سیرت جوانبختی که هست   کامیاب وکامبخش وپیش بین و پیشوا
ای جهان فضل و دریای سخاوت کان لطف   اهل دانش را بود بر درگه تو التجا
نعل اسبت سرفرازان جهان را تاج سر   خاک پایت دیدهٔ اهل نظر را توتیا
درگه تو کعبهٔ ارباب حاجات آمدست   هرکه رو باکعبه آرد حاجتش گردد روا
لطفها کردی که هرگز بی‌نوا نگذاشتی   هیچ مسکین را برین درگاه درگاه عطا
مقتدای اهل فضلی پیشوای ملک ودین   هست با ذات شریفت ملک ودین را اقتدا
سرفرازا دردمندم از غم وجور فلک   هم مگر درد مرالطف شما سازد دوا
گوشمالم میدهد چون چنگ چرخ چنگ پشت   سوختم چون عود ومی‌سازم که کی یابم نوا
من چه گویم چون ترا حال دل من روشنست   ای ضمیر روشنت آیینهٔ لطف خدا
ذهن درّاک مرا هرگز نیارد کرد درک   طبع دانا داند این دانسته‌اید آخر شما
گرکسی مانع شود شعرمرا گو منع کن   کین قصیده خود بود بر طبع پاک من گوا
بانی ابیات شعرم ناظم درّ کلام   کرده‌ام از بهر مدحت بیتهای خوش بنا
نی ازان ابیات کز خشتست وسنگ وخاک وگل   جملگی از گوهرست وهست گوهر با بها
برمنت حقّست ومن هستم بغایت حق‌شناس   دولتت میخواهم ازحق درخلا و درملا
درثنایت می‌فشانم هرزمان درّخوشاب   من ثناگوی توام ثانی ندارم در ثنا
میکنم باصد زبان هردم ادای مدحتت   لطف فرما ازکرم بامن که هستم نیک ادا
صحبت خاصست وفرصت نازک وهنگام عیش   این سخن خوشتر بود گرختم سازم بر دعا
تا همیشه بادشاه چرخ یعنی آفتاب   روی گیتی را کند هرصبح روشن از ضیا
شام خصمان ترا هرگز مبادا نورصبح   صبح بختت را مباد ازگردش دوران مسا

ابتدای دولت وایّام اقبال تو باد   شادی وعیش ترا هرگز مبادا انتها
جام یاقوت ومی لعلت بکف بادامدام   روی اعدای تو باد از درد وغم چون کهربا
پایهٔ تخت تو برتر باد از تخت فلک   خرمن عمر تو ایمن باد از باد فنا

وله ایضاً بمدحه فی صفة القَبَلَه

حبّذا بوی ریاحین وهوای قَبَلَه   خنک آن آب روانبخش وصفای قَبَلَه
دلبرانش همه طوبی قد وحوری صفتند   گویی ازخاک بهشتست بنای قبله
دیده بنهاده چوما نرگس بیمار براه   تاکی آید نفس روح فزای قبله
آب صافی شده ازعین صفا روشن دل   گشته ازعین صفا روی نمای قبله
بید را بادصبا زان حرکت دادکه او   سرکشی کرد ببستان زهوای قبله
درهوا داری او دست برآورده چنار   میکند بی سخن امروز دعای قبله
تیزکردست زبان سوسن آزاده بباغ   تا بگوید بزبان مدح وثنای قبله
غنچه خونین جگر ار بود زدلتنگی خویش   گلشن امروز شکفتست برای قبله
بلبل آشفته وگلبانگ برآورده هزار   پرشده گنبد گردون زصدای قبله
باغ وبستان جهان گرهمه یابند فنا   عیش ما را چه زیان با دبقای قبله
قوچلانرا چه توان گفت وشراب اورا   سرخ رویند ازو شاه وگدای قبله
در بهاران که جهان بوی ریاحین گیرد   بادجان همه عالم بفدای قبله
با وجود قدم میرجوانبخت لطیف   خوشتر از باغ بهشتست سرای قبله
سرو بستان معانی گل گلزار علوم
اردشیر آنک ازو هست صفای قبله
ای جوانبخت جهانگیر سعادت آثار   شمع اقبال تو افروخت ضیای قبله

سر بلندی بهوای تو گرفتست البرز   از قدوم تو بود عزّ و علای قبله
تا که تعظیم زیمن قدمت یافته است   آسمان قُبله دهد بر کف پای قبله
خضر وقتی و زیمن قدم تست که هست   آب حیوان خجل از آب و هوای قبله
با هوای تو بود خوش دلی کلد نگلن   وز نسیم تو بود نشو و نمای قبله
راستی را نبود حاصل و محصول جهان   پیش صرّاف خرد نیم بهای قبله
قَبَله قِبلهٔ ارباب دل و اهل صفاست   تا شرف یافت ز اقبال تو جای قبله
قَبَله منزل من گشت بمهر رخ تو   که منم بدر و تو خورشید لقای قبله
منم امروز بمدح رخ چون گلزارت   بلبل خوش نفس نغمه سرای قبله
از سر من نرود آرزوی خدمت تو   وز دل من نرود مهر و وفای قبله
تا بود فصل بهاران بکُهِ رنگ امیر   دست نقاش فلک چهره گشای قبله
قَبَله بی تو مبادا بهمه حال آری   که ز روی تو بود نور و صفای قبله

وله ایضاً بمدحه فی العیاذ

ز گرد عارضهٔ آن مه اگر یک شب مکدّر شد   بحمد الله که با نور و صفا دیگر منوّر شد
زهی بیماری گرداشت چشمش خوشترست این دم   عجب بیماری بالله کزان بیمار خوشتر شد
ز گرمی کرده رویش خوی گلاب افشاند بر عارض   ز شرم رنگ و بوی او گلاب اندر عرق تر شد
علاج ضعف دل میجست جانم از طبیب دل   خیال آن رخ و آن لب بچشمم گل بشکّر شد
شنیدم بوی خوش خواهد که بر آتش بسوزاند   دلم چون عود گشت از شوق و سینه همچو مجمر شد
لبش خندید چون غنچه گل امید جان بشگفت   رخش افروخت چون لاله چراغ بیدلان بر شد
نسیم خط و خال او سوی چین و ختن بگذشت   ختن پر سنبل تر گشت و چین پر مشک اذفر شد
بزلفش کرد دندان تیز شانه تا دران بشکست   پریشان فکر در سر داشت زان دندانش در سر شد

برآمد ماه من بر بام تا بیند مَهِ نو را   ز ابرویش بهر گوشه ظهور ماه دیگر شد
رخم از هجر چون زر گشت و من با سکّهٔ عشقش   چو خالص آمدم در عشق ازین رو کار من زر شد
دل آوردم بر چشمش بخنده گفت با غمزه   به پیش جان ستان ترکان چگونه این دلاور شد
رخش در آفرینش شد بهشت و روضه و طوبی   بدین نسبت لبش شهد و شراب و شیر و کوثر شد
ازان در دور گردون بدر با نور و صفا آمد   که با خورشید رویش یکشب از طالع برابر شد
بده جام میم ساقی مراخود نذر ساغر دان   تو در تجنیس خط بین بدر شاعر نذر ساغر شد
تخلّص در چنین معنی که میگویم بدین خوبی   مرا ارشاد معنی از وزیر نظم پرور شد
مکّرم اعقل عالم مکمّل افضل دوران   که ملک دانش و اقبال ذاتش را مسخّر شد
شجاع الدّین والدنیا جوانبخت اردشیر آنکو
که رای عالیش را در مراتب چرخ چاکر شد
اگرچه این که شهپورش نُه آبای فلک خوانند   ولی کی مثل او در ملک شهپوری زمادر شد
میان جان و عرش و قدر و عشق و فیض و عرف اسمش   چو خواندم در دلم جا کرد و اسم اعظم از بر شد
چو کلک اندر کف او دان کسی را کز قلم دم زد   چو حرف اندر خط او خوان کسی را کاهل دفتر شد
معانی چون بیان سازد بمعنی موی بشکافد   صحیحست آن حدیث الحق که از کلکش محرّر شد
ز گنبد خانهٔ بزمش ز نقش اطلس سبزش   مثالی بر هوا بر دند کین خرگاه اخضر شد
چو در خرگاهش افروزند هر سو شمع کافوری   تو گویی آسمان از روشنان پر زیب و زیور شد
هر آن قابل که با ذاتش بدولت همنشین آمد   سعادت همنشینش گشت و اقبالش میسّر شد
وجودش در مقام فضل اصول چار مذهب گشت   ضمیرش در جهان جان چراغ هفت کشور شد
بهر جایی که مأوا ساخت آن شد جنّت المأوی   بهر جا کو قدم بنهاد آن جایگه مصدر شد
وزیرا آصفا جم منزلا آن عالم آرایی   که از خورشید رای انورت گیتی منوّر شد
بر نوشیروان وقتی از بوزرجمهر افزون   که در حکمت سخنهایت جهانرا زیب دیگر شد

زحل هندوی درگاهت چو خواجه مشتری لالا   بدین درهر دورا تشبیه با کافور و عنبر شد
بهر مجلس کز اخلاقت خلایق شمه ای گفتند   ازان انفاس مشکین گشت و مجلس هم معطر شد
عدویت چون پنیر از شیر مادر شوربخت آمد   گل عمرش بریزید و تُرُش رو همچو زر زر شد
ترا عیش و فرح قسمت و حاسد را غم و محنت   بقدر هر کس از روز ازل قسمت مقدر شد
هر آنکس را که مهرت از نظر راند او فتاد از پا   هر آن تن را که لطفت تربیت فرمود سرور شد
حسودت مضطرب از پا فتاد و مضطر است اکنون   بلی چون مضطرب افتاده گشت از پای مضطر شد
چو سین شد رخنه رخنه سدّ عمر حاسدان تو   چو ری پشت عدوی تو دوتا گو دیده زان سر شد
هنرپرور سخن دانا که هستی در سخن دانا   نظر بر بدر کن خوش خوش که در وصفت سخنور شد
اگرچه بدر بر اوج معانی اظهر از شمس است   ولی سرگشتهٔ دوران ازین چرخ ستمگر شد
گرش تو سایه ای از مهر بر سر گستری شاید   که او هم با دعاگویی به پیشت سایه گستر شد
اگر نرد مرادی باختم با کعبتین دل   زکج بازی سپهرم مهره اندر قید ششدر شد
مرا از دست ناجنسان غم و انده بهم برزد   دریغا دفتر عیشم ز باد عمر ابتر شد
ولی اکنون شدم دلشاد و غم را در ره افکندم   که احسان تو با بنده ز راه لطف رهبر شد
اگرچه مفلسم امروز و هستم ناتوان لیکن   توانگر همّتی داری با نعامت توانگر شد
ردیف این قصیده زان جهت شد گفتم ای دانا   که در مدح تو هر معنی که گفتم آن مقرر شد
گر این شدها بچنگ آرد بخواند زهرهٔ زهرا   بوجه خوش بسی معنی برآرد زهره ازهر شد
خرد میگویدم اکنون که دردسر مده دیگر   دعا گو وقت نازک شد چه میگویی مکرّر شد
همیشه تا فروزد خور همه گویند در دوران   که روشن دیدهٔ عالم ز نور طلعت خور شد
چراغ دولت و عمر تو روشن باد همچون خور   که اهل ملک را رایت بچندین وجه درخور شد

و له ایضاً بمدح سلطان القضاة فی الزمان قاضی سعد الحقّ و الدّنیا و الدّین دام ظلّه

ای مسلمانان چو من غمدیدهٔ بیدل که دید   دل ز من دزدید زلفش گاه دعوی سرکشید
گر نشان دل ازان کافر نمیگردد پدید   قصّه پیش قاضی اسلامیان خواهد رسید
دین پناه مملکت سعد اختر طالع سعید
سعد دین ابن ظهیر الدّین قاضی بایزید

*

آنک حکم مطلقش سازد حق از باطل جدا   حکم او را راستی محکوم گردد پادشا
کار او در دین و دنیا نیست بی قول خدا   یاور او در همه کاری خدا و مصطفا
هست در هر علم رای عالیش مشکل گشا   هست در هر باب کار بسته را دستش کلید

*

هر که کرد انکار کارش باشدش در دین خطر   وانک با اقرار شد پیشش زحق دارد خبر
صورت او وجه معنی می نماید در نظر   نقش آن صورت ز معنی بست نقّاش قدر
طالعش سعد است و اسمش سعد و دینش راه بر   هست سعد دولت و دین دولت او برمزید

*

ذهن او کشّاف معنی خوان که علم اظهار اوست   دست او مفتاح همّت خوان که جود آثار اوست
با معانی و بیان الفاظ گوهربار اوست   روشنی در کار شرع از پرتو انوار اوست
هر حدیثی کان صحیح آمد یقین گفتار اوست   وانچه از کلکش محرّر گشت می باید شنید

*

دولت واقبال وعزّ وفضلش از آب وجدّست   عقل با علمش بود طفلی که درسش ابجدست
هرچه گویم درکمال اویکی اندر صدست   واقف خیر و شرست وعالم نیک و بدست
هرکه برگردد ازو دردین وملّت مرتدست   وانک شد ازجان مرید او نخواهد شد مرید

*

از وجودش عالم اسلام را رونق بود   عقل را درملک دین برصدق او صَدّق بود
هرکه اورا دوست دارد دوستدارحق بود   زانک اندر دعوی حق حکم او مطلق بود
آنچه گفتم درصفات ذات او الحق بود   درجهان جان چو او ذات شریفی کس ندید

*

با سعادت نام نیک اوست مشهور زمان   نیک بخت آنکس که نیکونام باشد درجهان
ای که تیرحکم معنی باشد ازشستت روان   گرهمی خواهی که نیکو یابی از نامش نشان
با معمّا یک عدد درشصت نِه نامش بدان   با سعادت شو قرین وازنحوست شو بعید

*

ای خلف فرزند شادان از تو روح جدّ وأب   از شما کس جز بذکرخیرنگشو دست لب
هم نسب داری باقبال وسعادت هم حسب   هم وزارت با تو موروثی است هم علم وادب
گوهر پاکیزه مثل تو نباشد ای عجب   این چنین پاکیزه گوهررا بجان باید خرید

*

باش تا هردم گلی درباغ وصلت واشود   دم بدم خارحسد دردیدهٔ اعدا شود
اخترمسعود تو در منزل اعلا شود   وز فلک هرساعتت نومنصبی پیدا شود
باش تا خورشید اقبالت جهان آرا شود   صبح بختت این زمان ازمشرق دولت دمید

*

برسپهرقدرهستی اخترعالی مقام   کار ملک و دین ز رای عالیت یابد نظام

29 Заказ № 2125

آفتابی بدررا ازمهر تو نوری تمام   روشنی یابدچو درکارش نمایی اهتمام
بدرم و دوران مرا سرگشته میدارد مدام   بدرخود در دورگردون کی بیکجا آرمید

*

یافتم برشش جهت ازروی معنی دسترس   زان جهت کردم بمدحت این مسدّس راهوس
درخراسان بربساط شاهرخ راندم فرس   درسخن شطرنج معنی را نبرد از بنده کس
بدرشروانم که هستم اظهرازشمس طبس   همچوخورشیدم که گردد درجهان فرد ووحید

*

تا بود صدرشریعت مسندت بادا رفیع   با وجودتو مشرّف هم شریف وهم وضیع
تاکه باشد درشمر بعد از صفر ماه ربیع   دربهارعمر بادت سال ومه فصل ربیع
باد ایّامت بکام وچرخ گردانت مطیع   باد یارو یاورجانت خداوند مجید

وله ایضاً بمدحه فی اللغز

چیست آن جوهرکه در دریای معنی بابهاست   درکتاب شرع آنرا فصلها و بابهاست
جوهر پاکست وپاکان قیمتش دانند وبس   عالم آن عارف جوهرشناش باصفاست
جوهرآیینه گر صورت نماید در نظر   لیک آن با وجه پاک آیینهٔ معنی نماست
خاکیانش پاکتر دانند از آب روان   میزند درمشرکان آتش نه از بادهواست
سنگ پاره نیست کزخورشید یابد پرورش   جوهر دین پرورست وصدچوخورشیدش ضیاست
درخراسان وعراق و ماوراء النهر وهند   قدرش افزون ازهمه چیزست وخودقیمت فزاست
مصروشامش باهزاران وجه گشته مشتری   مثل آن نه درفرنگستان نه درچین وخطاست
لؤلؤ و یاقوت ومرجان وزمرّد نیست هست   جوهرفرد و زهرچیزش فزون قدروبهاست
همچولعل اهل یقین راسرخ روییهاست زان   مشرکانرا روی زرد از رشک آن چون کهرباست

ای عجب کانزانه جسمست ونه جان نه سرنه پای   بر سر و پای سران ملک و دین حکمش رواست
راست قول عالمست وهست فکرش بی خطا   راست بشنو این سخن ازمن که گفتم بی خطاست
طاعتش برگردن اسلامیان فرض آمدست   گر بعدل و داد درملک مسلمان پادشاست
دارو گیرو عدل و داد اوجهان آراستست   در مسلمانی ازین شاه جهان آرا کراست
ازخدا گوید سخن با دوستان و دشمنان   دوستداراوست آن کز دوست داران خداست
هرکه کارناسزائی میکند درعهـــد او   میدهد زودش سزا درکار ومیگوید سزاست
میکند دعوی بقول راست الحق صادقم   راستی برقول او هرصادق القولی گواست
سالکان را رهبرست و گمرهانرا رهنمای   مؤمنانرا مقتدا اسلامیان را پیشواست
هرکه زو قول وعمل آموخت شد عالیمقام   آنک با قولش مخالف گشت ازدین بی نواست
حق جدا گردد ز باطل روز دعوی پیش او   هرکرا با باطلی ازبهر حقی ماجراست
جان من قربان کیش او کجا ترکش کنم   تا بکیش اش برده‌ام ره میروم چون تیر راست
هرحدیثی کو محرّر کرد میخوانش صحیح   پاک بشنو این حدیث ازمن که بی روو ریاست
هست کشّاف معانی هست مفتاح علوم   در معانی وبیان وکشف او عالم کجاست
هرسؤال مشکلی کز وی کنند ارباب علم   میدهد آسان جواب الحق بسی مشکل گشاست
جاهلانرا منکرست و عالمان را معتقد   هست بیگانه ز ملحد باموحّد آشناست
حق بود حکمش بعالم برمسلمانان همه   کافرم گر زین همه گفتم یکی ازحق جداست
جای او دارالادب یعنی که شروان ملک پاک   خود بعالم خوشتر از دارالادب دیگر چه جاست
گرچه زو ملک مسلمان را بود نشو و نما   درمشامی دایمش زاسلامیان نشو و نماست
ای سخندان این لغز را گر نمیدانی که چیست   عالم این شو که شرع مصطفی مجتباست
قاضی این شرع باحکم قدر دانی که کیست   آنک در دارالقضا فرمان رواهمچون قضاست
اختر برج سعادت گوهر درج شرف   مخزن گنج هدایت منبع عین عطاست

آفتاب لطف و سعد دولت و دنیا و دین
آنک باصد روشنی اسلامیان را رهنماست

هرکه قولش نشنود کافرشود بشنو از آنک   در شریعت قول پاک او حدیث مصطفاست
ترک چرخش اسم سعدی بیک خواند بر سما   سعد خواند قاضی گردونش اسما از سماست
پایهٔ قدرش فراز طارم نه پایه است   سدرهٔ جاهش براوج عزّ ورفعت منتهاست
خاک پایش هست اولوالابصار را کحل البصر   گرد راهش ازشرف درعین اعیان توتیاست
پادشه با آنک احکام ممالک زان اوست   چون بحکم او رسد گوید بلی حکمش رواست
اعتقادش با نبی و باولی پاکست و راست   دوستدار خاندان مصطفی و مرتضاست
گرچه درصورت قبا پوشست آن صاحب وجود   لیک درمعنی دلش باکسوت آل عباست
ای قبای فضل و استعداد زیبا بر قدت   اطلس سبز فلک برقامت قدرت قباست
قامت خصم تو از بار محن گشتست لام   ازبلا بیرون کجا آید که جایش دربلاست
بحر پیش دست تو باشد سرابی پیش بحر   ابر با بارانِ اعطایت گدای بی حیاست
مَکرمت خواند فلک شئ الله ای صاحب کرم   با فقیرانت زوجه مکرمت دایم سخاست
دوستانت چون الف از راستی در راحتند   وز کجی دشمن چونون افتاده دررنج وعناست
گر پدر شد در بهشت اینجا بهشت واین مقام   توخلف قایم مقامی وهمان دولت بجاست
باش تا درملک و دولت سرفرازیها کنی   ابتدای کارت اکنون شد چه وقت انتهاست
آفتا با یک نظر بر بدرکن از عین مهـــر   کو زدور وجور چرخ بیوفا همچون سهاست
روزوشب درکار دوران میکند فکر دقیق   گشته دل سوراخ و سرگردان بسان آسیاست
غم زداد آرد دل ریشم مکدّر زین شدست   صیقل لطف تو می باید که آنش غم زداست
عرض کردم حالیا حال دل بیمار خویش   شربتی گر بخشدم جود تو امید شفاست
آفتاب همّتی کار تو لطفست و عطا   بدر نظمم من شعارم شعر و اوصاف و ثناست

کی توانم گفتن اوصاف تو باچندین سخن   بر دعایت ختم گردانم که هنگام دعاست
تا که در دنیا و دین اسلامیان را دولتست   تا سرای شرع از آن خواجهٔ هردوسراست
باد در دولت سرای مسند شرعت مکان
کاستان عالیت اسلامیان را ملتجاست

وله ایضاً فی مدحه

زهی بذات تو رونق گرفته کشور شرع   نهاده دین نبی بر سر تو افسر شرع
ظهیر ملک و ملل بود بابت از هر باب   تو سعد دینی و روشن ز رویت اختر شرع
وزیر زاده‌ای و قاضی اباً عن جد   ترا دوات وزارت رسد چو دفتر شرع
کجاست دشمن بدکیش را ظفر بر تو   که یاورند ترا لشکر مظفر شرع
نهند برخط حکم تو سر مسلمانان   تو ئی بحکم قضا در زمانه سرور شرع
بود بطبع لطیف تو قدر و قیمت شعر   بود بذات شریف تو زیب و زیور شرع
بشرع مردم اسلام را توئی یاور   که باد یاور تو روز دین پیمبر شرع
ترا بعرش برد شرع مصطفی بخدا
که هست سدرهٔ شرع از تو منتها بخدا
زهی سرشته وجودت ز جود و حلم و حیا   تو پاک اصلی و از تو نیامدست خطا
معین و قاضی اسلام سعد دولت و دین
مطیع حکم تو شاهان شده بحکم قضا
ضمیر پاک تو چون سر غیب میخواند   ز روی تختهٔ امروز حالت فردا
حسود جاه تو از غصه باد در ویلی   که در زبانش نباشد بغیر وا ویلا
نعم بسایل خود داده و جواب نعم   نبرده لا بزبان جز در اشهد آن لا

اگر چه عین ملک وجه زر بود لیکن   کف تو نشمرد آنرا مگر بعین عطا
هر آنچه هست پس پرده فلک پنهان   بود در آیینهٔ روشن دلت پیدا
چو آفتاب ز روی تو نور می تابد
ز رای روشن تو ملک نور می یابد
مکان حلمی و اخلاق و علم و دانش و جود   شده وجود تو از جود و مردمی موجود
هر آنکه سود بخاک در تو روی نیاز   زیان نکرد کسی چون کند زیان از سود
به پیش قدر تو گردون ز خویش میزد لاف   بزد طپانچه چنان بر رخش که گشت کبود
چه غم ز دشمن نحس و ز حاسد منحوس   ترا که اختر سعدست و طالع مسعود
چو نی هر آنکه نشد با نوای تو دمساز   ز چنگ غصه خورد گوشمال همچون عود
چو عاقبت ز تو وصف جمیل خواهد ماند   ترا بملک بقا باد و عاقبت محمود
بلند قدر چو خورشید گشتی و خصمان   چو سایه در پس دیوار میکنند سجود
چو صبح هر که نزد با تو دم ز صدق درون
دلش بسان شفق باد غرقه گشته بخون
سخن شناس کریما به بین در سخنم   مرا شناس که غواص بحر نظم منم
اگرچه بلبل باغ معانیم خوانند   ولی بگاه بیان طوطی شکرشکنم
بنطق طایر قدسم میان گلشن خلد   اگرچه بستهٔ دام هوای خویشتنم
شکسته باد سبوی فلک بسنگ جفا   که یک نفس پر و بالی بخوش دلی نزنم
بود که شهد وصالم دهان کند شیرین   که تلخ گشت ز زهر مفارقت دهنم
نهال صبرم اگر میوهٔ امید دهد   امید هست که بیخ جفای غم بکنم
بغربت امن وطن یاد کردمی هر بار   کنون شکایت نا ایمنی است در وطنم
مرا شکایت و غم بی نهایت از فلکست

خود اکثر شعرا را شکایت از فلکست

چو نامه‌ام ز جفای فلک بخود پیچان　　هزار قصهٔ پرغصه در درون پنهان
که تا ز راز دل ریش من خبر یابی　　دمی ز روی عنایت به پیش خویشم خوان
تو آفتاب کمالی به بدر کن نظری　　کزین کمال مرا نیست ذره‌ای نقصان
بتحفه پیش تو امروز گوهر آوردم　　اگر قبول کنی هیچ عیب نیست در آن
چو هست بحر سخن پر ز گوهر معنی　　کجا برند سخن جز بنزد معنی دان
سخنوران ز اکابر وظیفها خواهند　　وظیفه چیست بزرگا بگو تو با ایشان
همیشه تا بجهان باشد آدمی موجود　　مباد ذات شریف تو در تعب ز جهان
زجور حادثه شخص تو مستمند مباد
زچشم زخم زمان هرگزت گزند مباد

و له ایضاً فی مدح ملک الامراء امیرطهمان طاب ثراه

یک شب ز جفای روز هجران　　بنشسته بدم به بیت الاحزان
غمهای زمانه پیش من جمع　　وز کار جهان دلم پریشان
از اشک بهر کنار رودی　　در بیت سرودم آه و افغان
با پیر خرد که کاردانست　　گفتم که ایا حکیم انسان
درد دل خستگان غم را　　خوشتر ز تو کس نکرد درمان
درمانده بدست غم اسیرم　　وین درد چه سان رسد بدرمان
گفتا که بغم چه می نشینی　　برخیز و رهی ببر بپایان
از راه صفا برو به بیغرد　　خار ره آن به از گلستان

بزم خوش ذوق بخش بنگر　　می نوش و ز دور داد بستان
باروی امیر قلعه دلشاد　　این مطلع خوش بوجه برخوان
ساقی بمن آر می بدوران
بریاد رخ امیر طهمان
آن گوهر پاک مخزن دل　　آن میوهٔ باغ عالم جان
عالی نسب و سلالهٔ پاک　　از آل کیان و فخر اقران
والاگهر و ستوده اخلاق　　دریا دل و آفتاب احسان
ای روی تو عید اهل معنی　　جان عید رخ ترا بقربان
با قدر ز توتیا فزونست　　گرد قدمت بچشم اعیان
ابر کرم آمدست دستت　　باران عطا ازوست باران
خوش باش که همچو نور پیداست　　در روی تو دولت فراوان
گردون و زمان هنوز با تو　　امروز همی کنند پیمان
از حق همه روزه دولت و قدر　　افزون شودت بیمن سلطان
گر رفت شهید امیرجمشید　　دارد به بهشت حور و غلمان
آرامگه شهید از حق　　با حور بود بباغ رضوان
تقدیر بکار او چنان بود　　با دهر ستیزه کرد نتوان
هرکس پی منصبی دوانست　　تا کار که می شود بسامان
تو خوش دل و با برادران خوش　　در عشرت و عیش کامران مان
بنگر هنر من ای هنرور　　بنگر سخن من ای سخندان
تو میر هزاره‌ای و بنده　　در باغ سخن هزار دستان
کارم همه مدح خاندانست　　آری بعلی بشاه مردان

پاکست بصدق اعتقادم — شکی نبود درین یقین دان
سی سال گذشت تاشما را — هستم بزبان جان ثنا خوان
شروان وطنست لیک هرجای — قیمت بودم فزون ز شروان
من بدرم و نام من چوخورشید — روشن شده است درخراسان
هستم ز تو حق شناس دولت — وز باب توصد هزارچندان
اکنون چو بحضرتت رسیدم — در من بنگر بچشم احسان
در پای تو من گهرفشاندم — تو برسر گوهرم زرافشان
تا هست همیشه مشعل خور — در قلعهٔ آسمان درخشان
در قلعهٔ دولتت وطن باد — روشن دل تو بنور ایمان
خوش خاطر و تندرست باشی — با عشرت و دوستان و اخوان

و له ایضاً فی مدح برهان الوزرا امیر
لطف الله طیب الله ثراه

علی الصّباح که گشتم زخواب خوش آگاه — شدم نظاره کنان در زمرّدی خرگاه
برای آمدن عید برفلک دیدم — گشاده کرده زرحمت بهرطرف درگاه
ملک بگفتن تکبیر بود و من بنده — ببندگی زخداوندخویش حاجت خواه
خرد که باخبر از کارهای ایّامست — بلطف گفت مرا کای قرین ناله و آه
رواشود زخداوند حاجت آن کس را — که او به بندگی اقرار کرد بی اکراه
رسید عید و تویی بدر آسمان سخن — برو بحضرت خورشید فضل وعیدی خواه

انیس صدر وزارت عزیز مصر وجود
لطیف و صاحب دیوان امیر لطف الله

نتایج قلم او بوجه درآفاق — لطایف سخن او بخیر درافواه
زهی جناب شریفت زکارها واقف — زهی ضمیر منیرت ز رازها آگاه
مشرفند بکلک تو ملک و ملّت و دین — مُزیّنند بذات توصدر و مسند و گاه
سخن ز طبع سخندان توکنند شهان — نظر بکلک گهربار تو کنند سپاه
ضمیر پاک تو کشّاف سرّ معنی ملک — زبان کلک تو مفتاح باب مخزن شاه
فلک بخصم تو تجنیس خط قبا داد ست — بحاسدان تومقلوب داده است کلاه
زبان نطق نخوانده بغیرمدح تو نظم — براق وهم نبرده براوج قدر تو راه
ز عین جود بسایل نگفته لا هرگز — مگر در اشهدان لا اله الّا الله
بگفتمی که تویی رازق سپاه بوجه — اگرچنانک نبودی بنزد شرع گناه
به پیش روی تو مه ذرّه ایست دربرخور — به نزد رای تو خورسایه ایست درتک چاه
بیاد روی نگاری زمن سشنو غزلی — که ماه و مهر به پیش رخش نهند جباه

بدان دو رخ سپه حسن را کشید آن شاه
اسیر کرد دل خلق عالمی بدو ماه

بحسرت لب وخالش دمی که جان بدهم — شراب سرخ به پیشم نهید ونقل سیاه
مرا درآیینهٔ روی توبسی نظرست — ولی بروی تو گفتن نمی توانم آه
گرفت زلف رخت را زدم بسینه دودست — زنند طشت بدستان شبی که گیرد ماه
زجور دور فلک بدرچون هلالی گشت — بمهر روی تو آورد همچو ذرّه پناه
بزرگوارا خورشید اوج اقبالی — بحال بدرکن آخر زعین مهر نگاه
مرا فلک هنر شعر داده است ولیک — غم چو کوه ازان دارم و رُخی چون کاه
چه خواهم از فلک دون نواز سفله پرست — چه جویم از هنر غم فزای شادی گاه
تویی مربّی اهل هنر برتبت و قدر — تویی سرآمد اهل قلم بمنصب وجاه

سخن بمدح تو دایم بوجه میگویم   بمعنی سخنم آمد این قصیده گواه
سخن درازکشیدن چه میدیم فرما   خلاصهٔ سخن اینست وبس سخن کوتاه
مدام تاکه بسالی دوعید باشد وخلق   طلب کنند بهرعید بزم وعشرت گاه
همیشه باد ترا عید شادمانی و باد   حسودجاه ترا دل غمین وحال تباه
دعای دولت تو درزبان اهل زمان   وجود اشرف تو در پناه ظل اِلّه

وله ایضاً بمدح سلطان الامراء
خالق بیردی آقا فی وصف العمارة

ای همایون خانه هستی بخت و دولت را مکان   منزل روحانیانی داری از دولت نشان
تومبارک بادی و شادی واقبالت مقیم   برمبارکباد توجانها فشانند انس وجان
صاحبت براوج عزّ وفرهمای دولتست   توشده برج سعادت وان همارا آشیان
آسمان را برقراری ایمنی از کار دور   تابتو هست از فلک فرق از زمین تا آسمان
باغ فردوسی بنزهت یا گلستان ارم   بیت معموری برفعت یا بهشت جاودان
هذه جنّات عدن فادخلوها خالدین   درصفات جنّت بزم توخواندن میتوان
ملجای ایمان ملکی مخزن عزّوشرف   مسکن صدق وصفایی مأمن امن وامان
تا شرف یابد زخاک درگه تو آفتاب   هرصباح ازمهرپیشت رخ نهد برآستان
سر بگردون برفرازی درهوای سروری   کز در دولت سرای اوست فخرسروران
دُرّ بحر لطف خالق بیردی آقا آنکه هست
نیک نام و نیک رای و کامیاب و کام ران
اسم خالق دایما با اسم او آمد قرین   نام وی را اسم اعظم پس توان خواندن بدان
برجناب عالیش روشن بودحال فلک   برضمیر روشنش پیدا بود راز نهان

گر نه درفرمان حق بودی وحکم لم یزل   برسرافرازان نبودی حکم وفرمانش روان
ای عزیز مصرهمّت حاتم حیّ کَرَم   ای لطیف پاک طینت ای بزرگ خرده دان
نی رسد برپایگاه همتت دست یقین   نه پرد بر بارگاه رفعتت مرغ گمان
هرکه همچون تیر نبود راست رو درحکم تو   زه فکنده درگلو هرسوکشندش چون کمان
آسمان کی لاف بُرنایی زند با بخت تو   پنجه نتواند زدن پیرکهن با نوجوان
می نماید چون الف تیرت عیان درچشم خصم   چون الف درعین بنشیند بود نقش عیان
از تو آب رفته باز آید بجوی خشک رود   تا نوا یابد ز رود تو مقام آبدان
مردم محمودآباد از تو با فخرند وشاد   هرکه دارد از تو فخر آباد باد وشادمان
از رخت گشتاسبی تاجنّت آباد آمدست   جوی اشک ازچشم حاسد میرود همچون زلان
تُرک خنجردار گردون آنک بهرام اسم اوست   در دغا نامت شنید و دید تیغت خون فشان
گفت خالق بیردی بوآدو بو نصرت سنکا   پیش خلقان زمین آمد گواه است زآسمان
تیر تیزت ترکمانان را زدیده خون بریخت   هست قد ترکمان ازسهم توچون تو کمان
حاسد اندر پای تو افتاد مانند رکاب   خاتم اقبال تا در دستت آمد چون عنان
هرکه سر برخاک پایت سود یابد فایده   سود را البته باشد فایده نبود زیان
هرکه او درملک دل کشته است تخم مهرتو   بهرها یابد بسی از مزرع امید جان
آفتاب همّتی بنگر بیدر از عین مهر   کو هلالی شد زجور گردش دورزمان
فکر بکران سخن شادان دلم دارد ولی   رنجه میدارد مرا فکرعیال وخان ومان
حیف باشد بلبل معنی زبی برگی خموش   از بهار شادمانی دوروغمگین درخزان
وا رَهَم از جورِ نُه گردون ندارم دل برنج   گر برم از تو بگردونها برنج سالیان
ماهیان از سالیانم هم گواهی داده است   زانک هستم درثنایت سالیان وماهیان
گوهر پاک سخن ازآسمان آمد فرود   اهل دانش این چنین دانند وخود هست آنچنان

ز آسمان نظم پیشت گوهر آوردست بدر   دانهٔ قوتش ده از وی دانهٔ گوهرستان
تا زمین باشد بجا برجای باد این خاندان   تا بود از سبزه زار طارم اخضر نشان
نصرتت همراه و دولت یاور و بختت رفیق   حافظ و یاور نگهدارت خدای مستعان

وله ایضاً فی مدح ملک الامرا امیرافتخار طیب الله ثراه

درد مندی میکشد در غربت از رحمت تنم   ای که دردی داری از من باخبر شو کین منم
دایما در دامنم دلخسته دردا چاره چیست   میزند هردم غمی دست ستم در دامنم
ز آسیای چرخ گردانم بصد فکر دقیق   کز غمش صد رخنه شد در سینه چون پرویزنم
خرمن عیشم مرا باد جفا جو جو ربود   روی چون که کرده و برباد داده خرمنم
همچو چنگم لاغر و پیداست رگهایم ز پوست   ناله و زاری کنم گر بر رگ افتد ناخنم
خون نماند اندر تنم تا رگ زنم زافراط خون   فارغم باری که نبود حاجتی با رگ زنم
معده بامن سردی و ناسازگاری میکند   چون ندارد گرمیی خواهم که زو دل برکنم
از ضعیفی گر شبم کیکی گزد گیرم بدست   لیک نشناسم که آن کیکست یا لاغر تنم
از تن من کس کجا یابد نشان در پیرهن   رشته تابی بیش نبود جسمم از پیراهنم
من خود از غم رشته تابی گشته ام این درد بین   دم بدم هر موی بر اعضا زند یک سوزنم
از دوسو چون بنگرم در فرقت اهل و عیال   درنظر یک سوی فرزند آید و یک سو زنم
کوه غم بر میکنم از دل بتلخی چاره چیست   عیش شیرین نی و چون فرهاد مسکین کُه کنم
میدهد جام صفا دوران بهر ناکس دنی   من که صافی مشربم چون درخور دُردِ دنم
چرخ دون پرور نمیدانم چه میخواهد زمن   گاه از و در درد و رنجم گاه از و در شیونم
گشته ام بر مرکب فکرت سواره کز چه روی   میزند هردم لگد این سبز خنگ توسنم

خوش بود از درد اگر یک دم تنم یابد قرار   آن سعادت را بخوش حالی شمارم مغتنم
جفت غم شد جان و طاقت طاق گشت و دل شکست   ای فلک زین بیشتر درخسته حالی مشکنم
درد پا از پایم افکند و هنوزم در پی است   درد سر خود منزلش عالیست از سر چون کنم
قصّهای درد دل گفتن نیارم با زبان   درد بسیارست و من اندر صفاتش الکنم
گاهی از کار جهان با چشم تر چون نرگسم   گاهی از فکر زبان بسته زبان چون سوسنم
گه تب سردم چنان افسرده سازد مرغ جان   کاندمش خواهم سمندر سان در آتش افکنم
گاه بگدازم چو شمع از تاب و ریزم اشک گرم   دود چون آتش رود بر سر زبیم مردنم
گر شوم غرق عرق گویی که حمام پر آب   گه درونم آنچنان سوزد که گویم گلخنم
خالصم چون زر ولی از آتش غم در گداز   مرد آتش نیستم گر خود ز روی و آهنم
گه ز تنهایی شوم سودایی و بیرون جهم   عالمی خواهم که از آشفتگی برهم زنم
گاه با خرمهرهٔ چندم فتد هم صحبتی   تا بدان ناجنس مردم گوهر خود بشکنم
گر بگویم طوطیم از نطق من ریزد شکر   چون مگس گردند از هرجانبی پیرامنم
گر بگویم مرغ روحم را نوا باید ز قوت   قوت از ایشان نباشد نیم دانه ارزنم
ناکسا نرا صد هزاران بار کردم تجربه   باز هم می آزمایم پُر ندامت کودنم
از بد اندیشان چه یابد طبع نیک اندیش من   پیش بی معنی چه سود از معنی مستحسنم
چند با شم همچو سرکه تند و تیز و ترش روی   با زبان چرب و شیرین چون عسل بار و غنم
عنکبوت آسا نیم پیوسته در بند شکم   کز برای رزق در هر گوشه ای دامی تنم
بحر نظمم گوهر معنی است قوت جان من   خازن گنجم زبان من کلید مخزنم
مفلسم از زر ولی مقرون بگنج معنیم   گر ضعیفم بر قرینان هست زور قارنم
گر بملک فقر خواهم کوزهٔ آبی ز کس   پس بیا و یزید در ویشان سبواز گردنم
بلبل عرشم چو طاوس فلک بگشاده بال   روضهٔ رضوان سزد در باغ معنی گلشنم

بدر شروانم که هستم اظهار از شمس طبس   بر سپهر نظم چون خورشید تابان روشنم
روشن آمد فن من چون اختر طالع بلی   قاف تا قاف جهان دانند من صاحب فنم
گوهرم پاکست از آن بدگوهرانم حاسدند   من هنر دارم از آن هر بی هنر شد دشمنم
با همه دردی گرم دشمن بود روبین تنی   رستم میدان فنم چشم دشمن بر کنم
از کمان قصد زهٔ سستان بدکشیم چه باک   کز دعای اهل همت هست در تن جوشنم
گوهر فردم که از دریای قدرت آمدم   سنگ پاره نیستم کآری برون از معدنم
مرغ قدسم لیک در چنگ عقاب محنتم   هستم انسان لیک در اندوه هر اهرمنم
در شب غم مانده ام ز افراسیاب روزگار   گوییا از ظلم او در تیره چاه بیژنم
میرسد بهمن که تا در قید پولاد آورد   زال گیتی را و گوید هست بند متقنم
بهمن از بهر شکم نافع بود گویند لیک   من شکم در مشت بگرفته زبیم بهمنم
هر شبی با صد ترانه آیدم سرما ز در   تا بلرزاند بقول و ضرب در درد تنم
از جفای ترکمانان خود دلی دارم خراب   زان خرابیها کز ایشان شد بملک و مسکنم
خانهایم در شماخی سوخت در دربند بین   دود آه آتشین بر می شود از روزنم
کی کشم خود را چو ابریشم بیازارارش   کی بود کاسایشی یابد دل از کلدنکلنم
در غم یولاق خود بر سینه کوبم آق‌داش   از نظر تورکن رود سرخاب چون الجیکنم
حالیا در قلعهٔ دربند هستم معتکف   ایمنم اینجا و امن آباد باشد مأمنم

قلعه دارش افتخار عالی همت آمدست
آنک ازو پر نعمت و پر وجه باشد مکمنم

یا الله العالمین دیدار شه کن روزیم . کز رخش صدکار بگشاید بوجه احسنم

وله ایضاً فی مدح افتخار الامرا امیر کهنه پوش

صبحگاهی کز شماخی باهوای این دیار   عزم ره کردم سواره بر سمند راهوار
بود سرمای زمستان متفق با باد صبح   هردو همدم گشته و بربوده از سر اختیار
برف و باد و سردی ایام و اندوه زمان   کرده قصد جان و در کار اوفتاده هر چهار
روی گردون گشته بود از شدت سرما کبود   در هوا افتاده لرزه از یمین و از یسار
برف بر یک جایگه مانده ز بس افتادگی   باد را یکجا نبود از غایت سرما قرار
بود از قاقم زمین را پوستین کرده ببر   بادکنده از درختان پوست همچون برگ بار
آسمان از حقه گویی برزمین کافور ریخت   شیشهٔ شب چون تهی کردند از مشک تتار
خاک را افسرده چشم و آب را بربسته دم   بید را لرزان سر و تن پنجه افکنده چنار
من سواره بر فرس یک دو پیاده پیش رو   گشته از سردی دهر افسرده طبع و دلفکار
در سرم درد هوا سرما معارض رو برو   بار محنت بر دل و افتاده دست و پا ز کار
بودم از دم سردی باد سمرقندی غمین   غم نبودی گر بخاری بودی آنجا از بخار
با خرد گفتم که ای دل گرمی عالم ز تو   مجلسی خواهم که تا طبعم شود زان گرم کار
گفت هان پیش امیر گرم رویی میروی   کاتش شوقش بسوزاند دلت را عودوار
آفتاب اوج همت آنک از پشتی او   پشت گرمیهاست هرجا خلق را در روزگار

سرفراز روز هیجا پر دل زهره شکاف
شیر میدان شجاعت کهنه پوش نامدار

اکرم اعظم همایون طلعت دولت مآب   احسب وانسب امیر اعدل نصرت شعار
صورتش با سیرتش نیکو یک از یک خوبتر   آفرین بر جانش از جان آفرین پروردگار

زر اگرچه نامدار و سکّه دار عالم است لیک پیش همتش هرگز نیاید در شمار
منکر او باد پیا دشمنش آتش نژاد حاسد او خاکسار و خنجر او آبدار
ای که باشد دشمنان را کار زار از تیغ تو خود نباشد همچو تو دشمن فکن در کارزار
رستم دستان بدیو جنگلی هرگز نکرد آنچه تو با دیو طبعان کردی اندر کوهسار
چون شراب قوچلان خونش بریزد دست چرخ هرکه نبود در قباله خدمتت را پایدار
در ولایت هرکه برگشت از تو باشد خارجی خارجی را سر فکن با تیغ همچون ذوالفقار
مرتضی نامی و هست از مرتضی چارت نشان هم کرم داری و هم شمشیر و هم حلم و وقار
رخنه ها در کار میکردند بدکیشان ملک گر نه شمشیر تو بودی قلعهٔ دین را حصار
شهسواران گر هزار آیند در میدان رزم از تو زیبا تر نیاید در نظر یک شهسوار
در میان خون بدخواهان چو میرانی فرس شهسواری میخرامد در میان لاله زار
فتحها در ملک دولت روزیت خواهد شدن کارها دارد فلک با تو بملک اعتبار
در ثنایت پارسی گویم ولی اکنون بمدح گفته ام شش بیت ترکی همچو گوهر گوش دار

ای جمالنگ مصحف حسن آیت رحمت خطنک
جسمنکی نور مصوّر یارا تنبـــدر کردگار

لطف و قهرنک دور بهشت و دوزخ الحق کور نور بیرننک وجهنده نور و بیرننک وجهنده نار
دشمننک اولدی قرالق تک جهاندن ناپدید تا یوزنکدن آفتاب نصرت اولدی آشکار
کوگده جلاد فلک پاکوتور بدور یوگورور ترک خونخواره مگر هندو قلیجنکدن قاچار
ییل اگرچین شهرنه آپاره خلقنک اینی قان اوینیه حسددن نافه ایچیده آپار
حاتم طی گر جهانده بخشش ایلردی ولی یوز جهان هردم باخشلرسنده اول همّت که دار
ترک و تاجیکت ثنا خوان از وضیع و از شریف مرد و زن شادان برویت از صغار و از کبار
هرکه دید این طلعت زیبا بوجه خوب گفت کردگارا چشم بد زین روی نیکو دور دار

28 Заказ № 2125

یک صفت گفتن نیارم از هزاران وصف تو بر تنم گر زانکه هر یک مو زبان گردد هزار
آفتاب با بدر در دور از هواداران تست بنگرش با مهر کورا نیست جز مهر تو کار
بیش ازین در بزم احسان تو دیدم پرورش گاه با لطف و کرم گه با شراب خوشگوار
مدّتی شد کز جفای گردش گردون دون همچو زلف دلبران هستم پریشان روزگار
حالیا زودم ده امساله وظیفه از کرم گرچه دارم باسخایت دعوی پیرار و پار
تا بهر سالی بهاری و زمستانی بود وین چنین گردد حساب از گردش لیل و نهار
جان خصمت چون زمستان از هوا افسرده باد شاخ عمرت تازه و سرسبز بادا چون بهار

وله ایضاً فی مدح امیر افتخار

طاب ثراه

دوش کین عنقای زرّین بال گردون آشیان ساخت از بهر نشیمن قاف مغرب را مکان
عیسی نطق خلایق از تکلّم بسته دم مریم پیر جهان افکنده بر سر طیلسان
من بدربند اندرون در بند دور از روی دوست آب عین از چشمها کرده سوی دریا روان
گه چو لاله داغ بر دل غنچه سان خونین جگر در فراق دلبر لاله رخ غنچه دهان
گه بفکر گوهر معنی که بیرون آورم گشته غوّاصان طبعم غرق بحر بیکران
وان چنان حالت که هردم نقش دیگر بستمی در خیالم از تصوّر نقش دلبر شد عیان
دیدهٔ امّید چون یعقوب بر در داشتم یوسفی در بیت الاحزانم در آمد ناگهان
طلعتی دیدم جهان افروز چون شمع فلک صورتی دیدم بهشتی روی چون حور جنان
رستنم فرمود هم با آستین مرحمت پاک کرد اشکم روان از دیدهٔ گوهر فشان
گفت ای برآسمان معنوی بدر سخن مثل تو دیگر نبیند کس بدور آسمان
طوطی بازار نطقی در بیان شکر شکن بلبل گلزار نظمی در سخن شیرین زبان

درشتا مرغ طبیعت راچه داری درقفس　　فکر را پرواز ده ای عندلیب باغ جان
چند در شعبان بفکر روزه باشی بسته لب　　بس کن این فکر بعید از غم چرایی ناتوان
کاسهٔ چشم ارچه شد چون قصعه رودار انتظار　　آنچه گفتی می رسد اینک ز سوی شابران
طالب دیدار بودی یافتی مطلوب خویش　　رومشرف شو بدیدار امیر پهلوان
اختر برج جلال اکرم شریف نامور　　گوهر درج کمال اعلم بزرگ خرده دان

بحر گوهر پاش امیر ملک همت افتخار
آنک نامش از شرف شد افتخار سروران

همت او نامهٔ احسان حاتم کرده طی　　گرچه نام حاتمست از قیروان تا قیروان
نی رسد برپایگاه همتش دست یقین　　نی پَرَد بر بارگاه رفعتش مرغ گمان
قرص خور بر سفرهٔ او نسبت یک گرده است　　آسمان با همت او نسبت یک گرد خوان
باد اگر از خلق او بوئی بسوی چین برد　　خون شود در ناف آهو نافهٔ چین در زمان
وصف اخلاقش همی گویند دایم مرد و زن　　شرح احسانش همی خوانند هردم انس و جان
حافظ جان وتنش الله خیر حافظا　　خود بدین آیت بود پیوسته در حفظ و امان
کان از و خونین جگر دریا ز دستش در خروش　　همتش بر باد داده حاصل دریا و کان
بخت او چون غنچه بشگفتست و خود خندان چو گل　　باشد آری بی خطا مولود او از گلستان
ای جوانبخت نکوسیرت که از نیکی ترا　　هم فلک آمد ثنا گو هم ملک شد مدح خوان
لاف قوت کی زند با بخت برنای تو چرخ　　پنجه نتواند زدن پیر خمیده با جوان
در قبا یی لیک از آل عبا دم می زنی　　اهل وبیتت برمزید ای دوستار خاندان
هرکه درحکم تو نبود راست رو مانند تیر　　پشتش از زور کشاکش بادکج همچون کمان
فی المثل گر دشمنت برغنچه اندازد نظر　　غنچه گه پیکان نماید در دو چشمش گه سنان
تو امیرانرا امیری و سپهسالار شاه　　راستی را خود تویی پشت سپاه بیکران

با وجود رزم پردستان تو در کوه و دشت　　قصهای رستم دستان بود یک داستان
تیغ تو حکم بران دارد بسان ذوالفقار　　برسر مشرک بکش تیغ بران حکمی بران
کو زند خصم تو روز رزم از شمشیر دم　　تیغت از تیزی بروبش دم بدم راند لسان
دشمنت را فی المثل گر بحر تا کعبش بود　　میزند سرچشمهٔ شمشیرت اورا از میان
آنک در گنجینهٔ مستان تو تسلیم شد　　بخشدش جام صفا دوران ز راه ترجمان
باب الابواب از قدومت چون بهشت هشت باب　　کلعه اش قصر بهشت و حوض کوثر آبدان
سد ذوالقرنین همچون بیت معمور از تو گشت　　دایمت عون و مدد بادا ز روح چل تنان
حاسدت را آب عین از دیدهٔ گریان شده　　خاطرش دربند مانده فکر سودش یازیان
مسکنت دلکش مکان آمد که آن خوش منزلست　　با وجودت راستی در کون نبود آن مکان
از درون جان ونفع وفتح وفخر وکام عرض　　نام تو نیکو برون آمد، تو نیکو نام مان
چون توانم شد براوج وصف تو با این سخن　　کی توان برآسمان رفتن بپای نردبان
دین پناهی هرکه برگشت از تو کافر شد بکش　　حکم داری از خلیل الله کعبه آستان
پادشاه پادشاهان گر محمد را بلطف　　ساخت بر اسلامیان در عالم اسلام خان
تقویت دادت بدین نیبد اگر در ملک دین　　با تو کردند ایلچیهای محمد خان روان
سرورا درمدح تو آمد حدیث من صحیح　　طوطیم با منطق خوش هان معانی و بیان
با تو از گردون چوگانی شکایت می کنم　　کو مرا سرگشته میدارد بهرسو گوی سان
گه گهم با صحبت ناجنس دارد در عذاب　　چون بود با زاغ همدم طوطی شکرستان
گر فرح هست از خواص زعفران پس من چرا　　دایما دارم غم دل با رخ چون زعفران
رویم از صفرای غم زردست و وجه من به بین　　هست بهر دفع صفرا اشک سرخم ناروان
چون نشان از ضعف محنت گویمت چون واقفی　　داشتم ضعفی که از خود هم نمیدیدم نشان
فتنهای کوهیان و دشتیان گویم بهم　　یا بکوه و دشت انگیز و غلوی ترکمان

درد سر کارم بپای افکنده بدهمچون رکاب مرکب امید جانم داده بود از کف عنان
گرچه لو زیدی تنم هرشب زسردیهای تب لیک جانم سوختی هرشب زسوز خان ومان
از کسان حق شناس آستانت بوده ام گرچه ازضعفم نبودی میل برهیچ استخوان
باوجود ان همه اندوه وغم هردم بدم خاطرم را شاد میکردی بلطف بیکران
نعمتم دادی واسب وخلعت وزر بیشمار همتت دانم چنین کودست باهرمیهمان
شرح احسانت یکی ازصدنیارم گفت من فی المثل گر برتنم هرموی گردد صدزبان
رفته بودم چارسال ازحضرت عالی کنون آمدم شادان بدیدارت که باشی شادمان
منتظربودم بخاک مقدمت دیدم بچشم ای بچشمم خاک راهت به زکحل اصفهان
چون بدیدار شریف تو مشرف گشت بدر یک نظر بروی فکن ای آفتاب مهربان
چونک باحال منت هست التفاتی ازکرم همچوشعرمن روان پیش خودم گه گه بخوان
گر ز دریای کرم یک قطره یابد تشنه ای تشنه یابد سود ودریا را ازآن نبود زیان
نیست پنهان حال کس ازتوخصوصاً حال من هست پیدا برضمیر روشن تو هر نهان
تا بهر سالی یکی آید زمستان درحساب همچو تابستان که هم باشد یکی برعکس آن
باغ عیشت تازه بادوسبزوخرم چون بهار شاخ عمرحاسدانت برگ ریزان چون خزان
کم مبادت دولت وبسیار بادت عزوعیش دایمت بادا سعادت ازخدای مستعان

وله ایضاً بمدحه فی صفت
باب الابواب

حبذا معمورهٔ دربند واین عالی حصار هست بنیادش چوسد دولت شه استوار
استقامت ازخلیل الله ابراهیم یافت همچوکعبه رکن اسلام است تا روزشمار
کی کند یاجوج فتنه رخنه اندر باره اش هرچه من درباره اش گویم یکی دان ازهزار

خاکیان را ازحوادث درامان دارد نکو یارب ازفعل بدانش درامان خویش دار
این مقام آوازه دارد از بزرگی درحجاز مشنو ازگمره مخالف خواندش کوچک حصار
قلعه اش براوج رفعت آسمان چارم است از شرف برجش مکان آفتاب قلعه دار
اختر برج سعادت آسمان منزلت مفخر الاقران مکرم سرورعالی تبار

گوهر دریای رفعت منبع عین عطا
مخزن معنی امیر ملک دولت افتخار

نام اوهست ازعزیزی افتخار اهل ملک حاسدش را گوکه برخاک مذلت اُفت خوار
بحر را یک قطره گیرد آن محیط مکرمت کوه را کاهی شمارد آن بزرگ باوقار
چون زرخالص همیشه سکه دارعالمست هرکه بااو قلب زد ناپاک بود وکم عیار
هرکه همچون عود بااوسازگاریها نکرد خورد همچون دف قفا نالیدچون نی زارزار
همت شاه ولایت دایما همراه اوست برسرمشرک ازآن شد تیغ تیزش ذوالفقار
ای سرافرازجوان بخت ای جوانمرد کریم ای نکورای نکوخلق ای امیر کامکار
حیدر میدان رزمی یادگارحمزه ای یا سـداران سپاهت رستم واسفندیار
تخم نیکی کاشتی کار تو زان نیک آمدست بهره نیکی بیند آری آنک باشد نیک کار
اندران روزی که مردان دلاور درنبرد کینه خواهند وبرانگیزند ازمیدان غبار
یابد از سم ستوران سینهٔ غبرا شکست گردد از گرد سواران دیدهٔ افلاک تار
سرکشانرا تن بلرزد همچوبید ازبادجنگ دست حاجت برگشاید هرکسی همچون چنار
بد دل نی زهره را رخ زرد گردد همچو به دل شود درسینه اش پرقطرهٔ خون چون انار
چون برانگیزی کمیت وتیغ سرکش برکشی کس به پیش حمله ات یکدم نگردد پایدار
چون بجنبانی رکاب عزم درمیدان رزم درکف دشمن کجا ماند عنان اختیار
دشمنان مأمور امرتو بامر لایزال کوهیان محکوم حکم تو بحکم شهریار

باد اگر بویت دمی سوی خطا وچین برد   نافه خون بندد دگر درناف آهوی تتار
از بهار لطفت ار بادی وزد بر کوهها   از نسیم خلقت ار بویی رسد برشاخسار
از دم لطف توخندد درمیان کوه کبک   از ره بوی توخواند برفراز شاخ سار
شاهباز چرخ عالی اوج یعنی آفتاب   پیش لاچینت کهین مرغی بود روزشکار
بندهٔ این آستان چون گشت دولتخواجه شد   آن مبارک بنده مقبل ازآن دید اعتبار
چون نقاب جنگ بگشایی زروی پرزتاب   آفتابی روی بنماید زخود زر نگار
فتح درپیش نهنگ تیغ خونخوارت نهد   کاسهٔ سرهای خصمان پرزخون دررهگذار
تیغ تو درقبضه بردشمن زبان راند وچه گفت   من نهنگ خون فشانم در دهان سوسمار
چرخ و غبرا نیک خواهت ازفراز وازنشیب   فتح ونصرت در رکابت ازیمین واز یسار
پنجهٔ شیرآشکار ازپنجهٔ پرزور تست   شد شکارت خصم گو درپنجهٔ شیرآشکار
با دم تیغ تو هرکو دم زند از سرکشی   دردم آر اورا دماراز کلّه ومغزش برآر
مشرکان را یک بیک گیر وبکش بر دارقهر   باد با اعدای دولت دایمت این گیرو دار
نیزه ات منصور گشت وخصم را بردار کرد   ای عجب منصور هم اوگشت وهم اوگشت دار
تو بوجه خوش حَسَن خلق وحسینی مذهبی   بامحمّد سیرتی داری موافق چار یار
اوّلا صدق ابابکر و دوم عدل عمر   شرم عثمان وسخا ولطف حیدرهرچهار
ای فلک قدر ملک صدر آفتاب همّتی   درهوای مهررویت بدرآمد ذرّه وار
بدر اگر سرگشتهٔ دور فلک آمد ولی   آفتاب شاعران شد شاعری دارد شعار
من بمدح شاه شروان درخراسان وعراق   شهرهٔ هرشهرم و دارد کلامم انتشار
گاه مست بادهٔ لعل بتان گلرخم   گاه همچون چشم ترکان مانده درعین خمار
خصم فرزین رو پیاده پیش پیل همّتم   با بساط شاه رخ راندم فرس را زین دیار
مادح خاقانم وخاقانی نظم و مرا   آفتابی ازرقی خواند انوری روزگار

شعرمن درگوش هرخسرو حَسَن آمد که آن   گوهر پاکست وشاهان راست گوهرگوشوار
شاعران باشند درمعنی امیران کلام   پس چرا با این کلامم باشد ازاشعار عار
گر ندارم تحفه ای درخورد این مجلس ولی   میکنم درهای معنی دربیت خوش نثار
بنده ازتوبنده میخواهد ایاصاحب کرم   بنده را زین شعر واین خواهش مگردان شرمسار
بنده گرچه درشمار بندگانت نیستم   بنده را خواهم که آرد همّت تو درشمار
بندگان خدمتت را بنده بین چون مادحم   بنده ات باید که باشد بنده را مدحت گزار
تاشوند اندر بهاران باغها سبز و تره   تاشوند اندرخزانها شاخها بی برگ وبار
باد شاخ عمرخصمت برگ ریزان چون خزان   باد باغ عیش و بختت سبزوخرّم چون بهار
غنچهٔ بخت تو دایم همچو گل درخنده باد   با گل اندامان کنی صد عیش بی تشویش خار
دوستکامیها خوری با دوستان درباغ بزم   گل فشانیها کنی با گلرخان درلاله زار
چون بنفشه باد خصمت را سر ماتم به پیش   حاسدت را همچونرگس کور چشم انتظار
گر برانگیزد هزاران گرد فتنه دور چرخ   هیچ منشیناد بر دامان پاک تو غبار
گرهزار آشوب درکارزمان پیدا شود   باد همچون دولتشه نصرت تو برقرار
تابع فرمان عالمگیر تو چرخ بلند   حافظ و یار ومعین وناصرت پروردگار

و له ایضاً بمدحه فی صفت قلعة
باب الابواب

این معلّا قلعهٔ زیبا که با عزّ و علاست   قبلهٔ ارباب دولت کعبهٔ اهل صفاست
پیکرش بین هایلست وهول ازو درجان خصم   درنظرهربرج هایل پیکرش یک اژدهاست
کعبه راماند بعینه چشمه وکوهش بگو   بو قبیسش بو سرست وزمزمش درزیرپاست
دردرونش اندُه ورنج وبلا را راه نیست   چون دل اهل درون دایم پرازذوق وصفاست

باره‌اش یکباره براوجست و دارد رفعتی   وصف اگو درباره‌اش صدباره میگویم رواست
بشکند درجنگ سنگ انداز او پشت بدان   هر بلا کاید ازان بالا بدان سنگین بلاست
میرسد ازآب او آواز رود تر بگوش   این مقام باصفا را در عراق آوازهاست
جان عشاق از مقام او نوا یابند خوش   کی عراق و اصفهان را این مقام واین نواست
حاسد ارکوچک حصارش خواند مشنو ای بزرگ   زانک کس نشنید هرگز ازمخالف قول راست
پرشود عالم زصیت کوس او روزی دوگاه   کوه راهرنوبت ازآواز او چندین صداست
روح رانشو و نوا بخشد هوای دلکشش   آنک دارد این هوا پیوسته درنشو ونماست
کردجان کسب هوایش کی بود کس بی هوا   روح انسان پرورش گر یافت ازکسب هواست
دست بنّاکین اجرها در بنای او نهاد   زیرخشت گور کی پوسد که اورا اجرهاست

دیدبانش دوربین ازعین ادراک نظر
گاه نظّاره به بیند هرچه درچین وخطاست

پاسبان قلعهٔ هفتم که خوانندش زحل   کمترینش هندوئی از پاسبانان سراست
مرغزارش همچوخضر آمد همیشه سبزپوش   چشمه سارش آب حیوانست ودایم جانفزاست
شهر در دامان اوزد دست تا بنیاد یافت   باد بنیادش که ایمن ازقضا واز بلاست
هرچه گویم درصفات او بجای خود بود   ناکسم گر زین همایون جای دیگرهیچ جاست
منزلش آمد رفیع و اوج دارد درمقام   زین مقام قلعه دار پر دل فرّخ لقاست

آفتاب برج دولت سعد طالع افتخار
آنک با رویش بوجه خوب دلها راصفاست

قلعه را اووالی وشاه ولایت یاورش   او بهر برجی که منزل کرد برج اولیاست
گوهرذاتش بملک قدرو قیمت بابها   سدرهٔ جاهش براوج عزّ ورفعت منتهاست
روز هیجا تیغ تیزش مشرکان را قاتلست   تیغ او بر فرق مشرک ذوالفقار مرتضاست

بامحیط همّتش بحرخزریک خشک لب   ابر با باران احسانش گدای بیحیاست
ای جوانبختی که کارت جمله کاردولتست   هرچه خواهی کن که درکارتو دولت رهنماست
کامران خواهی شدن درعالم شهرت بسی   دولتت بی انتها بادا هنوزش ابتداست
خرگه بزم ترا هفت اختر گردون چراغ   قامت قدرترا نه اطلس گردون قباست
منزلت درقلعهٔ دولت رفیع آمدچنانک   آسمان راهم بعالی آستانت التجاست
نامداران را زنام اشرف تو افتخار   سرفرازان راجناب حضرت توملتجاست
حاسد توهمچو سین جا درحسد دارد ولی   قامتش از بارغم نونست ودررنج وعناست
این همه عزّ و بزرگی وسرافرازی ترا   ازعنایات حق و از التفات پادشاست
آمدم درخدمتت بخشیدمت گوهر توهم   گرزرم بخشی وخدمتکارکی دیگر رواست
سرفرازا قدردانا گوهرنظمم بخـــر   زانک پیش جوهری عقل گوهررا بهاست
گوهر پاک سخن ازآسمان آمد فرود   باسخن درملک عالم کارآدم هست راست
شاعران گنج سخن دارند وکان معنی اند   پادشاهان را زشاعر شهرت ومدح وثناست
نام محمود ازبقای نظم فردوسی بماند   گرنه پانصد سال شد محمود درملک فناست
شهرت خاقان شروان وآخستان نامدار   ازصفات افضل الدین میرخاقانی بجاست
شاه سنجرازثنای انوری ممدوح شد   تابود دیوان مدحش نام سنجر را بقاست
بدر شروانی اگرچه اظهرازشمس آمدست   لیک پیش آفتاب طبع ایشان چون سهاست
میکنم دعوی که وصف قلعه زینسان کس نگفت   این قصیده خودبصد دعوی برین معنی گواست
حالیا درحضرت اکنون عرض حالی میکنم   گرچه خوشحالم بدیدارخوشت کان دلگشاست
مدّتی شد تا بدربندم ز دوران بازیان   آب عینم از نظرگشته روان ازچشمهاست
از بغوم فتنه هستم درکمین گاه خطر   یاد شروانشاهی ارچه درد عالم را دواست
گه زدل دراضطرابم گه ز دیده در بلا   سالها شد تامرا بادیده ودل ماجراست

شمس در برج مهی منزل کند وین طرفه بین — بدر یک ماهست در برجی بمانده مبتلاست
برج آبی منزل من شد که بارانش غمست — این چنین برجی که من دارم چه جای انزواست
آفتاب همّتی بر آسمان منزلت — بدر را مهری نما زان روکه با مهر آشناست
غم زدا دارد دل آیینه سانم زان جهت — صیقل لطف تو میخواهم که دل را غمزداست
ای غلامت خواجهٔ گردون که شاه انجم است — وی کنیزت زهرهٔ زهرا که خاتون سماست[1]
ختم سازم بر دعایت احسن الله جزاک — در قصیده هست شرطی کاخرش شرط جزاست
هر سحر تا زر فشاند بر فلک سلطان صبح — عقل گوید قلعهٔ نهپای گردون پر طلاست
کار تو زر باد و بادت سر بلندی بر همه — خود ترا در قلعهٔ دولت بلندی از علاست

دوستانت دوستکام و دشمنانت نامراد
با مراد دل بمانی در جهان وین خوش دعاست

وله ایضاً فی مدح اشجع الشجعان
امیر اسفندیار

خیر مقدم مرحبا شاد آمدی ای شهسوار — بخت و دولت در رکابت از یمین و از یسار

شهسوار روز نصرت رزم جوی صف شکن
آفتاب اوج همّت شیر دل اسفندیار

برق شمشیرت اگر بر کوه خارا اوفتد — کوه گردد ریزه و زان ریزه الماس آشکار
بر نیارد سر زکوه از چنگ تو پرکین پلنگ — گرگشایی پنجه همچون شیر غرّان در شکار
پر بیندازد بدست از سهم تو پرّان عقاب — چون کشد دست تو از توبان کمان زرنگار

[1] - این بیت بعد از بیت ۳۱ نیز تکرار نوشته شده .

حاسدت غم میخورد از حسرت بزمت مدام — تو برغم حاسدان میخور شراب غمگسار
جام عیشت باد همچون جام جم عین صفا — سدّ عمرت باد چون سدّ سکندر استوار
گر گلی را بادبرد از گلستان بزم تو — غنچهٔ بختت شکفته باد دل زغم مدار
شیخ لقمان جوان در لاله زار عیش اگر — همچو گل بر باد رفت از گردش لیل و نهار
قامت او گلبن جان بود اگر از پا فتاد — سرو قد دلکشت سرسبز باد و پایدار
او شهید راه دین شد طیّب الله ثراه — این زمانش با شهیدانست در جنّت قرار
در بهاران لالها خونین کفن بینی همه — از چه از خون شهیدان جفای روزگار
فاخته کوکو همیگوید چو یادش میکند — در هوایش دست حسرت میزند بر سر چنار
آفتاب از هجر او هر شام گردد زرد روی — بدر راهم در هوای مهر او بین ذرّه وار
تو بجای هر سر مویش ببریدی سری — انتقام او کشیدی آفرین بادت هزار
با سپاه دیو در مازندران رستم نکرد — آنچه تو کردی بجان کوهیان در کوهسار
هر که با تو خارجی شد سر فکندی از تنش — از دم شاه ولایت هست تیغت ذوالفقار
هست خواهان هر کسی ذات شریفت را بجان — رحمت حقّی و رحمت راست هر کس خواستار
میکنم گستاخی اکنون عرض حالی میکنم — در چنین حالت حدیث من چو گوهر گوشدار
بدر دارد همّتی از آفتاب افزون ولی — چون کند در دور گردون شاعری دارد شعار
رفته بودم چار سال اکنون بدیدار آمدم — ای بدیدار تو روشن دیدهای انتظار
یک غلامی بود امیدم از امیر نامور — آنک نام اوست میران جهان را افتخار
گرچه دورم از حضورش خوش دلم در حضرتت — خوش دلی بادت که از تو شکر دارم بیشمار
با شراب ناب کارم بود در بزمت مدام — گرچه آخر رنجها دیدم ز چرخ نابکار
بندهٔ تو زرخریده دارد اکنون یک کنیز — از مکان ببریده همچون نی شده زرد و نزار
مانده‌ام در فکر کو در ره پیاده چون رود — گرچه نبود او سوار امّا منش خواهم سوار

اسب سرکش دارد آن را میتواند برنشست   لیک میترسم که از سرسختیش گردد فکار
خواهم از انعام عام شاملت اولاغکی   در رکابم تا بود اورا عنان اختیـــار
گر نباشد تیزتک باکند روهم راضیم   ده چه خوش باشد که باشد ابیه یا راهوار
یا فرس ده یا بهایش یا کرایه هرچه هست
ای ترا داده مراد دین و دنیی کردگار
تا بهر سالی بهاری و زمستانی بود   تا حساب دورگردون راچنین باشد مدار
چون زمستان حاسدت افسرده وبی برگ باد   شاخ بختت تازه وسرسبز چون خرم بهار

وله ایضاً فی مدحه

ای سرو سرفراز تنت را ضرر مباد   سرسبز باشی از فلکت دردسر مباد
از هیچ رهگذر مرسادت غبار غم   بر دامن تو گرد بلا را گذر مباد
ای گوهر لطیف که از بحر دولتی   هیچت زجور دور شکست وخطر مباد
داند گهرشناس که پاکیزه گوهری   هرگز تراخلل زره بد گهر مباد
ای غنچهٔ امید که چون گل شکفته ای   چون لاله ات زحادثه داغ جگر مباد
درباغ عیش آنک ترا بهره ورنخواست   کِشت امید دولت اورا ثمر مباد
اسفندیار عصری و هرجا مظفری
کس را بروز معرکه بر تو ظفر مباد
خصمت زغصه بالب خشکست وچشم تر   اورا بهیچ وجه جز آن خشک تر مباد
تا هیچ نبودش طیران در هوای ملک   مرغ دل حسود ترا بال وپر مباد
در کِشتهٔ امید تو کان باد بهره ور   باران فتنه از فلک فتنه گر مباد
جانت ببزم لطف بجز در بهشت نیست   خصمت زنار قهر بجز در سقر مباد
در بزم نقل راز دهان ولب بتان   پیشت بغیر پسته و قند وشکر مباد
سعد ست طالع تو و در طالع تو نفع   بدخواه را ز طالع تو غیر ضر مباد
هردم که دشمن تو بسوی نظر کند   غیر از خیال تیغ تواش در نظر مباد
اشک حسود تست چو سیم ورخش چو زر   هیچش زحاصلات جز این سیم وزر مباد
دربزم هرکسی را چیزی بود به بر
در بر ترا بجز صنم سیم بر مباد
سرگشته ای که در ره کین تو پا نهد   اورا بغیر پیک اجل راهبر مباد
گردی که خیزد از رهت ای شهسوار ملک   آن گرد غیر سرمهٔ اهل نظر مباد
دردل حسود جاه ترا نیست چاره ای   آنرا بغیر مرگ دوای دگر مباد
دربند تست خاطر دربندیان همه   دل بستگان بند غمت را ضرر مباد
خوش خاطر آنک هست بدور رخ تو شاد   هرگز دلش ملول بدور قمر مباد
آنکس که ملجائی طلبد در ره مراد   جز آستان عالیت اورا مقر مباد
برهرطرف که عزم کنی لشکر ترا   همره بغیر نصرت واقبال وفر مباد
افلاس باد حاسد جود ترا چنانک   در دیده غیر خون دلش ماحضر مباد
شام وسحر دعای تو گویم وهرکه هست   وردش بجز دعای تو شام وسحر مباد
زین خوبتر مباد نگفتست کس ردیف   بالله اگر بگوید از ین خوبتر مباد
تا هست اثر ز دشمن واز دوست درجهان   باشی تو دوستکام وز دشمن اثر مباد
گر بدر را هوای تو نبود بمهر دل   هرگز درخت حاجت اورا ثمر مباد
صاحب هنر زیان نکند از هنرشناس
آری هنر چه سود سری بی هنر مباد

ولە ایضاً فی مدح امیر افتخار

ای افتخار قلعه وای نامدار شهر — تیغ توهست راست کشیده حصار شهر
بیرون از اختیار تو در شهر نیست کس — دادست شهریار ترا اختیار شهر
فصل شتا بشهر گلست و بنفشه است — گویی زخط و عارض تست این بهار شهر
از جویبار عدل تو و بوی لطف تو — ماندست تازه روی چنین سبزه زار شهر
گر سعی و کوشش تو نبودی بروز جنگ — برهم شدی زخصم همه کار و بار شهر
نقش تو کرد روی عدو را بخون نگار — گر نه خراب کردی نقش و نگار شهر
خاری که میرسید از ان شهر را خراش — برداشت باد قهر تو از رهگذار شهر

از شهر و قلعه سایهٔ فرّ توکم مباد
بادت صفا و شادی و اندوه وغم مباد

نام ترا بفخر ملک افتخار کرد — ذات ترا بناموری اختیار کرد
چون دید بخت در خور فرّ و بلندیی — بر تخت قلعهٔ ظفرت قلعه دار کرد
هر فکر بخششی که ز تو کرد سایلی — احسان تو زیاده بر آن فکر کار کرد
هستی تو در حصار دعاهای دوستان — دشمن ترا چگونه تواند حصار کرد
سدّی کشیده است درین قلعه تیغ تو — سدّی چنین کجا بتوان استوار کرد
بادت مدد ز روح شهیدان این دیار — خود با تو روحشان مدد بی شمار کرد
در ملک هر مرادی و کامی که خواستی — دولت بآرزوی دلت در کنار کرد

هردم ترا خدای مراد دگر دهاد
بر دشمنانت نصرت و فتح و ظفر دهاد

رستم نکرد آنچه تو سردار کرده ای — دیوان کوه را همه افکار کرده ای

در بحر و بر نهنگ و پلنگ آن نکرده اند — کاری که تو بمردم کهسار کرده ای
شه با تو کار لطف بسی کرد از انک تو — در کار شاه کوشش بسیار کرده ای
باضرب گرز گردن گردون شکسته ای — در چشم خصم نیزهٔ خونخوار کرده ای
از پشت حمزه آمده ای درجهان ولی — در رزم کار حیدر کرّار کرده ای
حق در پناه داردت از حادثات از انک — دایم پَنَه بخالق جبّار کرده ای
با دولت آنک دید ترا گفت کای آله — با این جوان عطا بسزاوار کرده ای

زیبای دولتی و سزاوار سروری
دارم امید آنک از امید برخوری

دانا دلا یکی چو تو در[1] روزگار نیست — در هیچ کار کس چو تو صاحب عیار نیست
بسیار کار هست و ازین نیست کاردان — بسیار قلعه هست و چنین قلعه دار نیست
شاعر بیادگار گذارد ثنای تو — کان کز شعار به ز سخن یادگار نیست
دی پیر عقل گفت مرا کای سخن گذار — امروز در سخن چو تو گوهر نثار نیست
مهمان میر قلعه بدی خواندیش ثنا — او هم کرم نمود و ازین عیب و عار نیست
اکنون بر فتنت طمع از کیست گفتمش — بخشندهٔ عطا جز امیر افتخار نیست
گر اندکی طمع بودم هم ازو بود — مانند او بر اسب کرم کس سوار نیست

با شاعران کرم کن و مدح و ثنا شنو
احسان نما بهر کس و دایم دعا شنو

تا هست ملک دولت تو برقرار باد — تا هست چرخ قلعه بتو استوار باد
پیوسته اسم اعظم تو با هزار نام — در گرد چار رکن وجودت حصار باد

---

۱ ـ ر ، حذف شده .

دربند شهر تست بفرمان شهریار   چون شهریار با تو دل شهر یار باد
هرکو ترا بزرگ ندانست خوار گشت   آنکو ترا عزیز نپنداشت خوار باد
شد خارجی ز شاه ولایت هرانک گشت   تیغت بقتل خارجیان ذوالفقار باد
افسرده گشت همچو زمستان حسود تو   سرسبز شاخ بخت تو همچون بهار باد
هرجا که نام داری در ملک عالم است   اورا بنام و ذکر تواش افتخار باد
بادا بخیر خاتمت جمله کار تو
کارت بکام باد خداوند یار باد

وله ایضاً فی مدحه

ای بدولت نامداران جهان را افتخار   تو عزیزی خصم گو بر خاک خواری اُفت خوار
نیزه داری ای عجب خود دم ز منصوری زنی   لیک ازو در دیدهٔ دشمن نماید نیزه دار
نام داری افتخار و مفتخر دولت بتو   نام نیکت باد نیکو نام داری نام دار
شهریار ملک دادت در ولایت حکم هست   از دم شاه ولایت با تو ملک و شهر یار
بر بحار ار بگذرد یک دم سموم قهر تو   از بحار آندم برآید چون تف دوزخ بخار
گر وزد یک ره نسیم خلق تو بر کوه و دشت   لاله رویاند زخارا گل برانگیزد ز خار
از خلیل الله ابراهیم داری پرورش   آتش از خلقت عجب نبود که گردد لاله زار
گر بود از حضرت تو تقویت یک پشه را   نیش قهر او کُشد صد خصم را نمرود وار
داری از شاه ولایت هم نظر هم تقویت   تیغ تو هم قاتل مشرک شود چون ذوالفقار
چشم نه آبا ندیده یک خلف مانند تو   زبدهٔ هفت و ششی و حاصل پنج و چهار
با سرشت پاک تو همّت مخمّر آمدست   در ازل با طینت تو کردگار این کردگار
اخترت اعلای هفت اختر ز روی ارتفاع   همّتت بالای نه گردون ز راه اقتدار

چارطاق بزمگاهت اوج دارد در مقام   راست نبود گر مخالف خواندش کوچک حصار
روی بدخواه تو از آسیب دوران چون به است   گرچه افتادست در جانش ز تاب غصّه نار
کامکارا چون خداوندت ولایت داد تو   در پناه حکم خود اهل ولایت را بدار
آنچنان راعی شو آنجا را که در ایام تو   برّه را دیگر بغیر از گرگ نبود یار غار
مردم زرداب کز دوران چرخ تیز گرد   یک بیک چون تار ابریشم ضعیفند و نزار
همچو کرم پیله میگردند گرد خویشتن   تا پدید آرند بهر خود لباس مستعار
افتخار جمله ای و فخرشان از نام تست   با وجود تو ز دیگر سروران دارند عار
چون درخت تو شان بی برگ مگذار از کرم   کز تو دایم بردعا دارند دستان چون چنار
خاک را گر تربیت باشد ز لطف شاملت   سر برآرد بر فلک از منزلت همچون غبار
هرکه در حکمت نمی بندد کمر مانند مور   پوستش از سر برون میآورد دوران چو مار
یادگار رستم دستان به پیشت چون کنند   ای ترا هر نوکری صد رستم و اسفندیار
در بر شاهی مکرّم ای بدولت نامور   در صف جنگی مظفّر ای ز حمزه یادگار
غنچهٔ بختت هنوز این دم شگفت از باغ جان   باش تا شاخ امید تو برآرد برگ و بار
اختر اقبال تو این دم برآمد بر فلک   باش تا خورشید سان گردد بدولت در دیار
دی خیال آن نگارم نقش در دل بست و گفت   این غزل بر یاد نقش روی من در دل نگار
لاله زار باغ حسنش کرد کار لاله زار
تارومار زلف او کردند دلها تارومار
از خمار جزع او چون کهربا شد روی من   ساقیا بر یاد یاقوتش می لعل از خم آر
برکنار اندازد از بحر فراقم موج وصل   گر نوازد یک رهم چون چنگ وآرد برکنار
چند بار محنتم بر دل نهی ای سنگ دل   نیست دل را طاقت این بار گفتم چند بار
درگذار آیی و سوی بدر یک ره ننگری   ای مه بی مهر اگر دارم گناهی در گذار

سرفرازا پای‌بوس تو مراچون دست‌داد سربلندی یافتم با عزّت و قدر و وقار
تحفهٔ من جز ثنا چیزی نبود آورده‌ام نیست آری شاعران را جز ثنا گفتن شعار
در سفر قلب تموزم ره بدینجانب نمود تاکه دریابم هوای مجلست را چون بهار
چار معنی طبع من انداخت درخیل خیال لیک پای پیک فکرم سست بود از دست خار
بس که از گرمای تابستان تنم در تاب رفت بود تابستان دیگر تن ز تاب بیشمار
از قواسو بهر زدایم عبور افتاد و داد گرمی شیروان دلم را اضطراب واضطرار
با عذاب دوزخی با حور بردم ره بسر تا هوای جنّتی با حور کردم اختیار
بر مدار چرخ دارد بدر سرگردان نظر آفتابا تو نظر از بدر باری برمدار
صد هزارم داستان در گلستان نظم هست نیست بادستان من مرغی میان صدهزار
گر زرم بودی بزر بنوشتمی نام ترا چون کنم چون نیست زر در دست وهستم شرمسار
حضرتت را دردسر دادن نشاید بیش ازین با دعای دولتت سازم سخن را اختصار
تا جهان دارد نشان وتا مکان دارد اثر تا فلک دارد مدار و تا زمین دارد قرار
باد قدرت چون فلک باد وقارت چون زمین باد در عیشت مکان و در جهانت اختیار
دست نصرت در عنان بخت بادت مستقیم پای دولت در رکاب بخت بادت استوار

وله ایضاً فی مدح مقدّم الفرسان ککه آقا

زهی مبارز ولشکرکش خلیل عجم بحق حق که تویی حق‌شناس در همه دم
بحکم شاه سپه را سپاه سالاری برون نیند ز امرت سپاه وخیل وحشم
چو عزم جزم کنی بر عدو بیاید کسر از آنک در همه جا فتح با تو باشد ضم
نه دمزند عدویت ازخوشی نه لاف ازعیش چو دال گشته دوتا مانده درمیان ندم

چنانک توغ بود سرفراز لشکرها میان لشکر اسلام نام تست علم
زحکم عالی تو برکسی که مُهر رسد برو قضا رسد از آسمان ولی مبرم
چو تیر هرکه بحکم تو راست رو نبود قدش بسان کمان باد ازکشاکش خم
بگاه جانقی وتدبیر ملک وکار زمان زعلم رای تو گوید بعقل پیر اعلم
لطیف طبعی و پاک اعتقاد وصادق قول شریعتست طریقت حقیقت گفتم
چو درمیان سپه دعوی بود یا جنگ دران میانه بصد صلح حکم تست حکم
از اعتماد بتو شاه گوهری بسپرد که قیمتش بود افزون زعالم و آدم
دُرِ سلالهٔ شاهی لطیف فرزندی که هست مادرگیتی به بخت او خرّم
ترا اتابک اوساخت تربیت فرمود که با تو گردد ازو دولت نوی منضم
اگر عزیز و مکرّم بدی بدولت شاه ولی بمرتبهٔ نو اعزّی و اکرم
زمانه گر ککه آقات خواندی ازتعظیم
کنون امیری و نامت اتابک اعظم
محققست و تودانی که من بحضرت شاه کمینه بنده‌ام و مادح و دعاخوان هم
تو نام داروکرم پیشه وهنر دانی خدای داده ترا عزّ وجاه ومال و نعم
اگر زهمّت تو سایلی سؤال کند نِعم دهی وجوابش بوجه خوب نعم
دهی بمطرب وگوینده اسب وجامه وزر که باوجود من ایشان همه بوند عدم
منم که بحر طبیعت پراز گهر دارد زموج خاطر من قطره‌ای بود قلزم
زبکر فکر مرا عیسی سخن زاید بلی بغیر مسیحا چه زاید از مریم
بنام هرکه بماند زشعر من مدحی بماندش بنکو وجه نام در عالم
به بنده شه زعطابنده داد خلعت خاص بیمن مدحت شیران شه نکو مقدم
پیاده‌است مرآن بنده بنده می‌خواهد سواره سازیش از بنده پروری وکرم

چوخواجه بندهٔ خودرا سواری بیند — دل حزینش ازان روی میشود بی غم
گراسب هست کرم کن که فکر به زین نیست — وراسب نیست توان داد دربهاش درم
نه اسب پیر که چون خر بگل فروماند — وزان برون نتوان بردنش بصد رستم
بهمّتم فرسی بخش راهوار و جوان — که کوه و دشتش یکسان بود بزیر قدم
چو همّت توبلند و روان چو فرمانت — چوخط من باصول وچوشعر من محکم
همیشه تاکه بود شعر و باد شاعر را — زبان بمدح تو و وصف تو روان نه بذم
وجود اشرفت آسوده باد با دولت — زبخت محترم و پیش پادشه محرم
مباد خاطر شادت غمین زگرد ملال — مباد جان عزیزت غمین زخار الم
مدام نور وصفا درضمیر تو مضمر — چنانک در دل خصم تو دردوغم مدغم
تن عدوی تو ازضعف باد همچو خلال — خلل مباد ترا از دم خلیل عجم
هرآنک درخط حکمت چوکاغذست دوروی — زبان بریده سیه روی باد همچو قلم

وجود بخت تو چون سدّ قلعهٔ دربند
بلند مرتبه و برقرار و مستحکم

و له ایضاً فی مدح مقدّم

زهی اسم تو بر امیران مقدّم — بخیر و صفا آمدی خیرمقدم
همیشه صفا درضمیر تومضمر — وزین غصّه غم باحسود تومدغم
کرم هست بالطبع و رای تو لازم — ظفرهست بادست وتیغ تو منضم
بود دربر رای تو مهر ذرّه — بود باکف راد تو بحر شبنم
دگر دعوی زور دستان نکردی — اگر زنده بودی بعهد تو رستم
اگر روبهی تقویت یابد از تو — بچنگال کین برکند چشم ضیغم

شود شیر نر صید دامت چوآهو — شکار ار کنی باسگان معلّم
زتیغت گریزان نهنگان بدریا — زسهمت پریشان پلنگان بعالم
برادر بمردی شجاع و تو اشجع — برادر بهیجا علیم و تو اعلم
بهرجا که لشکرکشد شاه کشور — تو برصفدران سپاهی مقدم
چو شمشیر تو دم زند روزمیدان — سردشمن از تن رباید بیکدم
کسی را که زد نیزه‌ات مُرد ومیرد — تنی را که برجان زند مار ارقم
بکن مغز دشمن بگرز ازدهانش — به پیش تو ار دَم زند او ز اردم
به از تو سری قلعه را نیست سرور — به از تو تنی شاه را نیست محرم
خود تاکه بربام نصرت نهد پای — کند نه فلک راچونه پایه سلّم
چو زرباد در بوتهٔ غم گدازان — کسی کونشد باتوچون نقره ملغم
اگر بدر با پارسی گفت مدحت — دوسه بیت بشنو بترکی دگرهم

یوزنک دور مبارک سوزنک دور موجّه
مقامنک معلّا وجودنک مکرّم

سننک دوستنک اقشمی دانک تک اولسون — قرا بخت لو دشمننک دانکی اقشم
سننک دشمننک خسته دورفکراچنده — آننک در وزهیج وایلمسون ام
توخورشید لطفی سوی بدر بنگر — که نامد چواو شاعرازنسل آدم
کنون در قراباغ پیش تو آمد — بنو روز دیدار توگشت خرّم
دوصدخم لبالب می خسروانی — تراهست و نوشی مدامش دمادم
قراباغ داری و سرخاب باده — زیک جام تومست گردد وصد جم
مرا گاوجفتی کرم می نمودی — ولی گاو ده جفت کن بارمی هم
کنون شمس برج حمل کرد مسکن — بثور ار رود بدر نبود ازآن غم

همیشه که تا از امیران بود نام — ترا نام بادا امیر معظّم
وجود تو با عشرت وعیش وشادی — حسود تو درمحنت ورنج وماتم

وله ایضاً فی مدح فخر الرجال
شیخ زاده حسن

دی روز بامداد که شاه فلک سوار — بر سر نهاد تاج درخشان زرنگار
روشن شد از فروغ رخش کارخاکیان — من درنظاره مانده و فارغ زکار وبار
بیرون شدم ز عالم خاکی ببادعزم — کم کم هوا گرفتم مانندهٔ غبار
گشتم سوار مرکب فکر فلک نورد — رفتم بهر طریق برین نیلگون حصار
دیدم میان بحر معلّق هزار موج — بنموده روی گوهر یک دانه از کنار
باز آمدم بعالم خاک از هوای فکر — وز راه دور مَرکب فکرم شده فکار
غوّاص بحر طبع گهر بار خود شدم — کارم بدست گوهر منظوم آبدار
تا برکسی که لایق گوهر بود بوجه — وجه سخن نمایم وگوهر کنم نثار
با خویش گفتم ای که ترا برفلک ملک — بَدرِ کلام خوانَد وهستی سخن گزار
تو مالک ممالک نظمی و خسروان — دُرهای نظم تست که دارند گوشوار
جوهرشناس کیست درین ملک تا که او — داند بقدر جوهر پاک ترا عیار
برباد رفت خرمن فکرت درین مکان — نا پخته ماند دیگ امیدت درین دیار
پا بست از برای تغاری درین مقام — طبعت برنج مانده نه شلتوک نه تغار
چون مامیان دگو زره سالیان گذر — کامسال سالیان ندهد منفعت چو پار
جوهرشناس جوی بهر وجه تا که او — داند بهای جوهر معنی باختیار
دانی که کیست جوهری عالم سخن — آنکو هنر بدانش او یابد اعتبار

دریای لطف الطف اعیان مملکت — خورشید فضل اشراف روزگار
خوش طبع شیخ زاده حسن اکمل الزمان
پروجه قدردان سخن اعقل کبار
دانا دل ولطیف مزاج وکریم نفس — صاحب وجود وصاحب ناموس با وقار
با وجه جود طبع لطیفش هنرشناس — با خلق نیک ذات شریفش بزرگوار
قلزم که ابر می برد ادراک فیض از آن — با بحر دست او چو شُمر نیست درشمار
گستاخیی همی کنم واین سخن بوجه — میگویمت کرم کن واز لطف گوش دار
وجه بهای شعر چنان ده مرا که عقل — در رو نگویدم که ازین گفته شرم دار
ای اختیار اهل معانی بملک عقل — ذات شریف تست بهر معنی اختیار
آنجا که تو لجام کنی بَر بُراق فکر — ایّام بر سر حکما افکند فسار
آن دم که دم زنی چو مسیح از کلام روح — *ماند کلیم در گل اندیشه چون حمار[1]
شاعر چگونه دم زند از شعر پیش تو — با آنک نیستش زفنون غیر ازین شعار
تو افتخار اهل عقولی عزیز ملک — حاسد زجهل گوی که درمحنت اُفت خوار
چون مور هر که در ره عشقت کمر نبست — دست زمانه پوست برآرد ازو چو مار
گر از نسیم خلق تو یک شمّه بشنود — خونین جگر شود زحسد آهوی تتار
ز آسیب دهر خصم ترا خون شدست دل — آن به که سینه اش بشکافند چون انار
احسان ولطف ومردمی وعزت وشرف — موروثی است جمله ترا از اصل واز تبار
از چرخ بی قرار مبادت غم وشکست — بادا تنت دُرست ودلت شاد وبرقرار

---

*1 - در حاشیه کتاب نزد این مصرع جملهٔ عربی زیر نوشته شده - فیه سَبُ صریح نعوذ بالله .

گر اندکی شکست رسیدت ز راه اسب　　در راه بودت آن دل ازان ره بغم مدار
برخواجهٔ رسل که ازو دین درست شد　　آمد شکست از ره کفار در فرار
شاه فلک که روشنی عالم ازویست　　گه گاه منکسف شود از چرخ نابکار
قدر توکان بر ابلق ایّام زین نهد　　بر سبز خنک چرخ بدی روزوشب سوار
خنک شموس توسن سرکش که بی وفاست　　روزی عنان گذاشته دیدت بره گذار
گر بازیی نمود وفکندت زپشت زین　　بر دامنت نشست از آن رهگذر غبار
منّت خدای راکه شکستت درست شد　　قدرت همان سوارشد وپایت استوار
ای خاطرتو آیینهٔ فضل لم یزل　　وجه همه در آیینه می بینی آشکار
در پردهٔ خیال ببین فکر بکر من　　با قدر و وزن گوهر پاکست گوش دار
بنگر در آیینه سخنم را وجوه بین　　هر وجه را زمانه بصد وجه خواستار
شیرین ترست شعر من از قند در دهن　　آوازه اش گرفته سمرقند و قندهار
پیش نبات نطق من آمد شکر به تنگ　　کلّه نهاده قند به پیشش هزار بار
دل گرم کن بوجه کرم این نفس مرا　　کا فسرده ام ز سردی گردون بی وقار
بدر سپهر نظمم واز شمس روشنم　　لیکن ز غم هلالم وسرگشته ذرّه وار
خورشید آفتاب کمالی براوج فضل　　مهری نما به بدر وازو سایه برمدار
میخواستم که روی تو بینم بفال سعد　　کردم نظر بوجه حسن شکر کردگار
نامت بزر نوشتمی ار زر بدی بدست　　پیشت ز بی زری شدم امروز شرمسار
هربیت ازین که سکّهٔ معنی است برزرخش　　ارزد به بیست تنگه زرسیم سکّه دار

هر صبح تاکشد سپه چین شه ختن
پنهان شود زجیش حبش شاه زنگبار

بادا چراغ عمرتو روشن چو آفتاب　　بادا دل حسود تو از زنگ غصّه تار

تو باصفای خاطر و بدخواه با ملال　　تو شادمان وخصم تو بدحال و سوگوار
در سایهٔ تو باد جوان شیخ نجم دین　　خوش وقت و شادخاطر وآسوده روزگار
رخ زرد باد حاسدش از دهر چون خزان　　سر سبز باد شاخ امیدش چو نوبهار
بادا تنت درست ودلت شاد وجان بعیش　　پشتت قوی ودولتت افزون وبخت یار

و له ایضاً فی مدح خواجه نسیم الدین عنبر آقا

هر دل که پایبند سر زلف دلبرست　　از پا فتاده است وبلا ییش برسرست
هرجا دلیست آوردش زلف او به بند　　آن هندوی کمند فکن بس دلاورست
چشمم بخون ترست زخون ریز غمزه اش　　چشمی که نیست خستهٔ آن غمزه کم ترست
چشم مرا ز نور رخ اوست روشنی　　چون از چراغ خانهٔ مردم منوّرست
زلفش چو جیم قدش الف ابرویش چو نون　　نقشی است آن سه حرف که جان مصوّرست
هستیم مست آن لب وخواهیم آن ذقن　　کز بهر نقل مجلس می سیب درخورست
اشک رونده از نظرم می رود ببر　　گاهی ز بحر میرسد وگاه دربرست
با صاد چشم و ابروی نون و دهان میم　　میخوانمش صنم که بت حورپیکرست
بازلف وخال قصد دلم میکند ببین　　با دام و دانه درپی صید کبوترست
خواهم که عرض حال کنم ازجفای او　　با خواجه ای که تربیتش بنده پرورست

خورشید آسمان شرف خواجهٔ شریف
عنبر که بوی خلق وی ازمشک خوشترست

خوانند اهل معنی ازان عنبرش بنام　　کز بوی او مشام جهانی معطّرست
درحضرت امیر که با خلق احمدست　　سلمان پارسیست که پاک ومطهّرست

مایل بشر نباشد و خیر البشر بود   همواره خلق را بره خیر رهبرست
ای خواجه ای که بندهٔ رای رزین تست   خورشید نوربخش که سلطان خاورست
ذات شریف تو گهر چار عنصرست   خورشید طالعت شرف هفت اخترست
گر نافه پیش خُلق تو دم میزند ز بوی   بویش نمیکنند اگر مشک اذفرست
تو پاک و طیّبی و وجود شریف تو   از حلم و لطف و دانش و معنی مخمّرست
هستی همیشه شاه نشین درمکان قدر   پیوسته لطف شاه ترا یار و یاورست
با بوی خوش که داری و با خلق خوش نسیم   سنبل تُراست بنده و ریحانت چاکرست
باشد ز بوی خلق تو خوش خلق را مشام   در وصف تو حدیث سخنور معنبرست
چون بخت عالی تو جوانی ندیده است   این چرخ گوژ پشت که پیر معمّرست
ای آفتاب لطف سوی بدرکن نظر   کو درجفای گردش چرخ ستمگرست
از مادر زمانه خورند اهل فضل جود   از دیگری چه شکوه کنم چون زمادرست
هستی سخن شناس تو گر من سخنورم   علم سخن شناس کمال سخنورست
جوهرشناس نظمی و طبع تو بحر لطف   هان گوشدار نظم لطیفم که گوهرست
طوطی طبع من که سخن گوی عالم است   امروز در دهانش زشُکر تو شَکّرست
بوی خوش آید از نفسم در ثنای تو   زیرا که درسخن همگی بوی عنبرست
میخواهم از وجود تو شاهانه خلعتی   زیرا که خلعت تو مرا عزّت و فرست
هرصبح تاکه مهر برآید برآسمان   گویند خلق کین شه فیروزه منظرست
خورشید دولت تو دراوج جلال باد   کز تو زمانه را بصفا نور دیگرست

و له ایضاً فی مدحه طاب ثراه

سحر کز موج این دریای اخضر   برون آمد یکی رخشنده گوهر

افق پر لعل و مرجان شد زهرسو   نظرها ناظر فیروزه منظر
ز تشویش زمانه خلق دیدم   پریشان مانده و مجموع مضطر
من از عیش تماشا در نظاره   غمین از جور چرخ فتنه پرور
دلم دربند باکوی شماخی   غمی چون کوه البرزم برابر
گلستان قلعه دیدم از بلندی   کشیده بر سر برج فلک سر
پراز اهل درون با امن خاطر   تهی از بیم واز تشویش لشکر
نسیمی درمشام جانم آمد   که ملک جان ازآن بو شد معطّر
خرد را گفتم ای دانندهٔ راز   چه بوییست این که آمد روح پرور
بگفت این بو زخُلق خواجه آید   که ناید مثل او درهفت کشور

فلک قدر مَلَک خلق نکورای
جهان لطف خوشبو خواجه عنبر

لطیفی کز نسیم جان فزایش   مشام عالمی گردد معطّر
بزرگی کز وجود اشرف او   بزرگان جهان را هست مفخر
مبارک طلعت و پاینده دولت   همایون طالع و فرخنده اختر
که نبود طبع او خواهان بجز خیر   نگشته ذات او مایل سوی شر
زهی امید را باب تو مقصد   زهی اقبال را ذات تو مظهر
فرشته سیرت و آسوده خاطر   مطهّر طینت و پاکیزه گوهر
خدا ذات شریفت آفریده   زجود و لطف و عزّ و دولت و فر
به پیش لفظ شکّربارت ازقند   اگر گویم سخن باشد مکرّر
جمالت با صفا چون باغ جنّت   کلامت جانفزا چون آب کوثر
هرآنک اوراست خلق خوش ازینسان   مقر جنّت کند هست این مقرّر

بهشتی رو بهشتی خوی الحق   زهی لطف خدا الله اکبر
ز گرد عارضه گر عارضت را
مکدر کرد دوران ستمکر
عجب نبود اگر آیینهٔ پاک   ز گرد حادثه گردد مکدر
ز دوران ماه را گه گه خسوفست   شود هم منکسف خورشید انور
چو گرد درد زایل گشت خوش باش   دگر روشن شود ماه منور
وجودت را همیشه دردمندان   خوشی میخواستند از حق داور
ببوی عنبر خوش بو که خوش باد   مرا جان خسته بود و تن بر آذر
دل از سوز جگر میسوخت چون عود   درون سینه ام مانند مجمر
بحمد الله که عنبر خوش برآمد   معطر گشت از او آفاق یکسر
یکی عنبر همیشه خوش بود خوش   خوشی خود هست با عنبر برابر
بنوروزی گهر آوردم امروز   ایا روی توام نوروز دیگر
رخت نوروز سان خوش باد و خرم   مدامت باد روز از روز خوشتر
صفات و ذات والقاب تو میخواست   بسیم و زر کند کلکم محرر
کرم فرمای و معذورم همی دار   که نه سیمم بکف ماندست ونه زر
همیشه تا ز عنبر هست بویی   همیشه تا که باشد مشک اذفر
معنبر باد از بویت زمانه   فزون از مشک اذفر خاک این در
حقت نیکی دهاد و خیر بادت   که هستی خیرخواه و نیک محضر
حسودت ناتوان باد و تهی دست   وجودت با توان باد و توانگر
ترا در دهر قرآن باد حافظ   ترا درحشر داور باد و یاور

وله ایضاً فی مدح پهلوان محمد سرخ

ای بزرگ ملک دولت ای عزیز شهریار   ای ترا اهل ولایت دوستدار شهریار
پهلوان دین محمد سرفراز انجمن
ای حسن خلق حسینی مذهب حیدرشعار
سرخ رویی سرخ ازان رویت لقب خواند خرد   کز خراسان چون تو نامد سکه دار و باعیار
منصب و جاه تو جویند از وضیع و از شریف   نیکی و ذکر تو گویند از صغار و از کبار
گر برد باد از نسیمت شمه ای سوی ختن   از حسد در ناف آهو خون شود مشک تتار
قلعه داری و بود برج تو برج اولیا   هندوی هشتم فلک در قلعه ات یک پاسدار
هرکرا از لشکر نکبت بود روی گریز   آستانت را پنه سازد درآید درحصار
خدمت شاهان عالم کرده ای با صد قبول   یافته از هریکی با تربیت صد اعتبار
در ره همت برت یکسان نماید خاک و زر   زر چه باشد پیش دست تو که آری درشمار
دیدن رویت مبارک دیده اند اهل نظر   ما رخت دیدیم و روز نیک کردیم اختیار
کرده ای با دولت و عزت محاسن را سفید   چون سفید آمد گلیم بخت تو در روزگار
پیری و بختت جوانست و سعادت زورمند   با تو برنایی نیارد کرد خصم نابکار
هم عنان تو سعادت چون مشایخ در رکاب   خود ترا پای سعادت در رکابست استوار
درگلستانی و من بلبل ثنا خوان توأم   از گلستان گر رسد برگی به بلبل نیست عار
آفتاب همتی بر برج اقبال و شرف   بدر را بنگر هلالی گشته و زرد و نزار
گاه باشد در خسوف از عقدهٔ دور فلک   گاه باشد در محاق از گردش لیل و نهار
چونک با خورشید دیدار تو آمد روبرو   روشنی گیرد تمام از مهر تو بی انتظار

حال خود گفتم نشاید پیش ازین تصدیع داد   خواهم از جودت وظیفه قصّه کردم اختصار
پیش مرآت ضمیرت خود چه حاجت عرض حال   زانک هست آیینهٔ رای تو بی زنگ غبار
تا همیشه بهر خلقان با زمین باشد ثبات   تا همیشه بهر دوران با فلک باشد مدار
بر زمین بادت بعشرت شادی و عیش و صفا   از فلک بادت بعزّت دولت و قدر و وقار

وله ایضاً فی مدح افتخار المشایخ و العلماء خواجه شیخ شاه الاردبیلی قدس سره

چو برد لشکر خاور بشام شاه ختن   کشید پادشه باختر سپاه یمن
بطرف خرگه خضرا چنان نمود شفق   که خیمهای گل سرخ کرد سبز چمن
ز بس که ریخت فلک خون اهل دل بجفا   گرفت از دو طرف خون ناحقش دامن
هنوز نامده بیرون شبه ز معدن خویش   که گشت حقهٔ پیروزه پر ز درّ عدن
برای مقدم سلطان زنگ پیدا شد   هزار شمع فروزان درین بلند لگن
بدود تیره نهان گشته شمع کافوری   نموده مجمر شب پر ز عنبر و لادن
نشسته غنچه صفت تنگ دل من محزون   چو گل ز خار غریبی دریده پیراهن
گشاده چشم تحیّر بچرخ لعبت باز   که خیمه داشت پر از لعبتان سیم بدن
براق تندرو فکرت فلک پیما   که پیش او نزند گام ابلق توسن
فراز طارم افلاک شد ز مرکز خاک   برای قطع منازل شد از وطن بوطن
چو کرد طایر اندیشه هر طرف طیران   نظر بطارم هفتم فکند دیدهٔ من
بدیدبانی ایوان هفتمین دیدم   نشسته هندوی پیر مهندس پر فن
گشاده دیدهٔ بیناییش ز عین نظر   کشیده سرمهٔ بیداریش بچشم وسن

بیک اشاره نمودی هزار لعب عجیب   بیک نظاره بدیدی ز هند تا بختن
چه صورتست که یک تن نمود و چندین دست   که دیده است بدستان و مکر او یک تن
درون قصر ششم خواجه ای بصد تمکین   نشسته بُد متمکن که بودش آن مسکن
بزیرش اطلس خضرا ز منصب والا   که بود مشتری عالمی بوجه حسن
ستاده بر سر میدان پنجمین ترکی   که داشت تیغ درخشان و سیمگون جوشن
برآمده بفلک نام او بقصّابی   ولی بهیأت جلّاد جلد خنجر زن
کشیده خنجر برّان بخنجر برّه   که تا جدا کندش در دمی سر از گردن
فراز تخت چهارم مکان شاهی بود   که بود عادت او شب از آن مکان رفتن
چو شب شدی بنهفتی بسایه رخ ز جهان   بروز گشتی ازو کار عالمی روشن
طرب سرای سیم بزمگاه مطربه‌ای   بچنگ چنگ و مقیم مقام مستحسن
بضبط ملک دوم کاتب شریف وجود   نشسته ساکن و از وی مشرّف آن مسکن
زبان خامهٔ او موشکاف در تقریر   ضمیر روشن او باخبر ز سرّ و علن
درون منظر اوّل نشسته منظوری   که داشت طلعت یار لطیف سیم ذقن
میان گنبد سبز فلک چنان دیدم   مه منوّر و خیل ستاره پیرامن
که در حضیرهٔ خضرا وجود اشرف شیخ   افاضل و علما را بگرد او مأمن

جهان علم و هنر شیخ شاه منبع فضل
که شیخ عالم دینست و شاه ملک سخن

حسین حسن علی باب عالم عالم   بلطف و حلم محمّد بوجه و خلق حسن
جهان علم بذات شریف او معمور   حصار شرع ببازوی دین او متقن
وجود عقل بنزد کمال او ناقص   زبان نطق به پیش بیان او الکن
زهی جبین تو انوار فیض را مطلع   زهی ضمیر تو اسرار غیب را مخزن

بهیچ قرن نیابند همچو باب تو شیخ   که هرمرید درش هست صد اویس قرن
به پیش رای تو پیر خرد بود طفلی   که ازلبان وی آید هنوز بوی لبن
اگو زترک فلک ذات تو سوال کند   که کیست اهل ولایت بعلم گوید سن
نسیم لطف تو گر بگذرد بشورستان   ز یمن شوزه شود درهوای آن گلشن
زباد قهر تو کی جان برد عدوگرخود   بگرد خویش تند همچو کرم پیله کفن
هرآنک کج نگرد درجناب حضرت تو   خیال هرمژه بادش بدیده درسوزن
نبوده ذات توراغب بهیچ کذب ونفاق   نگشته طبع تو مایل بهیچ شرّ و فتن
حسود شد زحسد دل سیاه چون لاله   چو دید خیمهٔ قدرت سفید همچوسمن
دو مغزه پسته چو با دام باد معنی را   چو پسته آنک بمدح تو برگشاد دهن
جداست سر ز تن دشمن تو همچون دال   ببین چگونه نویسند صورت دشمن
بخاطرم غزلی نقش بست میخوانم   بیادگار نگاری بصورت احسن

شکسته حالم ازان بی وفای عهدشکن
که هست درخم هرموی او هزار شکن

به پیش تیرمحن سینه رامجن کردم   غمش ز دیدهٔ من برگشاد قلب محن
نمود میم دهان و دوابروی چون نون   نهاد بردل منّت پذیر بار منن
صفات آن دهن وچشم وزلف وابروگوی   برار گوهرمعنی بوجه ازآن معدن
ز دام زلف پر از بند او چگونه رهم   که بسته اند مرا صد هزارجا برسن
شکنج زلف کجت کاف وابرویت نونست   به بین رقیب که چونست دیده اش برکن

اگر ز مهر رخت تاب یافت بدرچه شد
بسوخت زاتش روی تو ماه را خرمن

بزرگوارا دانا دلا خردمندا   شکایتیست مرا از زمانهٔ ریمن

دلم چو لام نشستست درمیان بلا   قدم چو نون شده افتاده ام بپای محن
بمن که در ره غربت فتادهٔ حزنم   همیشه پیک خبرمیرسد ز راه حزن
نظر ز گرد بلا تیره است چون سرمه   درون ز زخم جفا کوفتست چون هاون
مرا بدور فلک بدر نظم می خوانند   تو آفتاب کمالی نظر به بدر فکن
ز چرخ اگرشده ام تیره حال لیک از تو   شود بیک نظر مهر کارمن روشن
عروس بکر ضمیرم نگر بچشم قبول   که هست گوهراو پاک و وجه مستحسن
گشاده است بمدحت دهانِ چون غنچه   کشیده است بوصفت زبانِ چون سوسن
شدست بدر دوهفته درین مقام مقیم   ندیده است ز باران وبرف غیر لجن
تن ضعیفم ازافراسیابِ غم در بند   درون حجرهٔ تاریک چون چه بیژن
مگر که رستم لطفت کزو گشاید کار   ز پا یمردیش آید بدستگیری من
در اردبیل کشم غصّه چون کهِ سَوَلان   ببین چه میکشد این ناتوان درین مسکن
ز پای بوس تو ارمن شرف برم چه شود   مرا رسد که زملک توام نه از ارمن
امید آنک صفا بینم از تو آیینه سان   که صد خراش بدیدم زهرزبان چو سفن
هزار شکر که صرّاف گوهر نظمی   دُر ثمین سخن از تو یافتست ثمن
اگرچو آب بود فی المثل حدیث کسان   کلام پاک تو چربد برآب چون روغن
همیشه تا که بدانند اهل دین بجهان   که در نماز طریق فرایضست و سنن
اطاعتت همه را فرض باد همچو نماز   مطیع و تابع و فرمانبرت زمرد و ز زن
قرین و همدم ذات تو دولت جاوید   نصیر و یاور و یار تو قادر ذوالمنن

وله ایضاً فی مدح خواجه حاجی شیخ محمّد الباکوی رحمة الله علیه

السّلام ای باسلامت عارف صاحب یقین   السّلام ای درمکان دولت و عزت مکین

خاطرت کشّاف علم ومنطقت مفتاح دین   با وجودت هست باکویه چو فردوس برین
خواجه شیخ اسم شریف تست بارای زرین   خواجهٔ ملک سخایی شیخ ارباب صفا

*

تو عطارد فطنت و در رای کیوان منظری   خواجهٔ چرخت بصد وجه حسن شد مشتری
جان فزاید درحضورت زانک نیکومحضری   جوهر ذات ترا نشناسد الّا جوهری
آفرین بر گوهر پاکت که عالی گوهری   یکسر موی ازسرت هردوجهان دارد بها

*

کارتو درملک دین شد تخم نیکی کاشتن   ظاهرست این تخم را نتوان بگل انباشتن
می رسد قدرترا سر برفلک افراشتن   چون تو عالی قدر نتوان دیگری انگاشتن
از تو رای ملک و دین پنهان نشاید داشتن   از ولایت واقفی بالله بروح اولیا

*

مظهر انوار دولت آفتاب روی تست   بخت وتأیید سعادت بندهٔ هندوی تست
مملکت دل داده برخلق خوش دلجوی تست   باغریبان ازکرم لطف وبزرگی خوی تست
قبلهٔ حاجاتی و روی خلایق سوی تست   هرکه رو باکعبه آرد حاجتش گردد روا

*

درجهان آدمیّت هرکه شد آگه ز تو   وصف گوید همچو ذکرخیرسال ومه ز تو
فتنه بازش میکشد کس راگه و بیگه ز تو   باد دست فتنهٔ دورزمان کوته ز تو
بی نوایان را نوا ازتست شیٔ لله ز تو   مخزن لطفی وکان دانش وبحر عطا

*

در تدبّر نیک رایی در بزرگی خرده دان   درسخن صاحب وقوفی وزمعانی بانشان
نکتهٔ مبهم بود برذهن درّاکت عیان   نیک داند منطق پاکت معانی را بیان

چون توان درکار توگفتن چرا کردی چنان   هیچکس رانیست باکردارتو چون وچرا

*

غیر را نبود گذر سوی حریم حرمتت   غیرتت مردانه آمد آفرین برغیرتت
گرده ای باشد قمر برگرد خوان نعمتت   قطره ای باشد خزر باموج بحر همّتت
آسمان چون آستان نازل به پیش رفعتت   سدرهٔ قدرت بود براوج عزّت منتها

*

آفتابا برسپهر منزلت داری مقام   داعیت را بدر میخوانند براوج کلام
گر نباشد مهر کار بدر کی یابد نظام   مهربنما کز تو کارم روشنی یابد تمام
باد ذات اشرفت درملک همّت مستدام   کز عطایت بینوایان را بسی باشد نوا

وله ایضاً فی مدح افضل المتاخرین
برهان الطریقه کشّاف الحقیقـــه
خواجه غیاث الدین ببه

صبحدم کین طاق کحلی ازشفق شد زرنگار   اطلس زربفت پوشیدند درنیلی حصار
مریم پیرجهان برداشت ازسرطیلسان   گشت در دیرکهن شمع مسیحا آشکار
تاب آن چون روی دلبرعالمی را نور داد   وز فروغش روشنایی یافت چشم روزگار
باخرد کو درهمه فن اوستاد کامل است   گفتم ای پیر مهندس واقفی ازکار و بار
چیست این نورجهان افروز روشن کن بیان   گفت هست این نور رأی فاضل عالی تبار
معنی آیات رحمت زبدهٔ ارباب فضل
گوهر دریای قدرت کامل صاحب وقار
عالم علم علی اعلم غیاث الدّین ببه   آنک هست ازنوررایش سرّ دین را اشتهار

فاضلان دهررا باشد بفضل او شرف
خاکساران درش را دولت و دین در کنف

آنک دارد روشن انوار سعادت در جبین   آنک دارد همّت از روح امیرالمؤمنین
آن حسن خلق حسینی سیرت حیدر حسب   آنک اصحاب یقین دانندش از ارباب دین
در صفات جنّت بزمش همی خواند ملک   هٰذِهِ جَنّاتُ عدنٍ فَادْخلُوها خالدین
پشت بخت حاسدانش گوژ چون بالای دال   سدّ عمر دشمنانش رخنه چون دندان سین
قدّ او تا چون الف آمد فراز آسمان   قامت خصمش چو نون افتاد در زیر زمین
خاطرش کشّاف سرّ و لفظ او عین روان   منطقش مفتاح علم و معرفت درّ ثمین
مینماید اینچنین کو آنچنان باشد زبخت   کاسمان با او نگوید آنچنان یا اینچنین

طینتش پاکست و طالع روشن و اختر سعید
همّتش عالی و ذاتش کامران دولت مزید

ای سرشته طینتت از مردمی و لطف وجود   از تو خود جز مردمی چیزی نیاید در وجود
آسمان در پیش قدرت خواست تا لافی زند   سیلی ای خورد آنچنان بر رو که رویش شد کبود
هرکه رخ بر آستانت سود کارش شد چو زر   نیست بی وجه این سخن کس را زیان نبود ز سود
هر گره کان بسته شد در حلّ و عقد روزگار   رای تو آن را بانگشت خرد از هم گشود
مجمر آسا در تنش هر سوی صد سوراخ باد   هرکه دل بر آتش شوق تو ننهد همچو عود
بر سر میدان دولت هرکسی می تاختند   همّت تو کرد هویی گوی دولت را ربود
ای که بر برج فضیلت اوج دارت اختریست   آفتاب طلعتت تا روی در عالم نمود

ای سپهر رفعت تو مصدر صدر کمال
و آستان حضرت تو کعبهٔ عزّ و جلال

گوهر درج کمالی اختر برج شرف   عارف معنی شناسی واقفی از من عرف

هرکه چون نی با تو از قول مخالف دم زند   بر قفا سیلی خورد از چنبر گردان چو دف
از هوایت چون چنار ار سر کشد بی بهره خصم   آب شمشیر تواش از پا در آرد چون علف
میکشد ابر محیط همّتت پیوسته آب   می زند قلزم ز رشک طبع تو بر روی کف
آنک او از خوف و حزن آرد بدین درگه پناه   گویدش ایّام لا تَحْزَن زمانه لاتخف
نسبت ذات شریفت را بجاسد چون کنم   طبع صرّافم شناسد جوهر پاک از خزف
گر ببیند جوهر طبع چو الماس ترا   آب گردد گوهر پاکیزه در بطن صدف

هست در هرجا ترا نور هدایت راهبر
خاطر فیّاضت از نور ولایت بهره ور

ای معلّا آستانت اهل دولت را مآب   بی خطا رای تو دارد روز و شب فکر صواب
ای کریمی کز دل و دست تو در گاه کَرَم   کوه را بر سینه سنگ و بحر را در دیده آب
زان بلندی یافت کار آفتاب از درگهت   کو نهد هر بامدادی رو برین عالیجناب
در محیط همّت تو زورقی باشد فلک   پیش دست درفشانت قطره ای باشد سحاب
هرکه با تو سازگار و راست رگ چون چنگ نیست   گوشمالش میدهد دست زمانه چون رباب
بوته از چشم حسودان تو سازد همچو زر   راست هر تیری که بیرون آید از شست شهاب
آسمان باب سعادت میگشاید بر رخش   هرکه رو بر درگهت می آورد مِن کلّ باب

تو حسینی مذهبی حیدر دل احمد سنن
یاور تو مصطفی و خُلق تو خُلق حسن

مادح قدرت سپهر و آفتاب خاوری   این یکی را ازرقی خوان و آن دگر را انوری
میشناسی جوهر نظمم بهر وزنی که هست   هست در ملک سخن صرّاف طبعت جوهری
ساحری از سامری ماندست در ملک جهان   طبعم آموزد کنون صد سامری را ساحری
آفتاب دولتی من بدر گردون سخن   چشم دارم تا بچشم مهر در من بنگری

گشته‌ام آوارهٔ آفاق همچون شعر خویش   حاصلم آوارگی آمد ز شعر و شاعری
چنبری شد قدّم از بار غریبی و فراق   تا دگر با من چه خواهد کرد چرخ چنبری
مینوشتم نام و القاب شریفت را بزر   چون کنم چون شرمساری میکشم از بی زری
تا فروزد شمع زر هر روز در سیمین لگن
شمع اقبالت فروزان باد در دور زمن

وله ایضاً فی مدح امیر منصور باکویی

امروز که آفتاب پر نور   بنمود رخ منوّر از دور
افروخت ز روی کوه البرز   چون نور تجلی از کُه طور
از پیر خرد سوال کردم   کای پیر بگو زچیست این نور
گفتا بجواب روشن ای بدر   این شمع جهان که هست مشهور
عکس رخ نوجوان امیری است   کز چرخ بقدر برد منشور
دریای کرم سپهر احسان
خورشید ظفر امیر منصور
سردار زمان که خط دولت   بر لوح جبین اوست مسطور
ممدوح زمان که بیت همّت   از دست سخای اوست معمور
در دیدهٔ باز جای سازد   کر با ولیی دهد بعصفور
بر همّت او حسد برد بحر   زان روی همیشه هست در شور
ای صورتت آفتاب معنی   وی در نظر زمانه منظور
هرکو نزند دم از تو چون نی   زه در گلویش فکن چو طنبور
هرکس که نخواهدت به بیند   بادا بدو چشم نوربین کور

همدست بزور بازویت کیست   با ببر کراست پنجهٔ زور
از کسوت مهرت آنک عاریست   بادا تنش از لباس جان عور
چون خُلق تو دلنواز خَلق است   با امر تو گشته اند مأمور
اسب تو ز کهکشان خورد که   می زیبد از آسمانش آخور
زیبایی و برسر تو مغفر   خوشتر ز هزار چتر فغفور
ای بزم خوشت بهشت پرعیش   خالی نبود بهشت از حور
درحضرتت ار نیامدم دی   میدار ز راه لطف معذور
شب مست برون شدم ولی روز   بودم ز می شبانه مخمور
امروز بمجلس تو اَم باز   گنج سخنست وطبع گنجور
صاحب سخنان ملک عالم   از گفتهٔ من برند دستور
شعرم که بود چو درّ منظوم   در ملک جهان شدست منشور
خورشید کرم ببدر بنگر   کز مهر تو هست بدر مهجور
تا طبع تموز هست چون نار   تا هست مزاج دی چو کافور
در فصل بهار عمر خوش باش   خرّم دل و شاد طبع و مغرور
گردی مرساد بر وجودت   از گردش چرخ و تابش هور
بدخواه تو در خزان جان باد   بی بهره و زرد روی و رنجور
جان در تن حاسدت چو خنجر   مو برسر دشمنت چو ساطور
اقبال رفیق میر بسطام   حق ناصرت ای امیر منصور

وله ایضاً فی مدح افتخار الاقران مولانا فتح الله

هرکرا از روز اوّل دولتی همراه شد   تا بآخر صاحب اقبال و عزّ و جاه شد

ای که دانی این سخن را باکه میگویم بوجه　　با تو میگویم که طبعت از سخن آگاه شد
فتحت از الله رسد همّت زمولانا علی
زین جهت نام تو مولانا، فتح‌الله شد
از ولایت واقفی و ملک راهستی ملک　　با تو در ملک و ولایت این نظر از شاه شد
هرکه اندر مزرع گیتی جوی کین تو داشت　　خرمن امیّد او برباد همچون کاه شد
صیت جود و شیرمردی تو در اطراف رفت　　ذکر خیر و نام نیکوی تو در افواه شد
خواست دل تا کار برحسب مراد آید ترا　　لله الحمد آنچه دل میخواست آن دلخواه شد
ای ببازار خود در کار خود مردانه مرد
مردی مرد آنچه کرد اندر جهان مردانه کرد
ای که گردون منزلت را هردم اعلا میکند　　میکند کاری بحکم حق تعالی میکند
تا شماخی را ملک شد ذات تو با حکم شاه　　مُهر برجنس سمرقند و بخارا میکند
گر نباشد مُهر تو بر روی جنس کاینات　　مشتری کی رو بدان ناجنس کالا میکند
کار و بار مملکت پوشیده کی ماند ز تو　　آنچه پنهان می‌شود حکم تو پیدا میکند
از برای دیدن وجه تو تاجر از عراق　　روی باکوی تو کرده دل بدریا میکند
فتح را الله با نام خوشت ضم کرده است　　دولت تو ساکن آمد کسر اعدا میکند
کار ذات اشرفت زانست روز از روز به　　کو بعقل امروز فکر کار فردا میکند
گرچه تمغا چیست نامت لیک ازان بالاتری
کار تمغا چیست تا باری بدان فخر آوری
کارها در پیش دارد بامناصب دولتت　　میشود زین بس فزون از عزّت شه حرمتت
آدمی از همّت عالی بجایی میرسد　　عاقبت با منزل اعلا رساند همّتت
باشد اطوار بزرگی با وجود اشرفت　　تابد انوار سعادت از فروغ طلعتت

صبح بخت از مشرق طالع هنوز این دم دمید　　باش تا عالی برآید آفتاب رفعتت
خوشتر از جان و دلی هرچند کز آب و گلی　　آفرین از خالق جان آفرین برطینتت
مرغ روح دشمنان بی‌پر ز سهم کینه‌ات　　شاخ بخت حاسدان بی‌بر ز بار منّتت
با علاج دوستانی در دوای دشمنان　　گر نه‌ای لقمان ولی پیداست کار حکمتت
روز تو از یمن شه هر روز خوشتر میشود
کار تو از کیمیای تربیت زر میشود
تا جهان را نام باشد در جهان نام تو باد　　تا زمین آرام دارد جا و آرام تو باد
تا فلک چون جام در دور است و خور چون می در آن　　بادهٔ عشرت مدام اندر خور جام تو باد
تا بدیوان سخن نام کریمان ثابتست　　از کرم با شاعران احسان و انعام تو باد
تا که باشد سبز خنگ آسمان را توسنی　　ابلق ایام زیر ران تو رام تو باد
واقفی از چار رکن و هفت اقلیم جهان　　خطّ راه نه فلک یک یک در اقلام تو باد
هست در آغاز کارت دولت و نام آوری　　نیک نامی و سعادت هم در انجام تو باد
باد خصمت بامراد خاطر تو نامراد　　حاسدت ناکام و کارت جمله با کام تو باد
کام ران کز دولت شه کامران خواهی بدن
شادمان دایم که دایم شادمان خواهی بدن
آفتابا بدر اگر باشد هوادار آن تست　　مهر خود بنمای با او کز هواداران تست
دیدهٔ گردون بدور آنها نبیند همچو بدر　　بی‌نظیر دُور دان او را که در دوران تست
خود بمعنی خوانیش سلطان جمله شاعران　　گر نباشد نیز آخر شاعر سلطان تست
میکنی تحسینش ار احسان کنی هم عیب نیست　　چون تواش تحسین نمودی در خور احسان تست
برسرش با دست همّت زرفشانی کرده‌ای　　او بپایت در عوض این دم گهرافشان تست
کرده‌ای مهمانیش با وجه نعمت بارها

هم بخوان اورا بخوان کین بارهم مهمان تست

وجه عیدی همچو نعمت پیش اوکش ازکرم   کوبوجه امروز برخوان تومدحت خوان تست

تا بهر سالی دوعید آید باهل روزگار   باد هر روزی تراعیدی زفضل کردگار

و له ایضاً فی مدح خواجه شیخ محمّد ملک

علی الصباح که روشن شد این رواق زبرجد   نمود دامن آفاق پر ز ریزهٔ بُسَّد

بریخت دانهٔ گوهر زروی بحر معلّق   پدید شد خط زر برکنار لوح زمرّد

سفیده سرزد و شد ازبیاض روز مبیّض   رخ زمانه که بود از سواد لیل مسوّد

درآمدند بعادات بخت وشادی و دولت   بنزد سرور گردون جناب اکرم امجد

جهان جود و سخا بحر لطف و منبع احسان

معزّ دین مَلِکِ مُلک خواجه شیخ محمّد

سپهرعزّوشرف آفتاب اوج سعادت   کز آفتاب بود طالعش بصد دَرَج اسعد

ز نورعقل مصوّر زروح پاک مُجسّم   زفضل گشته مرکّب بلند همّت و مفرد

نعم بسایل خود داده وجواب نعم هم   نرفته لا بزبانش مگر بگفتن اشهد

تویی شریف وجودی که درجهان فضیلت   خرد بمکتب ذهن توخواند تختهٔ ابجد

هرآنک ازخط حکم توهمچومد نکشد سر   بود هرآینه با وی نشان دولت سرمد

چو دست منشی گردون نوشت حکم بتمغا   دران نشان تو بنمود و مُهر نام ترا زد

چوسین مشود عدوت رخنه رخنه دال صفت‌هم   وجوداو بتشبّه اگرچنانک بود سد

قلم تراش تو کردی قلم دودست عطارد   اگرچنانک کشیدی نه بررضای تویک مد

مرید عهد توگراز طریق عهد بگردد   بمذهب همه عالم مرید باشد و مرتد

زدست جود توخون بسته است دررگ جانها   عقیق ولعل نگه کن دلیل خون معقّد

بزرگوارکریما تو آن رفیع جنابی   که تاج فرق کند نعل سم رخش تو فرقد

هزارسال جلالی اگرصفات تو گویم   چو درمحاسبه آیم یکی شمارمش ازصد

ازین متاع اگرچه خجالتست ولیکن   امیدهست که آن را قبول تو نکند رد

نثارمجلست آورده‌ام جواهر نظمی   کرم نما بپذیرش اگرنکوست وگر بد

منم که صاحب دیوان نظمم وسخن من   بود زهفت فلک انتخاب هفت مجلّد

مشوّشم زغم و محنت زمانه وگرنی   قسم بخون حسین و بروح پاک محمد

که گر ببحرطبیعت فرو برم سر فکرت   ببیک دو غوص برآرم هزار درّ منضّد

نهاد دست زمان ارّه برسرم بتشدّد   به بین چه شدّت ازآن میکشم چوحرف مشدّد

شبی زفاقه وافلاس و بی درآمدی و غم   بماند مرغ دل من بدام فکر مقیّد

درآمد از درم آن شب غم زمانه و گفتا   که حاصل توغم آمدهمین بس است درآمد

چواین بگفت درآمد بدل خیال نگارم   ببرد از دل محنت‌کشیده فکرآب وجد

بیاد روی ویم دردل آمد این غزل خوش   بیاد دارکه خوبست و دلپذیر و مجدّد

زهی گل خد تو طعنه برسمن زده بی حد

صفات نازک و رنگین شنو که میکنم از خود

ز ورد روی تو عکسی اگربخاک ره افتد   کند لطافت آن خاک رالطیف و مورّد

بتربتم گذری کن پس از وفات که بینی   ز شوق چشم تو نرگس شکفته برسرمرقد

شهید عشق ترا مردنی بود بشهادت   زیارت ارکنی از راه حاجت آی بمشهد

بتم که بایَدِبیضا هزاردل برباید   یَدِ ستم بنماید چوگویمش بنما ید

توخال بررخ اوبین چه خوش بوجه فتادست   زکلک کاتب تقدیر نقطه برسر کاغذ

بگوش دل چو درآمد ندای خیر کلامم   کلام من بتزاید ازآن نگشت مؤکد

همیشه تاکه فروزد زنور صنع الهی   چراغ مهر درین پرشده رواق زبرجد
مجرّدست دل بدر و نور مهر تو دارد   چو آفتاب بگیرد جهان بنور مجرّد
چراغ عمر تو روشن بشمع روی تو بادا   که بدر راست ز نور تو روشنائی بی حد

وله ایضاً فی مدح خواجه زین العابدین

آفتاب لطف زین العابدین   ای ز رویت دیده عالم روشنی
بنده بدرم ذرّه ای بنمای مهر   تا بیابم از تو من هم روشنی

این دو بیت از اوایل مصارع ابیات این قصیده بیرون میآید

ای دلت هم گوهر معنی و هم بحر عطا   با ضمیر روشنت خورشید کمتر از سها
فرّخ اختر سعدطالع خواجه زین العابدین
نیک نامی نیک خلقی نیک رویی نیک را
تیر اگر سر برخط حکم تو ننهد چون قلم   در کمان چرخ دایم باشدش پشت دوتا
آنک از دست تو چون سین درحسد دارد مکان   همچو نون ازجان جدا زیر زمینش بادجا
باشد اندر اسم بابت مجد ودر اسم تو دین   پس یقین میدان که اسما هست نازل از سما
لطف جانبخش تو بخشد مردهٔ غم را حیات   در تلطف جانفزا و در تکلّم دلگشا
طالعت را مشتری ازجان ودل شد مشتری   روی نتوان تافتن ازطالع سعد شما
فیض ابردست دُرپاشت بعالم میرسد   ملجای ارباب دانش نیست جز ذاتت بلا
زبدهٔ ارکان وانجم نیست جز ذات تو کس   ذلّ ومحنت دشمنانت را ترا عزّ وصفا
یک بیک راز فلک را کلکت آرد برزبان   روی ورای تست چون آیینهٔ گیتی نما
نیست براوج جلالت راه بر مرغ خرد   هست برگردون عزّت سدرهٔ تو منتها

ابر را با قلزم دست تو نسبت چون کنم   باکف فیّاضت او باشد گدای بیحیا
لولو افشان کلک تو آن طوطی شکّرسخن   نیک میداند زبان ممکنت را گویا
عین معنی خوانمت زیرا که بر گردون فضل   میدرخشد نور دانش ازجبینت دایما
از تو غیر از مردمی چیزی نیاید در وجود   آیتی درشان تو منزل شد ازلطف خدا
با تو چون زلف آنک دارد سرکشی وکج روی   یابد از بخت پریشان خویشتن را در بلا
دست خصمت را بزور پنجه برپیچید چرخ   میرود برسر اجل تازودش اندازد ز پا
یافته از دفترت دیوان دولت خطّ وخال   هست کلکت منشی اقبال درملک بقا
ناوک غم در دل خصم تو چون پیکان نشست   راستی را چون الف درجان اوکردست جا
آفتاب ارزانک برگردون نورزد مهر تو   تیغ مرّیخش بیکدم سرزتن سازد جدا
یک دونوع اسم شریفت درمعمّا گفته ام   ار نویسی خرده بپذیر ازمن ای فرّخ لقا
زینت بیحد نظر کن درنهایت دین ببین   باز بنگر درمیان ازخواهش دل باعلا
راستی را قلب اعلا نیز اگر خوانی رواست   یابی این اسم آخر ارحاجت بدین باشد ترا
وصف جود عام تو گفتن نیارم زانک هست   آستان همّت تو ملجاء هر بی نوا
یک بیک اوصاف اخلاق تو میگویند خلق   برفلک دارد ملک از بهر تو دست دعا
تا زبان داریم ذکر ما صفات ذات تست   مُهر مِهر تست چون نقشی نگین درجان ما
در دل کان خون جگر بستست از انعام تو   ابر نیسان میکشد از کلک نی سانت جفا
یم ز دست درفشانت میزند بر روی کف
زابر احسان تو بارانست باران عطا
دارم از غربت ملالی ای کریم دلنواز   تنگ عیشم درجهان چون چشم ترکان خطا
هردم از نو میرسد برجان پردردم غمی   والهم درکار خود اینرا نمیدانم دوا
عقل دانایم نداند قدر گوهرهای من   مالک ملک کلامم دُرّ نظمم بی بها

از فروغ من که بدرم عالمی میبافت نور   ناتوانم چون هلال اکنون زچرخ بی وفا
لولوی پاک منست امروز در گوش فلک   هم فلک برصدق این دعوی بپاک آمدگوا
معنی اشعار من چون برزبان آرد قلم   منشی گردون برآرد بانگ تحسین ازهوا
ره رو ذهنم بصحرای تفکّر هوشبی   راه میبرّد که یابد منزل معنی نما
ورنه این معنی مربوط موشّح ازکجاست   والله ار هرگز کسی این نقش بندد درهوا
شاه خاور تانهد هرصبح برسرتاج زر   شرق را زیور دهد باجوشن وزرّین لوا
نام تو برآسمان فضل روشن رای باد   نور دولت باد تابان از تو چون ازمه ضیا
یار بادت تخت و باشی درزمانه بختیار   یاورت اقبال وذاتت ملک ودین را رهنما

وله ایضاً

السّلام ای نور دولت درزخت چون آفتاب   آفتاب دولتی عصمت بنه عزّت مآب
دین و دنیی داری و نام نکویت حاصل است   نیک نامان را ازین درگاه باشد فتح باب
خوانمت فخرالنسا هم فخرداری هم شرف   خوانمت خیرالبشر هم خیرداری هم ثواب
وصف نام نیک توکس چون نگوید برزمین   چون ترا نام نکواز آسمان آمد خطاب
زهره گر ذکر رخ و زلف کنیزانت کند   اوّلش باید دهن شستن بصد مشک و گلاب
آستان عالیت منزلگه اهل صلاح   حضرت علیاییت صدّیقهٔ عفت نقاب
صفیهٔ زهراصفت جم شوکت بلقیس فر   مریم عیسی نفس قیدافهٔ دارا جناب
هم خواتین راحیا ازروی تو بانام نیک   هم ملایک را دعا درحق تو چون شیخ وشاب
پیش خوان نعمت صحرای گیتی یک عدس   ازمحیط همّت دریای گردون یک حباب
درزمان بخت بیدارت نمی بیند کسی   فتنه جز درچشم مه رویان وآن دیگر بخواب
نیک ناما نام نیکت کم مباد ازملک بخت   تاجهان برجای باشد نام جوی وکامیاب

برخواتین آفتاب دولتت پاینده باد   ایمن ازگرد زوال وفارغ از ابرحجاب
چونکه کارعالم وآدم بتقدیرخداست   پس نشاید کردن ازکارخدایی اجتناب
گو امیر آبخاز فانی گشت باقی باد شاه   در وفای شاه رفت و دیدهٔ حسرت پرآب
دیده است اوراشبی اهل دلی در واقعه   بوده باحوران جنّت ایمن از رنج عذاب
گفتی آن شب با حواری کای بهشتی پیکران   هیچ دانید ازچه کردم این مراتب اکتساب
ملّتم دین خلیل الله ابراهیم بود   کعبه ام بود آستانش طاعتش فرض وصواب
هرکه اورا کعبه باشد قبله واین دین بود   رحمتش باشد نصیب وجنّتش باشد مآب
گوهریک دانه ای داری که باشی دل درست   حق نگه داراد آن را ازشکست وانقلاب
آفتابا برسپهر نظم بدرم خوانده اند   لطف بنما روی مهر از بدرسرگردان متاب
مدّتی شدتاکه هستم خسته حال ازروزگار   فرقت و درد غریبی کرده کارم را خراب
زاتش هجران که پیدا ونهان میسوزدم   سینه بریان دارم ودارم دل مسکین کباب
باشد اسبابم مهیّا هرشبی در بزم غم   رود اشکست و سرودم ناله خون دل شراب
هردم از درد جدایی در فغانم همچو نی   گوشمالم میدهد دست زمانه چون رباب
گه پریشانم زخاطر گاه افکارم زفکر   گاه چون جان شکیبا گه چودل در اضطراب
گه چوگیسوی بتان سرگشته برکوه وکمر   گه چوزلف دلبران آشفته ام درپیچ وتاب
حیف باشد خاطر دانا مشوّش حیف حیف   چون کنم چون بافلک کردن نمی یارم عتاب
عمرشد پنجاه ودرشست غم درمن نگر   داعی این حضرتم سی سال از مهد شباب
من چوخاکم خاک زرگردد بیمن تربیت   تربیت می بایدم ازخسرو ملک رقاب
مشتری کو قاضی چرخست باصد علم وفن   کرد شعرم را زنه دیوان افلاک انتخاب
تحفه ام شعرست وآوردم بوجهش درپذیر   طبع من دریاست شعرم خوشتر از دُرّ خوشاب
هر زمانم محنتی رو می نماید از فلک   باچنین غم چون شوم مشغول اشعار وکتاب

چون معانی جمع نبود چون توان گفتن سخن   این سخنها را که میگویم که میگوید جواب
کردخواهم بردعای دولتت ختم سخن   وین دعا پیش مجیب الدعوه بادا مستجاب
تا کشد هر صبحدم فراش شاه خاوری   بارگاه چرخ را از هر طرف زرین طناب
باد چون بال حواصل نامهٔ بختت سفید   باد خصمت رو سیه مانندهٔ پر غراب
یا ورت خاتون محشر باد یعنی فاطمه   حشر و نشرت باد با صاحب دلان روز حساب
خیمهٔ بخت تو برتر باد از اوج چرخ و باد   چون شفق رخسار بدخواهت بخون دل خضاب
نام نیکت بر یسار و عز و شادی در یمین   بخت و دولت همعنان و فتح و نصرت در رکاب

وله ایضاً رحمه الله فی مدح ملک
کیومرث رستمداری

ای که از زال خرد دولت رستمداری   شه کیومرثی و کیخسرو رستمداری
رفته آوازهٔ تو تا درچین است وختن   گرچه تو آمده با خیل وحشم در لاری
شاخ اقبال ترا هرکه نخواهد سرسبز   روی زردی رسدش از فلک زنگاری
نگذرد باد فنا تا بقیامت بروی   هر عمارت که کند عدل تو اش معماری
جوهر فردی و مقدار تو نشناسد کس   هرچه در وصف تو گویند صد آن مقداری
صورتت نور یقین معنی ذاتت همت   آفرین باد که خوش صورت و معنی داری
در ولایت همه جا تخم نکو کاشته ای   برخور از خود که درین مزرعه نیکوکاری

ملک ملکی و خلق ملکت همراهست
ذاتت از سر ولایت بعلی آگاهست

در ولایت همه جا نام تو فاش است الحق   درصفات تو چه گویم که تو ذاتی مطلق
صورت ذات و صفات آنک نداند به یقین   بایدش خواند بر ارباب حقیقت دو ورق

25 Заказ № 2125

تا بداند که بمعنی تو ظهور ذاتی   عقل داند که جز انسان نبود مظهر حق
هرچه گویم ز صفات تو یقینست یقین   نیست بر گفتهٔ من هیچ سخندان رادق
هست بر سفرهٔ جود تو مه و مهر دو قرص   پیش خوان کرمت هفت فلک هفت طبق
صبح اقبال تو تا کرد جهان را روشن   غرقه در خون جگر گشت عدو همچو شفق
دشمنت گر بمثل کوه بود در صف رزم   تیغ تیزت ز سرش تا بقدم سازد شق

دست تو نامهٔ حاتم بکرم طی کردست
کار همت که تو کردی دگری کی کردست

نور خورشید سعادت ز رخت تابانست   هرچه گویند ز دیدار تو صد چندانست
نیست چون خلق تو در عالم انسانیت   بخدا ذات شریفت شرف انسانست
ابر نیسان کف دُر پاش ترا میخوانند   زانک باران عطایش همه جا بارانست
زر ز دست تو در اطراف پراکنده شدست   در کف همت تو خاک و درم یکسانست
دانش و فضل ترا از آب و جد موروثیست   پیش تو پیر خرد کودک ابجدخوانست
بکرم مشکل افلاس همه حل کردی   نیست دشوار که این مرتبه بس آسانست
بدر را هم نظری کن سخنش را بپذیر   گرچه سرگشتهٔ دورست ترا مهمانست

آفتابی و ترا مهر و نظر با بدرست
بدر چون روی نکوی تو بدید از بدرست

ز آسمان گوهر اول سخن آمد بزمین   بشنو از من سخن راست چنین است چنین
هست در ملک ثنای تو سخن عالم گیر   تا که بنیاد جهان هست سخن هست متین
معنی فکر که مانند عروس بکرست   زیور نظم اگر نیست ندارد تزیین
سخن است اصل جهان هرکه چنین میداند   هیچ شک نیست که دارد خبر از علم یقین
شعرا دیدی بسیار شنیدی اشعار   هان مبین شعر متینم بجز از سحر مبین

سخن پاک من ارگوش کنی می زیبد   لایق گوش شهانست بلی در ثمین
بر دعای تو سخن ختم کنم وین شرطست   خوش دعاییست که از روح امین باد امین

تا فلک هست فرح باد و بقا جان ترا
بخت اولاد ترا تابع واخوان ترا

وله ایضاً رحمه الله فی مدح الوزیر

ای ضمیرت واقف از راز نهان مملکت   طوطی کلک تو میداند زبان مملکت
هست با رای رزین تو وجود کاینات   هست در مهر نگین تو نشان مملکت
تا تو بر صدر وزارت گشته ای مسند نشین   تیر احکام تو باشد در کمان مملکت
مملکت را حامی کلک تو دارد در امان   ذات تو درحفظ حق باد و امان مملکت
خاطرت کشّاف سرست و زبان مفتاح علم   با معانی میکنــد کلکت بیان مملکت
طبع و ذهن عالم آرایت دو کان معنی اند   گوهری چون تو نیاید در دکان مملکت
از تو راز ملک را پوشیده نتوان داشتن   زانک کلکت میکند پیدا نهان مملکت
آصف جم منزلی و دفتر دیوان تراست   مملکت درخط حکم تست چون فرمان تراست

ای شده بر اهل عالم گوهر افشان کلک تو
راست پرسی ابر نیسانست نی سان کلک تو

گو ز کلک خویش احوال فلک پرسی تمام   بر زبان راند یکایک راز دوران کلک تو
کس نیارد بر زبان کلک تو مویی گرفت   چون توان تقریر کردن بازبان آن کلک تو
ارچه شد دایم زبانش درسخن جاری چو آب   گرنه در دیوان ملک آمد سخن دان کلک تو
مشکل کار جهانرا برضمیرت کرده حل   کار دشوار زبان را کرده آسان کلک تو
گر عطارد بی خط حکم تو برگیرد قلم   میکشد بر دفتر او خط بطلان کلک تو

داستان شد درجهان کلکت بدانایی راز   میکند پیدا بیک دم راز پنهان کلک تو

درحساب دفتر پاک توحاسد عاجزست
دفتر بی حشو جمع آمد که اصلش بارز ست

ای که مسطورست راز آسمان در دفترت   میبرد مهر عطارد صد حسد بر دفترت
دل فریب و با جمال ملک خوانندش همه   زانک دارد خطّ وخال از مشک و عنبر دفترت
هست گیتی را محاسب دفترت یارب مباد   تا دم روزحساب خلق ابتر دفترت
روز تقریر وبیان ملک در دیوان حکم   بر سر اهل زمان باشد مظفّر دفترت
شکل بر وجه سخن دارد ولی درهرسخن   می نماید وجه نقدی باسخنور دفترت
هرسخنور میبرد از دفترجودت وجود   نیست بی وجه ار دهد ما را خط زر دفترت
فخر می آرم که نام تست در دیوان من   عار کی داری که باشد نام من در دفترت

آفتاب اهل فضلی از تو دارد بدر نور
روشنست این آفتاب از بدر کی باشد نفور

و له ایضاً فی المراثی والتعازی

فی مرثیه امیر الاجل امیر شیخ ابراهیم طاب ثراه

ای دل مسکین فلک باکس وفاداری نکرد   کرد دلها را خراب وهیچ دلداری نکرد
همچو ابروی بتان پیوسته کج بازی نمود   همچو زلف دلبران غیر از سیه کاری نکرد
چونک دوران را بقایی نیست بر یاری او   دل مبند ای یار ما کو باکسی یاری نکرد
دل اگر بستیم بر زلف نگار گل رخی   او دگر چون طرّه باما غیر طرّاری نکرد
مزرع گردون دون در کشتزار جان ما   از وفا تخمی نکشت وجز جفا کاری نکرد
ملک جان معمور چون ماند که استاد اجل   جز خرابی در سرای عمر معماری نکرد
شاه شروان از جهان میرفت وما زاری کنان   آن شهنشه فکر مسکینان بازاری نکرد

حالت بس مشکلست این هیچ میپرسید چیست
رفت عمر نازنین آری چه میدانید چیست

مادر ایّام ما را بهر این زاد ای پسر   کاندرین ره زاد خود سازیم از خون جگر
ای مسافر راه این وادی بی پایان مپرس   دشت پر خارست ومنزل دور وجانها در سفر
تا بکی گردی تو از سودا پریشان روزگار   همچو زلف مه رخان سرگشته در دور قمر
هست دریای زمانه پر نهنگ حادثه   بر سرش دنیا پلی پر رخنه ما را زان گذر
بادبان عمر بر بادست ولنگر ناپدید   قلزم محنت پر از موجست وکشتی در خطر
چرخ کج رو راستی باما بسی کج میرود   درچنین دریا ندارم آشنایی در نظر
غوطها خوردیم در بحر تحیّر سالها   گوهری حاصل نشد کاریم ازین دریا بدر

در بحر سلطنت شه شیخ ابراهیم کو
آن جهانبان خسرو باعزّ وباتعظیم کو

آن سکندر در فریدون فرّ دارا را کجاست   آن لطیف آن پادشاه صورت ومعنا کجاست
آسمان معدلت بود آفتاب مملکت   آن سپهر عدل وآن خورشید روشن را کجاست
آن مبارک طلعت خوش سیرت پر حکم کو   آن رعیّت پرور عادل دل دانا کجاست
بحر دانش بود وموجش گوهر جود وسخا   با چنین لب خشک آن دریای گوهرزا کجاست
بود کیوان پاسبان گوشهٔ ایوان او   آن جلال ورفعت وآن منصب اعلا کجاست
زآب وخاک وباد ونار ونه فلک چون او نزاد   حاصل این چار مادر بود ونُه آبا کجاست
در فراق او نزیبد هیچ کس را خامشی   ناله وزاری کجا شد آه وواویلا کجاست

بر فلک چشم ملک میگرید از هجران او
انس وجان در رقّتند اندر فراق جان او

ای عزیزان چرخ خواری کرد زاریها کنید   دیدهٔ غمدیده را از گریه چون دریا کنید
آنک قایم بُد بدو دین مسلمانی برفت   ای مسلمانان فغان وآه و واویلا کنید
جان وتن زاندوهش از یک موی در واکشته است   قفل غم بر دل زنید وغصّه را در وا کنید
ماه اگر بر آسمان بی مهر او پیدا شود   زودش اندر دود دل چون ذرّه ناپیدا کنید
منشی گردون اگر بی حکم او انشا کند   دفترش سازید ابتر باوی این انشا کنید
بعد ازو گر زهره در چنگ آورد چنگ طرب   چنگ زهره بشکنید وگیسوش را وا کنید
آفتاب ار در زوالش دیده بگشاید بملک   خنجر مرّیخش اندر دیدهٔ بینا کنید
مشتری گر خاک پاکش را نباشد مشتری   بر سر بازارهایش یک بیک رسوا کنید
در عزای او زحل پیوسته می پوشد سیاه   در مصیبت خویش را جمله زحل آسا کنید

کو جهانبانی که با او بود عالم را مدار

از مدار آسمان چشم وفا ای دل مدار

آفتاب فضل بود و گوهر دریای دین — منکسف شد آفتاب و رفت گوهر در زمین
شد سوار مرکب چوبین جهانداری که او — داشت همچون توسن دوران هزاران زیر زین
خاتم شاهان عالم بود و ختم خسروی — بود اندر خاتمش پیروزهٔ گردون نگین
ذات پاک او زجان و دل مخمّر گشته بود — مسکن آن جان و دل شد این زمان در ماء و طین
بر سر قبرش همی خوانند حوران بهشت — هٰذهِ جَنّاتُ عدنٍ فَادخُلوها خالدین
نازنین عمری که او بود از بر ما درگذشت — بنگرید آخر که چون بگذشت عمر نازنین
در کمین استاده است از گوشه استاد اجل — قصد جانها میکند وین هستش افعال کهین
در فراق او دلم را همدمی جز ناله نیست — جان برفت و من بماندم با دل ریش حزین
بیش ازین آسودگیها بود با او مُلک را — تا چه خواهد کرد با او چرخ گردان بعد ازین

گوییا در خنده بود آن دم که اندر خاک رفت
دیدی آن نوشین روان چون بالب ضحاک رفت

آه دلها تارکرد آیینهٔ جان آه آه — شد نهان از دیدهٔ جان روی جانان آه آه
آه و وا ویلا که آن شاه جهانبان درگذشت — خسرو جمشید فر خاقان شروان درگذشت
روشنیها بود با دیدار او آفاق را — شد جهان تاریک کان خورشید تابان درگذشت
او گذشت از ما و ما خواهیم مردن در فراق — زنده چون مانیم چون از پیش ما جان درگذشت
یا اولی الابصار آن نور بصر از دیده رفت — ای پریرویان بزم آرا سلیمان درگذشت
در طریق عدل و داد از وی نکوتر کس نرفت — گاه رفتن نیز هم بر راه ایمان درگذشت
درگذشت و این برادر وین خلف بر جا گذاشت — ای بزرگان راستی نتوان از ایشان درگذشت
اندرین مرثیه نتوان بیش ازین گفتن سخن — چون توان گفتن که آن شاه سخندان درگذشت

روز زاری و فغان و گریه و آشفتنست

درچنین حالت چه جای شعر و معنی گفتن است

ای بسا کز حسرت او دیده‌ها پرخون شود — آنکه یاد او کند چون من بسی محزون شود
در فراق آن دو ابروی مقوّس هر زمان — تیر آهم از سپرهای فلک بیرون شود
هر گیاهی کان بروید بعد ازین از مرقدش — آن گیاه از اشک مردم زادگان گلگون شود
در فراقش ناله و زاری چگونه کم کنم — کز غم او هر دمم دردی دگر افزون شود
در زمانه مثل او ناید جهاندار دگر — او شد و کار زمانه کس چه داند چون شود
خاکدان دون بهشت و در بهشت جاودان — رفت بی زحمت که با رحمت روان مقرون شود
در دل کان بعد چندین سال سنگ اصلیی — لعل گردد آن زمان کان را جگر پرخون شود
دی شب اندر خواب دیدم کان شه نیکو سرشت — این سخن میگفت با اصحاب مجلس در بهشت

ای لطیفان لطف و عرفان مرا یاد آورید
بزم ورزم وجود واحسان مرا یاد آورید

ملک را عادلتر از من مالکی دیگر نبود — عدل و الطاف فراوان مرا یاد آورید
بر سر هر بینوا افشانده ام دُرّ عطا — ابر دست گوهر افشان مرا یاد آورید
خلق را آسودگیها بود در دوران من — دور من بگذشت دوران مرا یاد آورید
بلبلان چون در گلستان مجلس آرایی کنند — مجلس همچون گلستان مرا یاد آورید
عارفان بسیار با من حقّ یاری داشتند — حق نگه دارید و یاران مرا یاد آورید
ای بزرگان با خلیل من بجان پیمان کنید — مشکنید این عهد و پیمان مرا یاد آورید

هست جان نازنین من خلیل نوجوان
جان سپردم پیشتان جان پروریدای دوستان

یادگار او خلیل نوجوان برجای باد — تاجبخش و تاجدار و مملکت آرای باد
این خلف را بر سریر سلطنت بگذاشت رفت — تا ابد با حوریان بر تخت قدرش جای باد

هر که سر بپیچد از و چون زلف کارا و مدام   همچو گیسوی بتان افتاده اندر پای باد
شهسواری مثل او در دور گردون کس ندید   چتر دولت بر سرش همواره گردون سای باد
دشمنش از عین علت وای وای میکند   چون حروف علة آمد وای او در وای باد
تیر حکمش دیده دوزی میکند در چشم خصم   تیغ قهرش در دل بدخواه جانفرسای باد
اختر سعد بزرگی شیخ بهلول جوان   بر سپهر عدل چون خورشید روشن رای باد
یارب آن روح مقدس را برحمت شاد دار
وین سهی سرو جوان را تازه و آزاد دار
خسروا ذات تو بادا در پناه لایزال   شاه با عز و جلالی یار بادت ذوالجلال
هست بر لوح جبینت آیت فتح و ظفر   هست در خورشید رویت پرتو لطف و جمال
آسمان عدل و جودی آفتاب لطف و حلم   اختر برج جمالی جوهر درج کمال
هر که خواهد از جفای حادثه بر تو خلل   از خلل خالی مباد و باد از غم چون خلال
گر کند بی مهر تو خورشید بر گردون طلوع   طالعش روشن مباد و باد در عین وبال
بدر مسکین گر بجز مهر تو جوید ذره ای   از جفای دور گردون باد مانند هلال
در فراق باب تو گرچه رعیت خسته اند   هست او را در بهشت عدن با حوران وصال
او برفت و در پی او رفت صد ره فاتحه
شد انیس روح او الحمدلله فاتحه

و له ایضاً فی مرثیة میرزا غضنفر طاب ثراه

دلا زمانهٔ فانی بکس بقا نکند   اگرچه عمر بود فی المثل وفا نکند
جهان چو کهنه رباطیست سخت سست بنا   کسی بنای اقامت درین سرا نکند
در آشنایی چرخ است روشنائیها   گر آشنا را بیگانه ز آشنا نکند

نی از جفای زمان زار زار می نالد   که بند بند وجودش ز هم جدا نکند
صبا بباغ دل تنگ غنچه نگشاید   چو لاله تا بتنش پیرهن قبا نکند
چو هی دو چشم گشای و چو با سرافکن پیش   به بین که عاقبت مرگ جز هبا نکند
کشد امیر اجل هر که را که زنده بود   نظر بپادشه و رحم بر گدا نکند
در آسیای امل عقل دانه کی ریزد   هزار فکر دقیق ار ز آسیا نکند
مکن تو فکر خطا کین چه کار بود و چه مشد   که کاردان ازل کار خود خطا نکند
چو خاک مرجع اصلی است خاک باید شد   وجود خاکی ما فکر این چرا نکند
کجا بمنزل ارواح راه یابد جسم   توجه ار بسوی عالم بقا نکند
به بین غضنفر شهزاده چون ز جسم گذشت
بماتمش بشنو نالها ز کوه و ز دشت
صفات ذات شریف مطهرش گویم   و یا مناقب الطاف بی مرش گویم
معانی کلماتش بیان کنم یک یک   و یا حدیث زبان سخنورش گویم
تواضع و کرم و خلق و حلمش آرم یاد   و یا ز بزم خوش روحپرورش گویم
سخن کنم ز مقالات وز مقاماتش   و یا ز ساز و نواهای دلبرش گویم
بهر کجا که ز بحر و گهر سخن گویند   ز بحر همت و پاکی گوهرش گویم
بدستش آیینهٔ روح بود ساغر راح   ز جام جم چه بگویم ز ساغرش گویم
بخاک روی نهادی برابرش خورشید   بهر کجا که به بینم برابرش گویم
بزیر خاک نهان گنج معنیش خوانم   اسیر و کور بمانده غضنفرش گویم
سخن ز تلخی جان دادنش چه گویم آه   ولی ز منطق شیرین چو شکرش گویم
چو لاله داغ جگر داشت شرح آن چه دهم   ز انتظار دو چشم چو عبهرش گویم
ز مرثیه چه بگویم که قطعه باد زبان   قصیده مدح کنم یا معشرش گویم

اگرچه نیک توانم صفات او گفتن
ولی دلم ندهد از وفات او گفتن

ایا نقاب نشینان پرورده بناز   چه رخ نمود که گردید پرده از رخ باز
ندیده هیچ فراز و نشیب دهر بچشم   چه گم شدست چه جویید در نشیب و فراز
بمرگ باب ز هر خانه رو نهاده بدر   همی کنید بهر باب شیونی آغاز
پدر به پرده درون شد نماندش آوازه   شما چو چنگ ز پرده برون دهید آواز
گشاده گیسو و ببریده زلف و سر در پیش   کشیده از رگ جان نالها بهم دمساز
چو شمع در تب و تاب وستاده با رخ زرد   کنید ز آتش دل گریه ها بسوز و گداز
سیه کنید رخ شمع را اگر خندد   زمان زمان ببرید آتشین زبانش بگاز
بگوش عود بگویید ازو نواخت بدست   به بی نوایی خود این زمان بسوز و بساز
بناخوشی فلکش روز عمر کوته کرد   شما بجای بمانید خوش بعمر دراز
بروزه خواست که پیش برادر آید خویش   پدر بنزد خودش خواند با هزار اعزاز
بمرد و روی برادر ندید و حسرت برد   مگر به بیند دیدار در قیامت باز

دل برادر جانی برو بجان سوزد
بلی دلی که بر آذر بود عیان سوزد

صبوحی است ایا ساقیان چه خواب کنید   یراق مجلس شهزاده با شتاب کنید
هوای مرگ خنک کرد مجلس جانش   بتاب خانهٔ دل آتشی بتاب کنید
مدام درخور بزمش شراب بود و کباب   می آورید ز اشک از جگر کباب کنید
کجا شدید ایا مطربان ز ساز شده   نظر به بزمگهش با دل خراب کنید
چو دف زنید ز دست غمش طپانچه بروی   چو نی کشید فغان ناله چون رباب کنید
بهر مقام کرم بی حساب ازو دیدید   چو از مقام شد او ناله بی حساب کنید

امیرزاده چو شد همعنان امیر اجل   رکابیان همه آرایش رکاب کنید
بمرگ او همه ای موبریدگان خیزید   مصیبتست و عزا مویه بی حجاب کنید
ازان سبب ببرید تافته گیسو   که بهر خیمهٔ او عنبرین طناب کنید
ز بدر مرثیه ای گر برای او شنوید   ز نه مجلد افلاکش انتخاب کنید

کسی که مرد فشانند مورد و کافورش
نثار دیده اش ایثار در ناب کنید
سزد که ناله کند از غمش بزاری عود
که عود را بکنارش ز جان نوازش بود

مدام مجلس عیشش بساز می دیدند   دران مقام اصول اهل ساز می دیدند
مسافران همه از نغمه های عشاقش   نوای اهل عراق و حجاز می دیدند
چو زهره هر که در آن بزم ساز و قانون داشت   ز قدر تا فلک اورا بناز می دیدند
چو عود دیده ازو صد نواخت اهل مقام   بهر مقام ورا دلنواز می دیدند
دوگاه شام و سحر دوازده مقامش بود   به پنج گاه ولی در نماز می دیدند
بهر قیام و قعود و بهر رکوع و سجود   توجهش بخدا با نیاز می دیدند
ز کبر و بغض و حسد اجتناب می بودش   ز غیبت و صفتش احتراز می دیدند
ز لطف او همه درماندگان کار زمان   عنایت و کرم کارساز می دیدند
بهیچ روی در همتش نبد بسته   چو باب حاتم طی بود باز می دیدند
نبود قلب چو زر سکه دار و خالص رفت   اگرچه در دم مرگش گداز می دیدند
چو زلف یار ز عمرش برید تیغ اجل   چه بودیش که بعمر دراز می دیدند

سیاه باد رخ عندلیب خوش آواز
اگر کند غزلی بی گل رخش آغاز

بعقل پیر و بدانش جوان غضنفر کو   جوان و پیر ازوپند دست برسر کو
مرا از آتش دل سوخت مجمر سینه   تو دود عود دلم بین مپرس مجمر کو
دلم بماند بران کو غمم بماند بجان   درون جان غم دلبر بماند دلبر کو
مصنّفی که بتصنیف درمقام اصول   یکی نبود که با او شود برابر کو
بقول راست عراق و حجاز عشاقش   کسی که عقل درومانده بد محیر کو
بزرگ وکوچک ازو بانوا بدند همه   نهفت روی و شد آوازه اش زکشور کو
به بین کبوتر زر برسر محفّهٔ او   بخود فروشده کان بلبل سخنور کو
غضنفری که شدی صید اوهزار آهو   شکار گور شده است این دم آن غضنفر کو
برین دوطوطی جان شه محمد هوشنگ   همای دولت او بود سایه گستر کو
مگر زتربیت شاه پرورش یابند   بغیر شاه که عمّست کیست غمخور کو

بهمدمان که رحلت جگر پر آذر گفت
بشه بگویید کان جانفشان برادر گفت

من ار شدم زجهان درجهان مکان تو باد   تن من ار بفنا شد بقای جان تو باد
عنایت ازلی هم رکاب دولت تست   کفایت ابدی نیز همعنان تو باد
پدر ترا بشهی برگزیده بد ماهم   تو پادشاه زمانی زمان زمان تو باد
من ارچه بودم از اخوان بزرگتر رفتم   بزرگی همه از عالی آستان تو باد
مرا پسر دو یتیمند عم تویی غم خور   بدان دو غمزده غمخوارگی از آن تو باد
برآن دوطفل پدر مرده بیکس گریان   ترحّم از دل پر رحم مهربان تو باد
نظام عقد بناتم بجمع چون پروین   بر آستان رفیع چو آسمان تو باد
بحال مجلسیانم که برکران ماندند   عنایت از نظر لطف بی کران تو باد
امانتند سپردم بتو ترا بخدا   خدای درهمه حالی نگاهبان تو باد

وصیّتم همه این بود گفتم و رفتم   سلامت همه درسایهٔ امان تو باد
ز مخلصان ومحبّان دمی که یاد آری   درآن میانه مرا نام برزبان تو باد

هزار بار بگویی که از غضنفر حیف
که داشت ازهمه شاهان چنان برادر حیف

که بود عالم معنی ز نسل آدم او   برفت حیف ازو نازنین عالم او
کسش ز ره بدعا بازداشت نتوانست   زجان عزیمت ره کرده بد مصمّم او
بزرگ همّت وکوچک دل وهنرور بود   لطیف طبع و نکو محضر و مکرّم او
بگفتمی بخدا لاشریک لک او را   ولی نداشتی این نوع را مسلّم او
چو کرد آخر شعبانش عمر برقندآن   ز روزه دید مه عیش خود محرّم او
بدشت بهر دمی آب چون حسین شهید   رسانده جان بلب از تشنگی دمادم او
نداشت سود بجانش دعای استسقا   زهیچ راه نمیدید درجگر نم او
بشهرگاه کشیدش ز کردوان غم مرگ   زحال رفته وبس حال کرده باغم او
چو کاف گشت قدش دل زغم چوحلقهٔ میم   بشد بحسرت پر ازجهان جان کم او
دلا بماتم او بیش ازین مکن زاری   که نیست راضی ازین سوزوشور وماتم او
میان روضه کنون خوش نشسته خرّم اوست   بدین دلیل که تاریخ اوست خرّم او

چنانک هست روانش بخلد خرّم باد
همیشه خاطر غمدیدگانش بی غم باد

مقدّمة المراثی

ای اهل مصیبت اندرین هنگامه   از من شنوید این مصیبت نامه
میخواست کزین خامه بگوید حرفی   فی الحال سیاه شد زبان خامه

و له ایضاً فی مرثیة
شهزاده سشـروانشـاه

این جهان پرجفارا ازوفا آثارنیست   اعتبارش هیچ درچشم اولوا الابصار نیست
نقطهٔ دل درمحیط چرخ گردد چون حباب   چون کند سرگشته بیرون ازخط پرگار نیست
نیست بی حکم قضا هرکار و دانی اینقدر   بس رضاده با قضا چون زهرهٔ کفار نیست
در درون پردهٔ تقدیر کس را نیست راه   واقف ازسرّ درون جز عالم الاسرار نیست
ازمدارچرخ چشم مردمی داری مدار   صدهزاران چشم دارد لیک مردم وار نیست
هردم انگیزد فلک نقشی بصد رنگ ای عجب   درنظر جز سرنگون یک کاسهٔ زنگار نیست
خوشهٔ پروین بنات النعش گردد جوبجو   داس مه را جز درو در زرع گردون کار نیست
کارگردون چیست بر دلها نهادن بار درد   چرخ را خود غیرازین در دورکار و بار نیست
ای دل ار با وصل گل شادی زخارهجر ترس   وصل با هجر ست میدانی و گل بی خار نیست

دوش چون ازحال شهزاده دلم آمد بدرد
از دل پردرد گفتم با سپهر خیره گـــرد

ای فلک درکج روی بس دورگردان کرده ای   ناکسم زین دور اگرد هیچ دوران کرده ای
آفتابی روسوی اوج شرف آورده بود   زان کمالش در زوال افکنده نقصان کرده ای
اختر سعدی که مه چون زهره بودش مشتری   شامگاهش چون سها ازدیده پنهان کرده ای
ازدوسو خون جیب و دامن گیردت هرصبح و شام   بس که خون کشتگان درجیب و دامان کرده ای
هرکرا چون حسن خوبان داده ای جمعیتی   همچو زلف دلبران بازش پریشان کرده ای
برده ای ازبحرشاهی دُرّ پاکی را بخاک   دیدها را زان درخشان دُر دُرافشان کرده ای
لعلهای گوشوارش را بچشم آورده ای   جزع مردم را زخون پرلعل ومرجان کرده ای

اهل دل را آتش غم درجگر افکنده ای   سینها را هم بسوز آه بریان کرده ای
دم بدم بر دردمندان می فزایی دردها   این چه بی دردیست اینرا هیچ درمان کرده ای

رفت شروانشاه و از وی شاه شروان درغمست
خون گری ای دیدهٔ غمدیده روز ماتمست

گرچه رفت از دیده چون مه طلعت زیبای او   کم نگردد مهر دل ازماه مهرافزای او
تنگ بود این خاکدان بر روح او مرغش پرید   رفت وشد گلزار طاوس مَلَک مأوای او
چون رود درباغ جنّت سرفراز آن سرو ناز   شاخ طوبی برنیاید با قد رعنای او
جان او برلب رسیده بوسه میکردش پدر   دیدش آن دم بوی جان می آمد ازلبهای او
اوچو لب خایید شیرین جان بناکامی بداد   عالمی شد تلخ کام ازلعل شکرخای او
هفت بودش سن ولی هفتاد ساله پیر را   درادب تعلیم کردی خاطر دانای او
چون الف می بود قدر او فراز آسمان   آه کاکنون شد چو نون زیرزمین بالای او
دل ز دردش علّتی دارد که گوید وای وای   خود حروف علّه باشد وای وای از وای او
چون شفق درخون نشست آفاق تا از دورچرخ   درغروب مرگ شد خورشید ملک آرای او
مردمان عریان وگریان دستها برسرزنان   این قیامت بین که شد درشام از آن غوغای او
هر زمان لالای او گفتی گزین لولو که دید   چون برفت ازدیده دیدی لولوی لالای او
من که در روز ولادت خوردم از شکرش شکر   در مذاقم زهر بادا چون خورم حلوای او

ابر ازین اندوه وماتم اشک ریزان میکند
بحر ازین آشوب و شورش شور وافغان میکند

زین عزا اقلیم پنجم بین بهم بررفته است   وین خبر درچار رکن وهفت کشور رفته است
تا زبحر چشم شه رفتست آن زیبا گهر   اشک او باران شده ازبحر و بر بر رفته است
شاه را درهای غلطان ازنظر افتاده است   کس چه میداند که ازچشمش چه گوهر رفته است

دل پرآذر شد برادر را ز سوز رفتنش   چون کند دل سوخته جان برادر رفته است
باب و عم و خال هریک در غم و حال دگر   کان امید جان و دل از چشم و از بر رفته است
شمع بین گریان و سوزان رو سیه در ماتمش   رشتهٔ جان سوخته دودش بسر بر رفته است
خاک شروان گل شدست و پای مردم در گل است   بس که هر سو سیل اشک از دیدهٔ تر رفته است
دود چون آتش ز ملک باد کو برخاسته است   کو چو آب آنجا بخاک تیره اندر رفته است
بر فلک گوید ملک زیرا که از خلق زمین   بانگ زاری و فغان بر چرخ اخضر رفته است

بر زمین و آسمان این شیون و ناخرّمی
هست از افغان ملایک وز خروش آدمی

آه مردم بر فلک شد تا کجا خواهد کشید   جامه نیلی کرد گردون کین مصیبت را شنید
آنک در روی زمین شهزاده ای چون او نبود   از نظر چون گنج در زیر زمین شد ناپدید
قمریان بینید در گردن نمدهای سیاه   کان شکر گفتار طوطی را روان از تن پرید
مرغ روحش در قفس آن دم که میزد بال و پر   جان من در بر چو مرغ نیم بسمل می طپید
ای لحد بالین او از خاک چون داری روا   جان مکدّر میشد ار بر وی غباری میرسید
همچو بید از باد میلرزید جان بیدلان   گر بران شاخ گل رعنا نسیمی می وزید
ابرش و خنگ و کمیتش را قضا با تیغ قهر   کاشکی سر میبرید از تن که دمهاشان برید
چرخ توسن آخرش بر مرکب چوبین نشاند   مرکب نی پا روانش بُرد و کس گردش ندید
خوش برآمد با نبات خیر آن شیرین چو جان   شربت زهر اجل آخر بصد تلخی چشید
ساقی دوران بکس بی خون دل جامی نداد   هرکه بد در دور ازو جامی ستد دم درکشید
گرچه این دم جنّتست آرامگاه روح او   دل ز دردش تا بجان دادن نخواهد آرمید

آفتاب طلعت او شد نهان در زیر میغ
در نظر پیدا نخواهد شد دگر حیف و دریغ

هرکه دارد لاله سان داغ فراقی بر جگر   همچو گل پیراهنی پرخون دل دارد ببر
سوز داغ ظاهری را نیست در باطن نشان   کی چنین داغی است کان را در جگر باشد اثر
داغ فرزندست بس سوزان چه داند هر تنی   این پدر داند که جانش سوزد از داغ پسر
وقت رفتن اشک شه را دید شروانشاه و گفت   گریه کن بر من که من چون اشک رفتم از نظر
بازگفتش کای پدر جانِ پدر خواندی مرا   من روانم باد در حفظ خدا جان پدر
همدمانم را که دور از من همی گریند زار   از نظر چون اشک مفکن چشم گریان شان نگر
ما در گیتی چو آن فرزند دلبندی ندید   آن ملک را هرکه دیدی گفتی این نبود بشر
هرکرا دردی بود از داغ فرزندی چنین   گو بَرِ شه آی تا همدرد خود بیند ببر
برلب بحرش چو بردند و سپردندش بخاک   بحر را جان برلب آمد آه ازآن عالی گهر

شاه بر سر میزند کف زان دُر بحر نسب
بحر پرجوش و خروش ار کف زند نبود عجب

آه کافغان میکند از درد شروانشاه شاه   دود آهش تیره کرد آیینهٔ جان آه آه
باز تا آن چشم شهلا را کجا بیند بچشم   ز انتظارش همچو نرگس چشمها دارد براه
خان همی خوانند او را کو بود صاحب قران   این قران بودش مگو کز مرگ شد جانش تباه
عمر او کاهید و غمها بر دل مردم فزود   آه ازین گردون دون غمفزای عمرکاه
در عزای آن رخ و آن چشم ماتم دیدگان   شمع سوزان در نظر آرند و بادام سیاه
شام گه خورشید عمرش تا فروشد در زمین   آسمان خونین گریبان می درد هر صبحگاه
بس بدش همزاد چون آن جسم طیب شد بخاک   باشدش تاریخ جنّ طیب الله ثراه
زحمت دنیا کشید آخر برحمت شد قرین   شد برون زین خاکدان معصوم یعنی بی گناه
روز محشر کز تف ارض و ز تاب آفتاب   تشنه لب غرق عرق باشند از درویش و شاه
آید او جلّاب بر کف آمّ و باب خویش را   دم بدم سیراب گرداند زهی فضل اِله

بشنوی اکنون زخاکش بوی گلزار بهشت   گر بگرد تربتش روزی برآیی چون گیاه

اصل انسان خاک باشد او اگر درخاک شد
روح سوی روضه رفت وجسم خاک پاک شد

خسروا گر گوهری رفت ازکنارت غم مدار   بحری و از بحر پر دُردانه آید درکنار
گربشد فرّخ ببین قایم مقام او بجاست   دُرّ بحر لطف شیرانشه لقب فرخ یسار
یک گهر از گوشوار خسروی گرگشت کم   گوهری همتای آن هم هست نیکو گوش دار
افسر شاهی ازو یابد سرافزای و زیب   باش تاگیرد نظام این گوهر عالی تبار
باش تاخورشید اقبالش برافروزد جهان   روشنیها بنگری از طالعش در روزگار
آن نهال باغ امید ارشکست ازباد تند   برخوراد این شاخ دیگر درهوای شهریار
سرو ملک دولتی سرسبز باشی دایما   شاخی ار بشکست بادا بیخ عمرت استوار
درپناه درگه توهم وضیع وهم شریف   در دعای دولت توهم صغار وهم کبار
از فلک بودت غباری دره آنهم پاک شد   بعدازین شادی نماید روی دل غمگین مدار
چونک با تدبیرکس تقدیر را تغییر نیست   بس بدین معنی فشاید داشت خود را سوگوار

بیش ازین برخاطر عاطر منه بار اَلَم
عالمی را جان تویی برجان مکن دیگرستم

خسروا دایم تراجان خرّم ودل شاد باد   خاطر آزرده ات ازبند غم آزاد باد
رخنه ای درملک اقبالت مباد ازهیچ راه   شهر بربحر وجودت تا ابد آباد باد
توخلیلی کعبهٔ دلهاست کویت باصفا   سدّ عمرت همچو بیت الله برنبیاد باد
گوهرذات تو ازآبا و اجدادست پاک   رحمت ایزد بران آبا وآن اجداد باد
بوی شمشاد قدت جان تازه دارد راستست   خاطر آزادگان ملک ازآن شمشاد باد
گرچه در دور قمرسنّ طبیعی شد دوشصت   شصت دیگر زان فزون عمرت صدوهشتاد باد

آفتاب دولتت کافاق را زان روشنی است   بر سپهر سلطنت دراوج عدل وداد باد
هرکه با این خاندان درسینه آرد کینه ای   هرسرمو برتنش یک خنجر پولاد باد
ذوق وعیشت باد با اخوان وباعم زادگان   درد وغم درخاطر اعداء بی اعداد باد
نوجوان عالی نسب بهرام فرزند خلف   درسپاه دشمنت سرلشکر اولاد باد
مرشد وقتی چوآن مقبول دولت قابل است   با ویت هردم ز راه تربیت ارشاد باد
برخوراد ازعمرخود درسایهٔ آن فرخ یسار   روح قدسی را دعای جان او اوراد باد
برسپهر مکرمت چون عالم آرایی زنور   ازکرم آندم ز بدر مهرورزت یاد باد

آخر غمهات باد ای شاه دیگر غم مباد
شادمانی باد دیگر هرگزت ماتم مباد

وله ایضاً فی مرثیة السعید الشهید
امیر بهرام تاب ثراه

ای دل غمدیده گیتی باکسی غمخوار نیست   نیست کس کزجور او بامحنت وغم خوار نیست
هست عالم دایره پرگار پُرکارش فلک   وین زمین جزنقطه ای در دوراین پرگار نیست
چرخ گردان را کمان دان وحوادث تیرها   سینهٔ انسان هدف کوسینه ای افکار نیست
خود ید الله است اندازندهٔ تیر قضا   پیش تیردوست جان باید سپر کارزار نیست
کس نیارد ازقضا بگریختن این المفرّ   درمفر چون بسته شد پا فرصت رفتار نیست
خوانده ای آخر اذا جاء القضا عَمِیَ البصر   چشم عقل دوربین روزقضا بیدار نیست
اهل بیتش را نظرهاهست دردور فلک   هیچ ساعت نیست کاندرکار او انظار نیست
هردم از پرده هزاران لعب بیرون آورد   هرزمان نقشی نماید خودجزاینش کار نیست
شاهزادی راچوآب ازدیده برد آتش فروخت   داد بربادش کنون جزخاک ازو آثار نیست

ناپدید ار از نظرچون گشت آن شهزاده آه   دور ازو در دیدها جزحسرت دیدار نیست

مه جبین بهرام کیوان قدر پنهان چون سهاست
آفتاب طلعتش پیدا نمی بینم کجا ست

ای فلک شرمت نیامد زان رخ چون آفتاب   کز تو درخون چون شفق آغشته شد با سوز و تاب
وین عجب روز سه شنبه ساعت مرّیخ بود   پس چرا آن ساعتش انداختی در اضطراب
چشمهٔ خورشید را درگل نهان هرگز که دید   ازچه رو درخاک تیره کردیش پنهان چو آب
کور باد ای چرخ صغر دیده ات عقرب صفت   تا بدورخود نه بینی برج بهرامی خراب
زهره را برگاو بنشاندن بجای خود بود   کو نهد بی ساز بزمش چنگ برچنگ و رباب
هرکه زین پس درنظر آرد خیال بزم او   میخورد ازخون دیده وزدل بریان کباب
الله الله چون شتابش بود در راه اجل   آری آری عمر بود او عمر را باشد شتاب
دیده نگشاید دگرچون خواب مرگش دست داد   مرکب از پا چون بیفتد مرگ باشد در حساب
مرگ خود حقست الحق کس نمیرد بی اجل   لیک جان سوزست درد و حسرت عهد شباب

آنکه قدّش چون الف بودی فراز آسمان
رفت در زیر زمین چون نون چگویم درد آن

نازنین بهرام ماه عالم آرا را چه شد   اختر اقلیم پنجم ماه یکتا را چه شد
اهل دل با او زجان پنهان نظرها داشتند   ازچه پیدا نیست منظور نظرها را چه شد
بود بهر آن نهال جان و دل مادر ببَیش   برنخورده برشکست آن شاخ برنا را چه شد
اوفتاد از پا و سرسبزی نماندش حیف حیف   آن درخت ناز پرور سرو رعنا را چه شد
آن جوان از راه نا دانسته گر شد سوی دام   عقل منعش چون نکرد آن پیر دانا را چه شد
مانده او تنها و تنها ظالمان درقصد جان   آه و فریاد آن تن مظلوم تنها را چه شد
قاسم و او هردو یک دل جان بیکجا باختند   درطریق همرهی یاران هرجا را چه شد

رفت ماهی زیرخاک و آفتابی زیر گل   دورچون گردید چرخ بی سروپا را چه شد
پنجه نتوانست با تیغ اجل زد روز بد   ورنه با آن زوربد شمشیر برّا را چه شد
بیخودی چون دست دادش عقل و هوشش را چه بود   ناتوان چون گشت بازوی توانا را چه شد
ازچه رو پژمرده گشت آن تازه رخسار لطیف   آن گل خندان لطف آن روی زیبا را چه شد

لاله را ازسوز رویش داغ جان بردل بماند
سرورا با یاد قدّش پای دل درگل بماند

کی چو او شهزاده ای در ملک جان پیدا شود   ناکسم گر مثل او کس درجهان پیدا شود
آفریند مثل او ازجان مگر جان آفرین   ورنه کی از نسل آدم آنچنان پیدا شود
سالها باید که سروی همچو او بیند چمن   یا گلی چون روی او درگلستان پیدا شود
هرکه آن سرو روان را بشنود کز پا فتاد   لاله سان داغ غمش بردل روان پیدا شود
گر زحالش بشنود حالش که آن کس مشنود   آتش نومیدیش درحال ازآن پیدا شود
آه آتش شعله زان سان برکشد در اردبیل   کز هوا سوزش در آذربایجان پیدا شود
چون نهان دارد کسی درد فراقش آه آه   زآه و ناله دم بدم درد نهان پیدا شود
برهوا گردد روان صد تیر آه از هر کنار   یک نشان از ترکشش گر درمیان پیدا شود

از غم او هیچ دل درهیچ تن خرّم نماند
شادی ازجان رفت و در دلها بغیر غم نماند

از جمال و طلعت و حسن و جوانی گویمش   یا زخُلق و مردمی و مهربانی گویمش
شرح مژگانش دهم یا نقش ابرویش کشم   یا ز تیراندازی محکم کمانی گویمش
طلعت جمشیدیش بد بازوی فرشیدیش   هیاُت هوشنگی و فرّ کیانی گویمش
شه نشان بود و کسی مثلش نمیدادی نشان   این زمان چون پیش کس از بی نشانی گویمش
خواست جاگیری کند درخسروی شد نودمیر   رفت جاگیر بهشت جاودانی گویمش

حسرتش بسیار بود و عمرکم آه و دریغ   بس دراز امید و کوته زندگانی گویمش
دل ستاد اوّل زخلق و جان بداد آخر بمرگ   چون ازین جان دادن وزان دلستانی گویمش
بستهٔ بند بلای ناگهانی خوانمش   خستهٔ تیر قضای آسمانی گویمش
کرد قاسم جان فدای جان او شد در جهان   بر روانش آفرین بس یارجانی گویمش

رفت بهرام و دران حالت که جانش شد بباد
گفت من رفتم بقای عمر شیران شاه باد

رفت آن جسم شریف از عالم جان ای دریغ   گوهر شهوار شد با خاک یکسان ای دریغ
گشت پیدا آفتابی کرد روشن عالمی   ناگهان شد زیر خاک تیره پنهان ای دریغ
شمع مجلس بود و هر شب شاه را او در نظر   شد بیکدم کشته آن شمع شبستان ای دریغ
شیر دل شهزاده ای تنها تنی در بیشه ای   شد بزخم خرس و خوک چند بی جان ای دریغ
خال رویش خود برآتش دایم افکندی سپند   چون برو این چشم زخم آمد زدوران ای دریغ
تا پریشان شد دل شاه ازغم دلبند خویش   شد دل مجموع اهل دل پریشان ای دریغ
ای دریغ ما نخواهد کم شدن در حسرتش   هرکه یادش آورد گوید فراوان ای دریغ
ای دریغ از وی کزین بس درغمش هر صبح و شام   باشد اوراد زبان اهل شروان ای دریغ
وای ازان زیبا جوان و وای ازان پرحسرت آه   حیف آن ماه زمین حیف و دریغ آن ای دریغ
زیستن را عاقبت مردن بود تدبیر چیست   مرگ ازان دردیست کان را نیست درمان ای دریغ

دوش بودم درخیالش آمد اندر خواب من
گفت در مرثیه ام ازمن بگو با باب من

ای پدر ازطلعت زیبای من یاد آوری   وز جمال و خشن شهرآرای من یاد آوری
در برت شهزادگان هرجا که برپا ایستند   چون مرا آنجا نیابی جای من یاد آوری
گر ببینی ماه رویی را که مهر افزایدت   از رخ چون ماه مهرافزای من یاد آوری

صادق الاخلاص و یکدل بوده ام درخدمتت   صدق و اخلاص دل یکتای من یاد آوری
گر دلت روزی بگلگشتی کشد سوی چمن   سرو قدّ دلکش رعنای من یاد آوری
گر دل مهجور غم فرسودگان جویی بلطف   از دل یاران غم فرسای من یاد آوری
با غلام و چاکر و مولای من شفقت کنی   وز مقام و مسکن و مأوای من یاد آوری
آه ازان روزی که من رفتم تو در غوغای من   حالت آنروز و آن غوغای من یاد آوری
برجوانی من و ناکامیم گویی دریغ   وز غریبی و تن تنهای من یاد آوری
باختم جان در رهت از یاد نگذاری مرا   گوش داری این وصیتهای من یاد آوری

گر مرا ازچشم زخم دهر آسیبی رسید
تو بمانی ای به بختت دین و دولت را امید

خسروا گردون دون گر دون نبودی بی وفا   شیر مردانرا بروباهان نکردی مبتلا
مردهٔ روبه فنی شد رستم آن ببر نبرد   کشتهٔ وحشی سگی شد حمزه آن شیر دغا
گر بلا واقع نگشتی کشته کی گشتی چنین   آنک درعشر محرّم شد شهید کربلا
بود عشرین محرّم هم که بهرام جوان   شد شهید دشت قیطاق اندرین دارفنا
برتنش هر زخم تیغ ازدست هر بی رحم سگ   راستی را بود زخم خنجری برجان ما
همچو اسماعیل فرزند خلیل الله بود   کوی بابش کعبهٔ اسلام و او عید صفا
گشت در راه پدر چون قوچ قربانی فدی   وانچه آمد برسر او بود ازحکم خدا
شد شهید آن مه لقا بهرام و تاریخش بود   گر بگویند آه بهرام آن شهید مه لقا
من ندانم چیست کار گردش گردون ولی   این قدر دانم که نتوان کرد تغییر قضا
کی توان تقدیر را تدبیر کردن چون کنیم   دربلا باید صبوری درقضای حق رضا
خنگ چرخ بی وسر و پا را بیابد رام شاه   گر نهد چون صابران اندر رکاب صبر پا

شاه را حاصل بجز صبر ازغم بهرام چیست

حکم تقدیر الهی را ازو به رام کیست

آفتاب ملک و دین سلطان خلیل الله باد   سایه اش چتر سر شهزاده شیرانشاه باد
چون سها بهرام اگر شد ناپدید از چشم خلق   اختر شیرانشهی تابنده همچون ماه باد
طالع فرخ یساری فرخ و فرخنده است   از یمین و از یسارش فرخی همراه باد
مشعل زرین او بادا چراغ آفتاب   پایهٔ تخت جلالش نقره گون خرگاه باد
باد دولت چون سعادت در سرای او کنیز   شادی و اقبال او را بندهٔ درگاه باد
چشم امیدت شها روشن برویش باد و هست   شه نشانست او بسعی همت تو شاه باد
خسروان را نام باشد تا ز نیکان ذکر هست   نام نیکت همچو ذکر خیر در افواه باد
باد در هر دور قرآن حافظ جان و تنت   رو بهر راهی که آری رهبرت الله باد
باد هفت اختر بکامت هر یکی پنجاه سال   عمر پنجه سالهٔ شه سیصد و پنجاه باد
آفتابا حاجت بدر از تو نور مهر نیست   صد هزارت همچو او دایمی دولتخواه باد
خاک شد بهرام و آتش در دل مردم فکند   گریه دور از رویش آب حسرت آمد آه باد

ای که بودی مخلصش زو حمد بودت بر زبان
بر مزارش هم باخلاص آی و الحمدی بخوان

وله فی مرثیة ملک الوزراء امیر شهپور طاب ثراه

بگذر ای دل زین گذرگه گو هزارت کشورست   رخت ازین خانه بدر بر چون سرایت دیگرست
آسیای چرخ را بنگر بکن فکر دقیق   تا جها در گردش افلاک و سیر اخترست
کس نتوشید ست ز دور فلک جام صفا   دل ز دُرد درد او خونین جگر چون ساغرست
نیست جز خون جگر از مادر ایام بهر   با که گویم ای برادر کین همه از مادرست

سرفرازان زمان را خاک بر سر میکند   هر که دل در دنیی دون بست خاکش بر سرست
آنک او از سروری سر در نیاوردی بچرخ   این دمش از خشت بالین است و خاکش بسترست

بحر دانش میر شهپور آنک در هجران او
هر که بینی با دل ریش است و با چشم تراست

دیده ام گر تر شد از هجرش بخون نبود عجب   دیده ای کز هجر او خونین نباشد کمترست
مسند شرع ار سیه پوشد زماتم لایق است   کلک فتوی خون اگر گرید ازین غم درخورست

دیده میگرید ز غم کان مفخر الاعیان نماند
سینه میسوزد که آن صدر جهان جان نماند

بی سخن روی قلم گردد ز دود دل سیاه   از حدیث او اگر حرفی نویسد گاه گاه
کاتب گردون عطارد را برون آرید چشم   تا دگر بی او نیارد کرد در دفتر نگاه
مردم چشم جهانی رفت و اندر ماتمش   جامه باید کرد همچون مردم دیده سیاه
صبح در خون شفق شد سرخ و شد خورشید زرد   چشم اختر شد سفید و پشت گردون شد دوتاه
عمرش ار کم شد ولی غمها فزود اصحاب را   آه ازین گردون دون غم فزای عمر کاه
بود از آیینه روشن تر درون پاک او   ناگهان در خاک رفت و تیره شد آیینه آه
هذه جنات عدن خواند قبرش را ملک   روح پاکش را چه گویم طیب الله ثراه
حاصل و محصول خود بگذاشت وین حاصل نگر   کین زمان پیوسته شد با رحمت و لطف اله
جایگاه خویش با قایم مقام خود بهشت   رفت تا اندر بهشت عدن سازد جایگاه

عالمی بگذاشت در غم دست بر عالم فشاند
گر نماند آن نیک محضر نام نیک او بماند

آن امیر با وفا آن فاضل سردار کو   آن جهان معرفت وآن بحر معنی دار کو
چرخ میگردد که آن خورشید روشن دل کجاست   ابر میگرید که آن دریای گوهر بار کو

مادر ایام شه‌پوری دگرچون او نزاد　　　آن فلک قدر ملک خلق نکو کردار کو
کس ازو بهتر نمیداست سرّ مملکت　　　آن بزرگ خرده‌دان آن مخزن الاسرار کو
هیچکس باسکّه او قلب نتوانست زد　　　آن عیار ملک آن صرّاف پر مقدار کو
در امارت مثل او دستارداری کس ندید　　　ماند آن دستار بی‌سر صاحب دستار کو
ملک ودین را رونق وکار دگر بُد پیش ازین　　　نیست اکنون آنچنان آن رونق وآن کار کو
مملکت در حفظ او چون نقطه در پرگار بود　　　دور گردان شد فلک آن دور وآن پرگار کو
هرکه بینی بعدازین دیگر نگوید بیش ازین　　　کان امیر با وقار آن فاضل سردار کو

گر صدف بشکست از سنگ اجل گوهر بجاست
اردشیر نوجوان کو تاجداری را سزاست

آن ملک کردار سردار زمان خواهد شدن　　　درجهان معرفت صاحب قران خواهد شدن
این زمان کر شهرهٔ شهرست نامش بعدازین　　　همچو فضل خویش مشهور جهان خواهد شدن
مملکت گرچند روز آشفته وغمناک شد　　　سالها از دولت او شادمان خواهد شدن
درجهان خواهد شدن براهل معنی سرفراز　　　آنچنان امیّد دارم آن چنان خواهد شدن
آسمان معنی وخورشید فضل ودانش است　　　همچو خورشیدش مکان برآسمان خواهد شدن
هست ظاهر درجبینش سیرت خانزادگی　　　درهوای دولت خانزاده خان خواهد شدن
گر امارت حق او آمد دگرها باطلند　　　چونک حق پیدا شود باطل نهان خواهد شدن
هیچکس کاری نخواهد کرد بی دستور او　　　زانک آن سردار دستور زمان خواهد شدن
باکمال فضل وعلم او امارت هیچ نیست　　　می‌نماید اینک او سلطان نشان خواهد شدن

یارب از رحمت روان باب اورا شاد آر
وین جوانبخت خلف را شاد وبربنیاد دار

سرورا ذات تو باعیش وطرب پیوسته باد　　　خاطر پاک تو از گرد ملالت شسته باد

هرکه همچون غنچه خندد درغم واندوه تو　　　ازدهانش مغز بیرون کرده همچون پسته باد
سرو دلجوی سرافراز جهانگیر لطیف　　　همچو گل درسایهٔ الطاف تو بررسته باد
هرکه ازجان برتن وجان تو دولتخواه نیست　　　ازتن او رشتهٔ پیوند جان بگسسته باد
چون زتو برخاطر کس گرد غم ننشسته است　　　شادی و دولت همیشه پیش تو بنشسته باد
زهره گر درمجلست چنگ طرب نارد بچنگ　　　ازملالت چنگ او درچنگ او بشکسته باد
منشی عالی‌مکان یعنی دبیر آسمان　　　درحساب مملکت پیش تو دستش بسته باد
باخط تو کو بنفشه لاف خوشبویی زند　　　پیش اهل مجلست چون لاله وگل دسته باد
بدر اگر یک ذرّه مهر تو زدل بیرون کند　　　ازجفای دور گردون سال ومه دلخسته باد
من دعا کردم تو آمین کن که باشد مستجاب　　　مستجاب است این دعا والله اعلم بالصواب

وله ایضاً فی مرثیة الامیر
محمد بن خلیفه

ای دل چو نیست دار فنا منزل قرار　　　بگذار این سراچه وبگذر ازین دیار
چرخ جفاپرست چو باکس وفا نکرد　　　چشم وفا دگر زمدار فلک مدار
دیدی چگونه خاک شدن نازنین که دهر　　　چون جان نازنینش بپرورد درکنار

دریای فضل امیر محمد جهان علم
آنکس که هست گفتهٔ او درّ شاهوار

در دفتر زمانه سخن مانده است ازو　　　گرچه نماند او سخنش ماند یادگار
تا نسخ گشت نامهٔ توقیع عمر او　　　برجان نشست ازخط ریحان او غبار
آن کو چو نور درنظر ما عزیز بود　　　چون طفل اشک ازنظر افتاد وگشت خوار
چون باغ لاله زار شنیدند مرگ او　　　غنچه درید پیرهن وگشت لاله زار

سوسن گشاده در صفت او زبان نطق   نرگس نهاد در ره او چشم انتظار

بگشای چشم عبرت و تابوت او ببین
بنگر چگونه میرود این عمر نازنین

جامه کبود کرد فلک در عزای او   خورشید زرد گشت ز مهر لقای او
باران اشک ریخت ز غم ابر پرحیا   چون یاد کرد سیرت و خلق و حیای او
جان را رضا نبود که از وی جدا شود   با جان چگونه بود ندانم رضای او
آن سرو ناز اگرچه زمانه کشید رفت   هرگز نمیرود ز سر ما هوای او
حور بهشت طوبی قدش ببرکشید   همچون الف میانهٔ جان کرد جای او
پیر فلک لطیف جوانی چو او ندید   کو آن جوانی و هنر و لطفهای او
شرح وفات او چو نوشتم قلم گریست   خط خاک ریخت برسر خود از برای او

از گریه چشم مردم صاحب‌نظر پرست
چشمی که خون نریخت درین غصّه کمتر است

روی فلک با برحوادث سیاه شد   کان آفتاب علم درین تیره چاه شد
در برج فضل اختر دانش زوال یافت   پشت فلک ز بار مصیبت دوتاه شد
شد زیر خاک و خرمن عمرش بباد رفت   ارباب فضل را رخ ازین غم چو کاه شد
تا شد روان ز دیدهٔ مردم بسان اشک   جان در پیش روان بغم و آه آه شد
هرحاصلی که داشت چه حاصل همه گذاشت   حاصل نگر که واصل لطف اله شد
کلک زبان بریدهٔ من کرد شرح او   دیدم ز دود دل که زبانش سیاه شد
رفت آن فرشته‌سیرت و این خاندان بهشت   جایش بهشت بود بدان جایگاه شد
غیر از شهادتش سخنی بر زبان نرفت   جان بر شهادتش که رفتن گواه شد

در بحر کاینات چو او گوهری نبود

واحسرتا که آن گهری خاک راه شد

آنکو چو آب نازک و پاک و لطیف بود   برخاک تیره سود تن نازنین چه سود
آن صاحب معانی و عزّ و جلال کو   آن فاضل ملک‌وش نیکوخصال کو
مثلش ندید دیدهٔ گردون بلطف و حلم   آن آفتاب معرفت آن بی مثال کو
زان حلم و خلق و لطف ملک انفعال داشت   آنکس که داشت این هنر و این خصال کو
در گلستان فضل چو او بلبلی نبود   آن بلبل شکرسخن خوش‌مقال کو
چون بدر و آفتاب براوج کمال بود   نقصان پذیر شد مه صاحب‌کمال کو
سرو جوان و قامت او بد نهال جان   در بوستان جان و جوانی نهال کو
ای دل کجا شدند فریدون و چتر وی   رستم کجا و سام کجا رفت و زال کو

دنیا پلیست ماهمه زین پل گذرکنیم
آنجا که جای نیست بدانجا سفر کنیم

بر باد رفت برگ گل نوجوان دریغ   در خاک رفت قامت سرو روان دریغ
در گلستان دهر چو خواری نمود اجل   آواره گشت بلبل شیرین زبان دریغ
آن سبزخط که بود معطّر چو نوبهار   پژمرده و زرد گشت چو برگ خزان دریغ
آنکس که هیچ جا به از و کس نشان نداد   اکنون شدست در همه جا بی‌نشان دریغ
جیم جمال و قدّ الف نون ابرویش   جان بود راستی و زما رفت جان دریغ
او در میان اهل هنر شمع جمع بود   سر بر نمی‌کند دگر اندر میان دریغ
چون مرغ روح او وطن اصل یاد کرد   بیرون پریدش از قفس تن روان دریغ

تاگشت سرو قامت آن گلعذار پست
برسر همی زند ز غم او چنار دست

هر دل که شاد شد بغمش در ملال باد   وان سر که نیست خاک رهش پایمال باد

آنکس که سر بتافت ز سودای او چو زلف   آشفته همچو طره سیه رو چو خال باد
آنکو بمهر او نفس سرد زد چو صبح   رویش بخون دل چو شفق سرخ و آل باد
با مهر قامتش چو الف هرکه راست نیست   پشتش ز باد حادثه مانند دال باد
اینجا چو او بفضل از اهل کمال بود   آنجا دگر بمرتبه صاحب کمال باد
جانها اگرچه از سفرش در ملالتند   آن ماه در منازل خود بی ملال باد
واصل شد او برحمت رحمان زهی وصال   ما گرچه در فراقیم او در وصال باد
گر در زوال او نشود مهر منکسف   در دور چرخ دایم اسیر وبال باد
ور بدر رخ بتابد از انوار مهر او   پیوسته همچو ابروی خوبان هلال باد

بر تربتش مزار تو ای غمگسار او
یاری نمای و فاتحه خوان بر مزار او

و له ایضاً فی مرثیة خواجه عطاالله الدامغانی

ای خواجه این رباط کهن کاروانسراست   بگذر ازین سرای و ببین کاروان کجاست
رفتند همرهانت ازین منزل خراب   بربند هم تو رخت نه این جای انزواست
گر هستیست آرزویت نیستی گزین   فانی اگر شوی تو بدانی که آن بقاست
گردنده است بر سرت این آسیای چرخ   در کار خویش فکر دقیق ار کنی رواست
گویی برم ز مایه و مکسب هزار سود   گر زاد آخرت نبری صد زیان تراست
چون ها به بخل چشم گشایی و در کرم   چون با سرافکنی ببر این نقش تو هباست
دنیی پل شکسته تو بروی شکسته پای   ایمن مشو ز حادثه کان سیل پر رباست
تغییر نیست حکم قضا را که واقعیست   محکوم حکم اوست اگر شاه اگر گداست

یاد آور از زمان اذا انشقت السما   سودا برون کن از فلک سر که آن سماست

گو سر بر آسمان بری ار بر زمین روی
آخر بره گذار فنا خاک ره شوی

دیدی چه شد بحال عطاالله جوان   از پا بسر درآمد و از دست شد روان
بر باد رفت جان نفیسش بیک نفس   در خاک رفت سرو روانش بیک زمان
پژمرده شد بهار جوانیش بر نخورد   برگ درخت عمر فرو ریخت در خزان
کو آن جمال و طلعت و آن نقش و آن صور   کو آن وجود و هیات و آن زور و آن توان
بحر وجود را به ازو گوهری نبود   در خاک تیره حیف بود گوهری چنان
دنیی و عقبی اند دو کان بقا و موت   عقبی گزید خواجهٔ کافی ازین دو کان
دیگر سوی عراق و خراسان نمی رود   مرگش خبر برد ز شماخی بدامغان
تا بعد ازین نگوید و با کس نه بشنود   بنهاده است پنبه در گوش و در دهان
یاران او بماتم و او با هزار حیف   وز درد او چو نی همه در ناله و فغان

درغربت آنک مرد شهیدست بایقین
باشد حدیث خواجهٔ کونین همچنین

هر دل که یاد مردن آن نوجوان کند   آه از جگر برآرد و زاری ز جان کند
خواند حدیث مات غریباً بسوز دل   هرکس که تربتش بغریبی نشان کند
گوید که این بقول نبی با شهادتست   بر روی مشها دتی به ازین کس عیان کند
صد جوی خون روان شود از رود چشمها   هرجا یکی که شرح وفاتش بیان کند
در خاک رفت طلعت آن آفتاب لطف   روزی بود طلوعی ازین خاکدان کند
خورشید نور بخش جهانست و روشنست   هر شب فلک بزیر زمینش نهان کند
تغییر را بعالم تقدیر راه نیست   تدبیر چیست هرچه خدا خواهد آن کند

مرغ روانش از قفس تن اگر پرید　　رفتست تا بعالم روح آشیان کند
دارد هوای روضه و آن جانفزا مکان　　دیگر کجا هوای دکان و مکان کند
هست او شهید از آنجهتش خلد مسکنست　　جای شهید خلد برینست روشنست

مشکل تر این که هم ز پیش شد برادرش
زیرا که داشت موت برادر بر آذرش

از راه او نماند و دران ره نهاد سر　　خواجه علی که رحمت حق باد همبرش
بر خاک او چو ابر بهاری جهان گریست　　کان خاک گشت گِل همه از دیدهٔ تَرش
در هجر او سه روز بسر برد تا بمرد　　آری بمیرد آنک رود جانش از برش
بی وجه از و بماند زر و جان او نماند　　زر جان نمیدهد بکسی خاک برسرش
بر روی چار بالش عشرت بدش مکان　　اکنون ببین چگونه ز خاکست بسترش
پستان بجای شیر پر از خون دل کند　　باد ار خبر برد سوی بیچاره مادرش

می رفت با فراق و نظر سوی ناظران
می گفت بعد ما چو رسید ای مسافران

برخاک ما ز راه تأسف گذر کنید　　برقبر ما بچشم تحسّر نظر کنید
تا چند فکر بار سفر میکنید هی　　یکبار نیز فکر ره پرخطر کنید
جانش که بود تیر قضا را سپر سپرد　　صد آفرین بهمّت آن جان سپر کنید
ای همدمان ز رفتن او باخبر شوید　　هرجا روید راهروان را خبر کنید
زان جان نازنین که برون رفت از تنش　　یاد آورید و زاری جان بیشتر کنید
گر رفت خشک لب ز تف دل برادرم　　خاکش شما ز دیدهٔ غمدیده ترکنید
در مجلسی که بحث ز شیرینیی رود　　از لفظ او حکایت شهد و شکر کنید
او را امانتست چو با دامغان برند　　در وی بسوی قبر شهیدان گذر کنید

بر تختهٔ وجودش اگر گرد ره بود　　غسلش بآب دیده و خون جگر کنید
آنجا بخلد نزهت الارواح خواند او　　اینجا فراق نامهٔ او را ز بر کنید

او رفت و عمر رفت وچرا غافلید ازین
صد حیف و صد دریغ زهی عمر نازنین

آمرزشش ز خالق آمرزگار باد　　با حور در بهشت برینش قرار باد
اکرام و لطف با همه کس بیشمار داشت　　رحمت برو و بر پدرش بیشمار باد
نرگس چو چشم باز گشاید بهر بهار　　وا مانده بهر او بره انتظار باد
بی سنبلش بنفشه اگر بر دمد بباغ　　افکنده سر به پیش و ز خود شرمسار باد
گر بهره ای نخورد ز باغ حیات او　　شاخ امید بخت برادر ببار باد
فضل الله آنک فضل خدا یار جان اوست　　سدّ بقای او بجهان استوار باد
جز درد یار در دل او نیست هیچ درد　　یارش گو از دیار شد او در دیار باد
زین ماتمش مصیبت بیحد رسیده است　　تسکین خاطرش ز خداوندگار باد
کس را بروزگار امید حیات نیست　　خاکست جسم ما و بود روزگار باد

یارب چو بحر رحمت تو هست بیکران
برخاک این غریب از آن قطرای چکان

فی المقطّعات

ای دل اربیش وکمی داری مخور غم شکرکن   اهل را بسیار باشد نامرادی کام کم
فکر خوردن وهم مردن غم فزاید شادباش   چند درجانت بود از فکرت اوهام هم
سبز خنگ توسن گردون نگردد رام تو   بر زمین هرچند باشد زیر رانت رام رم
شربت ازکاس کریمان جو که دریامشربند   کی تَلاَه وازسبوی مرد ممسک نام نم
برمکش از نای هرشب نالهای زار زیر   گوش کن زآواز نی چون رود تر هر بام بم
گر ببوی زلف مشکینی جگر سوزی چو عود   درمشام جان رسد زان سوخته هرشام شم
سرو دلجوی گل اندامی گرت آید ببر   هیکل او بین والحمدی برآن اندام دم
با یتیمان مهر بنما زانک ابر تیره گون   درهوا دارد از اندوه دل ایتام تم
خوش برآ باسرو قدان درچمن می شو چمان   تا نگیرندت بچام ازبهر دفع چام چم
مرد و زن را باهم این پیوند از دل گرمی است   نطفه کی بندد صور گر نیست درارحام حم
نا امید از رحمت رحمان مشو گر آثمی   هرکجا رحمت رسد گردند محو آثام ثم
در عبادت پشت خم کن گر بخدمت پخته‌ای   ورچو چوب عود خامی کی شوی ای خام خم
با ب خود مشو ای پسر درباب خود گوش و ببین   نه زحالت خال پرسد نه کند انعام عم
دردل خاکست آدم با غم شیر اجل   یافت قلب ارض هرکو بردازین ضرغام غم
جم نهاد آغاز جام وبزم عشرت عاقبت   زهر مرگش داد ساقی بیخبر زانجام جم
نوح درعمری بجز بحر محن حاصل ندید   درنظر بودش زطوفان غم ایّام یم
دم ازان دعوی زدی رُستم که رَستم در نبرد   سخت در دام اجل شد سست وبستش دام دم
اژدها سر چون کشف کردی نهان ازگورسام   زاژدهای مرگ اثر کرد آخر اندرسام سم

صیدگوری گشت بهرام ارچه درروزشکار   صدهزاران گور میخوردند از بهرام رم
تا کی ای بدر ازستاره خون فشانی چون شفق   باشد اندر دامن گردون زتو مادام دم
چون مراعاتی ندارد باتو این چرخ تضاد   بس زتجنیست چه حاصل درسخن زایهام هم
بلبل نطق ترا باگل بود نشو و نما   برگشا چون غنچه پیش آن رخ گلفام فم

وله ایضاً

دوش باپیرخرد گفتم که ای روشن ضمیر   آشنا شو تا ز دریای غمم بیرون بری
گفت ازین اندوه نادانی برون آی ایجوان   جهد کن زنهار تا از راه دانش بگذری
حاصل ازشهوت پرستی نیست الّا نقص روح   بشنو از پیران که از عمر وجوانی برخوری
حق پرستی کن چه جویی ازبتان بیوفا   درگذر گر مردی ازعشق زنان سعتری
چشم جان بگشای وبنگر نقش لعبت باز چرخ   تاچه می‌آرد برون زین پردهٔ نیلوفری

وله ایضاً

آفتاب اوج دولت ای سپهر سلطنت   ای به پیش رای تو خورشید تابان عرق خوی
طاق قصرت فتحهای طاق کسری کرد کسر   دست جودت نامهای نام حاتم کرده طی
دید بانان تو بر روی قمر کرده نشان   یوز بانان تو بر ران اسد بنهاده کی
کرکس گردون اسیر چنگ شهبازت چو کبک   نسر طایر واقعاً درپیش لاچینت چو لی
گرچه کاوُس است جدّت ای شه هوشنگ هوش   این چه دارد دولتت کی داشت آن کاوس کی
ای قبای عقل دانشور ببالای تو راست   وی کمان چرخ زور آور ببازویت قولی
مشتری باروشنان میگفت ازاحکام تو   ترک گردون کرد اطاعت گفت الی بولسوی الی
هرکه با مهر تو دل گرمی ندارد چون تموز   ازهوا تن مرده وافسرده دم باداچو دی

هرکه در بزم تو نبود با تو روشن دل چو جام   هرکه در دور تو نبود با تو صافی همچو می
این خورد از دست دوران برقفا سیلی چو دف   وان ز زخم سینهٔ سوراخ نالد همچو نی
آنک با تو دوستی بگذاشت وز راه تو گشت   کینه ورزید وحسد از سرکشی وبغض وغی
دولت تو قاهره بی دست برد کارزار   کرد ناگه مرکب عمرش به تیغ قهر پی
مرده و معدوم به دشمن اگرچه درجهان   هیچ شی باقی نمی‌ماند بجز معبود حی
گر امیر اسحق فانی گشت باقی پادشاه   الله الله دولت شه درچه انگیزست هی
گر فرو رفت اختری خورشید تابان را بقا   آفتابی توشدی پیدا شد او پنهان چو فی
رفت اسحق ازجهان باد اخلیل حق بجای   کعبهٔ اسلامیان آباد . بادا دین وی
گر ادی از ملک تن شد دادجان با کوی تو   نوجوانانش فدای شه شدند اوشد زپی
بود لالا شاه را داد او بخدمت جان بسی   لولویی پرورد لالا راستی جان داد ادی
سایه افکن برسر آن یک صبی کز نسل اوست   ای به پیش دانشت پیر خرد چون یک صبی
باد دولت ساکن درگاه تو مِن کلّ باب   باد افزون عشرت ایّام تو مِن کلّ شی

ولهُ ایضاً بمدح سلطان خلیل الله در استدعاء آنکه خرج یک دکان نانوایی بدهد

کام بخشا بمـــراد دوجهانی برسی   که بود از تو رواحاجت اهلان جهان
شاه شروانی وکیخسرو وجمشید نسب   بتو دارند توجّـــه همه شاهان جهان
فرصت را رسد ارچرخ درین آخر دهر   جو ز پروین دهد و کَه‌کشد از کاهکشان
برسر سفرهٔ انعام تو قرص مه ومهر   چو دوتا نان سفیدند مثال کله نان
آفتاب کَرَمی برهمه کس تابنـــده   بدرم و نور توام روشنی ای داده عیان
چون زکردن نه خمیرونه فطیرست مرا   عجز پیش که برم بهر دو نان چون دونان
نبود منّتم از نُه فلک سفله نواز   گر بهر روز دومن نان دهدم یک منان
منّتی گو برم از جود توام باید برد   که کَفَت ضامن رزقست مرا در شروان
بنده را هست دکانی که بود خبّازی   نه زخبز و نه زخبّاز در آن هست نشان
در تنورش نبود گرمی وانبارش نیست   این قدر هست که خوانند بنامش دکّان
مشتری روی ترازوش نمی بیند هیچ   طالعش تا بچه ساعت برود درمیزان
خواهم از همّت شه گرم کنم بازارش   تا مگر نان معاشی دهدم زان دوران
آرد ازسنبله اش آرم وفکرش بکنم   به ازین فکر دقیقی نتوان کرد در آن
من چو در مدح توای شاه بیاز ارسخن   بنکو وجه کنم خرج معانی و بیان
نیست بی وجه که دکانک من باشد باز   بودش خط معانی ندهد خرج وفلان

ولهُ ایضاً

خسروا گرداشت خان شروانشه آن جسم لطیف   قبضی ازگرد علل زان بود جانها را غبار
یا زگرد عارضه بر عارضش گردی نشست   اهل دل را بود بر دل گرد غم زان رهگذار
لطف حق بافیض رحمت گرد زحمت پاک شست   با صفا کرد آئینه کز گرد علّت بود تار
گر بباغی دولت شاهی از اشجار امید   تازه شاخی را بلرزانید باد روزگار
برتنش آزادگان بودند لرزان همچو بید   بردعا بگشاده هرسو پنجها همچون چنار
سروران را چون صنوبر درهوای سرو او   بود دلهای بموی آویخته بس بی قرار
منّت ایزد را که برگی از وجودش کم نشد   بیخ عمرش هست همچون سدّ بخت استوار
پرورد درسایهٔ بخت تو وزخود برخورد   بهره بخشد عاقبت شاخی که باشد بهره دار
شاخ امیدست و دار ملک شروانرا شهست   یارب این بابهره دار ملک را با بهره دار
گلبن اقبال را چون اوگلی نشگفته است   نازک اندامش مبادا خسته از تشویش خار

پیش ازان کز غنچهٔ امید بنماید جمال / بود مردم را چو نرگس بازچشم انتظار
چون سمن تا خوش برآمد روی بخت او سفید / چون بنفشه سر به پیش افکند حاسد سوگوار
بعد ازین نشو و نما یابد چنان کز بوی او / تازه گردد هر مشامی خاصه در فصل بهار
شد طبیب جسم پاک او دم روح القدس / کی شود پژمرده آن جسمی که باروحست یار
بود قبض او بمعنی قبض روح اهل دل / روح بسطی یافت ای دل شکر این معنی گزار
کرد شیرین عالمی را شکّر شکرش دهن / یارب اورا با بنات خیر در عالم برار
می‌خورد گردون بجان او یمین کو فرّخ است / زآسمان فرّخ یمین شد نام این عالیتبار
شاخ امید دگر کز عمر برخوردار باد / نام او فرّخ یسار آمد ز شاه نامدار
مه رخش خوان زانک تاریخ ولادت مه رخست / باحساب ابجد این تاریخ را روشن بر آر
اختر فرّخ ترا از راست و زچپ یاورست / با سعادت باشدت فرّخ یمین فرّخ یسار
باش تا سر بر فرازند این دو شاخ بهره ور / هر یکی آرد بکام جان تو صد بار بار
باش تا اوج شرف گیرند این نیک اختران / روشنی بخشند اندر سایه ات خورشید وار
خود چگویم نوجوان بهرام را کز تیغ او / ترک گردون راست چون چرخ اضطراب و اضطرار
آفتاب لطف بهرامی که در هنگام صید / پیش تیغ او حمل بریان بود بی اختیار
این سه دلبند جگرگوشه که چون جان در تنند / باد شان حفظ و سلامت در پناه کردگار
بامراد یکدگر پیوسته در ذوق و حضور / در هوای دولتت آسوده با عزّ و وقار
شادمانند اهل ملک از شادمانیهای تو / شادمان باشی همیشه شادمان ای کامکار
از نسیم لطف حق نار رخت گلنار گشت / از خدا شد بر خلیل الله چون گلنار نار
دشمنت گو فی المثل نمرود و کافر دل شود / تا کند از کفر با چون تو خلیلی کارزار
پشه ای را از نم رود آورد بیرون خدای / تا برآرد از سر نمرود چون مغزش دمار
ختم کرد اکنون دعاخوان بر دعایت این سخن / شرط باشد بر دعا کردن سخن را اختصار

تا که در هر سال یک فصل بهار آید پدید / باشد اسم آن سه مه آذار و نیسان و ایار
غنچه بگشاید دهن سوسن زبان آور شود / روی بنماید سمن نسرین کند درهم نثار
سرخ رو باشی چو گل خندان لب و بگشاده دل / چشم دشمن چون سمن بادا سفید از روزگار
چار فصل دور را هر یک مزاجی داده اند / سرد و خشک و گرم و تر سرد و تر است و خشک و حار

وله ایضاً

پادشاها هرگز از دوران غم دردت مباد / شادیت بادا و صحت دایمت در کلّ حال
بدر را با مهر تو در دور گردون این دعاست / کافتاب دولتت باد ایمن از گرد زوال
پای مشه را درد اگر دردسری از باد داد / سرخ میشد دم بدم آن بی ادب از انفعال
خود بیک پا پیش شاه استادنش از باد نیست / نکته ای گویم درین چون هست معنی را مجال
دردمندان را المها میرسید از کار درد / شاه کارش را بپا افکند و کردش پایمال

وله ایضاً

هنرپرور شها بنگر بحال بندهٔ داعی / که با بنده بود شه را همیشه بخشش و احسان
نباشد عیب اگر باشد بشعرم شاه را میلی / نبی را رغبتی هم بود با شعر خوش حسّان
یکی گستاخیی خواهم درین حضرت کنون کردن / سؤالی میکنم فرما جوابش با کرم آسان
بدفتر گر چه هر سالم زر و ملبوس ثبت آمد / امیدم آنک ده چندان رسد هر ماهم از دیوان
ولی هرگه که میخوانم ثنایی بر جناب شه / دُر شهوار می‌آرم نثار شاه معنی دان
گرم تشریف دشمن کش بپوشاند چه کم گردد / ورا نبود زیانی زین شرف یابد تن من زان
تو خورشیدی و من بدرم به بدر ار مهر بنمایی / از انوار کمال تو نگردد ذره ای نقصان

ولـه ایضاً

پادشاها کاملا عادل دلا فرخ رخا   بختیاری و ظفر آثاری و نصرت شعار
بر سپهر تاجداری آفتاب دولتی   مشرق و مغرب مسخّر کن به تیغ زرنگار
مملکت را روشنی از پرتو دیدار تست   پشت گرمیها هم از مهر تو دارد روزگار
بدر شد همچون هلال ار زو کمی بینی مرنج   این کمی زو نیست هست از دور چرخ نابکار
دایمش قطع منازل باشد و رنج سفر   ناتوان و دلفکار و خسته و زرد و نزار
گاه مانده در خسوف از عقدهٔ دور فلک   گاه باشد در محاق از گردش لیل و نهار
منّت لله که آمد باهمه سرگشتگی   در هوای آفتاب دولت شه ذرّه وار
چون که با خورشید دیدار تو آمد روبرو   روشنی گیرد تمام و یابد از مهر اعتبار
تا همیشه از برای روشنی کار دهر   آفتاب عالم آرا را بود سیر و مدار
آفتاب دولتت تابنده بادا درجهان   بدر را هم مهر بنما سایه از وی برمدار

ولـه ایضـاً

خسروا من بلبلم در گلستان مدحتت   وه چه خوش باشد مدام در گلستان زیستن
زندگانی در بهار دولتت خوش میکنم   بلبلانرا خوش بود فصل بهاران زیستن
پشت گرمیها بتابستان مرا از مهر تست   بدر را بی مهر کی باشد بدوران زیستن
برگ عیشم چون خزان برباد رفت واین زمان   راستی را چون شجر بی برگ نتوان زیستن
بلبل دلخسته را گر دانه نبود بهر قوت   کی تواند با دل خوش در زمستان زیستن

ولـه ایضـاً

ای مکرمی که ابر کف دُرفشان تو   باغ امیـدرا بکرم آب میدهد

بر آسمان قدر چنانی که از شرف   خورشید همّت تو بمه تاب میدهد
شد مدّتی که دور سپهرم زخون دل   در ساغر زمانه می ناب میدهد
بیداریست دیدهٔ امیـد جمله را   ایّام چشم بخت مرا خواب میدهد
بدر سمازبرد هوا گر رود ز سوز   ابرش زخویش قاقم و سنجاب میدهد
من بنده را که بدر زمینم بملک نظم   گردون ز فکر درد و غم اسباب میدهد
کاری ز درگه تو گشاید امید هست   دوران امید فتحم ازین باب میدهد
با عیش و کامرانی و اقبال خوش بمان   چون همّت تو خواهش اصحاب میدهد

ولـه ایضـاً

ای شهنشاه و شهسوار زمـان   همه کارت بلنـد و شاهانه
با تو هرکس رود چو فرزین کج   تو شهی بربساط فرزانه
شمع گردون که ملک روشن ازوست   پیش رای تو هست پروانه
دهـر اگر قفل کار خلق شود   باشدش رای شه چو دندانه
تُرک گردون چو بیندت گوید   حسرت اودنده دشمنک یانه
آفتابی ز بدر روی متاب   کو ثنا گویدت نه افسانه
دارم از همّت و عنایت شاه   ملک و جاه و سرا و کاشانه
داده‌ای مرکبی بمن ز کرم   تند و سرکش سیاه و دیوانه
کفل و دست و پا پلنگ چنانک   سینه و گردن و سر و چانه
گاه پیشانیش بکف مالم   گاه گیسوی او کنم شانه
قامتش را چو بنگرم گویـم   بفـدایت هزار اروانـه
نهمش زین ترمذی برپشت   خوب و رنگین منقّش خانه

لیک درهیأتش کنم عیبی عرض آن پیش شه کنم یا نه
هست آن زین زنانه بنده برآن خجلم زآشنا و بیگانه
هر سپاهی که بیندش گوید مونی سنکا بر پدورور آنه
نیست زین به زشاه خواهم زین کرم شاه هست مردانه

وله ایضاً

خسرواهست زجودت همه راحاصل پر غم پر حاصل این جان سخنسنج چراست
من چو در ملک هنر گنج سخن دارم وبس خازن طبع مرا غصّه ازین گنج چراست
خلق را از سخنم ذوق وصفا وفرحست خاطر ریش مرا فکر غم و رنج چراست
همه را بوی بهی هست زهرسیب ذقن رخ این خسته از آسیب چو نارنج چراست
چون تغار دگوان نصفی و نصفی است مرا هست شلتوک ده وگندم من پنج چراست

وله ایضاً

ای آفتاب همت بر آسمان رفعت بدرست درهوایت انوار مهر بر دل
از نور در دو هفته دور کمال یابد با آفتاب باشد زین روشنی مقابل
چون از دو هفته بگذشت تاب محاق بیند نقصان پذیر گردد سرگشته درمنازل
زین بیش اگر باستد از تاب مهر سوزد خود بدر را که بیند یک جا سه روز منزل
گوهم شود هلالی از مهر بدر گردد با مهرش آزمودی دیدی که هست قابل
گر بدر را بدوری یک عقده دره افتد گردد گشاده چون او باشد بمهر مایل
مشکل به بین که این بدر صد عقده دارد از غم هم همّتت گشاید این عقده های مشکل
تاهست دورگردون چون آفتاب باشی مهر تو درتزاید نورت مباد زایل

وله ایضاً فی حق امیر السّعید امیر شیخ بهلول طاب ثراه

آسمان مکرمت شه شیخ بهلول جوان ای که خورشید سعادت هست در رویت پدید
دولت توهست روز افزون چو لطف شاملت باد فرّو دولت واقبال وعمرت بر مزید
تا قیامت ایمنست از دست جور روزگار خطّه ای کورا زباغ عدل تو بویی رسید
هرکرا با روی نیکوی تو باشد چشم بد خواهد افتاد ازنظر چون اشک وبرخواهد چکید
با هزاران دیده چرخ گوژپشت سالخورد چون تو صاحب دل جوانبختی جهانبختی ندید
مرکبی دوشم روان کردی و بگرفتم عنانش میکشد دل جانب او تا کجا خواهد کشید
میدوم سرگشته تا رفتار وشکلش بنگرم او بمن کی میرسد من تا بکی خواهم دوید
لطف فرما از کرم اورا بدین مسکین رسان چون به پیش شه تقبّل کردیی گفتی رسید
دایمت بادا صفا وشادی وفتح وظفر کامران باشی بحق سر سلطان بایزید

وله ایضاً فی حقّه

پادشاه اهل معنی آفتاب فضل وجود ای دلت آینهٔ لطف خدای ذوالمنن
با ضمیر غیب دانت کیست خورشید فلک پیش دست دُر نشانت چیست دریای عدن
ای عزیز آخرچو یوسف بنده را ازغم بخر زانک چون یعقوب هستم ساکن بیت الحزن
آفتاب فضلی وبدرست پیشت ذرّه سان آفتابا سایه ای ازمهرخود برمن فکن
طوطی طبعم ندارد جز ثنایت بر زبان دایما از شکّر شکر تو پُر دارد دهن
مانده ام بی جامه وازتو مرا پوشیده نیست جامه ای پوشان مرا اکنون زلطف خویشتن
گرز احسان تودر پوشم قبایی عیب نیست زانک دایم جبّهٔ مدح تو دارم در بدن

مادح بیچاره‌ات بدر ار بخواهد خلعتی　　　زودش از گردن کن و کام دلش در بر فکن
اطلس گردون قبای دولت تو باد و باد　　　جامهٔ بدخواه تو در چنگ خیاط محن

وله ایضاً فی حقّه

خسروا من پنـاه و ملجاء خویش　　　غیر ازین آسـتان نمی یابیم
درعطا بخشی و جوانمردی　　　مثل تو در جهـان نمی یابیم
چنـد یاریم در یکی خیمه　　　که درو آب و نان نمی یابیم
اندران جای ما همی نگـریم　　　جز گرسـنه کسـان نمی یابیم
گوسـفندی ز تو همی خواهیم　　　که دوایی جز آن نمی یابیم

وله ایضاً فی حق فخرالنّسـآء خانیکه سـلطان

ای مکرّم عاقله وی دُرّ بحر خسروی　　　چون تو از بحر کرم پاکیزه تر گوهر نزاد
اسم تو خانیکه سلطانست و سلطان زاده‌ای　　　هرکه سلطان بنت سلطان خواندت الحق رواست
حاصل و فخر خواتین گر برفت و جا گذاشت　　　حاصل آنجا تویی و حاصل دولت بجاست
زهرهٔ زهرا کمینه یک کنیزست آن تو　　　با وجود آنک باخوش وجه خاتون سماست
روز را کافور خوان عنبر شعر شب را بنام　　　هر یکی را منصب و لالایی این درجداست
برج دولت داری و پاکان ترا در خدمتند　　　پس بران برجی که جای تست برج اولیاست
سالها شد تا کمینه بنده در دور فلک　　　ذکر شـه میگوید و پیوسته در مدح و ثناست
حاصلی از همّت مرحومه بیکی داشتیم　　　مانده‌ام در فکر کان هرساله‌ام حاصل کجاست
با سعادت این زمان قایم مقام او تویی

دولت توهست روزافزون و دولت از خداست
فرض عین آمد وظیفه دادن اهل هنر　　　این وظیفه از تو گر خواهم مگو چون و چراست
نیک بختیها کنی بادولت و کام و مراد　　　مستجاب آمد دعا در حق تو وین خوش دعاست

وله ایضاً فی حق میرزا غضنـفر

ایا شاهی که هرگز بی دلانرا　　　چو الطاف تو دلجویی ندیدم
بمن دوش از کرم موینه گفتی　　　ولی زان موینـه مویی ندیدم

وله ایضاً فی حقّه

شاه ملک هنر غضنفر فر　　　ای ترا شاه ملک گشته شکار
در بَرِ رای انورت خورشید　　　رَوَد از شرم در پس دیوار
زر چه باشد به پیش همّت تو　　　کَفِ آنرا نیاورد بشمار
گفته بودی کرم کنم با بدر　　　کَرَمی کن زخاطرش مگذار

وله ایضاً فی حقّه

ای شه عادل دل فرّخ رخ عالی نسب　　　ای همایون بخت ای پر دانش ای خیرالبشر
هست خاک آستانت آسمانرا اکحل چشم　　　هست درگاه رفیعت ملجاء اهل هنر
قصّهٔ حال غریبی بر تو خواهم عرضه داشت　　　لطف فرما گوشدار ای خسرو نیکوسیر
گوهر مدح ترا پرورده‌ام در دُرج دل　　　کرده‌ام در بحر همچون مردم دیده سفر
پنج یار متّفق با چار طبع مختلف　　　مجتمع هستیم همچون پنج حس با یکدگر
مانده برخاک غریبی باد انده همنفس　　　آتش غم در درون و آب حسرت در نظر

حجره‌ای دارم ویران همچو دل تنگ و حزین   هیچ در وی نی بجز غم کاندرو دارد مقر
مانده‌ام در دست غم خوار و یکی غمخوار نیست   روز و شب غم میخورم کس نیست گویدغم مخور
بوریای فاقه زیر و بر زبر دود چراغ
صعب باشد گر بود کارم چنین زیر و زبر
تا بمن بوی بهی از باغ شادی کی رسد   چون انارم مانده از آسیب غم خونین جگر
مانده‌ام در دوزخ محنت درون پر نار غم   گفت پیغامبر سفر یک قطعه باشد از سقر
گر ز وجه مکرمت تدبیر کار من کنی   کار من گردد بیمن جود و احسان تو زر
خردهٔ زر داشتم چون غنچه پنهان درمیان   همچو گل برباد رفت آن نیز بی برگی نگر
درد دل را باتو گفتم ای طبیب جانفزا   تو حکیمی و کریمی چارهٔ کارم ببر
شکّر شکر تو در گلزار مدحت میخورم   تا دل من قوّتی یابد ازان گل با شکر
درّ منظوم سخن پیش تو دارد قیمتی   چونک تو گوهرشناسی میکنم عرض گهر
ذرّه‌ای گر مهر بنمایی ببدر بی نوا   روشنیها یابد از مهر تو در دور قمر
دایمت شادی و عیش و کامرانی باد و باد   بخت و دولت در رکاب و راهبر فتح و ظفر

وله ایضاً فی حقّه

ای دل پاکت ز موج جود چون بحر محیط   وی ضمیر روشنت ظاهرتر از ماء معین
بر سرت تاج ظفر در کف نگین دولتست   ای سپهر مکرمت زیبای تاجی و نگین
آفریننده ترا از لطف و دانش آفرید   آفرینت باد برجان ای شه با آفرین
دارم از طاس فلک و ز کعبتین مه غمی   گوش کن تقریر آن از بدر ای زهره جبین
دوش با مرد دغازی باختم نردی بسهو   نارد از زر کشته مانده باطویلی همنشین
خواستم یابم هزاران خصلت و منصب ازآن   حاصلم حصلی نشد این منصب و منصور بین

نقش من کم مینمود و نقش آن کج خوان زیاد   جان من کین نقش دید از کعبتینش بود کین
مهرهٔ بی مهر او ره میگشاد و کعبتین   در کمینم بود تا بنمایدم نقش کمین
درد و فکر و غصّه گشته در درونم خانه‌گیر   هر سه تا با من قرینند ای لطیف دلگزین
پوستین و جبّه و تحفیفه کردم در گرو   میکنم تخفیف این بازی نبایست این چنین
پشت گرمیهاست با خورشید جودت بدر را   سرد باشد گر نخواهد از تو وجه پوستین
دایمت شادی و عیش و کامرانی باد و باد   نصرتت همراه و دولت یار و اللّهت معین

و له ایضاً فی حقّه

ای مشرف گشته با ذات شریفت ملک و دین   وی زمانه یافته از لطف و اخلاق تو زین
درمیان سرفرازانت حسن خوانند خلق   با تو دیدم راستی حُسن حَسَن خلق حسین
هر کرا با کوی شهرت دین و دل دربند نیست   باد چون قلزم روان از چشمهایش آب عین
تو کریمی طاعت تو بینوا را عین فرض   مدحت تو باد جان را فرض همچون فرض عین
سرفرازا مدح تو در گردن ما دِین بود   بنگر اکنون چون بوجه خوش ادا کردیم دین
بدر اگر پوشد حنینی از عطای شاملت   همچنان میدان که گشتی غازی بدر حنین
نور عفران باد با جان نفیست ای که یافت   آفتاب همّتت درمشرقین و مغربین

وله ایضاً فی حقّه

ای شهسوار دین بمن از مکرمت کردی روان   اسبی که در زیر سمش یکسان نماید کوه و دشت
دریک قدم میخواستم تا بگذرم از وی دلی   خنگی است شوخ و رهنورد از وی نمی یارم گذشت

وله ایضاً فی حق امیرشهپور

ای وزیری که نیست در عالم   مادر دهر را چو تو شه پور
داده رای تو عقل را زینت   کرده کلک تو مُلک را معمور
آصف عهدی و سلیمان خُلق   وزرا زیر حکم تو مامور
خصم سگ نفست ار بود چون شیر   سازدش دور چرخ عاجز کور
از توام هست چشم تربیتی   باد چشم بد زمان ز تو دور
آفتابی و بدر چون ذرّه   ذرّه از مهر می‌شود مشهور
تربیت کن مرا ز روی کرم   تا که آیم ز مهر تو بظهـــور
دولتت یار باد و بخت قرین   دوستت شاد باد و دشمن کور

وله ایضاً فی مدح ملک الوزرا مولانا ظهیر

ظهیر ملّت و دین آفتاب دانش و حلم   تویی که قدر تو سر بر سپهر می‌ساید
اگر نه دست تو باشد گره‌گشای زمان   ز هیچ دل گره کار بسته نگشاید
تویی که رونق ملک از ضمیر روشن تست   تویی که زیور لطفت جهان بیاراید
امید دارم از الطاف شاملت که دلم   زیُمن تربیت و لطف تو بیاساید
تو آفتابی و پیش تو بدر چون ذرّه   زمین مهرش اگر تربیت کنی شاید
بکامرانی و دولت هزار سال بمان   که داده است خدایت چنانک می باید

وله ایضاً فی حقّه

سـرفرازا بجز از لطف تو غمخوارم نیست   با تو حال دل خود عرضه ندارم چکنم

22 Заказ № 2125

بر درت سجده همی آرم و این تحفه نگر   بی‌نوایم بجز این تحفه چه آرم چکنم
جز غم و غصّهٔ ایّام ندارم چه خورم   در جهان جز ستم دهر ندارم چکنم
همچو گل گرچه عزیزم همه جایی لیکن   در دل و دیدهٔ حاسد شده خوارم چکنم
چون بجز خون جگر نیست مرا حاصل عمر   اشک خونین ز دل و دیده نبارم چکنم
همه شادند درین دور و من سرگردان   از غم دور فلک خسته و زارم چکنم
بی هنر مردم چندی زر و منصب دارند   من هنر دارم و نیم آنچه ندارم چکنم

وله ایضاً فی حقّه

ای کریمی که دست دُر پاشت   کرم و جود بی شمار کند
تیر حکمت چو تیز رو گردد   از دل حاسدان گذار کند
تیغ قهرت چو دم زند دردم   گوهر خویش آشکار کند
تویی آنکس که دست فرمانت   حلقه در گوش روزگار کند
هرکه مدح تو بشنود از من   خواندن شعر من شعار کند
سخن من دُرست و خواهم شاه   گوش با دّر شاهوار کند
بدر را نیست غیر مهر تو کار   بدر جز مهر خود چه کار کند
تو اگر فکر کار من نکنی   فکر این خاطرم نکار کند
هست امیدم که بر بُراق مراد   همّت تو مرا سـوار کند
اسب و زینی بمن روان کردی   کرمت خود ازین هزار کند
نرسید آن رسید جان بلبم   غم آنم حزین و زار کند
زارم از انتظار و می ترسم   کانتظارش مرا نزار کند
انتظارم مده که آتش و آب   نکند آنچه انتظار کند

وله ایضاً فی حق اقضی القضاة
قاضی ســـعد الدین

خورشید فضل واختر سعد ای که خلق را　　　　از آفتاب روی تو نور وصفا رسـد
باغ امید را که ازو بَر خورند خلق　　　　از فیض ابر دست تو نشو ونما رسـد
ازخوان نعمت تو که هرگز مباد کم　　　　پیوسته اهل فضل وهنر را نوا رسـد
اعیان ملک را زغبار سمند تو　　　　هردم برای نور بصر توتیا رسـد
خورشید همّتی و هوا دارتست بدر　　　　بی وجه نبودار زتو اورا ضیا رسـد

وله ایضاً فی حقّه

زهی در آفرینش دُرّ معنی　　　　وجودت زبدهٔ ارکان وانجم
قیامت دلربا وقت تواضع　　　　کلامت جان فزا گاه تکلّم
نلافد ابر با فیض کف تو　　　　که آن سقّا بود وین بحر قلزم
سمندت بر فلک چون پای بنهاد　　　　مه نو زد چو نعلش بوسه بَرسُم
خرد درمکتب علمت چو طفلان　　　　بیاید از پی درس و تعلّم
سخندانی ازان مدح تو گویم　　　　سخن راپیش نادان چون کنم گُم
چو باشد آب ظاهر در برابر　　　　روا نبود بخاک ره تیمّم
مرا در دور از اندوه افلاس　　　　پریشان کرد چرخ بی ترحّم
فلک با بدر مهری داشت زین پیش　　　　گشادست این زمان دست تحکم
بود بدر از ذنب نعلان هراسان　　　　که زحمت میرسد ازنیش کژدم
همه شب مست در بزم فراقم　　　　شراب ازخون دل آهم ترنّم

نبینی درخم رنگ تفرّج　　　　نیابی در لبم نقش تبسّم
غرض کز فقر دارم نعمت غم　　　　که دارد این معیشت وین تنعّم
بدست ازخومن دهرم جوی نیست　　　　ولی میخواهم ازجود تو گندم

وله ایضاً فی مدح ملک الوزراء
مولانا ظهیر

مطلع نورهدایت ای منوّر از تو ملک　　　　نامور خورشید اهل فضل مولانا ظهیر
شرح اخلاق تو خوانند از وضیع وازشریف　　　　ذکر احسان تو گویند از کبیر و از صغیر
در کفایت شاه را خوشوجه ترکس ازتو نیست　　　　هم نیابت داری وهم صدر هستی هم وزیر
مفخر فضلی وکان دانش وبحر کمال　　　　منبع لطفی و عالی همّت وروشن ضمیر
مستعدی وکریم النفس و ذهنت بس لطیف　　　　طبع نازک هیأتت موزون ومنطق دلپذیر
آسمان با بخت بُرنای تو بَرناید بزور　　　　نیست همدست جوان باقوّت سرپنجه پیر
گر نبودی لایق دولت وجود اشرفت　　　　حق ندادی این سعادت دولتت باد اظهیر
گرچه در دور فلک بدرست نام روشنم　　　　پیش خورشید ضمیرت ذرّه ای باشد حقیر
گو مراعات نظیر از صنعت شعرست لیک　　　　صنعت من بین مراعاتست وشعرم بی نظیر
گوهر نظمم بنزد جوهری دارد بها　　　　ورنه درپیش خران کمتر بود شعر از شعیر
تو ظهیر اهل فضلی من فرید ملک نظم　　　　با کمال شاعری نامم گذشته از اثیر
در سخن گر خرده گیری لیک پیشت ای بزرگ　　　　خرده ای دارم وظیفه هان بده خرده بگیر

تو زپا افتادگانرا دست گیری از کرم
باد درهرحال حی کردگارت دستگیر

وله ایضاً فی مدح ملک النوّاب مولانا خضر

فاضل اهل قلم مولا محی الدین خضر　　ای ز روی تو روا ارباب حاجت را مراد
هرگره کان بسته شد در کارهای مملکت　　رای تو آنرا بانگشت خرد ازهم گشاد
اهل معنی مستفید از لفظ دُرپاش تو اند　　آری آری میشود از لفظ معنی مستفاد
بدر در دور فلک مهر تو ورزد روشنست　　بدر را خود در فلک با مهر باشد اتّحاد
باقی وجه براتم تاکنون واصل نشد　　آن ز سعی همّت درجمع دفترشد زیاد
مستزادی در براتم کودی ازوجه کرم　　شاعران را وجه دیگر می نماید مستزاد
آخر ماه برات از تو براتم نو رسید　　حق نویسد در برات عمرواقبالت یزاد

وله ایضاً فی حقّه

آفتاب فضل مولانا خضر ای آنکه هست　　مه ز رایت مقتبس رایت زیزدان مقتبس
آفتاب و مه بروز وشب ز رایت روشنند　　آفتاب ار شحنهٔ روزست مَه شبراعسس
خضر وقتی و بره درماندگان عجز را　　هست نورت دربیابان ظُلَم فریاد رس
وجهت انوارست و دل کشّاف ومفتاحت ذهن　　عالم علمی بملک شرع چون مالک انس
خسته حالانرا طبیبی دراشاراتت شفاست　　بهرتشخیص مرض بگرفته هریک رامجس
دفترت بی حشوجمع آمد که اصلش بارزست　　نیست برکلکت سرمویی گرفت از هیچکس
بی تمیز انگشت برحرف کلامت کی نهد　　چون مطهّرنیست خوانندش خلایق لایمس
چون تو باحسن وسند پاکی عدو قلبست وعکس　　نحس قلب حسن شد عکس سَند باشد دنس
هرکه با کوی تو آید باشدش باکعبه روی　　بشنود بانگ درای از بحرچون صوت جرس

هست رایت واقف کار جهان از شش جهت　　از یسار و از یمین از فوق وتحت از پیش وپس
سرخ روباشی که چون بدرت برین چرخ کبود　　سبز پوشان فلک هستند داعی هرنفس
شیرمردی خصم را افکن مَین درپا چو گرگ　　گردنش بشکن بهٔ ید گر بازگردد برمرس
دشمنت بی پردهٔ عفّت سیه بادش گلیم　　کش نباشد با زبان روستایی یک طفس
تا تو با دریا دلی بگشاده ای دست جواد　　حاسدت ازچشمها راند بهر کُرّ و ارس
کوه پیش همّتت کَه خوشهٔ پروین دوجو　　قرص خور یک نان گرم وخرمن هریک عدس
سایلانرا بانعم معمور سازی ملک و تن　　شاعران را از کرم مبذول داری ملتمس
ازسرت شهباز دین راظلّ دولت کم مباد　　مرغ روح شیخ صالح گر بپرّید از قفس
کرد در دنیی دو روزی جلوه آن طاوس خلد　　باز بردش آن هوا آری وطن بودش، هوس
آفتاب همّتی بنگر به بدر از عین مهر　　بدر شروانم ولیکن اظهر از شمس طبس
دُرّ نظم آورده ام بهرتو نیکش گوش دار　　بهرناجنسان نیارم کی دهم گوهر بخس
طوطی نظمم شکرمیخاید وحاسد ز دور　　میزند برهر دو دست از غبن حسرت چون مگس
این دعا درحق تو داعی بخواند بس کند　　شادیت بادو مبادت غم دعا اینست وبس
قافیه سینیّه چندانی که بُد گفتم تمام　　هیچ دیگر نیست در بایستم الّا یک فرس

وله ایضاً فی حق پهلوان محمد سرخ

نامور پهلوان محمـــد اسم　　ای حَسَن سیرت و علی تعظیم
رفعتت هست ازسپهر بلند　　دولتت هست ازخدای کریم
نصرتت ازدم خلیل الله　　همّت از روح شیخ ابراهیم
یادگاری تو زان شه مغفور　　پرورش یافته بناز و نعیم

بنده را هم ببزم شه دیدی   ناظم و مادح و ظریف و ندیم
بدر پیش تو ذره ایست حقیر   تو بهمّت چو آفتاب عظیم
هر بهارم مشام جان می‌یافت   از گلستان همّت تو نسیم
قطعهٔ پار برتو کردم عرض   گوهر معنیش چو دُرّ یتیم
هیچ وجه وظیفه ام نرسید   روی من زر شد از غم آن سیم
بکه بایدکرم تو به دانی   بتو کس را چه حاجت تعلیم
وجه امسال هم اگر نرسد   کار بی وجه باشد آن ز کریم
بتو ده نیم زر رسد چو کنند   وجه تحصیص شاه را تقسیم
من ترا مدح گفتم از ده یک   تو مرا وجه بخش از ده نیم
همرهت باد رحمت رحمان   دور باد از ره تو دیو رجیم

و له ایضاً

ای امیر نامور اعظم علاءالدین علی   میرسد هر روزت از فیض سماوی دولتی
روز و شب خوان کرم گسترده ای درمملکت   میبرد هر بینوا از تو نوای دولتی
دارم از گردون شکایت برتو خواهم عرض کرد   رحمتی فرما کزو دارم بغایت زحمتی
زر ندارم تا بزر نامت نویسم لیک هست   گوهر نظم مرا در مدحت تو قسمتی
گوهر معنی بمدحت سفته‌ام وان بی زر است   قیمتی دارد ولی بی‌زر ندارد زینتی
میکنم دریوزه از ارباب دولت شاکرم   منّة لله که از دونان ندارم منّتی
دُرفشاندم در ثنای تو ثناخوان آمدم   میروم اکنون دعا میگویمت هان همّتی

و له ایضاً

ای وزیر پاک گوهر سیّد والا گهر   اطلس سبز فلک برقامت قدرت قباست

هرچه پوشی برتنت زیباست از اجناس ملک   در قبایی لیک ذاتت مفخر آل عباست
ابر گوهر بخش اگر سنجاب پوشد و رسمور   در بر کلک قصب پوشت گدای بی حیاست
صوف بخشیدی مرا مخفی بماند و برد صبر   شد دلم در آتش غم تافته هرگز رواست
چون سقرلاط از امیدش پشت گرمی داشتم   چون عبایی هیچ از آن صلی نمی‌یابم کجاست
با خود گفتم که بتوان یافتن زان صوف اثر   گفت ای مسکین چه میجویی که پشمش برهواست

و له ایضاً فی حق مولانا ظهیر

ای که هستی ظهیر اهل هنر   همه خواهانت از صغار و کبار
آب طبع تو روشنست و بر آن   علم را همچو آسیاست مدار
آفتاب کمالی و پیشت   بدر چون ذره ایست بی مقدار
از تو دارد همیشه فکر دقیق   چرخ گردان آسیا کردار
دایما تخم نیکویی کاری   مزرعی چون تو نیست نیکوکار
مردم از کشتزار همت تو   خوشه چینند بی حساب و شمار
من نه خود از تو شاکرم تنها   بجوی از تو کس ندید آزار
حاسدت تنگ چشم چون عدس است   تو وجودش بارزنی مشمار
گفتم این قطعه و نفی گویم   جایزه لوبیا و باقله آر
گندم ماکه برتو توجیهست   پیش ماش از کرم فرست ببار
گندم انبارده به نیکوخواه   خاک درچشم بدسکال انبار

و له ایضاً فی حق قاضی سعدالدین

اختر سعد وزارت قاضی شرع نبی   ای ز کلک بی قرارت کار ملکی باقرار

هرکه دارد مُهرِ مهرت در دل یکتا چو جان   یکدلش میخوان که مهرت را بجان شد مهردار
آفتاب طالعت در دور گردون روشنست   خلق را مهر تو در جانست روشن بدر دار
بود در دفتر تغارم ثبت حاصل شد برات   یافت از مهر توسکّه سکّه دارد اعتبار
قرب سی روزست تا یک نصف سی بنوشته اند   در برات من که یعنی پانزده باشد تغار
شیخ محمد آن خرگندم نمای جو فروش   آمد وبستد برات و رفت کارم زود بار
سی برفت از روز لیک از پانزده نامد یکی   چون فتاد آن قلب کاذب با من صادق دوچار
مزرع گردون مگر در مزرع امید من   کشت تخمی را که آن هرگز نمیآید ببار
من نخود دانم که یک ارزن طمع دارم ز ملک   نی پریج از کوهسار و نی برنج از رودبار
گرچه هرجا باقلی آسا گشادست ابردم   لیک دارد لوبیا سان سینه داغ روزگار
تنگ چشمی میکند باما زمانه چون عدس   هست فکر ماش تا باخستگانش چیست کار
خرمن عمرم همه چون که فلک برباد داد   نیست زان گردیش بر دل هست جان از زین غبار
یک اشارت کن بدو یا با بزرگ ده که ده   رو تغاران فلانرا زود می بر می سپار
گندم پاک لَمَه بردم در از اسبان روان   حکم کن کامسال هم آرند چون پیرار و پار
باشمار ار بارهای قوت من روزی کنی   زین دعایت باد روزی قوت عمرت بیشمار

وله ایضاً

بزرگا از رهت چون روی تابم   مرا لطف توهست از راه برده
بسوی بیست مرده راه کردم   برات خویش راصد فکر کرده
نبود اهل طریقی همره و بود   رفیق راه من یک اسب جرده
دران راهم غم دوری نبد کم   دلم هم غصّه بسیار خورده
اگرچه زور یک مرده ندارم   کشیدم بار راه بیست مَرده

وله ایضاً

صاحب دیوان دولت ای جوانبخت چیه   اختر برج جلالت خواجهٔ مسند نشین
دوش خوابی دیده ام خواب مرا تعبیر کن   کس نداند به ز تو تعبیر خواب این چنین
خویشتن را دیده ام با کلک خواجه در خطاب   از سر یاری و نازش نی ز روی کبر و کین
کلک را گفتم که ای کار جهانی از تو راست   شعر من دیدی بمدح خواجه چون سحر مبین
از چه ننوشتی برای من برات جایزه   طالعم نگذاشت یا بی التفاتی بود این
گفت کار من بدست خواجه میگردد درست   آنک مهر مملکت اوراست در نقش نگین
کی توانم بی خط فرمان او حرفی نوشت   روز و شب سر بر خط احکام او دارم ببین
آنچه دیدم عرض کردم حالیا در حضرتت   تا چه میفرماید اکنون خواجه با رای زرین
تا همیشه نام دفتر هست در دیوان ملک   باد در دیوان دولت قادرت یار و معین

وله ایضاً فی حق امیر افتخار

آفتاب برج رفعت ای امیر نامور   هست نامت نامداران جهانرا افتخار
تو عزیز پادشاهی افتخار سروران   حاسدت را گو که برخاک مذلّت اُفت خوار
روز میدان پشت ار در کارزار آید عدو   تیغ سربازت کند بروی بیکدم کار زار
آنچه بادشمن تو کردی حمزه با کافر نکرد   حکم شمشیرت روان بر مشرکان چون ذوالفقار
هرگزت از گردش ایام درد و غم مباد   گرچه بی غم نیست هرگز گردش لیل و نهار
غم مخور گر شد شکسته شاخی از باغ امید   بیخ عمرت باد محکم کم مبادت برگ و بار
گر گلی را باد برد از گلستانت باک نیست   چون که تو اصل گلستانی بمانی پایدار
هرگیه را کان بسر سبزی برون آید زخاک   هم رسد از رهگذار دهر بر دامن غبار

در بهاران لالها خونین جگر بینی همه   ازچه   ازخون شهیدان وجفای روزگار
غنچهٔ دلتنگ باخون جگر درباغ دهر   طفل گل راپرورد در پرده دوراززخم خار
زان میانش چون برنگ وبوی بیرون آورد   ناگهان باد فنایش در رباید از کنار
شیخ ابواسحق جوان درلاله زارغم اگر   همچو گل برباد شد ماندست بویش یادگار
باغ را روی از غم او زرد گردد درخزان   وزعزای او سیه پوشد بنفشه دربهار
درفراق چشم شهلایش که مست حسن بود   نرگس بیمار بین بگشاده چشم انتظار
تا دگر سرو قدش را کی خرامان بنگرد   زین هوا دست وفا بالاهی دارد چنار
درشبیخون قضا تسلیم تقدیر آمد او   کارحق میدان که بی تقدیر نبود هیچ کار
او شهیدست وشهادت باشهید آمد یکی   باشهیدان دارد اکنون در دل جنّت قرار
هست باجنّت بکامش گشته حور وسلسبیل   همچو در دنیی مدامش بوده عیش واعتبار
او نه تنها از تو رفت ای آفتاب اوج لطف   بدر را هم درهوای مهراوبین ذرّه وار
بدرگشت ازغم هلال ارزوکمی بینی مرنج   آن کمی زونیست هست ازدورچرخ[1] نابکار
هرکسی را ازفلک بارفراقی بر دلست   گنج با مار است وگل باخار ومستی باخمار
تو بمان بادوستاران وعم وعمزادگان   رستم سرور رفیق وسرفراز اسفند یار
شادمان باشی وبادت عشرت وعیش وصفا   کامران باشی وبادت دولت وعزّ ووقار

وله ایضاً

ای مقیمان شماخی مؤمنان پاک دین   آفرین برطینت آبا واجداد شـما
معنی سیماهم آنکو نیک داند فی وجود   درسجود آید چو بیند نور سیمای شما

۱- در متن - خرخ - نوشته شده .

کی سرما داند الحق باهمه فکروهوس   آنچه داند درطریق ره روی پای شـما
بدرشروانی که براوج سخن هست آفتاب   روشنی دارد زرای عالم آرای شما
درحضور بحردانش آنک فتح الله اوست   عرضه دارم یک سخن برعقل دانای شما
جای ابراهیم شروانست الحق کعبه است   ازخلیل الله باشد کعبه ما وای شما
پاک دامن والیی دارید کز وی ایمنید   شکرواجب هست هرمورا براعضای شما
پادشاه وقت را باید دعا درپنج وقت   کوبمعنی هست امام وشیخ و مولای شما
خاصه دلبندش جگرگوشه تکسّر یافتست   خوش بود درحق اوازحق تولّای شما
ازشما یک حاجتست امروزکز بهر دعا   سوی حاجت گاه باشد عزم فردای شما
بردعا چون عزم جزم آید شود کسر علل   فتح ضم گردد بتاثیر دعاهای شـما

وله ایضاً

ای محمّد حلم وحیدرهمّت ومؤمن صفت   ای حسن خُلق ای محبّ شاه مولانا حسین
جزحسینی مذهبان فرق دین پاک نیست   هست خاک پای ایشان تاج فرق فرقدین
تا به بندد خویش رابرپای اسبت خویش را   ماه نوبرآسمان زان می نماید شکل عین
دردل خصمت کدورت هست نقشاً فی الحجر   نی شود زایل بآب بحر نی با آب عین
نقطه ای برعین نحس خصمت ارافتد زغیب   عیب گردد غیب ازو وزغیب اوراعین غین
ورزپای غین او یک نقطه رابیرون کنند   غبن گر درغبن باشد برعدویت فرض عین
هرکه نتواند ترا دیدن بچشم مردمی   این دو معنی بادش اندرهردودیده نقش عین
آنک خواهد با توسنگ راست درمیزان نهد   بهروزنش همچوشاهین راست باید هردوعین
درهمت گر بی طریقی کج نهد پاراست نیست   بشکند دست زماد، باسنگ قهرش کاس عین
عین لطف ومردمی ودانش آمد ذات تو   ذات را خود درلغت اعراب میخوانند عین

آفتابی کار من روشن کن ای عین عطا — بدر را در دور گردون روشنی باشد ز عین
بدر دینم مادح جد حسین و آل او — گر نباشم مشرکی باشم من از بدر و حنین
مدحت تو سالها در گردن من دین بود — هان بوجه خوش ادا کردم برت امروز دین
گر بزر ننوشته‌ام القاب تو از بی زریست — مشکلم زر بود حل میشد اگر میبود عین
زر اگر بر دست بودی عید میکردم بوجه — نیست بی توجیه ید دستست و اسم قصه عین
قافیه چندانک دیدم همچو زر کردم بخرج — هم مگر از همّت پیدا توان کردن لجین
عید نوروزت مبارک باد و ایام شریف — سال و مه با ذوق و عیش و روز و شب با زیب و زین

وله ایضاً

جهان دانش و بحر کمال و گوهر لطف — سپهر مرتبه مولا معین دولت و دین
معین دینی و از تو معیّن این دانم — که هست طینت تو پاکتر ز ماء معین
نشست قدر تو بالای آسمان چو الف — تن حسود ترا جا چو نون بزیر زمین
مرا وظیفه ثنا بود آن رسانیدم — ترا وظیفه کنون چیست هان بوجه به بین
همیشه تا ز تن و جان نشان و نام بود — سلامت تن و جان بادت از خدای معین
براوج عزّ و شرف آفتاب اقبالی — بدور چرخ ز تو بدر مهر کرد گزین

وله ایضاً

ای وزیری که همه روزه ز خوان تو کند — با همه کاسه گدایی فلک ازرق پوش
هوشمندی و بَرِ رای جهان آرایت — پیر عقلست چو طفلی که بود رفته ز هوش
بحر از دست عطای تو زند کف برسر — ابر از رشک سخای تو کند بانگ و خروش
خصم را از غم تو جای دو چشمست پر آب — پلک از آتش اندوه تو خونست بجوش

آفتاب هنری بر فلک استعداد — بدر مانند هلالست ترا حلقه بگوش
خواست طبعم که زند دم سخن با نظمت — خردش گفت که کم گوی سخن باش بهوش
اسم تو قاسم از آن کرد خدا کاندر ملک — کلک تو قاسم ارزاق طیورست و وحوش
دوش گفتی که ز دوشت فرجی خواهم داد — می جهد دوش من امروز که امروز بکوش
بنده را آن فرجی در بر تو مظلمه است — لطف فرما و مکش مظلمهٔ بنده بدوش

وله ایضاً

ای امیر ملک همّت نامور فیروزشاه — ای که انوار سعادت طالعست از طلعتت
در جهان فیروزشاه چو نه دارد نام جود — بخشش یک جو نیرزد با وجود همّتت
سبعهٔ سیّاره را یک یک بمدح ذات تو — کرده‌ام تشبیه مستحسن همه با نسبتت
گوهر معنی فرود آورده‌ام از هفت چرخ — کرده‌ام آنگاه در دیوان نثار حضرتت
آفتاب دولتی بدرت از آن شد مدح خوان — تا که کارش روشنی یابد بیمن مدحتت
با دعاگوی خود از وجه کرم لطفی نمای — چونک من با وجه میگویم دعای دولتت
تا ز عزّ و دولت و اقبال و رفعت نام هست — باد دایم دولت و اقبال و عزّ و رفعتت

وله ایضاً

خواجهٔ شهر شماخی کاملی ملک وجود — ای که از ذاتت چو سمت ملک را تزیین بود
اسم تو در دفتر بارفعت منشی چرخ — نیک رای ملک و ملّت خواجه زین الدین بود
نام تو زینست و دین دین نبی بی زین نیست — در مسلمانی اگر زینی بود با دین بود
در بزرگی کاردانی در تمکن با وقار — خواجه باید این چنین با دانش و تمکین بود
پیش شاهت حرمتست و پیش مردم بیش از آن — در مراتب راستی را خود چه بهتر زین بود

قیمت مردم نکو دانی بقدر و منزلت　　هرکه آید پیشت ارچاکر اگرجوچین بود
گرود از اسب مراد خود پیاده هرکه او　　در بساط شاه کج رو با تو چون فرزین بود
گردش هرموی بر اعضا چو تیری از قضا　　آنک اورا یکسرمو با تو کبر و کین بود
پشت بخت حاسدت از بار غم شد همچو دال　　سد عمرش رخنه رخنه بعد ازین چون سین بود
خلق را الحمد با اخلاص خواندن بهرتست　　حاسد تو زین حسد در حالت یاسین بود
دشمنانت را حسامت سر بیندازد ز تن　　آن حسام پاک گوهر کان حسام الدین بود
گرچه تلخیها چشیدند اهل بازار جفا　　بعد ازین از شهد لطفت کامشان شیرین بود
زیبدت برطور همت جای بالای همه　　گرچه در بازار سودا منزلت در تین بود
صیت دکان تو در عالم زدیگر تاجران　　بر ادیم ارض تا بلغار و تا سخسین بود
در همه عالم شوی روشن بسان آفتاب　　شهرتت در شام و روم و زنگبار و چین بود
سرخی روی و محاسن را برویت وجه خوب　　وجه تشبیهت گل سرخ و گل نسرین بود
آفتاب همتی بر بدر خویش افکن نظر　　بدر را روشن برویت چشم عالم بین بود
شاعرم خوانند لیکن بدر اوج معنیم　　یک در نظمم به از صد خوشهٔ پروین بود
از تو دلشادم که معنی دانی و گوهرشناس　　خاطرم را آن مبادا کز کسی غمگین بود
هرکرا در نیکویی نامی بود با حسن مدح　　تا قیامت نام او در دفتر تحسین بود
وانک اورا در بدی نقصی کنم با قبح هجو　　تا که باشد درخور صد لعنت و نفرین بود
پیش من یک غنچه از گلزار معنیهای من　　در بها ر افزون تر از صد درج مشک آگین بود
با تو کردم نامزد امروز بکر فکر را　　در رخش بنگر که حسنش به ز حور العین بود
خواجهٔ شهری و بندهٔ شاعر سلطان ملک　　در خزانه وجهم از هر پادشه تعیین بود
نازنین خواجه عماد و نامور خواجه حسن　　کین زمان ارواحشان در اوج علیین بود
از کرم انعام میکردند هر سالم هزار　　تو همان میکن که با شاعرهمین آیین بود

یک دعا میگویمت در چشم شه باشی عزیز　　وین دعا را مردم از روح القدس آمین بود

وله ایضاً

ای کریمی کز هوای خدمتت　　هر زمان قدر دگر افزایدم
گر نباشد دست تو مشکل گشای　　یک گره از کار دل نگشایدم
جامها پوشیدم از تحسین تو　　این دم از لطفت بسی میبایدم

وله ایضاً

ای وجودت خیمهٔ اقبال و دولت را عماد　　وی ز روی و رای تو خورشید کرده اقتباس
عقل نسبت کی کند هرجی سروپارا بتو　　آری اطلس را نباشد هیچ نسبت با پلاس
من کیم باری که ترجیحت کنم بر دیگران　　عقل میداند بهرحالی زر سرخ از کماس
فکر دور اندیش حیرانست در اوصاف تو　　کی رسد بر اوج اوصاف تو ادراک حواس
گوهری آورده ام پیشت که صد گنجش بهاست　　هم بهایش را تو دانی چون تویی جوهرشناس
میکنم تعریف شعر خویش والحق میرسد　　وین سخن هم میتوانم گفت هرجا بی هراس
در سخن من بی نظیرم در سخا تو بی مثال　　کرده ام بنگر بفکر خود من این معنی قیاس
حالیا لطفی کن اکنون و مینداز بعید　　زانک بر قندانیی دارم ز لطف التماس
شادمان باش و مباداز عشرتت حرف ملال　　کامران باش و مبادت از سعادت بیم یاس

وله ایضاً

آفتاب زمانه خواجه عماد　　ای سپهرت مطیع و فرمان بر
توسن چرخ زیر ران تو رام　　خواجهٔ چرخ کمترین چاکر

آسمان روز عیش تو بالش / ماه درگاه بزم تو ساغر
هرکجا مجلس تو آرایند / زهره باشد کمینه خنیاگر
کرده پیش تو آفتاب سجود / بسته درخدمت زمانه کمر
لطفت ار دستگیر خلق شود / نشود بی نوا کسی دیگر
با عطای تو ابر کم همّت / با کفَت بحر از شمار شمر
غرضم زین حدیث دانی چیست / ای ضمیرت ز غیب داده خبر
هرکه در راه بی نوایی ماند / غیر لطف تو نیستش رهبر
پارسالم وظیفه را دادی / بی تقاضای شعر و دردسر
این زمان هم ز روی لطف وکرم / بدعا گوی خویشتن بنگر
چون تو دانسته ای طبیعت من / پس چه حاجت بَرِ تو عرض هنر
دایمت باد عزت و شادی / ناصرت باد حافظ و یاور

و له ایضاً

کاتب الوحی خواجه پیر حسین / ای ز کلک تو ملک را رونق
منشی چرخ گر ترا بیند / خط بطلان کشد بروی ورق
پیش نطق تو دربیان علوم / نبود خلق را مجال نطق
هرکه چون صبح باتو صادق نیست / غرق بادا بخون دل چو شفق
ازحیای کف تو درگه فیض / چکد از عارض سحاب عرق
قصّه کوته کنم چه وصف است این / بچه کار آید این همه بق بق

هست پیش تو بنده راحقی
برسان حق روان بصاحب حق

21 Заказ № 2125

و له ایضاً

گوهر بحر سخا کان کرم اسماعیل / ای که در ملک نیامد ملکی چون تو پدید
مَلِکِ مُلکِ مَلَک قدر فلک صدر قوی / دیده چون تو ملک اندر همه افلاک ندید
در ازل بر ورق دل چو توصورت ننگاشت / دست نقاش ازل گرچه بسی چهره کشید
دشمن جاه تو کو تیر بلا راست نشان / بی نشان گشت چو از نام ونشان تو شنید
گل بخت توچو بشگفت بشادی و صفا / خصم دل تنگ چو غنچه زملالت ترکید
اندران معرکه کاندلخت کفت گوی کرم / همچو چوگان فلک از بار عطای تو خمید
اندران روز که دریای کفَت گوهر ریخت / از رخ ابر دران دم زحیا آب چکید
کاتبان توچو در دست گرفتند قلم / منشی چرخ زغم دفتر و اوراق درید
چون خُم رنگرزان کرد عدو جامه کبود / گل اقبال ترا چون ز فرح رنگین دید
بدر تا دید که خورشید سخا و کرمی / شد هوادار توچون ذرّه ومهر تو گزید
خالصم با توچو زر سکّهٔ مدحت زده ام / با تو دارد دلم اخلاص بقرآن مجید
وجه خواهیم ز تو مخلص مبحث اینست / خاطرما بسوی مدح توزین قصّه کشید
بهرما عیدی انعام کن از وجه کرم / گرچه ما را همه روزه زتو انعام رسید
عید اگر زانک قرینست ولیکن تو بلطف / وعدهٔ عیدی این بنده مینداز بعید
خاطر پاک تو با ذوق وصفا بادقرین / مدت عمر توچون خط ابد باد پدید
خواجه احمد که جوان خلفست وفاضل / باد درسایهٔ اقبال تو بابخت سعید

و له ایضاً

ای خواجه احمد ای گهر بحر مکرمت / آنی که حلم ولطف تو بی حدّ و منتهاست

پیش توهم زجود تو آورده ام برات   این از برات نیست محقر برات ماست
در وجه این برات روانیست کاهلی   غیراز برات گر کرمی میکنی رواست
درکیسهای ما زر و سیمی اگر بود   آن وجه پیش جلگی ازکیسهٔ شماست

وله ایضاً

ای جهانگیری جوانبختی که ازری شرف   خیمهٔ اقبال را برچرخ اخضر میزنی
منزلت عالی واختر سعد وطالع روشنست   در بلندی پنجه با سلطان خاور میزنی
پادشاه اهل فضلی درجهان معرفت   کوس استعداد را درهفت کشور میزنی
همچوزر بس روی زردم درادای وجه قرض   وجه آن گر میرسانی سکّه بر زر میزنی

وله ایضاً

دُرّ صدف جهان جهانگیر   ای روشنی از تو ملک و دین را
از دولت مقدم شریفت   فخرست برآسمان زمین را
کار تو مدام لطف وحلمست   پیش تو چه کار قهر و کین را
جان دید رخ تو آفرین گفت   آن صانع قدرت آفرین را
بی یاد رخت که خنده رویی   شادی نبود دلی غمین را
خورشیدی و بدر ذرّهٔ تست   دریاب بمهر بدر دین را
دارم سخنی و میکنم عرض   بشنو سخنان نازنین را
نظمم گهریست پاک بپذیر   این گهر نازک گزین را
سه ساله وظیفه هست پیشت   این داعی و بندهٔ کمین را
وجه کرم تو بی حسابست   زان وجه حساب کردم این را

وله ایضاً

تو ای ماه رو گرچه ابرو نداری   زسر تا بپایت لطیفست ونیکوست
اگر غمزه ات خون صدکس بریزد   نگویند بالای چشم تو ابروست

وله ایضاً

ای کریمی که گاه جود و کرم   هست ابر کف تو گوهر بار
دوش گفتی کرم کنم با بدر   کرمی کن زخاطرش مگذار

وله ایضاً

جهان دانش ومعنی سپهر لطف واستعداد   تویی کزخط حکمت کس نیارد سر بدر بردن
بحضرت زان نمی آیم که اندک درد سر دارم   بلی درحضرت اعلی نشاید درد سر بردن

وله ایضاً

ایا سحاب نوالی که خواجهٔ کان را   ز رشک دست تودایم جگر پرازخون است
به بنده دوش زلطف اسبکی روان کردی   که تند وتیزتر از سبز خنگ گردون است
شنیده ام که بغایت دونده است ولیک   بمن بهیچ طریقی نمی رسد چون است

وله ایضاً

سپهر لطف وکرم آفتاب دولت ودین   تویی، که قدر تو سر بر سپهر می ساید
ستاده است[1] کمین بنده بدر بردرگاه   اشاره چیست رود یا به بندگی آید

---

۱ - تکرار شده.

و له ایضاً

ای صبا از ما پیامی بر سوی فیروزشاه   آن امیر کاردان و آن نکو رای امین
عرضه کن درحضرتش بعد از سلام این یک پیام   کای جهانرا روشنیها داده با رای رزین
هست معلوم تو کز میر کلان تیمورخان   داشت باب ما بسی تعظم و بودش همنشین
آفتاب دین معین ملک و ملت شاه رخ   سایه بر شروان فکند از مهر حق باش معین
ما اباً عن جد بدان دولت پناه آورده ایم   درهمه جا تربیتها دیده و بوده رهین
تیغ قهرش کرد قطع دشمنان ما ز ملک   آفرین بر پادشاه دوست پرور آفرین
تو برآن درگه امیراعظمی خاتم تراست   خود گرفتم کاصفی ملک سلیمان در نگین
نیک باشد برخلاف قول شاه دین پناه   بد کنی کاری که نپسندند در دنیا و دین
مشرک شکی که با او بحث ما از کیش بود   تقویت فرمودیش برگشتی از اهل یقین
حق بدان مشرک بنصرت کافری را برگماشت   کز رهش گشتند شاکر مسلمات و مسلمین
در بساط شاه رخ با ما نرفتی راه راست
همچو فرزین آمدی کج با تو گفتم راستین

منه

خواستی ما را پیاده سازی از اسب مراد   پای پیل غم نهی هرجا ز راه کبر و کین
دست قدرت باخت شطرنجی که در بازی آن   ماند حیران دیدهٔ بازیگر چرخ برین
فتح با ما ضم شد و شد عزم و جزم و خصم را   کسر داد الحمدلله فضل رب العالمین
دشمن ما چون الف بر آسمان میخواست جا   اوفتاد از پای و چون نون رفت در زیر زمین
پشت بخت دشمنان شد کور چون بالای دال   سد عمر حاسدان شد رخنه چون دندان سین

با خلیل الله ابراهیم هر کو دوست نیست   پشه ای مغزش برآرد همچو نمرود لعین
حکم تقدیر خدا تغییر تدبیر تو کرد   کردگار حال گردان کرد کاری این چنین
صدق صد قست مارا زان جهت همراه ماست   همت شاه نجف یعنی امیرالمؤمنین
گر تو با ما نیک کردی احسن الله جزاک   ور بدی کردی عفاک الله بدی از ما مبین
این سخن هم در محل بشنو ز اشعار کمال   هرچه در دل داشتم گفتم تو دانی بعد ازین

و له ایضاً

ای امیران نکو محضر خدا یار شما   در سخن تحسین من با صورت احسن کنید
آشنایم با هنر گرچه غریب عالمم   هان بچشم آشنایی یک نظر بر من کنید
گرچه با هرکس نظر دارید و لطف و مردمی   بیشتر جود و سخا با مردم پر فن کنید
شاعر سحرآفرینم ساحر معجزنمای   گوش و هوش خویش را با شعر مستحسن کنید
در بهای دُرّ معنی زر اگر خواهید داد   مخزن معنی منم زر روزی مخزن کنید
بهر من توزیع اگر خواهید فرمودن بوجه   لطف فرمایید و توجیهش درین مأمن کنید
بر سپهر قدر و رفعت آفتاب همتید   کار بدر بی نوا از مهر خود روشن کنید
بلبلم تا کی چو غنچه بسته لب باشم ز فکر   ده زبانم در ثنای خویش چون سوسن کنید

و له ایضاً

ایا مدیر امیران که عقل و رای شما   گره ز مشکل کار زمانه بگشاید
همای دولت و فرّید هرکه در ملکست   بزیر سایهٔ فرّ شما بیاساید
کسی که تربیتی یافت از شما امروز   عجب نباشد اگر سر بر آسمان ساید
مرا بوجه سؤالیست اندرین حضرت   که تا مهندس رای شما چه فرماید

کسی که پیش بزرگی تبرّکی ببرد   بدان امید که وجهی بدان بیفزاید
ندیده هیچ امید و رود همه روزه   سلام گوید از دور و روی بنماید
در انتظار نگویید تا بکی باشد   بفکر خون دل از دیده چند پالاید
سوالکی دیگرم هست هم جواب دهید   چنانک از دل من زنگ غصّه بزداید[1]
درین دیار صفاها بسیست باجهّال   که هیچ معنی ولفظش بنظم در ناید
کمالش این که بخوانند سیّد رندش   بدین طریق بسی زر زخلق برباید
لطیفه این که زتوزیع بر وجوه شما   چنان شدست که کس را بوجه بستاید
منم که از سخن من نبات حل گردد   اگرچه طوطی نطقم شکر همی خاید
مذاق روح زنظمم مدام شیرینست   نبات اگرچه خود اندر دهن نمی پاید
برآسمان سخن بدر روشنم خوانند   کسی بگل رخ خورشید را نیندآید
بمدح ذات شما من قصیده ها گفتم   که دُرّ معنی آنها جهان بیاراید
برای بنده هم از وجه جود توزیعی   اگر کنید بتوجیه خوب می شاید
موجّه است سوال من از شما امروز[2]   جواب نزد شما هم بوجه می باید

و له ایضاً

گوهر بحر لطف ترکان شاه   ای ترا وجه خوب وخلق حسن
همه چیز توهمچوجان دلخواه   همه کار تو خوب و مستحسن
مجلس تست همچو جنّت عدن   سخن تست همچو دُرّ عدن
خالص است آنک با تو نبود قلب   هست ذاتت عیار درهمه فن

۱- درمتن - بزداند - نوشته شده . ۲- درمتن - روز - نوشته شده .

دهنت میم و هردو ابرو نون   می کشم زان سه حرف بارمنن
بدر تشریفی از تو گر خواهد   بدهش زودتر کن از گردن
آفتابی به بدر کن نظری   کار بدر از تو می شود روشن

و له ایضا طاب ثراه

جهان مکرمت خواجه خضرشاه   که بادت دربقا چون خضر مسکن
خس اندر راه نیکوخواه تو گل   مژه درچشم بدخواه تو سوزن
سعادت یک غلام کمترینست   نمی پیچد ز فرمان تو گردن
توخورشیدی ومن بدر سخنور   زخورشید است کار بدر روشن
کف تو نامهٔ حاتم کند طی   بملک مکرمت بر وجه احسن
دهان بخت توچون غنچه خندان   حسودت را زبان بسته چوسوسن
نگردد بخت با او دوست هرگز   هرآنکو هست با ذات تو دشمن
بمعنی در پذیر این گوهر نظم   که طبعت درّ معنی راست مخزن
نداند قدر گوهرهای نظمم   هرآنکس کو ندارد ذهن ترکن
سخن باید که باشد پاک ورنگین   چه سود از فاعلات وتن دتن تن
زپا افتاده ام در راه غربت   چگویم واقفی ازحالت من
اگر یک موزهٔ بلغار خواهم   کرم کن زودش اندر پا[1] میکفن

و له ایضاً

مکرم خواجه شیخ ای اهل معنی   که از قدر آستانت آسمانست

۱- درمتن - پای - نوشته شده

عزیزی حاسد جاه تو خواست
بزرگی ذهن پاکت خرده دانست

تو خورشیدی و کمتر ذرّه ات بدر
نظر فرما که او بس ناتوانست

مرا اندر کمرگه هست دردی
که با آن درد جانم در میانست

نه روغن در تنم ماندست و نه گوشت
وجود از لاغری چون استخوانست

کرم فرما سه روزه روغن قسط
که قسط الیوم این دلخستهٔ آنست

بود کز تو خوشی یابم بدوران
خوشت باد ای که لطفت بی کرانست

وله ایضاً

خواجه عالی مقام اکمل غیاث الدین بِهِ
ای وجود اشرفت در فضل و دانش بی مثال

خاطرت کشّاف سرّ و منطقت مفتاح علم
در بیان تو معانی خوشتر از عقد لئال[1]

عارف وقتی ز سرّ من عرف داری وقوف
حال خوش بادت که با حال تو کس را نیست قال

هرچه بینی نیک بینی حقشناسی جمله را
کی بود نقصان به پیش مردم صاحب کمال

هرچه گویم در کمال تو ازان بالاتری
در صفات ذات تو باشد زبان نطق لال

در رخت چون بنگرم یابم زوجه الله نشان
صورت حقی بتاویل و ببرهان و جمال

بنگری دور و تسلسل در رخ و زلف بتان
کفر و دین ظاهر کنی در عارض و در خط و خال

ذهن درّاک ترا ادراک تا حدّیست کو
میکند احساس نامحسوس و تعیین خیال

مدّتی شد تا که در باکویه ام در بند غم
از خلیل خویش مهجور از خلل همچون خیال

میکنم زاری چو چنگ و میکشم ناله چو نی
گشتم از مویه چو موی و هستم از ناله چو نال

طوطی وقتم که با ناجنس زاغم در قفس[2]
تنگنای غصّه ام بشکست یکسر پرّ و بال

۱- در متن - لال - نوشته شده . ۲- در متن - قفص - نوشته شده .

گر همای همّت تو سایه برمن افکند
بال و پر بگشایم و گردم ز تو فرخنده فال

آفتاب همّتی بر بدر بنگر ذرّه ای
کو ز جور دور گردون گشت مانند هلال

روشنیها بخش کارش را نظر فرما بمهر
روشنی بادت براوج عزّ و اقبال و جلال

وله ایضاً

ای که بر اوج فضل خورشیدی
نور رای تو هست ملک آرای

بدر همچون هلال گشت ضعیف
از جفای سپهر حادثه زای

تا بدور تو روشنی یابد
زودش از عین لطف مهر نمای

هست قطع منازلش در پیش
کرمی کن اجازه ای فرمای

وله ایضا

ای علی همّت حسن سیرت
اهل دانش محمد مقصود

لطف در طبع نازکت مضمر
جود در ذات اشرفت موجود

بنده ده روز در پیت بی وجه
راه مسگر ز شابران پیمود

کوه البرز کرده از سرما
همچو دریا رخ سپهر کبود

در بر از یخ سمور قاقم داشت
آهنین بند بد چو کوک آن رود

خواستم از چراغ مه یاری
تا رساند مرا بیاران زود

غرض[1] من تو بودی از یاران
که دل از خلق و خوی تو آسود

آنک را خوی نیک نیست بدست
با وی آن خو زیان دهد نه سود

۱- در متن - عرض - نوشته شده .

همچو لام آنک کج بود با تو　　کج روا باد و ناقص و مردود
حاسدت باد از نیاز آباد　　زانک هستش خراب ملک وجود
هست بر تو برات من با وجه　　بکرم بایدم وجوه افزود
شب وجه برات بدر رسید　　ماه شعبان شب برات نمود
زود توجیه کن که گویم حمد　　از حقت باد عاقبت محمود
از خدا خواستم محمّد را　　زانک مقصود من محمّد بود

وله ایضاً

خواجه عاشق ای که معشوق دلی　　عشق را عاشق شناسد در جهان
اکرم دربندیانی با کرم　　ای لطیف جملهٔ قزوینیان
می شناسی جوهر پاک سخن　　زانک تو جوهر شناسی در زمان
چون برد کس از تو اندر کار صرف　　چونک صرّافی و هستی کاردان
بدر خواندم همه بر اوج نظم　　گشته مشهور زمین و آسمان
فعل صفوا زردیم افزوده است　　زرد رویی می‌کشم بس زین نشان
مهرهٔ زردی اگر بخشی بمن　　سرخ روییها بسی یابم ازان
گر کفایت خواهی ای گوهرشناس　　ها کفایت مهره ده گوهرستان
گوهر ذات تو بادا تا بحشر　　ایمن از سنگ شکست واز زیان
کار ملک و دین نکو دانی یقین　　واقفی از راز پیدا و نهان
بر سپهر و بر دو قرص گوم او　　فخر داری هم بسفره هم بنان
چون گشاده دستی و بگشاده رو　　بستگی در کار تو ناید ازان

وله ایضاً

جمال دولت و دین دُرّ بحر استعداد　　زهی بصورت و معنی و خلق مستحسن
بحسن خلق ترا نیست در زمانه نظیر　　سخن بروی تو گفتم همه بوجه حسن
رقوم دفتر ایّام را نکو دانی　　که هست کلک ترا راز دار دور زمن
نقوش صورت گیتی معاینه بینی　　از آنک هست ضمیرت چو اختر روشن
چو خاک پاک شماخی است مولدم زان رو　　گرفت عطر کلامم چو مشک چین وختن
ز رای آنچه که شد میل با قوا باغم　　ز یارکان بگذشتم بآرزوی تو من
بروی تو چو نظر با جمال روشن شد　　مرا هوای وصال تو گفت کُل دنکن
بماند دور ز بازار وصل تو آری　　روانه گشتی سرخابم از نظر تو رکن
اگر نه روزه بدی پیش عید دیدارت　　شراب ریختمی همچو رود الجیکن
بحکم روزه اگرچه زمی بشستم لب　　ولی چو غنچه گشادم بمدحت تو دهن
طریق و رسم سخن را تو خود نکو دانی　　چگونه است به بین ای سخن شناس سخن
همیشه تا که جهانست از شهور و سنین　　مدام تا که سخن را فرایضست و سُنن
مباد کلک تو بی دفتر سنین و شهور　　ز طاعتت همه را فرض باد بر گردن
چراغ عمر تو فارغ ز تند باد اجل
وجود پاک تو ایمن ز حادثات زمن

وله ایضاً

ای زنده دل مسلمان کی میرد اهل ایمان　　چون مؤمنی یقین دان کز قوم لایموتی
دانی که کیست قایل در دین و در مسایل　　مستجمع الفضایل عثمان الپوتی

وله ایضاً

قاضی اسلامیان طیّب جوانبخت شریف　　ای وجود اشرفت طاهرتر از مای معین
قول تو قول پیمبر حکم تو حکم خدا　　کرده رای عالیت سدّ شریعت را متین
هرکه آمد پیش تو گفتش فلک کل دنکلن　　حکم تو روشن چو آب و تو بآسایش قرین
مغفرالاقرانی واز تو قوینان مفتخر　　مطلع الانواری و نور سعادت درجبین
آفتابی همّتی بدر از هواداران تست　　مهر بنما زانک او کودست مهرت را گزین
شانزده تنگه مرا پیشت وظیفه باقی است　　دوازده[1] برج وچهار ارکان گواهند اندرین
گر بخواهم از تو وجه جایزه جایز بود　　تو کرم داری ومن شعری به از سحر مبین
منّة لله که میدانی سخن را وزن وقدر　　این سخن بشنو که می ارزد بصد دُرّ ثمین
تاهمیشه مسند دین طیّب و طاهر بود　　تا بود شرع نبی و رونق اسلام و دین
باد ذات اشرفت برمسند دین مستدام　　باصفا باشی بحق طیّبین وطاهرین

وله ایضاً

آفتاب سپهر فضل و هنر　　شاهزاده امیر فرّخ زاد
ای جوانبخت نامدار خلف　　وی روان پدر به بخت تو شاد
مادر دهر چون تو فرّخ رخ　　در زمانه ببخت فرّخ زاد
خود نزاد از تو خوبتر فرزند　　فخر آل کیان و شاه نژاد
در بساط هنر ببرد ظفر　　فاردی برهمه بخصل زیاد

۱- درمتن - دوانزده - نوشته شده .

از گلستان نُرُست چون تو گلی　　ای رخت خوشتر از گل بغداد
چون زشاه ولایت نظرست　　در ولایت بمان بعدل و بداد
آفتابی ببدر کن نظری　　بدر را کار از آفتاب گشاد
گوهر نظم من بوجه بخر　　چونک بازار نظم هست کساد
چون غنیمت گرفتی از اعدا　　غنم واسب وگاو بی اعداد
یاد من کن درآن میان بکرم　　که مرا همّت توهست بیاد
گاوجفتی بیایدم جفتی　　تاکه زرعی بدان کنم بنیاد
نه ازان گاو لاغر خسته　　که بیفتد ز پا بجنبش باد
گاو ازآن ده که چون زمین راند　　گاو گردون ازان کند فریاد
گاو پرزور کو بگاو آهن　　بر شکافد زمین چون پولاد
گردهی گوسفند چندم هم　　کرم تست هم بباید داد
تا بود مزرع فلک سرسبز　　تابود ملکت زمین آباد
باد سرسبز زرع امیّدت　　ملک اقبال تو خراب مباد
دولتت برمزید و عمرافزون　　دشمنت کور ودوستانت شاد

وله ایضاً

آفتاب فضل امیر ملک دولت بحر جود　　صاحب اعظم شجاع الدین جوانبخت اردشیر
هم وزارت هم امارت هست موروثی ترا　　بر وزیران حاکمی و بر امیران دلیر
کار بدر از دور گردون زیر و بالا گشته است　　زانک سرگردان همی گرداندش بالا و زیر
آفتابی مهر خود با بدر بنما زود زود　　مهرورز خویشتن را از چه پرسی دیردیر
کس نماند گرسنه بر سفرهٔ انعام تو　　داعی خود را دگر از وجه همّت ساز سیر

وله ایضاً

امیر ملک کرم میرزاده عبد الله   سخن شناس وکرم پیشه وهنر پرور

بزرگ اصل وشریفی که بر سپهر جلال   بود رفیع جناب و بود سعید اختر

امیر ملک وجودست وعبد اللّهست   ز بندگیست که الله باشدش یاور

چه بنده ای که بنامت قرین شدست الله   ترا بنام خدا هست دولت بی مر

میان قومت ازان روی سعد لوخوانند   که آمدی چو بدر سعد طالع وسرور

تو نادری عجمی گرچه ترکمان اصلی   تراست ترک فلک همچو من ثنا گستر

بودورا چنده نظیرنک عجب اوله که اوله   بو خلق ولطفله کیمی دیم سنکا بنکزر

بو صورته باخن آیدور زهی مبارک رو   بو دولتی گورن ایدور زهی همایون فر

جهانده اول که یامان گوزله سنکا باخسه   گوزنده کرپوکی اولسون بعینه خنجر

سنکا بشارت وشادی ملازم اولمش در   مبارک اولسون پیر قولی دور بری چاکر

حسودنکی یل اپارسون که توبراقه دنکسن   حسودسوتکی اولسون حسد اودنده یانر

زحل محل لوملک خلق سن فلک مقدار   اسد یوراک لوسبک روح سن گران لنگر

سخن شناس کریما به بین که چون گفتم   بپارسی و بترکی صفات تو یکسر

کلام من گهرست وکفایتست بوجه   گهر ستاندن ودادن بهای گوهر زر

از آفتاب بسی روشنی به بدر رسد   تو آفتاب عطایی بسوی بدر نگر

همیشه تا که بهرسال عید باشد دو   ترا بهر نفسی باد عید وصل دگر

سر عدوی تو بر دار چون قپق بادا   حسود جاه تو قربان شده بتیغ خطر

بذوق وشادی وآرام وخوش دلی خوش باش

ز بخت و دولت واقبال وسروری برخور

وله ایضاً

ای همچو تو خلف زنه آبا نیامده   وی مادر زمانه زهمتای تو عقیم

با دا وجود خصم توچون دال درعدم   ای بی نظیر مثل تو اندر جهان عدیم

نام تو میرگشت بتصغیر لیک هست   تصغیر آن بمعنی تعظیم وتو عظیم

از فرّ میرزاده محمّد شدی کلان   اسم تو یافت مُهر مسمّا چو سکّه سیم

درقم تراست راه نیابت بحضرتش   ای کاشکی که من شدمی یکدمش ندیم

خاصیّتت بمنزل خاصان مقام داد   خاصی وهست باهمه الطاف تو عمیم

دانی توحق نعمت خوان خلیل را   رحمت بحق شناسیت از راحم رحیم

چون ملّت خلیل حقت هست دور نیست   حکم از محمّد ار دهدت صانع حکیم

ذات شریف باب تو زاحمد شرف گرفت   حلمش کند متابعت احمد حلیم

باب تراست سلمه الله زما سلام   بادش سلامت آنک بود سالم وسلیم

دانم محمّدست فرستادهٔ خدای   اورا تویی رسول درین راه مستقیم

آنکو کجست با تو نگویم که راست باد   کج باد تا دوحرف کجش را کنم دونیم

بادش دل شکافته با تیغ غم چو کاف   بادش قدی خمیده زبار جفا چو جیم

میم اولست اسم ترا کاف آخرش   کاف اوّل کلام بود آخرست میم

دراسمت این دوحرف کلیم از کلام اوست   گر آوری مرا بمیان یابی آن کلیم

داری دل کریم وکریم اهل همّت است   اسم تو ظاهرست بلی از دل کریم

با نور دولتست رخت بزم با نعم   خور بی ضیا نباشد وجنات بی نعیم

بنگر به بدر بی دل وبرتاب ازین سخن   با بدر آفتاب نظر دارد از قدیم

این تحفهٔ سخن که به پیش تو کرد عرض   بپذیر گوهریست به ازصد دُر یتیم

یا امّ و باب و یار و برادر بمان بسی | در بزم عیش ساکن و در ملک جان مقیم

و له ایضاً

کاردان ملک فتح الله ایا صاحب خرد | اعقل دهری و داری درهمه جا اعتبار
فتح خواهد دادنت الله بر دشمن مدام | زانک با نام توهم فتحست وهم الله یار
سفرهٔ انعام عامت روز و شب گسترده است | عقل از تو شکر نعمت میکند لیل و نهار
مجلس انس ترا نسبت بجنّت کرده ایم | پر زحور و شیر و شهدست و شراب خوشگوار
سکّه دار عالمی و کار تو همچون زرست | بر محک آفرینش آمدی صاحب عیار
روزگاری شد که چرخ بی ثبات دون پرست | بدر را سرگشته میدارد بدور روزگار
خاک غربت دامنم بگرفته هرسو میکشد | تاکجا بر باد خواهد دادنم همچون غبار
با دشعر آوارهٔ آفاق و روی خط سیاه | کز خط و شعرم چنین سرگشته و آشفته کار
هرکجا باشم ز الطاف تو گویم راستی | زانک دیدم از تو لطف و مردمیها بی شمار
میروم از لطفت استمداد همّت میکنم | ز اهل دل همّت طلب کردن نباشد هیچ عار
. گاه رفتن چیست با شاعر طریق مردمی | خود چگویم من تو به میدانی ای صدر کبار
رهبرت اقبال باد و رهنما فتح و ظفر | ناصر و یار و معینت باد حقّ کردگار

و له ایضاً

حاجی کعبهٔ صدق اهل صفا مجد الدین | ای که دست کرمت با همه احسان بکند
گر کند عرضهٔ دردی بتو بیچارهٔ فقر | درد او را کرمت چاره و درمان بکند
مشکل کار هنر فکر تو حل گرداند | کار اسرار زمان رای تو آسان بکند
کامل صنعتی و عامل صبّا غیّه | هرکه گوید ز کمال تو چه نقصان بکند

پیشه کاران جهانرا ز تو رنگست بکار | طالب رنگ هنر خدمتت از جان بکند
گرچه صبّاغ فلک نُه خُم نیلی دارد | تا همه رنگرزی کار بالوان بکند
رنگ ریز تو ازو باهنر یزدان بخش | دست دعوی ببرد کار بدستان بکند
هرکه برخوان عطای تو نشیند نفسی | تا بود وصف بسی نعمت از آن خوان بکند
من نیارم صفت گوهر ذاتت گفتن | صفت ذات تو هم ایزد دیّان بکند
نیک فکر سخنم کن سخن من بشنو | فکر در باب سخن مرد سخندان بکند
خواجهٔ وجهی و من شاعر و نبود بی وجه | خواجه با شاعر اگر جود فراوان بکند
بنده خواهد سوی باکویه ز دربند شدن | تا که تحصیل زر از همّت سلطان بکند
بیست تنگه بکری بهر عرابه بدهم | کان مرا بارکشی در ره شروان بکند
نکند کس کری آن که ازو خواهم این | کرم خواجه مگر هم کری آن بکند

و له ایضاً

خواجه اولو ایا شریف وجود | من ترا [1] ز اهل جود می بینم
بسوی بادکویه خواهم رفت | تا زری از برات سشه جویم
باید اکنون برای راه و روش | از تو آزوق چوب و شیرینم

و له ایضاً

بحر کمال حیدر ایا گوهر شریف | جوهر شناس کامل با زار معنیی
معنی فروشیم نرسد بیش تو ولی | میخر بوجه چونک خریدار معنیی

۱- درمتن - از اهل- نوشته شده .

وله ایضاً

دی عزیزی کرد از من یک سوال   هر سوالی را جوابی درخورست
گفت ای برآسمان نظم بدر   بر زمین نام تو معنی گسترست
باب الابوابست شهر معتبر   و اندران هرجا یکی دانشورست
رافضی و خارجی دیگر بس است   هر یکی را دین و مذهب دیگرست
کیست آن از ساکنان این مقام   کو بمعنی از همه داناترست
هم سخندانست و هم صاحب سخن   پاک دین و عارف و خوش منظرست
حیدرست این کس بدین اوصاف خوش   یا خود او هم با دگر کس همبرست
گفتمش من دوست دارم جمله را   گر ابی بکرست اگر خود عمرست
در ولایت کاملان هستند لیک   در میان جمله مولا حیدرست

وله ایضاً

خواجه بوبکر ای علی صورت   که بدین نبی مسلمانی
صدق بوبکر چون عمر داری   هم بقرآن رفیق عثمانی
مذهب تو حسینی آمد پاک   خود بخلق حسن خوش انسانی
منبع جود و کان اکرامی   گوهر لطف و بحر احسانی
باب الأبواب را مکان کردی   گرچه از دار مرز گیلانی
سفرهٔ همت تو گسترده است   که بگیلیش تاتلی خوانی
تال و فال تو مایهٔ دگریست   تو بدین مایه هستی ارزانی
سیرت و صورتت همه خوبست   نیک خلقی فرشته را مانی

بدر اینجا مسافر آمده است   تو مجاور نشسته برخوانی
فرض عین مجاورانست آنک   تا مسافر کنند مهمانی
از در لطف و میهمانداری   هرچه گویم هزارچندانی
میروم این زمان دعا گفتم   چه بگویم دگر تو میدانی

وله ایضاً

خواجه محمود جوانبخت ای حمیده باصفات   حمد میگوید ترا ایام و مدحت میکند
اختر اقبالی و هر روزه برگردون قدر   آفتاب دولت تو رو برفعت میکند
در بزرگی خرده دانی در سخن معنی شناس   طبع پاکت میل با نازک طبیعت میکند
گوهر منظوم شاعر را ببازار شناخت   جوهری طبع پر و جه تو قیمت میکند
معنیش را میکنی دردم بوجه خوش ادا   سایل از جود تو در دل هرچه نیت میکند
همت تو آز را کوکم زسیری دم زند   در دمی صد بار سیر از خوان نعمت میکند
مثل تو کم دید دیده خواجهٔ درویش نفس   مرد معنی کی نظر با مال و مکنت میکند
بنده چون از خواجه حرمت دید و لطف و مردمی   ذکر خیر خواجه را هرجا بحرمت میکند
این گدا را تا نصیبی باشد از دولت مدام   هرکجا دریوزه ای از اهل دولت میکند
بدر را گردون چوگانی چوگو سرگشته ساخت   گوی سرگردان کجا جایی اقامت میکند
میرود قطع منازل پیش دارد در سفر   از جناب خواجه استمداد همت میکند

وله ایضاً

ای به پیش شه بدولت معتبر   خواجه فخرالدین عزیز و محترم
هرکه چون سین با تو باشد در حسد   قامتش بادا چو نون اندر ندم

خصمت اردم از وجود خود زند   با دهمچون دال جایش درعدم
روشنست از تو چراغ شهروده   حاسدت در تاره شب باد از ظلم
یار دیرینم ترا دانسته ام   پرسشی کن یارخود را دم بدم
روی تو دیدم بشادی میرود   شادیت بادا مبادا هیچ غم
از تو استمداد همّت میکنم   همّتی بنمای با من از کرم

وله ایضاً

مرد معنی خواجه احمد شاه ایا روشن ضمیر   عقل در ملک معیشت چون تو دانا دل ندید
مردو زن نیک تو میگویند و من بشنیده ام   هرکه نیکی از تو گفت از دیگری نیکی شنید
آفتاب طالعت می تابد از برج شرف   هست برگردون همّت اختر بختت سعید
مدّعی برحرف تو انگشت نتواند نهاد   کس قلم بر دفتر کار تو نتواند کشید
هرکرا در ملک طالع سدّ دولت محکم است   ناخن دشمن در آن سد رخنه ای نارد پدید
چونک در گفت وشنید تو نباشد اعتراض   کس کجا گیرد خطایی بر تو در گفت وشنید
آفتاب همّتی من بدر گردون سخن   یک نظر در کار من کن چونک هستی زاهل دید
هست ماه روزه و هستم بعید از خان و مان   چون براتم هست بر تو وجه آن مفکن بعید
نیست بی وجه ار زدیوانم براتی بر تو هست   کان زوجه همّت تو بیشتر خواهد رسید
هان کرم فرمای واکنون برمزیدش کن بوجه
باد فرّ و دولت و اقبال و عمرت برمزید

وله ایضاً

بهای دولت و دین خواجهٔ وزیر نژاد   زهی ضمیر منیرت چو نیّر اعظم

ببحر فضل دلت هست با بهای گوهر   بگاه جود کفت هست موج زن قلزم
چو لام باد عدوی تو درمیان بلا   چو دال باد حسود تو در درون ندم
من ارچه بدر کلامم برآسمان هنر   ولی بدور فلک گشته ام هلال از غم
محقّری زبراتم بحضرتت باقیست   تو فاضلی بهمه وجه پیش اهل قلم
کهی زمن کرم از تو دگرچه گویم بیش   تو حاکمی اگرم بیش میدهی یا کم
مرا وظیفه دعا بود آن رسانیدم   وظیفه چیست دگر هان جواب ده بکرم
بود ضمیر تو در عالم سخندانی   درون پردهٔ دل بکر فکر را محرم
بهر طریق که باشی براه خواهی بود   بهر کجا که نشینی اعزّی و اکرم
گرت بملک ملک خوانده اند درتمغا   بسیرت ملکی و بصورت آدم
اگر بروی تو شخصی سخن درشت کند   نواش بلطف بجویی دل و کرم بکرم
مطیع و تابع خود کرده ای خلایق را   بلطف و خلق و تواضع بمردمی و قدم
مهندسی بهمه کار، واقف از همه چیز   بملک عقل حکیمی بکار خلق حکم
ز درد باد حسود تو خسته و محزون   بعیش باد وجود تو خوش دل و خرّم

وله ایضاً

ای علی همّت محمّد نام   ای بدولت امیر طبل و علم
قلعهٔ گلستان زمقدم تو   سرکشیده به نیلگون طارم
تو همای سعادتی و ترا   بر بلندیست آشیان محکم
آفتابی فراز برج شرف   روشنی از تو یافته عالم
شاه شروان ترا بدر خوانده   کوست فرزند بهتر آدم
جز نسیم صبا که جانبخش است   نیست کس درسرای تو محرم

بس که مردم ز انقلاب زمان   بتو کردند رو زبیش و ز کم
شده اند این زمان بهمّت تو   ایمن از فتنه وحوادث هم
باد نصر من اللّهت همراه   باد فتح قریب هم همدم
دوستانت نشسته با شادی   دشمنانت بمانده در ماتم
بغزا میروی مبادت کسر   با رکاب تو فتح بادا ضم
دیدن تو مبارکست بفال   ای تو فرخنده و رخت خرّم

وله ایضاً

ای امیران و وزیرانی که در دیوان ملک   کار هرکس را بتوجیهی مهیّا می کنید
آن بزرگانید در دانش که در هر ساعتی   صد هزاران خرده در یک نکته پیدا میکنید
بدر نظمم من شما خورشید فضل و دانشاید   مهر من توجیهه بر چرخ معلّا میکنید
در خزانه خانهٔ طبعم که دارد گنج نظم   هرنفس صد گوهر معنی تماشا میکنید
خیر مانع باشد انشاالله اندر کار من   زانک هردم نوع دیگر صورت انشا میکنید
آن براتم را که دایم درخزانه بود وجه   گاه راجع باوجوه و گه بتمغا میکنید
چون رجوع من زهرجا جز بدین یک جای نیست   بس براتم را چرا راجع بهرجا میکنید
بدر در دور زمان خود زیر و بالا گشته است   ازچه کارش را شما هم زیر و بالا میکنید
روشنی می یابم از نور شما گر بهر من   فکر با وجهی برای عالم آرا میکنید

وله ایضاً

آفتاب قلعه داران پهلوان سرفراز   ای که بر برج ظفر[1] همواره ماوا کرده‌ای

۱ - درمتن - شرف ظفر - نوشته شده .

سرخ خواندست که هستی همچو زر صاحب عیار   نیستی قلب و عیار پاک پیدا کرده‌ای
درخراسان نامداری و بشروان کامکار   پیش شاهان جای خود باعقل داناکرده‌ای
از شماخی هست باروبت تماشای نظر   خود نظربازی بسی باروتماشا کرده‌ای
مسکن عیشت گلستانست کان پاینده باد   درگلستان برگ عشرت را مهیّا کرده‌ای
هرگره کان را فلک درکار مردم بسته است   باسرانگشت فکرت آن گره وا کرده‌ای
سعی محکم کرده‌ای دربارهٔ قلعه بلی   هست سنگین کارها آنهاکه انشا کرده‌ای
دین پناهی احتساب ملک و دین در دست تست   حاصل نام نکو در دین و دنیا کرده‌ای
کار تو هرروز بهتر گردد از روز دیگر   چون بعقل امروز کار فکر فردا کرده‌ای
هرکه کم کردست یک جو از ترازوی حساب   درحسابش جو بجو بگرفته رسوا کرده‌ای
نیست بر نرخ تو حکمی در دکان مملکت   نرخها ارزان تو در بازار سودا کرده‌ای
دوستدار خاندانی دین و دولت برمزید   چون حسینی مذهبی با حق تولّا کرده‌ای
در قبایی گرچه از آل عبا دم میزنی   هرکه نبود زاهل بیت او تبرّا کرده‌ای
آفتاب همّتی بر برج اقبال و شرف   بدر را روشن بمهر عالم آرا کرده‌ای
این زمان بامن وظیفه چیست میدانی بوجه   هان کرم بنما که با داعی کرمها کرده‌ای
تا زتو وجه وظیفه خواستی شاعر بمدح   در ادای آن زخود هم خود تقاضا کرده‌ای
کار تو ازحق تعالی راست بادا دایما   چون توکّل دایما باحق تعالیٰ کرده‌ای
دوستکامیها ازان داری که درملک خرد   دایما با دشمن بد دل مدارا کرده‌ای
خلق را از فتنهٔ دور زمان روز گریز   درپناه آورده‌ای و درامان جا کرده‌ای

وله ایضاً

خورشید برج همّت خواجه مشایخ ای آنک   آفاق را ز مهرت جز خرمی نباشد

من گوهر وجودم معنی است قیمت من   خود گوهری بمعنی به زآدمی نباشد
وجه وظیفه دارم از پهلوان معیّن   حاصل شود گر از تو جز همدمی نباشد
از وی وظیفهٔ من بستان و کم مفرمای   کز همّت مشایخ چیزی کمی نباشد

وله ایضاً

صادق القول کدخدا احمد   ای بقول تو صادق اهل زمین
همه چیز تو در نظر مقبول   همه کار تو خوب و مستحسن
مجلس تست همچو جنّت عدن   سخن تست همچو دُرّ عدن
کی بود دوست بخت با آنکس   که بود با جناب تو دشمن
باد کشت امید تو سرسبز   حاسدت باد سوخته خرمن
هرکه در تو بچشم بد نگرد   باد مژگان بچشم او سوزن
ترکشم گفته ای بده که از آن   حاسدت را کشم بتیر سخن
در میانم به بند آن ترکش   تا میان بستهٔ تو باشم من
دشمنت را رساد تیر قضا   از کمان سپهر مرد افکن
چون نکوخواه دولت شاهی   باد در کوی دولتت مأمن
هست امیدم که دوست کام شوی   بعنایات قادر ذوالمن

وله ایضاً

خسروا تا در جهان باشد ز جان و تن نشان   جانت از تن تن ز جان و عمر برخوردار باد
هر که چون جدول نیاید در خط حکم تو راست   روز و شب بر حال خود سرگشته چون پرگار باد
چون عقاب تیر با زاغ کمان سازی قرین   دیدهٔ خصم تولش در مخلب و منقار باد

با تو هر که بد کند نیکی مبادش در جهان   لعنت بسیار بر ملعون بد کردار باد
گر غمی پیش آیدت غمخوار بادت لطف حق   حاسد ار شادی کند در محنت و غم خوار باد
بر سر خصمت که با تو بد دلست از خارجی   تیغ تو چون ذوالفقار حیدر کرّار باد
بر بساطی کاسب رانی بر امید شاهرخ   چون پیاده دشمنت در پای پیل افکار باد
بزمگاهت را همه جنات عدن خوانده اند   زانگبین و می روان من تحتها الانهار باد
بدر هر بیتی که گوید وصف خورشید رخت   بر سپهر روشنایی مطلع الانوار باد
تا بود در ملک جان از خواب و بیداری نشان   دشمنت در خواب مرگ و بخت تو بیدار باد
تا که هر کس برخورد از کشتهٔ امید خویش   ذات پاک اشرفت از عمر برخوردار باد
شادمان باشی بعشرت کامران باشی بملک   حافظ و یار و معینت قادر دادار باد

وله ایضاً

شبی در کلبهٔ احزان بکنجی معتکف بودم   گرفته مجلسی با خود ز عشق و فکرت و غوغا
قدم چنگ و سرودم آه و نقلم غم جگر بریان   شرابم اشک خونین بود و ساقی چشم خون پالا
دمی در بحر اندیشه بغواصی فرو رفتم   که تا چون گوهر معنی بدست آرم درین دریا
گهی در بازی گردون گشادم دیدهٔ حیرت   که هردم تا چه لعب آید برون زین پردهٔ مینا
ز دل در مجمر سینه نهادم عود بر آتش   ببوی آنک دلسوزی پدیدار آیدم زینها
رفیقی ناگهم از در درآمد شمعی اندر کف   نبود از تاب و تب هیچش بخود پروانه وش پروا
مرا گفتا خبرداری که آشوبست در شروان   گریزانند مرد و زن بکوه و قلعه و صحرا
تو خوش دربند فکر شعر و دل با کوی محبوبان   شه اندر شابران ساکن شماخی گشته پر غوغا
شنیدم موکب جیش جهانشاهی رسید اینک   که خورشید جهانگیرست و دارد منزل اعلا
بموقان خیمه زد گویند و فکرش کس چه میداند   که عازم با قراباغست یا مایل بسوی ما

پریشانند جمله اهل شروان درچنین حالت   گریزد هرکسی هرسو ازین وهم و ازین غوغا
درین دم لشکر سرماست برقصد سر ما هم   رود بر باد جان گر ما نیندیشیم ازین سرما
بخنده گفتم ای دلجو ازین اندیشه شد یکسو   زمن بشنو سخن نیکو ازین اندیشه دل بگشا
سلیمان عظیم الشان چو بیرون آمدی جایی   پریشان حال میرفتند موران ضعیف ازجا
عجب نبود دگر از وهم سپاه آن سلیمان فر   چو موران این ضعیفان هم مفرجویند از ماوا
بگفت ای بدر روشن طبع روشنتر دلیلی گو   طریق عقل میدانی ازین بهتر رهم بنما
بگفتم قول بدگو را چو اصلی نیست در معنی   خردمند اصیل آن قول هرگز نشنود اصلا
چرا کز مرد نیکوعهد بدعهدی عجب باشد   که از عهد است محکم دوستیها درهمه اقصا
چو این گفتم دگر باره توجّه باخود کردم   بدو گفتم که ای کامل تویی داناتر اشیا
بگو رمزی ازین معنی که قایل را قبول افتد   تو دانایی و میدانی ره حکمت خرد گفتا
جهانشه با خلیل الله موافق هردو خوش اسمند   مرا اینجا معنیی گویم که بپسندد دل دانا
بابجد گرحروف آن دو اسم اندر شمار آری   عدد باشد هزار و صد یکی نی زیر و نی بالا
هزار و یک جدا اسم خدا خوان ونود با نه   صفات و ذات حق را هم هزار و یک بود اسما
بیک وجه حساب آن هردو اسم پر زمعنی را   یکی دان باشمار اسمهای صانع یکتا
چو اسما الله ایشانرا موافق درحساب آورد   موافق بس بدین معنی مخالف کی شود قطعا
بدست عهد هردو رشتهٔ پیوند محکم شد   که عاقل نفکند از دست آن سررشته را در پا
دوتن چون یک جهت گردند گردد یکدلی ظاهر   پریشانی چو پنهان گشت جمعیت شود پیدا
جهاندارا جهانگیرا جهانبخشا جهانشاها   ترا زیبد جهانشاهی باقبال جهان آرا
محقق شد بر اهل حق که ذاتت حق شناس آمد   محقق خوانداسمت را حقیقی میرسد حقا
گرفتی شهر بغداد آن مدینه مصر جامع شد   گشادی باطریق عدل راه مکّه و بطحا
نثار مقدمت را خسروا این گوهر آوردم   که لولو باهمه قدر ازین گوش آمدش لا لا

بدّر نظمِ بدر ای شه ندارد نسبتی لولو   اگر گوید کسی دارد بلی گوید خرد لا لا
همیشه درجهان تا از بقا نام و نشان باشد   بقا و اتفاق دولت وبخت شما بادا

و له ایضاً

قاضی عارف نظامِ دولت و دین بحر فضل   ای بهر بابی زتو روح محمّد بوده شاد
ازمیان عنف ونظم وجان وعمر ومال وعلم   حاصلست اسم شریفت دین دگر با ازدیاد
هرگره کان بسته شد در کارهای شرع و دین   با بنان میرفت یک یک را بیان توگشاد
گوهر پاکی و داری قیمت از فضل و هنر   مثل تو پاکیزه گوهر بحر گوهرزا نزاد
درحجاز و درعراق و اصفهان با قول راست   صوت تو آوازه دارد دایمت آوازه باد
امر تو امر شریعت حکم تو حکم قضاست   هرکه ازحکم قضا سرتافت آخر سر نهاد
بود در باکویه بابت لنگر دریای فضل   بادبان کشتی عمرش اگرچه شد بباد
خصم در کفرست کرف آسا سیه رو خاکسار   نفط زیرش تا روانی سوزد آن آتش نزاد
داری استعداد آن کایام را بخشی وجود   بس وظیفه بایدم از وجه استعداد داد
میروم گفتم دعای تو دعا بی وجه نیست   باد قدرت در ترقّی دولتت در ازدیاد

وله ایضاً

خواجه طلعت که بود خواجهٔ شهر قبله   نیک مردست ونکوسیرت وموزون طلعت
طلعت او بهمه فال همایون دیدم   میتوان گفت که او هست همایون طلعت

وله ایضاً

ای عید تو مبارک وطاعات تو قبول   ایّام تو شریف و وجودت شریف تر

کشّاف سرّ ملکی و مفتاح کلک تو   دیدار تو مطالع انوار در نظر
اوصاف تست شرح کبیر و مطوّلست   هان یک بیان شنو ز معانی مختصر
معروف گشت اسم تو از روی پنج چیز   از منصب و ز عقل و ز رتق و وقار و فر

وله ایضاً

آفتاب عزّ و فر خواجه علی‌جان دُرّ لطف   ای که بر همّت دلت دریای احسان آمدست
با تو موجودست بحر بود در ملک وجود   هم نشینت دولت و همت نگهبان آمدست
در رخت نور سعادت هست پیدا راستست   سرّ عرفان گرچه در ذات تو پنهان آمدست
صورتت با وجه خوش معنی نماید در نظر   سیرتت مقبول طبع اهل عرفان آمدست
سرخ رویی چون علی ای در سخا چون جان عزیز   با دو وجه خوش از آن نامت علی‌جان آمدست
نه فلک با هفت اختر عامل کار تو اند   گرچه ذات اشرفت از چار ارکان آمدست
خاک را اکسیر با زر میکند یکسان ولی   زر به پیش همتت با خاک یکسان آمدست
خصم روبه فعل با تو کی تواند پنجه زد   چون ترا صد تقویت از شیر یزدان آمدست
خواهدت افزود هردم مرتبت بر مرتبت   چون مربّی را نظر بر تو فراوان آمدست
تا بخانه کز برای بزم عشرت کرده‌ای   از شرف یک جام آن خورشید تابان آمدست
داعی ار گوید هزاران فصل در بات تو پیش   کم بود کم زانک شرحت بیشتر زان آمدست
این ثنا خوان در جهان خوان ثنا گسترده است   گرچه بر خوان نعم پیش تو مهمان آمدست
تحفه‌ای پیش تو آوردست بپذیر و به بین   گوهر نظمی که رشک دُرّ عمّان آمدست
دُرچه باشد راستی با گوهر منظوم من   دُر به پیش این گهر صد باره غلطان آمدست
طبعم از دم سردی دی همچو آب افسرده است   آب بین از سختی سرما چو سندان آمدست
گشت چون سوهان هوا ز آن و دل شد ناامیدست   تا ز قلب ناهوس معنی سوهان آمدست

روی گرمی بدر را بنمای ای خورشید لطف   با یدش دل گرمی ای خلاصه زمستان آمدست
نور بدر از آفتاب آمد بعالم روشنست   نور بخشش از کرم کو در خور آن آمدست

وله ایضاً

ایکه هستی واقف از معنی بهر صورت که هست   گوش کن نظم مرا کان هست چون عقد لآل
گر بمن وجهی رسد از تو بتوجیهست آن   بدر را در دور گردون وجه باشد از کمال

وله ایضاً

پیری بگ ایا سرور میران زمانه   با لطف و طبیعت چو تو یک میر ندیدم
گفتند خلایق که به پیری برسی تو   المنّة لله که بپیری برسیدم

وله ایضاً

میرزاد نامور اعظم علاالدّین علی   ای که از نور دلت آیینهٔ جان منجلی است
زاهل صدق و دین پناهی پاک و نیکو مذهبی   این نشانهای تو یک یک از نبی و از ولی است
با خرد گفتم کرم با من نماید میرزاد   گفت آری پر کرم خوانش چو نام او علی است

وله ایضاً

فاضلا در دفتر و دیوان شاه   بر شما باقی نمی‌آرد کسی
باقی وجه برات ما بده   هست ما را با شما باقی بسی

وله ایضاً

ای نامدار سرور حاجی محمّد آقا   هم تو شمال شاهی هم گوشمال دشمن

بی وجه نیست گرمن وصف توگویم الحق   هرمعنی ای که باشد با وجه تست احسن
چون دال سرزدشمن با تیغ کین جدا کن   دالست این که دارد دشمن جدا سراز تن
اسب مراد زین کن بابخت همعنان شو   رامست زیررانت این سبزخنک توسن
باشد دهان بختش خندان بسان غنچه   هرکو زبان گشاید درمدح توچوسوسن
بادت همیشه دلخوش باهمدمان ویاران   تو درصفا وعشرت حاسد بدرد وشیون
قهرت بآتش کین دردم گدازد اورا   گر فی المثل عدویت باشد بسان آهن
تو آفتاب لطفی با بدر مهـــر بنما   زان رو که بدر را دل با مهرتست روشن
بستان بوجه احسان نظم چوگوهرش را   گوهرشناس داند قدرسخن بهر فن
تا دُرّ نظم نبود وزن و بها ندارد   مستفعلن فعولن تن تن دتن دتن تن
شد مدّتی که بامن ترک وظیفه کردی   بامن وظیفه نبود ترک وظیفه کردن
گرجامهٔ وظیفه بردوشم افکنی تو   خواهم ازآن کشیدن منّت بدوش وگردن
گرنیز باوجوهم بخشی بهای جامه   بی وجه نبود آن هم قرضی فکن زگردن
گفتم ترا دعایی بود این وظیفهٔ تو   فرما بهمّت اکنون چبود وظیفهٔ من

و له ایضاً

منبع لطف خواجه پیر حسین   ای نکو سیرت فرشته نژاد
خیرخواهی و نیک‌مردی و پاک   نیستت کذب و فتنه وافساد
مردمی داری وتواضع و لطف   این چنین اند اهل استعداد
گرزخُلقت بچین رود بویی   بدهد بوی مشک را برباد
اهل بازار را تویی مرشـــد   ازتو دارند هریکی ارشاد
بربسـاط سخا بنرد کرم   برهمـــه فاردی بخصل زیاد

مردی ومفرد ازتو می نرسد   هیچ آزار فردی از افراد
آفتابی براوج قدرو مرا   بدرگردون نظم خواند استاد
شاعرشاهم و غریب سخن   خواجهٔ شهری و کریم نهاد
دارم اکنون سؤالی از کرمت   خوش جوابی بده ز روی گشاد
هربسالی هزار دینارم   می رسید ازشهید خواجه عماد
خواجه حاجی حسن ازآن افزون   لطف میکرد باد روحش شاد
بود صد تنگه هم زتمغاچی   واقفند اهل شهرازین تعداد
توکه قایم مقام ایشانی   دولتت باد مسند و بنیاد
کدخدایی تراست وتمغا هم   کار و بارت همه مبارک باد
با همه خواجگی وشوکت وکار   بدر را جایزه نخواهی داد
دُرّ نظمم بخر بوجه حسن   چونک بازار نظم هست کساد
خود چه حاجت به نزد اهل کرم   که سخنور زبخشش آرد یاد
تا نباشد بنای دهر خراب   باد بیت وجود تو آباد
تا دهد مزرع فلک بهـــره   بهره یابی زکشتزار مراد
با فرح باد خاطرت دایم   بادجانت زبند غم آزاد

و له ایضاً

ایکه نام خوشت صفر شاهست   قوّت نظم بدر میـــدانی
دوش نصرانیی بمجلس تو   که نبودش خبر ز انسانی
کرد صد جنگ وعربده با من   تو ازان جنگ درسر افشانی
من نیم مرتد و نیم ترسـا   تو کنی دعوی مسلمانی

نیک باشد که درممالک دین   باشدت میل سوی نصرانی

وله ایضاً

دوشم اندر مجلس ارباب دانش بود جای   پیش میرِ باب الابواب افتخار قلعه دار
بحثها میرفت از اطراف واکناف جهان   از عجایبهای هرشهر و زقوم هر دیار
گفت شخصی من شنیدم ازجهاندیده کسی   کونشان دادی وگفتی زان سوی چین وتتار
مردمی هستند بی سر چشمها بر سینه باز   خوردن ایشان زحلقومست بی سر در دیار
شخص دیگر گفت نامعقول میگویی سخن   دربَرِ ارباب عقل این را نگویی زینهار
عاقل سردار امیر نامور گفتا بلی   من بدین نسبت دلیلی گویم اکنون گوش دار
شهر دربندست تن وین قلعه سر ازروی عقل   سینه اش دان مسجد جامع شکم بازار کار
بند طهمانی کمربندش دو باره چون دو پای   تن مدام آسوده پا کرده دراز ازهر کنار
مردم شهری دگر هستند تن سر فعله است   کو بسر زنده است تن لیکن تو معنی گوش دار
ترک سر کردند ناگه رخ زما بر تافتند   رو بسوی کافری کردند وسوی کوهسار
مدّتی گشتند ازهرسوی همچون بی سران   زنده می بودند امّا مرده حال و دلفکار
بازگشتند این زمان کردند اطاعتها بسر   تن مطیع سر بود البته درهرکار و بار
چون بسر واصل شدند و تندرستی یافتند   بعد ازینشان زندگانی خوش بود در روزگار
بدرشروانی چو این روشن بیان خوش شنید   گفت ای خورشید اوج دولت ای عالی تبار
نغز فرمودی هزارت آفرین باد از فلک   دایمت بادا سرو تن درپناه کردگار

وله ایضاً

دریای جود و همّت خواجه عبید نامی   ای دایم اسم الله با نام تو مقارن

بر دفع موج فتنه تمکین تست لنگر   درکشتی ای که ذاتت آنجا بود مُمکّن
ازمهر تو هرآنکو بگسست رشتهٔ جان   دلتنگ باد دایم مانند چشم سوزن
درملک دوستداری تا بزم عیش باشد   بادت بدوستکامی دربزم عیش مسکن

وله ایضاً

دوش با پیر خرد گفتم که ای دانای راز   واقفی ازکار دهر گردش لیل و نهار
کار شعر و شاعری را درجهان چون دیده ای   بازگوی ای اهل دانش را بذاتت اعتبار
گفت فیض حق بود شعر و زبان شاعران   گنج حکمت را کلید آمد وزان بگشاد کار
پیش صرّاف هنر جوهرشناس ملک نظم   نقد پاک شعر را هم وزن باشد هم عیار
لیک برهرکس سخن خواندن زبی وزنی بود   این سخن بشنو زمن دُرّ سخن را گوش دار
گفتمش برکدخدای شهر کورا منصبی است   قطعه ای خوانم کزان نامش بماند در دیار
لیک چون کردم نظر درملک استعداد او   طبع ناموزون اورا دیدم ازاشعار عار
گفت عیب او نشاید کرد رو مهمل مگوی   اوچه داند شعر چبود نیست واقف زین شعار
تو بمعنی شعر بافی او بصورت شَعرباف   وجه تو روشن زمعنی کار او با پود و تار
شعر رنگین را نداند نیک داند رنگ شعر   هریکی را دادکاری خالق پروردگار
جایزه زاهل کرم خواهند و ازمعنی شناس   او نه اینست و نه آن دست طمع ازوی بدار
آنچه دریکسال با صد قطعه ازوی جر کنی   هست وجه نقل بزمت یک شبه در روزگار
گرچه نظمت پیش او وزنی ندارد باک نیست   نظم تو درگوش شاهان هست دُرّ شاهوار
گفتمت ای خواجه آن چیزی که پیر عقل گفت   فکر این معنی نکو کن گر ترا عقلست یار
گوهر آمد نظم من پیش تو ضایع گشته است   گوهرم را بازده بالله کزینم شرمسار
برسخن نشناس بی همت چرا خوانم سخن   من که هستم مادح شروان شه عالی تبار

اظهر الشمسم برا وج نظم بدرم خوانده اند — کرده ام روشن بمعنی عالمی خورشید وار
گر بمانم درسخن روشن کنم بر رای شاه — اصل وفرع هرکسی را ازصغار واز کبار
حالیا ملک سخن دارم بشمشیر زبان — شاعران را بس بود تیغ زبان آبدار

وله ایضاً

ای شهنشاهی که ذاتت هست در دولت بعیش — هست بدخواه تو دراندوه ودرمحنت برنج
بدو چون ساکن درین ملکست ومیگوید دعا — حالیا ازکشتزار دولتت خواهد برنج

وله ایضاً

ای جوانبخت نکونامی که درملک وجود — دولت وفتح وظفرهستند دایم یار تو
گفته بودی بهرتو توجیه فرمایم بوجه — زودتر فرما که بی توجیه نبود کار تو

وله ایضاً

قاضی ملّت نظام دولت ودنیا ودین — ای که آمد گوهراسلام را نامت نظام
درقضا یاحاکمی واقف زکار مرد وزن — گشته باحکم قضا محکوم امرت خاص وعام
هست فرض الحق که بهرطاعتت آرد سجود — درتواضع از برای هرکه بنماید قیام
آمد ای کامل خلف روح محمّد ازتوشاد — مسند شرع محمّد ازتوشد عالی مقام
خون شود درناف آهونافهٔ مشک از حسد — گر رسد یک شمه اش ازبوی خُلقت درمشام
باغ معنی را گلی من بلبل گلزار نظم — شمس اوج همّتی من بدر گردون کلام
وجه بگشا تا بوجه تو سخن رنگین کنم — مهر بنما تا زنورت روشنی یابم تمام
بنده گوهرسفت درمدحت بنظمش زربده — گوهری کان سفته ام بی زرنیابد انتظام

تاکه در دوران زصبح وشام ناست واثر — روشنی درصبح وتاریکی بشام آید مدام
شام ایّام تو باد از روشنی بخت صبح — صبح اعدای تو باد از انده ایّام شام
قاضی شرعی اگرحقّیست کس راپیش کس — میرسانی حق بصاحب حق بوجه اهتمام
هست حقّی برجناب حضرت قاضی مرا — منقضی شد وعده حقّم ده که بادت عزونام
پیش من مدح وثنا بودت وظیفه هان رسید — چیستت بامن وظیفه هان بفرما والسلام

وله ایضاً

جوانمرد هنرپرور صفرشاه نکو منظر — که هستت ازپدر افزون بزرگی وسرافرازی
مرا درششدر غربت گشاد ازمهرهٔ دانی — تو بامن کعبتین فن بطاس کین چه اندازی
من ارچه فاردملکم زیادم از تو درمعنی — ولی تو هرزمان کاری بچندین نقش پردازی
بقصد وکید وکین این هرسه تا زوخانه گیری کن — بصد فکروطویل ازخود هزاران حیله میسازی
فرونست ازتو خصل من تمامی این بود منصب — تو با من دربساط ملک چون منصوبه می بازی

وله ایضاً

ای جوانبختی که دایم همعنان دولتی — دررکاب تست دولت اسب درجولان فکن
چرخ چوگانی زتو گوی تعصب کی برد — روی همّت سوی هوکن گوی درمیدان فکن
ازغضنفر تقویت داری توباخوی پلنگ — روبهان سگ صفت راچنگ درانبان فکن
نیک گویان را بشکرخود دهان کن پرشکر — بدگهر بد گوید اوراسنگ بردندان فکن
خصم سردبرچو فی ومنحنی چون کاف ونون — باسه حرف کج وجود اوچه باشد آن فکن
خوش می منقار وراج مُسکر باکویه روش — غلغله ازبلبله درگنبد گردان فکن
اختر سعدی قرینان تو بابخت سعید — پرتو نورسعادت بررخ اقران فکن

مشتری میگفت دارم روشنی از رای او   گفتم از شادی کُله بر طارم کیوان فکن
آنک با تو کج بود همچو کمان گوشش بمال   در گلویش زه فکن بربند و ودر قربان فکن
با تو کافر نعمتان گو ناسپاسیها کنند   از ره کین خاک را در کاسهٔ ایشان فکن
خواست حاسد با معما نامت از من گفتمش   زر فشان بر سر مرا وانگاه در پا جان فکن
ای منت مهمان چو بگشایی بهمّت بالها   قرعه ای بخشش برای طالع مهمان فکن
تربیت کن بدر را از مهر همچون آفتاب   یک نظر در کار این سرگشتهٔ دوران فکن

وله ایضاً

ای که هستی یوسف مصر ملاحت با جمال   من چو یعقوبم مرا بویی بس از پیراهنت
حسرت آن پیرهن خونم بخواهد ریختن   گر نخواهی داد زودش خون من در گردنت

وله ایضاً

ای تو در ملک آغداش ملک   سیدی احمد بنام در همه فن
گل ابریشم از تو خوش رنگست   گرچه دارد زچرخ تاب و شکن
باد چون کرم پیله دشمن تو   مرده پوشیده در درون کفن
حاسدت را ز دیدهٔ گریان   سیل با دا روان چو الجیکن
بهر وجهی من این ره از قَبَله   آمدم تا بسوی تو تورکن
چونک دیدی مرا بوجه بگوی   شاد گلدنک بوشهره گل دنگلن
نفوست از می قرا باغی   تا بسرخاب من بشویم تن
ور بود ساقی هم اینچکه لب   کوشک جنّتم بود مسکن
آفتاب کرم ترا گفتم   کار بدر از تو می‌شود روشن

وله ایضاً

جان علی جان خراب و مخموریم   فکر حال خراب را چکنیم
هست ما را شراب و نیست کباب   بی کباب آن شراب را چکنیم

وله ایضاً

داغها بر سینه دارم از فلک چون لوبیا   من نخود هستم چنین هستند اهل دل چنان
تنگ چشمی میکند همچون عدس با ما سپهر   نیست فکر ماش هست او با توان ما ناتوان

وله ایضاً

نامور فخر الموالی ای که یعقوبی بنام   بر خوری از یوسف امیّد در ملک وجود
نایب شاهی و هرکو زد بدامان تو دست   دست دادش بخت و دولت پایهٔ قدرش فزود
هر گره کان را فلک در کار اهل فضل بست   دانشت آنرا بانگشت خرد از هم گشود
خواست بدر از شه نشانی تا بدان حکم و نشان   قدر او خورشید را از آسمان آرد فرود
چون اشارت شد ز شه مُهر شهی در دست تست   زان نشان امروز داغی بر نشان باید فزود

وله ایضاً

شحنهٔ باکویه را صالح همی خوانند خلق   نیست صالح هست فاسق عیبجوی مرد و زن
شحنه گر صالح بود بی مکر و تزویرش مدان   چون به بینی شحنه صالح در دمش گردن بزن

وله ایضاً

مخزن اقبال مولانا حسن اهل کمال   ای که همچون اسم داری صورت و سیرت حسن

نیکـرای ونیک خلقی پاک دامن پاک اصل   کارساز خلق ملکی نیکخواه مرد و زن

محرم راز درون مردم اهل صفـــا   عالم سرّ زمانی واقف کار زمن

چون تو یی گوهرشناس ملک در بازار فضل   ابر سان دُرّ سخن آورده ام سوی تو من

باد نوروزت مبارک لطف کن نوروزیم   تا ز مهرت روشنی یابم نظر بر من فکن

ولـه ایضـاً

ای جوانبختی که ذات اشرفت در کار ملک   از حسب هر لحظه در فکر حساب دیگرست

ملک ذوالقرنین ای اسکندر اسفندیار   با بهشت بزم تو جنّت بآب[1] دیگراست

هرکه جامی نوش کرد از دست توجان تازه کرد   آری اندر جام اسکندر شراب دیگرست

بود شروان منقلب حال از بداندیشان ملک   وین دم از دور فلک در انقلاب دیگرست

لشکر آورد از مغل برقصد جان ترکمان   کز نهیب ترکمانرا اضطراب[2] دیگرست

فتح شروان پیش ازین از باب الابواب آمدست   این دمش هم از قدومت فتح باب دیگرست

کامران باشی مبادت از سپهر دون خطا   کز تو بهر مملکت فکر صواب دیگرست

ولـه ایضـاً

قاضی ملک دین نظام ملل   ای مکرّم با صل واستعداد

از تو دارم سؤال مشروحی   خود ز تو ملک شرع هست آباد

هان جوابم بوجه ده که بود   چون جواب آن سؤال را بنیاد

بکر فکرم که نوعروس خوشست   نامزد با تو کردم ای داماد

۱- درمتن : بابی - نوشته شده .   ۲- در متن : اضطرابی - نوشته شده

لله الحمد گر بحسن و جمال   بود قابل ترا قبول افتاد

چون پذیرفتی و تصرّف شد   هیچ کابین او نخواهی داد

ولـه ایضـاً

مُلک را تمغاچی تمغاچه باشد پیش تو   آل تمغای فلک را در خم حکم آرهم

روز تا شب بهر صبّاغیه ات صبّاغ مهر   نیل صافی میکند در نه خم چرخ بخم

بهر خماریه ات درجام گردان سپهر   می فرو ریزد شفق هر صبح رنگین چون نعم

گر کُشد قصّاب گردون نی نشانت برّه را   پوستش از سر کَنَد سلاّخ مهرت چون غنم

صد درم ارزد ازین هر بیت در بازار قدر   جوهری داند که باگوهر چه وزن آرد درم

زحمت پا برسر آمد کان مرا از دست بود   نالم از درد کمر نالد ز آهم کوه هم

ولـه ایضـاً

ای کریمی که در مروت و جود   نیست مثل تو زیر چرخ کبود

از غم چرخ بدر را چو هلال   ضعف حالست در سرای وجود

هست قطع منازلش در راه   که رسد سوی خانهٔ مقصود

تا عرابه کرایه‌ای بودش   وجه آذوق هم شود موجود

بیست تنگه وظیفه‌ات پیشت   چون کرم می‌کنی کرم کن زود

ولـه ایضـاً

رفت بوبکر شیرکش در خاک   گرچه بود اعتقاد او همه باد

بود منکر سؤال منکر را   مذهبش چون نبود بر بنیاد

بازگشتند مردم از خاکش   متفکّر کز و چه خواهد زاد
منکر آمد نکیر در عقبش   هردو باگرز آهن و پولاد
زو سؤالی بصد عضب کردند   که خدا کیست هان بیاور یاد
لرزه بر استخوان فتادش گفت   که شما را خدا جواب دهاد

و له ایضاً

ای وزیر پاک طینت خواجهٔ روشن ضمیر   اعقل دور زمانی آصف جم منزلی
شرح اخلاقت مفصّل چون توانم کردمن   مجملی در دانش و نور کمال کاملی
بدر اگر نوری بیابد از تو یابد صد کمال   آفتابی بر سپهر رفعت و روشن دلی
بکر فکرم نامزد با تست و دارد وجه خوب   التفاتش کن که تو بر وجه نیکو مایلی
نصفی از توجیه وجه بنده باقی ماندهاست   باقیِ آن با تو میگویم که مرد فاضلی

و له ایضاً

دی یکی گفت خواجه عذر توخواست   که ازو بود خاطرت پژمان
گفتم آری میان جمع بلطف   در کنارم گرفت وخواند بخوان
پیشم آورد شربت صندل   حکمتی داشت آن حکیم دران
داشتم من ز فکر خواجه صداع   گشت صندل صداع را درمان
دل من سخت بود در رنجش   نرم کردش روان بچرب زبان
بلسان روغن خوشم مالید   به ازان نیست روغن بَلَسان

و له ایضاً

عامل کاردان امـــــیر علی   ای علی همّت نکو محضر

راضیند از تو مردم قَبَله   سالم و خیرخواهی و بی ضر
باشدت اعتقاد پاک و درست   بعلی و بدین پیغامبـــر
آن که دوش ازکرم بمن گفتی   بده امروز ازان سخن مگذر

و له ایضاً

بحر استعداد مولانا غیاث ملک و دین   ای به پیش نور رایت خواجهٔ خاور غلام
افتخار ملک را یکسر غلامند اهل ملک   بنده را بخشیده است از جود خود یکسر غلام
بر تو شد توجیه آن بی وجه نبود آنک هم   تا ترا توجیه نبود نیست مدخل در غلام
بنده را دل بر غلام دلبری مایل شدست   عیب نبود شاعران را گر بود دل بر غلام

و له ایضاً

بوجه می مرا ای خواجه بخشی   ز کف بسیار بیرون رفت تنگه
بوجه صوفم اکنون تنگه ده هست   بده دیگر بقرضم هفت تنگه

*

نظام ملّت و دینی صفات ذات شریفت   قلم چگونه نویسد که ناید آن بکتابه
کرا بگویم و با دیگری کرا نکند این   ز وجه جود تو خواهم کرایهٔ دو عرابه

و له ایضاً

اهل معنی ای حَسَن سیرت جوانمرد لطیف   نامور داروغهٔ باکویه مولانا حسن
عالم اسرار معنی عالم کار بدان   حاکم بازار دعوی دافع شرّ و فتن
کارهای ملک را می پرسی از هر خیر و شر   فعلهای خلق را میدانی از هر مرد و زن

بر سپهر نظم بدرم با معانی و بیان   گرچه گاه نطق هستم طوطی شکّرشکن
از مسافر برمجا وریک سلامی سنّت است   با سلامت گوهر آوردم به بین شرط سنن
بر تو فرض آمد کنون تا با جواب این سلام   لطف بنمایی واحسان هردو از وجه حسن
جوهر پاک سخن را گرخریداری بوجه   این سخن را گوش داری به که صد درّ عدن
حافظ ذات تو باد الله خیر حافظا   ناصرت نصرٌ من الله یا رحیّ ذوالمنن
تا نشان از خطّ و دفتر هست در دیوان ملک   نام تو در دفتر جان باد و شادان جان و تن

وله ایضاً

امین شرع نبی قاضی محمّد نام   که با کمال تو دینی چو حیفه ای نبود
تو بی که شافعی وتقی وشفاعت را   بقول تو که چو تو بوحنیفه ای نبود
حدیث تست صحیح و ترا است شرح کبیر   معانیت به بیان بی لطیفه ای نبود
تو آفتاب کمالی و بدر چون ذرّه   چرا ز مهر تو اورا وظیفه ای نبود

وله ایضاً

ای که در عالم سخا و کرم   شهرهٔ شهرهاست ذکر شما
فکرما از کرم بوجه کنید   نیست بی وجه هیچ فکر شما

وله ایضاً

آفتابا از تو دوران روشنست   بدر را با روشنی مشهور ساز
شاعرانه بیت خواهم ساختن   بیت بدر از مهر خود پر نور ساز
همّت خود را بکن معمار آن   وز کرم بیت مرا معمور ساز

وله ایضاً

نامور سید حسن ای گوهر پاک شریف   خواجهٔ پر وجهی و خُلق تو چون اسمت حسن
اشرف خلقی و ظاهر در جهان مکرمت   اختر سعدی و روشن درمیان انجمن
نام زینو داشت بابت شرح در بابش بسی است   زیب و زین او داشت در بازار چون درّ عدن
رفت و فرزندی چو تو بگذاشت خود زینسان خلف   نامد ازچار اُمّهات و از نُه آبا در زمن
برخوری از میوهٔ دولت که آن فرزند تست   او بکام دل رساد و برخوراد از خویشتن
آفرین جان آفرین را کافرید این جان پاک   منّت ایزد را که حیّ صانعست و ذوالمنن
آفتاب همّتی بنگر ببدر از عین مهر   کو بسی سرگشتگی دارد ز چرخ پر فتن
از کرم پیرار سالم جامه دادی صوف سبز   کاطلس چرخ کبود ارزیدی از وجه ثمن
پارهم کردی طبیبی درد حالم را بلطف   بر تو مخفی نیست کاپیاری قبا داری بمن
هم از ان جنسم بده امسال تشریفی دگر   گوهر معنی بنقد از من ستان بشنو سخن
بنده گر زانعام عامت خاص خواهد جامه ای   زودش از گردن کن و کام دلش در بر فکن
تا همیشه آسمان را لاجوردی کسوتست   هردمت باد آسمانی خلعت دولت بتن

وله ایضاً

میرک میرکان بوجه حسن   ای ترا همچو ذات گوهر پاک
بر رخ تو بوجه می نگرم   هست دایم مرا نظر بر پاک
پیش تو ره نیافت تر دامن   کمتر افتاد دامن تر پاک

وله ایضاً

ای بزرگ ملک دولت ای عزیز پادشاه   شاه را پرورده ای با بخت و دولت در کنار

منشی گردون ازان نامت ادی خواندکه تو ـــ شاه را پرورده ای بابخت ودولت درکنار
شه بنسبت لولو ولالای آن لولو توبی ـــ لولوی لالا بود بس پیش شه با اعتبار
شهر باکوراحصارازسنگ دارد محکمی ـــ لیکنش حکم تومحکمتر بودازصد حصار
قلزم با مهرخوش می آرداز بهرتو زر ـــ کشتی امیدخلق ازسعی تو پر وجه وبار
هرگزت ازگردش ایام درد وغم مباد ـــ گرچه بی غم نیست هرگزگردش لیل ونهار
یک شکایت میکنم باتوبترکی این زمان ـــ از زمانه کزجفایش خاطری دارم فکار
گورمدم بیر یارجانی دوغرسی بو ملکده ـــ خامی اغیار ایدلار قولی یالان ناسازگار
بدر ادم دوران جفاسی قامتم قلدی هلال ـــ قالمشم سرگشته بو دورفلکده ذره وار
چرخ سرکش کادل دورنگ چیره دورقیلان کبی ـــ گورکه نیجه قلدی حیران گوزلوخوبلرنی شکار
به کبی یوزم ساررد[1]ی فکردن وجهم بو در ـــ قطره قطره قان توکبدیورگومه چون انار
برصنم گرگلسه بورشش ونگار ایلدوه اله ـــ عاقبت الدن وارورخاچن قالرالده نگار
قیرخ گوندرکمدی بوباکوده دربند اولمشم ـــ تاخاچن کلکی شماخی دن منکا بیررهگذار
آرپه تک بنکزم ساردی بوقده یوزن گورمدم ـــ نه ایاغم پوحه واردی نه اله گلدی تغار
آتمه بیرحنک ارپا مانکا بیربشمش توگی ـــ هیچ بیردن گلمدی بالله تانوق دورکوگار
بدر دورآدم منم مشهور دوران فلک ـــ سوزمه اوراد ادرهرخانده کیم بیر اهل یار
من نه بکننگ شاعری من تخت شروانده بگون ـــ خودمنم تک خانده بردورشاعرمدحت گزار
پارسی سوزم خراسان وعراقنگ ذکری دور ـــ بیله کم ترکی سوزم دوتمشدور چین وتتار
گوهرمعنی درّ سوزم قولاغ دوت سوزمه ـــ حضرتنده قلمشم بگون بوگوهرنی نثار
تنگری منصورنک روانی شاد قلسون کول منکا ـــ تون بیرردی آت بیرردی بادهای غمگسار

۱- درمتن : سارزدی ـ نوشته شده

همتنکدن[1] باردی هرایل وظیفه بنده تنک ـــ اول وظیفه دیلرم سوزامدی اولدی اختصار
دولت وبخت وسعادت برمزید اولسون سننک ـــ کامران بولگل بحق خالق پروردگار

وله ایضاً

گرو زحافظ عبدالصمد بیر ای بدر ـــ ازو بکن بحمل یک کلاکنی بگرو
به پیش اهل سخن این گروشود تاریخ ـــ مورخان بدهندت گروزکهنه ونو

وله ایضاً

بنده دره مدحت ای خواجه ـــ ازسراعتقاد می پوید
خاطر عاطر ترا دایم ـــ از غم آزاد وشادمی جوید
باوی امروز همتی میدار ـــ می رود خیرباد می گوید

وله ایضاً

من بدر با زورسخن دست ازعطارد برده ام ـــ لیکن نماندست این زمان زوروتوانی بایدم
خواهم که شرح حال خود بنویسم ازجورفلک ـــ بهرکتابت حالیا یکدسته کاغذ بایدم

وله ایضاً

ای مرد باکرامت ای کدخدا محمد ـــ یک ره رسولیی کن ازبهرمن خدا را
چون با ادب نهی پا اندرحریم حرمت ـــ ازبنده دعاگو آنجارسان دعا را

۲- درمتن : همنکدن ـ نوشته شده

برکوی کان ثناخوان آمد گدای این در   وجه وظیفه باید از لطف شه گدا را

وله ایضاً

مخزن معنی جمال دولت دنیا و دین   هست اسمت بامسمّا ای جمال باکمال
بر امیران چون امیر تومقدم شد توهم   بر امینانی مقدّم نیستت شبه ومثال
با توجز سرخاب عشرت نیست باجام مراد   حاسدت را ازحسدتن هست مانند خلال
بدر براوج سپهر نظم گرچه روشنست   لیک هرمه میشود از دورچرخ دون هلال
توجمالی باتو بهتر معنی اشعار او   حسن بکر فکرش آن باشد که باشد باجمال

وله ایضاً

رفت تبریز را گرفت به تیغ   شاه شروان بنصرت ارزانی
آن سکندرچنان سکندرخورد   که فتاد از رکاب سلطانی
جمله شروانیان شدند آنجا   کان کن پای تخت ایرانی
گفت تبریزیی که حیف این شهر   چون برآمد بکان شروانی

وله ایضاً

صاحب اعظم افضل الفضلا   ای حسن خُلق خواجه شیخ حسن
آفتابی براوج استعداد   بنده بدرم برآسمان سخن
مهر بنما که روشنی یابم   کار بدر از تو میشود روشن

وله ایضاً

گر تکسّر یافت عبدالقادر سیّدحسن   منة لله که این دم از دم صحّت خوشست

ای طبیب اکنون دگر پیشش قدم رنجه مکن   درد سر چون برده ای پیشش مده زحمت خوشست
مردم چشمش اگر درعین بیمارست لیک   عارضش از عارضه پاکست ورغا بیت خوشست
روی او خواهند باخوش صورتی اهل نظر   مؤمنان را در نظر جنّت بود جنّت خوشست
دولت خود خواند آن تو باوه را مشفق پدر   حق ببخشیدش زتو خوش دولتی دولت خوشست

وله ایضاً

گوهر بحر حقیقت ای بقیمت بی مثال   قاضی صدر شریعت نامور خواجه ببه
نُه فلک بر بام قصر قدر تو یک کنگره   هفت دریا پیش بحر مشربت یک مشربه
مهر را هر روز از خورشید رایت اقتباس   ماه را از مهر رویت روشنیها هر شبه
عارفی دانی که سرّ کعبه و بتخانه چیست   واقفی در هر طریق از صومعه وز مصطبه
جذبهُ تو عالمی را در کمند خود کشید   آری آری مرد معنی را بود این جاذبه
پیک فکرت راه اوصافت بپایان کی برد   چون توانم گفت ذات اشرفت را منقبه
تا فلک را در مراتب هست قدر و هست جاه   از فلک بادت زیاده قدر و جاه و مرتبه

وله ایضاً

پادشاها کاملا عادل دلا فرّخ رخا   بختیاری وظفر آثاری و نصرت شعار
بر سپهر تاجداری آفتاب دولتی   مشرق و مغرب مسخّرکن بتیغ زرنگار
مملکت را روشنی از پرتو دیدار تست   پشت گرمیها هم از مهر تو دارد روزگار
بدر شد همچون هلال از وی کمی بینی مرنج   این کمی زو نیست هست از دور چرخ نابکار
دایمش قطع منازل باشد و رنج سفر   ناتوان و دلفکار و خسته و زار و نزار
گاه ماند درخسوف از عقدهُ دور فلک   گاه باشد درمحاق از گردش لیل ونهار

منّة لله که آمد باهمه سرگشتگی درهوای آفتاب دولت شه ذرّه وار
چونک باخورشید دیدارتو آمد روبرو روشنی گیرد تمام ویابد ازمهراعتبار
تاهمیشه ازبرای روشنی کار دهر آفتاب عالم آرا را بودسیر و مدار
آفتاب دولتت تابنده بادا درجهان بدررا هم مهرنما سایه ازوی برمدار

ولهٔ ایضاً

ای گل گلزاردولت شه نشان عبداللطیف میوهٔ باغ سعادت گوهر بحر کمال
این زمان ماه جمالی برسپهر منزلت بعدازین خواهی شدن خورشید گردان جلال
هرکه بیند روی چون روزتوباشد نیک روز شاه را امروز دیدارتو نیک آید بفال
دارم از گردون شکایت برتوخواهم کردعرض هست ازوآیینهٔ طبع مرا گرد ملال
آفتابی یک نظر بر بدرکن ازعین مهر کو شدست ازجور دورچرخ مانند هلال
تا بکی باشم بسودا ازپریشان طالعی همچو زلف دلبران آشفته وسرگشته حال
گاه با درد وفراق وغصّه دارم اتفاق گاه با اندوه وفقر و فاقه دارم اتصّال
بلبلم چون غنچه باخود خورده ای زرداشتم همچو گل برباد شدزان مانده ام چون لاله لال
روز وشب مینالم ازبهرمنال خویشتن کس نمیگوید که ای مهجورمسکین هان منال
برد مالم راحرامی و حلال انگاردش برحرامی چون روا باشد مرا مال حلال
توره ویاساق وحکم ازجدّوآبای شماست هم بدان یاساق باید حکم ای نیکوخصال
هرکجا چیزی شدی گم ریسمانی میزدند هرکه اونزدیکتر بودی بدادی وجه مال
وجه من درجمع توشونی بغارت برده اند ازکجا دارم طلب برگوجواب این سؤال
لطف کن ای شاهزاده شاه عادل را بگوی آنک در مدحش درافشاندم به ازعقدلآل
یا بفرماید تفحّص تاکنندش تولمیش این چنین کن حسبة لله که گردم نیکحال

18 Заказ № 2125

کامران باشی وخوش دل باسپاه واحتشام سلطنت رانی بعالم باکمال وباجمال
سدّعمرحاسدانت رخنه چون سین درحسد درعدم خصم توباپشت شکسته همچودال

وله ایضاً

اختر برج سخاخواجه ملک آن گزشرف خیمهٔ اقبال را برچرخ اخضرمیزنی
آفتاب رفعتی برآسمان منزلت نوبت روشن دلی برچارکشور میزنی
دفتر منشی گردون نیست بی انشای تو داغ خود براطلس این سبزچادرمیزنی
خواجهٔ چرخ ارنه برنام تومیگیرد قلم چون قلم باتیغ تیزش دمبدم سرمیزنی
سدرهٔ قدرتو برگردون عزّت منتهاست دربلندی پنجه با سلطان خاورمیزنی
برامید جایزه مانند زرشد روی من وجه آن گر میرسانی سکّه برزرمیزنی

وله ایضاً

عامل تمغا قراجه ای که دربازار ملک کاردانی همچوتو دوران نه دید ونه شنید
جنس تجّار ازقماش ارنلان پدیدآند لیک توعجب جنسی که میآری قماش ازنان پدید
هرچه ازتمغانهان کردند تووا یافتی مثل تو وایافته درکارتمغا کس ندید
ازتودرهرباب تمغاسرخ روی آمد بکار سرخ رو باشی وبادا کاروبارت برمزید
از وظیفه هست وجهی پیش توزودش رسان تا ازآن وجهم اگر پرسدکسی گویم رسید

وله ایضاً

باخال تو حالتی است مارا خالی نبود کسی ز حالی
آن روی چو آفتاب بنمای گز مهر تو بدر شد هلالی

وله ایضاً

دی شدم یک ره بنزد اسبکان خویشتن　　تا به بینم حال آن واماندگان در روزگار
آن یکی دیدم زفکرجو سرافکنده بپیش　　واندگر بگشاده بهر کاه چشم انتظار
نی محل ایستادنشان و نی جای نشست　　نی مکان خواب وآسایش نه امکان قرار
کارشان هرروزه کارگل زدن گل با لگد　　شب همه شب همچو خرماندن میان لجن زار
مانده بی تیمار وبیمار ولگدکوب زمان　　من ز ناپرسیدن آن خسته حالان شرمسار
چون مرا دیدند خواندندم بسر نزدیک خویش　　بازبان حال گفتندم که ازما شرم دار
بارگیر من که بارمحنت من می کشید　　روی درمن کرد باچشم پرآب اشکبار
گفت ای حق ناشناس ازمن چرایی بی خبر　　باتو آخر رهبریها کرده‌ام درهر دیار
بارهمچون توخری رامی کشم هرجا که هست　　کارمن اینست ویکره یادکن زین کارو بار
پشت وپهلویم زکارافتادوزوراز دست رفت　　تومگو بر ... همدوشان من گردی سوار
گه بیاری اندکی که آن دگو پرگرد وگل　　گه فرستی کاسه‌ای چون آندگر پرخاک وخار
گر تو امروز ازجفا بیداد برما میکنی　　روزمحشر دادما بستاند ازتو کردگار
گفتم ای حیوان نادان حال خودرا دیده‌ای　　حال من بنگر که چونم از سپهر نابکار
گاه درتاب وتبم چون شمع باسوزوگداز　　گاه گاهم در دیار غم خراب ازدرد یار
مدتی شد تاکه درکیسه ندارم سیم و زر　　گرچه دارم درصدف دُرهای معنی صدهزار
راز دل می پوشم وغمهای غربت میخورم　　پوششم این وخورش اینست درلیل و نهار
بهر کاه وجو کتاب وجامه را بفروختم　　هم شما راکردمی باید قناعت اختیار
قلعه است وبی زری وغربت وضعف بدن　　چون کنم درمانده‌ام درچارهٔ این هرچهار
گفت ای ابله نه آخر مردشاعرپیشه ای　　حال ماوخود بگو باسرفراز قلعه دار

پیر تدبیر آن جوانبخت اختربرج شرف　　صاحب همت امیرملک دولت افتخار
کام بخشا ازبرای قوت ما فکری بکن　　هست دانم خرمن انعام عامت بیشمار
تا سوارتوسن گردون بود شاه فلک　　همعنانت باد دولت ازیمین وازیسار

وله ایضاً

سرفرازا یافتی ملک دوباره ازخدا　　باخدا وندی بکن درباره‌اش فکر متین
این دو بلوه را دو رکن ملک ودین بگرفته اند　　چو دوبار اورا گرفتی نیک دارش بعدازین
چون خدا درملک بختت دولت نو داده است　　کارفرما دولتت را کاردولت را ببین
دشمنانرا منقطع گردان به تیغ ازملک پای　　آفرین بردست و بازوی توازجان آفرین
گر نه تیغت حجت قاطع نمودی درجهان　　نامدی صادق بقولت مشرک باکفرودین
معجزتیغ تودید ایمان بدان آورد خصم　　کافر ارمعجز نه بیند ناورد ایمان بدین

وله ایضاً

ای بزرگی که رای عالی تو　　هرچه گوید چنین چنان باشد
ذات تو درجهان شرع نبی　　چون امین است با امان باشد
بی زیان آنک رخ برین درسود　　آری از سود کی زیان باشد
منطقت هست علم را کشاف　　درمعانیش صد بیان باشد
وعده از وقت مگذران بکرم　　انتظارم مده همان باشد

وله ایضاً

ای جوانبخت جواندولت علی‌جان جوان　　ای وزیرحضرت شهزادهٔ دولت پناه

منبع عین عطایی مطلع نور و صفا　　گوهر بحر وجودی زادهٔ لطف الله
فرّخی داری زاختر رفعت و تعظیم قدر　　مقبلی داری بدولت عزّت و تمکین وجاه
از خطت هرکو کشد سر خطّ بطلان کش برو　　بر رهت آنکو نهد رو باشد الحق روبراه
هرکه در دیوان دولت باتوچون کاغذ دورست　　باشد از جهل مرکب خامه سان رویش سیاه
نسبتی کردم برایت صبحدم خورشید را　　چرخ زد برآسمان انداخت ازشادی کلاه
نرد دولت بازکاندر طاس گردان فلک　　گشت برنقش مرادت کعبتین مهر وماه
آفتاب همّتی بنگر ببید راز عین مهر　　کو بدوران چون هلالی می نماید ماه ماه
روز وشب سرگشته میگردم بدوران فلک　　چهره ام کاهی شد از گردون دون عمرکاه
باتو کس فرزین صفت چون کج رود زیراکه تو　　راست چون رخ میروی اندربساط حکم شاه
آمدم ازشهر روبر تافته وز مدرسه　　از می گر کنج لب بسته زبیم روزه ماه
همچو نرگس چشم بگشاده براه نرگسه　　بخت یار آمد که تا راهم نمود اینجا بگاه
از زمستان جسته و رود دربهار لطف شه　　ناگهان زین سرزمین سربرزدم همچو گیاه
سیل اشک از دیده ام میشد چو رود گردمان　　گر نکردی پرورش لطف توام درشهرگاه
دوش عقلم گفت از و گر وجه احسان بایدت　　این معمّا را بدان وین وجه معنی کن نگاه
باتواش عین عنایت روی لطف ویاریست　　گر زجودش طرف میجویی بخوش وجه آن بخواه
منگر این شعر محقّر همّت خودرا نگر　　ای زوایای فلک باهمّتت یک خانقاه
گر بهشتی خوانمت برصدق این دعوی ببین　　راستی هستند خُلق وخلق تو هردو گواه
تاهمیشه روز وسال وماه را باشد حساب　　روز از روز توخوشتر باد وخرّم سال وماه

وله ایضاً

خواجه ملک وملک جم منزل آصف نشان　　ای مشرّف با وجودت مسند دیوان شاه

گر فلک یکچند روزی داد تصدیعت مرنج　　بازصحّت را فرستادست پیشت عذرخواه
گر زراه عارضه بنشست گردی برتنت　　غم مخور خوش باش نقصان رانبد سوی توراه
هم نشد کارت تباه ازتب بحمد الله خوشی　　گرچه ما را بود درفکر تودایم زان تب آه
منّت ایزد راکه آن زحمت براحت شدبدل　　واجبست ازصحّت تو بیمهٔ شکر اله
نیّر اعظم که هست او پادشاه شرق وغرب　　منکسف گردد ز دور چرخ گردان گاه گاه
بعدازین درمنزل وقدرت فزونیها بود　　زانک در دور فلک بعد از محاق افزود ماه
تا زجاه ودولت واقبال نامست ونشان　　نام خواجه کم مباد از مسند واقبال وجاه

وله ایضاً

قاضی اسلام زین دولت ودنیا و دین　　ایکه ذاتت سروری بازیب وزینت میکند
مطلع نورکمالی برسپهر منزلت　　آفتاب طلعتت چون رو برفعت میکند
خسروانرا میکند محکوم باحکم قضا　　رای تو امری که درکار شریعت میکند
الطف عصری ونازک طبع وارباب نظر　　طبع پاکت میل بانازک طبیعت میکند
بنده چون ازخوان انعام تو دارد شکرها　　تاکه باشد ازتوهرجا شکر نعمت میکند
آفتاب همّتی ازتست روشن کار بده　　میرود اکنون واستمداد همّت میکند

وله ایضاً

مادوکس درخانهٔ برتختهٔ بی حاصلی　　هرشبی تا روز باهم قرعها می افکنیم
می بریم از مفلسی باکلّه ای هرشب بسر　　گاه خوردن سخت رو بایکدگر چون آهنیم
مشت برهم بسته مغز ازکلّه برمی آوریم　　دست برمالیده چشم ازیکدگر برمی کنیم
لطف کن ازمطبخ احسان بماوجه سره　　تاکه آخر این دو مفلس کلّه باهم میزنیم

ولهٔ ایضاً

ای اهل کرم در انتظارم مگذار — زیرا که از انتظار خون شد جگرم
در فکر سخن خون دل خود خوردم — در فکر زرش خون جگر چند خورم

وله ایضاً

وعده کردی که بیایی و بیاری یاری — وعده‌ات را نتوان گفت خلافست و محال
زانک دانم که بهمراهی یار موعود — هم درین لحظه قدم رنجه کنی بی اهمال

وله ایضاً

خواجهٔ اعظم قوام دولت و دنیا و دین — ای وجود اشرفت برصدر عزّت محترم
گر عطارد بی خط حکمت قلم گیرد بدست — خنجر مرّیخ سازد دهر دودستش را قلم
دشمنت چون لام با قدّ خمیده در بلاست — بعد ازین گر دم برآرد باشد آن دم در عدم
حاسدت چون واو سر دربر فکنده غرق خون — باد همچون دال با پشت شکسته در ندم
کرده ای در دولت و عزّت محاسن را سفید — صحبت ذات شریفت هست با لله مغتنم
روز و شب گسترده ای خوان نعم را از وجوه — سایلان را لا نگویی از کرم الّا نعم
آفتاب دانشی بدر از هواداران تست — یک نظر از عین مهر افکن بسوی بدر هم
بود پیش من ثنای تو وظیفه گفتمت — این زمان با من وظیفه چیست فرما از کرم
قرّة العینت خلف همواره بادا با نظام — شادمانی بادت از دولت مبادا کام کم

وله ایضاً

خواجهٔ دیوان دولت مفخر اهل قلم — صاحب اعظم قوام ملّت دنیا و دین

ای ضمیر انورت روشنتر از رای ملک — وی وجود اشرفت طاهرتر از ماء معین
دایما داری نظر با صورت نیکو بوجه — آفرین بر طبع پاکت باد از جان آفرین
تو محاسن کرده در اقبال و در دولت سفید — رو سیاهی داده بدخواه ترا چرخ برین
آفتاب همّتی من بدر گردون سخن — آفتابا یک نظر فرمای بر بدر حزین
عید شد گو وجه عیدی خواهمت بی وجه نیست — پیش ارباب سخن عیبی نمی بینم درین
خورده ای خود هست بر خواجه وظیفه بنده را — وقت شد کانرا کند توجیه با رأی رزین
شاعران را جز دعا نبود وظیفه گفتمت — این زمان با من وظیفه چیست از اهل یقین
عید و ایّام شریف تو مبارک باد و باد — دولتت همراه و عشرت روزی و شادی قرین
حق نگه دار تو و فرزند دلبند تو باد — از دعا گویان دعا آمین ز جبریل امین

وله ایضاً

آفتاب مکرمت اعظم معین ملک و دین — بدر را بشناس کو روشن بود در کوه و دشت
مختصر ده تنکه هستش پیش تو بیرون نوشت — هان نگویی برگدار قافیه کان هست هشت
این زمان در کوچه ایستاده برای تنکه است — بگذرد از کوچه لیک از تنکه نتواند گذشت

لامیر محمّد بن خلیفه فی حق خواجه بدر بن حاجی شمس الدین شروانی

دوش با پیر خرد گفتم که ای در فضل طاق — از جوانان سخنور کیست کو را نیست جفت
در قصیده در غزل در فن شعر و شاعری — گوهر نظم سخن از شاعران بهتر که سفت
گفت از عهد ازل تا انقراض روزگار — کس ز بدر شمس الدین اشعار رنگین تر نگفت

ولە ایضاً

خواجه شادی ای که تا هستی بملک   هست با تو شادی و اقبال و فر
چونک نامت شادی آمد در جهان   شاد باش از کار دوران غم مخور
بنده ماهی خواهد از تو بی عدد   چیست ماهی پیش آن بحر هنر
بدر را بشناس بر اوج سخن   فکر کن از ماه تا ماهی نگر

ولە ایضاً

اهل خلق و لطف الله ایا صاحب وجود   کز نکو بختی ترا دولت بپا پی میرسد
دوشم اسب ابرش رهوار بخشش کرده اند   آنک حکم همّتش بر حاتم طی میرسد
دی ترا پروانهٔ آن ساختست این روشنست   شمع جانرا نور از پروانهٔ وی میرسد
هست میگویند آن مرکب چو طبع من روان   هان بگو با این روانی او بمن کی میرسد

ولە ایضاً

ای فلک قدری ملک صدری جوانبختی که هست   شادیت چاکر سعادة بنده اقبالت وزیر
هرکه او در ملک دولت شد ملازم بر درت   چرخ دولت ملک نامش کرد از حقّ قدیر
دشمنت گر خود بود در جوشن پولاد غرق   بگذرد تیر تو از جوشن چو سوزن از حریر
از فلک بر رو طپانچه مشت هم بر سر خورد   هرکه در حکم تو نبود نرم گردن چون خمیر
آنک با تو یک سر و ده دل بود همچون پیاز   دست زور روزگاریش سر فرو کوبد چو سیر
روی بختت را چو شیر آنکو نمی‌خواهد سفید   شوربخت و زرد رو بادا بماند پنیر
کوس نوبت باد بختت را سپهر چنبری   خصمت از سرنای تن بادا همیشه در نفیر

آفتاب دولتی من بدر بر اوج سخن   کار بدر از مهر روشن کن بمهرش در پذیر
گر مراعات نظیر از صنعت شعر آمدست   صنعت شعرم مراعاتست امّا بی نظیر
بدر را بر آسمان نظم چندین منزل است   گرچه با خورشید قدرت ذره‌ای باشد حقیر
نیک در حالم نظر فرما ز عین مکرمت   کز زمانه مانده ام در عالم غربت اسیر
بود بالای حریرم خوابگه زین پیشتر   نیست اکنون در حصار غم بزیرم جز حصیر
دوش در فکر غریبی رفته بودم ساعتی   با خرد گفتم که ای دانا دل روشن ضمیر
مدتی شد تا که سرگردان صحرای غم   در جوانی گشته ام از فکر و درد و غصّه پیر
این زمان هستم بصد افلاس و غم بیرون قم   مانده کاش آن بودی از من یاد میکردی امیر
گفت خیز این با امیر الیاس خواجه عرض کن   تا خلاصی باشدت زین فکر و اندوه ای حقیر
اهل دل داند که هر واماندهٔ سرگشته را   در بیابان محن الیاس باشد دستگیر
تا فلک را هست هر ساعت بنوعی اقتضا   کردگارت در همه وقتی معین باد و نصیر

ولە ایضاً

کامبخشا هست داعی بندهٔ این خاندان   بر در دولت سرایت یادگارست از پدر
گرچه گستاخی است از لطفت سؤالی میکند   در جوابش کامی از وجه کرم بخشی مگر
هست شخصی در شماخی بی وجود و بس خبیس   داده است او را گزیری خواجهٔ صاحب نظر
کوسجی بزریشکی بدشکل و لاغر چانه ای   کج روی گُنده دماغی شاخداری قچ سر
بود رویش بر زمین زین پیش لیکن این زمان   همچو بز هرگز نبیند از نظر بر رهگذر
نی گزیری از گزیری نی گریز از گربزی   گو بری گردن ببر زو گو بری زو صبر ببر
جز خز و کتان نپوشد جو کند در حرّ و بر   بندهٔ چرکس عجب دارند زین سان جلّ خر
هرکه دیدش داد دشنام و دگر گفت این دغا   در سفر خوش باد ان دور از وطن میکن سفر

ده هزارش تنکه هرسال ازشاهی حاصلست | درحسابش گرکشم بالله بود زان بیشتر
هست پیدا عیدی ونوروزیش سالی سه بار | جز پنهانیست بی حدنیست خود ان درشمر
از رعایا می برد اینها نه ازخواجه که او | هیچ سایل را بکف ننهاد یک دینار زر
یاری اومید هد شیطان که چشمش کورباد | اهل رحمان را ببایدکردن ازشیطان حذر
باچنین کس چیست تدبیر وچه باید کردنش | بنده گفتم تاشوی ازحال مردم باخبر
تا بود روشن جهان ازآفتاب وماهتاب | روشنی بادا دلت را ازخدای دادگر
آفتاب فضل مولانا بهاای آنک هست | بدر را درشرح فضلت فصلها وبابها
گوهرنظم بخر باوجه استعداد ولطف | گوهر پاک سخن آن به که باشد با بها

وله ایضاً

فخرآذربایجان خواجه مظفرکان فضل | ای که تبریز ازهوایت سرفراز چون سهند
مشتری را خواجهٔ دیوان گردون خوانده اند | روشنی ازنور رایت یافت باقر بلند
گرعطارد بی خط حکمت قلم گیرد بدست | تیغ بهرامی کند دستش قلم سان بندبند
شمس باجدیست وبدر ازدوربی حوت حمل | خواهد از عید عطایت بهرقربان گوسفند

وله ایضاً

خواجه فرزندلطیفت را که درویش است نام | باد در ایام بختت برلطیفان پادشا
خواجهٔ درویش پرورکس نبیند مثل تو | شادمان بادا بدولت خواجه درویش شما

وله ایضاً

ضیا گر برد دستار من از سر | برای دست بردش میتوان مرد

بدستاری سرازعشقش نه پیچم | که اوچون من بسی کس را زسر برد

وله ایضاً

ای جوانبختی جهانبخشی که از روی شرف | پایهٔ قدر تو از گردون گردان برتراست
خاک پایت دیدهٔ اهل نظر را توتیاست | نعل اسبت تاجداران جهان را افسرست
دشمنت را نیست چون عنقا نشان درهیچ بوم | تا همای دولتت را ملک زیر شهپرست
آمدم دی روز درحضرت باسم چاکری | گرچه درعالم کمین چون من هزارت چاکرست
گفتم از پا رفت و دردستم نمی افتد دگر | کفش پاگرد مرا آیا چه سودا درسرست
جاودان درسایهٔ حفظ خدا پاینده باش | زانک با روی تو شروانرا صفای دیگرست

وله ایضاً عفاالله عنه

خواجهٔ مکرم خوش وجه جوان اللّهی | ای که تو لطف الهی همه راهست یقین
شادمان روح پدر از تو که از ما در دهر | چون تو فرزند نزادست بلطف وآیین
با تو احسان ومروت بهمه وجه رفیق | با تو اقبال وسعادت بهمه روی قرین
کرم ومردمی ولطف وجوانمردی و جود | همه با تست وترا با همه باشد تزیین
نیست ازملت عیسی چو[1] تویی مؤمن دل | آفرین بر تو که می زیبدت این ملت ودین
تا زگرمای حوادث نرسد در تو خطر | سایبان باد ترا شاهپر روح امین
همچو خورشید فلک طلعت تو تا بانست | بدر اگر مهر تو ورزد نبود عیب درین
تومسلمان دلی ودین مسیحا داری | تو بهشتی صفتی بزم تو فردوس برین

۱- درمتن - چون - نوشته شده .

بکنم از توسؤالی که پسندیده بود   بکرم نیک جوابم بده ای مرد امین
خود تو دانی که سخنهای من اندر عالم   گوشوارست شهانرا همه چون دُرّثمین
رفت سی سال که باطبع معانی انگیز   می زنم کوس سخن درهمهٔ روی زمین
خواجهٔ باکَرَمی مفخر تجار بوجه   شاعر پرهنرم گفتهٔ من سحرمبین
گوهرمدح چوایثار تو کردم امروز   می رسد کز توصرا زربرسد باتحسین
خیرمقدم بسلامت زسفر آمده ای   وجه بیلاک بده شرط همین بود همین
آنچه از لطف ومروت سزد آن بامن کن   چه بگویم دگر ای قاعده دان ره بین
باد اقبال توچون دولت تو روز افزون   کم مبادا زجهان ذات تو آمین آمین

وله ایضا عفا الله عنه

خواجه عیسوی کریم الدّین   ای دمت چون مسیح روح افزا
کف دست تو قلزم همّت   دل پاک تو منبع اعطا
دم روح اللهست همراهت   آنک اموات را کند احیا
چون مسیحا مجرّدی زخلاف   روح مریم بپاکی تو گوا
خود مسلمان دلی نیامده است   چون تو در دین ملّت ترسا
چونک یک نام حق کریم آمد   اسم حق با توهست در اسما
بس بدین اسم مخزن کرمی   معنی من نبوده است خطا
ریزهٔ سفره ات براه سفر   تاجران را بس است درهمه جا
رومیانت بشام وبام بخیر   ذکر گویند درخلا و ملا
سکند بدر دعوی روشن   باتو ای آفتاب اوج عطا
یاد می آوری که میرفتی   بسفر زین مکان باستغنا

صوف انگوریه به بیلاکم   گفته بودی ز وجه جود وسخا
مرحبا با سلامتی خوش باش   شاد رفتی وآمدی بصفا
قول مردان یکی بود الحق   مردی و همچو قول خود یکتا
سخنی گفتمت موجّه وخوب   بشنو این یک سخن کرم فرما
ببهای گهر قماشم ده   سود ازین به کجاست ای دانا
تاکه قندیل عیسی افروزند   اندرین دیر کهنهٔ مینا
باد روشن چراغ دولت تو   ملک عمر ترا مباد فنا

وله ایضاً

شکایتیست مرا ازسپهر دون پرور   که بی نوا دلم ازجور او بجان آمد
زغربتم همگی سود بود درهرملک   چرا نصیب درین منزلم زیان آمد
مربّی ای که سخن را بزر بیاراید   نیافتم رخ من همچو زر ازان آمد
زطالعست چنین باز چرخ بوقلمون   که هرزمانش بلون دگرنشان آمد
دلم کشد سوی غربت چوازوطن بگرفت   دگربخطهٔ دلگیر چون توان آمد
بلطف جانب من دست همتی بفشان   که ابردست جوادتو درفشان آمد
مرا خود ازکرم تو بسی رسید وجوه   هرآنچه خواستم ازهمّتت چنان آمد
نه آسمان برمعراج قدرعالی تو   براستی که چو نُه پایه نردبان آمد
بخدمت توکمربست بخت چون جوزا   که با تو دولت واقبال توامان آمد
تو دُرّ بحریقینی درین گمانی نیست   که هرکه راه یقین رفت بیگمان آمد

دعای جان تو گویم بهرکجا که روم
که ذکرجان تو اوراد انس وجان آمد

وله ایضاً

ای ملک سیرت نکو منظر   وی ضمیرت ز راز ملک آگاه
کاغذ و کلک تو بلبل و نهار   واقف و عالم سپید و سیاه
تو جمالی و هست در معنی   صفت وجه تو جمال الله
بدر را گرچه گردش گردون   چون هلالی کند ز غم هر ماه
روشنی یافت ز آفتاب رخت   چونک کردی ز عین مهر نگاه
راح راحت فزا که عین صفاست   لطف کردی به بنده بی اکراه
با صفا باش میروم اکنون   از تو دارم بسی صفا همراه

وله ایضــاً

صدر اعظم خواجه صدرو ای که در اوصاف تو   هر سخن را هست صدر و وان همه وجه ثناست
از تو دارم شکوه ای هم با تو خواهم عرض کرد   هست حق بر جانب من راستست این شکوه راست
شعر فیض حق بود دین قسمت من آمدست   این سخن حقست گفتم حق بدین دعوی گواست
بدر نظمم بر سپهر معنوی این روشنست   چون ضمیرت طبع من آیینهٔ معنی نماست
اصل و فرع و همت و طور مرا دانسته ای   ذهن دراک و سخن پردازی اینها خود جداست
خواجهٔ شهری هزارت مکرمت با هر کسست   شاعر عصرم هزارم تربیت از پادشاست
یوزبانی یوز گرگین گر درین شهر آورد   میدهندش طعمه و زرگین از آن پادشاست
من که هستم شیر میدان سخن ازین شاه   خرج من از خرج یوز سگ صفت کمتر چراست
فکر این کن همان سوالم را جوابی ده بوجه   با چنین شخصی چنان کم التفاتیها رواست
باد ذات اشرفت بر مسند عزت مقیم   بر دعایت ختم کردم ختم کارت بر دعاست

وله ایضاً

با مطلع « دی بکاشان موالی مردی » شروع شده و عبارت از هفت بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

خواجهٔ سرور محیّ الدین جوانمرد لطیف   ای چراغ مملکت را روشنی از کار تو
ملک باکو را ملک ذات شریف تست و هست   چرخ سرکش تابع و فرمان بر گفتار تو
خط و شعر و قول و موسیقی و لطف و مردمی   نیک میدانی و هستند اهل دانش یار تو
روز و شب هستند بهر روشناییهای خویش   ترک و تاجیک و عرب سوداگر بازار تو
قلزم پر جوش را از کار تو صد فایده   صد کفایت کشتی امید را از کار تو
آفتاب همّتی بر آسمان منزلت   بدر باشد ذرّه‌ای از پرتو دیدار تو
رخ متاب از بدر و در دور فلک مهرش نما   کو صفا و روشنی میجوید از دیدار تو

وله ایضاً

با مطلع « آفتاب لطف و خورشید کرم حاجی حسین » شروع شده و عبارت از شش بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

صاحبا چاکری از درگه تو گر کم شد   غم مخور کو بفدا بهر تن و جان تو رفت
تا که از فتنهٔ عیدت نرسد گرد ملال   داد جان را صدقه زود بقربان تو رفت

و له ایضاً

دوش گفتی شها بلطف مرا   که ترا روشنی رسد از من
بنده بدرم تو آفتاب کرم   کار بدر از تو میشود روشن

و له ایضاً

ای صدر روزگار که صدرست نام تو   هرجا که هست ذات تراهست عزّتی
درّ کلام من که شها نراست گوشوار   دارد به پیش جوهری عقل قیمتی
کردی قبول جایزهٔ او به پیش تست   هان میروم کنون بکرم دار همّتی

و له ایضاً

خواجه خالص ای که لالای نسیمت عنبرست   هندوی موی[1] خوش اخلاق تومشک آور زباد
کعبتین مهرومه درطاس چرخ سیمگون   روز وشب گردند ازمهرتو برنقش مراد
دوش مهمان تو بودم بادنعمت برمزید   سفرهٔ انعام عامت دایما گسترده باد
دیگری میباخت نرد و بنده زرمی باختم   این چه استعداد باشد آه ازاستعداد داد
فاردی بودم نشسته ملک معنی آن من   ما ندم اندر بیت فکرت بخش اندوهم زیاد
درد وفکر وغصّه در دل هر سه تا شد خانه گیر   قصّه کوته زان غم فکر طویلی دست داد
چرخ دون بلعب هزاران اینچنین منصوبه باخت   پر ازویم مُهرهٔ امید در ششدر فتاد
این زمان از ششدر اندر آید بهره ام   گر کند لطف تو یک یاری ازان بابم گشاد

۱- درمتن : بوی - نوشته شده .

17 Заказ № 2125

وین گشادم کی شود آندم که کارم زر شود   زر فرحبخش است چون زرهست خاطرهست شاد

و له ایضاً تجاوز الله عن سیّأته

ایا نتیجهٔ دولت شجاع الدین بهرام   دُر سلالهٔ شاهی و گوهر نامی
ترا ز روح نبی و ولی مددها باد   مباد کم زجهان صیت نام بهرامی
بحق کعبه وصدق خلیل ابراهیم   بحق سرّ دل بایزید بسطامی
مدام باد دلت را فرح زجام صفا   بحرمت نفس شیخ احمد جامی

* * *

وله ایضاً فی الخبثیات تجاوز الله عن زلاته

با مطلع « زهی بطبع تو پژمرده گشته جان سخن » شروع شده و عبارت از بیست و پنج بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً عفا الله عنه

ای سخنور تا معاذی را سخنور نشمری   زانک می بینم خراب از وی سخن را خان و مان
در حدیثم کان صحیح آمد تأمل کن دمی   منطقت چون نیک میداند معانی را بیان
نکته ای چند از معاذی با تو خواهم عرض کرد   گوش کن از من سخن را مستمع شو یک زمان
پیرکی بس جاهلست و ژاژخای و هرزه گوی   کج طبیعت بر حماقت ناحفاظ و بد لسان
همچو کرکس عمر ضایع کرده در ... خوارگی   همچو عنقا یا رَبش زین بوم کم گردان نشان
گرچه یک قطعه بیان واقع از وی گفته ام   قطعه قطعه کرده ام وی را بشمشیر زبان
نیست ترکیب از طبایع آن وجود پوچ را   هست از جهل مرکب در یقین نبود گمان
نسبت او گر کسی با خر کند هست از خری   خر به نسبت با معاذی آدمی باشد بدان
گر معاذی را سر اندازی شود عادی و هست   معنی کل طویل احمق از عادی عیان
ور ز عادی پا ببرّی عاد میماند بجای   عاد کافر بود پس لعنت برو کردن توان
نوع دیگر معنی انگیزم ز نام مهملش   نیک واقف شو ز معنی ای بزرگ خرده دان
از معاذی عا بیفکن باقیش ماند مذی   چون پلید آمد مذی در هیچ جا پاکش مخوان
گر مصحّف عین وی گیری ازو غی میشود   غی چه باشد گمرهی گم باد نامش از جهان
گر معاذی خوانیش وز وی برآری ذال و میم   دم برآید زان دو حرف و مدح نبود زان منان

ذال اگر اندازیش وانگه کنی مقلوب بعض   عامی وا عمی شود گاهی چنین گاهی چنان
عامی ای کش نام ازین نوعست و خود پوچ و خسیس   نیست از سودای استعداد سودش را زیان
پس چرا باید که با اهل سخن دعوی کند   دعوی ناحق چو بی معنیست نپذیرند آن
شعر او چون ریسمان بربسته با چندین گره   بدر را بر آسمان نظم اشعار روان
پیش استاد خرد کو هست واقف از خرد   فرق بتوان کردن آخر آسمان از ریسمان

وله ایضاً

پیر بی معنی معاذی ژاژخاست   گردنش چون لقلق و خود کرکست
طوطیم من منطقم حرف کلام   بس بود یک حرف او را گر کسست

وله ایضاً

با مطلع « دی معاذی بکودکی میگفت » شروع شده و عبارت از سه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

با معاذی بدر را نسبت مکن   ای که میدانی طریق این و آن
عقل داند کز معاذی تا ببدر   فرق باشد از زمین تا آسمان

وله ایضاً

گر کمال کور جوید عیب بدر   عیب نتوان کردن ای صاحب کمال
با من ار نقصان ببیند عیب نیست   زانکه نقصان هست در عین کمال

وله ایضاً عفی الله عنه

بدیع آن ناکس خر طبع سگ نفس	که در شکلش نظر کردن شنیعست
اگرچه نطق دارد آدمی نیست	چنان حیوانی از انسان بدیعست

وله ایضاً

آسمان جهل زین العابدین	ای شده مغرور جهل خویشتن
چند باشی در پی مکر و حیل	چند با یاران کنی جنگ و فتن
نیک باشد بعد ازین ای پرهنر	بهر تو درهجو بگشایم دهن
چون کمان با من چرا کج میروی	هان نمی ترسی ز تیر همچو من

وله ایضاً

تا ابابکر گشت او داچی	بدر برتافت رخ ازان زحلی
هست گوید صلابت عُمَرم	دیو را کی بود مقام ولی
ذرّه‌ای از حیای عثمانی	نیست با او بروح پاک نبی
آن ابابکر اگر ازین بودست	خوش بود رافضی شدن بعلی

وله ایضاً

ای جوان طاهر طاهر لقب	خویشتن را از نجس طبعان مدار
گوشدار اهل سخن را از کرم	این سخن در گوش جان کن گوشوار
اعتباری داری امّا هم بدان	هست هجو و مدح را نیز اعتبار

در بهای گوهر منظوم من	سود یابی زر بده بی انتظار
راست میگویم مرنج از راستی	راست رو باش و بزرگ روزگار
همّت در کودکی زین بیش بود	ای جوان از کودکی شرمی بدار
کار و بار رفته از خاطر مهل	شرم بادت زان گذشته کار و بار

وله ایضاً

دوست گر طاهر بود نیکوست با او دوستی	نیکوان را دوست دار و باش دشمن با بدان
با بدان منشین و ناپاکان گزان یابی ملال	صحبت طاهر همیشه با فرح باشد بدان

وله ایضاً

دی گفت یکی رنجه شد از هجو تو طاهر	خود رنجه شدن از تو کرا زهره و یاراست
گفتم سخنم در حق طاهر بدو وجهست	باید که نرنجد بدو معنی ز کج و راست
گر راست بود وجه ستایش بود و مدح	از راستی ار رنجه شود طبع کج اوراست
ور عکس بود هجو بود وجه ز قلبی	چیزی که بود قلب نگویند دلا راست
گفتم بدو وجه این دو صفت را که شنیدی	در صورت و معنی به ازین وجه که آراست

وله ایضاً

ای که مادر طاهرت کردست نام	از نجس طبعان نباشی زینهار
در زیبت کرد اوستاد کاردان	داری از وی وصله دزدی یادگار
جنس میدادی بهرکس بیش ازین	می ستادی نقد در بازار کار
بخششت در کوچکی زین بیش بود	ای بزرگ از کوچکی شرمی بدار

وله ایضاً

با مطلع « ای که با هر زنی نظر داری » شروع شده وعبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

از طریق شحنگی طاهر بهرسو میدوید — گفتم آخر تا کجا سازی ببهتانی اسیر
گفت میگردم که گیرم دزد چیزی را بجرم — خنده کردم گفتمش آهسته رو خود را بگیر

وله ایضاً

با مطلع « خواجه طاهر هست یک فن بدت در کار فسق » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

با مطلع « هرچند که شحنه طاهر هیچکس است » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

با بیت « عمل طاهر نجس را بین — بدعمل بد درون وبد علل است » شروع شده و عبارت از سه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

طاهر دزد و حیز را گفتم — ای ترا کار و پیشه مکر و فتن
وجه حاجی حسن بدزدیدی — دانمت دایمت بود این فن
گشت صمصام واقف از کارت — کُشتنیش خون تراست درگردن
عاقبت برکنند عین از تو — فرض عین است با تو این کردن
فکر کن فکر آن مکن کاینجا — خواجگی میکنی بوجه حسن

وله ایضاً

حاجی ادهم شه نکومردیست پر وجه وشریف — هرکه بیند گویدش چشم بد از وی دور باد
خانهٔ دلها چو بیت الله عمارت میکند — چار ارکان دلش چون بیت دل معمور باد
فعل بد ناید از وحاشا اگر صادر شود — کار شیطان باشد آری چشم شیطان کور باد

وله ایضاً

خواجه ادهم بشنو از من بنده میگویم ترا — ای پسند شاه ملک و مردم عالم دگر
دوستان و دشمنان را گاه مدح و وقت هجو — از زبان من جراحتها رسد مرهم دگر
بدر نظمم آفتاب معنیم روشن دلیل — چرخ کی بیند چو من چشم بنی آدم دگر
مشرق نورم که با تاب درست مغربی — بشکنم درهم دگر قدر زر و درهم دگر
نیک دانم از سواد و از بیاض روز و شب
زیر زین همتم دان اشهب و ادهم دگر

وله ایضاً

دی دو صنعتکار شهری در تفاوت بانزاع   آن یکی میگفت هان دوکان خواجه دور نیست
خواجه خود از عین بینش فوق کارما کند   با بصارت ناظر شهرست آخر کور نیست

وله ایضاً

خواجه چون سین در حسد دارد مکان معنی شود   در جمل سین شست باشد هست سن خواجه شست
از حسد سین گر رود شست از حساب آید برون   حد بجا ماند بجای حد خود باید نشست
تیغ حکم شه مگر سین حسد را حک کند   حکم بی غایت بباید کرد حکم از شاه هست

وله ایضاً

ایا خواجه که پر پندار شخصی   نه پنداری که مثل من کسی هست
مرا پوشیده دیبای معانیست   ترا پوشیده یک چند اطلسی هست
اگر فیروزه با عین الهدی نیست   ولیکن گوهر معنی بسی هست

وله ایضاً

باخط تعلیق شخصی نام ادهمشه نوشت   هی دو چشمی کرد گفتم هی زخطاطی است دور
هم نوشتن میتوان های دو چشم اما بنسخ   های ادهمشه چو تعلیقست یک چشمست کور

وله ایضاً

بامطلع « مرد و زن را خواجه با یک چشم بیند همچو ... » شروع شده
وعبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

کس چه داند شید سیدی احمد خیاط را   عقل دانا موذی و سگ نفس و نادان داندش
مرد را از رفتن کعبه صفا حاصل نشد   کافرم گر یک روش با حج گزاران ماندش
ره بپایان کی برد با پیر سالک آن مرید   در بیابان شیخ را سیخ خران راندش
پیرزاده خواندش فرزند خود یعنی که چه   هر که بیند فعل او فرزند شیطان خواندش

وله ایضاً غفرالله ذنوبه

واعظ شهرهٔ طلب عبدالله ای جنس غریب   رو ترا از نقد معنی هیچ در کاشانه نیست
بشنو از بد این سخن دُرّ نصیحت گوش دار   زانک در بحر عدن زین پاکتر دُر دانه نیست
ساختی بیگانه از خود آشنایان را بعجب   از خود من راست گویم کس چو تو بیگانه نیست
نعمت شروان خوری شکر نعم غیبت کنی   گوییا در شرع تو بهتر ازین شکرانه نیست
جز کلام و جز حدیث آنها که میگویی بخلق   افترا گویندش آری چون بجز افسانه نیست
صدق باید چیستت سجّاده و تسبیح زرق   نیستی صادق دلت جز صید دام و دانه نیست
چند گویی هست جام عشق و دریا مشربم   مشرب تو در خور یک ساغر و پیمانه نیست
گفته ای کز آتش شوقم بکس پروا نماند   پیش آن شمع جمالت تاب یک پروانه نیست
گفته ای درویشم و دست از علایق داشته   از تعلق خود بدستت غیر ریش و شانه نیست
کی روی فرزانه چون فرزین طریقی در بساط   منکری انکار کار مردم فرزانه نیست
گُم مشو در خانهٔ جسم از تکبّر آنچنانک   ار کَسَت جوید خود گوید کسی در خانه نیست
لاف درویشی زنی داری حکومت در دماغ   عجب و خودبینی و مکر و شید درویشانه نیست
کی گشاید از دلت قفل حسد ای بسته دل   چون کلید معرفتهای ترا دندانه نیست

گوشه ای گیر و شکست نفس جو قانع نشین   مرد عاقل منکر تو کی شود دیوانه نیست

وله ایضاً

محتسب شد واعظ دم سرد و شکلش منکراست   هر زمان با خویشتن شکلی مصوّر میکند
میکند نفی اهالی لیکنش اثبات نیست   خویش را گو نهی کن گر نهی منکر میکند
واعظا از شه طلب کردی بزاری احتساب ...   شه ندانسته که کارت شهرت و زرق و ریاست
حاجتت گر شد روا امّا نمی ارزی بدان   حاجت چون تو کسی کردن روا خود کی رواست
دیده بر عیب کسان چون میگشائی وانگهی   همچو با سر افکنی در پیش و این نقشت هباست
آن سیه رو را کزو بوی ریا آید چو نفط   سوختن باید که اندر خورد نفط و بوریاست
در حق اهل شماخی ناسزا گویی بلی   هر که زر بخشد به بی وجهی چو تو اینش سزاست
امر معروفست در هر ملک کار محتسب   میکنی تو نهی معروف این مناهی از خطاست
در مراغه نهی کار منکرت معروف شد   در شماخی نهی معروف از چه کردی این چهاست

وله ایضاً

واعظا چون محتسب گشتی بشهر   بر خلایق حکم بی جرمی مران
چون بدیدی بهتر از خود واعظی   همچو سین اندر حسد کردی مکان
در پی حدّ کسان بی حد مرو   از حسد برخیز و حدّ خود بدان

وله ایضاً

یکی درویش اندر قلعه بازار   بمردم در فکند از فتنه بلقاق
یکی واعظ دگر در زیر بازار   ندیده جرمی از کس گشت ایقاق

اگر درویش و واعظ این چنین اند   از ایشان به بسی جمری و شقراق

وله ایضاً

ای که گویند ترا واعظ بحر آبادی   وعظ گویی بشماخی و ز بحر آبادی
خود گرفتم که پر از گوهر معنیست دلت   موجها میزنی از درّ و چو بحر آبادی
چون همه جوش و خروش تو ز باد عجب است   چه عجب گر بتو گویند که بحر آبادی
دی چه کردی خبرت هست ز امر معروف   چیست امروز خیالات تو بحر آبادی

وله ایضاً

واعظ شهر ار چه گوید وعظ غیبت هم کند   شهریان گویند از ایقاقی او کو بگو
بد میگوید که از ایقاق او بدتر بود   خود بمعنی کی بود ایقاق را نسبت بدو
کیست ایقاق آنک از کس هر چه بیند نیک و بد   هر کجا خواهد بگوید هر چه خواهد گو بگو
او ز کس نادیده چیزی روبرو گوید دروغ   با وجودش بس بود ایقاق مرد راست گو

وله ایضاً

ای برادر با تو گویم کیست شرّیر زمان   اشقر مرّیخ پیکر سرخ مغلوب افتخار
نام آن نحس مخالف بس موافق اوفتاد   گر کسی پرسد که چون از شعرم این برهان بیار
نام او را در معانی من بیانی می کنم   چون صحیحست این حدیث از منطق من گوشدار
افتخار ای خواجه شش حرفست پا و سر جدا
پس غلط باشی بهوش گر ندانی این شمار
چون در آری در شمارش هیأت و شکلش نگر   از زبان من دو نیمش کن بتیغ آبدار

نیم اوّل افت خوان ماند با آفت نیز هم　　ای عزیز آخر نگه کن نیم دیگر چیست خار
من نگویم سگ صفت شخصیست لیکن نام هست　　از سه حرف اوّلین فی بفکن و نامی برار
ور نمیدانی تو آن حیوان نادانرا که چیست　　آن سه حرف آخرش خار است برکن نیش خار
بد رشرح نام اورا راست گفت و روشنست　　گر دروغی هست اینک فاضلان روزگار
با من او لاف از معانی زد بدین معنی رسید　　نام نیکو بین که حاصل کرد آن عالی تبار
آفت و خار و پلید ست این چه نیکو نامیست　　فخر اگر اینست پس من عار دارم زافتخار

وله ایضاً

افتخارا تو بدین شکل بهر ره که روی　　بر دل خلق غباری رسد از ره گذرت
نتوانی که کنی درسخن من سخنی　　زانک از علم سخن نیست بیک موخبرت
سخن پاک مرا نیست بیک موی خطا　　بخدا پاکترست از سر پاک پدرت

وله ایضاً

دقّاف جوان بی نظیر ست　　هست از هنر و فضیلت آگه
لیکن ز تکبّر و بزرگی　　وقتست که بترکد ز ناگه
از خویش بزرگ پند سیدن　　نیکو نبود بحضرت شه
کوته نظرست چون قد خویش　　گفتم سخنی و قصّه کوته
آن یار دگر که هست عوّاد　　عودش بنگر نعوذ بالله
در ساز و مقام خود مخالف　　در قول و طریق خویش بی ره
یک نقطه بوصف هردو گفتم
این گفتهٔ من یکیست از ده

وله ایضاً

با مطلع « ای خسته علی خوشی مبادت » شروع شده و عبارت از ده بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

با مطلع « کجا باشد چوتو زشت و پلید و مدبر و ابتر » شروع شده و عبارت از بیست و یک بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

با مطلع « خواجه زاده معتبر می پندسد » شروع شده و عبارت از ده بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

سپهر معرفت دریای معنی　　جهان لطف و دانش خواجه زاده
کلید ذهن درّاکت ز هر باب　　در علم و فضایل را گشاده
کمان فضل و استعداد و حکمت　　به پیش بازوی طبعت کباده
حکیم دهر یعنی عقل پردان　　برت دست ادب برهم نهاده
زر و سیم از کسی نستاده هرگز　　ولیکن از کرم بسیار داده

وله ایضاً

با مطلع « چگویم من آن خرس خرطبع را » شروع شده و عبارت

از هشت بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « ای ... خواجه زادگان شوخی و سنجری مکن » شروع شده و عبارت از سه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

اقبح النوّاب زین العابدین ای آنک خلق   مثل تو دون همّتی نی دیده و نی خوانده اند
چون نداری مردمی در دیدهٔ اهل نظر   لاجرم مانند اشک از چشم خویشت رانده اند
از زمین جسم تو چیزی نروید جز بدی   در تو چندانی که از تخم بدی افشانده اند

بیت چهارم بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً فی الترجیع

بامطلع « ای مسافر چو اختر سیّار » شروع شده و عبارت از نود بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً فی حقّه

بامطلع « دی برات ناحفاظ آنکس که حفّاظش بدور » شروع شده و عبارت از پنج بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً فی حقّه

بامطلع « گویند کز قضای زمان رو سیه برات » شروع شده و

عبارت از نه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

در دلم دردست از جور فراوان پدر   ای مسلمانان ندانم چیست درمان پدر
میدهد دشنام اگر میگویمش چیزی بده   با من از روی کرم بینند احسان پدر
گر دمی لب میگشایم با یکی شیرین لبی   میشود بر رودهٔ من تیز دندان پدر
گر کند پیمان که من سختت نگویم گویدم   هست چون ... ... سست پیمان پدر
صد رهش من جان پدر گفتم ز فرزندی و او   هرگزم روزی نگفت از مهر کای جان پدر
خاطر جمعم پریشان میکند چون زلف یار   یارب از غم تا بکی باشم پریشان پدر
گرچه از هفده فزون تر نیست سن من ولی   بیست نوبت بیش افتادم بزندان پدر
چون نسازم غنچه سان پیراهن خونین قبا   چون نصیبم نیست جز خار از گلستان پدر
همچو من فرزند دیگر مادر گیتی نزاد   هیچ فرزندی چنین نبود هراسان پدر
شکر یزدان نیستم زانها که از بی حرمتی   هر زمان چسبند در ریش و گریبان پدر
حق همی داند که از صدق دل و مهر درون   میدمم هر شب دعا چون صبح بر جان پدر
گر پدر فرمان دهد هر لحظه بر قصد سرم   سر فرود آرم روان بر قصد فرمان پدر
جان غمگینم بدرد آید ز روی مرحمت   گر نشیند از هوا گردی بدامان پدر

دارم از درد پدر زن نیز بر دل دردها
گرچه نتواند رسیدن او بپایان پدر

بهر نان گر چون کمان گردد قدم از سهم او   راست نتوانم شکستن گوشهٔ نان پدر
از جفایم در تنور غم جگر سازد کباب   با دل بریان چو آیم بر سر خوان پدر
گر نباشد ذرّه‌ای ترس پدر در جان او   چون سگم بیرون کند هردم ز ایوان پدر

زان سبب شد راست رگ با او پدر مانند چنگ / گوهمی سوزد چو عود از بهر حمدان پدر
کاش کاین دم زنده بودی مادر بیچاره ام / تا بدیدی برمن این جور فراوان پدر
خود پدر را آن زن نادان نمیگیرد بهیچ / ... در ... زن بدشکل نادان پدر
روشنست آری پدر را دیده از دیدار او / راستی راهست او شمع شبستان پدر
ور پدر خواهد که برمن رحمتی آرد پدید / ناگهان گردد ز فعل زشت شیطان پدر
کار خود را با پدر چون راست سازم چون کنم / مانده ام من خسته دل فرزند حیران پدر
حالیا خواهم شد از جور پدر زن در سفر / تا پدر باشد از آن او و او زان پدر

وله ایضاً

ایا افاضل شروان و سروران جهان / منم که طوطی طبعم شکر همی خاید
سؤالکی است مرا از شما و میپرسم / که تا مهندس ذهن شما چه فرماید
ز جهل نیست سؤالیت از سر دانش / چنانک صاحب شرعش بعقل بستاید
پدر که در همه عالم یکش پسر باشد / بعلم و خلق و فصاحت چنانک می باید
ازان پسر که بصرّاف فکر اگر کوشد / بدُرّ و زیور معنی جهان بیاراید
زنی بود پدرش را که گاه مکاری / کلاه کوه ز سر همچو کاه برباید
زنی مشعبد و بدشکل و پیر و بی فرزند / که غیر فتنه گریها دگر نمی زاید
هزار شعبده از هر طرف بر انگیزد / چو حقّهای سخن را بمکر بگشاید
هزار سیل بلا را روان کند از زیر / چنانک دامن پاکش بدان نیالاید
اگر در آتش غم سوزد این پسر آن زن / بیاید آتشکی دیگرش بیفزاید
وگر چنانک پسر گویدش که فتنه مکن / رود بخشم و بصد مکر و حیله باز آید
پس آنگهی بنشیند که بی گناهم من / بگریه خون دل از چشمها بپالاید

پدر چو گریهٔ او بیند و تضرّع او / دگر بحال پسر هیچ مهر ننماید
بروی زن شده حیران و هرچه زن گوید / کند قبول و سر و ریش را برو ساید
چنانک داشت زنش پیش ازو دو تا شوهر / یقین بود پس ازو دنگ دیگرش ...
روا بود که به بیگانه ای دهد دل را / پسر کزو بود از دولتش نیاساید
زن آنچنان و پدر اینچنین چه میگویید / اگر شکایت ازان ناکسان کنم شاید
شکسته خاطرم از فکر این سؤال امروز / برای خسته دل من جواب می باید

وله ایضاً

دردا و حسرتا که شدم مبتلای ریش / از حد گذشت بر رخ زردم جفای ریش
در گلستان حُسن منِ خسته کاشکی / صد گونه خار روی نمودی بجای ریش
در گرد روی من زکجا سر زد این قضا / آه از بلای سبلت و آخ از قضای ریش
من ریش را ز بیم رقیبان گذاشتم / بالله نداشتم سر مویی هوای ریش
چون دید ریش حسن و جمال مرا قفا / روزی بود که پاک به بینم قفای ریش
تا چند سرزنش شنوم ز امردان شهر / یا رب کسی مباد چو من مبتلای ریش
چندانک سرزنش کنمش سر برآورد / گشتم سیاه روی و خجل از وفای ریش
ماتم گرفت طلعت من در فراق حسن / شد پایمال عارض من زیر پای ریش
ریش گلو گرفته گلوی مرا گرفت / دردش ز حد گذشت چه سازم دوای ریش
برد آبروی نازکم این بر نیامده / بنگر چگونه خسته دلم در بلای ریش
ای نوخطان که می شنوید آه عاشقان / حاجت برآورید که آمد ندای ریش
بدر حزین که بود ز خورشید خوبتر / یک ذرّه گشته است بدست جفای ریش

وله ایضاً

بامطلع « دوش دیدم زنگی عشوه گری پیش شدم » شروع شده و عبارت از پنج بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

خواجه زاده خویشتن را پرهنر دانسته است	حاصلش از خرمن فضل و هنر یک دانه نیست
هست کج رو همچو فرزین باهمه در هر بساط	این طریق اهل فضل و مردم فرزانه نیست
خویشتن را مرد و عاقل داند آن دیوانه چیز	مردم عاقل کجا گویند کو دیوانه نیست
منکر مردان صاحب دانش است آن	هرکه او مردست میداند که او مردانه نیست
درحق او هرچه گویم حق همی داند حق است	راست میگویم صحیحست آن حدیث افسانه نیست

وله ایضاً

بامطلع « روز و شب پیشهٔ شهاب الدین » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد

وله ایضاً

بامطلع « دارد جُعَل نام اسبکی مسعود ماکان خوش علف » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

جُعَل نام اسبکی مسعود را هست	که میداند ره و رفت نکو را

بدو گفتم که ای مسکین سقط بار	چگونه می‌کشی آن گند و گو را
بگفت او هست سرگین و جعل من	بجز من کس نمیگرداند اورا

وله ایضاً

بامطلع « بنهادم ... را یک چند ظاهری » شروع شده و عبارت از سه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « با بتی سیمین بری گفتم شبی در خلوتی » شروع شده و عبارت از چهار بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « دوش حاجی میر نو پاشا که صد مردی دروست » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « با بایزید جوره دی شب دمی نشستم » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « حافظ میان گاوان بود ایستاده روزی » شروع و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

بامطلع « بود حافظ پیش گاوان ایستاده راه تنگ » شروع شده وعبارت از دوبیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

با مطلع « گا و عاصی شاخ اگر بر . . . حافظ . . . گذشت » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضاً

عبید غیبت من کرد و ازحضور برفت	بغیبتش چه بگویم که به بود زحضور
من آنچه درحق او گویم آن دروغ بود	حلال زاده و مردست ومادرش مستور

وله ایضاً

باز پا بسته دیوان عمل شد طاهر	گرچه ازقید عمل جسته وبگریخته بود
بدعمل چیز مگرهیچ نمی آرد یاد	درشکنجه عملش خون زنظر ریخته بود
سر بی مغز وی از درد دمی خالی نیست	بس که پابسته وسرزیر درآویخته بود
اشک شورش که هم ازچشم بدرمی آید	نمک آبیست که دربینی او ریخته بود

وله ایضاً

شنیدم ازمسلمانی حدیثی	که او از کدخدا آن راشنودست

مگر درحق سیّد یحیی پاک	چنین گفتست واصل خود نمودست
اگر او سیّد آمد من جهودم	دروغی نیست این خود راست بودست
بقولش صادقم من راست گفتست	اگر او هست سیّد او جهودست

وله ایضاً

کدخدای شهرما مرد مبارک طلعتست	من چگویم راستی ازهیات موزون او
همچو روی گرگ دیدن برخلایق چون نکوست	هست برمردم مبارک صورت میمون او

وله ایضاً

با مطلع « دوش با منصور طوسی گفتم از روی مزاح » شروع شده و عبارت از سه بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

گرگ تمغاچیان اخی قرجه	راه دان شب رو وجگرداست
صید او گشت تاجر مسکین	زانک درچنگ او گرفتارست
روز وشب درپی شکار بود	ننشیند ز پا که در کارست
گرچه خوانند نام او قرجه	لیک درکار سرخ عیّارست
جمله کارش ز بار بگشاید	باغ امید او پر از بارست
راستی درکرم ندارد کم	کمیش از دروغ بسیارست

وله ایضاً

با مطلع « آورد شبی دخت سکندر برشوهر » شروع شده وعبارت

از دو بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد

وله ایضاً

ای صورتت بهیأت کفتار آمده   کفتار را که دید بگفتار آمده
همچون شکال ذات تو بدشکل وبدسکال   پرحیله همچو روبه مکّار آمده
خود را بمکر و شعبده پنداشته کسی   قلب کس و پلید ز پندار آمده
از بهر قطع عمر تو تیغ زبان من   چون ذوالفقار حیدر کرّار آمده
در حرف من نگشته بیک نقطه راهبر   سرگشته بر طریقهٔ پرگار آمده
در دام حرص مانده چو موران دانه‌کش   در راه فقر برصفت مار آمده
نا یافته ز عمر گرانمایه راحتی   در زیر بار جهل گران بار آمده
...   .
در کارگاه کار گزیده خیال شید   سوزن صفت بنقش گرفتار آمده
هرگز مشام روح تو نشنیده روح عقل   تو بی‌خبر ز معنی اخیار آمده
هر بار رو نموده باعجوبه صورتی   در نقش و زرق و شید باطوار آمده
گاهی چو چنگ پشت دوتا پوچ خشک مغز   مو باز کرده ناله‌کنان زار آمده
گاهی گرفته صومعه و مو گذاشته   چون خوس پیر معتکف غار آمده
گاه از درون صومعه بیرون بزرق و شید   با جبّه و عمامه و دستار آمده
گاهی فرو گرفته سر و چوبکی بدست   کج مج پیاده پای برفتار آمده
گه چون رباب روی سیاه و گدا صفت   با کاسهٔ تهی سوی بازار آمده
گه بر مثال صورت بی‌روح تن زده   کنجی گزیده روی بدیوار آمده
گه ترشروی و سرکه صفت با مس درون   زان غوفهٔ کدورت و زنگار آمده

گه سر بجیب فکر فرو برده کلوه‌سان   گه گردن دراز چو اوقار آمده
گاهی چو گاو تنبل از کار مانده باز   گاهی براه چون خر رهوار آمده
...   .
...   .
با بختگان چگونه توان باخت شعبده   این کج نهاد و ابله وطرّار آمده
دانسته شد که چیست طریق فعال تو   ای بخت از وجود تو بیزار آمده
دانی چرا بهجو تو آزرده‌ام زبان   هستی بدین هجا تو سزاوار آمده
از من تو آن چنان سخنان گفته‌ای و هست   از گفتهٔ تو بر دلم آزار آمده
باید که حدّ خود بشناسد کسی بفخر   کس را ز حدّ خود نبود عار آمده
من چون گلم عزیز بچشم جهانیان   از چیستم بدیدهٔ تو خار آمده
در دور چرخ بدر کلامم بروشنی   روشن میان انجم سیّار آمده
از شمس نور دارم و باب منست شمس   بر اوج رفعتست بمقدار آمده
تو کیستی که از خود و از باب دم زنی   چون ذرّه بی‌وقار و سبکسار آمده
در عالم وجود بدور فلک که دید   در پیش نور ذرّه پدیدار آمده
در فن شعر نیست شروع و شعور تو   واقف نه زین شعار در اشعار آمده
رو پیشه گیر و تیشه تراشی کن ای پسر   در پیشه بود باب تو نجّار آمده
نظمم چو گوهر است بگوش شهان و هست   بر قول من زمانه باقرار آمده
تو منکری و منکر اهل هنر ز جهل   بر دعوی من از در انکار آمده
منشور نامهٔ سخن من که مشک بوست   چون نافهای چینی و تاتار آمده
در راه عشق بهر غزلهای ترکیم   صد ماهرو ز چین و ز بلغار آمده
من طوطیم شکرشکن و بلبل فصیح   تو همچو پیر کرکس و ... خوار آمده

و له ایضاً

بامطلع « گر سلیمان کچل مُرد و زنش ماند بجای » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

و له ایضاً

ای پیشنماز همهٔ خلق علیشاه — نامت علی‌است ارچه ترا ملک ولا نیست
باتوصفت تو بهمه وجه بگویم — بشنو سخنی چند که مدحست و هجا نیست
در دور فلک بدرم و روشن شده ازمهر — گر در دل تو ظلمت کین هست مرا نیست
گر آینه از زنگ کدورت نبود پاک — کی وجه نماید که در آن نور و صفا نیست
گر مرد بزرگی بعمامه بمحاسن — مردی بخطابت چو تو اندر خطبا نیست
یک مرد خدا دیده‌ام از اهل ولایت — اعمال تو دیدم چو تو کس مرد خدا نیست
گفتند روا نیست نماز ازعقب تو — گفتم که روا هست مگویید روا نیست

و له ایضاً

دی خطیب خطّهٔ مازندران — خواست تا بحثی کند با این غریب
گرد کرده پیش خود هنگامه ای — باکسان در قصّه‌خوانی چون نقیب
گفته بودندش که یعنی بدر گفت — کان فلان هست از امامی بی‌نصیب
دم نزد تیغ زبانم را چو دید — رفت دور از من بمحنت شد قریب
داشت کندی در زبان کاری نکرد
نیست آری تیز شمشیر خطیب

و له ایضاً

فاضل امام شهر علی‌شاه ای که خلق — در روزگار همچو تویی کم شنوده اند
در کودکی حریف بسی بوده‌ای بعلم — اصحاب هریکت بطریقی ستوده اند
برداشته ... ... معلّمان — تا در زبان تو در ناحق گشوده اند
هرجا که بوده‌ای تو به پیش ایستاده — جمعی بطوع در پس پشت تو بوده اند

و له ایضاً

شدم دی بگرمابه باچند یار — دمی تا که آسوده گردد جسد
خوی بود دلّاک نامش عزیز — که در سر نبودیش یک مو خرد
بر آن سر که او راندی استره — فتادی در آن سر فغان و مدد
مبادا سرِ آن‌چنان سرتراش — که حکمش بیک موی سر نگذرد
روان تیز شد بر سرم تا مرا — خراشد سر و ریش بیرون زحد
روان گفتم از بهر دفع قضا — عزیزا بگردان قضاهای بد

و له ایضاً

سرورِ اهلِ معرفت خواجه معین دین که هست — لطف تو غمکسار دل مهر تو آرزوی جان
صحبتکی است نازکک گوشکگی است بی رقیب — شاد نشسته‌ایم خوش یک دو سه یار مهربان
دلبر چند را چو جان در برخود گرفته ایم — تا دل خسته را شود دفع ملال یک زمان
هست میانشان بتی کز رخ دلفریب او — شاد دلست هر زمان جان حزین ناتوان
مایل باده است او ما ز فراق او حزین — هان بشنو چگفتم ای یار لطیف خرده دان

یک دومنک برای ما بادهٔ ناب لطف کن   بوسگکی مگر توان بستد ازآن لب ودهان
نکته بس است این قدر کام دلم روانه کن   دولت وشادمانیت باد قرین وهمعنان

وله ایضاً

دو استاد محمّد نام هستند وباستادی   همی خواهند بنشینند دربزم شه شروان
محمّد کان حلم آمد ولی ایشان عجب پرعجب   خرد خرمهره را باد رّعمّان کی کند یکسان
یکی ازعودمی لافد یکی تصنیف می بافد   بدین تصنیف میخواهد که باشد مفخرالاعیان
چو قدخویش کوته بین چو ذهن خویش بیحاصل   چوحیوانند آن هردو بلی هستند خود حیوان
بدور مجلس سلطان نشسته جام می برکف   بجز می خوردن ایشانرا نباشد منفعت ازجان
شنو آوازهٔ آن یار دیگر را که عوّادست   بسی ترخواند وباشد بنزد خان ما ترخان
نعوذ بالله ازعودچنان عوّاد زرّین چنگ   که عود اززخم مضرابش همه شب میکند افغان
زدست اوهمی نالد بزاری عود دلخسته   اگر بنواختی نیکش نگشتی بینوا نالان
اگر زهره بدانستی فکندی چنگ خود ازچنگ   بچنگ خود تراشیدی رخ خود را بصد دستان
زخود بهتر نمی داند کسی را درهمه عالم   نمیدانند ومیگویند چون مانیست کس پردان
ازایشان راستی نشنید جز قول مخالف کس   نباشد درعراق و درحجاز و اصفهان زان سان
مقامات معانی را نمیدانند و میدانم   مقام عجب را بهتر نمیداند کسی زیشان

وله ایضاً

خرچالاد وخرس دین شروان   آنک چون خربسیخ رانندش
پنج حرفست نام او بشنو   طبع و ذهنم چنین نمایندش
گر ببرّی سرش روان گردد   عجیبست این ونیست مانندش

پایش اربفکنی روا باشد   واجبست ارز پا نشانندش
خویش را مرد داند و عاقل   خلق دیوانه حیز خوانندش
... ... خوانندش

وله ایضاً

ریش تو نوخطی است عنبربو   نکند سرکشی ز برنایی
دلفریبست او بدور قمر   ورنه می گفتمش که برنایی

وله ایضاً

خواجه سا تلمش الغ بیگ اوغلی دور اوفلنک مگو   هیچ دیمس کیم آتم دلّال ساطلمیش دور
بوعجب پیرنزم دست اردنده وار دور کور درور   مشتری اون یوز گوروب مین بیرده ساطلمیش دور

وله ایضاً

هادی آنکس که سیّدش خوانی   نیک مردست نی بد افعالست
من گواهی بحال اوچه دهم   چون نکو افعال شاهد حالست

وله ایضاً

یک شبی ازدست هادی پیش من   با فغان و گریه آمد باغبان
گفت هادی بس جوان طبع آمدست   آن چنان بدنفس را هادی مخوان
آمد او باچند اسب وخر بباغ   یک سرخر بس بود دربوستان
... ...
گفتم آن عالی نسب را این مگوی   گفت من باری ندانم این وان

دست اگر کوته کند از باغت او　　حاصلی زان باغ کردن میتوان

وله ایضاً

با مطلع « فلان کس را اگر بینی بدش گوی » شروع شده و عبارت از دوبیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

دی بشیخان نام مجبوبی که بود از کُوکنار　　گفتم ای سیمین بدن نامت ز دوران کم مباد
خانه ات درجوی شیخانست وآب کُوردان　　تا قیامت آب کُو ازجوی شیخان کم مباد

وله ایضاً الترجیع فی المطایبات

بامطلع « یک شب بمن آن نگار مه رو » شروع شده وعبارت از یکصدوسه بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً

با مطلع « بدور چرخ سمرقندای ندیمم شد » شروع شده و عبارت از چهار بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

وله ایضاً فی المثنویّات

دی بمدح خسرو دور زمن　　میگذشت از باد نوروزی سخن
باد پرسیدی که چندست ای فلان　　گفتمت چارست ای نادان بدان

شرح هرچارت بگفتم یک بیک　　شد یقینت آن همه بی هیچ شک
چون ندانی درسخن نو تا کهن　　حدّ تو نبود ز من پرسی سخن
باز پرسیدی زمن ای صدرجو　　باد نوروزی کدامست آن بگو
گفتمت هر باد کان نوروزخاست　　باد نوروزی بود وین هست راست
گوشمالست ارجنوبست ار صبا　　ور دبورست این همه باشد روا
گه به تابستان بود باد شمال　　گاه دارد با زمستان اتّصال
ای که تو از بادکوبه آمدی　　باد پیمائی چرا نابخردی
مستعدی میکنی دعوی مکن　　پیش ما دعوی بی معنی مکن
میکنی مدخل بهرکاری که هست　　خواه هستی هوشیار وخواه مست
نی غلط کردم تراخود هوش کو　　هوشیار ارگویمت نبود نکو
صورتی داری ولی بی معنیست　　گر درین صورت نباشی اولیست
نام مجهولت همام الدّین بود　　برتو این نام ازحسام الدین بود
دین نداری نام دین داری غلط　　...　...　...
مذهب الحاد داری آشکار　　لیک میپوشی به پیش شهریار
کفرتو در بادکوبه با بها　　در دماغت کرده بودی کفرجا
مخزن کفری نه مرد صادقی　　از برای سوختن بس لایقی
هرکرا کفرست باید سوختن　　نیک نبود کفر را اندوختن
ازسخن دانی نداری هیچ هیچ　　در درونت نیست غیرازپیچ پیچ
چون نمیدانی معانی را بیان　　تن زن و مگشای درمنطق دهان
...　...　...　　...　...　...

چهار بیت آخر بعلّت هجو بودن نوشته نشد .

الحکایه

با مطلع « زنگی بود شوخ و شعبده باز » شروع شده و عبارت از هشتاد و نه بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد

*

* *

*

وله ایضاً فی الهزلیات

با مطلع « ... سخت من شکست کار سندان میکند » شروع شده و عبارت از پنج بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد.

وله ایضا

پهلوان سرخ خربارکشی دارد پیر	که بسی بار جفا با دل افکار کشد
اهل بازار خر مظلمه میخوانندش	که برش مظلمه هر بار بخروار کشد
بار کن محتسبی جمع شود هر روزه	همه را آن خر بیچاره بیک بار کشد
هیچ حیوان نکشد بار مظالم زینسان	پهلوانست خر پیر که آن بار کشد

وله ایضاً

شد دو هفته که همنشین شده است	بدر با مردکی هلال بنام

راستی آن بود کمال هلال	که بود در دو هفته بدر تمام
او نشد بدر و بدر شد چو هلال	بس کز و دیده محنت و ابرام

وله ایضاً

دوش حافظ سرخود بازگشود و بنمود	عارفی گفت که ای بدر بگو این چه سرست
گفتم از چوب بقم خشک شده کجکولی است	یا کدویی که درونش همه پر مغز خرست

وله ایضاً

خواجه محمّد اهل نظر ای بلند رای	مقصود اهل شهری و ذات تو مقصدست
سر بر خطت نهند چو مد سرکشان از آنک	با تو عنایت ازل و بخت سرمدست
از شه رسید مسند عزّت ترا یقین	شخصت قبول دولت و زیبای مسندست
بلقاق را امین مشمر بی امانیست	نیکو کسش مخوان که بسی ناکس و بدست
آنرا که حق خود طلبد بی حدش زند	بلقاق شد بشهر از آن ظلم بی حدست
او باطلست حق کسان می برد به ید	نی مستحق آن حق و نی صاحب یدست
فرما که حق جدا شود از باطل این زمان	حقّا که کارهای تو شرع محمدست

وله ایضاً

با مطلع « دی بدر بند طفلکی دیدم » شروع شده و عبارت از دو بیت است بعلّت هجو بودن نوشته نشد

وله ایضاً

شها بلبل مدح خوان توام من	چرا از گل باغ احسان نچینم

ستادند بابا وحافظ وظیفه   چرا بنده وجه وظیفه نبینم
دو گوینده آخر به پیش او فتادند   سزد من پس ... ایشان نشینم

ولـه ایضـاً

دامغانی خوک عنک حسنشاه خسیس   کش همه عمر بامساک وخساست گذرد
اگر از گرسنگی نیز بسوزد تا شب   بر سر سفرهٔ خود دست بنانهم نبرد
پهلوی مزبله دانی که چرا کرد مکان   تاهرآنکس که درآنجا ... او بخورد

ولـه ایضـاً
فی الاستدراک

بامطلع « ای بعهد کودکی بسیار داده چون پدر   هرگدا و بی نوا را آش ونان وسیم وزر » شروع شده و عبارت از بیست ویک بیت است بعلت هجو بودن نوشته نشد .

ولـه ایضـاً

ایا یگانهٔ دوران تویی که میدانی   زحال من که چه درمانده ام بچنگ عنا
اگر بعین عنایم ز زر نهی نقطی   بدل شود بیکی نقطه آن عنا بغنا
مرا زمردم فضل اللهی شمر نکنی   که میکنم ز معانی سخن بحرف و هجا

ولـه ایضـاً

یک شب از اندوه نا اهلان بکنج غم شدم   خود ز نا اهلان مرا پیوسته غمگینی بود
باخود گفتم که ای دانندهٔ هرنیک و بد   از تو یک نوع سؤال از روی مسکینی بود

15 Заказ № 2125

کیست درملک جهان مکرم خداوندی که او   اهل معنی خواجهٔ دنیایی و دینی بود
خواجه ای کز گلستان مجلسش فردوس را   باهمه برگ و نوا امید گلچینی بود
نی ازان خواجه که کس آبش نبیند چون طعام   گر هزارش گونه صحن و کاسهٔ چینی بود
درتلطف جان فزاید درتواضع دل برد   با هنر نزدیک و دور از عجب وخودبینی بود
ننگرد درکس ترش روی ونگوید هیچ تلخ   درسخن توجیه او جمله بشیرینی بود
گفت ازینسان کس که پرسیدی ازانسان کی مگر   خواجهٔ عالی کرم محمود قزوینی بود

ولـه ایضـاً

ای دوست زما مجو کناره   باما تو بلطف در میان آ
دوراز تو دوچشم ما براهست   ای سرو بسوی ما روان آ
بر پشتهٔ عاشقان دوسه یار   داریم می لطیف جانا
گرهست هوای عاشقانت   برخیز و بکوی عاشقان آ

ولـه ایضـاً

اگر داری هوای غربت ای دل   بکش بارجفای فرقت ای دل
چوخواهی درطریق غربت آیی   رفیقی جو زراه ره نمایی
ولی هرچند با او ره نوردی   به بینی از طریقش پای مردی
بیابان هوس پوی بیابان   بپایان حاصلت چبود بیاب آن
بره پیک اجل چون برسر آید   رفیقت همچو تو از پا درآید
چوآخر ازجدایی چاره نبود   بجز غم در دل آواره نبود
چو در عالم نمی بینی وفایی   وفا بگزین که تا یابی بقایی

وفا چون نیست در دور زمانه — حکایات وفا میخوان فسانه
شنیدی چون ز جنّت رفت آدم — غریب افتاد اندر ملک عالم
کسی کو از غریبی باخبر نیست — سوی اهل طریقت راه بر نیست
شب غربت بظلمت گر نمانی — بسوی روشنی راهی ندانی
چو یابی با دل بدر آشنایی — ببینی ز آشنایی روشنایی
دل بدرست دل ای اهل معنی — دلیل روشنست آن دال یعنی
دلیلی جو ازو در هر طریقی — کزان روشن ترت نبود رفیقی
رفیق راه خودکن قول او را — بگو بشنو سخنهای نکو را
که در دور فلک فرد و غریبست — سخنهایش غریبست و عجیبست
ز پندش این نصیحت نامه بشنو — حدیث چند غربت نامه بشنو

چنین گفت آن غریب عالم فن
که بشنو در غریبی قصّهٔ من

سخن از چار ارکان گویمت هان — تأمّل کن درین ای اهل ارکان
مرا بودند درغربت سه همراه — زحال یکدگر بودیم آگاه
ببر همپا و در بحر آشنایان — بصورت تن بمعنی جانفزایان
بفعل خاک و باد و آب و آتش — ولی با یکدگر دریک مکان خوش
بحکمت بین حکیم حیِّ بیچون — درین قوتی چها کردست معجون
باوّل چار ضد بودیم در فن — ز یکدیگر جدا درچار مسکن
شدیم آن چار دشمن آنچنان دوست — که گفتی چار مغزیم و یکی پوست
یکی زان چار اگر آواره گشتی — وجود ازخستگی بیچاره گشتی
طبیعتها مخالف در طبایع — ولی هرچار یک جاگشته واقع

چو ما را بود هریک کار و باری — بیان روشن کنم بشنو تو باری
یکی را بود طبعی مطلق آتش — بغایت گرم وخشک وتیز وسرکش
باندک جنبشی گر می نسودی — بهر دم آتش دیگر فزودی
بمطبخ جمع را طبّاخ او بود — برای طبخ ازو بودیم خشنود
نمی شد زین جهت خاطر ازو سود — که کار خام ما او پخت میکرد
دوم کس سخت تند و باد سر بود — ز دم سردی او جان را خطر بود
نفسهای خنک میراند هردم — وزان اوقات ما میرفت برهم
به تندی ز ناگه چست جستی — ز تندی کاسه و کوزه شکستی
چو چستی داشت همچون باد درکار — بفراشیش ره دادیم ناچار
بچالاکی زمین حجره را پاک — برفتی دم بدم از گرد و خاشاک
بدادی زور شخص ناتوان را — سبک برداشتی بار گران را
سیم تن ساده رویی بود چون آب — که ما را بود درخورد ازهمه باب
لطیف و نرم و نازک بود و خاموش — ولی ز آتش طبیعت بود درخوش
طراوت آنچنان در روی او بود — که هرچندش همی دیدم نکو بود
چو او هرلحظه تردستی نمودی — بجز سقائیش کاری نبودی
جز این کارش نبود ازهیچ بابی — که ما را گه گهی آوردی آبی
ازو بُد پاکی ما همچو دریا — چو خاک افتاده حال و خاک پالا
لگدکوب غم دوران غدّار — که با اهل هنر باشد جفا کار
گهی بردی چو گرد اندر گذارم — گهی بر باد دادی چون غبارم
گر اندک بادکی برمن وزیدی — وجودم را پریشانی رسیدی
تن خاکی که بارش بود بر دل — گهی خاک و گه از اشکم شدی گل

مرا با آن سه‌تن در راه یاری … تواضع بود کار و بردباری
بمن بودی تمام ارکان ایشان … چو من گوهر نبد در کار ایشان
مرا هم زندگی زان همدمان بود … تنم را صحبت ایشان چو جان بود
زناگه چرخ دون بی مدارا … جدایی درمیان افکند ما را
برفت اوّل زما آن آتشی مرد … زیاران همچو آتش سرکشی کرد
چو ما را گرمی مجمع ازو بود … زهجرش جمع را دردوغم افزود
چو من از رفتنش بی رنگ ماندم … دمی رنگین سرشک ازدیده راندم
کشیدم در فراقش آه سردی … بماندم خسته دل با روی زردی
بجست آن باد سردیگر زما چست … چگویم سخت رفت آن بیوفا سست
بهرحالی ازویم قوّتی بود … زهجرش سست و بی‌قوت شدم زود
چو او رفت ازمیان و برکران شد … تن خسته ضعیف و ناتوان شد
برفت آن آب عارض از بر من … روان شد آب ازین چشم تر من
تنم درحسرت آب روان ماند … نه دل ماند آن نفس بامن نه جان ماند
نفس شد سرد ولب خشک ازفراقش … بپژمردم بمُردم زاشتیاقش
دران دم نام جانان ذکرجان بود … یقین دارم بدین ایمانم آن بود
قیامت را اگر بینند درحشر … من آنروز قیامت دیدم از نشر
چو فردا سر بمحشرگه برآرم … همان دردل بود نقش نگارم
کفن خونین چولاله داغ بر دل … چو نرگس چشم برسر پای در گل
بهرسو بنگرم تا یار بینم … نظر بگشاده تا دیدار بینم
بیاد آید فراق همدمانم … برآید نالها ازجسم و جانم
اگر آیند قومی رو برویم … که در دنیی چها دیدی بگویم

قیامت دیدم از روز جدایی … چه بودی گر نبودی آشنایی

خدایا من زهجران اَحبّا
قیامت دیده‌ام دیدار بنما

*
* *

وله ایضاً فی التواریخ

تاریخ چوشد هشتصد ازهجرپیمبر — بنمود سخن روی بمن گشت فن من
درسنّ ده و یازده بودم که ز توفیق — شد زنده سخن همچومسیح ازدهن من
زان سال شدم بدرسخن برفلک نظم — تاریخ دگرگشت بمعنی سخن من
۸۰۰

وله ایضاً

این بنای آبدان سلطان خلیل الله نهاد — این عمارت چون فلک طاقست درملک جهان
بدر تاریخش دعاگفت آخرین مصرع تمام — تافلک باقی بود این آب دان بادآبدان
۸۴۰

وله ایضاً

شیخ ابراهیم شه خورشید گردون جلال — یافت اوج مغفرت بارحمت حی جلیل
اسم شه زاده بتاریخش درست آمد بدان — شیخ ابراهیم را تاریخ شد سلطان خلیل
۸۲۰

وله ایضاً

درمدح مشایخ که جهان آراید — گر بدر شود سالک معنی شاید
تاریخ سخن بوجه رو بنماید — سالک زمشایخ چو به بیرون آید
۱۱۱ ۹۵۱ ۸۴۰

وله ایضاً

سلطان فضنفرشاه لطف آن آفتاب ملک جان — بامهرخوانداو بدررا بخشید ازظلمت نجات
کردم تماشاقلعه اش وانگاه دیدم چشمه اش — تاریخ هردوگفتم این هان چشمه بین آب حیات
۸۳۲

وله ایضاً

چون ساخت غضنفر بسعادت قلعه — باهیبت او یافت صلابت قلعه
تا تاریخش از اسم گردد معلوم — بنهاد اسمش هزبرهیات قلعه
۸۳۵

وله ایضاً

شهرشروان آنک شروان شاه ازو — شهره گشت و داد عدل وداد داد
شد خراب ازخصم و از بنیاد ظلم — کس ندارد آن چنان بنیاد یاد
گرزمن تاریخ پرسی گویمت — ملک شروان تا ابد آباد باد

وله ایضاً

ضالّی درملک شروان راه یافت — آنک مغضوبیست بی شبه ومثال
جیش کالانعام او بَلْهُم اضلّ — ملک را کردند بس آشفته حال
آن خرابی را کزیشان شد پدید — ازاضلّ تاریخ میدان هم زضال
۸۳۱ ۸۳۱

وله ایضاً

زآب روباس باز ازهر سوی — باب الابواب یافت فتح الباب
گشت سیراب کشتزار امید — گرچه بی آب بود همچو سراب
آب رفته بجوی باز آمد — تا ازان بهره مندگشت تراب

هرکه تاریخ پرسدت برگوی
باسوی جوی رفته آمد آب
۸۶۱

ولہ ایضاً

یک مدّت اگرچه بود باب الابواب بی آب ازین بحر معلّق دولاب
از مقدم شاه نوجوان اسکندر امروز بجوی رفته باز آمد آب

ولہ ایضاً

ایا کسی که برین خاک بگذری دانی که کاتبیست درین خاک همچو گنج نهان
بخوان ز مصرع آخر حساب تاریخش نماند کاتبی و ماند نام او بجهان
۸۳۸

ولہ ایضاً

اگر شد کاتبی فانی بماندش نامهٔ باقی بلی باقی نمی ماند بغیر از نامی از هر شئی
گه مردن چنین میگفت تاریخ وفات خود نماند کاتبی امّا بماند نامهٔ از وی
۸۳۷

ولہ ایضاً

رفت خالق بیردی آقا و فرزندان گذاشت جمله را در سایهٔ شه باد دولت برمزید
بوسعیدش را چو ترک چرخ طالع دید گفت بوسعید اختر در آیدن طالع اولسن بوسعید
بی بقا میخوان تو خالق بیردی را در حساب ۱۰۳ ۹۴۷ چون بقا از وی نَرود تاریخ میگردد پدید
گاه رفتن گفت با فرزندهان تاریخ من من نماندم قابل منصب بمانی بوسعید ۱
۸۴۵

ولہ ایضاً

غضنفر آنک صدش فن بُد و هزار امید بشست مرگ شد و پنجهش نبوده تمام

جواب سایل پیش از سوال دادی خوش کریم بود و بجنّت کریم راست مقام
همیشه وام ستادی بسود و بخشیدی زیان نکرده درو هیچکس ز خاص و زعام
چو وام داشت همه صرهٔ آن جهان کرم بوجه گفتم تاریخ سال عمرش وام
۴۷

ولہ ایضاً

بود در دار القضا ناگاه رفت از قضا عبد السلام نیک نام
رفتنش از بدر روشن کن بدان ای تمامی واقف از سرّ کلام
از ربیع الآخر ار تو کم کنی پنج روز وی حساب آید تمام
بود او دانشور این تاریخ اوست کان دانش نازنین عبد السلام
۸۳۲
ختم تاریخش بپاداش دعاست در جنان باداش ماوا والسلام
۸۳۲

ولہ ایضاً

شیخ صالح آفتابی بود رفت اندر زمین بدر در خون چون شفق از مهر او خورشید روست
شد چو آب از دیدها آتش بدلها در فکند خاکیان را از فراقش ماتمی در بادکوست
شربتی خورد او بر آمد جان شیرینش ز لب چون ز شربت جان برآید بی الف تاریخ اوست
۱ ۵۴ ۹۰۲ = ۸۴۹

ولہ ایضاً

شد باصل خویش راجع خواجه شیخ بر سر قبرش بخوان انّا الیه
گفت عقلم بهر وی تاریخ گوی گفتمش وی رحمة الله علیه
۸۴۵

ولہ ایضاً

اهل دل خواجه بیه داد بجانان جان را در شب قدر امانت بخداوند سپرد

گفت با بدر عزیزی که بگو تاریخش ‏ ‏ گفت تاریخ وی اینست شب قدربود
٨٥٢

وله ایضاً

آفتاب فضل روشن رای مولانا خضر ‏ ‏ ای ضمیر روشنت آیینهٔ معنی نما
زحمتی گردید عبد الخالقت از آبله ‏ ‏ منّته لله که صحّت یافت از دار الشفا
چشم بد بود آبله آن چشم بر چون بترکید ‏ ‏ زحمتش راحت شد و دردش دوا گشت از خدا
تا شود معلوم کان حالت کدامین سال بود ‏ ‏ در جُمَل تاریخ عبد الخالق آمد با دوا
١١ + ٨٣٨ = ٨٤٩

وله ایضاً

شیخ عاصم از جهان بیوفا معصوم رفت ‏ ‏ من بَرَینم کان بهشتی شد بفردوس برین
بدر تاریخ وفاتش بر زبان چون آورد ‏ ‏ شاد بادا روح پاکش هست تاریخش یقین
٨٥٠

وله ایضاً

گوهری از بحر فضل آمد بمعنی در وجود ‏ ‏ کیست بحر فضل و دانش میر ابو الفضل جوان
قوت جان آن گوهر آمد دیدنش آرام دل ‏ ‏ پس بود تاریخ او آرام دل با قوت جان
٨٣٦

وله ایضاً

شد مطهّر راجع اصلی وطن ‏ ‏ باز سوی خاک شد کز خاک زاد
روشنست از بدر تاریخش که گفت ‏ ‏ با وطن روح مطهّر شاد باد
٨٤٨

وله ایضاً

احمد الدین عالم بیدار بود و زنده دل ‏ ‏ خواب مرگش برد و ناگه مردهٔ آن خواب شد

پنجشنبه ثانی ذی الحجّه در فصل شتا ‏ ‏ طبعش افسرد و چراغ دانشش بی‌تاب شد
قرب یک مه مزرع شروان نم از باران نداشت ‏ ‏ روز موتش گریه کرد ابر و زمین سیراب شد
شد پدید ابری ز رحمت بر مزارش دُرفشان ‏ ‏ ابر رحمت گشت تاریخش چو خود نایاب شد
٨٥١

وله ایضاً

قاضی یزد آفتاب باشرف یعقوب بود ‏ ‏ اعلم از هر عالم و باعلم در عالم علم
در دَهِ شوال شد بروی محرّم سال و ماه ‏ ‏ روز عمرش در دَهِ آخر گشت و شب بر بست دم
ده شمر با شهر شوال این بود تاریخ او ‏ ‏ زیر و بالا نیست در قولم نه بیشست و نه کم
٨٥٢
تاب مرگ از قاضی یزد آب جان پاک بُرد ‏ ‏ در حساب از مفردی این را شمر تاریخ هم
بدر تاریخ وفاتش را در رحمت شمر ‏ ‏ چون برو بگشود دید از لطف درهای کرم
٨٥٢

وله ایضا

از جفای چرخ گردان ناگهان دست فنا ‏ ‏ خرمن عمر شهنشاه جهان بر باد داد
شد بهار عمرش آخر اوّل فصل خزان ‏ ‏ رفته از شعبان سه روز و چارشنبه بامداد
بسته‌ام تاریخ مشکل در وفات او بفکر ‏ ‏ مشکل من جز بفکر دلگشا نتوان گشاد
از زبان بدر این تاریخ روشن یاد دار ‏ ‏ نازنین سلطان براهیم آن جهان لطف و داد
٨٢٠

وله ایضاً

خواجه حاجی آن جهان فیض رحمت شد که بود ‏ ‏ روز و شب بر سفرهٔ انعام او اکرام ضیف
گرم و سرد روزگاران دیده و خدّام او ‏ ‏ با هوایش ایمن از سرد شتا و گرم صیف
نیست جز حیف از وفاتش در زبانها آه آه ‏ ‏ هست تاریخ وفاتش خواجه حاجی حیف حیف
٨٣٣

وله ایضاً

خواجه شکرالله اگر رفت زمحمودآباد   جنّت آباد شدش از کرم حق ماوا
اوبرست ازغم جان گفت بتاریخ وفات   باد با شادی دل دولت حاجی بابا ۸۴۷
باز میگفت زحسرت به برادر پسرش   کای جوان بخت مبادت الم ورنج وعنا
من برفتم زتو تاریخ چو پرسند بگو   بصفا باد عبید الله و مقرون بقا
باد باقی پسرش باعم و باعم زاده   گر پدرکم شد عم ماندش وعم زاده بجا
چون یکی کم شود این طرفه زعبدالخالق ۱ ۸۳۸-۱=۸۳۷   باز تاریخ پدر گردد از آنجا پیدا

وله ایضاً

کرد پروازی زقلعه چون همای   سوی روباس افتخارشاهباز
سایه گستر از سعادت برهمه   چون که او بال همایون کرد باز
آب، وباس آمداز سعیش بجوی   تادربند از راه دراز
بدرچون آن دید این تاریخ گفت   سوی جوی رفته آمد آب باز ۸۳۸

وله ایضاً

به بین حمّام شهزاده غضنفر   درین منزل که جای بهره مندست
بپرس ازبدر تاریخش که گوید   چه حمّام لطیف ودلپسندست ۸۴۲

وله ایضاً

بحق پیوست شمس الدین محمد   شد از دنیا وجنّت کرد ماوا

بروز عید قربان چار مانده   که شد قربان امرحق تعالی
چو لاله برجگرها داغ بگذاشت   بباغ خلد شد خندان گل آسا
جوان نوشین روان شد شادوضحّاک   شود از ضحک تاریخش هویدا ۸۲۸
اگرنوع دگر تاریخ جویی   محمد را بجو درخلد اعلی ۹۲ ۶۳۴ ۱۰۲

وله ایضاً

ای آنکه گذرکنی برین خاک   میدان که توهم رسی بدین حد
یک فاتحه خوان زروی اخلاص   بر تربت شمس الدین محمّد

وله ایضاً

شاهزاده شیخ صالح طفل معصوم ازمقام   عزم دیدار پدر سلطان خلیل الله کرد
بخت رهبر خضرهمره بابسی تعظیم وقدر   شاد وخرّم با دلمشاهی زباکو راه کرد
چند روزی بودخرّم پیش اُمّ وباب خویش   با فرح نظّارهٔ دیدار مُلک وجاه کرد
باز باکوی خودش شدمیل ووقت شام بود   کرد باایشان وداع الحق بسی بی گاه کرد
گاه رفتن شربتی باتلخ کامی درکشید   جان شیرین را روان ایثار شیرانشاه کرد
باجهل تاریخ او بی وای شیرانشه بود ۸۶۶-۱۷=۸۴۹   گرچه شیرانشه زهجرش وای گفت وآه کرد

وله ایضاً

دی نزول ازشهر کردم در دهی   گرمیی می جستم از سردی دی
ناگهانم قاصدی بر پی رسید   بدقدم آتش زبان شوم پی
گفت سیّدجعفر سیّد خلیل   نامهٔ عمروجوانی کرد طی

چشم بست و رخ نهفت از چشم خلق | دست شست و پاکشید از کلّ شی
هی بر آنکس بر زدم کای بد خبر | زین غم سوراخ کردی دل چو نی
گفت هی بگذار و تاریخش بگو | چون خبر کردم ترا از مرگ وی
برکشیدم های های و گفتمش | حیف سیّد جعفر مرحوم هی

۸۳۴

و له ایضاً فی تاریخ ولادة میرزا محمّد

گوهری در درج دولت داشت پنهان روزگار | از برای زینت ایّام گردش آشکار
شد ظهور مهدیی کز بهر امن ملک و دین | پرورش در مهد خویش میدهد پروردگار
یاد مهدی گیر و بیرون آرش از آخر زمان | تا ترا روشن شود تاریخ این نوشهریار

۸۹۹ - ۵۹ = ۸۴۰

و له ایضا

شهادت اگر یافت میر افتخار | برادر ز مرگش چرا در غمی
مکان ساخت خلد برین را از آنک | شهید ست و تاریخ او خرّمی

۸۵۰

و له ایضاً

خواجه را یک بندهٔ محمود بود | اسم او حاجی حسین و خود حسن
پرورشها دیده حج در یافته | هم ادب آموخته هم علم و فن
دست زد اندر گریبانش اجل | تاکشد بارش سوی اصلی وطن
رو بسوی خواجه کرد آندم که داشت | ذکر خواجه همچو ایمان در دهن
گفت بسیار است ایا صاحب کرم | منّت جود توام بر جان و تن
می روم تاریخ من اینست و بس | یاد باقی خواجهٔ باجود من

۸۴۱

و له ایضاً

مرحوم امیرجان سوی رضوان شد | از دار فنا بملک جاویدان شد
تاریخ وفات او چو پرسند بگوی | از ملک جهان امیرجان بجنان شد

۸۴۲

و له ایضاً

فی الترجیع

من جز گل عاشقی نبویم | من جز بره صفا نپویم
بر کوی بلا نهاده‌ام روی | تا خود چه رسد ازو برویم
من معنی صنع ذوالجلالم | من آیینهٔ صفات اویم
در من نگر از صفا که با تو | روشن همه راز تو بگویم
بر خاطرت ار ز عجب گردیست | با آب حقیقتش بشویم
ذوقی ز سماع من نداری | ای غافل از آه و های و هویم
گر هست ترا ز عشق بویی | از راه طلب بیا بسویم
من عاشق و هر کجا که هستم | جز محنت عاشقی نجویم
گر اهل حقیقتی و معنی | در گوش تو این سخن بگویم

عشق است که ذات کائنات است
باقی همه پرتو صفات است

دل با غم عشق اوست خرسند | در دام بلای اوست در بند
جان جز بغمش نمی توان داد | دل از غم او نمی توان کند
دیوانهٔ عشق را چه حاصل | از بند غم و نصیحت و پند

بیمار فراق را بجز صبر   سودی نبود زشربت قند
در دست هوا اسیر تا کی   دربند مجاز مانده تا چند
جز درصف عاشقان مکن جای   جز درد و بلای عشق مپسند
ای گم شده درطریق معنی   بشنو زمن این حدیث دلبند

عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست

درمکتب جان بمصحف دل   چون آیت عشق گشت نازل
آیینهٔ دل غبار غم داشت   باصیقل عشق گشت زایل
ازعشق زمانه روشنی یافت   عشقست بدین دلیل قایل
هر دل که غلام عشق نبود   در مذهب عشق نیست مقبل
بی عشق مرو که کاروان رفت   ای مانده دراوّلینه منزل
جز عشق دگر نشانت ندهد   گر ره طلبی ز پیر کامل
در راه بلا چگونه پویی   آسان نبود طریق مشکل
در راه چو مرشد تو عشقست   ازمرشد خود مباش غافل
باعشق بگفت وگو بدم دوش   آمد بدلم ندا که ای دل

عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست

ماییم کمینه چاکر عشق   ماییم نشسته بر در عشق
ماییم چوخسروان معنی   بر فرق نهاده افسر عشق
باهمّت عشق خو گرفتیم   ما گرچه نیم در خورعشق
گر بی خبری زمستی ما   درکش نفسی زساغرعشق

درمکتب عاشقان درآ خوش   برخوان ورقی ز دفتر عشق
تا عود صفت بسوزدت دل   بویی بشنو ز مجمر عشق
دوش ازسرشوق هاتف غیب   می‌گفت بما برابر عشق

عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست

ای آنکه بعشق مبتلایی   خوش باش شکسته دل چرایی
نزدیکتر آ مجوی دوری   بیگانه مشو که آشنایی
همچون جرست برآید افغان   درقافلهٔ غم ار درایی
چون ازتو جدا نمی‌شود دوست   آخر تو ازو چرا جدایی
بالله بحقیقت ارنهی پای   همراه تو هم تو ره‌نمایی
گر باخبرازصفای عشقی   مگریز زما که درصف آیی
بی درد مباش اگر حریفی   بی عشق میا چو یار مایی

عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست

دل مانده زشرح عشق قاصر   برمعنی عشق نیست قادر
عشقست که درحدیث خویشست   گرنه چبود حدیث شاعر
محبوب هم او هم اومحبست   منظورهم او هم اوست ناظر
ازعشق پدید گشت اشیا   عشق است هم اوّل و هم آخر
یک عشق وهزارجان عاشق   خورشید یکی ستاره وافر
ای بیخبر از صفای باطن   آشفته مشو بروی ظاهر
آلوده بگرد نفس تا کی   درچشمه عشق گرد طاهر

باانده عشق باش خرّم　　در محنت عشق باش صابر
تاکشف کنی رموز معنی　　این بیت بدان و باش حاضر
عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست
درعالم دل یگانه عشق‌است　　مقصود درین میانه عشق‌است
ازخانهٔ دل برون منه پای　　زیرا که درون خانه عشق‌است
گر میطلبی نشان تحقیق　　تحقیق بدان نشانه عشق‌است
از عشق بجوی گنج معنی　　چون خازن این خزانه عشق‌است
هم ساقی‌وهم پیاله هم می　　هم‌مطرب و هم‌ترانه عشق‌است
عاشق‌شو و درزمانه خوش‌باش　　چون یارتو درزمانه عشق‌است
کونین بهانه‌است اینجا　　گرنه غرض ازبهانه عشق‌است
عشقست که ذات کایناتست
باقی‌همه پرتو صفاتست
دل‌چون صدفست وعشق گوهر　　کونین غلام وعشق سرور
بی عشق نبود نقش عالم　　عشق ازهمه عالمست برتر
میدان بیقین که طفل‌عشقند　　این نُه پدر و چهار مادر
هرکس که بدین ندارد اقرار　　درملت عشق هست کافر
باعشق اگر یکی‌شوی تو　　باشد خبرت‌زهفت کشور
گراهل دلی بدرد خوش باش　　ورراه روی زعشق مگذر
ازعشق اگرکنی سؤالی　　جز این ندهدجواب دیگر
عشقست که ذات کایناتست

باقی همه پرتو صفاتست
عشقست خزانهٔ الهی　　ایمن ز تباهی مناهی
مفتاح یقین بدست دل ده　　بگشای خزانهٔ الهی
بالشکرعشق شو روانه　　از ماه بگیر تا بماهی
ایمن ز بهشت ودوزخش باش　　کاندرصف عشق بی گناهی
عشق است که دین عاشقانست　　هم عشق دهد بدین گواهی
بیفایده عیب ما چه جویی　　ای دور زمان زماچه خواهی
از آه درون‌ما بیندیش　　بی‌دردی و بیخبر ز آهی
درملک وجودعشق شاهست　　وین بیت منست بیت شاهی
عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاست
ما باز سفید لا مکانیم　　روشن‌دل و وحدت‌آشیانیم
در عالم این و آن نگنجیم　　در بیضهٔ معرفت نهانیم
مارا تو مگو که طفل راهید　　طفلیم و مهندس جهانیم
برخردی ما نظر میفکن　　بالله که عظیم خرده دانیم
درهیچ زمان چو ما نیامد　　مامهدی آخرالزمانیم
ناگاه زعالمی برآییم　　وز عالم خویشتان بدانیم
گر اهل حقیقتی برون آی　　تاپیش تو این‌سخن بخوانیم
عشقست که ذات کایناتست
باقی همه پرتو صفاتست
حرفی زضمیر من ندانی　　تا دفترعشق من نخوانی

من خازن گنج ناپدیدم   گم گشتهٔ دل زبی نشانی

ترجیح بود برانس وجانت   ترجیع من ار نکو بدانی

چون بدر شوی اگر هلالی   پیدا کنمت اگر نهانی

برطور حقیقت آی و بنشین   ایمن زعقاب لن ترانی

هم موج تو هم توشو شناور   چون غرقهٔ بحر بیکرانی

جان از غم عشق زندگی یافت   بی عشق مباد زندگانی

عشقست که ذات کاینا تست

باقی همه پرتو صفاتست

*

* *

*

غزلیّات

از پیچش زلفینش شد نقد دلم پیدا   دزدان چو بهم پیچند دزدیده شود رسوا

وجهش دل وجان دیدند گشتند خریدارش   باشند خریداران چون نیک بود کالا

ازجوشش اشک من تن غرقه شود ترسم   کشتی بخطر باشد چون موج زند دریا

پیوستن تن با او از عالم وحدت دان   آنجا چه دوئی بینی چون رشته شود یکتا

عشق آتش سوزان دان جان رشته و تن شمعش   روشن بهمند اینها نی شمع تن تنها

ایمان من آن رخ دان چون شهد شهاده لب   زلف ار بمیان آید زنار شود پیدا

از هردوجهان نبود مقصود من الا هو   بی وصل لقای او مه دنیی ومه عقبا

ای بدر چه اندیشی از انده تنهایی   چون همنفس اویی ازهردوجهان فردآ

وله ایضاً

ای دیدن رخ تو مبارک بفال ما   از روی مهر ولطف نگر سوی حال ما

دور از تو داشتیم غم دوری وملال   می بود درفراق تو با غم وصال ما

نقش خیال روی توام بود در نظر   صورت نبست نقش دگر درخیال ما

مارا هوای وصل تو پرواز داد باز   ورنی شکسته بود زغم پرّ و بال ما

چون بدر تا مقابل روی تو آمدیم   از روی مهر هست نشان کمال ما

وله ایضاً

یارب امان ده جاودان سلطان خلیل الله را   در سایهٔ اقبال او شهزاده شیرانشاه را

ایوانش را کیوان یزک کاتب عطارد برفلک   وز مهر زهره مشتری بهرام همچون ماه را

کی رخنه درکارت کند چشم عدوی خفته بخت   چون دیدهٔ بیدار هست این دولت آگاه را
کعبه است و قبله کوی تو   جانرا توجّه سوی تو   از کعبهٔ جان می‌شنود ذکر خلیل الله   را
خواهان خورشید رخت بد رست کز بدرست   او   روشن بود کز هیچ رو بد نیست نیکوخواه را

ولهٔ ایضاً

چندگردد زلف گرد عارض جانان ما   لطف کن یارب بگردان این بلا از جان ما
سنبلش آشفته شد از باد کان ایمان ماست   بنگرید آخر که چون برباد رفت ایمان ما
دیدهٔ گریان ما بهر نثــــار مقدمش   هردم از دُرّ وگهر پر میکند دامان ما
ماحضر آریم پیشش دُرّ اشک خود بچشم   گر شبی خیل خیال او شود مهمان ما
گر بخواند عیب نبود ور براند حاکم است   ماگدای درگه اوییم و او سلطان ما
پا چو در بحر غمش بنهادم آب از سر گذشت   گفت مسکین غرقه شد در بحر بی پایان ما
گفتمش خورشید رویت را هوادارست بدر   گفت خواهد گشت همچون ذرّه سرگردان ما

ولهٔ ایضاً

دوست همین جاست کجایی کجا   دورمشو ای دل حیران بیا
بحر غمش موج زن و ما درو   جان بلب آورده که کو آشنا
ما همه جویاشده او در نظــــر   ما همه سرگشته و او پیش مــــا
در ره او بارگرانست ســـــر   سرکشی اینجا مکن ای ناســـزا
کون و مکان را شمرد دانــــه‌ای   مرغ دل ما چو بگیرد هـــــوا
ای که ز توحید نفس می زنی   چیست بگو معنی اِلّا و لا
بدر سخن از فلک عشق گفت   هست تفاوت ز شما تا ســـما

ولهٔ ایضاً

صنع خدا مبینم آن رخسار همچون ماه را   ای مردم صاحبنظر بینید صنع الله را
نام و نشان خویش را گم کرده ام در راه او   عمرم بپایان آمد و پایان ندیدم راه را
عشقست کوه آتشین ما کاه برگی بیش نی   چون کوه آتش سرکند خرمن بسوزد کاه را
از مهر سلطان فلک در پای اسبش سر نهد   گر بر بســاط دلبری بیند رخ آن شاه را
لعلش همیخواهد دلم دل نیست با من چون کنم   من بی دلم جان میدهم لعل لب دلخواه را
لب خشک در محشر روم فردا ز درد عشق او   سازم بخون دیده تر از گریه محشرگاه را
هر ماه یکشب بینمش چون بدر و مهر افزون شود   دیده بهر مه یکشبی چون بدر بیند ماه را

ولهٔ ایضاً

صاد چشم و دال زلف و قامت دلکش نما   زانک از آوازهٔ اینهاست عالم پر صدا
ابرو و زلف و قدت نونست و دالست و الف   هر زمان بر قصد دلها زین سه حرف آید ندا
هست آن لب همچو بی و آن زلف لام و قد الف   مانده جان عاشقان زان هرسه در قید بلا
تا دهانش هست میم و زلف و قد لام و الف   مانده ام آشفته و افتاده عشقم برملا
آن دهان و قامت و ابرو و چشم دلفریب   مانع عقلند و من از عشق آنها مبتلا
بهر آن میم دهان و دال زلف و چشم و قـــد   سرهمی بازیم و جان وینهاست مارا مدّعا
چشم شوخت عین صنع و طرّه لام و قد الف   مهر ورزد بدر با آنها که تا یابد علا

ولهٔ ایضاً

یک ره ای سرو روان برسر ما نه پا را   پیش از آن دم که بجویی و نیابی ما را

عمر مهمان عزیزست غنیمت شمریم | بکف آریم دمی بادهٔ روح افزا را
گرچه سودای غریبی بسرم بارغمست | بهوای تو بسر می برم این سودا را
باز ازچنگل زاغ محن انداخته است | کرکس پیرفلک طوطی شکرّخا را
ترسم ازغصّه امروز بفردا نرسم | کامم امروز بده وعده مده فردا را
پیش ازآن روز که از بدر نماند اثری | بنما طلعت خورشید جهان آرا را

و له ایضاً

ای حسن صفا بخش تو نور نظر ما | بی منّت مشّاطه رخ خوب تو زیبا
گر بگذری ای شوخ بدین حسن ببازار | فریاد برآید که تبارک و تعالی
درزلف تو یابیم پریشانی وآشوب | وزچشم تو بینیم همه فتنه وغوغا
بعد ازمن دلخسته بخاکم گذری کن | تا زنده شوم دیگر ازان روی دلارا
در دور فلک بدر هوادار رخ تست | مهری بنما زان رخ چون ماه خدارا

و له ایضاً

ای زاهد منکر خودآرا | مارا بچه منکری خدا را
ماییم صفات ذات بیچون | بی ذات مبین صفات مارا
از آیینه پاک کن کدورت | روشن بنگر رخ خدا را
درکبر و ریا چو کبریا نیست | باکبر مجوی کبریا را
بربدر نظر کن ازره مهر | وانگاه درو ببین صفا را

و له ایضاً

گفتم توبردی دل زما گفتا چه دل کو کی کجا | گفتم گواهست آن دهان گفتا که هیچست آن گوا
گفتم که دربحرغمت بی آشنایم چون کنم | گفتا زخود بیگانه شو تا باتو گردم آشنا

گفتم وفایی نیستت آخرچرایی این چنین | گفتا زهی سودازده ازعمرمیجو بی وفا
گفتم که شهدست آن دهن گفتا زهی شیرین سخن | گفتم که هستی دین من گفتا بدینی مبتلا
گفتم که میپیچد بهم جان دربلای زلف تو | گفتا برو ای بی جگر عاشق نپیچد از بلا
گفتم گدای تست دل برخوان وصلش خوان دمی | گفتا که ننشیند گدا برخوان وصل پادشا
گفتم هلالی گشت بدر ازمهر رویی چون بهشت | گفتا ازان روزروشنی یابد دلش درمهر صا

و له ایضاً
فی حرف الباء

ای گشته ازتاب رخت هرذرّه ای صد آفتاب | وی دیدهٔ اهل نظر دیده ترا ازصد نقاب
ای از هوای روی تو درهرسری صدشور وشر | وی زآتش سودای تو درهردلی صدسوز وتاب
ای دردل اهل صفا ازهرغم تو صد فرح | وی زاشک چشم عاشقت هرقطره صد درّخوشاب
ای سالک راه ترا درهرمقامی صد سفر | وی مفتی عشق ترا درهرسوالی صدجواب
ای درکتاب عشق تو ازبیخودی چندین سخن | وی درمیان ماوتو ازما ومن چندین حجاب
ای صوفی صافی بیا اندرصف مستان درا | تابینی ازیک جام ما افتاده صدموبد خراب
هان درمحیط ما نگر صدموج درهرقطره بین | گر غرق این معنی شوی هرقطره یابی صدسحاب
ای زاهد بیمعرفت کاندرحسابی نیستی | چون بدر روشن کن درون باشد درآیی درحساب
یابی زنظم پاک او درهرسخن چندین کمال | برخوانی از دیوان او درهرورق چندین کتاب

و له ایضاً

که دید جز گل رویت مصوّر آتش وآب | که یافت جزمی لعلت مخمّر آتش وآب
درآب وآتش ازان رونهاده ام دل وچشم | که عکس شمع رخت دیده ام درآتش وآب

چو رنگ روی تو دیدیم نیارم از تو گذشت　　کجا روم که بود در برابر آتش وآب
دلم ز آتش غم سوخت دیده آب گرفت　　به بین چه کرد بمن ای سمن بر آتش وآب
حدیث لعل تو میخواستم که بنویسم　　برآمد از ورق وکلک ودفتر آتش وآب
بفکر آتش رخسار وآب عارض تو　　بنا نهاده ام این یک غزل بر آتش وآب
ز تاب مهر رخت بدر گشت غرق عرق　　گرفته است وجودش سراسر آتش وآب

وله ایضاً

گفت ازین در جز جفا نبود نصیبت ای غریب　　رو بر آن در کرده درویشانه گفتم یا نصیب
دی بران درخواست تا گیرد رقیبت پای من　　پای انسان را کجا گیرد چه سگ باشد رقیب
بستم از سودای زلفش درمیان زنار کفر　　چون که کافر شد مسلمان برمیان بندد صلیب
گفتم ای چون بی لبت کامم ده از میم دهن　　گفت اگر تو بانصیبی کام یابی از حبیب
ماه من برجیب اگر زر دوخت بهر زیب حسن　　من بر آنجا چشم میدوزم به بین نقش عجیب
من غریبم گفتهای من غریب آمد چو من　　ای عزیزان بشنوید از من سخنهای غریب
بدر در دور فلک از غم هلالی گشته است　　تا به بیند آفتاب طلعتت را عنقریب

وله ایضاً

توجم ملک جمالی برخ وخاتمت آن لب　　شده پیرامن خاتم سپه مور مرتب
شوم از زلف تو کافر برخت آورم ایمان　　که شب وروز همینست مرا ملت ومذهب
ز نظر اشک ببارم چو برخ زلف فکندی　　که بیاران نظری هست چو شد ماه بعقرب
بسر کشتهٔ خود تیز مران اسب خدا را　　که بدامان تو خونم نجهد از سم مرکب
برسان آن لب میگون بلب تشنهٔ پرخون　　چه خورم خون دمادم بده آن جام لبالب

شب مویت شب قدرست همه شب بخیالم　　که بیکسال بود روزی جانها یک از آن شب
چه کشم ناز طبیبان چو حبیبست طبیبم　　شکرین خندهٔ او شربت حب خال بود حب
بت عشقست دلم را که جگر سوزد وجان هم　　نبرد شربت سردم ز درون گرمی این تب
برخ بدر نظر کن بنگر اختر اشکش　　نبود منع گر افتد نظر مهر بکوکب

وله ایضاً فی حرف التاء

ای که بی مهر توام یک ذره خواب وخور نیست　　جز غم عشقت مرا چیزی دگر درخور نیست
گل ندارد در گلستان با رخ او نسبتی　　بلک درخلد برین همرنگ رویش ورد نیست
با غمش پرورده ام جان ودل مجروح را　　هرگزش یاد دل مجروح غم پرورد نیست
با خیال عشق جانان خود نتواند نشست　　آنکه در بازار عشق از هردو عالم فرد نیست
تا بکی مانع شوی از درد عشق او مرا　　کی خبر دارد ز دردش هر که صاحب درد نیست
در بیابان غمش هر سالکی ناید درست　　کین ره مردان بپای هر خس ونامرد نیست
خاک بدر ار در هوایش ذره سان بر باد رفت　　با هوایش ذره ای در خاطر او گرد نیست

وله ایضاً

ای طلعت تو مطلع خورشید سعادت　　داریم نظر بارخت از عین ارادت
با آیینهٔ روی تو بینیم بسی وجه　　صد گونه بما روی نماید ز لطافت
رویت ز صفا مظهر انوار تجلی است　　تا برکه تجلی کند آن نور ولایت
ابروی تو محراب دل گوشه نشین است　　در گوشهٔ محراب کند چشم امانت
هرجا که نشینی بچنین سرکشی و ناز　　برخیزد از آن قامت دلجوی قیامت
یا بیم بعشق از رخ تو فایدهٔ روح　　داریم در آن وجه حسن حُسن کفایت

مهر مه رخسار تو با بدر قرینست — بنما رخ خود تا شود آن مهر زیادت

ولهٔ ایضاً

ای دل اورا بین که چون او دیدهٔ جان دیده نیست — هیچ شی زاشیا صفات ذات اونشنیده نیست
جلوه‌اش اهل نظر بینند با عین الیقین — اعمی مسکین چه بیند بی بصر را دیده نیست
چیده است این خسته هردم در ره صد خار فراق — کز گلستان وصال دوست یک گل چیده نیست
نیستی بی او اگر در قید هستی نیستی — نیست پیوندش بحق هر کو زخود نبریده نیست
دررهش هرکس که خودرا از غباری کم ندید — همتش بسیار عالی می نگر کم دیده نیست
بدر بین خورشید انوار تجلی دیده است — ذره‌ای از عالم معنی برو پوشیده نیست

وله ایضاً

آن مه که میرود بچنین عشوه آن کیست — روزش کجاست منزل و شب میهمان کیست
این شوخ دلفریب پری پیکر از کجاست — این طفل ناز پرور شیرین زبان کیست
این نازنین پسر که شدم عاشق خطش — در مکتب که بوده و از همدمان کیست
صراف حسن بهتر ازو جوهری نیافت — این گوهر لطیف ندانم زکان کیست
دارد هزار مشتری از هر طرف چو من — تا بخت یاری که دهد او از آن کیست
با جیم زلف و قد الف ابروی چو نون — جانیست دلپذیر ندانم که جان کیست
شد بدر چون هلال زمهر جمال او — این آفتاب حسن بدین خوبی آن کیست

وله ایضاً

بجفا کشتیم ای جان نه چنین می‌بایست — رحمی بر من مسکین حزین می بایست

خواستم کام بدشنام گشودی لب را — کام من خود همه این بود و همین می‌بایست
با من سوخته دل در صف عشاق خوش — نچنان بود عنایت نه چنین می‌بایست
تا که دیوانگی حال مرا دانستی — عالمی در همهٔ روی زمین می بایست
نسبتی تا که بود با دهن تنگ تواش — پسته را چون تو دهان شکرین می‌بایست
تا چو بالای تواش منصب عالی باشد — سرو خورشید رخ و زهره جبین می‌بایست
بدر دور از تو هلالی شد و با آن مهجور — نظر مهر تو یک ذره قرین می بایست

وله ایضاً

بچین سنبل دلبند تو که دام بلاست — بغمز نرگس فتان تو که عین جفاست
چو گیسوییت بمثل گرهزار سر دارم — چو زلف سرکش تو سر بسر پر از سوداست
نماند گوشه نشینی بدور تو که مدام — زچشم مست تو هر گوشه فتنه و غوغاست
دهان تنگ تو دل را بحقه بازی برد — زهیچ چیز چه جویم نشان که ناپیداست
کجا رسد بقدت طوبی ای بهشتی روی — که سربلندی قدت زمنصب اعلاست
فتاده است ز زلف تو کار دل در پا — ز سرو قامت تو کار جان اگر بالاست
چو ذره رو بهوای تو میکند دل بدر — از آنک مرغ دلش را همیشه میل هواست

وله ایضاً

ترا هزار کمینه چو من کجاست که نیست — مرا بجز تو نگاری خدا گواست که نیست
زحسن و نازکی و دلبری و جور و جفا — چگویم این همه هست همین وفاست که نیست
بظلم برد سر زلف تو دل از دستم — زظلم در سر آن هندوک جفاست که نیست
زباغ حسن و جمال تو بی دلان هریک — به بهره‌ای برسیدند و بهرهٔ ماست که نیست

چو برجمال تو مارا بجان نظرها هست   ترا نظر بسوی حال ما چراست که نیست

زخوان وصل تو صد همچو بنده راست نصیب   نصیب بندهٔ درویش بی نواست که نیست

گرفت بدر جهانرا بمهر طلعت تو   به بین بمهر تو آوازه اش کجاست که نیست

وله ایضاً

تیزی خنجر مژگان تو بی چیزی نیست   سرخی لعل درافشان تو بی چیزی نیست

از برم میگذری جلوه کنان میدانم   شیوهٔ سرو خرامان تو بی چیزی نیست

من ز درد تو همی گریم و تو میخندی   خندهٔ پستهٔ خندان تو بی چیزی نیست

نیست با هیچ کست جور و ستم غیر از من   با من این جور فراوان تو بی چیزی نیست

بر درت دید مرا ناله کنان گفت رقیب   که برین در همه افغان تو بی چیزی نیست

نرگست فتنه ز هر گوشه کند چیزی نیست   فتنهٔ نرگس فتّان تو بی چیزی نیست

بدر از مهر رخت نور و صفا می یابد   مهر او با رخ رخشان تو بی چیزی نیست

وله ایضاً

جان فدای او شد و سودای او از جان نرفت   سالها رفت و خیالش از دل حیران نرفت

هرگزم در دل نیامد یاد او کز درد او   صد هزاران جوی خون زین چشم خون افشان نرفت

دیده چین زلف او را دید و دل گیسوی او   دیده در چین ماند و دل جز سوی هندوستان نرفت

بر دل و جانم ز گوشه ناوکی زد غمزه اش   زخمش از دل رفت لیکن سهم او از جان نرفت

رفت همچون ذرّه خاکِ بدر برباد هوا

از دلش یک ذرّه مهر طلعت جانان نرفت

وله ایضاً

جبین و عارض و رخسار او دو سه ماهست   که این حقیر حزین را عظیم دلخواهست

براسب حسن سوارست و مه پیادهٔ اوست   بتم که بر همه خوبان بهر دو رخ شاهست

عزیز مصر جمالی چهست در ذقنت   هزار یوسف گم گشته اندران چاهست

مراست بر سر راهت هوای سربازی   گرم هوای دگر در سرست بی راهست

گرفت زلف ترا دل که تا رخت بیند   شب دراز در اندیشهٔ سحرگاهست

نظر ز تنگ دهانت نیافت هیچ نشان   از آن خیال نهانی لب تو آگاهست

به بدر کن نظر ای آفتاب عالم حسن   اگر ترا نظر مهر جانب ما هست

وله ایضاً

بی درد غم عشق تو درمان نتوان یافت   بی خار الم وصل گلستان نتوان یافت

خون شد جگرم تا که دلم یافت لبت را   بی خون جگر لعل بدخشان نتوان یافت

کم یافت توان از لب لعل تو نشانی   ره جانب مقصود فراوان نتوان یافت

گفتم نتوان یافت چو من عاشق دیگر   خندید کزین بی دل حیران نتوان یافت

ای دل مده از دست کسی را که چو اوئی   دشوار بدست آید و آسان نتوان یافت

در صدق و صفا گردِ کدورت نتوان دید   با عجب و ریا پرتو ایمان نتوان یافت

چون بدر که با دوستی و مهر تو تابد   بالله بسر دوست بدوران نتوان یافت

وله ایضاً

تا ز خورشید رخت عکسی در آب افتاده است   رفته آب از خود دلش در اضطراب افتاده است

تا صبا تاری زتاب طرّه ات بگشوده است   سنبل مسکین از آن در پیچ و تاب افتاده است
خال مشکین بر عرق کرده گل رخسار او   حبّ مشکست و موجّه در گلاب افتاده است
میکشم زان چشم و زلف و خال و قدّ و لب جفا   از غم آن جان مسکین در عذاب افتاده است
عقل و دین از دل مجو زیرا که از چشم و لبت   کافرستان دیده است و در شراب افتاده است
همچو من افتاده ای را کی در آری در حساب   زانک در کوی تو چون من بی حساب افتاده است
بدر سرگردان زخت میجوید و این روشنست   بدر در عالم زمهر آفتاب افتاده است

وله ایضاً

دوش در چشمم خیال دوست گردیدن گرفت   طفل اشکم شد روان در پاش غلطیدن گرفت
تلخ شد کام دل از بیم رقیب خرمگس   طوطی جان گر دمی زان لب شکر چیدن گرفت
ریختم[*] باران اشک از دیده گفتم رو نمای   گفت مه چون رو نماید چونک باریدن گرفت[۱]
در چمن آزادی قد تو کردم راستی   سرو رعنا از حسد[۲] چون بید لرزیدن گرفت
غنچه خود را با دهانت کرد روزی نسبتی   هرکه بشنید این سخن بر غنچه خندیدن گرفت
سنبل خود روی با زلف تو خود رامی نمود   گیسویت در تاب شد بر خویش پیچیدن گرفت
هرکسی در دور گردان پیشه ای بگرفت پیش   بدر با خورشید رویت مهر ورزیدن گرفت

وله ایضاً

دلبرا بی دل و غمگین بسفر خواهم رفت   همّتی دار کزین ملک بدر خواهم رفت
بضرورت چو ز روی تو جدا خواهم شد   با دل خسته و با خون جگر خواهم رفت

۱* - تکرارشده .   ۲ - جسد .

از غم عشق تو سودا زده و سرگردان   همچو گیسوی تو بر کوه و کمر خواهم رفت
راه سودای تو ای دوست بپایان که برد   من سرگشته در آن راه بسر خواهم رفت
میکشد دل بسوی غربتم ای یار دگر   حالیا من بغریبی دگر خواهم رفت
گر ملولی ز من دل شده ای عمر عزیز   خیر بادت که من اینک بسفر خواهم رفت
همچو بدر از غم مهر تو بسان ذرّه   گشته آواره درین راه خطر خواهم رفت

وله ایضاً

در ره ما هرچه می آید بما از راه ماست   وانچه فرمانست محکومیم چون از شاه ماست
صورت او معنی حق می نماید در نظر   ما بمعنی صورتش دیدیم وجه الله ماست
زنگ اکراه از دل چون آینه کردیم پاک   نیست با ما پاک دل آنکس که در اکراه ماست
گرچه در کوی غریبی کنج غم داریم لیک   آسمان در ملک همّت کمترین خرگاه ماست
گفتمش بدر از تو دارد در نظرها روشنی   گفت از آن در دیده می آید که خاک راه ماست

وله ایضاً

سجده بی محراب ابروی تو چندان نیز نیست   قبله غیر از کعبه کوی تو چندان نیز نیست
ماه را چندان صفت کز حسن میگویند خلق   دیدمش با پرتو روی تو چندان نیز نیست
جادویهایی که از هاروت بابل دیده ام   پیش سحر چشم فتّان تو چندان نیز نیست
مشک را با موی تو تشبیه کردن از خطاست   مشک پیش عنبر موی تو چندان نیز نیست
رشتهٔ جانست گیسویت سیه مارش مخوان   مار را نسبت بگیسوی تو چندان نیز نیست
نارون را گو که چندان نیز از بالا ملاف   کان به پیش سرو دلجوی تو چندان نیز نیست
بدر گفت آن مه ز بدمهری ندارد میل ما   گفتم آری میل او سوی تو چندان نیز نیست

وله ایضاً

سروی است راست قد توگفتیم باتو راست — آنی ورای شوخی وحسنست آن تراست
زلفت چولام وقدچوالف شکل لا بود — میل دلم بلاست اگرخود همه بلاست
با ما چراست چشم تو با ماجرا چرا — جاری است زین غم اشک من این نیزماجراست
اشکم روانه گشت ومرادم روا نگشت — حاجات نارواست مرا ازدرت رواست
از ناله همچو نایم وازمویه همچوموی — جسمم بکاست زآتش دل چشم دربکاست
درجان ماز زلف وقدت دایماست درد — کان دال زلف وقد الف بهر دام ماست
عشق توغم زداست ازوشاد خاطرم — داءِ تو غم فزاست مرا رنج غم زداست
گفتی که هاومیم مرادت نمی دهی — مارا مرادهاست زتو نه مرادهاست
بدرست نیک حال وز بدرست روشنت — کز آفتاب روی تو با نور وباصفاست

وله ایضاً

حسن تولشکرکشید ملک خور آسان گرفت — کفرسرزلف تو عالم ایمان گرفت
رنگ رخت طعنه بر لالهٔ خود روی زد — لعل لبت خرده برغنچهٔ خندان گرفت
تا نرسد دست کس برگل رخسار تو — خط خوشت خارها گرد گلستان گرفت
زلف زره پوش تو لشکر زنگی کشید — خرمن ایمان بسوخت ملک مسلمان گرفت
تیر وکمان برگرفت غمزهٔ خون ریزتو — خطهٔ دل کرد اسیر مملکت جان گرفت
لولوی ترچون بدید گوهر دندان تو — ماند بحیرت فرو دست بدندان گرفت

بدر بدور فلک نور زمهر تو یافت
ورنه که بیند ضیا چون مه تابان گرفت

وله ایضاً

شمع جمال تو چو درجمع ماست — مجمع ما جمله صفا درصفاست
درد تو درمان وغم تو فرح — زلف تو دلبند ورخت دلگشاست
مگذر ایا سرو زما کین همه — نازکی و تازگی تو ز ماست
دی دهنت خواست نمودی که ها — هیچ ندادی بگدا این چه هاست
ای شه خوبان زدرت بنده را — کام روا نیست خدا را رواست
درد جدائی توام می کشد — جور وستم خود بگذار آن جداست
روی مه و روی ترا دید بدر — گفت زهی حسن کجا تا کجاست

وله ایضاً

صبروقرار ازجان ودل تا آن بسرآمد برفت — آرام ازجان حزین عمرم بسرآمد برفت
میآمد ازبیرون درمیرفت اشکم ازنظر — جانم روان ازخود بدرچون او زدرآمد برفت
خندید در درج گهر دیدم دُر دندان او — مرجان زچشمم تاکه آن دُر درنظرآمد برفت
بنشست سروقامتش برخاست ازهرسوفغان — دل دربرم ازبیخودی چواو بیرآمد برفت
رفت ازبرم آن سیم تن دردش نرفت ازجان من — ازدیده آب حسرت وخون درجگرآمد برفت
پیک سرشک بجریم ازروم تابرقطره زد — بهرخیال روی او دربحر وبر آمد برفت
تابدر یابد پرتوی از آفتاب طلعتش — آشفته وسرگشته در دورقمر آمد برفت

وله ایضاً

عشق توسلطان تخت عالم جان آمدست — بر درش عقل مهندس بنده فرمان آمدست

در کمال حسن تو نقصان نمی بیند نظر   آن جمال با کمال این ز نقصان آمدست
لطف و حسن و نازکی و دلبری در روی تست   مهر و مه پیش رخت با ذره یکسان آمدست
جان فدای مقدم خیل خیالت رفته است   یک شبی گرد سرای دیده مهمان آمدست
در کمین استاده است از گوشه چشم مست تو   بنگر آن کافر بقصد دین و ایمان آمدست
سحرها کردند چشمان تو تا بردند دل   دلبری و ساحری درشان ایشان آمدست
لاله و گل را برویت چون توان تشبیه کرد   روی خوبت در نظر آیینهٔ جان آمدست
با خیال آن دهان عیش نهان دارد دلم   این خیال نازکست از دیده پنهان آمدست
سوز مهر از جان نخواهم کرد بیرون همچو بدر   تا مرا در دل هوای مهر جانان آمدست

وله ایضاً

غرقهٔ بحر محیط عشق در موج بلاست   هر بلا کز عشق بر عاشق رسد عین عطاست
عشق دریاییست ما چون قطره ها در ما نگر   ما ز دریاییم باز ار بنگری دریا زماست
موج و دریا و گهر هر سه چو در معنی یکیست   غرقه ام در بحر حیرت کین همه قدرت چراست
عشق وان بحر حقیقت ما ازو بیرون نه ایم   هر که با ما آشنا شد در حقیقت آشناست
روی او هر لحظه در وجهی تجلی میکند   دیده هر وجهی که می بیند ازو عین صفاست
کی رسد مرغ گمان بر اوج عشق او یقین   ذروه‌ئی دارد مقام عشق کان جوّ هماست
معنی حق مینماید صورت او در نظر   صورت او در نظر آیینهٔ گیتی نماست
دور باش از چشم من ای مانع اهل نظر   منکر اهل درون از حد برون دور از خداست
بی دلیلی نیست هرکس در طریق خویشتن   نور مهرش بدر را روشن دلیل و ره نماست

وله ایضاً

کسی کو را چو تو جانانه ای هست   ز سودایش دل دیوانه ای هست

نه من میسوزم از شمع جمالت   که در هر جانبی پروانه ای هست
از آن رو مرغ دل در دامت افتاد   که بر رویت زخالت دانه ای هست
ندارم لایقت چیزی ولیکن   دلی فی الجمله درویشانه ای هست
چرا ببریدی از ما آشنایی   میان ما مگر بیگانه ای هست
غمت را در دلم چون دید جان گفت   کجا زین کنج و زین ویرانه ای هست
ز نظم بدر می پرسی چه داری   بخوان زین گوهر یکدانه ای هست

وله ایضاً

ما گدای این دریم الله دوست   بی نوا یا نیم شیء الله دوست
خانهٔ دل کرده ایم از غیر پاک   گر مشرف میکند گه گاه دوست
در ره عشقش قدم مردانه نه   تا شود روزی ترا همراه دوست
خیمهٔ گردون بسوزانم بآه   تا برون آید ازین خرگاه دوست
آن من هردم خوش آید دوست را   چارهٔ من چیست با آن آه دوست
حاصل کونین در کشکول یافت   بر در او هر که گفت الله دوست
هرکسی را دل بچیزی مایلست   هست جان بدر را دلخواه دوست

وله ایضاً

هست ماهی کان رخ چون آفتابم آرزوست   روی پنهان میکند از من نمیدانم چه روست
مینماید رو که جان بخشم بدان روی نکو   بد مبین ای زاهد خودبین که آن روی نکوست
نیست گل را نسبتی با روی او از هیچ وجه   کاندرین رو صورتست و معنی آنجا رنگ و بوست
نسبتی کردم بتنگی با دهانش غنچه را   غنچهٔ دل تنگ ازین شادی نمی گنجد به پوست

هر زمان با دوست میگوید بدیّ ما رقیب   چند میگوید بگو آخر بدیّ ما بد اوست
از دهانش آرزو دارد دل ما بوسه‌ای   این دل بیچاره را بنگر که از هیچ آرزوست
بدر در دور قمر بر زلف او بستست دل   چون کند دل بستهٔ زلفین آن زنجیر موست

وله ایضاً

صورتت در نظر آیینهٔ جان آمده است   و اندر آن آیینه صد وجه نهان آمده است
نگر آن روی در آیینه و وجه الله بین   که برو دیدهٔ حق بین نگران آمده است
سوزم و راز تو چون شمع نیارم بزبان   بزبان آمده عاشق بزبان آمده است
تا گل روی تو از دیدهٔ من دور شدست   دل غمدیده چو بلبل بفغان آمده است
خاک در دیده‌ام ار در چمن و باغ مرا   بی تو در دیده بجز آب روان آمده است
نام آن لب بزبان گر بگذشتست دمی   در دمم آب حیاتی بدهان آمده است
حال دل عرض کنم در بر شهزادهٔ خویش   آن جوانبخت که چون بخت جوان آمده است
آنک دارد نظر از شاه ولایت همراه   زان جهت در نظر او شاه نشان آمده است
شاه خورشید نسب آنک بمهرش دل بدر   از ازل ذرّه صفت شیر ژیان آمده است
هرچه را گفت چنین است چنین است آری   از فلک هرچه چنان گفت چنان آمده است

وله ایضاً

ای که از حال دل بیچارگانت آگهیست   بر سرم بگذر که بر راه تو این خاکی رهی است
در دل از شفتالوت صد قطره خون دارم چو نار   لیکن از سیب زنخدان توام بوی بهی است
سرکشی و نازش از قد تو می باید کشید   کز هوای سرفرازی خاطر غافل تهی است
رو گدای او شو ای دل پادشاه وقت باش   هر گدا را از در او منصب شاهنشهی است

عقل را دیوانه میخوانند در بازار عشق   در جهان عشق لاف عقل عین ابلهی است
همچو خورشید است در خرگاه گردون حسن دوست   بدر کمتر ذرّهٔ آن آفتاب خرگهی است

وله ایضاً

نظر را با رخت چندین نظر هست   بصر را از تو خود نور دگر هست
مرا روی تو صد رو می‌نماید   بهر روی دلم را صد نظر هست
لطیف و نازک و شوخی و سرکش   ترا در دلبری چندین هنر هست
دهانت را سر مویی نشان نیست   خیالی می‌نماید این قدر هست
مرا از دولت عشقت کمی نیست   که سیم اشک و روی همچو زر هست
دلم گر خسته شد در درد عشقت   بجای شربتش خون جگر هست
پریشانست در دور رخت زلف   بسی آشوب در دور قمر هست
جهان گیرد چو خورشید رخت بدر   ترا یکذرّه با او مهر اگر هست

وله ایضاً

هر دمم از سوز عشقت سینه پر نار غمست   هر شبم حال پریشان همچو زلفت درهم است
در شب هجران بحمد الله که تنها نیستم   درد با دل همنشین و ناله با جان همدمست
از تو رنجورم ولی رنج تو جانرا راحتست   از تو دل ریشم ولی درد تو دل را مرهم است
پرسشم زان پیش کن کز هر که پرسی گویدت   تو بمان شاد او نماند و بی دلانرا ماتمست
دانهٔ خالت چو گندم گر طمع کردم مرنج   این گناه از آدمی نبود عجب کز آدمست
آفتاب لطفت ار یک ذرّه تابد سوی من   در برش بحر گناهم کمتر از یک شبنم است
گر هلالی گشت بدر از ضعف از مهرش چه کم   باز بفزاید چو نور مهر با او منضم است

وله ایضاً

توسلیمانی بوجه خوش دهانت خاتمست   برلب خاتم بخط سبز اسم اعظمست
باخیال چشم وقد وزلف وآن میم دهن   نقش رویت عالم حسنست وحسن عالمست
باغم من خرّمی ای جان که هیچت غم مباد   من چه غم دارم چوجان من بدین غم خرّمست
یک زمان از درد عشقت نیستم خالی از آنک   در دعشقت همدم جانست وجان همدمست
بدر اگر ازجور گردون شد هلالی کم مبین   هم شود افزون چو با مهر توجانش محرمست

وله ایضاً

هلالست ابروی شوخ ورخ خوبت مه بدرست   هران خمدیده کان روی نکورا دید از بدرست
ازآن زلف ترا خَیرٌ مِنَ اَلفِ شَهْر میخوانند   که توحور ملک قدری وموبت لَیلَةُ القَدْرست
هوای خاک پای تست جان خستهٔ مارا   بپایت گر نیندازیم پس برجان ما غدرست
دلم کی قدرآن دارد که تو مقدار او دانی   من این مقدار میدانم که دل پیش توبیقدرست
چو تیری آید ازشستت بجز در دیده ننشیند   که اندر مجمع عشّاق اورا جای درصدرست
چو شد پیوسته در محراب ابروگوشه گیرآن چشم   بدرویشی دلی دارم برآن گوشه نشین نذرست
توشمع مجمع روحی ودل پیشت چو پروانه   توخورشید جهان رایی وکمتر ذرّه ات بدرست

وله ایضاً

مطلع خورشید حسن آن صورت مستحسن است   درصفات رویش این مطلع بوجه احسنست
شام زلفش راشب تاریک هجران گفته ام   طلعت اوصبح امیّدست واین خود روشنست
رشته سان باریک گشتم درخیال آن دهان   کان دهان تنگ را نسبت بچشم سوزنست

گفتمش خال لبت را من بدندان برکنم   گفت دندان طمع برکن که این جان کندنست
گفتم ای جان از بریک وصل چندین هجر چیست   گفت من قصّابم اینجا گردرآن پا گردنست
پیرهن چون گردنش بوسید مردم ازحسد   چون کنم آن پیرهن را خون من درگردنست
زلف او دلبند ومژگان تیر وابرویش کجک   غمزه شوخ وطرّه اش طرّار وچشمش پرفنست
بدر راسرگشته دید آن ماه گفتا این ضعیف   باوجود آنک شد یک ذرّه در مهرمنست

وله ایضاً *

چون رخ رنگین اوگل درگلستان یافت نیست   درچمنها چون قدش سروی خرامان یافت نیست
کان شهدست آن دهن لطف وخوشی درشان اوست   دور ازو در تلخ کامی مانده ام کان یافت نیست
گفتمش درمان جان من دهان تنگ تست   گفت ای دلتنگ جان میده که درمان یافت نیست
روی او خورشید حسنست ودهانش ذرّه است   روشنست این ذرّه درخورشید رخشان یافت نیست
ترک چشمش غارت دین مسلمان میکند   همچو او غارتگری درکافرستان یافت نیست
غمزه اش زد ناگهان از گوشه تیری بر دلم   میرود خون از دل مجروح وپیکان یافت نیست
صورت جان مینماید روی چون آیینه اش   آنچنان وجهی دگر درعالم جان یافت نیست
دربیابان غمت سرگشته میگردم بسر   کی توان این ره بسر بردن که پایان یافت نیست
بدر را دریاب ای خورشید اوج دلبری   زانک مثل او یکی درچرخ گردان یافت نیست [1]

وله ایضاً فی حرف الجیم

سر به پیچید مرزلف توشد با ما کج   تا چه فکرست دگر درسرش از سودا کج

---

* ۱ ـ درنسخهٔ خطّی این غزل بعد از غزل بعدی که بحرف الجیم تمام میشود نوشته شده

عهد بستی توکه چون زلف درآرم بتو سر / چون بدیدم همگی بود زسرتا پا کج
دلم از ابرویت افکند نظر بر قدّت / راستست اینکه نباشد نظر دانا کج
تاکند بردل ما چشم تو تیر مژه راست / هست ابروی تو مانند کمان باما کج
تا ببازی نبرد زلف تو ازمن دل وجان / نکنم بازی بازلف کجت الاّ کج
فکرم این بود که گیرم شبی آن طرّه نشد / راستی بود زتو فکرمن شیدا کج
چونکه شد بدر زمهر تو هلالی آخر / ازچه ابروی تو بااوست زسرتاپا کج

وله ایضاً فی حرف الدال

اگر بکام رسم من ازآن دهان چه بود / ورآرمت چو کمر دست درمیان چه بود
بهستی دهن تو دلم گمان دارد / سخن کنی ویقین سازی این گمان چه بود
زسهم غمزهٔ توخسته ام بحالم اگر / ترحمی کند آن ترک ناتوان چه بود
بیا وبرسرمن نه قدم که جان دهمت / نثارخاک قدمهای تست آن چه بود
رقیب قدر رخ زردمن نمی داند / خرست وخرچه شناسدکه زعفران چه بود
توسرو باغ روانی ومی روی بی ما / اگرچو آب شویم ازپیت روان چه بود
چوذرّه بدرهوادار مهرطلعت تست / بمهرت اربکشد سر بآسمان چه بود

وله ایضاً

الوداع ای جان که ازکویت سفرخواهیم کرد / باغم وحسرت ازین منزل گذرخواهیم کرد
هرکجاکزخاک پایت ذرّه ای خواهیم دید / توتیای دیدهٔ صاحب نظرخواهیم کرد
شمّه ای گرآرد ازبویت بما بادسحر / جان فدای مقدم بادسحر خواهیم کرد
درره غربت غمت را راهبر خواهیم ساخت / زاد راه خویش ازخون جگر خواهیم کرد

اندران ساعت که درکویت وداع جان کنیم / برجمالت ازسرحسرت نظر خواهیم کرد
گرغباری بردل پاک توهست ازمابشوی / خوش برا ای جان ما کین دم سفرخواهیم کرد
گرنهی بعداز وفات ما قدم برخاک ما / چون گیاه از زیر پایت سربدرخواهیم کرد
باخیال آن میان درراه باریک سفر / همچو گیسوی تو دستی درکمرخواهیم کرد
برفلک خواهیم شد در دور رویت همچوبدر / خویش راسرگشتهٔ دورقمر خواهیم کرد

وله ایضاً

اگرم سرچوسرزلف تو خواهند برید / سرزسودای تویک موی نخواهم پیچید
برسرراه تو افتاده چوخاکم شب وروز / تاکه یک ره کف پای تو توانم بوسید
دوش باغنچه حدیث دهنت میگفتم / میشد ازغصّه جگرخون وزغم می ترکید
ریختی خونم وگفتی که ترا این چاره است / دل بیچاره ام این خود زخدا می طلبید
مستم وعاشق وامشب زسر بی ادبی / روی برخاک کف پای تو خواهم مالید
پرتومهرتو تا شعله نزد در جانم / صبح امیّد من از مشرق شادی ندمید
بود بدر ازغم خورشید رخت یک ذرّه / للّه الحمد که آن ذرّه بخورشید رسید

وله ایضاً

باش تا توقیع خطّت ای پسر پیداشود / دودآه سوزناکم را اثر پیدا شود
سربسودا چون برآرد خط بدورروی تو / صدهزار آشوب در دورقمر پیدا شود
رخ مپوش ازعاشق بیدل که روی خوب را / نورحسن ازدیدهٔ اهل نظر پیدا شود
نی غلط کردم رخت باغ خوشست وباغ را / چونک ریحان بردهد حسن دگرپیداشود
شد شب تاریک هجرم روشن از وصل رخت / تیره شب را روشنایی ازسحر پیدا شود

نقش بندی درخیالت مثل من پیدا نشد — نقش پنهان را ندیدانم مگر پیدا شود
سیل اشکم دمبدم از بحر چشم آید به بر — کی چو او یک گرم رو دربحر و بر پیدا شود
تا توهستی هست ما را اشک سیم و وجه زر — عمرها باید که باشد سیم و زر پیدا شود
مهرورزی نیست در دور قمر مانند بدر — کی شود پیدا مگر دور دگر پیدا شود

وله ایضا

پرتو مهر رخ تو ماه ندارد — کشور خوبی بجز تو شاه ندارد
میروی و صد هزار جان و دل از پی — هیچ شهی اینچنین سپاه ندارد
ساحر پرفتنه است چشم سیاهت — خانهٔ مردم چرا سیاه ندارد
آه نیارم کشید پیش رخت آه — آیینه دانی که تاب آه ندارد
رفت بزلف تو دل دلیر درافتاد — اوفتد آنکو نظر براه ندارد
زلف تو دلها بظلم کرد پریشان — هندوی ظالم دلی نگاه ندارد
نیست رقیب تو مایل رخ زردم — آن خر بیوجه میل کاه ندارد
داد ز بیداد زلف تست دلم را — داد که رحمی بداد خواه ندارد
مهر رخ آفتابت ار گنه آمد — بدر جز این ذره‌ای گناه ندارد

وله ایضاً

بکشت عشق تومارا خدا روا دارد — روا مدار نگارا خدا روا دارد
مرا بکشتی و حاجت روا نکردی هیچ — چنین رواست خدا را خدا روا دارد
چرا تو بر دل مسکین من روا داری — همیشه جور و جفا را خدا روا دارد
دلم بزلف به بندی و بر دلم هر دم — کنی حواله بلا را خدا روا دارد

زخوان حسن وجمال تو ای شه خوبان — نصیب نیست گدا را خدا روا دارد
بدرد مردم و لعلت ببوسه‌ای از من — دریغ داشت دوا را خدا روا دارد
بسوخت بدر ز مهر تو هیچ نگرفتی — طریق مهر و وفا را خدا روا دارد

وله ایضاً

تا یار زلف پرشکن از بند وا نکرد — از بند غصّه شیفتگان را رها نکرد
جانم جدا نکرد از آن بند زلف دست — تا روزگار دست زبندش جدا نکرد
آن جان و عمر گفت که باتو وفا کنم — درحسرتش بمردم و عمرم وفا نکرد
گفتم روا مکن صنما حاجت رقیب — کاین است حاجتم زتو حاجت روا نکرد
کامیش خواستم ز دهان طیره گشت و رفت — با من بهیچ چیز چگویم چها نکرد
شد بدر ذره‌ای ز غم مهر آن نگار — یک ذرّه درد خسته دلش را دوا نکرد

وله ایضاً

جان بفکر آن دهان خرسند و قانع میشود — عمر بنگر درخیال هیچ ضایع میشود
روی بنما تا رهیم از ظلم آن زلف سیاه — ظلمت شب را چراغ ماه دافع میشود
چون توانی روی پوشیدن که همچون آفتاب — نور رویت از پس صد پرده لامع میشود
هر سحر چون سر زجیب پیرهن بر میکنی — آفتابی از گریبان تو طالع میشود
هرکه از مژگان خون ریز تو میراند سخن — در دهان او زبان شمشیر قاطع میشود
خستهٔ هجر ترا نفعی بجز وصل تو نیست — گر تو زهرش میدهی محض منافع میشود
دل همیخواهد که سر پیچد زسودایت چو زلف — کام و قدّ و ابروی و چشم تو مانع میشود
جان لبت را دید و دندان طمع را تیز کرد — چون کند درویش حلوا دید طامع میشود

دور رویت را زچشم بدر میپوشدخطت   فتنه در دور قمر بنگر که واقع میشود

وله ایضاً

تا سرو تو درچمن چمان شد   روح از تن نارون روان شد
هر دل که نشان آن دهان جست   همچون دهن تو بی‌نشان شد
دل را دهنت بحقّه بازی   از ما بربود وخود نهان شد
سرّ دهنت نبود پیدا   خندید لب تو سرعیان شد
جان گفت کزان میان نشان هست   چون هیچ نیافت درمیان شد
زلف وقد و ابروی تو در دل   پیوست بدیدمش که جان شد
دل عشق ترا یقین که دانست   از هستی خویش در گمان شد
تاکرد همای عشق پرواز   لاغر تن من چو استخوان شد
با مهر تو بدر اوج بگرفت   خورشید صفت برآسمان شد

وله ایضاً

تا که آن سرو روان میل بسوی ماکرد   بتماشای قدش دیده نظر بالا کرد
دهنش مشکل ما بود و بفکرش بودیم   سخنی گفت لبش مشکل ما حلوا کرد
گفتم ای شوخ برویم ز کرم در وا کن   فتح بابی نشد وجان مرادر وا کرد
ما زسرو قد او سر نتوانیم کشید   گرچه آن سروسهی سرکشی ای ازما کرد
ریخت اندر قدمت دیدهٔ ما گوهراشک   مردمی کرد روان گوهرخود پیدا کرد
مرغ جانم که نبودش بدو عالم پروا   بهوای قد دلجوی خوشت پر واکرد
رفت بدر ازنظر مهرتو براوج علا   همّتش میل سوی منزلت اعلا کرد

وله ایضاً

تا رخ و عارض او دید نظر سرخ وسفید   ریخت اشک چو دُر وخون جگر سرخ وسفید
گفتم ار سرخ وسفیدی طلبی درنظرست   گفت هان وجه مرا نیست مگر سرخ وسفید
زان رخ چون گل وزان عارض چون برگ سمن   صورتی بست درین دیدهٔ تر سرخ وسفید
لعل ومرجان بفکندم زنظر تا دیدم   لب ودندان توچون لعل وگهر سرخ وسفید
سیم اشک ورخ زر چون ننشیند دروجه   پیش وجه توچه آرم بنظر سرخ وسفید
اشک شد سرخ زخون دیده سفید ازگریه   تا بدیدم رخت ای طرفه پسر سرخ وسفید
بدر چون دید رخ خوب ترا رنگین گفت   آفتابیست رخ آراسته درسرخ وسفید

وله ایضاً

دارم دلی بدام غمت خواهمش فکنند   بپسندمش ازکرم که تویی یاردلپسند
جز سرو قامتت نبود درخیال ما   این طبع راست بنگر واین همت بلند
شعرم زمدح شعرتوخوشبو بودچو مشک   کامم بذکر لعل تو شیرین شودچو قند
درخیل حسن چشم تو ترکیست جنگجو   زلف تو هندویی‌است زره‌پوش باکمند
بگشا نقاب از آن رخ و برما فکن نظر   باعاشقان بیدل ازین بیش رو مبند
چونت رسد گزند زچشم بدان که هست   روی توهمچو آتش وخال توچون سپند
چون آفتاب بدر زاهل کمال شد   تا یافت پرتو نظر ازمرشدخجند

وله ایضاً

دلبر چو ظلم وسرکشی آغاز میکند   آن زلف تاب داده زهم بازمیکند

پیوسته میکشد کجک تند ابروان | بس نیست تیر غمزه اش انباز میکند
گفتم بکش بناز من دل شکسته را | آن نازنین بکشتن من ناز میکند
تا دید دیده چون مه نو ابروی ترا | با طلعت تو عشق نو آغاز میکند
یکدم تو نیز با دل عشاق ساز کن | آن بینوا چو با غم تو سازمیکند
شد بدر ذرّه ای بهوایت ولی هنوز | مرغ دلش بمهر تو پرواز میکند

وله ایضاً

دل ز غمش جور و جفا میکشد | خسته دلک بین که چها میکشد
طرّهٔ او دام بلای دلست | دل بسر دام بلا میکشد
ای دل اگر میکشدت زلف یار | صبر کن و بین که کجا میکشد
دوش کشیدم بدرش ناله گفت | این سگ ما ناله چرا میکشد
سرو قدا جای تو سازم چشم | خاطرت ارجانب ما میکشد
زلف تو میگفت که بندت کنم | این همه از بهر چه وا میکشد
بدر هوادار تو گشتست از آن | مرغ دلش سوی هوا میکشد

وله ایضاً

دلم دربند جانانست و میدانم که میداند | چو زلف او پریشانست و میدانم که میداند
شب هجران و تنهایی من مهجور بیدل را | خیالش مونس جانست و میدانم که میداند
مرا میگوید آن دلبر که حالت را نمیدانم | لطیف و شوخ و پردانست و میدانم که میداند
به تیر غمزهٔ شوخش بابروی کمان دارش | هزاران جان بقربانست و میدانم که میداند
بغیر از سرکشی اینست آن سرو سمن بر را | دل ما مایل آنست و میدانم که میداند

12 Заказ № 2125

خیال لعل او باشد درون چشم من ساکن | سرشک من چو مرجانست و میدانم که میداند
زمهر و ماه رخسارش همه شب بدر سرگردان | چو اختر اشک ریزانست و میدانم که میداند

وله ایضاً

دل آرزوی دیدن روی تو میکند | صد جان فدای یک سر موی تو میکند
دل میبرد بظلم زما زلف دلکشت | وین دلبری بپشتی روی تو میکند
گل با رخ تو میکند از نازکی سخن | گستاخی ای بروی نکوی تو میکند
هر فتنه ای که میشود از گوشه ها پدید | آن چشم مست عربده جوی تو میکند
یارب چه دلفریبی و نازک بدن که دل | از هر چه هست روی بسوی تو میکند
بدنام میکند سگ کوی ترا رقیب | چون نسبتم با سگ کوی تو میکند
ماها ببوی مهر تو شد بدر زنده دل | خوش زندگانی ای که ببوی تو میکند

وله ایضاً

دلم بگرد میان تو چون کمر گردید | بجز دقیقهٔ باریک درمیانه ندید
دهان تنگ ترا عقل خرده دان داند | که او زنازکی و لطف هیچ نیست پدید
حدیث طوبی قدّت بسرو میگفتم | زمین ز شرم و حسد همچو بید میلرزید
بغنچه گفتم نسبت بدان دهان داری | گلش شکفت ز شادی و از فرح ترکید
بقامتت که رسد زانکه کلک صنع اورا | بلند و دلکش و مطبوع چست و راست کشید
بیا و وصف رخ خود زمن شنو جانا | که گوش جان سخنی پاکتر ازین نشنید
بر اوج رفت زمهر تو بدر چون خورشید
از آنکه مهر جمال ترا نکو ورزید

وله ایضاً

دلم نظرچو بروی مبارک تو گشود   هزار صورتش از وجه‌خوب روی نمود
تو آن وجود شریفی که چون تو نامده است   ز چار مادر و نه باب درجهان بوجود
مراد دل ز تو خواهیم و خود مرا د توئی   جهان لطفی و هم مقصدی و هم مقصود
ترا چو اختر سعدست و نام مسعودست   بنوش بادهٔ گلگون بطالع مسعود
شبی پری صفت ار بر وثاق من گذری   درون مجمر سینه ز دل بسوزم عود
تنی که جان بفدای غمت نکرد چه کرد   کسی که روی بخاک درت نسود چه سود
بآفتاب رخت بدر مهر می ورزید   هنوز مهر و مه و نقش کاینات نبود

وله ایضاً

دل‌شد از عشق تو بیخود چه کند   عقل با عاشق مفرد چه کند
عاشق روی تو نیکو بینست   پیش عاشق نظر بد چه کند
زلفت آشفته شد از جور خطت   خط تو می برد از حد چه کند
نارون گرچه ز بالا لافد   با تو ای سرو سهی قد چه کند
چشمهٔ خضر به پیش دهنت   نرود همچو من از خود چه کند
غنچه چون تنگ دهانت بیند   ندرد پیرهن خود چه کند
بالش و بستر ما خاک رهست   خستهٔ درد تو مسند چه کند
ذکر عشق تو همه توحیدست   سخن کفر در اشهد چه کند
بدر چون ذرّه هوا دار تو شد
گر ز مهر تو نلافد چه کند

وله ایضاً

دل من چشم تو با ناوک مژگان زد و برد   آن حرامی ره ایمان و دل و جان زد و برد
کافرچشم تو از گوشه بقصد دل تو   سحرها کرد که بر قلب مسلمان زد و برد
در دلم بود که هرگز بکسی دل ندهم   دل بیک چشمکم آن غمزهٔ فتّان زد و برد
حلقه زد بر در دل زلف تو دل و برد روان   هندوی دزد سیه کار چه آسان زد و برد
هرکرا بود سری در رهت انداخت چو گوی   زلف کژ باز تو دریافت بچوگان زد و برد
دهنت باخت نهان با دلم انگشتری ای   حقّه باز است بیک خندهٔ پنهان زد و برد
بدر بامهر تو دعوی جهانگیری کرد   طعنه برچرخ وگرو از مه تابان زد و برد

وله ایضاً

رفتی و دل منتظر از پی نگران بود   جان درقدم سرو روان تو روان بود
چشم تو اگرچه سوی من کرد اشارت   لیکن نظر مرحمتش بر دگران بود
بگذاشتی‌ام درشب هجران و برفتی   ای عهد شکن شرط محبّت نه چنان بود
تا جلوه کنان از نظرم میشدی ای جان   درحسرت تو چشم ترم اشک فشان بود
گر بر دل من داغ جدایی بنهادی   غم نیست خیال تو مرا مونس جان بود
آنروز که نقّاش ازل روی تو آراست   در دیدهٔ من نقش جمال تو عیان بود
یک ذرّه شد از حسرت روی تو دل بدر   زان رو که بخورشید جمالت نگران بود

وله ایضاً

روی تو صفا بخش صاحبنظران باشد   هرکس که ترا بیند صاحبنظر آن باشد

ز ابرو مژهٔ چشمت ازبس که کمین سازد — پیوسته بقصد من با تیر و کمان باشد
چون نرکس فتّان را ازخواب برانگیزی — از فتنه بهر کوشه فریاد وفغان باشد
آن دم که سپارم جان با درد فراق تو — بر روی تو ازحسرت چشمم نگران باشد
درحشر چو پرسندم کز دوست نشانت کو — برسینهٔ مجروحم داغ تو نشان باشد
فردا چو برآرم سر ازخاک ببوی تو — در دیدهٔ پرگردم نقش تو عیان باشد
شد بدر هلال ازغم مهری بنما با او — کز مهر تو او روزی خورشید جهان باشد

وله ایضاً

ای دل ازان تابنده مه گر بدر خواهی رو بود — وین طرفه ماه چارده چون بشمری ابرو بود
آن چشم ترک وغمزه گر خون ریز ومست بی حذر — وان زلف چون شب پرقمر آذر مکان هندو بود
رو نقش کنجشک هوس حک کن زدل ای طفل ره — تا درهوای همّتت گنجشک حک تیهو بود
دربحر تن گر نون شوی دربطن نون ذوالنون شوی — چون تو نهی بر بحر پا نون درشمارت قو بود
گیسوی اومشکین زره یک مویش ازکونین به — هردوجهان یکسوی نِه گیسوی او یکسو بود
ابروی آن ترکست یا یا بد بلاکش زان جزا — ازسهم آن یاهو مرا مقصودم از یا هو بود
ماه دوپنج وچار رو بدرم هلال ازمهر او — احوالم ازنیکو بد و روشن شود نیکو بود

وله ایضاً

درازل میل دل من همگی سوی تو بود — دیدهٔ پاک نظر منتظر روی تو بـود
پیش از آن دم که شود دور وتسلسل پیدا — صورت دور وتسلسل رخ وگیسوی تو بود
دیده از آدم خاکی اثری نادیده — سـرمهٔ اهل نظر خاک سر کوی تو بود
دیدم آن روز که مشّاطه صنعت آراست — فتنهٔ دور قمر نرکس جادوی تو بود

هندوی زلف تو زان پیش که بندد دل خلق — دل آشفتهٔ من بندهٔ هندوی تو بود
درخیالم دهن تو سریک موی نمود — جان مقیّد بخیال سریک موی تو بود
دی بر اطراف چمن جلوه کنان میرفتی — نا روان نارون از قامت دلجوی تو بود
درجهان هیچ نبود از می ومیخواره نشان — میَم از لعل تو و مستیَم از بوی تو بود
آفتاب رخت آن روز که بر عالم تافت — بدر بیچاره هلال خم ابروی تو بود

وله ایضاً

تا مرا ذکر لبت ورد زبان خواهد بود — دایما آب حیاتم بدهان خواهد بود
تا صفات لب ورخسار و قدت خواهم گفت — سخنم نازک ورنگین وروان خواهد بود
دهنت راز نهانست بهرکس مگشای — ورگشایی بیکی نکته عیان خواهد بود
زلف توجیم وقد تو الف وابرو نون — پیش ارباب دل آن صورت جان خواهد بود
بیگمان وقت اجل ذکر رخت خواهم کرد — این یقینست که ایمان من آن خواهد بود
خاک راهی که برو جلوه کنان برگذری — سـرمهٔ دیدهٔ صاحبنظران خواهد بود
بدر خواهد چو هلالی شدن از فکر وصال — نظر مهرت اگر با دگران خواهد بود

وله ایضاً

زان پیش که نی آدم ونه حور و پری بود — جان را نظری با تو زصاحبنظری بود
دی بر ورقی نام لب قند تو دیدم — وانگه چه ورق نازک وپاک وشکری بود
ای اهل نظر عاشق آن شوخ جهانم — کورا ز ازل با دل من عشوه گری بود
دل جان سپر تیر غمش کرد زهی دل — تا بود دلم پیشهٔ او جان سپری بود
جان و دل ما برد و زما روی نهان کرد — ای آدمیان آن بت عیّار پری بود

لعل دلم از خون جگر درنظر آورد --- دلبر نپذیرفت که لعل جگری بود
از مهر شبی بر طرف بدر نظر کرد --- آن از اثر ناله و آه سحری بود

وله ایضاً

سرو ناز من که مثلش کس بدلجوئی ندید --- راستی جان آفرین از عین لطفش آفرید
گر بگویم نکته ای با چشمهٔ حضر از لبش --- خواهد از خود رفت و آبش از دهان خواهد چکید
آنچه من بردم ز بار فرقت او کس نبرد --- وانچه من دیدم ز مهر طلعت او کس ندید
زلف مشکینش کشید از من دل مسکین بظلم --- حالیا دل دادم او را تا کجا خواهد کشید
شاد شو گفتی که خواهم بودنت آرام جان --- جان من دیگر ازین شادی نخواهم آرمید
گفتمت خواهم گزید آن لب گزیدی لب که نی --- خون جانم ریختی تا چند لب خواهی گزید
در رهت پرورده بودم طفل اشکی را بخون --- برچکید این دم ز گستاخی چو بر رویم چکید
گر بدوزندم نظر چشم از تو نتوان دوختن --- ور ببرّندم سر از مهر تو نتوانم برید
روز و شب سرگشته ام از مهر رویت همچو بدر --- ذرّه سان تا کی ز مهرت در جهان خواهم دوید

وله ایضاً

گر ز مو باز کنی حلقهٔ مشکینی چند --- رهد از دام بلا خاطر مسکینی چند
خستگان تو خرابند چه خوش باشد اگر --- قدمی رنجه کنی بر سر بالینی چند
چون بگویم صفت روی و لب و عارض تو --- رو نماید بدلم معنی رنگینی چند
با سیران دو زلفت نکنم وصف قدت --- سخن راست چه گویم بر کج بینی چند
چونکه کفر سر زلفین تو ایمان منست --- چه زیان باشدم از طعنهٔ بیدینی چند
بدر سرگشته ز مهر مه رویت هر شب --- ریزد از دیدهٔ خود زهره و پروینی چند

وله ایضاً

قطره‌ای دریای عمّان کی شود --- ذرّه‌ای خورشید رخشان کی شود
در طریق معرفت سرگشته ایم --- راه ما آخر بپایان کی شود
کافر عشقیم در دین یقین --- هر که کافر شد مسلمان کی شود
دین و ایمان را به نزد ما چه کار --- کفر ما همراه ایمان کی شود
عشق سلطانست و عقلش بنده است --- بندهٔ بیچاره سلطان کی شود
صاحب خاتم نگردد اهرمن --- دیو بی معنی سلیمان کی شود
بدر خود را با تو نسبت چون کند --- ذرّه با خورشید یکسان کی شود

وله ایضا

گفتم که دلم خستهٔ هجران نشود شد --- خاطر ز غم عشق پریشان نشود شد
پروانه صفت سوختم از فکر که جانم --- چون شمع ز سودای تو گریان نشود شد
گفتی که دهم کام تو خوش باش شدم شاد --- گفتم دلت از گفته پشیمان نشود شد
در محنت شیرین دل فرهاد چه سان بود --- گفتم دل من نیز بدان سان نشود شد
گفتم دل بدر از پی مهرت نرود رفت --- چون زلف تو سرگشته بدوران نشود شد

وله ایضاً

نظر هر آنکه کند با تو نیک بین باشد --- کسی که با تو نشیند علانشین باشد
لبت بنکتهٔ شیرین دل مرا بفریفت --- فریب خاطر طفلان بانگبین باشد
دل مرا بدهانت گمان هستی نیست --- اگر حدیث کنی آن گمان یقین باشد

خیال ونقش دهان ترا که دریابد — مگر دقیقه شناسی که خرده بین باشد
غریب کوی ترا راند از در تو رقیب — سگست وعادت سگ باغریب این باشد
سیه شدست زچشم تو خانهٔ مردم — که او چو دزد زهرگوشه درکمین باشد
بگریه گفتمش ای جان غم تو میکُشدم — بخنده گفت که غم نیست همچنین باشد
چو بدر اوج علا یابد آن همایون بخت — که خاک درگه سلطان علاء دین باشد

و له ایضاً

می نماید زلف ورخ آنکه تغافل میکند — بنگر آن مه راکه چون عرض تحمّل میکند
زان دهان کوکام میخواهم نمیگوید سخن — با من مسکین بهیچ آن مه تعلّل میکند
هرکه دارد باخیال آن رخ ولب مجلسی — کی دگر درعمرخود یادِ گل و مل میکند
قدرت وضع الهی را همی بیند عیان — هرکه در رخسار او یکدم تامّل میکند
میبرد دل از من ومیداردش خار وحزین — حال آن مسکین چو میپرسم تغافل میکند
گر بنالم بر گل رخسار او عیبم مکن — عندلیب این بانگ و زاری ازپی گل میکند
نیست بی‌چیزی همه فریاد بلبل درچمن — تا نه پنداری که او ازهرزه غلغل میکند
درحق ما هرچه میخواهی بگوی ای مدّعی — عاشق بیچاره درمحنت تحمّل میکند
بدر در زلف ورخ او میکند هردم نظر — این نظرها بین که در دور تسلسل میکند

و له ایضاً

مانده ام دور ز دلدار خدایا مپسند — خسته ام از غم آن یار خدایا مپسند
خوش نشستند حریفان همه باشادی وعیش — من چنین زار و دل افکار خدایا مپسند
خانهٔ دیده معیّن ز برای یارست — یار در خانهٔ اغیار خدایا مپسند

دل خود ازدست برون رفت ومن سرگردان — مانده ام بیدل و دلدار خدایا مپسند
دل که هربار کشیدی زغمش بار فراق — ناتوانست ازین بار خدایا مپسند
میکند مدّعی انکار که برگرد ازعشق — من ازان کاره واین کار خدایا مپسند
بدر چون ذرّه شد ازمهر رخ او وان ماه — دیگری راست هوادار خدایا مپسند

و له ایضاً

مرا آن دلبر سقری زبرچون بیزه میراند — چه باشد گرچو دفتینم بدستان پیش خود خواند
زشادی همچو پاتخته بیفتم درکف پایش — گر او ازمرحمت درکار من دستی بجنباند
گرم خواند نورد آسا بگیرد درکنار آن مه — عجایب دولتی باشد مرا کان روزا[1] او خواند
چو درعشقش شدم یکتا ندارم گرد ازو بر دل — زطبع تیز او هرگز نمویم گر برنجاند
بقلاب متیت او دل من میکشد هردم — نیم ما کو صفت کانجا بمویی باز میماند
چو پودی گرشوم باریک ازکارش نه پیچم سر — اگر چون هرزه گردم او بهرجانب بگرداند
چو بدرم روشنست این کار و با من کی براید کس — که تار[2] و پود این صنعت به ازمن کس نمیداند

و له ایضا

گردم ازهجر رخ وجامهٔ جان زرد وکبود — وجه من پوشش من بین بنشان زرد وکبود
درکبود ست فلک ازغم من مه زردست — هردو سرگشتهٔ دورند چنان زرد وکبود
برقع زرکش ازان ابروی نیلی برکش — که ازان گونه ندیدم بجهان زرد و کبود
گو رخ زرد بر آن خال کبودت سایم — رنگ دیگر شودم حاصل ازان زرد وکبود

---

۱ - درمتن : روزو .   ۲- درمتن : تان .

بدر درفکر رخ خویش بد ونقش فلک   بست درنظم به‌از رنگرزان زردوکبود
شاه‌ازوچون غزلی‌خواست بدینسان دربین   در ردیف ازپی آن کرد عیان زردوکبود

وله ایضاً

نمود زلف ورخ آن پسر سیاه وسفید   بماند دیدهٔ جان باز درسیاه وسفید
فلک زنقش سیاه وسفید خال ورخش   نشان نداد برین چشم‌تر سیاه وسفید
چنان مقیّد آن زلف وعارضم که مرا   نمی رود شب و روز ازنظر سیاه وسفید
سواد خطّ تو نزدیک عارضت دیدم   بچشم من شده شام وسحر سیاه وسفید
خیال خال وجبین تو در برابر ماست   نهاده‌ایم همه دیده بر سیاه و سفید
بوصف آن خط مشگین وعارض چو سمن   شدست کلک و ورق سربسر سیاه وسفید
بفکر خال ورخت بود بدر از آن روکرد   ردیف این غزل چون گهر سیاه وسفید

وله ایضاً

هست درحسن تو آنی که بجان میارزد   سرنه چیزیست که گویم بآن می‌ارزد
ما بجائی بخریم از سرکویت گردی   که چنان جنس بدین نقد روان می‌ارزد
بجهانی نفروشیم زمویت تاری   یکسر موی تو ای جان دوجهان می‌ارزد
عرق روی تو کز باغ بهشتست گلاب   قطره‌ای زان بصد آب حَیَوان می ارزد
نیست درکون مکانی بجز ازکوی توام   سرکوی تو مرا کون ومکان می ارز د
نبرم نام رقیبت که نشانش کم باد   نتوان گفت که او نام ونشان می ارزد
بدر روشن‌صفت مهر رخت میگوید
سخن پاکش از آن روی بجان می‌ارزد

وله ایضاً

هوای کوی ترا دل بجان مهوّس شد   چو دید روی تو ازعقل ودانش وحس شد
کسی که درس بشوخی گرفته بود اورا   بعلم فتنه‌گری غمزه‌ات مدرّس شد
شبی زعارضت افتاد عکس درمجلس   ستاره‌ای بدرخشید وماه‌مجلس شد
غمت که شادی جانهاست همدم ماگشت   دل رمیدهٔ مارا رفیق و مونس شد
چنان زچشم توشیخ وفقیه مست شدند   که زیب خانقه و رونق مدارس شد
بگنجها نفروشم ز درگهت گردی   هرآنک دادگهر را بخاک مفلس شد
گرفت بدر بلندی برآسمان سخن   چو طالعش بعلا کرد رومهندس شد

وله ایضاً

دل‌من جزسوی آن سروسمن بو نکشد   دل نباشد که بدان قامت دلجو نکشد
دوکمان کس به ازان طاق دوابرو نکشید   یک کمانکش بجهان غاشیهٔ او نکشد
درنظر مشتری اوارننهد قیمت و وزن   زهره گرخاک رهش را بترازو نکشد
آفتاب ارنه زرخسار تو یابد پرتو   شعلهٔ نور درآفاق بهرسو نکشد
خواهم آن غمزهٔ ترکانه نه آن زلف سیاه   دل‌من مایل ترکست بهندو نکشد
ترک چشمش که هلاک اوطلبد عالم را   عجب ار کافری او بهلاکو نکشد
هیچ نقّاش نیارد که کشد صورت او   گرکشد غیرخجالت زرخ او نکشد
اینچنین کز دوطرف جوی دوچشمست مرا   عجب ارزانک بسیحون وبآمو نکشد
بدر در دور فلک سوی تو دارد کششی
بدر نبود که بخورشید نکو رو نکشد

وله ایضاً

نام او در زبان نمی گنجد — شرح او در بیان نمی‌گنجد
درجهانست وازجهان بیرون — زانک اندر جهان نمی گنجد
هر زبانی که وصف او گوید — آن زبان در دهان نمی‌گنجد
چرخ در ریسمان نمی آید — بحر در ناودان نمی‌گنجد
زاهدا دورشو زصحبت ما — زاغ در گلستان نمی گنجد
نقش هستی بشوی از دل خویش — ما و من درمیان نمی‌گنجد
همگی اوست مایقین داریم — در دل ما گمان نمی گنجد
بدر را روشنست این معنی — پیش او این وآن نمی گنجد

وله ایضاً

وجه احسن خواست دل رزی توام آمد بیاد — یادجنّت کردجان کوی توام آمد بیاد
دم ز بوی جانفزا میزد نسیم صبحدم — جان معطّرشد ازان بوی توام آمد بیاد
هندویی دیدم بدزدی باکمین درماهتاب — ماه روی وخال هندوی توام آمد بیاد
دوش میخواندند پیشم آیت اَللّهُ نُورُ — سوره ای ازمصحف روی توام آمدبیاد
یکشب از دور وتسلسل بود ذکر اهل دور — دور روی و چین گیسوی توام آمد بیاد
ساحری دیدم که کردی خانهٔ مردم سیاه — نرگس فتّان جادوی توام آمد بیاد
بدرگشت از تاب خورشیدجمالت چون هلال — چون هلالش دیدم ابروی توام آمدبیاد

وله ایضاً

گفتم دلی آورده‌ام بپسندش ای گیسو کمند — گفت ای دلاورجان فشان درپای یاردلپسند
گفتم که بر رنگین رخت آن خال دارد وجه خوش — گفتا بدفع چشم بد بر آتش افکندم سپند
گفتم فزون شد درد وغم در رنج ناکامی مرا — گفتا چو درد افزون شود دندان توان ازکام کند
گفتم که دم زدمشک چین باسنبل زلف تویت — گفت ازخطاشد روسیه کردند اورا بندبند
گفتم که خال عارضت خواهم ولی ترسم ز زلف — گفتا چو باشد مهره‌ات از مار کی یابی گزند
گفتم که قند مصر را نسبت بدان لب کرده‌ام — گفتا چه نسبت پیش او صدکلمه بنهادست قند
گفتم بدوران بدر را خورشید رویت آرزوست — گفتا که روشن رای را دایم بود همّت بلند

وله ایضاً

گر ای پری خیال تو درعالم اوفتد — دیوانگی میان بنی آدم اوفتد
بگشای رخ که هرکه بدامت فتاده نیست — زان دال زلف ومیم دهن دردم اوفتد
بریاد آن دهن فتد ازچشمم اشک سرخ — همچون نگین لعل که ازخاتم اوفتد
پیداست تاب روی تو درآب چشم من — چون عکس آفتاب که در قلزم اوفتد
کافست ومیم نسبت زلف و دهان تو — باللّه کزین دوحرف بنسبت کم اوفتد
برهم شدست زلف تو ازآه سردمن — آری ز بادسنبل تو برهم اوفتد
چندان گریستم که فتادم زسیل اشک — دیوار چون خلل رسدش ازنم اوفتد
چون میروی بباغ زنرگس بپوش چشم — نبود که برتو دیدهٔ نامحرم اوفتد
بدر ازهوای جستن خورشیدطلعتت — هرشب زخود برآید و درعالم اوفتد

وله ایضاً

آنکس که تویی یارش زاغیارنیندیشد — گلچین گلستانت ازخارنیندیشد
جانم زمی عشقت سرمست اناالحق شد — منصورصفت واللّه از دار نیندیشد

گفتم بلبت کز تو اندیشه ندارد دل | گفت آنک مرا خواهد ناچار نیندیشد
با مهرهٔ خال تو از زلف نیندیشم | آنرا که بود مهره از مار نیندیشد
سرگشته و بیکارم از عشق تو بیحاصل | رسوای سر کویت ز انکار نیندیشد
در کوی بلا راهی هر کو طلبد باید | کز آفت جان و سر زنهار نیندیشد
چون بدر ز مهر تو یک ذرّه ندارد کم | از جور و غم گردون زنهار نیندیشد

ولهُ ایضاً

هر که در چشم پر آب نگرانم نگرد | گر روان نگذرد از پیش من آبش ببرد
من ز غم خوارم و آن مه نبود غمخوارم | من غم او خورم او هیچ غم من نخورد
پادشاهی کنم ار دوست گدایم خواند | آدمی باشم اگر او سگ خویشم شمرد
او همی خندد و من در لب او مینگرم | همچو تشنه که سوی آب زلالی نگرد
گفت اگر مرد رهی مگذر ازین در بجفا | گفتمش مرد نباشد که ازین در گذرد
بدر سرگشته بخورشید جمال رخ او | مهر میورزد و چون جان ره او می سپرد

ولهُ ایضاً

از پرده اگر صورت جانان بدر آید | حقّست که در صورت انسان بدر آید
گفتم بدرت معتکفم تا بدر آیی | گفتا بنشین دل شده تا جان بدر آید
آن خط سیه چیست بر آن عارض رنگین | دودیست که از آتش سوزان بدر آید
هر شعله که از روی تو در عالم دل زد | نوریست که از مطلع ایمان بدر آید
در دور فلک سیر کند بدر همه شب
تا روز که خورشید درخشان بدر آید

ولهُ ایضاً فی حرف الراء

ای دلم را کار و بار از زلف تو آشفته تر | رحم کن کز خون دل گشتم من آشفته تر
هست عمری تا که میگردد دل سوداییم | همچو زلف دلکشت سرگشته بر کوه و کمر
هر دمم گویی ز غم خون در جگر آرم ترا | کی کنی این لطف کاید زین غم خون در جگر

. . . . [1] . . . .

ولهُ ایضاً

یار ما را هست تابان در رخ چون نار نور | یا رب از روی نکویش دیدهٔ بد دار دور
زارم از هجران ندارم طاقت روز فراق | کی بود با خسته حال ناتوان زار زور
در ره او چون بخاکم بسپرد دست اجل | نشنود جز بوی مهرش زین تن افکار گور
بر تن عاشق حرام آمد لباس فخر و عار | عاشق آن دانم که هست از لبس فخر و عار عور
زاهد انکار نظر بازی کند از صورتش | دیدهٔ معنی ندارد هست در انکار کور
تا من بیچاره دیدم مور خطت زان خیال | نقش بندد دمبدم در دیدهٔ بیمار مور
بدر را در آتش عشق تو نوری دیگرست | میفزاید گرمی مهر تواش در نار نور

ولهُ ایضاً

هست در جانم بسی زان غمزهٔ خونخوار خار | خوار میدارد مرا پیوسته آن عیّار یار
یار چون گلزار دارد روی و من چون بلبلم | بلبلم آری که مینالم بر آن گلزار زار
زار از آنم دور از او هر بار باری میکشم | میکشم هر لحظه از هجرش دگر صد بار بار

۱- ورقی از دستنویس افتاده.

یار سودا و بلا برجان رسد از دست دل   دلبرا تخم وفا درجان سوداکار کار
کار بدر از مهر رویت روشن آمد همچو روز   روز روشن رامکن زان زلف همچون تارتار

وله ایضاً

مرغ دل باز بدام تو درافتاد اسیر   لطف کن زین دل افتاده نظر بازمگیر
زدمی آتشی از سوز درون در عالم   اشک پرورده بخون گرنشدی دامن گیر
نقش آن روی کزو دیدهٔ ما بر آبست   نتوان شست بصد خون دل از لوح ضمیر
تا تجلّی نکنی روی تو نتوان دیدن   هست نور رخ تو روشنی چشم بصیر
چندگویی برقیبان که بگیرید اورا   نظری چونک نداری بسگم نیز مگیر
من بیمار بسودای تو خوش می گردم   حاسد غمزده راگو زخم و درد بمیر
کار من روشنی از مهر جمال تو گرفت   خواند ازآنروی مرا اهل نظر بدر منیر

وله ایضاً

یار من شوخ ولطیفست وبغایت دلبر   آفتابیست وزو آمده کاکل برسر
شادی از محنت او یافت دل اهل صفا   روشن از طلعت او شد نظر اهل نظر
دل بدحال درآن چاه ذقن رفت چو خال   نیست هیچش ره بیرون شدن ازچاه خطر
گرشبی خیل خیالش گذرد برچشمم   ریزم از دیدهٔ خود درقدمش درّ وگهر
هرکجا یافت دلی کاکل او کرد به بند   تاچه دارد دگر آن هندوی ظالم درسر
جان درآغوش من آید اگرای جان یکشب   دست درگرد میان تو درآرم چو کمر
بدر در دور رخت شیفته حالست چو زلف
تاچه بیند دگران دلشده در دور قمر

وله ایضاً

ای بیوفای سخت دل ای سست عهد یار   امّید من تویی بتوهستم امیدوار
چون زلف بیقرار تو در دور روی تو   آشفته حال میگذرانیم روزگار
گفتی وفا کنم نگذارم ترا ز یاد   ای بیوفا گذاشتی ازیاد یاد دار
بیگانگی مکن که تویی آشنای جان   دوری مجو که هستم دور از رخ تو زار
ای شاه حسن عشق من بینوا نگر   جور وجفا تو میکنی وبنده شرمسار
هرشب زدیده دامن خود پرگهر کنم   تا در قدوم خیل خیالت کنم نثار
گر درکنار دیده نشانم ترا رواست   قدّ تو سرو ودیدهٔ من هست جویبار
هرگه که یاد روی تو در دل گذر کند   سربرکشد زبانهٔ شوق از دل فکار
تا نور آفتاب جمال تو دید بدر   سرگشته شد زمهر جمال تو ذرّه وار

وله ایضاً

برخاک من گربگذری بعدازمن ای صاحبنظر   بینی بیادچشم او نرگس شگفته سربسر
درحسرت چشم ولبش آندم که جان آرم بلب   ریزند بربالین من چون اشک بادام وشکر
درحشراگر آن سیمتن حال درون پرسدزمن   من لاله سان خونین کفن بنمایش خون جگر
زاکسیرخاک درگهش من روی خود زرکرده ام   آری ببین کیمیا از رو توانی ساخت زر
چشم رقیبش چارشد تابیند وخونم خورد   زان سگ که باشد چارچشم البتّه میباید حذر
ای ساقی پیمان شکن پیمانه ده پیمان شکن   زان پیشترکز خاک من پیمانه سازد کوزه گر
گفتم که ازمهر رخت شد بدر سرگردان دور
گفتا بیابد روشنی کز مهرما دارد اثر

وله ایضاً

رفتیم اشکبار و پریشان ازین دیار   با خاطر شکسته و با چشم اشکبار
بودیم ما دو یکدل و همدرد در سفر   آنهم گذاشتیم برین در بیادگار
پر ذوق بود خانهٔ دل از رخت ولی   زلف چو تار و مار تواش کرد تارمار
دربند زلف سرکش تو بسته دل شدیم   یارب مباد هیچکس آشفته روزگار
عشق تو گر بباد دهد خاک من چو گرد   ننشیند از هوای تو بر خاطرم غبار
گفتی که هرگزت نگذارم ز یاد خویش   از قول من نمیرود این قول یاد دار
بدر از هوای مهر تو سرگشته میرود   زرد و نزار در غم دوران هلال وار

وله ایضاً فی حرف الزای

دل شد بتو مایل و نظر نیز   جان خاک ره تو گشت و سر نیز
ای طرفه پسر بحسن و خلقت   واله شده مادر و پدر نیز
مدهوش رخت پری و حوری   حیران خطت مَلَک بَشَر نیز
میدارمت از میان جان دوست   ای جان و زجان عزیزتر نیز
صید تو شدم بزن به تیرم   تا دل ببر آرم و جگر نیز
در عشق تو چیست جانفشانی   آخر بتوانی این قدر نیز
گر جان برود در آرزویت   از دل نروی واز نظر نیز
با درد تو و غم تو شادم   این مونس ماست وآن دگر نیز
تا روی تو دیده ایم چون بدر
حیران شده ایم و بی خبر نیز

وله ایضاً

بمهر روی تو گفتیم مطلعی امروز   بفرخی و سعادت بطالع فیروز
فروغ روی تو هست آفتاب عالمتاب   اگرچه آتش مهر تو هست عالمسوز
نشان رمز دهان ترا که در یابد   مگر لبت که گشاید دقایق مرموز
خیال روی تو اندوختیم در عالم   کسی چوما نبود در زمانه نیک اندوز
بما بِهِ ذقن و عارض چو روز نما   که تا بوصل تو گردیم در جهان بهروز
هوای ناوک آن غمزه دارد این دل ریش   بیا بناوک غمزه دل مرا در دوز
تو جور کم نکنی ما وفا زیاده کنیم   طریق مهر و محبت ز عاشقان آموز
اگر زخاک وجودم اجل بر آرد گرد   بود غبار درت توتیای دیده هنوز
ز آفتاب رخت مهر بدر افزون شد   از آنک شمع جمال تو هست مهر افروز

وله ایضاً

ما چو گیسوی بتانیم پریشان امروز   بخت شوریدهٔ ما نیست بسامان امروز
ما غریبیم درین ملک خدا را یاران   رحمت آرید بر احوال غریبان امروز
داشتیم از غم آن پسته دهن در سر شور   دل دگر برد یکی سیب زنخدان امروز
چون گدایان همه با عجز و نیاز آمده ایم   که برد تحفهٔ ما را بر سلطان امروز
ای عزیزان نفسی چون بشما مهمانیم   شاد دارید دل خستهٔ مهمان امروز
حال فردا چو یقین نیست بهر حال که هست   میرویم از پی دل در پی جانان امروز
بدر از مهر بتان همچو هلالی شده است
میرود ذرّه صفت بی دل و حیران امروز

وله ایضاً

میخورد چشم تو خونم درجفاکاری تونیز   همچو چشم ازمین فتنه شوخ وخونخوای تونیز
تاب دادی زلف را تاکرد روزمن سیه   تابکی چون زلف خودآخرسیه کاری تونیز
تا بریزند آن دو چشم خون اشارت میکنی   آری آری سنگ دل باخونیان یاری تونیز
غمزه ات راهست درسرقصد جان ماوتو   میکنی تیزش نمیدانم چه سرداری تونیز
دل بطرّاری زمن بردی وگفتی طرّه برد   راستی چون طرّهٔ کج باز طرّاری تو نیز
زاهدا تاکی کنی انکارکارما زعشق   میکنی انکار ومیدانم در آنکاری تو نیز
گرگرفتار مهی شد بدرمنع او مکن   چند گویی چون بکارخود گرفتاری تونیز

وله ایضاً

منّة للّه که شدچشم بدیدارتو باز   دیده ام روشن که شد چشمم بدیدارتو باز
قلب من در بوتهٔ مهرت چوخالص آمدست   دیگرش از نازغم مگداز درسوز و گداز
طالب روی توام وآن قامت دلجوی تو   ازخدا وجه نکو میخواهم وعمردراز
یافتم صدگوشمال ازدست هجران همچو سنگ   تاکه یک ره یافت کارم بانوای وصل ساز
نیّت پاکم بغیرانقبلهٔ رویت نبود   درنیاز روی تو هرگه که میکردم نماز

وله ایضاً فی حرف الشین

آنک میخوانند مردم دلربا و دلبرش   عقل وهوشم بردازسرهست جان ودل برش
میکند دعوی رخش با ماه بروجه حسن   روشنست آری درین معنیست دعوی درخورش
طلعتش آیینهٔ حسنست نیک ار بنگری   صورت جان بینی اندرطلعت جان پرورش

گرنشینم یک زمان بایار سرخاردقیب   تاچه درسر دارد آن بددل که میخاردسرش
آن سهی سروم که ازمهرووفایش نیست بر   راستی خوش دولتی باشد که بینم دربرش
لعل اودر درج دُر دارد گهرهای خوشاب   کز بُن سی ودو دندان است لؤلؤ چاکرش
گفتمش بوسی بده گفتا مگو دیگر چنین   چون چنین میگوید آن دلبرچه گویم دیگرش
دل که شد سودایی زلف پریشانش مکن   گه گهی درحلقهٔ دیوانگان یادآورش
هست باهر ذرّه ای مهرت چرا بابدرنیست   ماه من نتوان شمرد آخرزذرّه کمترش

وله ایضاً

بردید دل ای خوبان ازپیش مرانیدش   وحشی صفتست آن صید ازخودمرسانیدش
بی برگ و نوایی چون در کوی شما آمد   برخوان وصال خودیک لحظه بخوانیدش
جان ودل مسکینان کردند نهان درزلف   تا رازشود پیدا ازهم بفشانیدش
راندند رقیبانم دوش از سر کوی او   گفت آن منست آن سگ زین کوچه مرانیدش
ای بیخبران ازدل منعم مکنید آخر   احوال دل عاشق چونست چه دانیدش
چون نیست مراتحفه جزناله ای وآهی   پیشش بکشید آهی ناله برسانیدش
بدر ازغم مه رویان شد شیفته وحیران   درمجمع مه رویان سودازده خوانیدش

وله ایضاً

چوازدوش افکنی آن زلف گل پوش   سرافتادگان اندازی از دوش
زچشم من روان شد چشمهٔ خون   چوازچشمم برفت آن چشمهٔ نوش
نه تنها جوی چشم ازغم پرآب است   که از سوز دلم خونست درجوش
بجانی میخرد نازی دل ازتو   بجان بفروش نازو یار مفروش

دلا درکوی اوجان ده چو رفتی — چوجانی میدهی باری درآن کوش
مرا گوید که درآغوشت آیم — زهی دولت گرم آید درآغوش
زمهرش بدر اگر گردد هلالی — نگردد ذرّه‌ای مهرش فراموش

ولهٔ ایضاً

ای بدرد تو دل دیوانه خوش — درد درجان باشد ازجانانه خوش
از تو ای بیگانه با هر آشنا — آشنا در درددل بیگانه خوش
سوختم خوش پیش شمع روی تو — سوختن میآید از دیوانه خوش
خال رخ بنما ززلف پر شکن — تا بدام افتم ببوی دانه خوش
چشم شوخ ار بازگردانی خوشست — خوش بود آن نرگس مستانه خوش
چون ببارم اشک درچشم من آی — زانکه باشد روز باران خانه خوش
بدر تا دیدست خورشید رخت — مهرورزد باتو آن فرزانه خوش

ولهٔ ایضاً

آن پری پیکر که ازجان دوسترمیدارمش — گر روان خواهدازین بیدل روان بسپارمش
کی خیال او رود از دیدهٔ گریان من — زانک همچون اشک دایم درنظرمیدارمش
دامنش در ره گرفتم گفت هی دیوانه‌ای — گفتمش دیوانه باشم گرزکف بگذارمش
یارمن چون زلف سرپیچیدوازمن رخ بتافت — من نیارم سر به پیچیدن ازو چون یارمش
گر رود آن سروقامت من چوآب ازخود روم — راست گفتم راستی را عاشق رفتارمش
خویشتن را بست برزنجیرزلف او دلم — عاقلست اوگرچه من دیوانه می‌پندارمش
گفتمش افتاد بدرخسته دل ازکار گفت — درهوای مهرخود چون ذرّه درکار آرمش

ولهٔ ایضاً

دارم نهان دردی زتو از توچه پنهان دارمش — دردت دوای دل بود من خوشتر ازجان دارمش
سودای زلف کافرت ازسرنخواهدشد برون — گرخود همه کفرست آن من هچو ایمان دارمش
اینست جزخوبی ترامسکین دلم خواهان آن — تاچند در زندان تن باحسرت آن دارمش
مستانه گرآیدشبی پیشم خیال چشم تو — آرم پیش ازخون دل بردیده مهمان دارمش
چون لاله‌ام دل سوخته داغ تودارم برجگر — پیدا کنم حال درون ازکس چه پنهان دارمش
من طفل اشک خویش راپرورده‌ام باخون دل — تاکی بگرید دمبدم درخاک غلطان دارمش
گفتم که در دورفلک مهرتودارد بدرگفت — گرترک مهرمن کند باخاک یکسان دارمش

ولهٔ ایضاً

غم اندوه جهان میگذرد خوشدل باش — جام جم گیروچومن بی خود ولایعقل باش
چه زیان گرهمه دیوانه ومستت خوانند — غافل از باده وشاهدمنشین عاقل باش
خادم مجلس رندان شو و مخدومی کن — خاک پای همه شو سرورهرمحفل باش
حاصل عیش وجوانی چه بود شاهدومی — ترک تحصیل کن و درپی این حاصل باش
خوشم آیدسخن پیرخرابات که گفت — ای جوان پیرشوی همدم اهل دل باش
نیست درقلب شتاخوبتر ازقلب ستا — برفروز آتش می فارغ ازآب وگل باش
بدر از مهربتان منزلت اعلا یافت — مهرورزی کن وشایستهٔ این منزل باش

ولهٔ ایضاً فی حرف اللّام

مراست نورنظر از لقای شاه خلیل — مراست کحل بصرخاک پای شاه خلیل

اگر زمانه ببرّد سرم بتیغ جفا / نمی رود ز سر من وفای شاه خلیل
گرش بقصد دل من رضاست جان راضی است / رضای جان نبود جز رضای شاه خلیل
بروح شیخ براهیم و حق نعمت او / که هست ورد زبانم دعای شاه خلیل
چو پادشه که سپه در پی اش روانه شوند / روانه است دعا در قفای شاه خلیل
ز راه غربت اگر با سلامت آیم باز / بتحفه جان و دل آرم برای شاه خلیل
بمنتهای بزرگی رسد ز ربّ جلیل / از آنک هست هنوز ابتدای شاه خلیل
شد ست بدر چو خورشید در جهان روشن / چو ذرّه لاف زند در هوای شاه خلیل

وله ایضاً

صا د چشمش بین دلا میم دهان و زلف دال / از خداوند صمد حاجت طلب فی کل حال
چشم و زلفش را بهم صد فتنه و آشوب هست / آن دو حرف ار بنگری صد نقش بندی در خیال
زلف او جیم و دهن میم و الف قد طره لام / هیچ نقصانی ندارد آن جمال با کمال
چشم شوخش عین سحر آمد حلالش باد سحر / شعر من در وصف آن ساحر بود سحر حلال
از دهانش جز سر موئی نمیگویم سخن / خود سخن را در محل تنگ کم باشد مجال
برکف پایش چو سر مالیدم از روی نیاز / گفت باما هر کرا سر هست باشد پایمال
زان دو زلف و زان دو رخ دوم دو روز است و دو شب / گوییا کاندر خیال ما دو ماه است و دو سال
گفتمش در خواب دیدم دوش دال زلف تو / گفت خواب کج که دیدی بر پریشانیست دال
بدر دل در حلقهٔ آن زلف کژ دم بسته است / عقده دارد در ذنب زانش خسوف است و زوال

وله ایضاً

ای رخت آیینهٔ لطف و جمال / حسن تو در دیدهٔ جان بی مثال

با دهنت هست خیالی مرا / بهتر از آن هیچ ندارم خیال
روی توام در نظر آید چو نور / یافت دلم روشنی ای زان جمال
از رخ تو هست نظر را صفا / با غم تو هست درون را ملال
هرکه برویت نظری کج گشود / بر رخ خود بست دَرِ اتصال
یک سخن از لطف بکن گرچه هیچ / در دهنت نیست سخن را مجال
مهر تو ورزید بصد وجه بدر / رو بنمودی شد از آن رو هلال

ولـه ایضاً فی حرف المیم

این همه نقش که در ملک جهان می بینم / نقش یارست بخوش وجه عیان می بینم
هست در دیدهٔ ما صورت او وجه الله / آنچه در آینهٔ ماست همان می بینم
گاه پیدا بنظر گاه نهان در جانست / همه جا اوست که پیدا و نهان می بینم
زاهدا تو نه چنانی که خدا را بینی / زانک خود بینی و غفلت نچنان[1] می بینم
هست سجّاده و تسبیح تو دام و دانه / از پی صید کسانت نگران می بینم
شیخ در صومعهٔ شید بود مست ریا / مست می های صفا پیرمغان می بینم
بدر کز پرتو خورشید رخش دارد نور / مهرورزیست که با نام و نشان می بینم

ولـه ایضاً

آن ترک سرایی اگر آید بسرایم / با اوست تماشا نکشد دل بسرآیم
عکس رخش ار بر در و دیوار من افتد / هرسوی گل و لاله بروید بسرایم

۱- درمتن - بخنان .

قد چنگ کنم رود تر از دیده گشایم   نالم چونی از پردهٔ دل خوش بسرایم
ای ترک من ای آی شبی بر سر من آی   گردد شب من روز چو آید بسر آیم
من خستهٔ عشقم بسر آیم بعیادت   زان پیش که عمرم بسر آید بسر آیم
افتاده ام از پای و نهاده برهت سر   یک ره قدمی رنجه کن آخر بسرایم
گفتی که بپای ادب آ برسر کویم   گر پای شد از دست بچشم و بسر آیم
چشمم چو سرای تو بود بحر در و چیست   این طرفه که دیدست که باشد بسر آیم
چون بدر که از مهر تو روشن شودم کار   در منزلت از چرخ معلّا بسر آیم

وله ایضاً

الف قامت و صفر دهنت یاد کنم   آه از جان کشم و ناله و فریاد کنم
چون بسودای سر زلف تو پیچم شب و روز   دل سودازده را با غم آن شاد کنم
گر کنم یاد ز عهد تو که بی بنیاد ست   گریه آغازم و زاری ز تو بنیاد کنم
الف قد بنما وز دو طرف زلف چو دال   ورنه در پیش شه از تو سخن داد کنم
من که در دور فلک بندهٔ مهرم چون بدر   خویشتن را ز غم مهر کی آزاد کنم

وله ایضاً

بی رخت گر لاله دیدم داغ بر دل یافتم   بی قدت گر سرو دیدم پای در گل یافتم
شرمم از روی تو بادا بی تو گر بر حسن گل   خاطر غمدیده را یک ذرّه مایل یافتم
بی زلال چشمهٔ نوشت که عین زندگیست   آب را در حلق تشنه زهر قاتل یافتم
بس که در سودای گیسوی تو پیچیدم چو زلف   عقل را دیوانه در بند سلاسل یافتم
ره در آن زلف سیه بردم بجست و جوی دل   لیک خود را در شب تاریک بیدل یافتم

دید آن چشم سیه را ساحر هندوستان   در زنخدانت نشان چاه بابل یافتم
بدر را در دور گردون از هوای مهر تو   روز و شب سرگشته در قطع منازل یافتم

وله ایضاً

بوفای تو جان بفدا کنم   چو جفا کنی باتو وفا کنم
بجز از جنابت بکجا روم   بجز از دعایت چه ادا کنم
بفراق تو خون جگر خورم   بهوای تو نشو و نما کنم
ره کفر گیرم ز جداییت   چو به بینمت رو بخدا کنم
چون بمنطق خوش سخنی کنی   بحدیث تو جان بفدا کنم
دل من تو برده ای زکه جویمش   ز تو دردمندم چه دوا کنم
بمقام اعلا برسم چو بدر   چو بمهر تو میل علا کنم

وله ایضاً

بیا ای مونس جانها که جز تو نیست غمخوارم   بلطف آخر غم من خور که من در دست غم خوارم
بشمشیر ار سرم برّی نه پیچم سر ز سودایت   که با عشق تو چون زلفت بهر مویی سری دارم
چو نسبت نیست با رویت ز وجه نازکی گل را   که پیش روی گلنار تو دیگر یاد گل نارم
از آسیب جفای تو چو به زر دست روی من   ز سوز شمع رخسارت اگرچه غرقه در نارم
ز بار غم چه ترسانی مرا هر بار ای ناصح   کشم بار غمش تا هست در کوی غمش بارم
مکن انکار کار من ز کار و بار من مگذر   تو در انکار من هستی و من دایم در این کارم
ز مهر طلعتت بدرم شد همچون ذرّه سرگردان
بیا ای آفتاب من ظهوری کن بدیدارم

وله ایضاً

ترا لطف خدا گفتم چه گفتم   لطیف جان فزا گفتم چه گفتم
ازان لب حاجتم چون بوسه ای بود   بکن حاجت روا گفتم چه گفتم
رقیبت را اگر گفتم که زشتست   حدیث ناسزا گفتم چه گفتم
توجان میخواستی تا رو نمایی   دهم جان رونما گفتم چه گفتم
نگویی گفتمت رنجیدی از من   بدی گفتم ثنا گفتم چه گفتم
اگر مشک خطا گفتم بزلفت   پریشانم خطا گفتم چه گفتم
هوادارست بدرت گفتم ای ماه   ترا این از هوا گفتم چه گفتم

وله ایضاً

ترا شیرین سخن گفتم چه گفتم   بت شکردهن گفتم چه گفتم
چو دلها برشکست آن زلف مشکین   من اورا پرشکن گفتم چه گفتم
مرا گفتی چه میخواهد دل تو   تو یی دلخواه من گفتم چه گفتم
دلت را برکنم گفتی بزاری   دل از من برمکن گفتم چه گفتم
رخ خوبت که دارد وجه نازک   گرش گل یاسمن گفتم چه گفتم
حدیث بدر روشنتر زماهست   گرش درّ عدن گفتم چه گفتم

وله ایضاً

چون روی تو ای حور پریروی ندیدم   گفتم سخن پاک و درین روی ندیدم
هرچند که گشتم بگلستان لطافت   همرنگ رخت لالهٔ خودروی ندیدم

گر زانک ندیدم دهنت هیچ عجب نیست   او کام جهانست ازآن روی ندیدم
کردم برخ خوب تو نسبت مه وخورشید   زیرا که به نسبت به ازآن روی ندیدم
بی رحم دل سخت ترا سنگ نگویم   کاهن نتوان گفت چنان روی ندیدم
ازجمله جهان شیفته برروی تو شد دل   من چون دل خود عاشق یکروی ندیدم
چون بدر زدام غم مهرت ره جستن   جستم بدو صد حیله وصد روی ندیدم

وله ایضاً

اگر بینی دمی دردم چو روح الله دمی دردم   بیابم زندگی دردم اگرخود مردهٔ دردم
چو آب اندر پیت گردم مزن درجان من آتش   اگرخاک رهت گردم مده بر باد چون گردم
دعای ورد رخسار توشد ورد زبان من   صفا یابد دل ودیده ازین وردم ازآن ور دم
شبی درچشم نمدیده کشیدم خاک پایت را   خجالت میکشم زان شب که خاک پایت آزردم
بدور چشم سرمستت حلال آمد می گلگون   بزرگا خرده گیرمها مکن برمن اگر خوردم
سری آورده ام بپذیر اگر بامن سری داری   میفکن کارمن درپای چون پیشت سرآوردم
رخت چون بدر تا دیدم هلالی گشتم ازمهرت   نتابم رخ زمهر تو اگرخود ذرّه ای گردم

وله ایضاً

بیا بیا که بعشقت ارادتی داریم   حبیب مایی وباتو محبتی داریم
بکنج میکده دم درکشیده ایم مدام   مرید پیرمغانیم وخلوتی داریم
چوخاک درنظر ناشناس بی قدریم   بنزد جوهر عقل تو قیمتی داریم
بنزد همت ما گنج عالمی هیچست   اگرچه هیچ نداریم همتی داریم
بصدر مصطبه داریم مسند شاهی   بقدر منزلت خویش حرمتی داریم

صحیح نیست حدیث تو واعظا کم گوی — که از فسانهٔ تو ما فراغتی داریم
حقیقتست که در عشق ما مجازی نیست — بما نکو بنگر چون حقیقتی داریم
بقدّ یار چه نسبت کنیم طوبی را — بچشم کج نظر آخر فراستی داریم
مقام بدر بلندی ز مهر دارد و ماه — بمهر دوست چو خورشید رفعتی داریم

وله ایضاً

جیم زلفش بین و بر میم دهانش کش رقم — تا بخوانی شاه ما را در جهان حسن جم
چشم او صادست و ابرو نون دهانش شکل میم — کافرم گر دین نبازم بهر کیش آن صنم
گفتم آن ابرو و چشم و آن دهان تنگ را — نون و عین و میم خواندن میتوان گفتا نعم
گفتمش زان نون و عین و میم چبود حاصلم — گفت کای درویش مسکین باش قانع با نعم
تا قد و زلف و دهان او الف لامست و میم — دور از و از لوح خاطر کی رود نقش الم
تا ز دال زلف او دورم وزان میم دهان — جز خیال او نبیند چشم خونین هیچ دم
گفتمش دورم از آن خال و از آن چشم و دهن — گفت دور افتد غریب بینوا از خال و عم
بدر دید آن چشم و آن زلف چو لام و آن دهن — گفت این خورشید خوبانست در عالم علم

وله ایضاً

خداجویان خداجویان دل گم گشته میجویم — مسلمانان مسلمانان پی گم گشته می پویم
نه سر میدانم و نه پا نه ره می بینم و نه جا — درین صحرای بی پایان نمیدانم چه آهویم
مکن منع من ای هوشیار اگر میگویمت رمزی — قوی هستم قوی هستم نمیدانم چه میگویم
گر از سودای دل روزی زنم کون و مکان برهم — مرنج از من مرنج از من که من دیوانهٔ اویم
بگلزار حقیقت شو دمی و بوی جان بشنو — که من سرگشته بیدل خراب و مست آن بویم

چه میگوئی درین معنی که هردم صورتی دارم — چه میبینی درین صورت که من نقاش جادویم
دلا همخانهٔ بدرم بیا در خانهٔ روشن — چو ذرّه بینوا آخر چه گردانی بهر سویم

وله ایضاً

خرّم آن عاشق مسکین که ننالد از غم — خوشدل آن خسته که با درد تو باشد خرّم
روی گلگون ز سرشک من غمدیده مپوش — که شود لاله و گل تازه و تر از شبنم
در مه روی دل افروز تو عقلم حیران — وز سر زلف پریشان تو کارم درهم
نیست در دیدهٔ جان غیر خیالت ساکن — نیست در خانهٔ دل جز غم عشقت محرم
دیده بر پات نمالیم مبادا که رسد — ناگه از خار مژه بر کف پای تو الم
گفته ای قهر کنم با تو بریزم خونت — گر بجای آوری این قول زهی لطف و کرم
ذرّه سان گر شوم از مهر جمال تو چو بدر — مهرت آن نیست که یک ذرّه شود از دل کم

وله ایضاً

دلا هوای قد سرو قامتی داریم — به بین چه فکر بلند و چه همّتی داریم
حدیث روی چو گلنارش ار کنیم بوجه — بشنو که نازک و رنگین عبارتی داریم
بذکر آن لب شیرین شکر سخن شده ایم — بوصف پستهٔ شورش ملاحتی داریم
بتا بروی تو کس را نظر نمی خواهیم — ز غیر روی بپوشان که غیرتی داریم
تو دولت دوجهانی ترا که دریابد — بغیر ما که بوصل تو دولتی داریم
بعشق روی تو جان باختیم و نیست زیان — درین معامله حسن کفایتی داریم
چو بدر روی ز مهر تو بر نمی تابیم
که همچو ذرّه بمهر تو شهرتی داریم

وله ایضاً

زلف دلبند ترا دام بلا می‌بینم　　چشم فتان ترا عین جفامی بینم
خط ریحان ترا سنبل چین میخوانم　　آهوی چشم ترا عین خطا می‌بینم
شام گیسوی ترا تیره صفت می یابم　　صبح رخسار ترا صدق وصفامی‌بینم
می نماید بدلم روی توهردم صدوجه　　من در آن رو بخدا نورخدا می بینم
هرکجا میگذرم بوی ترامی‌شنوم　　هرکجا مینگرم روی ترا می‌بینم
چند منعم کنی ازعشق بتان ای ناصح　　دیده بگشای ونظرکن که چهامی بینم
بدررا ذره صفت ازغم خورشیدرخان　　روز وشب شیفته در روی هوامی‌بینم

وله ایضاً

صد شکر کزین ورطهٔ خونخوار رمیدیم　　خودرا بوطن با دل بیمار کشیدیم
جزگرد وغم وغصّه دراین راه نخوردیم　　جز محنت و رنجوری از آن کار ندیدیم
اغیارتر ازیوسفیان نیست کس ای یار　　شادیم که ازصحبت اغیار بریدیم
. . .　. . .　. . .　. . .　　زان قوم وزان بیهده گفتار رمیدیم
نشکفت گل شادی ازغنچهٔ امّید　　دل لاله صفت خون شد وجزخار نچیدیم
مادرهدان دل شده دربند شماخی　　المنّة لله که بدلدار رسیدیم
یک ذرّه ندیدیم وفا ازفلک دون　　چندانک چو بدر ازپی او زاردویدیم

وله ایضاً

من که در بادیهٔ عشق توسرگردانم　　تو مپندار که ازعشق توسرگردانم

10 Заказ № 2125

پای ازدایرهٔ حکم تو بیرون ننهم　　که چو پرگار زسودات بسر گردانم
ازغم هجرتو مردم نفسی پیش من آی　　بکن ازبند غم آزاد وبسر گردانم
سرنهم درکف پایت زسرعجز ونیاز　　لایق خاک کف پای توسر گردانم
بدرسان گشته‌ام ازمهررخت سرگردان　　تو نپرسی که من ازمهرکه سرگردانم

وله ایضاً

مابوی صفای جان ازبوی تو میبوییم　　جان ودل گم گشته درکوی تومیجوییم
درروی تومی‌بینیم ازصنع خداچیزی　　وین چیز که میگوییم درروی تو میگوییم
تا پاک بود دیده دردیدن آن صورت　　هرلحظه بصد آبش ازغیرتومی شوییم
تو درنظرمایی ما مردمک چندی　　سرگشته درین وادی ازبهرتومی پوییم
تا برسروچشمها تو پای نهی یک ره　　ازخاک گیاه آسا برراه تومی روییم
آن روی چونمودی برخوبترین وجهی　　روشن دل ازان وجهیم خوش خاطرازان روییم
مانند غبار ای جان درکوی تومیگردیم　　چون بدر زمهرتو سرگشته بهرسوییم

وله ایضاً

نگارا جزغمت دلبر ندارم　　ازآن رو ازغمت دل برندارم
کنم گفتی وفا باورکن از من　　من این دعوی ز تو باور ندارم
بغمزه کشتی‌ام گفتی نکشتم　　زچشمت شاهدی بهتر ندارم
دلی آورده‌ام پیش تو بپذیر　　غریبم تحفهٔ دیگر ندارم
زمن گفتی که عاقل باش وبرگرد　　من این دیوانگی درسر ندارم
به پیش چشمهٔ نوش چوتوحور　　هوای چشمهٔ کوثر ندارم

هلالی گشتم از مهر تو چون بدر　　چگویم طالع اختر ندارم

وله ایضاً

نازان زکجا میرسی ای سرو گل اندام　　کاین آمدنت از دل ما میبرد آرام
در پیرهن پر زخیال آن تن نازک　　چون آب زلالیست که پیدا بود از جام
خال تو وزلف تو اگر حور به بیند　　فریاد برآرد که زهی دانه زهی دام
از ذوق دهم جان ودعا گویمت ای دل　　گر لب بگشایی بمن خسته بدشنام
مستم زمی لعل تو بنما دهن وچشم　　زان روکه دلم می طلبد پسته وبادام
جانم بلب آمد که دهی کام دل من　　روزی بود آیا که بیابم زلبت کام
شد بدر بدور رخ تو همچو هلالی　　در دور قمر تا چه شود حال وسرانجام

وله ایضاً

من چه سگ باشم که گویم از سگان آن درم　　گر نیم درکویت از سگ کمتر از سگ کمترم
گفته ای مگذر ازین در تا بیابی فتح باب　　چون فتوح من درین بابست ازین در نگذرم
هندوی زلف پریشان کار کافر کیش تو　　گر روان خواهد ازین بیدل روانش بسپرم
در تن خونین ندارم زاد جز خون جگر　　قوت روحی یابم ار لطف تو باشد رهبرم
گر مسلمانی بود ترک نظر از صورتت　　بس درین صورت مسلمان نیستم من کافرم
هر شبی میپرورم در دل خیالت را چو جان　　با خیالت خوش دلم زان روکه جان میپرورم
برنتابم رخ زخورشید جمالت همچو بدر　　گر هلال آسا شود از تاب مهرت پیکرم

وله ایضاً

دهانش راز پنهانست باکس زان نمیگویم　　اگر یک نکته میگویم بجز پنهان نمیگویم

حدیث پستهٔ شورش کز وحق نمک دارم　　بصد سوز درون جز با دل بریان نمیگویم
صفات بحر کمتر گوی با چشم گهر بارم　　که من آنرا به پیش دیدهٔ گریان نمیگویم
نمیگویم بچشمانش که آن رخ هست دین من　　به پیش کافران مست از ایمان نمیگویم
مرا آن غمزها کشتند کز خال وخطش گفتم　　صفات هندوان دیگر بترکستان نمیگویم
رقیبش گویدم کزوی مراگو بیغمی یا نی　　چه گویم راز با ناکس جواب آن نمیگویم

وله ایضاً

سیم اشک ار خواهی از من در نظر آرم بچشم　　ور قبول افتد گهر بیشت گهر بارم بچشم
گفته ای بردار خار از راه من با چشم تر　　ای گل ار خاری درین ره هست بردارم بچشم
گفته ای خاک درم را نگه دار ای غریب　　کحل چشمست آن نه خاک در نگه دارم بچشم
گفته ای گر عاشقی جانرا بچشم من سپار　　پیش عاشق جانسپاری چیست بسپارم بچشم
گفته ای بهر اشارتهای چشم من بمیر　　خوش اشارت میکنی ای شوخ خونخوارم بچشم
گفته ای در دیده نگذاری خیالی غیر ما　　گر به پیش آید خیال غیر نگذارم بچشم
گفته ای ای بدر هر شب تا بروز اختر شمار　　آفتاب من بیاید تو بشمارم بچشم

وله ایضاً

سر بندگی را برین در نهادم　　درین باب من بنده مقبل نهادم
ستادم بسی شب بسر بر در تو　　که تا بویی از خاک پایت ستادم
گشادم نظر روز روی تو دیدم　　از آن روز من در صفا وگشادم
مرادت دهم گفته بودی نهانی　　بدادی مرا دم ندادی مرادم
ندارم چو دل جز بعشق تو جانرا　　نه کام دلم دادی ای جان نه دادم

بجز خون دل نیست زادم درین ره   بدین زاد ازمادر دهر زادم
ز یادم نشد ذرّه‌ای مهرورزی   چو بدراز دگر مهرورزان زیادم

و له ایضاً

تا ز تو نور نظری یافتیم   تازه حیات دگری یافتیم
جان سپر تیرغمت کرد دل   پیش تواش جان سپری یافتیم
غمزهٔ ترکانهٔ مست ترا   عربده‌جو فتنه‌گری یافتیم
هیچ ندیدیم نشان زان میان   لیک خبر از کمری یافتیم
سروری ازخاک درت دیده‌ایم   زانک ازو تاج سری یافتیم
شکر که بهر دل بیمارخویش   زان رخ ولب گلشکری یافتیم
روشنیی یافت دل ما چو بدر   تاکه ز مهرت اثری یافتیم

و له ایضاً

ز زلفش چون گشایم دل که بردل بند میبینم   هزار آشفته دل دربند آن دلبند می بینم
بنزم جان لب ورخسار وچشم وخال وگفتارش   می لعل وگل وبادام ومشک وقند می بینم
دهان وقامتش بینند وهردوابرو وزلفش   که من آن پنج حرف خوش بهم مانند می بینم
توخورشیدی بدان ای جان که من ازعشق غم دارم   چه غم دارم که جان خود بدان خورسند می بینم
نتابد رخ ز مهرت بدر اگر گردد هلال از غم   که همچون ذرّه با مهرتواش پیوند می بینم

و له ایضاً

رُخَت را من مسلمان دوست دارم   مسلمانم من ایمان دوست دارم

بَرِ اهل نظرزان چشم بازم   که حسن روی خوبان دوست دارم
توجانی باتوام زنده بعالم   ترا ای زندگی جان دوست دارم
ببوی آن رخ وآن عارض وزلف   گل و نسرین و ریحان دوست دارم
بمهرت کِشته‌ام تخم امیدی   از آن گویم که باران دوست دارم
مراگرچه پریشانیست این عشق   من آن زلف پریشان دوست دارم
لبت درمان جان خستگانست   من دلخسته درمان دوست دارم
رخت خورشید وبدرش دوستدارست   مرا بنما که من آن دوست دارم

و له ایضاً فی حرف النون

ای دل چو بینی آن قد وآن زلف وآن دهان   از مصحف جمالش الف لام میم خوان
خط برخدش ز دود دل ما مرکّبست   خوانند ازآن سواد همه سورهٔ دُخان
چون شمع درتبم ز رخش خواهم آن دهن   ازشهد اگرچه هست تب گرم را عیان
درچشم ما خیال قد او عیان نمود   درعین چون الف بنشیند شود عیان
عکس رخ تو بر ورق روی زرد من   تعویذ دوستی است بمشک وبزعفران
نتوان زحال خال توگفتن بهیچ روی   چون نقطه ای فزود زبان میشود زیان
گردد هلال بدر چو شد دور ازآفتاب   دور از رخت هلال شد این بدر ناتوان

و له ایضاً

ای زلف تو هندوی پریشان   وی چشم تو ترک مست فتّان
از موی تو مشک ناب دربند   در روی تو آفتاب حیران
چشمان توکافرند و دارند   قصد دل ریش ما مسلمان

کفر سر زلف سرکش تو   برباد دهد هزار ایمان
از تو دل دردمند ما را   یک درد به از هزار درمان
تیر ستم تو بیدلانرا   مانند الف نشسته درجان
از نالهٔ بدر در غم تو   چشم فلک است زار وگریان

وله ایضاً من دُرر کلام

چشم یا صیاد دل یا شیرگیر آهوست آن   ترک یا عین بلا یا نرگس جادوست آن
یا هلال مه جبین یا حاجب گوشه نشین   یا خط طغرای نیکوئیست یا ابروست آن
صورت جانست یا آیینهٔ معنی نما   نور ایمان یا چراغ عاشقان یا روست آن
آب رنگینست یا خود آتش تر یا عذار   برگ نسرین یا سمن یا لالهٔ خودروست آن
بند و زنجیر بلا یا حلقهٔ سودائیان   طرهٔ عنبرشکن یا سنبل گلبوست آن
زلف یا رأس ذنب یا برج عقرب یا قمر   زنگی مشکین رسن یا کافر هندوست آن
در قفایش دود دل یا رشتهٔ جانهای ماست   حلقه کرده بر کمر ماریست یا گیسوست آن
نقطهٔ موهوم یا میم معمّا یا دهن   غنچه یا تنگ شکر یا حقهٔ لولوست آن
سرو بستان روان یا طوبی باغ بهشت   یا میان جان الف یا قامت دلجوست آن
آن ید بیضاست یا درآستین سیم سفید   یا رخام خام یا عاجست ویا بازوست آن
گفتهٔ بدرست برلوح فلک خواند ملک   یا حدیث مهر یا وصف رخ نیکوست آن

وله ایضاً

جان میدهم در درد تو تو بیخبر از درد من   بیدرد یکدم خوش برآ باجان غم پرورد من
افتاده ام چون خاک ره امروز بر من کن گذر   گر نی نخواهی یافتن فردا نشان ازگرد من

بعد از وفات من بیا برخاک من بنشین دمی   گلهای خونین رسته بین برسینهٔ پردرد من
دور از تو سیلاب فراق از دیده ها کردم روان   شد خانهٔ مردم خراب از اشک لالی آورد من
تاکی نگارین دستها در خون من گلگون کنی   باری ز عین مرحمت بنگر بروی زرد من
برعارض تو از چه رو پیدا شد آن خط سیه   آیینه ات بگرفت رنگ از دود آه سرد من
میباختم نرد هوس چون بدر با مهر رخت   طالع نگر نامد بدر از ششدر غم نرد من

وله ایضاً

درمیان درج گوهر لولوی لالاش بین   یعنی آن دندان نگر وان لعل شکرخاش بین
از رقیبانش مترس ارکام دل جوئی ازو   خار با خرما بود خارش مبین خرماش بین
گوید ار عشاق مائی شو خریدار رقیب   مشتری را تیز میسازد ولی کالاش بین
کرد اشارت چشم و ابرو را که دل دزدید ازو   چشم بگشا یک نظر آن طلعت زیباش بین
گفتمش سودای بوسی دارم از لبهای تو   لب گزید وگشت خندان گفت این سوداش بین
دست برمالید آن گیسو گشود و دل ربود   نار فرعونی نگر آنکه ید بیضاش بین
چشم شوخش میخورد هر لحظه خون بیدلان   شوخی و خونخواری آن نرگس شهلاش بین
بدر را از مهر کشت وگفت خواهیمش نواخت   ذره ای ننواختش عاشق نوازیهاش بین

وله ایضاً

هرکه چون صبح نزد با تو دم از صدق درون   عاقبت شد چو شفق جان و دلش غرقه بخون
وانکه در دل ز غم مهر تو دارد دردی   چارهٔ درد دل او نکند افلاطون
بختم آن زلف سیاهست خدا را بنگر   من آشفته چها میکشم از بخت نگون
دهن تنگ نمودی بسخن یک سرموی   بردی از دست بهیچ این دل تنگ محزون

تا بیایم ز توجانِ دگر ای جان بنما　　جیم زلف و الف قامت و ابروی چونون
بکن از روخطِ هندوی سیه‌کار ترا　　تا برویت ننهد پای خود از حد بیرون
مهرروی تو درون دل بدرست و ترا　　نیست یک ذرّه خبر از دل اصحاب درون

وله ایضاً

دلا گر خرده دانی آن دهان بین　　وگر باریک بینی آن میان بین
قد او سرو بستان روانست　　اگر سرو روان جوئی روان بین
خط سبزش ز لب شکّرستاند　　خطش را طوطی شکّرستان بین
چو چشمش زلف الف قد ابرویش نون　　بوجه خوش نظر کن نقش جان بین
ازان لب میکند آن خالها شیر　　مگسها بر لبش شیرین مکان بین
نشاند آن غمزه‌ام در سینه پیکان　　دلم را زخم آن پیکان نشان بین
بدوران بدر را سرگشتگیهاست　　جفا بر وی ز دور آسمان بین

وله ایضاً

دردیست مرا از تو نهان از تو چه پنهان　　خواهم که کنم بر تو عیان از تو چه پنهان
در رشتهٔ جان آتش سودای تو دارم　　چون شمع بیارم بزبان از تو چه پنهان
عشق تو که از خلق نهان داشته بودم　　شد شهره در اطراف جهان از تو چه پنهان
گفتم که نگویم غم دل تا تو ندانی　　چون فاش شد آن راز نهان از تو چه پنهان
پنهان چه کنم درد دل از تو که ترا خلق　　خوانند طبیب دل و جان از تو چه پنهان
از گل نکند راز نهان بلبل بیدل　　هست از تو مرا آه و فغان از تو چه پنهان
در دور فلک بدر بمهر تو چو خورشید　　دارد همه جا نام و نشان از تو چه پنهان

وله ایضاً

آن شوخ اگر بیگانه شد با آشنای خویشتن　　مائیم و با او تا ابد مهر و وفای خویشتن
از خویشتن بیگانه شو وز ملک تن بیرون خرام　　تا همدم جانی شوی با آشنای خویشتن
گر روز میری شمع سان شب زندگی یابی ز سر　　بینی فنای خویش را عین بقای خویشتن
تن کدورت پاک کن زآیینهٔ دل چون نظر　　وانگه به بین در آیینه وجه صفای خویشتن
خلوت سرایِ جان و دل خالی بود از غیر تو　　محرم توئی ای پادشاه اندر سرای خویشتن
من کُشتهٔ چشم توام گر ریخت خونم بی گنه　　دارم بیک غمزه ازو صد خونبهای خویشتن
تا بدر یابد روشنی از آفتاب طلعتت　　بنمای آن سرگشته را مهر لقای خویشتن

وله ایضاً

تاکی بغمزه فتنه‌ها در قصد ما انگیختن　　تاکی بتیغ کافری خون مسلمان ریختن
دلها در آب و آتش اند از عارضت تا که خطت　　خواهد از آن آشفتگی روزی غبار انگیختن
زلف کمنداندازِ تو دزدیست ظالم با زره　　الحق بجای خود بود از گردنش آویختن
نگریزم از چشمت بتا گر خود شهید او شوم　　باشد گناهی بس عظیم از کافران بگریختن
بر روی زرد بدر بین از مهر اشکی چون شفق　　شنگرف اگر کم دیده‌ای با زعفران آمیختن

وله ایضاً

چو دولت تا برفتی از کنارم ای نگار من　　بیاد قست طفل اشک دایم در کنار من
بجورم روزگار از تو جدا افکند و می‌افتد　　ندانم بی تو چون گردد بغربت روزگار من
به بینی صد گل خوش بو شگفته بر سر خاکم　　بگل گشتی اگر آیی خرامان بر مزار من

گهی کارم غم هجران که از بار جفا نالان   بدین نوعیست در دوران همیشه کار و بار من
بماندم بی گل رویت چو لاله داغ غم بر دل   چو نرگس بر سر راهست چشم انتظار من
تو بودی اختیار من دریغا رفتی از دستم   چه چاره چون ز دست من بدر رفت اختیار من
دلم از تاب هجرِ تُست همچون بدر سرگردان   نمی پرسی که چونست آن غریب روزگار من

وله ایضاً فی حرف الهاء

ای آهوان چشمت در فتنه پروریده   بر لاله زار خفته در ناز آرمیده
هر دل که دیده چشمت در عین فتنه جوئی   چون ابروی تو خود را در گوشه ای کشیده
زلف تو دزد دلهاست از گردنش بیاویز   وین طرفه کان دلاور دزدیست سر بریده
شاه فلک چو فرزین پیشت پیاده مانده   در هر بساط کز رخ شطرنج حسن چیده
از مردمی میفکن بر خاک طفل اشکم   زیرا که پروریدم او را بخون دیده
طفل سرشک گستاخ میجست در رخ من   زین رو فتاد بر خاک آن شوخ بر چکیده
سرگشته بدر مسکین از مهر ماه رویت   همچون هلال گشته در بار غم خمیده

وله ایضاً

بی روی تو ز جنّت اعلا چه فایده   بی لعل تو ز ساغر صهبا چه فایده
دارم ز زلف و قد تو دردی عجب مدار   زان دال و زان الف بجز از دا چه فایده
ما خسته ایم و فایدهٔ جان خسته هست   در حقهٔ دهان تو امّا چه فایده
کامی چو خواهم از دهنت گوییم که ها   چون هیچ نیست گفتن ازین ها چه فایده
ای بدر ذرّه ای مطلب کام ازان دهان
کودن ز هیچ چیز تمنّا چه فایده

وله ایضاً

دل ز ما بردی و رفتی ای بت رعنا که چه   کار ما چون زلف خویش انداختی در پا که چه
گفتمت بردی دلم گفتی چه دل کو دل که برد   بیدلم کردی و میگویی چه دل اینها که چه
گشتم از عشق تو سرگردان نگفتی هرگزم   کای غریب خسته زین سان بیدل و شیدا که چه
گر نمیخواهی که سوزد ز آتش غیرت دلم   رفتن و با دیگری در ساختن جانا که چه
چشمها کرده سیه بر قصد خون بیدلان   میکنی صد فتنه از هر گوشه ای پیدا که چه
سر فرو نارم برضوان با هوای کوی تو   با وجود چون تو حوری جنّت اعلا که چه
تا چو بدر از مهر رویت ذرّه سان سرگشته ام   تو همی تابی ز ما آن طلعت زیبا که چه

وله ایضاً

بدان دو رخ سپه حسن را کشید آن شاه   اسیر کرد دل خلق عالمی بدو ماه
چگونه صید نگردم که آن کمان ابرو   کشید ناوک مژگان و کج نهاد کلاه
بحسرت لب و خالش اگر بمیرم من   شراب سرخ به پیشم نهید و نقل سیاه
دمید سبزهٔ خطّت فزود مهر دلم   بلی زیاده شود دوستی ز مهر گیاه
مرا در آیینهٔ روی تو بسی نظرست   ولی بروی تو گفتن نمی توانم آه
دلم چو خال فتادست در چَهِ ذقنت   فرو هل آن رسن زلف و برکشش از چاه
دلم تو خواهی و غیر از تو دل بکس ندهم   که نیست در همه آفاق چون تو کس دلخواه
ز من چو روی گرفتی زدم بسینه دو دست   زنند دست بطشت آن زمان که گیرد ماه
ز جور دور فلک بدر چون هلالی شد
بمهر روی تو آورد همچو ذرّه پناه

وله ایضاً

زفرقتِ[1] تو بگردون کشیده‌ام ناله　　　بدرد تو زحد افزون کشیده‌ام ناله
اگر ز باد هوا ناله میکنـــد دگری　　　ولی من از دل مجنون کشیده‌ام ناله
بدان امید که سوزد دلت بنالهٔ من　　　همیشـه خسته ومحزون کشیده‌ام ناله
حذر ز نالهٔ من کن مگوکه بادهواست　　　که من زسینهٔ پرخون کشیده‌ام ناله
متاع من همگی ناله است دور از تو　　　هزار بار بگردون کشیده‌ام نالـــه
درین ردیف که پرناله است وموزونست　　　بفکر رفته وموزون کشیده‌ام ناله
حدیث ناله‌ام ای ماهرو بپرس از بدر　　　که برفلک زغمت چون کشیده‌ام ناله

وله ایضاً

کافرجادوست آن‌چشم سیاه　　　میبرد خوش خوش مسلمان را ز راه
روی تو آیینهٔ صنع خداست　　　چون توانم گفت در روی تو آه
گرگناه آمد نظر در روی تو　　　پس درین صورت منم غرق گناه
باچنین حسن ولطافت آن ذقن　　　افکند صد قصّهٔ یوسف بچاه
دزدد از هر گوشه صد دل چشم تو　　　چون کند دزدیده در مردم نگاه
چون برآری سر زجیب پیرهن　　　سر برآرد از گریبان تو ماه
تیزشد آن غمزه وخونم بریخت　　　لطفها کرد ازمنش عذری بخواه
میروی قوشون دلها درپیَت　　　همچوسلطان کز قفا دارد سپاه

---

[1] - درمتن حذف شده

گر شود روشن زمهرت کار بدر　　　کرده باشد رحمتی لطف آله

وله ایضاً

گفتم ای شاه این گدا را نزدخودخوان گاه گاه　　　گفت رو درویش ره نبود گدا را پیش شاه
گفتم اندرخون دیده خار مژگانم نگر　　　گفت نتوان کرد بر هرخار وخاشاکی نگاه
گفتم ای جان باتو نسبت کرده‌ام مه را بوجه　　　گفت آن شبگرد را بامن چه نسبت کیست ماه
گفتم ای عنبر غلام خال سبزت سرخ شد　　　گفت روی زرخرید وعنبرهندو سیاه
گفتم آهی میکشم هردم براهت گوش کن　　　گفت اگر یاد آرمت روزی بود گوشم براه
گفتم از اشکم دمیده گردکویت سبزهاست　　　گفت درهرجا که باران هست میروید گیاه
گفتم ازمهرت هلالی گشت بدر ورخ تافت　　　گفت آن سرگشته را جزمهرما نبود پناه

وله ایضاً

گفتم اندر مصرخوبانت چه خوانم گفت شاه　　　گفتم ای یوسف چه گویم زان زنخدان گفت چاه
گفتم اندرعارضت آن چیست رخشان گفت مهر　　　گفتم اندرجبهه‌ات آن چیست تابان گفت ماه
گفتم ای جان ازتو دل دانی چه خواهد گفت وصل　　　گفتم اندرکوی توبیدل چه جوید گفت راه
گفتم آن قدست الف صفرست آن فم گفت نغز　　　گفتم آن نقش ار بدل بندم چه باشد گفت آه
گفتم آه آتشینم راچه گویی گفت بـــاد　　　گفتم اندرخرمن امیّدچبود گفت کاه
گفتم ازعشقت[1] چه باشد سود عاشق گفت درد　　　گفتم ازخدمت برآن درکس چه یابد گفت جاه
گفتم ای خورشید بابدرست مهرت گفت هست　　　گفتم اورا روز وشب مهرتوخواهم گفت خواه

---

[1] - درمتن : عشت .

وله ایضاً

میروم دور از تو باحیف ودریغ و درد وآه	چشم پرآب ودلی پرآتش وحالی تباه
خومن عمرم بهجران جوبجو برباد رفت	کاه شد روی من ازجور فراق عمر کاه
آستانت درد سر بسیار دید ازمن ولی	گر بمانم زنده بازآیم براین در عذرخواه
کی بود یارب که تو با آستین مرحمت	پاک سازی روی گرد آلود من ازخاک راه
ای که ازیادم نخواهی رفت تا روز قیام	یاد میکن از وفا وخدمت من گاه گاه
یاد آور پیش ازان روزی که گویندم نماند	آن وفادار غریب خسته حال بیگناه
بدر را هرشب جهان میدید باصد روشنی	این دمش همچون هلالی بیند آنهم ماه ماه

وله ایضاً

زهی در ابروی شوخ تو فتنه پیوسته	ز سهم غمزهٔ مست تو هر دلی خسته
هرآن خدنگ که ازغمزهٔ تو آمده راست	میان جان چو الف کرده جای وبنشسته
مگر بروی تو گل لاف نازکی زده است	که هرکسی زندش برسر وکند دسته
ز بندگیِ قدت کرده سـرو آزادی	برای خدمت او نی شکر کمر بسـته
ز ذوق لعلِ تو جان داده چشمهٔ حیوان	ز لطف عارض پاک تو آب را شسـته
لبت چو نکتهٔ شیرین بخرج کرده روان	به پیش مشتریان نرخ قند بشکسـته
بگوش من خبر مقدمت رسیده شبی	ازین فرح همه شب چشم شادیم جسته
زجام عشق تومستم لب ودهان پیش آر	که هست میل دل من بشکّر و پسـته

ضعیف گشته زمهر تو بدر همچو هلال
بآفتاب جمالت چو ذرّه پیوسته

وله ایضاً

تو در هرخانه ای کایی درآید مه درآن خانه	درخشد نور خورشید سعادت درچنان خانه
اگر آید بمهمانم شبی خیل خیال تو	کنم خلوت سرای چشم ودل را میهمانخانه
بفکر آن دهان هرلحظه طبع خرده دان من	هزاران معنی نازک برآرد از نهان خانه
بزیر طاق ابرو ترک چشمت درکمین دیدم	کشیده ناوک مژگان نشسته درکمان خانه
همیجوید نشان خانهٔ دل چشم دل دوزت	بدزدان دلا ورچون توان دادن نشان خانه
چو در دل شعله زد عشق توسوزان شد درون دل	یکی درخانه ای کاتش درافتد سوزد آن خانه
میان خانهٔ اندُه مقام پست من بنگر	مکش تیغم مکن زین پیش تیزی درمیان خانه
هلالی یافت بدر ازمهر خورشید جمال تو	که در دور قمر دارد براوج آسمان خانه

وله ایضاً

ترک چشمت میکند ازگوشه باما عربده	آری آری ترک را باشد بهرجا عربده
چشم مستت راست ازهرگوشه انگیز دگر	باشدش صد فتنه وشوخی نه تنها عربده
ما ندانیم این زبخت ماست یا ازخوی تو	باهمه لطف وکرم داری و باما عربده
طفل دل تا آن دولب دیدست دربر می طپد	طفل را باشد برای قند وحلوا عربده
عاقبت آن غمزه روزی خواهدم کشتن به تیغ	کافر مستست ودارد بی محابا عربده
چون بیاد چشم مستت گفته شد این یک غزل	هرکه میخواند ردیفش نیست الّا عربده

وله ایضاً

رفتیم زگلزار تو یک برگ نچیده	دور از دهنت مانده بکامی نرسیده

بیچارهٔ دل خسته رسیده بلبش جان	یک شربت نوش از لب لعلش نچشیده
پیوسته چو ابروی تو نونست دل من	زلفین تو دالند برین قدّ خمیده
صد فتنه زهر گوشه برانگیخته چشمت	وانگاه چو ابروی تو در گوشه کشیده
گردیده سر انگشت نگارین تو نقاش	از عین تعجّب سر انگشت گزیده
یک نکته شنیده ز لبت چشمهٔ حیوان	رفته ز خود و از دهنش آب چکیده
بدر از غم مهر تو شده همچو هلالی	یک ذرّه ز خورشید جمال تو ندیده

وله ایضاً فی حرف الواو

ای ایزدت آراسته بی منّت مشّاطه رو	در روی تو خوش مطلعی گفتیم بر وجه نکو
با تو برابر کی شود آیینه وین خود روشنست	گردد ز خجلت رو سیه یکدم گر استد روبرو
در حلقهٔ سودای تو آشفته چون موی توام	میداند احوال مرا زلف سیاهت مو بمو
قصد سر ما میکند هندوی زلف سرکشت	خون دل ما میخورد آن چشم مست فتنه جو
زاهد چه میخواهی ز ما بگذار ما را با غمش	در کار ما و فعل خود باری چه می بینی بگو
ای صوفی از بهر خدا فریاد بی حاصل مزن	بی درد تا کی میزنی در مجمع ما های و هو
خواهی که روشن گرددت خورشیدسان راز فلک	چون بدر با خون جگر رو دفتر و دیوان بشو

وله ایضاً

حسن رخ جانان نگر جان و جهان حیران درو	مرآت وجه الله بین خوش صورت انسان درو
ای دیدهٔ اهل بصر آن زلف و عارض کن نظر	هم نور در ظلمت نگر هم کفر بین ایمان درو
والشمس واللیل و دخان زان روی و موی و خط بخوان	هان مصحف روشن بیان هان سوره فرقان درو
پیش لبش میر از هوس کو زندگی بخشد بکس	هست آن دهن عیسی نفس وین معجز پنهان درو

گر آب حیوان خوانم آن لب را ز حیوانی بود	کز خود رود گو بنگرد سرچشمهٔ حیوان درو
اندر دل سختش کند روزی سرایت اشک من	گو سنگ باشد هم کند روزی اثر باران درو
گو بدر در دور فلک روشن بود نبود عجب	زان رو که باشد پرتو مهر رخ جانان درو

وله ایضاً

تا دیده دلم حلقهٔ سودای تو با بو	افتاد دران حلقه بغوغای تو با بو
لبهای تو صد جان بیکی بوسه ستاند	شی‌لله از آن بوسه لبهای تو با بو
هستم سگ تو طوق وفای تو بگردن	کی روی به پیچیده‌ام از رای تو با بو
من حلقه بگوشان ترا حلقه بگوشم	بردست و دلم کاکل زیبای تو با بو
در دور فلک بدر گرفتست جهان را	با مهر رخ مملکت آرای تو با بو

وله ایضاً

هر که پوشد کسوت جان از طراز عشق تو	سر بر آرد از گریبان نیاز عشق تو
بود جانم در ریاض عقل طاوس فلک	صید کردش چون کبوتر شاهباز عشق تو
در مقام ار هست زاهد را نوای پنجگاه	بینوا بیهاست در راه حجاز عشق تو
بر سر کوی غمت کو کعبهٔ اهل صفاست	دل بخون سازد وضو بهر نماز عشق تو
قلب ما در بوتهٔ غم ز آتش غیرت گداخت	تا بر آمد پاک و خالص از گداز عشق تو
دارم از ناله سرود و در نظر صد رود تر	هر شبم در بزم جان اینست ساز عشق تو
از ازل با مهر رویت پاک میبازیم عشق	در نظر آلوده نبود پاکباز عشق تو
عاشقان سر باختند اما نکردند آشکار	مهر خاموشی است بر لبها ز راز عشق تو
داشت از خورشید مهرت بدر چندین روشنی	چون هلالش کرد درد جانگداز عشق تو

وله ایضاً

زچشم من نخواهد شد خیال آن چنان ابرو   اگرچه نقش میبندم خیال کج از آن ابرو
ز روی و ابرویش بینم قمر در قوس پیوسته   که رویش ماه تابانست و مانند کمان ابرو
حرامی ترک چشم او کمین کرده زهر گوشه   نشسته با کمان بر طاق همچون پاسبان ابرو
ازان چشم و جبین جانرا اشارتهای وصل آید   اگر نه حاجب کج باز باشد در میان ابرو
نباشد طوبی و مه را بقد و روی او نسبت   نه طوبی خال و خط دارد نه ماه آسمان ابرو
جهان جان و دل بگرفت ابروی کمان دارش   بصد قرن آنچنان ناید زهی صاحبقران ابرو
اگرچه بدر چون خورشید نوری داشت از رویش   هلالی گشته است امروز در سودای آن ابرو

وله ایضاً

ای دل سودا زده هندوی تو   جان من آویخته از موی تو
شربتم از شکّر لب ده که باز   خسته ام از غمزهٔ جادوی تو
گر ببرند از تن من سر چو زلف   من نبرم از سر گیسوی تو
خوش رود از دیدهٔ غمدیده ات   چون رود از دیدهٔ من روی تو
تا دل من هندوی خال تو شد   شد دل من هندوی هندوی تو
میل تو گر نیست سوی بدر هست   خاطر آن شیفته دل سوی تو

وله ایضاً فی حرف الیاء

ای صورت تو مطلع انوار خدایی   بر معنی حق داده جمال تو گوایی
تو صنع خدای و رخت آیینهٔ صنع است   بنمای در آیینه بما صنع خدایی

صد معنی نازک بدلم روی نماید   چون بر فکنی برقع و آن رو بنمایی
ای دیده اگر دیده ای آنروی صفابخش   بگشا نظر دیده که در عین صفایی
در فکر میان و دهنش نیک فرو رو   تا این دو معمّای مُخیّل بگشایی
ای خواجه تو این معنی باریک ندانی   ما دام که وا ماندهٔ دستار و قبایی
چون بدر شود کار تو روشن بحقیقت   گر بر فلک عشق چو خورشید برایی

وله ایضاً

ای راه رو عشق تو هردم بهوایی   بیمار تو هر لحظه گرفتار بلایی
مهجور ترا نیست بجز نام تو ذکری   عشّاق ترا نیست بجز کوی تو جایی
هرکج نظری محرم راز تو نگردد   دولت ندهد دست بهر بی سروپایی
روی تو صفابخش دل غمزدگانست   بنمای که داریم در آن وجه صفایی
تاکی چو نی از سوز درون ناله برآریم   آخر رسد این ناله و فریاد بجایی
سوّیست در آواز درا کعبه روان را   گر بی خبرش می شمرد هرزه درایی
چون ذرّه هوادار تو گشتست دل بدر   مرغیست که با مهر تواش هست هوایی

وله ایضاً

باچنین نازکی و سرکشی و رعنایی   آخر ای سرو خرامان ز کجا می آیی
جان کنم پیشکش مقدم تو یا دل ریش   هردو از بهر تو دارم توچه میفرمایی
این چنین عشوه گریها که تو داری امروز   صدهزاران دل اصحاب نظر بربایی
زلف تو هندوی شوخست فرومگذارش   که ازو شد دل ما شیفته و سودایی
از دهان تو چو کام دل خود می طلبم   میگزی آن لب شیرین و شکر می خایی

از دل من نرود نقش خیالت که مدام   باخیال تو کنم دفع غـم تنهایی
کار بدر ازنظر مهر تو روشن گردد   روی بنمای که خورشید جهان آرایی

و له ایضاً

ای بت مغبچه با این خوشی و زیبایی   گر به بتخانه روی قیمت بت افزایی
گر سوی صومعه ها بنگری از گوشهٔ چشم   باشارت دل صد گوشه نشین بربایی
چشم تو کافرستست و تو ترسا بچه‌ای   کی بدین من مسکین مسلمان آیی
دین عیسی تو ورزم پسر مریم پاک   بامن ار کج نروی همچو خط ترسایی
مرده‌ام از غمت این دم سخنی کن ای بت   مرده را زنده کنی با نفس عیسایی
دل آشفته‌ام از بند بلا نگشاید   تا تو زنار سر زلف سیه نگشایی
واعظا گر تو بدانی که چه مذهب دارم   مذهب و ملت خود را بخدا نستایی
وعظ و افسانه ندارد بر ما قدر[1] می آر   باده پیمای چرا باد همی پیمایی
مانع بدر مشو کو سخن روشن گفت   سخن اینست خدا را تو چه میفرمایی

و له ایضاً

ای دل پر درد نالان آه و زاری تا بکی   صبر کن در نامرادی بی قراری تا بکی
همچو گیسوی بتان تا چند فکر پیچ پیچ   همچو زلف دلبران آشفته کاری تا بکی
دست از جان شسته و آواره خوام شد بگو   میروی در انتظارم میگذاری تا بکی
باغبانا چون نچیدم از گلستانت گلی   شرم بادت با من دلخسته خواری تا بکی

۱- درمتن : قدری .

بلبلا چون در گل خودرو نمی یابی وفا   درهوایش این همه فریاد و زاری تا بکی
تا بکی بار غم و محنت بَریم از روزگار   محنت ایام چند و بردباری تا بکی
چونک بی مهرست ای بدر آن مه ابرو هلال   درغم او چون ستاره اشکباری تا بکی

و له ایضاً

ای که بناز میروی سرو روان کیستی   باد فدات جان من مونس جان کیستی
شیفته‌ام ز زلف تو دام بلای کیست آن   خسته‌ام ازخدنگ تو سخت کمان کیستی
ما بتو عاشقیم و تو مایل ما نمی‌شوی   جان و جهان بگو بما جان و جهان کیستی
جان و دلم ربوده‌ای درد و غم فزوده‌ای   دوش بَبر که بوده‌ای امشب از آن کیستی
وصل تو نیست حاصلم داغ تو ماند بر دلم   من بنشان و داغ تو تو بنشان کیستی
برفکن ای فرشته خو برقع ازان رخ نکو   مرده‌ام از غمت بگو قوت روان کیستی
شد ز هلال ابرویت بدر بسان ذره‌ای   هیچ نپرسیش که از خسته دلان کیستی

و له ایضاً

تا بکی عاشق خود را بجفا خوار کنی   تا بکی روی عنایت سوی اغیار کنی
دل بیمار خرابست چه خوش باشد اگر   قدمی رنجه بپرسیدن اغیار کنی
خلق بازار شوند از تو چو من بازاری   گر بدین شیوه گذر جانب بازار کنی
گر گشایی شکن زلف بهر یک سر موی   صد هزاران دل آشفته چو من زار کنی
زلف تو دزد دل ماست بیاویز او را   تا بکی پشتی آن دزد سیه کار کنی
برو ای صورت چین حسن بتم گو بینی   شرمساری کشی و روی بدیوار کنی
مه رخا بدر هوادار تو شد از دل و جان   چه شود گر نظری سوی هوادار کنی

وله ایضاً

تاکرد طرّهٔ تو باما سیاه کاری	ماندیم همچو زلفت دربند بیقراری
ای پادشاه خوبان بازاریم ومفلس	داری همه ولیکن پروای ما نداری
گفتی زیاد خاطر نگذارمت مخور غم	صدبار گفتی امّا ازیاد میگذاری
ازپا فتادگانیم دستی بگیر مارا	ازلطف یاریی کن باما بحق یاری
بی خدمت درتو گر یک دمی زدم من	هستم هنوز ازآن دم درعین شرمساری
گفتی که جان بمن ده تاکام تو برآرم	من جان دهم زشادی گرکام من برآری
بدر ازهوای مهرت شدچون هلال باریک	یک ذرّه گردد ازغم گر ضایعش گذاری

وله ایضاً

گر تجلّی کنی وحسن خود اظهار کنی	بیت الاحزان همه روضة الانوار کنی
مست دیدار تو گردند جهانی ازشوق	ذرّه ای گر زرخ خویش پدیدار کنی
ای دل اسرار حقایق چوترا روشن شد	خوش بود گر همه را واقف اسرار کنی
همچو منصور خرامان بسرِ دار شوند	بی دلانرا گر ازین معرفت اظهار کنی
زاهدا منکر ارباب نظر ارچه مشوی	توکه این کار ندانی بچه انکار کنی
گر شود روشنت این معنی دلسوز زبدر	دین ببازی و به بیدانشی اقرار کنی

وله ایضاً

دی سیمتنی چنانک دانی	پرمکروفنی چنانک دانی
میرفت بعشوه راستی را	سرو چمنی چنانک دانی

یاقوت لبی چنین که گفتم	جوهرشکنی چنانک دانی
ازغمزه بقصد جان عشّاق	ناوک فکنی چنانک دانی
در زیرلبش نهان ز اغیار	گفتم سخنی چنانک دانی
بگشود روان چوتنگ شکّر	شیرین دهنی چنانک دانی
گفتا برو ار نه خواهم انگیخت	جنگ و فتنی چنانک دانی
زان شوق پدید شد دلم را	آشیفتگی چنانک دانی
چون دید که بدر تن نمی زد	در داد تنی چنانک دانی

وله ایضاً

معنی مَن عَرَفْ اردانی وواقف باشی	خویشتن را بشناسی تو وعارف باشی
میکند عشق ندایی بحقیقت بشنو	گر ندا گوش کنی همدم هاتف باشی
ور زکشّاف معانی شودت رمزی کشف	عالم السّر درون گردی وکاشف باشی
ای فقیه آنچه بود وقف می ومطرب ساز	تا بکی درپی اوقاف و وظایف باشی
در ره کعبهٔ مقصود قدم زن که دلست	چند درفکر ره مکّه و طایف باشی
پیش رندان سخن ازلطف می وساقی گوی	تا که سرحلقهٔ رندان بلطایف باشی
نیست بیحکم ازل فسق من وطاعت تو	طاعت اینست که فرمانبرومنصف باشی
ناامید ازکرم دوست مشو کان گُنهست	ازچه درعین گُنَه مانی وخایف باشی
گربدوران فلک بدرصفت ورزی مهر	روشنی یابی و درسلک معارف باشی

وله ایضاً

در روی تو دیده ام جمالی	داری بجمال خود کمالی

در دور فلک مباد هرگز   خورشید رخ ترا زوالی
شادست بدولت غمت دل   دل را نبود زجان ملالی
نقش دهن تو جُست دیده   زان هیچ نیافت جزخیالی
باخال تو حالتی است ما را   خالی نبود کسی ز حالی
جان تشنهٔ آن لبست وا ورا   زان آب حیات ده زلالی
آن روی چو آفتاب بنمای   کز مهر تو بدر شد هلالی

وله ایضاً

ای که نسل آدمی با آدمی کن همدمی   زآدمیت به چه باشد آدمی باش آدمی
خوش برا یکدم که حاصل از حیات این یکدمست   حاضر دم باش اگرخود در زمانه یکدمی
زندگی را همچو نی آوازه یکدم بیش نیست   وان دم روحست کز سرنای تن در میدمی
بیدم آدم نباشد جسم عالم را حیات   گر تو هستی آدمی میدان که جان عالمی
ای طبیب روح دم از حال دردم باز پرس   خوش دمی در دَم بدردم چون دوای دردمی
قامتت آمد الف زلف و دهانت دال و میم   صورت حقی بمعنی گر بصورت آدمی
چون شفق هر شام ار در خون دل بینی بگوی   کای بخون آغشته بدر از مهر ما در خوش دمی

وله ایضا

چون گل آتشی رخ افروزی   تا چو لاله دل مرا سوزی
بزدن غمزه را کنی استاد   وه چه استاد فتنه آموزی
چون گل از شوق پیرهن بدرم   تا تو با سوزن مژه دوزی
گرشود روزیم بهِ ذقنت   یابم از بخت خویش بهروزی

زافتاب رخ تو طالع بدر   روشنی یافتست و فیروزی

وله ایضاً

مرا بود با دلبری اتصالی   که دارم کنون با فراقش وصالی
بیاد لبش تشنه مردم نیامد   بجز اشک درچشمم آب زلالی
مراد خیال رخ و فکر زلفش   چو ماهست روزی شبی همچو سالی
دریغا که در ملک غربت ندارم   ازو یادگاری بغیر از خیالی
بدور فلک هست او آفتابی   ز مهر رخش بدر گشته هلالی

وله ایضاً

مرا بر خوان وصل اوّل بصد نعمت بپروردی   درآخر چون سگم راندی وصد خاطر بیازردی
شدم بیگانه من از خویش و با تو آشنا گشتم   توهم بیگانگی جستی واز خویشم جدا کردی
دلم دادی بلطف آنگه باستادی دل استادی   غمم میخوردی از اوّل کنون خونم چرا خوردی
نمایم روی همچون زر بریزم اشک چون گوهر   زمن گر در وطن پرسند کز غربت چه آوردی
رقیبا چند میگویی که دردحال خود برگو   مرا دردست از هجران چگویم با تو بیدردی
هلالی میشوی هرماه از دور فلک ای بدر   بتاب از مهر او رخ را بگرد او چه میگردی

وله ایضاً

ای سیب ذقن کردی رخسارهٔ من آبی   از خون دل من شد لبهای تو عنّابی
شد دیدهٔ دُر بارم از گریهٔ غم دریا   بنگر گهر اشکم دریاب که دُر یابی
تا نقش خیالش را درخواب شبی بینی   ای دیدهٔ غمدیده درآرزوی خوابی

سیماب سرشک من تا هست روان بر بر | میپوشم از و هردم یک جامهٔ سیمابی
پا بست شدی ای دل آن غمزهٔ خونی را | تسلیم بکشتن شو چون بستهٔ قصابی
گفتی که بقصد تو روزی بشتابم من | تو عمر منی جانا زنهار که نشتابی
بدر از غم مهر تو در دور هلالی شد | خورشید جهانتابی زو رخ بچه میتابی

وله ایضاً

دلا از زلف او خم می نمایی | پریشان حال و درهم می نمایی
چو دیدی ابرویش نون و دهن میم | بمردم دیده پر نم می نمایی
نما چشم و قد و زلف و دهانش | کز آنها نقش عالم می نمایی
چو خون از دیده مردم میگشایی | نشان درد در دم می نمایی
غمش را می نمایی باهمه شاد | چه غم داری که خرم می نمایی
بخنده می نمایی آن دهان را | سلیمانی و خاتم مینمایی
نماید بدر گه گه چون هلالی | نپرسی کز چه رو کم مینمایی

وله ایضاً

ترا ای خواجه بر وجهی اگر علم و هنر بودی | بهر صورت صدت معنی موجه روی بنمودی
بپای یار رخ سودن ز صد حاجت بود بهتر | بکن پامال یاران سر اگر داری سر سودی
اگر دل بستگی بودی بزلف یار دلبندت | ز هر یک تار موی او هزارت کار بگشودی
سرود عشق میخوانم ز دیده رود میرانم | بیزم عاشقی هر شب سرودی دارم و رودی
اگر عاشق نبودی چون صراحی با دل پر خون | مدام از چشم تر در دور خون دل نپیمودی
ز عشق روی تو هر شب بگردون میرسد آهم | اگر نی آتشی بودی نرفتی بر فلک دودی

بمهرت بدر چون خورشید در دور فلک فرد است | چو مه روشن شدی گر مهر ورزی شل او بودی

وله ایضاً

مرا دلیست مقیّد بزلف دلداری | که بسته است شکسته دلی بهر تاری
که جان برد ز دو چشمش که هست هر گوشه | کمین گشاده کماندار ترک خونخواری
بکار عشقم و بار غمش کشم شادم | یقین که خوشتر ازین نیست کاری و باری
برد همیشه در اسرار عشق عقل خیال | خیال را چه محل چونک باشد اسراری
دل شکستهٔ من پیش زلف سرکش اوست | به بیدلی چه کنم با چنان ستمکاری
مگر بقاضی اسلامیان کنم عرضه | که حق من بستاند ز ظالمی باری
معین و قاضی اسلام زین ملت و دین | که ملک شرع ازو یافت زیب و مقداری

وله ایضاً

که رساند بمن خسته ز شروان خبری | که نماند ازدل سرگشتهٔ نالان اثری
همدمی نیست بجز باد سحرگه که کند | از سر لطف بسروقت غریبان گذری
تحفه ای نی که بر یار فرستم چکنم | بفرستم مگر از حال پریشان خبری
گوهر اشک مرا گر بپذیرد آن شوخ | در نظر دارم از آن نقد روان ماحضری
ای صبا گر برسانی خبر ما بر یار | بسته داریم بفرمان تو بر جان کمری
هست درمان دل آن شکرلب خوش باش | گر بیابد دل بیچاره ز درمان قدری
بدر با باد صبا گو غم مهرش کامروز | نیست جز پیک صبا محرم جانان دگری

وله ایضاً

ای آنک من غمزه را مونس جانی | چونست که با من بعنایت نچنانی

تاچند دَوَم خامه صفت دره‌سودا — چون نامه چه باشد اگرم پیش بخوانی
دل میبری ازمن بسخنهای دلاویز — با من بزبانی و بدل با دگرانی
تا کی کنی انکارِ من ای زاهدخودبین — انکارمکن زانک تو این کار ندانی
دی پیرخرابات بمن گفت که خوش باش — منعت نکنیم ازمی وشاهد که جوانی
بگرفت جهان شعرتو ای بدرچوخورشید — چون ذرّه چرا شیفته در گرد جهانی

وله ایضاً

رفتیو با دیگری در ساختی — قدر جان بازیِّ من نشناختی
اوّل از کیشم برآوردی چو تیر — آخرم ازخویش دور انداختی
باتو من نرد هوس می باختم — تو شدی با دیگری در باختی
تاجدا گردانیم زاسب مراد — بر دلم اسب جفارا تاختی
من بکارعشق تو پرداختم — تو بکار دیگری پرداختی
همچو ذرّه روزوشب ازمهرخویش — بدر را سرگشتهٔ خود ساختی

وله ایضاً

خطت دیباچهٔ حسنت ورویت مطلع خوبی — ازین سان مطلع نازک ترا زیبد که محبوبی
توآن حوری که آرایی بحسن وخلق جنّت را — که هستت چشمه کوثردهان لب شهد وقد طوبی
چو یوسف ای عزیزمن برآر ازچاه هجرانم — که دور ازتو گرفتارم بدرد وهجر یعقوبی
دل مارانظرها هست باروی دلفروزت — تو منظوردلی ای جان اگواز دیده مهجوری ؟
بکوی ماگذریک ره که بینی درهست مارا — بدیده کرده سقّایی بمژگان کرده جاروبی
دم عیسی وحسن یوسف و آواز داودی — تو داری ومن بیچاره دارم صبر ایّوبی

چو بیند بدرمهرطلعتت براوج نیکویی — بگوید معنی روشن برو درغایت خوبی

وله ایضاً

دل همی خواهی زمن تا در بلایش افکنی — هرچه میخواهی بکن ای جان که دلخواه منی
بعهد وپیمان بسته ام باهندوی زلفت درست — زلف راشکن که تا آن عهد وپیمان نشکنی
پسته را گفتم برو ای شوربخت تنگ دل — با دهان یارمن لاف ملاحت میزنی
شوخ چشم و فتنه جوی و دلفریب وجادویی — سروقدّ و لاله رخ سنگین دل وسیمین تنی
جان سپرکردم به تیرت کیست چون من جان سپر — جان دهم ازشادی تیری که برجانم زنی
دل بران تنگ دهان چون دوخت دیده گفتمش — دیدهارا دوخته ای دل بچشم سوزنی
بدر دید ابروی شوخت گشت چشمش چون هلال — گرچه ازمهرجمالت یافت چشمش روشنی

وله ایضاً

ای روضه زخاک کوت گردی — وز روی تو باغ خلد وردی
بر عارض تو غبارخط چیست — بر برگ سمن نشسته گردی
فردیم بعشقت از دو عالم — درعشق چوما که دید فردی
بی درد زما خبر نداری — داریم زمحنت تو دردی
گفتی که زعشق ما چه داری — دردی داریم و روی زردی
بدر از غم مهرطلعت تو — چون ذرّه شدست هرزه گردی

وله ایضاً

زکویت بی‌نوا رفتیم باصدحسرت وزاری — بحق صحبت ویاری که باما همتی داری

چرا تخم جفا کاری همیشه در دل بیشم | چه باشد گر شوی روزی پشیمان زین جفا کاری
ندارم در جهان کاری بجز عشق رخ خوبت | نظر فرما بکار من که هستم در نکو کاری
چو زلف حال ما ای جان پریشانست دور از تو | نمیپرسی ز حال ما نه از ما یاد می‌آری
بخواری و ستم ما را نشاندی خار غم در جان | عزیز من عزیزان را کسی دارد بدین خواری
هوا دارست خورشید رخت را بدر چون ذرّه | بجان تو که مثل او نیابی در هوا داری

وله ایضاً

وصل او جوی ایدل ار در آرزوی مقصدی | فرد شو از هر دو عالم در غمش گر مفردی
خواستم بوسی ذقن بنمود آن ... ... | گفت شفتالو نباشد به زسیب احمدی
بادهٔ لعل مصفّا نوش ای اهل صفا | کز صفای باده بتوان یافت ذوق بیخودی
رفته بودی بیگناه از پیشم ای پیمان شکن | نیک رفتی کز ره صلح و صفا باز آمدی
از خط سودای تو چون مه نخواهم سر کشید | زانک دارم با خط و خال تو عشق سرمدی
نیک بیند هر که بیند روی نیکوی ترا | بارخت اهل نظر را کی بود چشم بدی
آفتاب روی خود روشن چو بنمودی ببدر | آتش مهر و محبّت در دل و جانش زدی

وله ایضاً فی بیان الواقع

مشتری
دی روستایی دختری با نازکی و دلبری | میرفت وحیران در عقب چندین هزارش
پیچیده گیسو بر میان چون مار پیچان بر کمر | بگشوده روی جانفزا چون آفتاب خاوری
دلبند و شوخ و تندخو چون نرگس خود فتنه جو | وز شرم حسن روی او پوشیده رخ حور و پری
طفلان ده با او روان بازیکنان بازیکنان | او همچو سروی در میان مغرور حسن و سروری
بر دوش بنهاده سبو میشد بسوی آب عین | تابان ز رویش نور حسن از غایت مه پیکری

با او سرای ترکگی اونیز بالله نازکک | چون غنچهٔ خندان دهن رویش چو گلبرگ طری
ترکانه پوشیده قبا مشکین کمندی در قفا | چشمش چو ترکان خطا بگرفته خو با کافری
نیمی دلم در دست این نیمی دگر پابست آن | جان در میان با غم قرین تن مانده از هر دو بری
رفتم به پیش هر دو تن گفتم که ای سیمین تنان | درد مرا چاره کنید از روی لطف و غمخوری
ترکک ز روی خیرگی میگفت هی هی تنکری چُن | موتنک کبی سوزلر دیه اوغلن سوزنک کچمس یوری
تک دور حرامزاجک منی یولدن آیرمه سوزله | من خود مرادنگ برمنم ترک ایله سن بو سوزلری
من در خطاب و گفت و گو با ترکگی شیرین زبان | دختر دگر بگشود لب میگفت با عشوه گری
مای سن اگر وینوتره اوندم چه باشو حال تو | بنشین بجای خویشتن کوکلَه نیترسی اَری
والله با کوکون توره ازمون بتم چندون رَزَن | کز چم تو باشو خون رودن نکنی دگر زین وی نری
گفتم بدان سرو روان چون من فدی باشو تو | نَمُن دَلِش احوال ره یکدمله میکن غمخوری
تاکی بعشق راهمون موه باشو غم و دردون بدل | آخر چه باشو چون جگر بکنید وامن همری
از من چو بشنیدند از آن دلبران جان گداز | القصّه با صد عز و ناز کردند با من یاوری
گه ترکم اوردی بیر کامُلی مرادنکی درم | گه دخترک گفتی بلطف ازمون ازیمون برخوری
باری چگویم آن زمان دادند کام بدر را | از عشق بی حاصل مباد آنکس که دارد باوری

وله ایضا فی المسمّط

عاشقم بر طلعت آن ماه روی | گر نماید رو بگویم رو بروی
چشم او ترکیست شوخ و تندخوی | خویشتن چون غمزهٔ خود فتنه جوی
میروم سرگشته از وی کو بکوی | گشته ام دیوانه زان زنجیر موی
خواهم اندر پایش افتادن چو گوی | ور بچوگانم زند هیچش مگوی

*

ای دل ریش پریشان روزگار   چند باشی همچو زلفش بیقرار
گو کشد تیغ سیاست آن نگار   سرمکش وز حکم او سر برمدار
عاشقان را باسر و باجان چه کار   عشق چون زد آتش اندر کاروبار
برسر عشاق طوفان گو ببار   در ره مشتاق پیکان گو بروی

*

ترک من بر موی می بندد کمر   در سخن از پسته میریزد شکر
میکشد صد خسته را در یک نظر   تیر مژگانش زجان دارد گذر
ای که داری داغ عشقش برجگر   در ره او از سر و جان درگذر
گو بدارت می کشد فرمان ببر   ور بدردت میکشد درمان مجوی

*

تا نهادم پای در میدان عشق   شد سرم چون گوی سرگردان عشق
سرنهادم برخط فرمان عشق   عاقبت خواهم شدن قربان عشق
خسته ام از درد بیدرمان عشق   ناودان چشم رنجوران عشق
عاشقم برحسن جاویدان[1] عشق   گر فرو ریزند خون آید بجوی

*

هرکه دارد مجلسی با دلبران   می برد خلد برین غیرت بر آن
خوش بود درکنج باغ وگلستان   با دهان نازکان عیش نهان
مجلس انس است وشاهد درمیان   از سبک روحی بکش رطل گران
شادباش ای مجلس روحانیان   تاکه خورد این می که من مستم ببوی

۱- درمتن : جاودان .

خاک من گردون بخون دل سرشت   غیر تخم مهر در خاکم نکشت
فارغم در عشق او ازخوب وزشت   بیخبر نشاسد ازمسجد کنشت
نیست جان را با رخش میل بهشت   بدر مهرش ذره ای از دل نهشت
هرکه سودا نامهٔ سعدی نوشت   دفتر پرهیزکاری گو بشوی

*

می شدم بیخودشبی درکوی عشق   عالمی دیدم بگفت وگوی عشق
عشق سلطانست ودل هندوی عشق   نیست کس را قوت بازوی عشق
جان ما زد خیمه درپهلوی عشق   بشنو ازمن بانگ های وهوی عشق
هرکه نشنیدست روزی بوی عشق   گو بشیراز آی وخاک ما ببوی

وله ایضاً

ای ترک سمن برخطایی   در قصد دل من از خطایی
سروی وز باغ جان برآیی   خوش باشد اگر تو در برآیی
تو شوخ ولطیف ودلربایی   هر لحظه هزار دل ربایی
درعالم حسن پادشایی   زیبد بتو حسن و پادشایی

*

از بس که ز درد در بُکایم   شد چشمه چشم ازبکایم
چون زنگ محن زدل زدایم   دا دارم وخسته دل ز دایم
پیوسته بناله چون درایم   درکعبهٔ وصل چون درایم
ای ترک که روی تست آیم   پیش آی که در نظر خوش آیی

*

ای روی وخد تومهر وماهم   از مهر نگر بسوی ما هم
دور از رخ توچو برگ کاهم   بی برگم و درغم تو کاهم
شادی زتو جمله را مراهم   بگذشت از آسمان مراهم
شاهم تو ومن گدای شاهم   کز وصل تو میکند گدایی

*

ای کام من ازلبت روانه   خونم زچه می‌کنی روانه
ما بی گنه از تو در زمانه   کشته شده توخجل زما نه
ترکانه رویی نه تازیانه   باشد سخنت بتازیانه
ای تیر ترا دلم نشانه   جز فتنه نشان نمی‌نمایی

*

بازم برخ توشد نظر باز   باوجه حسن شدم نظر باز
منعم مکن ای شه ازنظر باز   دارد بشهان دگر نظر باز
تاهست بعالمم نظر باز   یک ذرّه نیایم از نظر باز
درآیینه کن نظر نظر باز   بنگر که چه شوخ ودل ربایی

*

دردل زغم فراق دردست   دردا که دوا نماند در دست
آن چشم سیه بری زشرم است   مستست وکند مدام شر مست
دل زلف تودید وگشت پابست   زنجیر بدست خودبپا بست
بدرست و غریب تر زبدرست
کز مهر تو یافت روشنایی

*

وله ایضاً من المتفرّقات

اگو برآستان تو ندارم چون سگت باری   برین درحق شناسم من کم ازسگ نیستم باری
سرافرازی کنم صدبار ازین تعظیم برانسان   بخاک آستانت گرسگ خود خوانیم باری
دهن چون میم بنمودی دوابروچون نون ای جان   دل منت پذیرم را نهادی ازمنن باری
از آن لب چون درافشانم گهرها بارم ازدیده   چنین درویش کی یابی درافشانی گهرباری
فکندی بدر راازپا بدش خواندی نکوبینش   شود ازغایت مهرتوروشن کاراو باری

وله ایضاً

ترک چشمش غارت دل کرد وملک جان گرفت   کفر زلف کافراو عالم ایمان گرفت
دیده چین طرّه‌اش دید ودل آن زلف سیاه   دیده سوی چین شد ودل راه هندوستان گرفت
آن دهن کز فکراوگم گشت وَهم خرده دان   نکته ها برخودبینان نازک وپنهان گرفت
خواستم تا دامن ازدست غمش درخون کشم   اشک تربرره بخون پیش آمد ودامان گرفت
ای شه خوبان اگرلشکرکشی باروی خوب   خوش تمامی می‌توانی عالمی آسان گرفت
هرکسم گوید دلت زان زلف سرگردان چراست   گوی عاجز راچه تاوان هست برچوگان گرفت
آفتابا ذرّه‌ای با بدر اگر مهرت بود   چرخ را نبود بران سرگشتهٔ دوران گرفت

وله ایضاً

رفتیم ونرفت ازدل ما مهرو وفایت   با خویش ببردیم غم مهرفزایت
تا دردل ماهچو وفا جای گزیدی   بالله که کسی را نگزیدیم بجایت

ماگرچه روانیم چو آب ازبرت ای سرو / تاهست حیاتی سرماراست هوایت
درغربت اگر تو بفراقم بسپردی / من رفتم وچون جان بسپردم بخدایت
پیوند محبّت دل من نگسلد از تو / هرچند که ایّام زمن کرد جدایت
دانم که وفایی نکنی با من خسته / باهیچ کس ای عمر نبودست وفایت
گفتی که برآ ازدل و جان ده بغم من / من دل شده جان میدهم اکنون زبرایت
گر بدرهلالی شود ازگردش گردون / باشد بهوا داری خورشیدلقایت

وله ایضاً

دلم بزلف تو با روی تو مدام خوش است / غریب را که چراغی بود بشام خوش است
تو شاه عالم حسنی ومن ترا بنده / دلم بدین که تو میخوانیش غلام خوش است
غلام ابروی نون و قد ودهان توام / که نام بندگی اینجا برای نام خوش است
حروف زلف کج وطرّه و قد ودهنش / زکاف و دال والف میم بین کدام خوش است
فتاده تاب رخت در درون دیده به بین / بتا بخانه که عکس اوفتد زجام خوش است
مرا سگ درخود خوان ومحترم گردان / غریب را ز در شاه احترام خوش است
ز آفتاب رخت بدر اگرچه دارد تاب / ولی زمهرجمال توصبح وشام خوش است

وله ایضاً

بدور آن خط وعارض لبت بکام خوش است / که وقت سبزه وگل ذوق می مدام خوش است
زحسرت دهنت سوختم که یابم کام / گرم طمع نشود ازلب توخام خوش است
دلا بدور رخ آن مه دوهفته نگر / به بین بدور قمرحسن اوتمام خوش است
شبی که روی نمایی نخال عنبر سوز / که بوی خوش بشب عید دمشام خوش است

بچشم وقدّ ودهن ازهمه توداری دل / تو پادشاهی ودلداریت بعام خوش است

وله ایضاً

مرا دلبر نگاری دلبری بود / که گلگون عارضی نسرین بری بود
سرم چون زلف اوسودای اوداشت / که باخاک ره اویم سری بود
بیاد لعل او دل شاد بودم / ازو زهر غمم را شکّری بود
نشد آن لب نصیب من چه گویم / که آن حلوا نصیب دیگری بود
هلالی شد زمهر روی او بدر / که رشک آفتاب خاوری بود

وله ایضاً

بی تو اگر دمی زنم دود برآید ازنفس / هیچکسم گرازغمت دم زده ام بهیچکس
حسرت شکّر لبت از دل من نمیرود / زان بدو دست میزنم برسرخویش چون مگس
هرطرفی که میروم نیست ره برون شدن / لشکرعشق تومرا راه گرفت پیش و پس
کی برسد بدامنت دست امیدمن شبی / مفلس وصل را بتو نیست امید دسترس
نقش رخ تودایم هست چوآب درنظر / یاد تو در غریبیم[1] راهبرست وهمنفس

وله ایضاً

ای حَسَن سیرت سیّد بچهٔ خوب خصال / چشم نقصان مرسادت که رسیدی بکمال
همه گویند که بر نور محمد صلوات / چون بتابد مه رخسارتو از برج کمال

۱- درمتن : غربیم .

با توحالی است مرا کان دل من داند و بس　　لذّت حال که دانست بجز صاحب حال
قاب قوسین دو ابروی تو دیدم گفتم　　گشت روشن که ز شقّ القمرانیست مثال
بتو نزدیکم از آن زرد و ضعیفم آری　　بدر همسایهٔ خورشید چو شد گشت هلال

وله ایضاً

چون ز مردم پوشم اشک دیدهٔ خون ریخته　　از درون خون گشته دل وز دیده بیرون ریخته
خاک راه او بخون معجون بران رخ سوده من　　زعفران سوده به بر روی معجون ریخته
نقش لعلش در نظر آتش در آب افروخته　　یا خود اندر جام[1] صافی راح گلگون ریخته
آن دهان و زلف و ابرو را چو میم و کاف و نون　　دیده دیده رونما درهای مکنون ریخته
چون قدش نخلی روان از موم نتوان ریختن　　صانع از لطف خودش زیبا و موزون ریخته
کشت امیدم بصحرای غمش سیراب گشت　　بس که بارانهای اشکم آب جیحون ریخته
بدر هر شب تا سحر در جستن ماه رخش　　تاب در دل وز نظر اختر بگردون ریخته

وله ایضاً

ای چشم تو فتنه غمز لب فتان　　جان پیش کمان ابرویت قربان
ای روی تو داده رونق اسلام　　وی زلف تو کرده غارت ایمان
چون روی تو نیست لاله در گلزار　　چون قد تو نیست سرو در بستان
در عالم دلبری کجا آید　　مانند تو شهسوار در میدان
جان محتضرست پیش آوردم　　این تحفه قبول کن روان ای جان

۱- درمتن : جامی .

با مهر تو هست بدر را دایم　　چون زلف بدور مهر تو دوران

وله ایضاً

مستانه ز مرغ دل من ساز کبابی　　وز دیدهٔ نمناک منش زن نمکابی
تو مست می عشقی و من از تو خرابم　　هرگز نکنی رحم بر احوال خرابی
در پای تو یک روز در افتم چو رکابت　　گر زانک برفتن نکند عمر شتابی
دل دید ترا رفت زخود تا بخود آید　　بر وی زن از آن روی عرق کرده گلابی
از عکس لب لعل تو شد چشم پر آبم　　چون شیشهٔ رنگین که درو هست گلابی
ای بدر مخور غم که ترا کار بدوران　　روشن شود از حضرت خورشید حبابی

وله ایضاً

بر نخل قامتت لب شیرین رطب بود　　آن گر رسد بکام چه ذوق و طرب بود
خال تو زیر لب چه بود نقطه زیر بی　　زان نقطه گر بود سخنم زیر لب بود
حسن عجب تراست بدان چشم و زلف و لب　　این حسن اگر بود دگری را عجب بود
برکش دلم بزلف دراز از چه ذقن　　باشد که زلف دلکشت آنجا سبب بود
در زلف تیرهٔ تو دل بدر روشن است　　آری فروغ بدر خود اکثر بشب بود

وله ایضاً

زلف و قدّ و دهنش کاف و الف آمد و میم　　وان سه حرف ار دهدم کام زهی لطف عمیم
گفتم ای دل کرم و لطف کند با من یار　　گفت نومید مشو دوست کریمست و رحیم
نیست لایق که کند همرهی دوست رقیب　　زانک همراه فرشته نبود دیو رجیم

تیر آن غمزه دلم خست و بجان میترسم   بر دل هرکه رسد سهم بجان باشد بیم

وله ایضاً

زاهد که نام خویش را شیخ و موحّد میکند   بدمیرود رویش سیه شب نقش ملحد میکند
سبحه قلاده درگلو سگ دربغل پشمین بتن   راه محقق کرده گم نقش مقلّد میکند
محراب طاق ابرویش شد سجده گاه اهل دل   هرکس که دید از گوشها رخ سوی مسجد میکند
سکّهٔ سودای اونقد دلم نبود روان   صرّاف عشقش کی نظر بر قلب کاسد میکند
سن ستهٔ او بی دیت ها هردو چشم او گوا   الحق که قاضی حکم بر قول دو شاهد میکند
ارشاد خواهی هان برو ارشاد گیر از پیر دیر   کز تو بجامی دفع غم آن شیخ مرشد میکند

وله ایضاً بزبان کنار آب

چو من دلبر خوش و صاحب جماله   برخ بدره بابرو وان هلاله
هزاران دلبری بناز و شیوه   بناز و دلبری صاحب کماله
اژو دم کو شونده روژه پوشه   رخانم زرد وخونین آژ سُم آله
بکوری دشمنان بوسی بمن ده   بژن کو دشمنم اژ دور ناله
من اژ مهرژ چو ذره دی قرارم   نپرسی بدر سرگردان چه حاله

وله ایضاً

اژ تو دی صبرو قرارم چکرم   اژ غمُر خسته وزارم چکرم
بکشم جور وجفا و ستمژ   نیه غیر از تو نگارم چکرم
دشمنم هرچو بو اژکو بو اژ   اژ توی دوست ندارم چکرم

ای دل آرام چومن کو بشر یژ   در دل آرام ندارم چکرم
دل بمهرژ چو ببستم چون بدر   نیه یک ذرّه قرارم چکرم

* * *

وله ایضاً فی الرباعیّات

ای خط تو بهر چشم تعویذ دگر   هر روز زحق تراست تأیید دگر
گر رؤیت آن هلال ابرو عیدست   ماه رخ تست بدر را عید دگر

وله ایضاً

تا درسالی دوعید آید ز ایّام   در دوازده مه یکی بود ماه صیام
هر روز ترا عید دگر باد بکام   کارت همه چون نام تو بادا بنظام

وله ایضاً

بنّای فلک بنای عمرت چو نهاد   دیوار وجود ساخت محکم بنیاد
فردا بدهد خدا فراوان اجرت   امروز اگر هزار اجر خواهی داد

وله ایضاً

گر خواجه عبید الله ما گر دارد   برکف گر تر چو گوهر تر دارد
بحر کرمست دست گوهر بارش   از بهر عجب نیست که گوهر دارد

وله ایضاً

ای گشته ز روی تو مبارک فالم   رو مال وظیفه میدهی هر سالم
گر دست دهد از تو کنون رومالم   بستانم و بر دیده و بر رو مالم

و له ایضاً

ای سرور امیر کهنه پوش اهل یقین　　از تو قَبَلَه قِبله‌گه روی زمین
اسم دادی و فکر زین دارم من　　بالله بمحل فکر نباشد به زین

و له ایضاً

ای سرو سمرقند یک کج بینی　　چون بینی خویش جمله را کج بینی
کج طبعی و راستی بسی کج بینی　　بینی کج و علتی است بد کج بینی

و له ایضا

آن سست خنک که بینیش کج بینی　　فکر و سخن و طبیعش کج بینی
چون از ادب و راستیش بویی نیست　　دارد سر بی حیایی و کج بینی

و له ایضا

این درد ندانم که چه با من دارد　　کز هر طرفم تن ضعیف آزارد
اکنون ز دو سو درکمرم دست زدست　　ترسم که بزورم زمیان بردارد

وله ایضاً

تا موج زند محیط گردون بالا　　تا زورق خود دران میان دارد جا
در بحر وجود کشتی عمر ترا　　هرگز خللی مباد از باد فنا

وله ایضاً

عقّاد که دکان بجمال آراید　　ما را زگره گشادها بنماید
در هر گرهی هزار دل بسته اوست　　دل بگشاید گر او گره بگشاید

وله ایضاً

ای آنکه تو شمس ملتی در دوران　　خوانند مرا بدر سخن با برهان

از شمس بدور روشنی یابد بدر　　مهری بنما و بدر را روشن دان

و له ایضاً

دستارچه گردست تو بوسد شاید　　خود را بخیال و نقش از آن آراید
بر روی عرق کردهٔ خود گر مالی　　زان روی همه بوی گلابش آید

وله ایضاً

هرگز دلی از بلای آن غمزه نرست　　کان ترک به تیغ و نیزه صد قلب شکست
ابرویت از و گوشه گزیند پیوست　　باید حذر از بلا بهر جای که هست

وله ایضاً

ای آنک کمال دینی و شیخ زمن　　خورشید کرامتی و من بدر سخن
با تو نظر کمال بین دارم من　　تو هم نظر کمال بر من افکن

وله ایضاً

ای خطمی عارض تو بستان افروز　　ریحان بنما زان خط و بستان افروز
زان خاک کبود چین گل حبّ النیل　　هم از رخ زردم گل منتو اندوز

وله ایضاً

ای آنک تو رومال دهی هر سالم　　امسال دگر بلطف کن ارسالم
گردست دهد ز جودت آن رومالم　　بر دیده نهم بوجه و بر رومالم

وله ایضاً

دانی که ز چیست هر سحرگه گردون　　آغشته بخون چو لالهٔ آذرگون
از بس که بریخت خون اصحاب درون　　از هر دو طرف دامن او گیرد خون

وله ایضاً

این طرفه نگین فلک صفت گردانست　　مهرش همه مُهر مِهر آن جانانست

برخاتم لعل دلبران حیرانست   بگرفت لب نگین بدندان[1] زانست

وله ایضاً

گردون که بود یکی نگین سیمین   گردنده درانگشت قضاهست چنین

بنوشته برین نگین بخط زرّین   نه جم بجهان ماند نه خاتم نه نگین

وله ایضاً

یک مدت اگرچه بود باب الابواب   بی آب زکار این معلّق دولاب

از مقدم شاه نوجوان اسکندر   امروز بجوی رفته باز آمد آب

وله ایضاً

ای هردو رخ توعید و نوروز بهم   نامت زچهار چیز گشتست علم

از اوّل عید و ابتدای نوروز   از باطن احباب و درون خرّم

وله ایضاً چهار چیز لازم

درشام پریر ازسمن آب چکید   دی باد بمصر چادر لاله درید

امروز بروم نرگس آتش افروخت   فردا خواهد بچین گل ازخاک دمید

وله ایضاً

درمرو پریر لاله آتش افروخت   دی باد هرات دیدهٔ نرگس دوخت

امروز به بلخ ازسمن آب چکید   فردا زنشابور گل ازخاک اندوخت

وله ایضاً

ای ازکرم تو اهل دانش خوشدل   از تست مراد نامرادان حاصل

خوش خلقی وهرجاکه مکان تو بود   باشد زتو نام آن مکان خوش منزل

۱- درمتن : بدان.

وله ایضاً

این قصر چو جنّتیست وین برج فلک   خورشید چراغ دار و کیوانش یزک

گر کوثر وخلد را بپرسی ز ملک   زین کوشک ندا کنند حوران که انک

وله ایضاً

گر زانک امیرزاده از اسب افتاد   ور زحمت آن دردسری دستش داد

غم نیست کنون راح فرح مینوشد   در دور مدام خرّم وسرخوش باد

وله ایضاً

ای چشم تو نرگس بهار وگل چهر   نام تومیان گل عذاران گلچهر

خورشیدی ومن بدر مکدّر زسپهر   یک ذرّه شدم بمن نظرکن ازمهر

وله ایضاً

ای جسم تو پوشیده بسنجاب وفنک   ای قدر تو برقصر فلک برده انک

از باد هوا بوسر اسبم خنکست   به زین نبود که از توخواهم کپنک

وله ایضاً

بدرم که مرا بدور چرخ دوّار   همواره بود قطع منازل درکار

خورشید عطایی زتو دارم انوار   مهری بنما وهمّتی با من دار

وله ایضاً

بادا تن خصم توچو منقل درتاب   دل سوخته خشک لب سیه رو بی آب

مسمار براعضازده پهلوسوراخ   دردیده نشانده هرطرف سیخ کباب

وله ایضاً

درمجلست ای خسرو گردون تعظیم   خورشید بود چوساغر و زهره ندیم

دور از تو به بین چگونه زردست قمر　　چون جسم عدویت زمیان کرده دو نیم

و له ایضاً

شد بدر هلال از غم آن زهره جبین　　بی هیچ گمان مهر تو ورزد به یقین
چون روشنی بدر ز مهر فلک است　　مهری بنمای ای فلک دولت و دین

وله ایضاً

تا مهر تو بر برات عالم نبود　　حاصل ز برات نیم درهم نبود
بر صدر وزارت چو توئی آصف عهد　　چون مهر تو غیر خاتم جم نبود

وله ایضاً

تا دل ننهی بر آتش عشق چو عود　　از مجمر سینه بر نمی آید دود
از دود بود ناله واز آتش سوز　　بی ناله و سوز کار عاشق نگشود

وله ایضاً

چشم تو بحال ما نمی پردازد　　مستست و بعشوهای خود می نازد
گر نسبت روی تو بخورشید کنم　　از ذوق کله بر آسمان اندازد

وله ایضاً

هر روز اگر گرسنه گردد روزه　　هر شام ز خوان تو کند دریوزه
فیروز شهست جهان از آن خواند که هست　　فیروزی تو ز طارم فیروزه

وله ایضاً

در بزم تو تیهو و تذرو و بط و قاز　　هستند چو چرغ و سنقر و باشه و باز
گم گشت چو عنقا عدد کنگر تو　　چون دید همای دولتت در پرواز

وله ایضاً

آن خوش پسری که خوانیش حور نژاد　　خوش خوان تر ازو مادر ایام نزاد

بر در زخوشی حافظ قران است او　　در دور زمان حافظ او قرآن باد

و له ایضاً

آن صدرنشین خواجه که نامش صدروست　　درّ سخنم را بصفاتش صدروست
زیباست که مفخر الصدورش خوانم　　زیرا که بهر مقام صاحب صدر اوست

و له ایضاً فی المستزاد

ای اسم حسین وای حسینی مذهب　　از اهل حسابی بحسب هم به نسب
خلق تو حسن　　میدانم من
از دست توام اگر کلامی برسد　　بوسم بنهم بر سر خویشش بادب
نیکو باشد　　اینست سخن

وله ایضاً فیه

ای شیخ محمّد که تو داری تمغا　　بی مهر تو جنس ملک را نیست بها
با وجه حسن　　در دور زمن
بازار کرم گشاده ای از هر باب　　یک موزه همی کنم زجودت سودا
دربسته مباد　　در پا مفکن

و له ایضاً

شاها کرمی با من درویش بکن　　وز لطف دوای این دل ریش بکن
گفتی که بتو لطف کنم جامهٔ خویش　　لطفی بکن وز گردن خویش بکن

وله ایضاً

ای طالع تو فرخ و بختت فیروز　　خصم تو چو شمع باد در گریه و سوز
چون دوش به بنده گفته ای دستاری　　آن منت دوش بر سرم نه امروز

و له ایضاً

تا دورشدم ز رویت ای بخت سفید دور از رخ تو چشم مرا چشم رسید
بی روی تو حال چشم درعین بدی است آن روی نکو بچشم بد نتوان دید

وله ایضاً

این صحن که ساختند از آب وگل ما هواره نشسته است برخوان عطا
تا از دم آتشین ما پخته نشد برسفرهٔ عارفان ندادندش جا

وله ایضاً

برخود چو نورد از غمت بیجانم وز درد تو باریک بریشم سانم
دفتین صفتم دمی بخود خوان آخر کز دست تو چون مکوک سرگردانم

وله ایضاً

ای جامه خسروی ببالای تو راست مانند تو دیگری در ایّام نخاست
امروز بلطف جامه ای بخش بما چون پیرهن مدح تو درگردن ماست

وله ایضاً

تا یاد توام مونس وهمدم نشود جان و دل خسته شاد و خرّم نشود
فرمای بگاه تا دهندم جو اسب کز خرمن لطف تو جوی کم نشود

و له ایضاً

ای خیمهٔ قدر تو ز گردون برتر بادت ز فلک قبای دولت دربر
میخواهم از الطاف تو صد تنگهٔ زر یک پیرهن و کلاه دیگر برسر

وله ایضاً

از باد خزان گل رخت زرد مباد آسیب بگلزار جمالت مرساد

7 Заказ № 2125

ای سیب ذقن بتحفه این بِه بپذیر کامروز ازین به دگرم دست نداد

و له ایضاً

ای کوی غم تو روز وشب منزل من جای ستم وغصّهٔ تو در دل من
آسان نشود کار من از دشواری تا حل نکند منطق تو مشکل من

وله ایضاً

گر خصم زند با تو دم از اصل و گهر دارم سر آنک ریزمش خون جگر
من خنجرم وبخون خصمت تیزم تا سر فکنم بیک دمش از خنجر

وله ایضاً

آندم که شوم تیز بخون دشمن ریزد دو هزار جان ز تاب دم من
بدخواه تو گو دلیر در من نگرد در آینه مرگ خود به بیند روشن

وله ایضاً

ای اشرف خلق بخششی با من کن امروز مرا جُبّهٔ خود درتن کن
چون جُبّهٔ من بگردنت مظلمه است لطفی کن وآن مظلمه ازگردن کن

وله ایضاً

ای دیده ترا ندیده در لطف بدیل مثل تو نیافریده کس ربّ جلیل
ذات تو که تو خلیل ابراهیمی خوش باد بحرمت براهیم خلیل

وله ایضاً

مست می لعل ناب بودم جانا وز لعل تو کامیاب بودم جانا
منعم مکن ار از کف تو ریخت شراب من بیخبر از شراب بودم جانا

وله ایضاً

ای واقف اسرار ز پیدا ونهفت کس مثل تو درّ وگوهر نظم نسفت

گو درسخنم عیب بود منع مکن | کز گرسنگی سخن نمی یارم گفت

وله ایضاً

صد مشعله درهجو توافروخته ام | درآتش نظم جان توسوخته ام
توچشم نداری که مرا بینی ازآنک | چشم تو بسوزن هجا دوخته ام

وله ایضاً

اوغلن که زغصهٔ جهان دلخسته است | با محنت و اندوه جهان بنشسته است
از سردی خویش دم نمی یارد زد | اندر دهنش مگر زبان یخ بسته است

وله ایضاً

ای خواجه که محض عدمت میخوانم | درملک سخا بی کرمت میخوانم
امروز بمن بزی قدم فرمودی | فردا همه جا بزقدمت میخوانم

وله ایضاً

سیمین بدنی درآب می کرد شنا | مارا بوجود پاک او بود صفا
گفتم که بصورت آشنای مایی | گفتا که مباش غافل ازمعنی ما

وله ایضاً

درجسم تو دوش ریختم ازچشم اشک | سقاصفت آن اشک ببردند بمشک
تا قد تو سرو دید درباغ جهان | لرزید بخود چو بید ازحسرت و رشک

وله ایضاً

گویند برات را قضا داد خدا | او نیز بحکم آن قضا داد رضا
میخواست که دور ازقضا یابد جا | ناگه زقضا فتاد بردار قضا

وله ایضاً

تاچند غم برات باید خوردن | باید زدنش به تیغ همت گردن

حاصل چونباشد ازبرات بی وجه | اورا بهزار پاره باید کردن

وله ایضاً فی المستزاد

ای آنک بخوبی گل رویت صافست | خورشید تراچو بدر دراوصافست
بی روی و ریا | درارض وسما
درمجلس ما نشسته بزّازانند | گویند که جنس باب صندل بافست
نقدا باهم | برخیز و بیا

وله ایضاً

ثلثی زخط مخنفت گشت عیان | انگیخت غبار فتنه درگلشن جان
ای زیبا قد | بیرون ازحد
شد نسخ جمال نوخطان زان ریحان | توقیع رقاع مصحف حسنست آن
بی وجهی نیست | نیکوست نه بد

وله ایضاً

دیدم پسر حافظ خورشید لقا | چون طوطی جان کلام او روح فزا
بدرش حیران | خواندی قران
دردور ندیده مثل او دیدهٔ چرخ | درهر دوری حافظ او باد خدا
دورش خوبست | بادش دوران

وله ایضاً

تاکی دل بدر ازتو غمگین گردد | تاچند جفا وجورت آیین گردد
وقتست که صوفی شوم ازجور غمت | ازجور بود که مرد بی دین گردد

وله ایضاً

ای ذات تو درجهان جان لطف خدا　　درآیینهٔ روی تو معنی پیدا
پیش تو دو جزو شعر نو آوردم　　میلی بنما با سخن جزوی ما

وله ایضاً فی المعمّیات

زکویش من سر رفتن ندارم کنج خود دارم　　نشینم بر قد و چشم و دهانش دیده بگمارم

وله ایضاً

بدر با آن حسن چیزی دید گفت از پیش خود　　آفتابست او مصوّر با قد و چشم و دهن

شیخ عاصم

وله ایضاً

چون زصد هشتاد برگیری نود افکن نشست　　بعد از آن پنجه زچل برگیر و نام او بدان

قاسم

وله ایضاً

گر داشت بر من سلطنت تن محوشه کرد این گدا
با زور دست ار کشته شد زنده ز روی دلبری

سلطان جنید حیدری

وله ایضاً

بنگار نگون دو صورت بی　　وانگه یک الف بر آن دو بربند

عطا

وله ایضاً

بجای سر درد پای دوا نه　　چو بر قلب ریش آری او را شود به

اردشیر

وله ایضاً

نامش ار باور نمی داری زمن　　رو مصحف باز گردان ناورش

شروان

وله ایضاً

نام بتم گر تو ندانی روان　　رو صنم قلب بگیر و بدان

منصور

وله ایضاً

زچشم میرود بر راهت آبی　　کرابم باز گردانی چه باشد

مبارک

وله ایضاً

دل خورشید را از ذره برکن　　برو پوشان منوّر خلعت نو

نوذر

وله ایضاً

جمال دوست نگر چشم جان گشای برو　　به بین تجلّی حق لا اله الا هو
اگر درآیینهٔ وجه پاک او نگری　　هزار صورت و معنی ترا نماید رو

تمّ الدیوان بعون الله تعالی وحسن توفیقه
والصلوة والسلام علی نبیّه محمد و آله

لغیره

والی ملک سخن بدر که در دورقمر　　　بود خاقانی ثانی بکمال سخن او
انوری وار رسانیده سخن رابفلک　　　خسرو ملک سخن گشته بشعرحسن او
در تراکیب سخن بودچو سلمان بکمال　　　وزلطافت شده مشهورچودرّ عدن او
گرچه عطّارسخن بود زشیرین سخنی　　　بود آرایش هرمحفل وهرانجمن او
قاف تا قاف جهان صیت کلامش چوگرفت　　　گشت مطلوب دل خلق بسر و علن او
شب پنجشنبه وبگذشته دوده ازشوّال　　　رفت ازین دام که بی مدد پُرمحن او
بهرتاریخ وفاتش زخرد پرسیدم　　　زانک داردخبراز گردش چرخ وفتن او
گفت تاریخ وفات وی اگر می طلبی　　　بشمر ازروی جمل والی ملک سخن او

۸۵۴

ولغیره ایضاً

گذشته هشتصد وپنجاه وچار ازهجرت　　　شب خمسین و دوده رفته ازمه شوّال
که رفت اشعرایّام خواجه بدرالدّین　　　ازین سراچهٔ نقصان بدارملک کمال

تم

الحمد الله اوّلاً و آخراً وظاهراً و باطناً

فهرست اسامی اشخاص

ب

پ

ت

ج

چ

ح

خ

د

ذ

ر

ز

ل

ن

و

ه

ی

فهرست اسامی اماکن واقوام

الف

ب

پ

د

ر

ز

س

ش

ط

ع

ف

ق

فهرست مندرجات

فی المراثی والتعازی

فی المقطعات

فی الخبثیات تجاوز الله عن زلاته

وله ایضاً الترجیع فی المطیبات ۵۴۱

وله ایضاً فی المثنویات ۵۴۱

الحکایه ۵۴۳

وله ایضاً فی الهزلیات

وله ایضاً فی التواریخ

وله ایضاً فی الترجیع

غزلیات

وله ایضاً فی حرف الباء

وله ایضاً فی حرف التاء

وله ایضاً فی حرف الجیم

وله ایضاً فی حرف الدال

3 Заказ № 2125

وله ایضاً فی حرف الراء

وله ایضاً فی حرف الزای

وله ایضاً فی حرف الشین

وله ایضاً فی حرف اللام

وله ایضاً فی حرف المیم

وله ایضاً فی حرف النون

وله ایضاً من دُرر کلام

وله ایضاً فی حرف الهاء

وله ایضاً فی حرف الیاء

وله ایضاً فی بیان الواقع

وله ایضاً فی المسمّط

وله ایضاً من المتفرّقات

وله ایضاً بزبان کنار آب

و له ایضاً فی الرباعیّات

وله ایضاً چهارچیز لازم

وله ایضاً فی المستزاد

وله ایضاً فی المستزاد

*

وله ایضاً فی المعمّیات

لغیره

*

این غزل ازقلم افتاده است به صفحه ۵۹۱ بعدازسطراوّل اضافه شود .

وله ایضاً

چشم دل دزدتو دزدیده بمامی نگرد   تا بهرگوشه که بیند دلی ازخود ببرد
ناوک غمزهٔ تیرافکن تو بر دل ما   تیز می آید وازجوشن جان می گذرد
ظالم زلف توگرجان ز دلم می طلبد   دل آشفتهٔ بیچاره روان می سپرد
چون خرامد قدتوسرو زجا برخیزد   چون بخندد دهنت پردهٔ غنچه بدرد
ساقیا جامی ازآن آب روانبخش بیار   ما چنین تشنه لب وجز تو غم ما که خورد
هر شبی دیدهٔ گریان من غمدیده   در فراق مه رخسار تو اختر شمرد
بدر در دور رخت مینگرد هرشب و روز   نظری هست که دردور قمرمی نگرد

بدر شیروانی

دیوان